

สนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร (ITPGR)
กับผลกระทบที่พึงจะเกิดขึ้นต่อประเทศไทย

นายวันเฉลิม จันทรากุล

ศูนย์วิทยทรัพยากร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง

คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2553

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

INTERNATIONAL TREATY ON PLANT GENETIC RESOURCES FOR FOOD
AND AGRICULTURE (ITPGR) WITH THE POSSIBLE EFFECTS TO THAILAND

Mr.wanchalerm chantrakul

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts Program in Political Economy
Faculty of Economics
Chulalongkorn University
Academic Year 2010
Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

สนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่อ
อาหารและการเกษตร (ITPGR) กับผลกระทบที่พึงจะเกิดขึ้นต่อ
ประเทศไทย

โดย

นายวันเฉลิม จันทรากุล

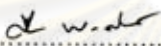
สาขาวิชา

เศรษฐศาสตร์การเมือง

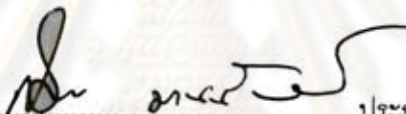
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

รองศาสตราจารย์ ดร.ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ

คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้แก่นักศึกษานิพนธ์ฉบับนี้เป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโท

..... คณบดีคณะเศรษฐศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร.ติรณ พงศ์มณฑา)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.สมภพ มานะรังสรรค์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(รองศาสตราจารย์ ดร.ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ)

..... กรรมการ
(ดร.ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เกษม กุลประดิษฐ์)

วันเฉลิม จันทรากุล : สนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่อ
อาหารและการเกษตร (ITPGR) กับผลกระทบที่พึงจะเกิดขึ้นต่อประเทศไทย.

(International Treaty on Plant Genetic Resources for Food and Agriculture

(ITPGR) with the possible effects to Thailand) อ. ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก :

รองศาสตราจารย์ ดร.ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ, จำนวน 349 หน้า.

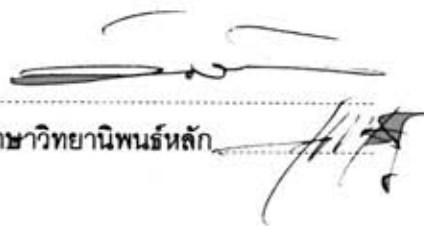
วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ศึกษาสนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืช
เพื่ออาหารและการเกษตร (ITPGR) กับผลกระทบที่พึงจะเกิดขึ้นต่อไทย โดยเน้นศึกษาผลกระทบ
ใน 5 ประเด็นคือ สิทธิเกษตรกร ความมั่นคงด้านอาหาร โลกร้อน การแสวงหาผลประโยชน์จาก
ต่างชาติ และการเข้าถึงเมล็ดพันธุ์ รวมถึงสาเหตุที่เกิดสนธิสัญญาฉบับนี้ การตั้งภาคีสมาชิกร่วม
เหตุที่ไทยเร่งลงนาม และกรณีศึกษา โดยผู้ศึกษาได้แยกคู่ขัดแย้งออกเป็น 2 กลุ่มคือ 1. กลุ่ม
ประเทศกำลังพัฒนา ซึ่งมีทรัพยากรพันธุกรรมพืช (ประเทศไทยจัดอยู่ในกลุ่มนี้) กับ 2. ประเทศ
พัฒนาแล้ว ไม่มีทรัพยากรฯ แต่มีเสถียรด้านการเงิน ความรู้ จากนั้นใช้แนวคิดเศรษฐศาสตร์
การเมืองระหว่างประเทศ โดยเฉพาะ Relational Power, Structural Power และ 4 เสถียร คือความ
มั่นคง การผลิต การเงิน และความรู้ มาวิเคราะห์ถึงประเด็นปัญหาที่วางไว้ข้างต้น สำหรับผลที่พึง
กระทบต่อไทย พบว่า มีผลทางลบมากกว่าผลดี โดยเฉพาะสนธิสัญญาเปิดช่องให้มีการจัด
สิทธิบัตรในกรณีการปรับปรุงพันธุ์ขึ้นใหม่ซึ่งเปิดโอกาสให้มีการขกขวยพันธุกรรมพืชของไทย
โดยเฉพาะข้าว และมันสำปะหลัง นอกจากนี้ความไม่พร้อมของไทยในด้านอื่นๆ เช่น บุคลากร
เทคโนโลยี ฯลฯ ดังนั้นไทยควรระลอกการลงสัตยาบัน หากจำเป็นก็ให้ใช้ช่องทางอื่นไปก่อน เช่น
การร่วมมือกับศูนย์ ICRISAT และควรเตรียมความพร้อมหากจำเป็นต้องเข้าร่วมในอนาคต

ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สาขาวิชา เศรษฐศาสตร์การเมือง
ปีการศึกษา 2553

ลายมือชื่อนิสิต

ลายมือชื่ออ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

#5185316929 : MAJOR Political Economy

KEYWORDS : International Treaty on Plant Genetic Resources for Food and Agriculture / ITPGR / ITPGR with the possible effects to Thailand / Plant Genetic Resources for Food and Agriculture / International Treaty

wanchalerm chantrakul: International Treaty on Plant Genetic Resources for Food and Agriculture (ITPGR) with the possible effects to Thailand. THESIS ADVISOR : Assoc.Prof. Narong Petprasert, Ph.D., 349 pp.

This thesis studies about the international treaty on plant genetic resources for food and agriculture (ITPGR) with the possible effects to Thailand. The thesis mainly studies on the effects divided into 5 aspects are 1. farmer rights, 2. security on food, 3. global warming crisis, 4. the exploitation of foreigner and 5. the access to seeds. Also, the study focuses on the causes and reasons of the treaty, participating party members of the treaty, the reasons underlying the accelerated engagement in the treaty of Thailand and case studies. The researcher separated the opponents into 2 groups which are 1. the developing countries group which is plant genetic resources (Thailand is also classified in this group) and 2. the developed countries consisting of the countries which lack of natural resources but rich in money and know-how. The concept of international political economy especially Relational Power, Structural Power and Four Global Structures which are The Security Structure, The Production Structure, The Finance Structure and The Knowledge Structure, are analyzed methodically relating to the issues mentioned earlier in this study. The study reveals that the treaty rather causes a negative result on Thailand. Additionally, the treaty has opened up the chance for a patent of inventing new genetic. On the contrary, it even allows for exploitation of others to steal Thailand original genetic plant particularly rice and cassava. Moreover, Thailand is still not ready in some cases for examples people, technology and etc. In consequence, Thailand should slow down the ratification of the treaty. In some cases, Thailand should also employ possible choices such as cooperating with IRIR center and should be well-prepared if it's necessarily to participate in the future.

Field of Study : Political Economy
Academic Year : 2010

Student's Signature
Advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงโดยได้รับการอุปการะจากหลายๆฝ่าย โดยเฉพาะคุณพรชัย จุฑามาศ รองผู้อำนวยการโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เกษม กุลประดิษฐ์ แห่งมหาวิทยาลัยมหิดล และ คุณปิยะชีพ วัชรโรบล เจ้าหน้าที่โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ ที่ช่วยจุดประกายให้กระผมสนใจในเรื่องสนธิสัญญาระหว่างพันธุกรรมพันธุกรรมพันธุ์พืชเพื่ออาหารและการเกษตร

ต้องขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ, รองศาสตราจารย์ ดร.สมภพ มานะรังสรรค์ ที่ประสิทธิประสาทองค์ความรู้ด้านเศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศ และ เศรษฐศาสตร์การเมือง จนทำให้กระผมได้มองสังคมเศรษฐกิจการเมือง ได้อย่างมีความเชื่อมโยงรอบด้าน และต้องขอขอบคุณ ดร.ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ ที่ทำให้กระผมได้เข้าใจเรื่องเศรษฐศาสตร์สีเขียวมากขึ้น

ขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.นवलน้อย ตริรัตน์ ประธานหลักสูตรและคณาจารย์ด้าน เศรษฐศาสตร์การเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ได้ถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านเศรษฐศาสตร์การเมืองและทำให้กระผมได้มีองค์ความรู้ด้านนี้มากขึ้น ซึ่งจะนำไปใช้ในการดำรงชีวิตและสร้างประโยชน์เพื่อประเทศชาติต่อไป

ขอขอบคุณอาจารย์วิฑูรย์ เลียนจำรุณ ผอ.มูลนิธิชีววิถี, อาจารย์บัณฑิตพร เศรษฐศิริโรตม์ ผู้ประสานงาน MEAs Watch สกว. และ ผอ.สถาบันธรรมรัฐฯ, อาจารย์วิวัฒน์ ศัลยกำธร ผู้อำนวยการศูนย์เรียนรู้การเกษตรมาบฉีลอง บ้านบึง จ.ชลบุรี และ ดร.ปิยะรัตน์ เจริญทรัพย์ แห่งโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ ที่ได้อนุเคราะห์ข้อมูลและให้แนวทางการองค์ความรู้ที่หลากหลาย

ขอขอบคุณหนังสือพิมพ์ASTVผู้จัดการ ต้นสังกัดที่ทำงานที่ได้ให้โอกาสและอำนวยความสะดวกในการเข้ามาศึกษาต่อในหลักสูตรเศรษฐศาสตร์การเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ขอขอบคุณ คุณกมลพร วรกุล รุ่นพี่เศรษฐศาสตร์การเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 7 ผู้แนะนำให้รู้จักหลักสูตรและให้คำแนะนำในการศึกษาตลอดมา ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่หลักสูตรเศรษฐศาสตร์การเมืองจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยทุกท่าน ที่คอยอำนวยความสะดวกในการติดต่อประสานงาน

ขอขอบคุณ คุณเพ็ญนี้ เมธาพาณิชย์ และ คุณรุ่งโรจน์ ธรรมตั้งมั่น เพื่อนสนิท ที่คอยให้กำลังใจและคำปรึกษามาตลอด

และในท้ายสุดต้องขอขอบคุณพ่อแม่พี่น้องญาติๆที่คอยให้กำลังใจและอำนวยความสะดวกและสนับสนุนทุนทรัพย์บางส่วนในการศึกษาจนบรรลุออกมาเป็นการประเมินความรู้ในผลงานวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญแผนภูมิ.....	ฎ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ.....	ฏ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	15
ขอบเขตของการวิจัย.....	15
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	15
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	18
ลำดับขั้นตอนในการเสนอผลการวิจัย.....	18
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	21
แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง.....	21
แนวคิดเรื่อง Relational Power.....	21
แนวคิดเรื่อง Structural Power.....	21
แนวคิดเสาหลักทั้ง 4 เสา.....	22
แนวคิดเรื่องบทบาทองค์กรระหว่างประเทศ ระเบียบเศรษฐกิจระหว่าง	
ประเทศและบรรษัทนานาชาติ ต่อการกำหนดนโยบายของไทย.....	24
วรรณกรรมปริทัศน์.....	26
ความหมายสนธิสัญญา.....	26
ความหมาย “ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร”.....	27
ความสำคัญของสนธิสัญญา ITPGR และทำที่ของภาคีสมาชิก.....	28
สนธิสัญญา ITPGR กับผลกระทบต่อไทย.....	29

บทที่ 3 สาเหตุการเกิด ภาวะ การเข้าร่วมของสมาชิก สาเหตุที่ไทยต้องเร่งลงนาม และกรณีศึกษาสนธิสัญญา ITPGR.....	33
สาเหตุแท้จริงที่มีสนธิสัญญาITPGR.....	33
สรุปสาระสนธิสัญญาITPGR.....	63
ปฏิสัมพันธ์ในการดิ่งประเทศต่างๆร่วมเป็นภาคีสมาชิก.....	79
สาเหตุที่ไทยต้องเร่งลงนามในสนธิสัญญาITPGR	85
กรณีศึกษาประเทศอินเดีย.....	93
บทที่ 4 สนธิสัญญาITPGR กับผลกระทบที่พึงเกิดต่อประเทศไทย.....	107
สิทธิเกษตรกร.....	107
ความมั่นคงทางอาหาร.....	122
การเข้าถึงเมล็ดพันธุ์.....	141
ทูนนิยมข้ามชาติจากสหรัฐฯกับการใช้ ITPGR แสวงหาผลประโยชน์จากไทย.....	154
การพัฒนา R&Dทางด้านเกษตรของสหรัฐฯ.....	163
การเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศหรือโลกร้อน.....	188
บทที่ 5 สัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง.....	201
พรชัย จุฑามาศ รองผอ.โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช.....	201
วิฑูรย์ เลี่ยนจำรูญ ผอ.มูลนิธิชีววิถี.....	204
บัณฑิต เศรษฐศิริโรตม์ ผู้ประสานงานMEAs Watch.....	209
วิวัฒน์ ศัลยกำธร ผอ.ศูนย์เรียนรู้การเกษตรมาบฉัอง บ้านบึง จ.ชลบุรี.....	215
บทที่ 6 บทสรุป.....	221
สรุปผลการวิจัย.....	221
อภิปรายผลวิจัย.....	230
เสนอแนะ.....	235
รายการอ้างอิง.....	239
ภาคผนวก.....	250
ภาคผนวก ก.....	251
รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....	251
ประเด็นสัมภาษณ์บุคคล.....	252
ภาคผนวก ข.....	253

ภาคผนวก 1 สนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืช เพื่ออาหารและการเกษตร.....	253
บัญชีรายชื่อพืชเพื่อการเพาะปลูกภายใต้ระบบพหุภาคี.....	319
ภาคผนวก 2 การตัดสินใจโดยอนุญาโตตุลาการ และการสมานไมตรี.....	328
ภาคผนวก ค.....	338
หนังสือด่วนที่สุด ที่ นร 0505/15532.....	339
หนังสือด่วนที่สุดที่ กษ 0941/11847.....	340
หนังสือที่ นร 0505/15225.....	346
หนังสือ ด่วนที่สุด ที่ กต 0505/978.....	347
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	349

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	ตารางยีนแบงก์และการเข้าถึงรายภูมิภาค.....	2
2	ตารางภาคีสมาชิกของสนธิสัญญาITPGR.....	5
3	ตารางมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของไทยภายในประเทศ ปี 2546-2549.....	12
4	เปรียบเทียบแหล่งเก็บเชื้อพันธุ์พืชระหว่างประเทศที่พัฒนาแล้ว (ฝ่ายเหนือ) กับ ประเทศกำลังพัฒนา (ฝ่ายใต้).....	38
5	รายชื่อศูนย์วิจัยในเครือข่ายของ CGIAR.....	44
6	ความแตกต่างระหว่าง CBD กับ ITPGR.....	65
7	วาทกรรมสำคัญที่ปรากฏอยู่ในสนธิสัญญาITPGR.....	77
8	จำนวนและรายชื่อประเทศที่เป็นภาคีสมาชิกของสนธิสัญญาระหว่างประเทศ ว่าด้วย ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร (ระยะ 1 ปี แรก).....	81
9	พืชเศรษฐกิจส่งออกที่สำคัญของประเทศไทย.....	123
10	สัดส่วนงบประมาณการวิจัยข้าวต่อมูลค่าผลผลิต.....	132
11	นักปรับปรุงพันธุ์ข้าวจำแนกตามเพศ.....	134
12	ระดับการศึกษานักปรับปรุงพันธุ์ข้าว.....	134
13	ความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ของนักปรับปรุงพันธุ์ข้าว.....	136
14	บริษัทเมล็ดพันธุ์พืชยักษ์ใหญ่ของโลก 10 อันดับแรกปี 2006.....	167
15	สมาชิกสมาคมอารักขาพืช (ส.อ.ท.).....	174
16	รายชื่อสมาชิกสมาคมเมล็ดพันธุ์แห่งประเทศไทย ประจำปี 2550.....	179
17	ความขัดแย้งระหว่างประเทศร่ำรวยกับประเทศยากจนพิธีสารเกียวโต.....	192
18	สรุปผลการศึกษา ITPGRกับผลกระทบด้านที่ไทยได้และเสียประโยชน์.....	224
19	รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....	251
20	รายชื่อพืชเพื่อการเพาะปลูกที่ใช้เป็นอาหาร.....	319
21	พืชอาหารปศุสัตว์จำพวกไม้ที่มีฝัก (Legume Forages).....	323
22	อาหารปศุสัตว์จำพวกหญ้า (Grass Forages).....	325
23	อาหารปศุสัตว์อื่น ๆ (Other Forages).....	326

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่		หน้า
1	พัฒนาการของกติกาแก้ปัญหาการแย่งชิงพันธุกรรมพืช.....	49
2	โครงสร้าง CGIAR.....	53
3	ความสัมพันธ์ของประเทศอุตสาหกรรม กับปัญหาต่างๆในประเทศโลกที่สาม...	56
4	กลุ่มธุรกิจที่เป็นสมาชิกขององค์กร CFR ล่าสุดปี 2009.....	60
5	การเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมพืชตามสนธิสัญญาITPGR.....	71
6	การแบ่งปันผลประโยชน์.....	73
7	กระบวนการที่สำคัญในการเข้าใช้และแบ่งปันผลประโยชน์ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตรตามสนธิสัญญาITPGR.....	75
8	ความสัมพันธ์ของพ.ร.บ.คุ้มครองพันธุ์พืชและสิทธิเกษตรกรอินทรีย์กับสนธิสัญญาITPGR.....	103
9	สนธิสัญญา ITPGRกับผลที่พึงกระทบต่อไทยในประเด็นสิทธิเกษตรกร.....	121
10	จำนวนทรัพยากรพันธุกรรมพืชตามภาคผนวกที่ 1 ของ ITPGR ซึ่งมีตามธรรมชาติเพาะปลูกเชิงเศรษฐกิจในประเทศไทย.....	130
11	สนธิสัญญา ITPGRกับผลที่พึงกระทบต่อไทยในประเด็นความมั่นคงด้านอาหารของไทย.....	140
12	ตลาดเมล็ดพันธุ์พืชของไทย.....	152
13	สนธิสัญญา ITPGRกับผลที่พึงกระทบต่อไทยในประเด็นการเข้าถึงเมล็ดพันธุ์...	155
14	สนธิสัญญา ITPGRกับผลที่พึงกระทบต่อไทยในประเด็นการแสวงหาผลประโยชน์จากสหรัฐฯ.....	162
15	ปริมาณน้ำมันสำรองของโลก.....	165
16	วิธีการเปิดตลาดพืชจีเอ็มโอในประเทศไทยของบรรษัทสหรัฐฯ.....	182
17	สนธิสัญญา ITPGRกับผลที่พึงกระทบต่อไทยในประเด็นโลกร้อน.....	200
18	ต้นเหตุที่แท้จริงที่ก่อให้เกิดสนธิสัญญาITPGR.....	229

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

คำย่อที่	หน้า
1. CBD : อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ (Convention on Biological Diversity: CBD).....	41, 42, 49, 65, 203, 205, 207
2. TRIPs : "ความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา ที่เกี่ยวกับการค้า(Trade-Related Intellectual Property Rights:TRIPs).....	49, 98
3. FTA : การเจรจาเขตการค้าเสรี.....	24,170
4. Upov: อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการคุ้มครอง พืชใหม่ (The International Convention for the protection of news varieties of Plants,Upov).....	49,104
5. IARCs: สถาบันวิจัยการเกษตรระหว่างชาติหรือ International Agiculture Research Institutes (IARCs).....	53, 56, 229
6. IUPGR: ข้อถือปฏิบัติระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากร พันธุกรรมพืช" (International Undertaking on Plant Genetic Resources: IUPGR).....	39, 40, 43, 49

7	CGIAR : สภาวิจัยปรึกษาในเรื่องการวิจัยด้าน การเกษตรนานาชาติ (Consultative Group on International Agricultural Research – CGIAR).....	47, 48, 49, 52, 53, 56, 143
8.	IBPGR: International Board of Plant Genetic Resources.....	53, 54, 56
9.	IMF: กองทุนการเงินระหว่างประเทศ (International Monetary Fund: IMF).....	54
10.	CFR : สภามนตรีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (Council on Foreign Relation).....	60
11.	NGO: องค์กรพัฒนาเอกชน(non-governmental organizations).....	28, 98
12.	IRRI: International Rice Research Institute(ศูนย์วิจัย ข้าวนานาชาติ).....	151,153, 154, 195, 205, 207, 237
13.	GMO: (genetically modified organism) สิ่งมีชีวิตที่ เกิดจากการตัดต่อหรือดัดแปลงยีน.....	166,185, 186,187, 203, 207, 208, 209, 223

14.	IPCC: คณะกรรมการระหว่างรัฐบาลว่าด้วยการ เปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ(Intergovernmental Panel on Climate Change).....	189
15.	IPRs: Intellectual Property Rights.....	98
16.	R & D: การวิจัยและพัฒนา	170, 187, 203, 207, 212, 214, 218, 220, 223
17.	COP : การประชุมสมัชชาระดับโลก.....	193
18.	CIAT: Centro Internacional de Agricultura Tropical.	53
19.	IITA : International Institute of Tropical Agriculture..	53
20.	ICRISAT: International Crops Research Institute for the Semi-Arid Tropics.....	53
21.	CIP : Centro Internacional de la Papa.....	53
22.	CIMMYT: Centro Internacional de Mejoramiento de Maíz y Trigo.....	53
23.	ICARDA : International Center for Agricultural Researach in the Dry Areas.....	53

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ระบบการเคลื่อนย้ายของทรัพยากรพันธุกรรมพืชในอดีตอยู่บนหลักการเป็นสมบัติร่วมกันของมนุษยชาติ (common heritage of humanity)¹ กล่าวคือ ไม่มีใครเป็นเจ้าของ ใครก็สามารถนำไปปลูกหรือเพาะพันธุ์ได้ อย่างเช่น ประเทศไทยอย่างพาราน้ำเมล็ดยางพารา นำพันธุ์แก้วมังกร จากต่างประเทศเข้ามาปลูก เป็นต้น

ทำให้มีการเคลื่อนย้ายแลกเปลี่ยนทรัพยากรพันธุกรรมพืชเป็นไปอย่างเสรี ทรัพยากรพันธุกรรมพืชจำนวนมากได้ถูกนำไปเก็บรวบรวมรักษาไว้ในธนาคารพันธุกรรม (Genebank) ต่างๆ ทั่วโลกจำนวน 1,308 แห่ง โดยอยู่ในอเมริกาเหนือและยุโรป 597 แห่ง หรือร้อยละ 46 ของจำนวนธนาคารพันธุกรรมทั้งหมด รองลงมาคือ เอเชีย 293 แห่ง ลาตินอเมริกา 227 แห่ง ตามลำดับ และพบว่า การเข้าใช้ประโยชน์อเมริกาเหนือและยุโรปรวมกันถึง 49 % เอเชีย 28 % ลาตินอเมริกา 12 % ตามลำดับ² (ดูตาราง 1: ยืนแบงก์)

ความเปลี่ยนแปลงของกติกาโลกในเรื่องนี้เริ่มขึ้นเมื่อมีการจัดทำ "อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ (CBD) พ.ศ. 2535" ขึ้น โดยอนุสัญญานี้ได้นำการบริหารจัดการทรัพยากรชีวภาพและทรัพยากรพันธุกรรมมาอยู่ภายใต้ "ขอบข่ายกฎหมายของรัฐ" (under the jurisdiction of national governments) โดยจะอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ใครใช้ประโยชน์ หรือแบ่งปันผลประโยชน์เป็นหน้าที่ของแต่ละประเทศ³ สรุปก็คืออนุสัญญา CBD เป็นการเปลี่ยนหลักการของสิทธิในพันธุกรรมพืชจากสมบัติร่วมกันของมนุษยชาติมาเป็นแต่ละประเทศเป็นเจ้าของ

¹GRAIN, a small international non-profit organisation . THE INTERNATIONAL TREATY ON PLANT GENETIC RESOURCES A challenge for Asia [Online]. 2002. Available from: <http://www.grain.org/briefings/?id=37> [2010, February 15]

²FAO, The State of the World's Plant Genetic Resources for Food and Agriculture [Online], (n.d.). Available from: <http://www.fao.org/ag/AGP/AGPS/PGRFA/pdf/swrfull.pdf> [2009, December 19]

³GRAIN, a small international non-profit organisation. THE INTERNATIONAL TREATY ON PLANT GENETIC RESOURCES A challenge for Asia [Online]. 2002. Available from: <http://www.grain.org/briefings/?id=37> [2010, February 15]

ตารางที่ 1: ยีนแบงก์และการเข้าถึงรายภูมิภาค

Region	Accessions		Genebanks	
	Number	%	Number	%
Africa	353,523	6	124	10
Latin America, the Caribbean	642,405	12	227	17
North America	762,061	14	101	8
Asia	1,533,979	28	293	22
Europe	1,934,574	35	496	38
Near East	327,963	6	67	5
Total	5,554,505	100	1,308	100

ที่มา: Country Reports and WIEWS database อ้างถึง ใน FAO, The State of the World's Plant Genetic Resources for Food and Agriculture[Online], (n.d.).

Available from: <http://www.fao.org/ag/AGP/AGPS/PGRFA/pdf/swrfull.pdf> [2009, December 19]

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ต่อมาในปี ค.ศ.1994 ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเรื่องสิทธิในพันธุกรรมอีกครั้ง เมื่อมีการจัดตั้งองค์การการค้าโลก (WTO) ความตกลงฉบับหนึ่งที่จัดทำขึ้นพร้อมกับ WTO คือ "ความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า (Trade-Related Intellectual Property Rights:TRIPs) ซึ่งความตกลงนี้ได้กำหนดมาตรฐานขั้นต่ำ (minimum standards) ของการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาหลายประเภท ในหมู่สมาชิกองค์การการค้าโลก (WTO) เพื่อสร้างความแข็งแกร่ง และระบบกฎหมายของประเทศสมาชิกต้องมีความสอดคล้องกับความตกลงฉบับนี้ด้วย โดยประเทศสมาชิกมีหน้าที่ให้ความคุ้มครองแก่พันธุ์พืชไม่ว่าโดยกฎหมายสิทธิบัตร (patents) หรือระบบกฎหมายเฉพาะ (sui generis system) หรือทั้งสองระบบร่วมกัน แต่มีเงื่อนไขว่า หากประเทศสมาชิกเลือกที่จะให้ความคุ้มครองพันธุ์พืชภายใต้ระบบกฎหมายเฉพาะ กฎหมายเช่นนี้จะต้องเป็นระบบกฎหมายที่มีประสิทธิภาพ (An effective sui generis system) "ระบบกฎหมายเฉพาะที่มีประสิทธิภาพ" หมายถึงระบบกฎหมายในลักษณะใดๆ แต่ไม่บอกว่าเป็นรูปแบบไหน แต่สหรัฐอเมริกาแนะนำว่าระบบกฎหมายเฉพาะที่มีประสิทธิภาพนั้นหมายความถึงอนุสัญญาอุโปฟ 1991(UPOV 1991) อย่างไรก็ตาม กลุ่มประเทศกำลังพัฒนา ไม่ยอมรับการตีความในลักษณะนี้เพราะมองว่าอนุสัญญาอุโปฟมีระดับการคุ้มครองที่สูงมากและไม่สอดคล้องกับประเทศกำลังพัฒนา ดังนั้นจึงมองว่าประเทศต่างๆ ย่อมจะมีอิสระในการกำหนดระบบกฎหมายคุ้มครองพันธุ์พืชของตนเอง⁴ ต่อมาในวันที่ 3 พฤศจิกายน ค.ศ. 2001 การประชุมครั้งที่ 31 ขององค์การอาหารและการเกษตรแห่งองค์การสหประชาชาติ หรือ FAO ได้รับรองสนธิสัญญาฉบับหนึ่งที่เรียกว่าสนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตรหรือ ITPGR โดยอาศัย มาตรา 14 ของธรรมนูญ FAO ซึ่งมีภาคีสมาชิกรับรองทั้งสิ้น 78 ประเทศ และมี 2 ประเทศงดออกเสียง (สหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่น*)⁵ สนธิสัญญามีผลวันที่ 29 มิถุนายน ปี 2004 หลังครบ 90 วันนับจากวันที่มีรัฐเข้าเป็นภาคีครบ 40 ประเทศ ปัจจุบัน (9 มกราคม 2553) มีประเทศสมาชิกที่ให้สัตยาบันแล้ว 56 ประเทศ

⁴Andersen, Regine. FAO and the Management of Plant Genetic Resources. London : Earthscan Publications, 2003, PP. 44-45.

*สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น อ้างว่า สนธิสัญญาITPGR มีบทบัญญัติคลุมเครือ

⁵Moore, Geraid and Tymowski, Witold. Explanatory Guide to the treaty on Planetic Resources for Food and Agriculture. Switzerland : IUCN, 2005, p. 1.

จากประเทศเข้าร่วม 138 ประเทศ ไทยเป็นหนึ่งในประเทศที่ลงนามแล้วเมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม ปี 2002 แต่ยังมีได้ให้สัตยาบัน⁶ (ตารางที่ 2: สมาชิกสนธิสัญญา ITPGR)

อย่างไรก็ตามแม้ว่าประเทศไทยได้ดำเนินการเพียงลงนามโดยยังไม่ได้ลงสัตยาบันแต่หลักทั่วไปที่เป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางว่ารัฐภาคีต้องไม่กระทำการใดที่เป็นปฏิปักษ์ต่อเจตนารมณ์ของสนธิสัญญา หรือทำให้สนธิสัญญาที่ได้ลงนามไว้แล้วนั้นหมดคุณค่า แม้กระทั่งในช่วงก่อนที่สนธิสัญญานั้นจะมีผลบังคับ ทั้งนี้ตามมาตรา 18 ของอนุสัญญากรุงเวียนนา 1969 ได้บัญญัติไว้ว่ารัฐภาคีต้องผูกพันที่จะไม่กระทำการใดๆ อันเป็นการทำให้วัตถุประสงค์ตลอดจนเจตนารมณ์ของสนธิสัญญาต้องเสื่อมเสียสิ้นไป ในเมื่อ (ก) รัฐภาคีได้ลงนามในสนธิสัญญา หรือได้แลกเปลี่ยนตราสารที่ก่อให้เกิดสนธิสัญญา โดยอยู่ภายใต้เงื่อนไขของการให้สัตยาบัน การยอมรับหรือการให้ความเห็นชอบแล้ว จนกว่ารัฐภาคีนั้นจะได้แสดงเจตนารมณ์อย่างชัดแจ้งแล้วว่า จะไม่เป็นภาคีของสนธิสัญญา⁷

วัตถุประสงค์ของสนธิสัญญานี้เพื่อการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตรอย่างเป็นธรรมและเท่าเทียมจากการใช้ประโยชน์ โดยสอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ (Convention on Biological Diversity: CBD) เพื่อความยั่งยืนและความมั่นคงทางอาหาร⁸

โดยสาระสำคัญของสนธิสัญญานี้คือ เน้นการจัดการทรัพยากรพืชอาหารและการเกษตร 64 รายการ ประมาณ 3,300 ชนิด (species) ที่แนบท้ายสนธิสัญญา ซึ่งเป็นของหน่วยงานภาครัฐของภาคีสมาชิกจะตกเป็นของพหุภาคี ซึ่งรวมไปถึงข้อมูลต่างๆ ที่อยู่ใน

⁶FAO. INTERNATIONAL TREATY ON PLANT GENETIC RESOURCES FOR FOOD AND AGRICULTURE[Online], (n.d.). Available from: <http://www.fao.org/legal/treaties/033s-e.htm> [2009, December 19]

⁷ลาวัญญ์ ถนัดศิลป์, กระบวนการทำสนธิสัญญา [ออนไลน์], (ม.ป.ป.). แหล่งที่มา http://www.measwatch.org/autopage/file/TueSeptember2008-16-16-55-Treaty_making_process.pdf [17 กันยายน 2552]

⁸grain legumes, international Treaty on Plant Gentic Resources for Food and Agriculture [Online], 2006. Available from: http://www.grainlegumes.com/index.php/aep_fr/latest_news/international_treaty_on_plant_genetic_resources [2009,December 17]

ตารางที่ 2: ภาคีสมาชิกสนธิสัญญา ITPGR (ล่าสุด 9 มกราคม 2553)

ประเทศที่เข้าร่วม	ลงนาม	ลงสัตยาบัน	การยอมรับ	เห็นพ้อง	การเข้าเป็นภาคี
1. Afghanistan					9/11/2006
2. Algeria					13/12/2002
3. Angola	10/10/2002	14/3/2006			
4. Argentina	10/6/2002				
5. Armenia					20/3/2007
6. Australia	10/6/2002	12/12/2005			
7. Austria	6/6/2002	4/11/2005			
8. Bangladesh	17/10/2002	14/11/2003			
9. Belgium	6/6/2002	2/10/2007			
10. Benin					24/2/2006
11. Bhutan	10/6/2002	3/9/2003			
12. Brazil	10/6/2002	22/5/2006			
13. Bulgaria					29/12/2004
14. Burkina Faso	9/11/2001	5/12/2006			
15. 16. Burundi	10/6/2002	28/4/2006			
16. Cambodia	11/6/2002		11/6/2002		
17. Cameroon	3/9/2002	19/12/2005			
18. Canada	10/6/2002	10/6/2002			
19. Cape Verde	16/10/2002				
20. Central African Republic	9/11/2001	4/8/2003			
21. Chad	11/6/2002		14/3/2006		
22. Chile	4/11/2002				
23. Colombia	30/10/2002				
24. Congo, Republic of					14/9/2004
25. Cook Islands					2/12/2004

ตารางที่ 2: ภาควิชาศึกษาระดับปริญญา ITPGR (ล่าสุด 9 มกราคม 2553)

26. Costa Rica	10/6/2002	14/11/2006			
27. Côte d'Ivoire	9/11/2001	25/6/2003			
28. Croatia					6/8/2009
29. Cuba	11/10/2002	16/9/2004			
30. Cyprus	12/6/2002	15/9/2003			
31. Czech Republic					31/3/2004
32. Democratic People's Republic of Korea					16/07/2003
33. Democratic Republic of the Congo					5/6/2003
34. Denmark	6/6/2002	31/3/2004			
35. Djibouti					8/5/2006
36. Dominican Republic	11/6/2002				
37. Ecuador					7/5/2004
38. Egypt	29/8/2002	31/3/2004			
39. El Salvador	10/6/2002	9/7/2003			
40. Eritrea	10/6/2002	10/6/2002			
41. Estonia					31/3/2004
42. Ethiopia	12/6/2002	18/6/2003			
43. European Community	6/6/2002			31/3/2004	
44. Fiji					9/7/2008
45. Finland	6/6/2002	31/3/2004			
46. France	6/6/2002			11/7/2005	
47. Gabon	10/6/2002	13/11/2006			
48. Ghana	28/10/2002	28/10/2002			
49. Germany	6/6/2002	31/3/2004			
50. Greece	6/6/2002	31/3/2004			
51. Guatemala	13/6/2002	1/2/2006			
52. Guinea	11/6/2002			11/6/2002	

ตารางที่ 2 : ภาควิชาศึกษานิติศาสตร์ ITPGR (ล่าสุด 9 มกราคม 2553)

53. Guinea-Bissau					1/2/2006
54. Haiti	9/11/2001				
55. Honduras					14/1/2004
56. Hungary					4/3/2004
57. Iceland					7/8/2007
58. India	10/6/2002	10/6/2002			
59. Indonesia					10/3/2006
60. Iran, Islamic Republic of	4/11/2002	28/4/2006			
61. Ireland	6/6/2002	31/3/2004			
62. Italy	6/6/2002	18/5/2004			
63. Jamaica					14/3/2006
64. Jordan	9/11/2001	30/5/2002			
65. Kenya					27/5/2003
66. Kiribati					13/12/2005
67. Kuwait					2/9/2003
68. Lao People's Democratic Republic					14/3/2006
69. Latvia					27/5/2004
70. Lebanon	4/11/2002	6/5/2004			
71. Lesotho					21/11/2005
72. Liberia					25/11/2005
73. Libyan Arab Jamahiriya					12/4/2005
74. Lithuania					21/6/2005
75. Luxembourg	6/6/2002	31/3/2004			
76. Madagascar	30/10/2002	13/3/2006			
77. Malawi	10/6/2002	4/7/2002			
78. Malaysia					5/5/2003
79. Maldives					2/3/2006

ตารางที่ 2: ภาควิชาสิทธิมนุษยชน ITPGR (ล่าสุด 9 มกราคม 2553)

80. Mali	9/11/2001	5/5/2005			
81. Malta	10/6/2002				
82. Marshall Islands	13/6/2002				
83. Mauritania					11/2/2003
84. Mauritius					27/3/2003
85. Morocco	27/3/2002	14/7/2006			
86. Myanmar					4/12/2002
87. Namibia	9/11/2001	7/10/2004			
88. Netherlands	6/6/2002		18/11/2005		
89. Nicaragua					22/11/2002
90. Niger	11/6/2002	27/10/2004			
91. Nigeria	10/6/2002				
92. Norway	12/6/2002	3/8/2004			
93. Oman					14/7/2004
94. Pakistan					2/9/2003
95. Palau					5/8/2008
96. Panama					13/3/2006
97. Paraguay	24/10/2002		3/1/2003		
98. Peru	8/10/2002	5/6/2003			
99. Philippines					28/9/2006
100. Poland					7/2/2005
101. Portugal	6/6/2002			7/11/2005	
102. Qatar					1/7/2008
103. Croatia					08/05/2009
104. Republic of Korea					20/1/2009
105. Republic of Serbia	1/10/2002				
106. Romania					31/5/2005
107. Saint Lucia					16/7/2003
108. Samoa					9/3/2006

ตารางที่ 2: ภาควิชาสิทธิมนุษยชน ITPGR (ล่าสุด 9 มกราคม 2553)

109. Sao Tome and Principe					7/4/2006
110. Saudi Arabia					17/10/2005
111. Senegal	9/11/2001	25/10/2006			
112. Seychelles					30/05/2006
113. Sierra Leone					20/11/2002
114. Slovenia					11/1/2006
115. Spain	6/6/2002	31/3/2004			
116. Sudan	10/6/2002	10/6/2002			
117. Swaziland	10/6/2002				
118. Sweden	6/6/2002	31/3/2004			
119. Switzerland	28/10/2002	22/11/2004			
120. Syrian Arab Republic	13/6/2002	26/8/2003			
121. Thailand	4/11/2002				
122. The Former Yugoslav Republic of Macedonia	10/6/2002				
123. Togo	4/11/2002	23 /10/2007			
124. Trinidad and Tobago					27/10/2004
125. Tunisia	10/6/2002	8/6/2004			
126. Turkey	4/11/2002	7/6/2007			
127. Uganda					25/3/2003
128. United Arab Emirates					16/2/2004
129. United Kingdom	6/6/2002	31/3/2004			
130. United Republic of Tanzania					30/4/2004
131. United States of America	1/11/2002				

ตารางที่ 2: ภาควิชาพืชสวนศึกษา ITPGR (ล่าสุด 9 มกราคม 2553)

132. Uruguay	10/6/2002	1/3/2006			
133. Venezuela	11/2/2002	17/5/2005			
134. Yemen					1/3/2006
135. Zambia	4/11/2002	13/3/2006			
136. Zimbabwe	30/10/2002	5/7/2005			

ที่มา: FAO. INTERNATIONAL TREATY ON PLANT GENETIC RESOURCES FOR FOOD AND AGRICULTURE [Online], (n.d.). Available from:

<http://www.fao.org/legal/treaties/033s-e.htm> [2009, December 19]

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หน่วยงานของรัฐด้วย⁹ โดยการตัดสินใจต่างๆ และการบริหารจะขึ้นอยู่กับองค์คณะบริหาร (Governing Body) ที่กำหนดขึ้นตามมาตรา 19 สนธิสัญญา ITPGR นี้

ดังนั้น สนธิสัญญาดังกล่าวมีความสำคัญต่อประเทศไทยอย่างมาก เนื่องจากภาคเกษตรกรรมเป็นภาคเศรษฐกิจที่สำคัญของไทยทั้งในแง่ของความมั่นคงของแหล่งอาหารภายในประเทศและการสร้างรายได้จากการส่งออก ประเทศไทยมีความจำเป็นในการที่จะต้องดำเนินการพัฒนาปรับปรุงพันธุ์อย่างต่อเนื่องเพื่อดำรงความสามารถในการแข่งขันกับประเทศอื่นๆ สนธิสัญญาดังกล่าวเป็นกฎกติการะหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมทั้งที่เป็นของไทยและของต่างประเทศที่ไทยอาจมีความจำเป็นต้องใช้ในการปรับปรุงพันธุ์ในอนาคต รวมทั้งการแบ่งปันผลประโยชน์ของการใช้ทรัพยากรดังกล่าว¹⁰ โดยภาคการเกษตรและอาหารนับเป็นภาคการผลิตที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของไทย โดยมีสัดส่วนประมาณ 9-10 เปอร์เซ็นต์ของรายได้ประชาชาติของไทย (ตารางที่ 3: มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ ปี 2546-2549) และเป็นภาคการผลิตที่เป็นแหล่งการจ้างงานใหญ่ถึง 36.45 เปอร์เซ็นต์ ของการจ้างงานทั้งหมด นอกจากนี้การเกษตร ยังมีความสำคัญในฐานะที่เป็นแหล่งของปัจจัยสี่ โดยเฉพาะด้านอาหาร สมุนไพรรักษาโรค และไม้สำหรับสร้างที่อยู่อาศัย รวมทั้งเป็นต้นแหล่งเก็บกักน้ำ และพันธุกรรมพืชมีความสำคัญอย่างยิ่งยวดต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของไทย โดยมีการใช้พันธุกรรมพืชเหล่านี้เป็นฐานในการปรับปรุงพันธุ์ต่างๆ มาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน¹¹

สำหรับการจัดทำลงนามสนธิสัญญา ITPGR ของไทยตามรายละเอียดหนังสือด่วนที่สุดที่ กษ 0941/11847 ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ลงวัน 28 ตุลาคม 2545 ที่ได้เสนอให้คณะรัฐมนตรีดำเนินการตัดสินใจ สรุปความได้ว่า หลังจากกระทรวงเกษตรฯ ได้รับหนังสือชวนเชิญเข้าร่วมในสนธิสัญญา ITPGR แล้วได้ดำเนินการจัดสัมมนาแสดงความคิดเห็นระหว่างหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน โดยมีตัวแทนของเอกชน เกษตรกร สถาบันเกษตรกร และองค์กร

⁹ สำนักโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ, สรุปสภาพการณ์เกี่ยวกับพันธุกรรมพืชและความหลากหลายทางชีวภาพ [ออนไลน์], (ม.ป.ป.). แหล่งที่มา http://www.rspg.or.th/botanical_school/instruction_2551/pdf/04_chapter1_intro.pdf [10 มิถุนายน 2552]

¹⁰ ชัยนัต ตันติวิสดาการ และ ปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชุกิ. ความพร้อมของไทยในการเข้าร่วมสนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร.

รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการพัฒนาความรู้และยุทธศาสตร์ด้านความตกลงพหุภาคีระหว่างประเทศด้านสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว), 2551, หน้า 8.

¹¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 7.

ตารางที่ 3: มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ ปี 2546-2549

หน่วย: ล้านบาท

รายการ	ณ ราคาปีฐาน 2531			
	2546	2547	2548	2549
ภาคการเกษตร	363,033	354,185	342,886	359,349
การเกษตรกรรม การล่าสัตว์ และ การป่าไม้	307,619	296,747	287,987	303,036
การประมง	55,414	57,438	54,899	56,313
นอกภาคการเกษตร	3,105,133	3,331,759	3,508,409	3,685,266
GDP	3,468,166	3,685,944	3,851,295	4,044,615
สัดส่วนภาค การเกษตรต่อจีดีพี	10.47%	9.61%	8.90%	8.88%

ที่มา: ธนาคารแห่งประเทศไทย www.bot.or.th อ้างถึงในชยันต์ ตันติวิศดาการ และคณะ, ความพร้อมของไทยในการเข้าร่วมสนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร, หน้า 7.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พัฒนาเอกชน จำนวน 150 คนเข้าร่วม ซึ่งในที่ประชุมมีทั้งที่แสดงความเห็นด้วยและไม่เห็นด้วย โดยมีบางส่วนยังมีความข้องใจในสนธิสัญญานี้ เช่น มีข้อสังเกตว่า การเคลื่อนย้ายพันธุกรรมพืช ไม่ได้มีวัตถุประสงค์สร้างความมั่นคงทางด้านอาหารแต่เพื่อผลประโยชน์ธุรกิจมากกว่า เป็นต้น¹²

ต่อมาสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีได้มีหนังสือตอบกลับกระทรวงเกษตรฯ ตามหนังสือด่วนที่สุด ที่ นร 0505/15225 ลงวันที่ 30 ตุลาคม 2545 ความว่า คณะรัฐมนตรีประชุมกันเมื่อ 29 ตุลาคม 2545 ลงมติว่า เรื่องนี้มีกำหนดเวลาที่ประเทศไทยจะต้องพิจารณาลงนามในวันที่ 4 พฤศจิกายน 2545 เพื่อความรอบคอบจึงให้ ให้กระทรวงต่างประเทศนำเรื่องนี้ไปพิจารณาร่วมกับ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม และกระทรวงสาธารณสุข ให้ได้ข้อยุติร่วมกันโดยด่วน หากเห็นควรลงนาม ก็ให้กระทรวงเกษตรฯดำเนินการต่อไป โดยยังไม่ต้องลงสัตยาบัน หากเห็นว่า ยังไม่เหมาะก็ให้ระงับการดำเนินการดังกล่าวไว้ก่อน¹³ แต่อย่างไรก็ตาม ต่อมารัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศในขณะนั้นได้มอบอำนาจเต็ม (full powers) ให้ เอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงโรม ลงนามในสนธิสัญญาดังกล่าวล่วงหน้าไปเมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน 2545¹⁴ หลังจากนั้นกระทรวงต่างประเทศ ได้มีหนังสือด่วนที่สุดที่ กต 0605/978 ลงวันที่ 31 ตุลาคม 2545 เพื่อแจ้งให้คณะรัฐมนตรีทราบ¹⁵ จะเห็นได้ว่ากระบวนการจัดทำนโยบายในเรื่องการลงนาม

¹²เกษตรและสหกรณ์, กระทรวง. หนังสือด่วนที่สุดที่ กษ 0941/11847 เรื่องการลงนามรับรองสนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร (International Treaty on Plant Genetic Resources for Food and AgriCulture). กรุงเทพฯ: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2545. (ดูภาคผนวก หน้า 340-345)

¹³เลขาธิการคณะรัฐมนตรี, สำนัก. หนังสือด่วนที่สุด ที่ นร ๐๕๐๕/๑๕๕๓๒ เรื่อง การลงนามรับรองสนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร (International Treaty on Plant Genetic Resources for Food and Agriculture). กรุงเทพมหานคร: สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2545. (ดูภาคผนวก หน้า 339)

¹⁴การต่างประเทศ, กระทรวง. หนังสือด่วนที่สุด ที่ กต 0505/978 เรื่อง การลงนามสนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร (International Treaty on Plant Genetic Resources for Food and Agriculture). กรุงเทพมหานคร: กระทรวงต่างประเทศ, 2545. (ดูภาคผนวก หน้า 348)

¹⁵เลขาธิการคณะรัฐมนตรี, สำนัก. หนังสือที่ นร ๐๕๐๕/๑๕๒๒๕ เรื่อง การลงนามสนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร (International Treaty on Plant Genetic Resources for Food and Agriculture). กรุงเทพมหานคร: สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2545. (ดูภาคผนวก หน้า 346)

สนธิสัญญาฉบับนี้ ไม่ผ่านกระบวนการรัฐสภาหรือ การสร้างการมีส่วนร่วมของผู้ส่วนเกี่ยวข้อง อย่างครอบคลุมทุกด้านหรือให้ตกผลึกเสียก่อน ทั้งที่เรื่องนี้อาจจะสร้างผลกระทบในวงกว้างดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

ซึ่งผิดแผกจากกระบวนการของต่างประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา กรณีการจะทำให้ สนธิสัญญากับต่างประเทศจะต้องผ่านความเห็นชอบของสภาก่อน โดย กฎหมาย TPA 2002 ได้ อำนาจแก่ประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกาในการใช้อำนาจบริหารในการเจรจาความตกลงการค้า โดยการปรึกษารัฐสภาใน 4 เรื่อง ได้แก่ 1) การบอกกล่าวและการปรึกษารัฐสภาก่อนการ เจรจา ประธานาธิบดีต้องบอกกล่าวเป็นลายลักษณ์อักษรต่อรัฐสภาก่อนการเจรจาอย่างน้อย 90 วัน และต้องขอคำปรึกษาจากคณะกรรมการต่างๆ ของรัฐสภาก่อนเริ่มเจรจาหรือในระหว่างการ เจรจา 2) การปรึกษาในการเจรจาเกี่ยวกับสินค้าเกษตร 3) การปรึกษาพิเศษเกี่ยวกับสิ่งทอ และ 4) การขอคำปรึกษารัฐสภาก่อนที่ความตกลงทางการค้าจะมีผลบังคับ ซึ่งประธานาธิบดีของ สหรัฐอเมริกาต้องเสนอรายละเอียดของความตกลงต่อคณะกรรมการการค้าระหว่างประเทศ เพื่อประเมินผลกระทบต่างๆ ซึ่งคณะกรรมการเหล่านี้จะประเมินผลกระทบภายใน 90 วัน และ ในท้ายที่สุด ประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาต้องยื่นร่างความ ตกลงทางการค้าฉบับสมบูรณ์พร้อมกับ ร่างกฎหมายที่จะบังคับให้เป็นไปตามความตกลงดังกล่าวต่อรัฐสภา เพื่อให้รัฐสภาตราเป็น กฎหมายบังคับใช้ต่อไป¹⁶

ดังนั้น การกำหนดท่าทีของไทยต่อสนธิสัญญาฉบับนี้มีความสำคัญอย่างมาก และควร จะศึกษาผลกระทบที่พึงจะเกิดขึ้นต่อประเทศไทยอย่างรอบด้านก่อนจะลงสัตยาบัน โดยใน ส่วนของผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาผลที่พึงกระทบต่อไทยใน 5 ประเด็นสำคัญ คือ สิทธิเกษตรกร ความ มั่นคงด้านอาหาร ปัญหาโลกร้อน การแสวงหาผลประโยชน์จากต่างชาติ และการเข้าถึงเมล็ดพันธุ์ รวมทั้ง การศึกษาถึงสาเหตุแท้จริงที่เกิดสนธิสัญญาฉบับนี้ การตั้งภาคีสมาชิกร่วม เหตุที่ไทยเร่งลง นาม และกรณีศึกษา เพื่อเชื่อมโยงให้เห็นถึงปัจจัยและผลกระทบต่างๆ อย่างรอบด้านที่เกี่ยวข้อง กับสนธิสัญญาฉบับนี้ เพื่อนำไปสู่แนวทางว่าควรจะป้องกันหรือแก้ไขผลกระทบจากปัญหา ดังกล่าวอย่างไร? และใครควรเข้ามามีส่วนร่วมบ้าง?

โดยผู้ศึกษาได้แยกคู่ขัดแย้งออกเป็นเป็น 2 กลุ่มคือ 1. กลุ่มประเทศกำลังพัฒนา ซึ่งมี ทรัพยากรพันธุกรรมพืช (ประเทศไทยจัดอยู่ในกลุ่มนี้) กับ 2. ประเทศพัฒนาแล้ว ขาดแคลน

¹⁶ ธรรมวิทย์ เทอดอุดมธรรม. เศรษฐศาสตร์การเมืองว่าด้วยนโยบายเขตการค้าเสรีของไทย. กรุงเทพฯ : โครงการ WTO Watch มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551. หน้า 50-51.

ทรัพยากรพันธุกรรมพืช แต่มีเสาหลักด้านการเงิน ความรู้ การผลิต โดยความสัมพันธ์ต่อกันของ 2 ฝ่ายเป็นไปในลักษณะที่ฝ่ายไม่มีทรัพยากรพันธุกรรมพืช ต้องการได้ประโยชน์พันธุกรรมพืชจากฝ่ายที่มี จึงพยายามสร้างกติกากการเข้าถึง ขณะที่อีกฝ่ายพยายามปกป้องเพื่อรักษาผลประโยชน์สูงสุดของตนเอง จากนั้นผู้ศึกษาจะใช้แนวคิดเศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศ โดยเฉพาะแนวคิดอำนาจเชิงสัมพันธ์ (Relational Power) และ 4 เสาหลัก คือ ความมั่นคง การผลิต การเงิน และ ความรู้ มาวิเคราะห์ถึงประเด็นข้างต้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษานัยยะของสนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร (ITPGR) ที่พึงกระทบต่อไทย โดยเน้นศึกษาผลกระทบใน 5 ประเด็นคือสิทธิเกษตรกร ความมั่นคงด้านอาหาร ปัญหาโลกร้อน การแสวงหาผลประโยชน์จากต่างชาติ และการเข้าถึงเมล็ดพันธุ์
2. นอกจากนี้ศึกษาถึงสาเหตุที่เกิดสนธิสัญญาฉบับนี้ การตั้งภาคีสมาชิกร่วม เหตุที่ไทยเร่งลงนาม และกรณีศึกษาประเทศอินเดีย

ขอบเขตของการวิจัย

เป็นการศึกษาจากเอกสาร หนังสือ อินเทอร์เน็ต และการสัมภาษณ์จากบุคคลที่เกี่ยวข้อง ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร หรือเรื่องอื่น ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกัน เพื่อแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของสนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร โดยมุ่งเน้นไปที่ผลกระทบที่พึงเกิดขึ้นต่อประเทศไทย

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

นิยาม

“การอนุรักษ์ในที่อยู่” (In situ conservation) หมายความว่า การอนุรักษ์ระบบนิเวศน์และถิ่นที่อยู่ตามธรรมชาติ และการบำรุงรักษาและการนำกลับคืนมาซึ่งประชากรที่สามารถมีชีวิตรอดอยู่ได้ของชนิดพันธุ์ (species) ในสภาพแวดล้อมธรรมชาติและในกรณีของชนิดพันธุ์พืชที่นำมาปลูกเลี้ยงหรือเพาะปลูก (domesticated or cultivated) ในสภาพแวดล้อมซึ่งชนิดพันธุ์เหล่านั้นได้พัฒนาคุณสมบัติพิเศษขึ้นมา

“การอนุรักษ์นอกถิ่นที่อยู่” (Ex situ conservation) หมายความว่า การอนุรักษ์ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร นอกถิ่นที่อยู่ตามธรรมชาติ

“ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร” (Plant genetic resources for food and agriculture) หมายความว่า วัสดุทางพันธุกรรม (genetic material) ซึ่งกำเนิดจากพืชและมีคุณค่าจริงหรือมีศักยภาพที่จะมีคุณค่าแก่อาหารและการเกษตร

“วัสดุทางพันธุกรรม” (Genetic Material) หมายความว่า วัสดุที่กำเนิดจากพืช รวมถึงส่วนขยายพันธุ์แบบใช้เพศและไม่ใช้เพศที่บรรจุไว้ซึ่งหน่วยที่มีหน้าที่สืบลักษณะของพันธุ์ (functional units of heredity)

“พันธุ์พืช” (Variety) หมายความว่า กลุ่มของพืช ในหน่วยที่เล็กที่สุดทางอนุกรมวิธานเดี่ยว (single botanical taxon) ที่เล็กที่สุดกำหนดโดยการแสดงออกซึ่งความสามารถในการสืบทอดลักษณะเด่นและลักษณะทางพันธุกรรมอื่นๆ

“การรวบรวมนอกถิ่นที่อยู่” (Ex situ collection) หมายความว่า การรวบรวมทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร ใวนอกถิ่นที่อยู่ตามธรรมชาติ

“ศูนย์กลางก่อกำเนิด” (Center of origin) หมายความว่า พื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่ชนิดพันธุ์พืช ไม่ว่าจะป็นชนิดที่ถูกเพาะเลี้ยง หรืออยู่ในสภาพป่า พัฒนาคุณสมบัติพิเศษขึ้นมาเป็นครั้งแรก

“ศูนย์กลางความหลากหลายของพืชเพื่อการเพาะปลูก” (Center of crop diversity) หมายความว่า พื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่มีความหลากหลายทางพันธุกรรมพืชเพื่อการเพาะปลูกในสภาพในถิ่นที่อยู่ (in situ conditions) ในระดับสูง

คำย่อในงานศึกษา

ABS Access and Benefit Sharing

AFFA Department of Agriculture, Fisheries and Forestry

ASF Australian Seed Federation

CBD Conventional on Biological Diversity

CGIAR Consultative Group on International Agriculture Research

CGRFA The Commission on Genetic Resources for Food and Agriculture

CIAT International Center for Tropical Agricultural

CIFOR Center for International Forestry Research

CIMMYT International Maize Wheat Improvement Center

CIP International Potato Center

EU European Union

FAO Food and Agriculture Organization of the United Nations

GB Governing Body

GCA Grains Council of Australia

GRDC Grains Research and Development Corporation

IARCs International Agricultural Research Centers

ICARDA International Center for Agricultural Research in the Dry Areas

ICLARM International Center for Living Aquatic Resources Management

ICRAF International Center for Research in Agro-forestry

ICRISAT International Crops Research Institute for the Semi-Arid Tropics

IFPRI International Food Policy Research Institute

IITA International Institute of Tropical Agriculture

ILRI International Livestock Research Institute

IPR Intellectual Property Rights

IPGRI International Plant Genetic Resources Institute

IRRI International Rice Research Institute

ISNAR International Service for National Agriculture Research

ITPGR International Treaty on Plant Genetic Resources for Food and
Agriculture

IUPGR/IU International Undertaking on Plant Genetic Resources

IWMI International Water Management Institute

LDC Least-Developed Country

MLS Multilateral System of Access and Benefit-Sharing

MSA Multilateral system for Access and Benefit Sharing

MTA Material Transfer Agreement

PGRFA Plant Genetic Resources for Food and Agriculture

PVP Plant Varieties Protection

SMTA Standard Material Transfer Agreement

TRIPs The Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights

UNDP United Nations Development Programme

UNFCCC United Nations Framework Convention on Climate Change

UPOV The International Union for the Protection of New Varieties of Plants

WARDA West Africa Rice Development Center

WTO World Trade Organization

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ได้ทราบถึงผลที่พึงจะเกิดขึ้นต่อประเทศไทย จากอิทธิพลของสนธิสัญญาระหว่างประเทศ ว่าด้วยพันธุกรรมพืชอาหารและการเกษตรและทราบถึงปัจจัยที่อยู่เบื้องหลังในการผลักดัน สนธิสัญญานับนี้อย่างรอบด้านด้วยองค์ความรู้และวิธีการศึกษาแบบเศรษฐศาสตร์การเมือง ระหว่างประเทศ ซึ่งจะนำไปสู่การประเมินศักยภาพของประเทศไทยและสร้างมาตรการรองรับ อย่างถูกต้อง ตรงจุดต่อไป

ลำดับขั้นตอนในการเสนอผลการวิจัย

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์สำคัญคือ ต้องการทราบถึงอิทธิพลสนธิสัญญา ระหว่างประเทศว่าด้วยพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร (ITPGR) ที่พึงมีผลกระทบต่อ ประเทศไทยใน 5 ประเด็นคือ สิทธิเกษตรกร ความมั่นคงด้านอาหาร ปัญหาโลกร้อน การแสวงหา ผลประโยชน์จากต่างชาติ และการเข้าถึงเมล็ดพันธุ์ ซึ่งผู้ศึกษาได้วางขั้นตอนการศึกษา เพื่อตอบ โจทย์ดังกล่าวไว้ดังนี้คือ

1. ขั้นตอนแรกเป็นส่วนของบทนำ จะชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของสนธิสัญญา ระหว่างประเทศว่าด้วยพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร (ITPGR) ที่พึงมีผลกระทบต่อประเทศไทย รวมถึงไปถึงการเสนอแนวคิดทฤษฎี และทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

2. ขั้นตอนที่ 2 ผู้ศึกษาจะเริ่มพิจารณาถึงสนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยพันธุกรรมพันธุ์ พืชเพื่ออาหารและการเกษตร เพื่อเป็นการปูพื้นในการพิจารณาในบทต่อไป โดยจะเริ่มต้นด้วยการวิเคราะห์ถึงสาเหตุที่แท้จริงในการเกิดสนธิสัญญานับนี้ โดยจะแบ่งความสัมพันธ์คู่ขัดแย้ง ออกเป็น 2 ฝ่าย คือ ประเทศกำลังพัฒนา (Developing Countries) ซึ่งมีทรัพยากรพันธุกรรมพืช กับประเทศที่พัฒนาแล้ว (developed countries) ซึ่งไม่มีพันธุ์กรรมพืช แต่มีเสาหลัก (pillar) ด้าน การผลิต ทูณ และความรู้ เพื่อให้เป็นไปตามกรอบของเศรษฐศาสตร์การเมือง ที่ระบุว่า เศรษฐศาสตร์การเมืองเป็นเรื่องปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจ และเพื่อจะทราบถึงปมความขัดแย้งที่แท้จริงที่เกิดขึ้น จากนั้นจะใช้แนวคิดเรื่อง Relational Power หรืออำนาจที่คู่ต่อสู้แต่ละฝ่ายใช้ในการ เปลี่ยนแปลงในประเด็นใดประเด็นหนึ่งตามที่ต้องการเข้ามาวิเคราะห์ พร้อมกับใช้แนวคิด โครงสร้าง 4 เสาหลัก (Four Global Structures) คือ 1. เสาความมั่นคง (The Security Structure) 2. เสาการผลิต (The Production Structure) 3. เสาการเงิน (The Finance Structure) และ 4. เสาความรู้ (The Knowledge Structure) เข้ามาร่วมวิเคราะห์ด้วย เนื่องจาก

โดยศักยภาพของรัฐทุนนิยมในการสร้างปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจกับรัฐอื่นที่ขึ้นอยู่กับเสาหลักเหล่านี้ เพื่อหาคำตอบของต้นเหตุที่ทำให้เกิดสนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตรได้อย่างสมบูรณ์ที่สุด

จากนั้นจะศึกษาถึงต้นเหตุที่ประเทศโดยต้องเร่งลงนามในสนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร (ITPGR) โดยใช้แนวคิดเรื่องบทบาทขององค์การระหว่างประเทศ ระเบียบเศรษฐกิจระหว่างประเทศ (International Economic Order) และบรรษัทนานาชาติ ที่มีผลการกำหนดนโยบายของไทย เพื่อให้เห็นความเชื่อมโยงของไทยกับบริบทของโลก และต้องการทราบว่า FAO ในฐานะผู้ริเริ่มสนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร (ITPGR) มีอิทธิพลผู้กำหนดนโยบายของไทยอย่างไร ทำไมประเทศไทยจึงยอมเข้าร่วมอย่างเร่งรีบ

นอกจากนี้ ในบทนี้ผู้ศึกษาจะศึกษาเกี่ยวกับ สาระสำคัญ วิธีการตั้งภาคีสมาชิกเข้าร่วมและกรณีศึกษาประเทศอินเดียด้วย

3. ขั้นตอนที่ 3 หลังจากผู้ศึกษาได้นำเสนอกรอบโครงสร้างเบื้องต้น (FRAMEWORK) แล้ว ในบทนี้ผู้ศึกษาจะใช้กรอบทั้งหมดข้างต้นมาประกอบในการวิเคราะห์ถึงสนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร (ITPGR) กับผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นต่อประเทศไทยใน 5 ประเด็นคือ สิทธิเกษตรกร ความมั่นคงด้านอาหาร ปัญหาโลกร้อน การแสวงหาผลประโยชน์จากต่างชาติ และการเข้าถึงเมล็ดพันธุ์ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วตั้งแต่ต้น โดยผู้ศึกษาจะแบ่งคู่ขัดแย้งออกเป็น 2 กลุ่ม เช่นกัน คือ 1. ประเทศกำลังพัฒนา (developing countries) ซึ่งมีปัจจัยด้านทรัพยากรพันธุกรรมพืชกับ 2. ประเทศที่พัฒนาแล้ว (developed countries) ซึ่งมีปัจจัยด้านเสาหลักความมั่นคง (The Security Structure) เสาการผลิต (The Production Structure) เสาการเงิน (The Finance Structure) และเสาคความรู้ (The Knowledge Structure) แต่ขาดแคลนทรัพยากรพันธุกรรมพืช หลังจากนั้นผู้ศึกษา จะใช้แนวคิดเรื่องอำนาจเชิงสัมพันธ์ (Relational Power) คือ อำนาจที่คู่ต่อสู้แต่ละฝ่ายใช้ในการเปลี่ยนแปลงในประเด็นใดประเด็นหนึ่งตามที่ตนต้องการ มาอธิบายถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างประเทศไทยกับประเทศที่พัฒนาแล้ว โดยจะทำการศึกษาภายใต้แนวคิดโครงสร้าง 4 เสาหลัก (Four Global Structures) คือ 1. เสาความมั่นคง (The Security Structure) 2. เสาการผลิต (The Production Structure) 3. เสาการเงิน (The Finance Structure) และ 4. เสาความรู้ (The Knowledge Structure) เพื่อนำไปสู่คำตอบของแต่ละประเด็นที่จะศึกษาคือ

(1) สิทธิเกษตรกร (Farmer's Rights) เป็นอย่างไร ได้หรือเสียประโยชน์จากสนธิสัญญา ITPGR

(2) บทบาทของสนธิสัญญาITPGRจะช่วยส่งเสริมหรือบั่นทอนความมั่นคงทางอาหารของประเทศไทย

(3) การเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศหรือโลกร้อนซึ่งกระทบต่อประเทศไทยด้วย ถ้ายอมรับสนธิสัญญา ITPGR จะซ้ำเติมผลกระทบต่อประเทศไทยตามมาหรือไม่ อย่างไร

(4) ทุนนิยมข้ามชาติ โดยเฉพาะจากสหรัฐอเมริกาจะใช้สนธิสัญญา ITPGR เข้าควบคุมและแสวงหาผลประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพของไทยได้หรือไม่อย่างไร และกรณีของสหรัฐจะวิเคราะห์เจาะลึกลงไปว่า จากการที่เศรษฐกิจของสหรัฐตกต่ำลงจะจูงใจให้สหรัฐหันมาเน้น R&D (การวิจัยและพัฒนา) ทางด้านเกษตรเพื่อช่วยฟื้นฟูเศรษฐกิจมากขึ้นหรือไม่ รวมทั้งจะวิเคราะห์ว่า สหรัฐจะหันมาผลักดันพืชจีเอ็มโอ (genetically modified organism: GMO) มากขึ้นหรือไม่ ? อย่างไร ? และจะมีผลดี ผลเสียต่อไทยอย่างไร?

(5) การเข้าถึงเมล็ดพันธุ์และแบ่งปันผลประโยชน์ (Access and Benefit-sharing) เป็นอย่างไร ประเทศไทยได้เปรียบหรือเสียเปรียบอย่างไร

4. ขั้นตอนที่ 4 สรุปผล อภิปราย พร้อมข้อเสนอแนะ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎี

แนวคิดเรื่อง Relational Power และ Structural Power

การจะวิเคราะห์ถึงเศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศให้ลึกซึ้ง กรอบวิเคราะห์ว่าด้วยอำนาจเชิงสัมพันธ์ (Relational Power) และ อำนาจเชิงโครงสร้าง (Structural Power) มีความสำคัญมาก โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้¹ คือ

1. อำนาจเชิงสัมพันธ์ (Relational Power) คือ อำนาจที่คู่ต่อสู้แต่ละฝ่ายใช้ในการเปลี่ยนแปลงในประเด็นใดประเด็นหนึ่งตามที่ตนต้องการ ตัวอย่างของ Relational Power ที่เห็นได้ชัดเจนก็คือ การเจรจาเขตการค้าเสรีหรือ FTA ซึ่งแต่ละฝ่ายย่อมพยายามเจรจาต่อรองเพื่อให้ผลประโยชน์ทางการค้าและเรื่องอื่นๆตกอยู่กับฝ่ายตนมากที่สุดเท่าที่จะมากได้ การที่ฝ่ายใดจะสามารถกุมชัยชนะในการเจรจาเหนืออีกฝ่ายได้นั้นย่อมต้องพยายามสร้าง Relational Power ที่เหนือกว่าอีกฝ่ายให้ได้ เช่น การทำ FTA ของสหรัฐฯที่ใช้อำนาจทางเศรษฐกิจและอำนาจทางการเมืองที่ทรงอำนาจในเวทีโลกเป็นเครื่องมือในการเจรจาทำ FTA กับประเทศด้อยพัฒนาและชาติมหาอำนาจด้วยกัน ดังนั้นย่อมหมายความว่า Relational Power ที่แม้จะมีที่มาของอำนาจจากแหล่งเดียวกัน ก็อาจมีแรงขับเคลื่อนที่ต่างกัน อำนาจทางเศรษฐกิจอาจสร้าง Relational Power ที่เหนือกว่าอย่างมหาศาลแก่สหรัฐฯเมื่อเจรจากับประเทศเล็กๆเช่นไทย แต่ก็ไม่อาจสร้าง Relational Power ที่ทำให้สหรัฐฯได้เปรียบมากนักหากต้องเจรจากับมหาอำนาจอย่าง จีน รัสเซีย ยุโรป หรือ ญี่ปุ่น

2. อำนาจเชิงโครงสร้าง (Structural Power) คือ อำนาจที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแบบทั้งระบบ ไม่ว่าจะเป็นระบบในรัฐใดรัฐหนึ่ง หรือในระดับโลก หรือการเปลี่ยน Rule of Game อย่างเรื่องขององค์กรระหว่างประเทศอย่างองค์กร Bretton Woods ที่สหรัฐฯใช้ในการสร้าง Structural Power ในการควบคุมระบบเศรษฐกิจโลก นอกจากการใช้อำนาจระหว่างประเทศแล้ว เราอาจเห็นตัวอย่างของการใช้เครื่องมืออื่นๆในการสร้าง Structural Power ด้วยเช่น การบุกอิรักของสหรัฐฯซึ่งใช้พลังงานทางทหารหรือระบบซัดดัมทั้ง ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระบบการ

¹N.Balaam, David, and Veseth, Michael. Introduction to international political economy. N.J. : Prentice Hall, 1949, pp.18-20.

ปกครองและชั่วคราวอำนาจในอิรักทันที ซึ่งก็ทำให้ระบบการจัดสรรผลประโยชน์จากทรัพยากรน้ำมันในประเทศนี้เปลี่ยนแปลงด้วย รวมไปถึงดุลอำนาจทางภูมิรัฐศาสตร์ในภูมิภาคนี้ กล่าวคือ มีการเปลี่ยนแปลงของ Structural Power ของประเทศอิรัก และ Structural Power ของสหรัฐฯในอิรัก ในตะวันออกกลาง และในระดับโลก โดยศักยภาพของรัฐทุนนิยมในการสร้างปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจกับรัฐอื่น ๆ ขึ้นอยู่กับโครงสร้าง 4 เสาหลัก (Four Global Structures) ถ้ารัฐใดมีเสาหลัก 4 เสาที่เข้มแข็ง แน่นหนา หยั่งลึก ก็จะได้เปรียบทั้งการใช้ Relational Power และ Structural Power เสาหลักทั้ง 4 เสาได้แก่

1. เสาความมั่นคง (The Security Structure) การที่จะตัดสินความเป็นชาติมหาอำนาจตั้งแต่ยุคโบราณจนถึงปัจจุบันนั้นปัจจัยทางการทหารยังคงเป็นปัจจัยที่สำคัญอยู่ เพราะถือเป็นปัจจัยชี้ขาดตัวสุดท้ายในการตัดสินว่า ใครควรได้ทรัพยากร นอกจากนั้นแล้วกำลังทหารที่แข็งแกร่งยังมีส่วนในการรักษาความมั่นคงในพื้นที่แหล่งทรัพยากรด้วย ตราบใดที่ขัดแย้งทางความคิดและการแย่งชิงทรัพยากรยังดำรงอยู่ ก็มีแนวโน้มว่าประเทศต่างๆจะยังคงใช้กำลังทางทหารเข้าประหัตประหารกัน นอกจากนี้เสาทหารยังมีคุณสมบัติที่พิเศษอย่างหนึ่งคือ มีความสามารถในการทำลายเสาอำนาจอื่นๆให้พังพินาศได้ในพริบตา โดยการใช้อาวุธทำลายล้างสูงทำลายโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ แหล่งความรู้และข่าวสาร แหล่งทรัพยากร รวมทั้งเสาทหารเองด้วย ดังนั้นจะเห็นได้ว่าชาติมหาอำนาจต่างๆที่สามารถคงพลานุภาพทางการทหารไว้ได้อย่างแข็งแกร่งจะสามารถใช้เสาทหารดำเนินนโยบายทั้งด้านความมั่นคง และนโยบายการต่างประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพด้วย โดยชาติที่มีเสานี้แข็งแกร่งที่สุดได้แก่ สหรัฐฯ รัสเซีย และจีน

2. เสาทการผลิต (The Production Structure) เป็นเสาที่เกิดจากศักยภาพในการสร้างผลผลิต สินค้า และบริการที่มีความได้เปรียบในการแข่งขัน ซึ่งการผลิตเป็นที่มาของความมั่งคั่งของชาติ ผลิตได้มาก ค่าขายได้มาก ย่อมมีความมั่งคั่งรวมทั้งอำนาจที่มากขึ้นเป็นเงาตามตัว ประเทศที่มีเสาด้านนี้แข็งแกร่งหรือไม่นั้นสามารถดูได้จากขนาดของเศรษฐกิจหรือ GDP และภาคการค้าระหว่างประเทศว่าสูงขนาดไหน ตัวอย่างของประเทศที่มีเสาด้านนี้ใหญ่โตก็ได้แก่ สหรัฐฯ ซึ่งมีเศรษฐกิจใหญ่เป็นอันดับ 1 ของโลก และยังเป็นชาติที่มีขนาดการค้าระหว่างประเทศโดยวัดจากการนำเข้าใหญ่ที่สุดในโลกอีกด้วย โดยคิดเป็นกว่า 1 ใน 6 ของโลก นอกจากนี้ยังมี ญี่ปุ่น เยอรมัน จีน เกาหลีใต้ รัสเซีย ที่เสาด้านนี้แข็งแรงไม่แพ้สหรัฐฯ

3. เสาทการเงิน (The Finance Structure) เป็นอีกเสาหนึ่งที่มีความสำคัญมากเนื่องจากเป็นยุคที่ทุนการเงินครอบโลก มีการเคลื่อนย้ายเงินทุนในระดับโลกวันละหลายแสนล้านดอลลาร์ต่อวัน ขณะเดียวกันมีการประมาณกันว่าเงินที่หมุนเวียนเป็นกิจกรรมซื้อขายตราสารทุกชนิดในโลกมีมูลค่ากว่า 4,600 ล้านล้านดอลลาร์ต่อปี หรือเกือบ 80 เท่าของขนาดเศรษฐกิจโลกในปี 2007 และจะพุ่งทะลุ 10,000 ล้านล้านดอลลาร์ต่อปีภายในปี 2012 ซึ่งย่อมทำให้ภาคการเงินมีความ

ใหญ่โตและสำคัญมากขึ้นในอนาคต นอกจากนั้นกิจกรรมในภาคการผลิตเองก็ยังคงถูกกำหนดจากภาคการเงินด้วยไม่ว่าจะเป็นอัตราแลกเปลี่ยน ราคาวัตถุดิบ ต้นทุนการลงทุน เห็นได้จากความสามารถในการแข่งขันของชาติเอเชียที่สามารถส่งออกได้มากกว่าการที่ค่าเงินยังอ่อนอยู่ หรือพูดอีกนัยหนึ่ง เสถียรภาพการเงินมีอำนาจในการกำหนดความแข็งแกร่งของเสถียรภาพค่าและการผลิตด้วย เสถียรภาพจึงมีความสามารถในการเป็นผู้ส่งออกเงินทุนไปยังประเทศต่างๆทั่วโลกไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบของ FDI (Foreign Direct Investment) ซึ่งเป็นเงินที่เข้าสู่ภาคการผลิต เป็นเงินที่ใช้ในการซื้อสินค้าทุน และปัจจัยการผลิตอื่นๆเพื่อผลิตสินค้าขาย อีกรูปแบบของการส่งออกเงินทุนก็คือ การส่งออก FPI (Foreign Portfolio Investment) ซึ่งจะนำไปซื้อตราสารการเงินไม่ว่าจะเป็นหุ้น ตราสารหนี้ ในประเทศต่างๆ โดยหวังส่วนต่างราคาหากเป็นการลงทุนระยะสั้นไม่เกิน 1 ปี หรือหวังดอกเบี้ยหรือเงินปันผลหากเป็นการลงทุนระยะยาว การเคลื่อนย้ายเงินทุนระหว่างประเทศย่อมก่อให้เกิดสถานะของการเป็นประเทศที่เป็นเจ้าหนี้ และลูกหนี้ขึ้น ซึ่งย่อมส่งผลต่อการพึ่งพิงทางการเงินระหว่างประเทศด้วย *

4. เสถียรภาพความรู้ (The Knowledge Structure) การที่ประเทศใดประเทศหนึ่งมีเสถียรภาพมั่นคงย่อมทำให้ประเทศนั้นสามารถยกระดับพลังในการผลิตของแรงงานได้ แรงงาน 1 คนจะมีความสามารถในการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจที่สูงขึ้น เมื่อมูลค่าทางเศรษฐกิจหรือความมั่งคั่งมากขึ้น ประเทศนั้นก็จะสามารถสร้างอำนาจในเวทีโลกที่สูงขึ้นได้อีกด้วย นอกจากความสามารถในการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจหรือเป็นตัวเสริมความแข็งแกร่งให้กับเสถียรภาพผลิตแล้ว เสถียรภาพยังมีลักษณะในการเสริมให้เสถียรภาพอื่นๆ คือ เสถียรภาพการเงิน และเสถียรภาพมั่นคง ให้มีความแข็งแกร่งมากขึ้นอีกด้วย

*ประเทศที่มีเสถียรภาพการเงินที่แข็งแกร่งสามารถแบ่งได้เป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มที่มีภาคการเงินเป็น Leading Sector ซึ่งประเทศเหล่านี้จะหากินกับการซื้อขายตราสารทางการเงินทุกประเภทเพื่อหวังกำไรระยะสั้นเป็นหลัก โดยชาติเหล่านี้จะนำเข้าและส่งออกเงินทุนในปริมาณที่สูงมาก ประเทศที่เข้าข่ายได้แก่ สหรัฐฯ 2 กลุ่มผู้ส่งออกเงินทุน ประเทศเหล่านี้มีแนวทางสร้างขาการเงินต่างจากกลุ่มแรก โดยแทนที่จะมุ่งพัฒนาภาคบริการทางการเงินที่เน้นการให้คำปรึกษา รับบริหารเงิน และแก๊งก์กำไร ประเทศเหล่านี้จะมีเสถียรภาพการผลิตที่แข็งแกร่ง มีการเกินดุลการค้ามหาศาล ทำให้ประเทศกลุ่มนี้สะสมทรัพย์สินทางการเงินในรูปแบบของทุนสำรองมหาศาล และจะทำการส่งออกทุนสำรองกลับไปลงทุนในประเทศต่างๆทั่วโลกทั้งในรูปแบบของ FDI และ FPI หรืออาศัยการเป็นเจ้าของสร้างเสถียรภาพเงินมากกว่าการเป็นนักเก็งกำไรนั่นเอง ประเทศเหล่านี้ได้แก่ ผู้ส่งออกสินค้าและพลังงานรายใหญ่ของโลกอันได้แก่ จีน ญี่ปุ่น รัสเซีย และตะวันออกกลาง

เพราะความรู้สามารถสร้างความแตกต่างได้ สามารถทำให้ฝ่ายหนึ่งมีสิ่งที่อีกฝ่ายไม่มีได้ เช่น การมีข้อมูลข่าวกรองที่ลึกกว่าอีกฝ่ายย่อมทำให้เสาทหารทำงานได้ดีกว่า การที่มีความรู้เข้าใจถึงสภาพทางเศรษฐกิจที่ลึกกว่าย่อมทำให้เกิดความได้เปรียบในการขยายเสาทหารการเงิน เป็นต้น

สรุปว่า อำนาจเชิงสัมพันธ์ (Relational Power) คือ อำนาจที่คู่ต่อสู้แต่ละฝ่ายใช้ในการเปลี่ยนแปลงในประเด็นใดประเด็นหนึ่งตามที่ตนต้องการ เช่น กรณี FTA ซึ่งแต่ละฝ่ายย่อมพยายามเจรจาต่อรองเพื่อให้ผลประโยชน์ทางการค้าและเรื่องอื่นๆตกอยู่กับฝ่ายตนมากที่สุดเท่าที่จะมากได้ การที่ฝ่ายใดจะสามารถกุมชัยชนะในการเจรจาเหนืออีกฝ่ายได้นั้นย่อมต้องพยายามสร้าง Relational Power ที่เหนือกว่าอีกฝ่ายให้ได้ ส่วนอำนาจเชิงโครงสร้าง (Structural Power) คือ อำนาจที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแบบทั้งระบบ ไม่ว่าจะเป็นระบบในรัฐใดรัฐหนึ่ง หรือในระดับโลก หรือการเปลี่ยน Rule of Game ทั้งนี้ โดยศักยภาพของรัฐทุนนิยมในการสร้างปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจกับรัฐอื่นขึ้นอยู่กับโครงสร้าง 4 เสากลาง ถ้ารัฐใดมีเสากลาง 4 เสากลางที่เข้มแข็งแน่นอน หยั่งลึก ก็จะได้เปรียบทั้งการใช้ Relational Power และ Structural Power เสากลางทั้ง 4 เสากลางได้แก่ เสาคความมั่นคง (The Security Structure) เสากการผลิต (The Production Structure) เสากการเงิน (The Finance Structure) และเสาคความรู้ (The Knowledge Structure)

โดยผู้ศึกษาจะใช้ แนวคิด Relational Power and Structural Power และเสากลางทั้ง 4 เสากลาง เพื่อวิเคราะห์ถึงสาเหตุที่เกิดสนธิสัญญาฉบับนี้ ปฏิสัมพันธ์ในการดึงภาคีสมาชิกเข้าร่วมเป็นสมาชิกสนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตรว่า เป็นอย่างไร ทำไมประเทศไทยต้องเข้าร่วม และผลที่พึงจะกระทบต่อประเทศในประเด็นสิทธิเกษตรกร ความมั่นคงทางอาหารของประเทศไทย การเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศหรือโลกร้อน การแสวงผลประโยชน์จากทุนนิยมข้ามชาติโดยเฉพาะจากสหรัฐอเมริกา และการเข้าถึงเมล็ดพันธุ์ (Access)

แนวคิดเรื่องบทบาทขององค์การระหว่างประเทศ ระเบียบเศรษฐกิจระหว่างประเทศ (International Economic Order) และบรรษัทนานาชาติ ต่อการกำหนดนโยบายของไทย

สำหรับแนวคิดข้างต้นสามารถสรุปความได้ดังนี้ คือ 1. บทบาทขององค์การระหว่างประเทศ เช่น องค์การการเงินระหว่างประเทศ และธนาคารโลก ทั้งสองจะต้องทำหน้าที่ดูแลให้ประเทศไทยปฏิบัติตามกติกาของชุมชนโลก การผลักดันให้รัฐบาลไทยดำเนินนโยบายเศรษฐกิจเสรีนิยม ละทิ้งนโยบายเศรษฐกิจชาตินิยม สำหรับแบบแผนการเข้ามามีบทบาทและอิทธิพลในกระบวนการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจในประเทศไทยของกองทุนการเงินระหว่างประเทศและธนาคารโลกมีลักษณะคล้ายคลึงกับกรณีการเข้ามามีบทบาทของรัฐบาลสหรัฐอเมริกา กล่าวคือ ผ่านปัจจัยทางด้านอุปทานหรือผู้ผลิตนโยบาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มขุนนางนักวิชาการ ขุนนาง

นักวิชาการกลุ่มนี้เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในกระบวนการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลสองกลุ่มนี้เป็นความสัมพันธ์ที่มีลักษณะผลต่างตอบแทน กล่าวคือ แต่ละฝ่ายต่างก็ได้รับประโยชน์จากอีกฝ่ายหนึ่ง แต่ความสัมพันธ์ในลักษณะดังกล่าว มิใช่เหตุผลประการเดียวที่ทำให้กลุ่มขุนนางนักวิชาการไทยร่วมมือกับองค์ต่างประเทศ ยังมีปัจจัยทางด้านภูมิหลังทางการศึกษาจากประเทศตะวันตกเหมือนกันและได้รับอิทธิพลทางความคิดจากสำนักเศรษฐศาสตร์กระแสหลักเหมือนกัน ทำให้บุคคลทั้งสองกลุ่มยอมรับค่านิยมและวัฒนธรรมบางอย่างร่วมกัน ซึ่งช่วยเสริมส่งให้สายสัมพันธ์แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น 2. ระเบียบเศรษฐกิจระหว่างประเทศ: ระเบียบเศรษฐกิจระหว่างประเทศมีบทบาทต่อกระบวนการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจในประเทศไทยอย่างน้อย 2 ด้าน ในด้านหนึ่ง ระเบียบเศรษฐกิจระหว่างประเทศในตัวของมันเองเป็นนโยบายที่รัฐบาลจะต้องกำหนด ในอีกด้านหนึ่ง เมื่อรัฐบาลตัดสินใจเข้าสู่ระเบียบเศรษฐกิจระหว่างประเทศแล้วระเบียบเศรษฐกิจระหว่างประเทศที่ดำรงอยู่ย่อมเป็นข้อจำกัดของกระบวนการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจภายในประเทศ 3. บรรษัทนานาชาติ (Trans-Nation Coperations) สิ่งที่บรรษัทนานาชาติเกรงกลัวก็คือ นโยบายเศรษฐกิจชาตินิยม ซึ่งสร้างความรู้สึกต่อต้านจากต่างประเทศ ดังนั้นจึงเป็นธรรมชาติที่บรรษัทนานาชาติจะผลักดันให้รัฐบาลไทยดำเนินนโยบายเศรษฐกิจเสรีนิยมและส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศ โดยอาศัยมือของรัฐบาลประเทศเจ้าของทุนในการบีบบังคับรัฐบาลไทย สำหรับแบบแผนในการมีส่วนร่วมในกระบวนการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจในประเทศไทยของบรรษัทนานาชาติมีทั้งที่ผ่านปัจจัยด้านอุปทาน (ผู้ผลิตนโยบาย) และปัจจัยด้านอุปสงค์ (ผู้เรียกร้องนโยบาย)²

สรุปว่า บทบาทขององค์การระหว่างประเทศ ระเบียบเศรษฐกิจระหว่างประเทศ (International Economic Order) และบรรษัทนานาชาติ มีผลการกำหนดนโยบายของไทย มาตั้งแต่ในอดีต เช่น องค์การการเงินระหว่างประเทศ และธนาคารโลก ทั้งสองจะต้องทำหน้าที่ดูแลให้ไทยปฏิบัติตามกติกาของชุมชนโลกนี้ ดังนั้นผู้ศึกษาจะนำแนวคิดเรื่ององค์การระหว่างประเทศ ระเบียบเศรษฐกิจระหว่างประเทศ และบรรษัทนานาชาติมาวิเคราะห์ถึงเหตุผลความจำเป็นที่ไทยต้องลงนามหรือสัตยาบันและผลกระทบต่อประเทศไทยหากเข้าร่วมเป็นภาคีสมาชิกในสนธิสัญญาฯ พร้อมกันนี้ก็จะใช้วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องมาประกอบการศึกษาเพื่อให้เกิดความรอบด้านมากขึ้นด้วย

²รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์. กระบวนการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจในประเทศไทยบทวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์เศรษฐกิจการเมือง พ.ศ.2475-2530. กรุงเทพฯ : โครงการจัดพิมพ์คบไฟ, 2546, หน้า 58-82.

วรรณกรรมปริทัศน์

ความหมายของสนธิสัญญา

คำว่าสนธิสัญญาจากการศึกษาของลาวัลย์ ฌนัดศิลป์กุล เรื่องกระบวนการทำ

สนธิสัญญา สรุปความว่า หมายถึงความตกลงระหว่างประเทศ ซึ่งเป็นทั้งความหมายเฉพาะ ซึ่งหมายถึงความตกลงระหว่างประเทศ ที่มีชื่อเรียกว่า “สนธิสัญญา” หรือ “Treaty” กับ ความหมายอย่างกว้างที่หมายถึงความตกลงระหว่างประเทศในลักษณะต่างๆ และมีชื่อที่เรียกต่าง ๆ กัน โดยสนธิสัญญาสามารถแบ่งเป็นเภทต่างๆได้ ดังนี้ 1. สนธิสัญญาที่จำแนกโดยจำนวนผู้เข้าร่วมเป็นภาคีของสนธิสัญญา โดยแบ่งเป็น สนธิสัญญาทวิภาคี (Bilateral Treaties) และ สนธิสัญญาพหุภาคี (Multilateral Treaties) 2. สนธิสัญญาที่พิจารณาจากสถานะของผู้เข้าร่วมทำสนธิสัญญา เช่น สนธิสัญญาที่กระทำโดยประมุขของรัฐ สนธิสัญญาที่กระทำโดยรัฐบาล เป็นต้น สำหรับผลทางกฎหมายของการให้สัตยาบัน มีผลทำให้รัฐภาคีผู้ให้สัตยาบันผูกพันตามสนธิสัญญา ในปัจจุบันมักจะกำหนดไว้เป็นการแน่นอนว่าให้สนธิสัญญาที่กระทำขึ้นนั้นมีผลบังคับตั้งแต่วันไหน แต่การให้สัตยาบันนั้นจะไม่มีกำหนดให้มีผลบังคับย้อนหลัง กล่าวคือให้มีผลบังคับนับแต่วันที่ได้ให้สัตยาบันเท่านั้น ทั้งนี้การผูกพันตามสนธิสัญญา บทบาทของการให้สัตยาบันคือกระบวนการ หรือขั้นตอนที่กำหนดให้รัฐแสดงเจตนารมณ์ให้ความยินยอมผูกพันรัฐตามสนธิสัญญา ดังนั้นหากในสนธิสัญญาใดที่มีการกำหนดให้ต้องมีการให้สัตยาบันกันก่อนสนธิสัญญาจึงจะผูกพันรัฐนั้น หากรัฐภาคีโดยยังไม่ได้ให้สัตยาบัน รัฐนั้นก็ยังไม่ต้องผูกพันตามสนธิสัญญา แม้ว่ารัฐนั้นจะได้ลงนามในสนธิสัญญาแล้วก็ตาม แต่ไม่ได้หมายความว่าสนธิสัญญานั้นไม่มีผลทางกฎหมายเลย และต้องทำความเข้าใจว่า ในกรณีที่ไม่ต้องมีการให้สัตยาบัน การลงนามในสนธิสัญญาก็มีผลเป็นการแสดงเจตนาของรัฐในการผูกพันตามสนธิสัญญา ตามมาตรา 12 ของอนุสัญญากรุงเวียนนา 1969³

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

³ลาวัลย์ ฌนัดศิลป์กุล, กระบวนการทำสนธิสัญญา [ออนไลน์], (ม.ป.ป.). แหล่งที่มา:

<http://www.measwatch.org/autopage/file/TueSeptember2008-16-16-55->

Treaty_making_process.pdf [17 กันยายน 2552]

สำหรับสนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร (International Treaty on Plant Genetic Resources for Food and Agriculture: ITPGR) เป็นสนธิสัญญาพหุภาคี (Multilateral Treaties) คือ สนธิสัญญาที่มีภาคีของสนธิสัญญา มากกว่า 2 ฝ่ายขึ้นไป ซึ่งริเริ่มโดยองค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) วัตถุประสงค์ของสนธิสัญญานี้ ชยันต์ ตันติวิสดาการ, ปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชุกิ ได้กล่าวไว้ในงานวิจัยศึกษาเรื่องความพร้อมของไทยในการเข้าร่วมสนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วย ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตรว่า สนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากร พันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตรเป็นสนธิสัญญาที่มีจุดประสงค์เพื่ออนุรักษ์และสร้างความ ยั่งยืนแก่ทรัพยากรพันธุกรรมพืชที่เป็นอาหารและการเกษตร รวมทั้งการแบ่งปันผลประโยชน์จาก การใช้ของทรัพยากรนั้นอย่างยุติธรรมและเท่าเทียม โดยเน้นที่พันธุกรรมพืชที่เป็นพืชนอกถิ่นที่อยู่ ตามธรรมชาติ (Ex situ) ซึ่งไม่ได้ถูกรักษาโดยอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ (CBD) จำนวนมากกว่า 64 ชนิด ที่เป็นธัญพืชและอาหารสำคัญของโลกโดยสรุปแล้วความ ก้าวหน้าที่สำคัญของ ITPGR ก็คือการรับรองความตกลงถ่ายโอนวัสดุพันธุกรรมมาตรฐาน (the Standard Material Transfer Agreement: SMTA) ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการจัดการกับวัสดุ พันธุกรรมตามระบบพหุภาคีของ ITPGR โดยกำหนดระเบียบปฏิบัติสิทธิและหน้าที่ของผู้ให้และผู้ รับวัสดุพันธุกรรมรวมทั้งการแบ่งปันผลประโยชน์⁴

ทั้งนี้สำหรับคำว่า “ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร” ที่ระบุ ในสนธิสัญญาITPGRนั้น จักรกฤษณ์ ควรพจน์ และ คณะ กล่าวไว้ในงานวิจัยเรื่อง โครงการ ศึกษาผลกระทบการเข้าเป็นภาคีสนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่อ อาหารและการเกษตร(International Treaty on Plant Genetic Resources for Food and Agriculture : ITPGR) ว่าทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร คือ วัสดุพันธุกรรมทุก ชนิดที่สามารถใช้ในการผสมพันธุ์เพื่อปรับปรุงพันธุ์ได้ ประกอบด้วยพืชป่า พันธุ์พื้นบ้าน พันธุ์ การค้า และพันธุ์ที่ใช้ในงานวิจัย เช่น พันธุ์พ่อ - แม่ เชื่อกันว่าเทคนิคด้านเทคโนโลยีชีวภาพจะช่วย ให้มีการนำวัสดุพันธุกรรมมาใช้ปรับปรุงพันธุ์พืช ทำให้ดีเอ็นเอทุกชนิด

⁴ชยันต์ ตันติวิสดาการ และ ปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชุกิ, ความพร้อมของไทยในการ เข้าร่วมสนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร, หน้า 6.

รวมทั้งที่สังเคราะห์ขึ้น อาจถูกจัดเป็นวัสดุพันธุกรรมของทรัพยากรพืชเพื่ออาหารและการเกษตร ด้วย⁵

อย่างไรก็ตามแม้สนธิสัญญานี้จะมีวัตถุประสงค์ที่ดี แต่ประเทศต่างๆ ก็มีท่าทีต่อสนธิสัญญานี้แตกต่างกัน โดยจากการศึกษาของฟาริดา ดุริยะพงศ์ ในบทความวิชาการเรื่อง เจาะลึก...สนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร (International Treaty on Plant Genetic Resources for Food and Agriculture)¹⁹ ว่าท่าทีของประเทศที่เข้าร่วมการเจรจามีลักษณะที่แตกต่างกันสามารถแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มแรก เป็นกลุ่มประเทศพัฒนาแล้วที่ต้องการปกป้องผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของตนต่อการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมพืช ประเทศผู้นำสำคัญของกลุ่มนี้ได้แก่ สหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่น เมื่อมีการลงมติรับรองสนธิสัญญา ทั้งสองประเทศได้ลงมติออกเสียง โดยอ้างว่าสนธิสัญญา มีความคลุมเครือในเรื่องสิทธิทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งปัจจุบันนี้สหรัฐอเมริกาได้ทำการลงนามรับรองสนธิสัญญาแล้ว ภายหลังที่สหภาพยุโรป (EU) ได้ลงนามรับรองสนธิสัญญา แต่ยังไม่ได้ออกสัตยาบัน ส่วนญี่ปุ่นยังคงไม่ลงนามรับรองหรือให้สัตยาบันเช่น เดิม กลุ่มสอง เป็นกลุ่มประเทศที่เคลือบแคลงสงสัยในระบบพหุภาคี แต่ในกลุ่มนี้มีท่าทีต่อสนธิสัญญา ที่แตกต่างกัน เช่น จีนยินดีที่จะร่วมสนธิสัญญา แต่ขอให้ยกเว้นพืชเศรษฐกิจของตน เช่น ถั่วเหลือง ออกจากรายการภาคผนวก 1 ส่วนประเทศบราซิล ไม่ต้องการให้มีการเข้าถึงด้วยระบบพหุภาคี หากแต่ต้องการให้ใช้ข้อตกลงทวิภาคีแทน ซึ่งในปัจจุบันบราซิลได้เข้าร่วมลงนามให้สัตยาบันแก่สนธิสัญญาเรียบร้อยแล้ว เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2549 ส่วนประเทศจีนยังคงไม่ให้การลงนามหรือ สัตยาบันแก่สนธิสัญญา กลุ่มสาม ได้แก่ ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา โดยสนับสนุนให้มีการรับรองสิทธิเกษตรกร และแสดงความกังวลต่อความมั่นคงทางอาหารและความหลากหลายทางชีวภาพด้านการเกษตร เช่น ประเทศอินเดีย ได้มีการเรียกร้องให้จัดการทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่อเป้าหมายต่อการรับรองสิทธิเกษตรกร และเพื่อความมั่นคงทางอาหาร มากกว่าการใช้เพื่อการวิจัยปรับปรุงพันธุ์ กลุ่มนี้ได้รับการหนุนหลังจาก NGO เช่นกัน ซึ่งปัจจุบัน อินเดียได้ลงนามให้สัตยาบันเมื่อวันที่ 10 มิถุนายน พ.ศ. 2545 ฟาริดา ดุริยะพงศ์ ยังได้อธิบายให้เห็นถึงสภาพการณ์ประเทศที่ลงนามให้สัตยาบันและยังไม่ลงนามดังนี้เป็นคือ 1. ประเทศที่ลงนามให้สัตยาบัน เช่น ออสเตรเลีย

⁵จักรกฤษณ์ ควรพจน์ และคณะ. รายงานโครงการศึกษาผลกระทบการเข้าเป็นภาคีสนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร (International Treaty on Plant Genetic Resources for Food and Agriculture : ITPGR , หน้า 14.

ก่อนที่ประเทศออสเตรเลียจะลงนามให้สัตยาบัน รัฐสภาของออสเตรเลียได้แต่งตั้ง คณะกรรมาธิการขึ้นเพื่อทำประชาพิจารณ์ต่อการตัดสินใจ คณะกรรมาธิการนี้รับข้อมูลจากองค์กร รัฐ คือ Department of Agriculture, Fisheries and Forestry (AFFA) ซึ่ง AFFA รับฟังความคิดเห็นจากภาคอุตสาหกรรมของออสเตรเลียแบ่งเป็น 3 กลุ่มผู้เกี่ยวข้อง คือ Australian Seed Federation (ASF), Grains Council of Australia (GCA) และ Grains Research and Development Corporation (GRDC) ทั้ง 3 องค์กรได้เสนอทฤษฎีต่างๆ มากมาย ที่เกี่ยวข้องกับ การบริหารของสนธิสัญญา และการปฏิบัติตามเกี่ยวกับ MTA (Material Transfer Agreement) ซึ่งคณะกรรมการเชื่อว่าสนธิสัญญา จะทำให้ออสเตรเลียดำเนินการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรม พืชของภาคอื่นได้ รวมทั้งการเข้าถึง IARCs (International Agricultural Research Centers) และ ระบบการอนุรักษ์ การใช้ที่ยั่งยืนและการแลกเปลี่ยนพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร ของโลกระหว่างภาคี 2. ประเทศที่ไม่ได้ลงนามหรือให้สัตยาบัน โดยยกตัวอย่างประเทศเนปาล ซึ่ง ถือเป็นตัวแทนของประเทศที่พัฒนาน้อย (Least-Developed Country: LDC) ยังคงมีท่าทีต่อ สนธิสัญญา ไม่ชัดเจนมากนัก แม้ว่าตามการรายงานกล่าวว่ารัฐบาลได้จัดเตรียมเอกสารเรียกร้อง การตกลงที่จะร่วมลงนามสนธิสัญญา เสร็จสมบูรณ์ตั้งแต่ต้นปี พ.ศ. 2546 แต่ขณะนี้รัฐบาลของ เนปาลยังคงไม่ได้ข้อสรุปที่ชัดเจนของการเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วม เนื่องจากข้อจำกัดที่ผูกมัดกับ ระบบพหุภาคี ซึ่งเนปาลอาจจะได้รับผลประโยชน์ไม่ค่อนมาก⁶

ส่วนของผลกระทบต่อไทยนั้น ชัยยันต์ ตันติวิศดารการและปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชูกิ ระบุว่า สำหรับประเทศไทยมีโอกาสได้ประโยชน์จากสนธิสัญญานี้ใน 2 ทางคือทางแรกในฐานะผู้ให้วัสดุ พันธุกรรมแก่ผู้อื่นแล้วรับส่วนแบ่งผลประโยชน์และทางที่สองในฐานะผู้รับวัสดุพันธุกรรมเพื่อนำไป ปรับปรุงเป็นพันธุ์ใหม่ในฐานะผู้ให้วัสดุพันธุกรรม พบว่า SMTA อนุญาตให้ผู้รับวัสดุพันธุกรรม เลือกลงจ่ายผลประโยชน์ตอบแทนได้ 2 รูปแบบ รูปแบบที่ 1 เป็นการแบ่งปันผลประโยชน์ ภายหลัง จากที่มีการพัฒนาจนสำเร็จและมีการขายเชิงพาณิชย์แล้ว รูปแบบที่ 2 เป็นการแบ่งผล ประโยชน์ล่วงหน้าในอัตราที่ได้ส่วนลด ซึ่งพบว่าไม่ว่าจะเป็นรูปแบบใด เงื่อนไขการแบ่งปันผล ประโยชน์ที่กำหนดใน SMTA มีขอบเขตที่แคบและมีอัตราผลตอบแทนที่ต่ำมาก ทั้งยังมีข้อยกเว้น

⁶ฟาริดา ดุริยะพงษ์, เจาะลึก...สนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืช เพื่ออาหารและการเกษตร (International Treaty on Plant Genetic Resources for Food and Agriculture)[ออนไลน์].2551. (ม.ป.ป.). แหล่งที่มา: http://www.measwatch.org/autopage/file/ThuJune2008-10-48-42-ITPGR_FARIDA.pdf [20 ตุลาคม 2552]

มากมาย ส่งผลให้มูลค่ารวมที่เกิดจากระบบแบ่งปันผลประโยชน์ มีขนาดเล็กมาก นอกจากนี้ยังกำหนด ให้แบ่งผลประโยชน์ให้กับประเทศสมาชิกที่พัฒนาน้อยที่สุดก่อนประเทศไทยที่มีระดับการพัฒนาพอสมควรจึงมีโอกาสได้รับส่วนแบ่งที่น้อยมากสำหรับผลประโยชน์ของประเทศไทยในฐานะผู้รับวัสดุพันธุกรรมโดยพิจารณาจากระบบการปรับปรุงผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับITPGRตั้งแต่ต้นทางจนถึงปลายทาง ได้แก่ 1) ปัจจัยการผลิต 2) กระบวนการผลิต และ3) ผลผลิตพันธุ์ใหม่ เช่น ในประเด็น ผลประโยชน์สุทธิในระดับกระบวนการปรับปรุงพันธุ์ ด้วยต้นทุนปัจจัยที่เป็นตัวเงินที่สูงขึ้น และความยุ่งยากในการบริหารจัดการที่เพิ่มขึ้น หากระบบการจัดการแบบใหม่ของ ITPGR ไม่ได้เพิ่มความน่าจะเป็นของความสำเร็จในการวิจัย (probability of success) ระบบ ITPGR ก็ อาจจะลดแรงจูงใจในการทำวิจัยดังนั้น ระบบ ITPGR จะน่าสนใจก็ต่อเมื่อความน่าจะเป็นของความสำเร็จในการวิจัยเพิ่มขึ้น ด้วยการที่นักปรับปรุงพันธุ์สามารถเข้าถึง สต็อกของแหล่งพันธุกรรมพืชมีขนาดใหญ่ขึ้นในทางตรงข้าม ระบบ ITPGR อาจกระตุ้นให้เกิดการปรับเปลี่ยนเทคนิคการวิจัยที่ให้ผลลัพธ์แน่นอนกว่า ในระยะเวลาสั้นกว่าการปรับปรุงพันธุ์แบบเทคนิคดั้งเดิม เช่น molecular technology พิจารณากรณีเฉพาะของประเทศไทย พบว่า 1. ประเทศไทยมีศักยภาพในการใช้ประโยชน์จากแหล่งพันธุกรรมพืชในต่างประเทศภายใต้ระบบ ITPGR ปัจจุบันประเทศไทยได้มีแหล่งพันธุกรรมข้าวและมันสำปะหลังในประเทศของเราเอง แต่แหล่งพันธุกรรมข้าวส่วนใหญ่จากหลายประเทศทั่วโลกก็ยังเก็บรักษาไว้ที่ IRRI พันธุกรรมข้าวจากประเทศไทยมีสัดส่วนเพียงร้อยละ 5.49 ของพันธุกรรมข้าวทั้งหมดที่เก็บไว้ที่IRRI ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่ไทยต้องรักษาโอกาสที่จะได้เข้าถึงแหล่งพันธุกรรมข้าวของIRRI คำถามคือ ประโยชน์ที่จะได้รับเพิ่มขึ้นจากสต็อกของพันธุกรรมเหล่านี้เป็นอย่างไร เนื่องจากไทยได้มีการศึกษาวิจัยและใช้ประโยชน์จากพันธุกรรมที่เก็บรักษาไว้มาเป็นระยะเวลาหนึ่งแล้วและจะมีแหล่งพันธุกรรมใหม่ๆ เพิ่มขึ้นมาน้อยเพียงใดภายใต้ระบบ ITPGR⁷

เกี่ยวกับผลกระทบต่อประเทศไทยนี้ จักรกฤษณ์ ครอบพจน์ และคณะ กล่าวเพิ่มเติมไว้ในงานวิจัยเรื่อง โครงการศึกษาผลกระทบการเข้าเป็นภาคีสนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร (International Treaty on Plant Genetic Resources for Food and Agriculture : ITPGR) ว่า สนธิสัญญาก็อาจส่งผลกระทบในด้านบวกบางประการต่อประเทศไทยรวมทั้ง (1) อาจทำให้ประเทศไทยมีโอกาสได้รับการแบ่งปันผลประโยชน์จากการใช้พันธุกรรมพืชซึ่งเป็นสมบัติสาธารณะของไทยที่เก็บรักษาไว้ในธนาคาร

⁷ชยันต์ ต้นดิวิสดาการ และ บัทยาวิฑูลี โพนนุกูล ชูชุกิ, ความพร้อมของไทยในการเข้าร่วมสนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร, หน้า 40-43.

พันธุกรรมพืชของศูนย์วิจัยด้านการเกษตรนานาชาติ (2) เพิ่มโอกาสของประเทศไทยในการเข้าถึงพันธุกรรมพืชซึ่งเป็นสมบัติสาธารณะและอยู่ภายใต้การจัดการและควบคุมของภาคีสมาชิกอื่น แต่เมื่อศึกษาจากข้อมูลต่างๆ อย่างครบถ้วนรอบด้านแล้ว จักรกฤษณ์ ควরণ และคณะ เห็นว่า 1. ประเทศไทยยังไม่ควรเข้าร่วมเป็นภาคีสถิติสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร เนื่องจากการเข้าร่วมในสนธิสัญญาฯ จะส่งผลกระทบต่อความชัดเจนเชิงรูปธรรม 2. ประเทศไทยควรเร่งดำเนินการให้สอดคล้องกับพันธกรณีทั่วไปด้านการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนจากทรัพยากรพันธุกรรมของสนธิสัญญาซึ่งเป็นหลักการที่ดี (ตามมาตรา 5 และ 6) และเตรียมความพร้อมเพื่อบรรเทาผลกระทบในการเข้าร่วมเป็นภาคี โดยอาจต้องลดจำนวนทรัพยากรพันธุกรรมของไทยที่จะต้องอยู่ภายใต้ระบบพหุภาคีลงให้มากที่สุดซึ่งอาจทำโดยกระจายสมบัติสาธารณะให้เป็นสมบัติของชุมชนให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ และเสนอว่าประเทศไทยอาจเปลี่ยนแปลงทัศนคติในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกสนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร โดยพิจารณาผลกระทบจากพัฒนาการของในประเด็นต่างๆ อาทิ การเปลี่ยนแปลงนโยบายและหลักเกณฑ์การเข้าถึงพันธุกรรมพืชของประเทศสมาชิกเดิมของศูนย์วิจัยด้านการเกษตรนานาชาติ ภายหลังจากที่ศูนย์วิจัยฯ เข้าร่วมในระบบพหุภาคีของสนธิสัญญาฯ, หลักเกณฑ์เงื่อนไขในการอนุญาตให้บริษัทหรือนักวิจัยเอกชนเข้าถึงพันธุกรรมพืช ภายหลังจากที่สนธิสัญญาฯ มีผลบังคับใช้แล้ว 2 ปี เป็นต้น⁸

สรุปว่า สนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร หรือ ITPGR เป็นสนธิสัญญาระหว่างประเทศที่รับรองโดยองค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) มีจุดประสงค์เพื่ออนุรักษ์และสร้างความยั่งยืนแก่ทรัพยากรพันธุกรรมพืชที่เป็นอาหารและการเกษตร รวมทั้งการแบ่งปันผลประโยชน์จากการใช้ของทรัพยากรนั้นอย่างยุติธรรมและเท่าเทียม ซึ่งความความก้าวหน้าที่สำคัญของ ITPGR คือการรับรองความตกลงถ่ายโอนวัสดุพันธุกรรมมาตรฐาน (the Standard Material Transfer Agreement: SMTA) ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการจัดการกับวัสดุพันธุกรรมตามระบบพหุภาคีของ ITPGR โดยกำหนดระเบียบปฏิบัติสิทธิและหน้าที่ของผู้ให้และผู้รับวัสดุพันธุกรรมรวมทั้งการแบ่งปันผลประโยชน์ แต่อย่างไรก็ตาม แม้ว่า สนธิสัญญาฯ นี้จะมีวัตถุประสงค์ที่ดี แต่ประเทศต่างๆ ยังมีท่าทีแตกต่างกันไป

⁸ จักรกฤษณ์ ควরণ และคณะ, รายงานโครงการศึกษาผลกระทบการเข้าเป็นภาคีสถิติสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร, หน้า 173-174.

โดยสามารถแบ่งได้ 3 กลุ่ม คือ กลุ่มประเทศพัฒนาแล้ว กลุ่มประเทศที่เคลือบแคลงสงสัยในระบบพหุภาคีฯ และกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา ส่วนผลกระทบต่อประเทศไทยนั้นประเทศไทยได้ประโยชน์จากสนธิสัญญานี้ใน 2 ทางคือทางแรกในฐานะผู้ให้วัสดุพันธุกรรมแก่ผู้อื่นแล้วรับส่วนแบ่งผลประโยชน์ และทางที่สองในฐานะผู้รับวัสดุพันธุกรรมเพื่อนำไปปรับปรุงเป็นพันธุ์ใหม่ในฐานะผู้ให้วัสดุพันธุกรรม แต่อย่างไรก็ตามโดยสรุปแล้วจะเห็นได้ว่าผลประโยชน์ทางการเงินที่คาดว่าจะเกิดขึ้นแก่ประเทศกำลังพัฒนาที่เป็นเจ้าของวัสดุทางพันธุกรรม เช่นประเทศไทยนั้นดูจะมีมูลค่าที่น้อยมาก ส่วนผลประโยชน์อื่นเช่น การรับรองสิทธิของเกษตรกรก็ยังไม่มีการบังคับผลประโยชน์ส่วนนี้จึงยังคงค่อนข้างเลื่อนลอยอยู่มากการเป็นสมาชิกของสัญญาดังกล่าวจะเพิ่มต้นทุนและความยุ่งยากโดยไม่จำเป็นประเทศไทยจึงไม่ควรให้สัตยาบันจนกว่าจะหลีกเลี่ยงไม่ได้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 3

สาเหตุการเกิด สาร การเข้าร่วมของสมาชิก เหตุที่ไทยเร่งลงนามและ กรณีศึกษาสนธิสัญญา ITPGR

1. สาเหตุแท้จริงที่มีสนธิสัญญาITPGR

การกำเนิดขึ้นมาของสนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่อ
อาหารและการเกษตร (International Treaty on Plant Genetic Resources for Food and
Agriculture: ITPGR) หากวิเคราะห์ด้วยแนวคิด Relational Power หรืออำนาจที่คู่ต่อสู้แต่ละ
ฝ่ายใช้ในการเปลี่ยนแปลงในประเด็นใดประเด็นหนึ่งตามที่ต้องการได้ว่า สามารถอธิบายได้ว่า
เป็น“Rule of the game* หรือ กติกาหรือ ความตกลงพหุภาคี (Multilateral Agreement) แต่เป็น
ความสัมพันธ์แบบทวิภาคี (bilateral) หมายถึง ความสัมพันธ์ของ 2 ฝ่าย คือ ประเทศกำลังพัฒนา
(Developing Countries) ซึ่งมีทรัพยากรพันธุกรรมพืช กับประเทศที่พัฒนาแล้ว (developed
countries) ซึ่งไม่มีพันธุกรรมพืช แต่มีเสาหลัก (pillar) ด้านการผลิต ทุน และความรู้ โดย
ความสัมพันธ์ต่อกันเป็นไปในลักษณะที่ฝ่ายไม่มีทรัพยากรพันธุกรรมพืช ต้องการได้ประโยชน์
พันธุกรรมพืชจากฝ่ายที่มี จึงพยายามสร้างกติกาการเข้าถึง** ขณะที่อีกฝ่ายพยายามปกป้องเพื่อ
รักษาผลประโยชน์สูงสุดของตนเอง โดยในกรณีของประเทศไทยอยู่ในฝ่ายที่มีทรัพยากร ดังนั้นผู้
ศึกษาจะใช้ทฤษฎี ดังกล่าวมาอธิบายว่า ในกรณีของประเทศไทย ซึ่งเป็นประเทศที่มีทรัพยากร
พันธุกรรมพืช จะพึงมีกระหนาบจากสนธิสัญญาระหว่างประเทศฉบับนี้อย่างไรบ้าง โดยจะเน้นใน 5
ประเด็นคือ สิทธิเกษตรกร ความมั่นคงด้านอาหาร ปัญหาโลกร้อน การแสวงหาผลประโยชน์จาก
ต่างชาติ และการเข้าถึงเมล็ดพันธุ์ เพื่อจะสรุปผลว่าจะแก้ปัญหาเหล่านี้ อย่างไร โดยใครบ้าง และ
ควรชะลอลงสัต์ยาบันหรือไม่ อย่างไร โดยผู้ศึกษาจะทำการศึกษาในรายละเอียดต่อไป

โดยการศึกษาพบว่าต้นเหตุปัญหาเกิดจาก 1. ประเทศพัฒนาแล้วมีข้อจำกัดด้าน
พันธุกรรมพืช จึงต้องแสวงหาพันธุกรรมพืชจากประเทศกำลังพัฒนาแล้วนำพันธุ์พืชเหล่านั้นไป

*กติกาการเล่นเกม (Rule of the Game) หมายถึง กติกากำกับพฤติกรรมของคนและสังคม
ที่มีความยั่งยืนถาวรระดับหนึ่ง ซึ่งมีทั้งที่เป็นทางการ เช่น กฎหมาย รัฐธรรมนูญ และไม่เป็น
ทางการ เช่น คติความเชื่อ ค่านิยม วัฒนธรรม ฯลฯ

**กติกาที่เกิดขึ้นไม่ได้เป็นการใช้อำนาจเชิงโครงสร้าง (Structural Power) หรือ อำนาจที่
ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแบบทั้งระบบโดยฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดเป็นพิเศษ แต่เป็นลักษณะของการใช้
Relational Power หรืออำนาจของ 2 ฝ่ายคือ ประเทศพัฒนาแล้ว และประเทศกำลังพัฒนา

ปรับปรุงพันธุ์ใหม่ แล้วจดสิทธิบัตรเพื่อปกป้องการนำไปใช้โดยไม่ได้รับอนุญาต* จนทำให้เกิดความไม่สมดุลในโครงสร้างระบบการผลิตอาหารและการเกษตรของโลก 2. การร่วมมือกันระหว่างประเทศพัฒนาแล้วกับองค์กรระหว่างประเทศและมีการใช้ประโยชน์ โดยที่ประเทศกำลังพัฒนาซึ่งเป็นเจ้าของพันธุกรรมพืชเหล่านั้นไม่ได้รับค่าตอบแทนตามสมควรจะเป็น เช่น สหรัฐฯ ร่วมมือกับธนาคารโลกในเก็บรวบรวมพันธุ์พืชพื้นเมืองไปเก็บไว้ตามยีนแบงก์หรือศูนย์วิจัยนานาต่างๆ เป็นต้น ทำให้การกระจายตัวของพันธุกรรมพืชไม่สมดุล จึงมีการลุกขึ้นมาต่อสู้เรียกร้องสิทธิของบรรดาประเทศกำลังพัฒนาเป็นระยะๆ จนล่าสุดคือสนธิสัญญาITPGRดังกล่าว

โดยรายละเอียดของต้นเหตุปัญหาที่ทำให้เกิดการแย่งชิงทรัพยากรพืชระหว่างประเทศพัฒนาแล้วกับประเทศกำลังพัฒนา สามารถอธิบายได้ดังนี้

1. ประเทศพัฒนาแล้วฉกฉวยพันธุ์พืชจากประเทศกำลังพัฒนาแล้วนำมาจดสิทธิบัตร

1.1 พัฒนาการของปัญหา : หากย้อนถึงความเป็นมาก่อนจะมาเป็นสนธิสัญญาITPGR จะเห็นพัฒนาของการต่อสู้แย่งชิงในทรัพยากรพันธุ์พืชอย่างชัดเจนของทั้ง 2 ฝ่ายโดยเริ่มตั้งแต่

1.1.1 ยุโรปนำเอากฎหมายคุ้มครองพันธุ์พืชเข้ามาใช้เพื่อคุ้มครองบริษัทเมล็ดพันธุ์พืช: ช่วง 1960s - 1970s ประเทศในยุโรปส่วนใหญ่ นำเอากฎหมายคุ้มครองพันธุ์พืช เข้ามาใช้เพื่อคุ้มครองบริษัทเมล็ดพันธุ์ และนักปรับปรุงพันธุ์พืช โดยมีกฎหมายตัวสำคัญคือ การคุ้มครองพันธุ์พืชภายใต้สนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการคุ้มครองพืชใหม่ (The International Convention for the protection of news varieties of Plants, Upov) โดยเมื่อ ค.ศ.1957 ได้มีการจัดประชุมระหว่างประเทศของกลุ่มสมาคมผู้ผสมพันธุ์พืชขึ้น โดยตั้งชื่อว่า “ The international association of plant breeders for the protection of plant varieties (ASSINSEL) การประชุมครั้งนี้จัดขึ้นที่กรุงปารีส มีสมาชิกจากตัวแทนประเทศต่างๆ ได้แก่ เยอรมัน ออสเตรีย เบลเยียม เดนมาร์ก อิตาลี สเปน ฟินแลนด์ นอร์เวย์ เนเธอร์แลนด์ ฝรั่งเศส สหราชอาณาจักร สวีเดน สวิสเซอร์แลนด์ การประชุมครั้งนี้มีประเด็นที่นำมาพิจารณากัน คือ การคุ้มครองพันธุ์พืชใหม่ ควรที่จะพิจารณาเป็นประเด็นปัญหา แยกต่างหากจากกฎหมายสิทธิบัตร เพื่อหาข้อสรุปเกี่ยวกับการคุ้มครองพืช จึงได้มีการนำเสนอความเห็นในที่ประชุมครั้งนี้ว่า ควรจะมีการทำอนุสัญญาขึ้น เพื่อให้การคุ้มครองสำหรับพันธุ์พืชแยกต่างหากจากการคุ้มครองโดยกฎหมายสิทธิบัตร แต่มีตัวแทนจากหลายประเทศไม่เห็นด้วยกับความเห็นดังกล่าว โดยเห็นว่า กฎหมายสิทธิบัตรน่าจะ

*ตัวอย่างชัดเจนที่สุดคือ กรณีนักวิจัยสหรัฐฯ แอบนำข้าวพันธุ์บาสมатиของอินเดียไปจดทะเบียน

เป็นกฎหมายที่คุ้มครองสิ่งประดิษฐ์ในพืชได้เหมาะสมกว่า และที่ประชุมได้มีการตั้ง The Committee of Expert ขึ้นเพื่อศึกษาและประสานงานต่อในเรื่องนี้ ในปีค.ศ.1961 (พ.ศ.2504) The Committee of Expert ได้จัดให้มีการประชุมขึ้นที่กรุงปารีสอีกครั้ง เพื่อเสนอรายงานครั้งล่าสุดเกี่ยวกับข้อสรุปและหลักการเกี่ยวกับการหามาตรการคุ้มครองพืช ได้มีการเสนอร่างของอนุสัญญา ระหว่างประเทศเพื่อการคุ้มครองพันธุ์พืชใหม่ (International Convention for the Protection of New Varieties of Plants) หรือที่เรียกกันว่าอนุสัญญา ยูโปฟ ขึ้นในที่ประชุมพิจารณา และต่อมา ได้มีการลงนามในอนุสัญญาดังกล่าว เมื่อวันที่ 2 ธันวาคม ปี 1961 (พ.ศ.2504) มีประเทศภาคี เข้าร่วม 17 ประเทศ ได้แก่ เบลเยียม เดนมาร์ก ฝรั่งเศส เยอรมัน ฮังการี ไอร์แลนด์ อิสราเอล อิตาลี ญี่ปุ่น เนเธอร์แลนด์ แอฟริกาใต้ สเปน สวีเดน สวิสเซอร์แลนด์ สหราชอาณาจักร และ สหรัฐอเมริกา อนุสัญญานี้เรียกย่อๆว่า อนุสัญญา UPOV แต่อนุสัญญานี้มีผลบังคับเมื่อ 10 สิงหาคม 1968 (พ.ศ.2511) หลังจากได้มีการลงสัตยาบัน โดยเยอรมัน เนเธอร์แลนด์ และ สหราชอาณาจักร เพราะตามบทบัญญัติมาตรา 31 ของ UPOV ได้กำหนดว่าต้องได้รับสัตยาบัน อย่างน้อย 3 ประเทศที่ได้ลงนามในอนุสัญญานี้ก่อนจึงจะมีผลบังคับใช้¹

หลังจากที่อนุสัญญา ยูโปฟ มีผลใช้บังคับ อนุสัญญานี้มีการแก้ไขทั้งสิ้น 3 ครั้ง ในปี ค.ศ. 1972 (พ.ศ.2515), 1978 (พ.ศ.2521) และในปี ค.ศ. 1991 (พ.ศ. 2534) แต่วัตถุประสงค์หลักของอนุสัญญานี้ก็คือ เพื่อกำหนดให้ประเทศสมาชิกให้ความคุ้มครองพันธุ์พืชใหม่ด้วยการให้สิทธิเด็ดขาดแก่นักปรับปรุงพันธุ์ เหตุผลของการให้สิทธิเด็ดขาดแก่นักปรับปรุงพันธุ์ไม่ได้มีความแตกต่างไปจากระบบสิทธิบัตรนัก กล่าวคือ ประการแรก เพื่อให้โอกาสแก่นักปรับปรุงพันธุ์ในการที่จะได้รับค่าตอบแทนจากการลงทุนในอดีต ประการที่สอง เพื่อสร้างแรงจูงใจให้นักปรับปรุงพันธุ์ในการพัฒนาพันธุ์พืชใหม่ และประการที่สาม เพื่อเป็นการรับรู้ถึงสิทธิในทางศีลธรรมของนักปรับปรุงพันธุ์ที่ใช้ความวิริยะอุตสาหะในการปรับปรุงพันธุ์พืชใหม่ขึ้นมา อย่างไรก็ตาม วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ภายใต้อนุสัญญานี้ก็ไม่ได้สูงนักเมื่อเปรียบเทียบกับทำให้ความคุ้มครองโดยระบบสิทธิบัตร แม้ว่าเหตุผลของการให้คุ้มครองพันธุ์พืชใหม่จะเป็นไปเพื่อการส่งเสริมให้มีการประดิษฐ์คิดค้นพันธุ์พืชที่มีประโยชน์ต่อภาคการเกษตรและอุตสาหกรรม แต่ก็มีข้อ

¹Bent, Stephen A., Schwabb, Richard L., Collin, David G. and Jeffery, Donald D. Intellectual property Rights in Biotechnology Worldwide, p.43. อ้างถึงใน เบญจวรรณ จำรูญพงษ์. คู่มือการตรวจสอบพันธุ์พืชใหม่. กรุงเทพฯ : กรมวิชาการเกษตร, 2549, หน้า 9-10.

โต้แย้งว่า การให้ความคุ้มครองพันธุ์พืชใหม่ตามระบบของอนุสัญญาอนุสัญญาจะเป็นการส่งเสริมให้มีการปลูกพืชเชิงเดี่ยว ซึ่งเป็นการบั่นทอนความหลากหลายทางชีวภาพ²

และจะส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศในระยะยาว นอกจากนั้น การให้ความคุ้มครองเช่นนี้อาจเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจของประเทศกำลังพัฒนา เพราะว่าประเทศเหล่านี้ล้วนแต่ต้องพึ่งพาผลิตผลทางการเกษตรเพื่อสร้างรายได้ให้แก่ประเทศ แต่กลับมีระดับการพัฒนาเทคโนโลยีทางการเกษตรที่ต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศที่พัฒนาแล้ว การให้สิทธิผูกขาดในพันธุ์พืชจึงดูเหมือนเป็นการเอื้อประโยชน์แก่บริษัทเอกชนในประเทศที่พัฒนาแล้วที่มีความพร้อมทั้งในแง่ของทุนและเทคโนโลยีมากกว่าจะเป็นการส่งเสริมให้เกษตรกรในประเทศกำลังพัฒนาอนุรักษ์และปรับปรุงพันธุ์ ดังนั้นหากการให้สิทธิผูกขาดเช่นนี้เป็นไปโดยปราศจากกลไกในการควบคุมที่เหมาะสม ก็ทำให้วิถีชีวิตของคนในภาคการเกษตรเปลี่ยนไป อันจะมีผลให้เกิดการบิดเบือนระบบเกษตรกรรมในประเทศกำลังพัฒนาและส่งผลเสียต่อการพัฒนาเศรษฐกิจโดยรวมต่อไป³

1.1.2 ประเทศกำลังพัฒนาเรียกร้องสิทธิและความเป็นเจ้าของทรัพยากรพันธุกรรม : ช่วงกลาง 1970s ประเทศกำลังพัฒนาเรียกร้องสิทธิและความเป็นเจ้าของทรัพยากรพันธุกรรม เช่น รัฐบาลเอธิโอเปียประกาศห้ามการนำเข้าพันธุ์กัญญาเพื่อออกนอกประเทศเมื่อปี 1977, คำประกาศของประชาคมนักวิทยาศาสตร์แอฟริกัน (The Association for the Advancement of Agricultural Sciences: AAASA) เมื่อปี 1978 (พ.ศ.2521) ได้เรียกร้องเรื่องการเก็บเชื้อพันธุ์พืช (germplasm) ว่า มรดกที่ประเมินค่าไม่ได้ของชาติ ที่เก็บไว้ในแต่ละรัฐเพื่อโลกที่ยิ่งใหญ่ เป็นต้น (invaluable national heritage to be preserved within and for each state as well as for the world at large)

²Alker, Daniel, and Heidhues, Franz (2001) "Farmers' Rights and Intellectual Property Rights – Reconciling conflicting concepts" A Paper prepared for the conference on "Biotechnology, Science and Modern Agriculture: A New Industry at the Dawn of the Century" Ravello, Italy, p. 1 อ้างถึงใน นันทน อินทนนท์, กฎหมายคุ้มครองพันธุ์พืช: แนวความคิดและบทวิเคราะห์ [ออนไลน์] (ม.ป.ป.). แหล่งที่มา: http://people.su.se/~nain4031/pvpconcept.htm#_ftn31 [15 พฤศจิกายน 2552]

³นันทน อินทนนท์, กฎหมายคุ้มครองพันธุ์พืช: แนวความคิดและบทวิเคราะห์ [ออนไลน์], (ม.ป.ป.). แหล่งที่มา: http://people.su.se/~nain4031/pvpconcept.htm#_ftn31 [15 พฤศจิกายน 2552]

กระทั่งต้น 1980s ประเทศกำลังพัฒนาวิพากษ์วิจารณ์บทบาท ของ IBPGR (Internation Board of Plant Genetic Resources)* และการจัดตั้งธนาคารเชื้อพันธุ์ 127 แห่ง ทั่วโลกว่าเป็นการเคลื่อนย้ายพันธุกรรมอย่างไม่เท่าเทียม⁴ ทั้งนี้เนื่องจากพันธุกรรมพืชที่เก็บสะสมมาจากประเทศกำลังพัฒนาถึง 70 % แต่แหล่งเก็บสะสมพันธุกรรมพืชพบว่า 55 % อยู่ในประเทศอุตสาหกรรม 31 % อยู่ในประเทศกำลังพัฒนา 14 % อยู่ในสถาบันวิจัยการเกษตรระหว่างชาติ หรือ (International Agriculture Research Institutes (IARCs)⁵ (ดูตารางที่ 4: เปรียบเทียบแหล่งเก็บเชื้อพันธุ์พืชระหว่างประเทศที่พัฒนา(ฝ่ายเหนือ) แล้วกับประเทศกำลังพัฒนา (ฝ่ายใต้)

1.1.3 มติของที่ประชุมใหญ่ FAO ที่ 8/83 ได้ตกลงให้ มี "สัตยาบันระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืช"(IUPGR) ในปี 1983 : ปี 1983 ที่ประชุมใหญ่ FAO ที่ 8/83 ได้มีมติให้มี "ข้อถือปฏิบัติระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืช" (International Undertaking on Plant Genetic Resources: IUPGR) โดยมีวัตถุประสงค์ของข้อตกลงฉบับนี้ มีขึ้นเพื่อให้แน่ใจว่าทรัพยากรพันธุกรรมพืชจะมีไว้เพื่อเศรษฐกิจและ/หรือผลประโยชน์ของสังคม โดยเฉพาะสำหรับการเกษตรเพื่อจะสำรวจ, การอนุรักษ์, การทำให้ดำรงอยู่สำหรับการปรับปรุงพันธุ์พืชและเพื่อวัตถุประสงค์ทางวิทยาศาสตร์ ข้อตกลงนี้เป็นไปตามหลักการที่ว่า"ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเป็นมรดกของมนุษย (a heritage of mankind)" และดังนั้นควรมีการใช้ประโยชน์โดยปราศจากข้อจำกัด⁶ มีข้อสังเกตว่า ประเทศพัฒนาแล้วจำนวน 8 ประเทศ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา แคนาดา ฝรั่งเศส เยอรมัน สหราชอาณาจักร ญี่ปุ่น นิวซีแลนด์ และสวิสเซอร์แลนด์ ปฏิเสธลงนามเข้าร่วมใน IUPGR ฉบับปี ค.ศ. 1983 เพราะต้องการให้พันธุ์พืชที่ปรับปรุงใหม่มีฐานะเป็นทรัพย์สิน

*IBPGR (Internation Board of Plant Genetic Resources) ได้ถูกก่อตั้งขึ้น เพื่อดำเนินการรวบรวมพันธุ์พืชพื้นเมืองจากประเทศกำลังพัฒนาทั่วโลก ภายใต้การสนับสนุนของ สภาวิจัยปรึกษาในเรื่องการวิจัยด้านการเกษตรนานาชาติ (Consultative Group on InternationalAgricultural Research – CGIAR)

⁴Mooney, P. . The Law of the Seed, Another Development and Plant Genetic Resources, (n.p.): Development Dialogue, 1983, P. 24.

⁵Ibid., P. 26.

⁶FAO, INTERNATIONAL UNDERTAKING ON PLANT GENETIC RESOURCES, Resolution 8/83 Twenty-second Session of the FAO Conference,Rome, 1983 [Online]. (n.d.). Available from:<ftp://ftp.fao.org/ag/cgrfa/Res/C8-83E.pdf> [2010,January 5]

ตารางที่ 4: เปรียบเทียบแหล่งเก็บเชื้อพันธุพืชระหว่างประเทศที่พัฒนา (ฝ่ายเหนือ) แล้วกับ ประเทศกำลังพัฒนา (ฝ่ายใต้)

กลุ่มประเทศ	เปอร์เซ็นต์ย่อย- รวม	เปอร์เซ็นต์รวม
ประเทศอุตสาหกรรมแบบตลาด เสรี	41	
ประเทศอุตสาหกรรมเป็นการ วางแผนเศรษฐกิจจากส่วนกลาง (สังคมนิยม)	14	
ประเทศฝ่ายเหนือ		55
ประเทศกลุ่ม 77*	28	
ประเทศสาธารณรัฐประชาชน จีน	3	
ประเทศฝ่ายใต้		31
ศูนย์วิจัยนานาชาติ		14

ที่มา: Mooney, P. . The Law of the Seed, Another Development and Plant Genetic Resources, (n.p.) : Development Dialogue, 1983, P. 26.

*กลุ่ม 77 หรือ G77 ซึ่งประกอบด้วยประเทศกำลังพัฒนา 130 ประเทศ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ทางปัญญา ไม่ได้มีสถานะเป็น มรดกร่วมกันของมนุษยชาติ⁷

1.1.4 การแก้ไขปรับปรุง IUPGR ในปี 1989 :

-ในการประชุมครั้งที่ 25 ของ FAO รับรองว่า สิทธินักปรับปรุงพันธุ์พืช (Plant Breeders' Rights) ซึ่งอยู่ภายใต้ UPOV (International Union for the Protection of New Varieties of Plant) ไม่ได้ขัดแย้งกับข้อตกลงระหว่างประเทศฉบับนี้⁸ และยังรับรองว่า การเข้าถึงอย่างอิสระ (free access) มิได้หมายความว่า เป็นการเข้าถึงได้ โดยไม่มีค่าตอบแทนค่าตอบแทน⁹

ซึ่งการการแก้ไขเพิ่มเติม IUPGR ทั้ง 2 ประเด็นดังกล่าว เป็นการแก้ไขในเชิง ประนีประนอมระหว่างประเทศกำลังพัฒนา และประเทศอุตสาหกรรม ที่มีความขัดแย้งกัน เนื่องจาก ข้อถ้อยปฏิบัติสากลว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและเกษตร (International Understanding of Plant Genetic Resources for Food and Agriculture-IUPGR) ของ FAO ได้นำหลักมรดกร่วมกันมาใช้กับทรัพยากรพันธุกรรมพืช โดยมุ่งหวังให้ครอบคลุมพันธุกรรมพืชที่มีอยู่ตามธรรมชาติ และที่ถูกปรับปรุงพันธุ์ด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่แล้วด้วย อย่างไรก็ตามประเทศไทย อุตสาหกรรมไม่เห็นด้วยที่จะให้พันธุกรรมที่ปรับปรุงด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่อยู่ภายใต้หลักดังกล่าว โดยอ้างว่าจะกระทบต่อสิทธินักปรับปรุงพันธุ์พืช (Plant Breeder Rights) ดังนั้นการนำหลักมรดกร่วมกันมาใช้จึงไม่สามารถแก้ไขปัญหาค่าความไม่ทัดเทียมที่เกิดขึ้นได้ ความขัดแย้งระหว่างประเทศกำลังพัฒนาและประเทศอุตสาหกรรมจึงยังคงดำรงอยู่ต่อไป อย่างไรก็ตามการแก้ไขดังกล่าวเป็นเพียงการแก้ไขในเชิงถ้อยคำเท่านั้น เพราะในความเป็นจริงสิทธินักปรับปรุงพันธุ์พืชจำกัดสิทธิของเกษตรกรในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรพันธุกรรมพืชเป็นอย่างมาก ซึ่งขัดกับ

⁷FAO, Report on Progress in the Revision of the IUPGR, Rome, 1999, p.2. อ้างถึงใน บัณฑิต เศรษฐศิริโรตม์. ความตกลงระหว่างประเทศด้านความหลากหลายทางชีวภาพ. โครงการพัฒนาความรู้และยุทธศาสตร์ด้านความตกลงพหุภาคีระหว่างประเทศด้านสิ่งแวดล้อม (สกว.). กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2551 , หน้า 15.

⁸FAO, INTERNATIONAL UNDERTAKING ON PLANT GENETIC RESOURCES,Resolution 4/89 Twenty-fifth Session of the FAO Conference, Rome, 1989 [Online]. (n.d.). Available from:<ftp://ftp.fao.org/ag/cgrfa/Res/C4-89E.pdf> [2010, January 5]

⁹FAO, INTERNATIONAL UNDERTAKING ON PLANT GENETIC RESOURCES, Resolution 4/89 Twenty-fifth Session of the FAO Conference,Rome,1989 [Online]. (n.d.). Available from: <ftp://ftp.fao.org/ag/cgrfa/Res/C4-89E.pdf> [2010, January 5]

หลักมรดกร่วมกันที่เป็นหลักการสำคัญของ IUPGR¹⁰

-ในการประชุมครั้งที่ 5/89 ของFAO ที่ประชุมมีมติรับรองแนวคิดของสิทธิเกษตรกร (Farmers' Rights) สิทธิเกษตรกรหมายถึง สิทธิที่เกิดจากการมีส่วนร่วมในอดีต ปัจจุบัน และอนาคตของเกษตรกร ในการอนุรักษ์ปรับปรุงและการบริหารจัดการทรัพยากรพันธุกรรมพืช โดยเฉพาะผู้ที่อยู่ในศูนย์กลางความหลากหลาย สิทธิเหล่านี้เป็นสิทธิของชุมชนระหว่างประเทศ (International Community) ซึ่งเป็นผู้ดูแลในปัจจุบันและอนาคตของรุ่นต่างๆของเกษตรกรเพื่อการดูแลเพิ่มเติมผลประโยชน์เพื่อเกษตรกรและสนับสนุนความต่อเนื่องของพวกเขา¹¹

IUPGR ได้รับรองหลักสิทธิเกษตรกร (Farmers' Rights) เพื่อถ่วงดุลกับสิทธินักปรับปรุงพันธุ์พืช ซึ่งเป็นหลักที่ยอมรับบทบาทและความสำคัญของเกษตรกรในการอนุรักษ์และพัฒนาพันธุกรรมพืชทั้งในอดีต ปัจจุบันและอนาคต¹²

1.1.5 การแก้ไขปรับปรุง IUPGR ปี 1991:

เนื่องจาก ประเทศอุตสาหกรรมไม่ยอมรับ IUPGR และไม่สนับสนุนด้านเงินทุน ทำให้การบริหารจัดการตาม IUPGR ขาดประสิทธิภาพ จึงมีการแก้ไข IUPGR อีกครั้งในปี ค.ศ. 1991 (พ.ศ. 2534)¹³ โดยมีมติที่ประชุม 3/91 FAO ได้รับรองว่า ชาตีมียุติปไตยเหนือทรัพยากรพันธุกรรมพืช (that nations have sovereign rights over their plantgenetic resources)¹⁴ ซึ่งเป็นการยอมรับสิทธิของประเทศอยู่เหนือทรัพยากรของตนเอง จากเดิมที่ถือว่าเป็นสมบัติร่วมกันของมนุษยชาติ ใครจะถือเอาเป็นเจ้าของไม่ได้

¹⁰สมชาย รัตนชื่อสกุล. การเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์จากทรัพยากรพันธุกรรมพืช : ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2549, หน้า 13-14.

¹¹FAO. INTERNATIONAL UNDERTAKING ON PLANT GENETIC RESOURCES, Resolution 5/89 Twenty-fifth Session of the FAO Conference, Rome, 1989 [Online]. (n.d.). Available from: <ftp://ftp.fao.org/ag/cgrfa/res/c5-89e.pdf> [2010, January 5]

¹²สมชาย รัตนชื่อสกุล, การเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์จากทรัพยากรพันธุกรรมพืช: ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับประเทศไทย, หน้า 14.

¹³เรื่องเดียวกัน, หน้า 14.

¹⁴FAO. INTERNATIONAL UNDERTAKING ON PLANT GENETIC RESOURCES, Resoluti4on 3/91 Twenty-sixth Session of the FAO Conference, Rome, 1991 [Online]. (n.d.). Available from: <ftp://ftp.fao.org/ag/cgrfa/Res/C3-91E.pdf> [2010, January 5]

1.1.6 เกิดอนุสัญญาความหลากหลายทางชีวภาพ หรือ CBD ใน ค.ศ.1992

ใน ค.ศ.1992 (พ.ศ.2535) ได้เกิดอนุสัญญาความหลากหลายทางชีวภาพ (Convention on Biological Diversity) หรือ CBD ค.ศ.1992 เป็นอีกหนึ่งอนุสัญญาที่เปิดให้ลงนามพร้อมกันกับอนุสัญญาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ในการประชุมของสหประชาชาติด้านสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาที่กรุงริโอ เดอ จาเนโร ประเทศบราซิล CBD เริ่มมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 29 ธันวาคม ค.ศ. 1993 เมื่อครบ 90 วัน หลังจากที่มีรัฐให้สัตยาบันแก่อนุสัญญาครบ 30 รัฐ นับจนถึงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2549 CBD มีรัฐภาคีทั้งหมด 188 รัฐ ประเทศไทยลงนามในอนุสัญญานับนี้ตั้งแต่วันที่ 12 มิถุนายน พ.ศ. 2535 แต่เพิ่งให้สัตยาบันแก่อนุสัญญานี้ เมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. 2546 อนุสัญญานับนี้มีความเกี่ยวข้องเป็นอันมากกับเรื่องการค้าคุ้มครองและการเข้าถึงเพื่อใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชีวภาพ (ในปัจจุบันมีเพียงสหรัฐอเมริกา กับ อีรัก ที่ยังมิได้เข้าเป็นภาคี) โดยวัตถุประสงค์ของ CBD ตามคำปรารภ (Preamble) ของอนุญญาระบุว่า ความหลากหลายทางชีวภาพถือว่าเป็นความห่วงใยร่วมกันของมนุษยชาติ (common concern of mankind) โดย Article 1 กำหนดวัตถุประสงค์ 3 ประการของอนุสัญญาไว้คือ 1. เพื่ออนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ 2. เพื่อให้มีการใช้ทรัพยากรชีวภาพอย่างยั่งยืน และ 3. เพื่อให้มีการแบ่งปันผลประโยชน์ที่ได้จากการใช้ประโยชน์ทรัพยากรพันธุกรรมอย่างยุติธรรม (fair and equitable sharing of benefits)¹⁵

โดยสาระสำคัญของ CBD¹⁶ คือ

1.) การอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ CBD ให้ความสำคัญแก่การอนุรักษ์ทรัพยากรในถิ่นที่อยู่ (in-situ conservation) เป็นหลักแต่การอนุรักษ์นอกถิ่นที่อยู่ (ex-situ conservation) ก็ถือว่าเป็นมาตรการอนุรักษ์สำคัญที่มาเสริมมาตรการอนุรักษ์ในถิ่นที่อยู่ ซึ่งหากเป็นไปได้ควรดำเนินการในประเทศที่เป็นแหล่งกำเนิดของทรัพยากร CBD กำหนดหน้าที่ให้รัฐภาคีต้องจัดตั้งเขตคุ้มครอง (protected areas) เพื่ออนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ ส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ที่อยู่ติดหรือใกล้กับเขตคุ้มครอง พื้นฟูระบบนิเวศที่เสื่อมโทรม และส่งเสริมให้เพิ่มจำนวนพืชและสัตว์ที่ถูกคุกคาม ตลอดจนป้องกันหรือควบคุมการนำสิ่งมีชีวิตแปลกถิ่น (alien species) เข้ามาในระบบนิเวศ หรือถิ่นที่อยู่ของพืชและสัตว์ รัฐภาคีจะต้องจัดให้มีระบบวิเคราะห์ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมสำหรับโครงการที่อาจส่งผล

¹⁵ กอบกุล ราชะนาคร. พันธกรณีระหว่างประเทศด้านสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ :

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ , 2548, หน้า 39-41.

¹⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 39-41.

กระทบรุนแรงต่อความหลากหลายทางชีวภาพ รวมทั้งเปิดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมใน กระบวนการดังกล่าวตามความเหมาะสม นอกจากนี้ อนุสัญญาฯ ยังให้ความสำคัญแก่บทบาทของ ชุมชนพื้นเมืองและชุมชนท้องถิ่น (indigenous and local communities) ในการอนุรักษ์และใช้ ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน (Preamble, para. 12) และ Article 8 (j) CBD) อย่างไรก็ตาม พันธกรณีของรัฐภาคีในการเคารพ ส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิของชนพื้นเมือง และการ แบ่งปันผลประโยชน์ให้แก่ชุมชนท้องถิ่นให้เป็นไปตามกฎหมายที่แต่ละรัฐบัญญัติ

2.) การเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรม Article 15 กำหนดในเรื่องการเข้าถึงทรัพยากร พันธุกรรม โดยมีสาระสำคัญ คือ (1.) รัฐมีสิทธิอธิปไตย (sovereign right) เหนือ ทรัพยากรธรรมชาติและอำนาจในการกำหนดเงื่อนไขเพื่อเข้าถึงทรัพยากรเป็นของรัฐบาลแห่งชาติ ของแต่ละรัฐ และขึ้นอยู่กับบทบัญญัติกฎหมายของรัฐที่เกี่ยวข้อง (2.) รัฐภาคีมีหน้าที่ในการสร้าง เงื่อนไขที่เอื้ออำนวยต่อการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมเพื่อการใช้ประโยชน์โดยไม่ทำลาย สิ่งแวดล้อม และจะต้องไม่กำหนดข้อจำกัดในการเข้าถึงในลักษณะที่ขัดต่อวัตถุประสงค์ของ อนุสัญญา (3.) การเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมจะต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐที่เป็นเจ้าของ ทรัพยากรก่อน ซึ่งเป็นไปตามหลัก prior informed consent หรือ PIC* เว้นแต่รัฐผู้เป็นเจ้าของจะ กำหนดเป็นอย่างอื่น หลัก PIC มีนัยว่า รัฐที่ต้องการเข้าถึงทรัพยากรจะต้องให้ข้อมูลอย่างเพียงพอ เกี่ยวกับวัตถุประสงค์ที่จะนำทรัพยากรนั้นไปใช้ด้วยก่อนการอนุญาตของรัฐที่เป็นเจ้าของ ทรัพยากร (4.) การอนุญาตให้เข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมให้เป็นไปตามความตกลงที่ทั้งสองฝ่าย เห็นชอบ (mutually agreed terms) (5.) รัฐภาคีต้องพยายามพัฒนาการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ จากทรัพยากรพันธุกรรมที่ได้มาจากรัฐอื่น โดยให้รัฐที่เป็นเจ้าของทรัพยากรเข้าไปมีส่วนร่วมอย่าง เต็มที่ และหากเป็นไปได้ ควรดำเนินการค้นคว้าวิจัยดังกล่าวในประเทศที่เป็นเจ้าของทรัพยากร (6.) รัฐภาคีต้องดำเนินมาตรการทางกฎหมาย ทางบริหาร และนโยบายตามความเหมาะสมและ จำเป็นเพื่อให้มีการแบ่งปันผลการวิจัย และผลประโยชน์ที่ได้จากการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร พันธุกรรมในทางการค้า และการใช้ประโยชน์ในด้านอื่นๆ การแบ่งปันผลประโยชน์ให้เป็นไปตาม ความตกลงที่ทั้งสองฝ่ายเห็นชอบ

1.1.7 FAO ได้ประชุมในปี 1993 ก่อนมีมติเอกฉันท์ให้การรับรอง "สนธิสัญญา ITPGR ในปี 2001: ในช่วงปี 1993 คณะกรรมาธิการว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืชได้มีมติให้มีการ ปรับปรุง IUPGR ให้สอดคล้องกับหลักการของอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพซึ่ง

* Prior Informed Consent คือ การให้ความเห็นชอบที่ได้มีการแจ้งให้ทราบล่วงหน้า เป็น หลักการ การเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรม

นับเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการเจรจาปรับปรุง IUPGR ภายหลังจากที่มีการเจรจาถึง 7 ปี อันเนื่องมาจากความแตกต่างกันของจุดยืนและผลประโยชน์ของกลุ่มประเทศต่างๆ ในการประชุมสมัชชาเอฟเอโอ สมัยที่ 31 ณ ประเทศอิตาลีในปี ค.ศ. 2001 ที่ประชุมได้มีมติเอกฉันท์ให้การรับรอง "สนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร" (International Treaty on Plant Genetic Resources for Food and Agriculture: ITPGR) โดยมีผู้แทนจากประเทศสมาชิกจำนวน 116 ประเทศ (รวมทั้งประเทศไทย) ให้การรับรอง ยกเว้นประเทศสหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่น* ซึ่งงดออกเสียง¹⁷

1.1.8 ในปี ค.ศ.1994 เอฟเอโอได้ลงนามกับสมาชิกรับข้อปรึกษาในเรื่องการวิจัยด้านการเกษตรนานาชาติ (Consultative Group on International Agricultural Research – CGIAR) เพื่อสร้างกฎเกณฑ์ที่ชัดเจนในการใช้ประโยชน์จากพันธุกรรมพืชที่ได้เก็บรักษาไว้ในธนาคารพันธุกรรมต่างๆ ในเครือข่ายของ CGIAR: ในปี 1994 CGIAR ได้ลงนามสัญญา กับองค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (Food and Agriculture Organization: FAO) เพื่อสร้างกฎเกณฑ์ที่ชัดเจนในการใช้ประโยชน์จากพันธุกรรมพืชที่ได้เก็บรักษาไว้ในธนาคารพันธุกรรมต่างๆ ของ CGIAR (ดูตารางที่ 5: ศูนย์วิจัยในเครือข่าย CGIAR) โดยให้เครือข่ายเหล่านั้นบริหารจัดการเชื้อพันธุ์ที่มีอยู่ (designed germplasm) ในฐานะผู้แลทรัพย์สินเพื่อประโยชน์สำหรับชุมชนนานาชาติ (in trust for the benefit of the international community) แต่ต้องไม่เรียกร้องความเป็นเจ้าของ หรือแสวงหาสิทธิบัตรเหนือพันธุกรรมพืชเหล่านั้นรวมทั้งข้อมูลที่เกี่ยวข้อง¹⁸ ซึ่งสาเหตุมีการทำข้อตกลงระหว่าง FAO กับ CGIAR เนื่องมาจากประเทศสมาชิกของ FAO ได้มีการถกเถียงในเรื่องสิทธิบัตร จนนำไปสู่ความกังวลเกี่ยวกับสถานะทางกฎหมายของของพันธุกรรมพืชที่อยู่ในดูแลของ CGIAR (International Agricultural Research) และเครือข่ายทั่วโลก ซึ่งมีอยู่นับไม่ถ้วนและพันธุ์พืชเหล่านี้ได้ถูกบริจาคจากประเทศต่างๆมาเป็นระยะเวลานาน ซึ่งการทำข้อตกลงระหว่าง FAO กับ CGIAR นี้ จะเป็นการเป็นการแก้ปัญหาจุดอ่อนของการปฏิวัติเขียว (Green Revolution) ที่มีผลผลิตในไร่สูงก็จริงแต่สร้างฐานพันธุ์พืชที่

*ปัจจุบันสหรัฐอเมริกา ลงนามในสนธิสัญญา ITPGR แล้ว แต่ญี่ปุ่น ยังไม่เข้าร่วม

¹⁷IISD. NEGOTIATIONS ON THE INTERNATIONAL TREATY ON PLANT GENETIC RESOURCES FOR FOOD AND AGRICULTURE: 30 OCTOBER – 3 NOVEMBER 2001. Earth Negotiations Bulletin Vol. 9 No. 213(2001,November 5) : 1., p. 1.

¹⁸GRAIN, a small international non-profit organisation . THE INTERNATIONAL TREATY ON PLANT GENETIC RESOURCES A challenge for Asia [Online]. 2002. Available from: <http://www.grain.org/briefings/?id=37> [2010, February 15]

ตารางที่ 5: รายชื่อศูนย์วิจัยในเครือข่ายของ CGIAR

อันดับ	ชื่อ	ที่ตั้ง	ปีที่ตั้ง	เน้นวิจัย
1	CIAT - Centro Internacional de Agricultura Tropical	Cali, Colombia.	ค.ศ.1967	การปรับปรุงพันธุ์พืชในพื้นที่ลุ่มการเกษตรเขตร้อนละตินอเมริกา.การวิจัยครอบคลุมถึงข้าว, ถั่ว, มันสำปะหลัง, พืชอาหารสัตว์และทุ่งหญ้า
2	CIFOR - Center for International Forestry Research	Bogor, Indonesia.	ค.ศ.1992	การอนุรักษ์ป่าและการพัฒนาอย่างยั่งยืน
3	CIMMYT - Centro Internacional de Mejoramiento de Maíz y Trigo	Mexico D.F. , Mexico.	ค.ศ.1966.	การปรับปรุงพืชประเภทข้าวโพด, ข้าว สาลี และบาร์เลย์
4	CIP - Centro Internacional de la Papa	Lima, Peru.	ค.ศ. 1971	ปรับปรุงพันธุ์มันฝรั่งและมันฝรั่งหวาน และสนใจเป็นพิเศษกับนิเวศวิทยาเฉพาะพื้นที่ภูเขา
5	ICARDA - International Center for Agricultural Research in the Dry Areas.	Aleppo, Syria.	ค.ศ.1977	การปรับปรุงระบบการทำฟาร์มสำหรับแอฟริกาเหนือและเอเชียตะวันตก การวิจัยครอบคลุมถึงข้าวสาลี, บาร์เลย์, ถั่วเขียว และสัตว์เคี้ยวเอื้องขนาดเล็ก (ruminants).
6	ICLARM - International Center for Living Aquatic Resources Management, Makati,	Metro Manila, the Philippines.	ค.ศ.1977	การวิจัย ในทุกๆด้านของการประมงเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพและประสิทธิผล ของการเลี้ยงและการจับปลา

ตารางที่ 5 : รายชื่อศูนย์วิจัยในเครือข่ายของ CGIAR

7	ICRAF - International Centre for Research in Agroforestry	Nairobi, Kenya.	ค.ศ. 1977	สนับสนุนการวิจัยในการบูรณาการต้นไม้ ในระบบการใช้ที่ดินในประเทศกำลังพัฒนา. (Focus on initiating and supporting research on integrating trees in land-use systems in developing countries.)
8	ICRISAT - International Crops Research Institute for the Semi-Arid Tropics,	Patancheru, Andhra Pradesh, India.	ค.ศ.1972	ปรับปรุงพืชประเภทข้าวฟ่าง, ข้าวฟ่าง, ถั่วเขียว และถั่วลิสง.
9	IFPRI - International Food Policy Research Institute	Washington DC, USA.	ค.ศ.1975	เน้นนโยบายอาหารและการวิจัยทางสังคมเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการเกษตรและการสร้างสถาบันในประเทศกำลังพัฒนา.
10	IIMI - International Irrigation Management Institute	Colombo, Sri Lanka.	ค.ศ.1984	เน้นประสิทธิภาพของระบบชลประทานในประเทศกำลังพัฒนา
11	IITA - International Institute of Tropical Agriculture	Ibadan, Nigeria.	ค.ศ.1967	การปรับปรุงพืชและการจัดการที่ดินในเขตร้อนชื้น และเขตร้อนชื้นย่อย, การทำฟาร์มข้าวโพด, มันสำปะหลัง, ถั่วเหลือง ข้าว และ มันแกว
12	ILRI - International Livestock Research Institute	Addis Ababa, Ethiopia and Nairobi, Kenya.	ค.ศ.1994	การวิจัยเกี่ยวกับการเพิ่มผลผลิตด้านปศุสัตว์

ตารางที่ 5 : รายชื่อศูนย์วิจัยในเครือข่ายของ CGIAR

13	IPGRI - International Plant Genetic Resources Institute	Rome.	ค.ศ.1974	การอนุรักษ์พันธุพืชอาหารสัตว์
14	IRRI - International Rice Research Institute	Manila, The Philippines.	ค.ศ.1960	การวิจัยปรับปรุงข้าวโลก
15	ISNAR - International Service for National Agricultural Research	The Hague, Netherlands	ค.ศ.1979	การสร้างความแข็งแกร่งและระบบการวิจัยด้านการเกษตรของชาติกำลังพัฒนา
16	WARDA - West Africa Rice Development Association	Bouake, Côte d'Ivoire.	ค.ศ.1970	การปรับปรุงข้าวในแอฟริกาตะวันตก

ที่มา: GRAIN, a small international non-profit organisation. THE INTERNATIONAL TREATY ON PLANT GENETIC RESOURCES A challenge for Asia [Online]. 2002. Available from: <http://www.grain.org/briefings/?id=37> [2010, February 15]

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แคบเนื่องจากเน้นพืชเพียงไม่กี่ชนิด และจะช่วยประกันความแน่นอนให้แก่เกษตรกรเข้าถึงพืชที่อยู่ใน การดูแลของCGIAR แต่อย่างไรก็ตามในขณะนั้นก็ยังไม่ชัดเจนถึงผู้ที่เข้ามาแบ่งปัน ผลประโยชน์จากการเข้าใช้ประโยชน์จากพันธุ์พืชดังกล่าวว่าเป็นอย่างไร¹⁹

1.1.9 ความตกลงTRIPS ใน ค.ศ. 1994: การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาตามความตกลง ทริปส์ (Agreement on Trade – Related Aspect of Intellectual Property Rights: TRIPS) เกิดขึ้นจากประเทศที่พัฒนาแล้วซึ่งนำโดยสหรัฐอเมริกาได้นำประเด็นเกี่ยวกับสิทธิในทรัพย์สินทาง ปัญญาที่เกี่ยวข้องกับการค้าเข้าสู่การเจรจาของข้อตกลงทั่วไปว่าด้วยภาษีศุลกากรและการค้า (General Agreement on Tariff and Trade:GATT) เนื่องจากการละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทาง ปัญญาที่เกิดขึ้นเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะจากประเทศกำลังพัฒนา ซึ่งส่งผลความเสียหายทาง เศรษฐกิจต่อประเทศพัฒนาแล้ว อย่างไรก็ตามเมื่อมีการจัดตั้งองค์การการค้าโลก (WTO) ขึ้น ความ ตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวข้องกับการค้า หรือ Agreement on Trade – Related Aspect of Intellectual Property Rights :TRIPS ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของความตกลงการค้าพหุ ภาคภายใต้องค์การการค้าโลกและมีผลบังคับต่อสมาชิกขององค์การการค้าโลกที่จะต้องปฏิบัติ ตามพันธกรณีด้วย²⁰ โดยร่างความตกลงทริปส์ (TRIPS) ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของกรมสาร สุดท้ายของเจารอบอุรุกวัย ที่ประเทศสมาชิกได้มีการลงนามร่วมกัน ณ กรุงมาราเกช ในวันที่ 15 เมษายน ค.ศ. 1994 และเกิดพันธกรณีตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา วัตถุประสงค์สำคัญของความตกลง ทริปส์ คือ เพื่อส่งเสริมให้มีการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาอย่างเพียงพอและมี ประสิทธิภาพแต่ในขณะเดียวกันก็ต้องไม่ให้นำมาตรการในการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาเป็น อุปสรรคต่อการค้าเสรีระหว่างประเทศ²¹ ความตกลงทริปส์ ไม่เพียงแต่นำเอาหลักการสำคัญที่ ปรากฏอยู่ในอนุสัญญาฉบับต่างๆไม่ว่าจะเป็น อนุสัญญากรุงปารีส อนุสัญญากรุงเบอร์ลิน ฯลฯ มา บัญญัติเรียบเรียงไว้อย่างเป็นระบบ แต่ได้รับเอาหลักการพื้นฐานของความตกลงแกตต์ไม่ว่าจะ เป็นหลักปฏิบัติ

¹⁹FAO. Biodiversity Preserved: in situ and ex situ; CGIAR [Online]. (n.d.). Available from: <http://www.fao.org/FOCUS/E/96/06/04-e.htm> [2010, March 3]

²⁰ขวัญเรือน เพ็ชขุนทด. ความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวข้องกับการค้า. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2545, หน้า 8-9.

²¹นันทน์ อินนนท์, ความตกลงว่าด้วยทรัพย์สินทางปัญญาและผลกระทบต่อภูมิปัญญา ท้องถิ่น[ออนไลน์]. (ม.ป.ป.). แหล่งที่มา: <http://people.su.se/~nain4031/ipandtk.htm> [15 ธันวาคม 2552]

เยี่ยงชาติที่ได้รับการอนุเคราะห์ยิ่ง (Most-favoured-nation treatment principle) หลักปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ (National treatment principle) และหลักต่างตอบแทน (Reciprocity principle) มาบัญญัติไว้เป็นหลักการพื้นฐานของความตกลง TRIPS ที่ประเทศสมาชิกต้องถือปฏิบัติด้วย ความตกลงทริปส์เป็นการรวบรวมเครื่องมือในทางระหว่างประเทศที่ช่วยให้เกิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา* ได้กำหนดมาตรฐานขั้นต่ำ (Minimum standards) ในเรื่อง 1. ลิขสิทธิ์และสิทธิข้างเคียง (Copyright and Related Rights) 2. เครื่องหมายการค้า (Trademarks) 3. สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indications) 4. การออกแบบอุตสาหกรรม (Industrial Designs) 5. สิทธิบัตร (Patent) 6. การออกแบบวงจรรวม (Layout – Designs (Topographies) of Integrated Circuits) 7. การคุ้มครองข้อมูลที่ไม่เปิดเผย (Protection of Undisclosed Information) การกำหนดหลักเกณฑ์และมาตรฐานขั้นต่ำในการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศสมาชิกหมายความว่า สมาชิกใดจะให้การคุ้มครองต่ำกว่าระดับที่บัญญัติไว้ในความตกลงทริปส์ไม่ได้ แต่อาจคุ้มครองในระดับที่สูงกว่าได้ ภายใต้เงื่อนไขที่ว่า การคุ้มครองที่สูงกว่านั้นจะต้องไม่ขัดแย้งกับหลักการและบทบัญญัติของความตกลงทริปส์²² ดังนั้นสรุปว่า สาธารณชนของสนธิสัญญา ITPGR ซึ่งเกิดขึ้นหลังพัฒนาของการแย่งชิงทรัพยากร ตั้งแต่ช่วง 1960s - 1970s เป็นต้นมา คือการสร้างระบบการแลกเปลี่ยนทรัพยากรพันธุกรรมเพื่อเป็นหลักประกันว่าการวิจัยเพื่อปรับปรุงพันธุ์พืช ที่อยู่ภายใต้ระบบของ CGIAR/IARCs และธนาคารพันธุกรรมที่อยู่ในประเทศต่างๆ จะดำเนินต่อไปได้ โดยจัดความสัมพันธ์และถ่วงดุลย์ของสิทธิและบทบาทของ 1. สถาบันวิจัยการเกษตรระหว่างประเทศ (IARCs) ภายใต้การบริหารของ CGIAR และธนาคารพันธุกรรมที่อยู่ในประเทศต่างๆ 2. ธุรกิจเมล็ดพันธุ์และอุตสาหกรรมวิทยาศาสตร์ชีวภาพ 3. เกษตรกรและชุมชนท้องถิ่น นั่นเอง (แผนภูมิที่ 1: พัฒนาการของกติกาแก้ปัญหาการแย่งชิงทรัพยากรพันธุกรรมพืช)

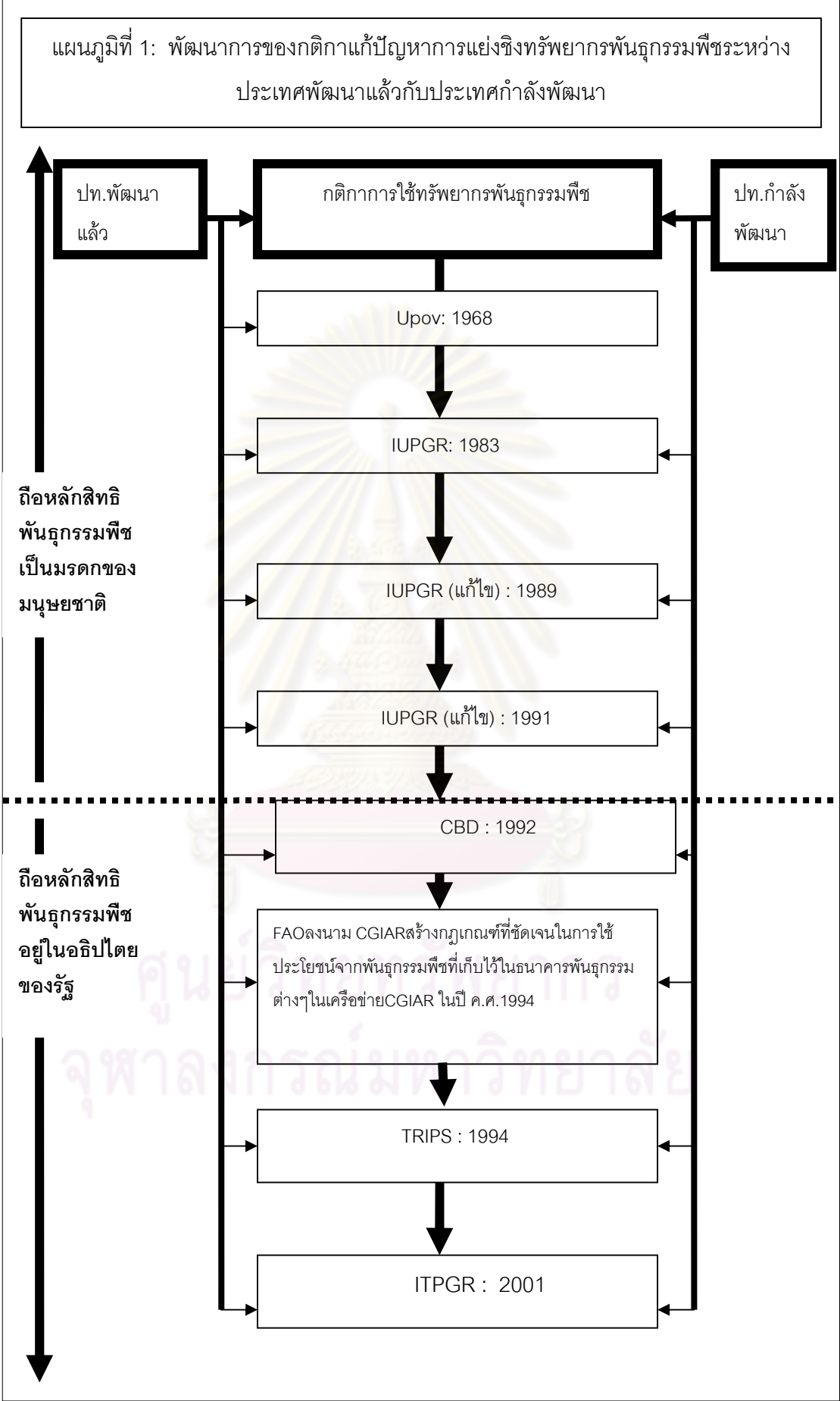
1.2 ความไม่สมดุลในโครงสร้างระบบการผลิตอาหารและการเกษตรของโลก: ต้นตอปัญหาเกิดมาจาก

1.) ระบบเกษตรกรรมที่ตั้งอยู่บนรากฐานการใช้เชื้อเพลิงฟอสซิล: ได้แก่ ผลิตภัณฑ์จากปิโตรเลียมที่อยู่ในรูปปุ๋ย และยาปราบศัตรูพืช จากการศึกษาพบว่า ต้นทุนเกี่ยวกับการผลิตอาหาร

*ครอบคลุมถึงทรัพย์สินทางปัญญาในเรื่องพันธุกรรมพืชด้วย

²² อรรถวิภา รัตนมณี. ปัญหาการใช้ความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า (TRIPs) และอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ (CBD) ในการคุ้มครองทรัพยากรชีวภาพ : ศึกษาปัญหาโจรสลัดทางชีวภาพ

. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551, หน้า 73-74.

น้ำมันร้อยละ 60 เป็นค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับค่าน้ำมันเชื้อเพลิงในการขนส่ง ค่าน้ำมันในการใช้เครื่องจักรการเกษตรและผลิตภัณฑ์ปิโตรเลียมที่อยู่ในรูปของปุ๋ยและยาปราบศัตรูพืช เมื่อเป็นเช่นนี้ประเทศอุตสาหกรรม ซึ่งเป็นผู้กุมเทคโนโลยีในการขุดเจาะน้ำมันและเทคโนโลยีในการแปรูปน้ำมันเพื่อการผลิตผลิตภัณฑ์ต่างๆ รวมทั้งเป็นผู้กุมเกี่ยวกับการวิจัยและพัฒนาเกี่ยวกับเครื่องจักรกลที่ใช้ น้ำมันทั้งหลายจึงเป็นผู้ได้ประโยชน์จากเกษตรกรรมที่ใช้ น้ำมัน เช่น บริษัท เชลล์ มีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องและเป็นผู้นำในเรื่องการตลาด ปัจจัยการผลิตทางการเกษตรในหลายสาขา ทั้งเกี่ยวกับปุ๋ย ยาปราบศัตรูพืช รวมทั้งเมล็ดพันธุ์ 2.) ระบบการเกษตรกรรมที่ผูกขาดโดยบรรษัทข้ามชาติ: บรรษัทข้ามชาติได้เข้ามาควบคุมตั้งแต่การผลิตปัจจัยการผลิต การค้า การแปรรูป ตลอดจนกระบวนการต่างๆ เกี่ยวกับการผลิตอาหารของโลก เช่น บรรษัทข้ามชาติ 10 แห่ง ควบคุมการค้าสารเคมีกำจัดศัตรูพืชถึงร้อยละ 50 ของโลก การผลิตเมล็ดพันธุ์ที่ใช้อยู่ในโลกส่วนใหญ่อยู่ในการควบคุมของบรรษัทข้ามชาติเพียง 20 แห่ง 3.) การเกษตรเชิงเดี่ยว (MONO CULTURE): คือการปลูกพืชอย่างใดอย่างหนึ่งในพื้นที่กว้างใหญ่ แบบแผนการผลิตเช่นนี้ได้รับการยอมรับโดยคนทั่วไปยุคหนึ่งว่า เป็นระบบการผลิตที่มีประสิทธิภาพให้ผลผลิตต่อไร่และผลกำไรสูงสุด อย่างไรก็ตามปัจจุบันปัญหาแบบแผนของการผลิตเช่นนี้ได้รับการตรวจสอบว่า เป็นระบบการผลิตที่มีประสิทธิภาพสูงสุดจริงหรือไม่ 4.) ระบบการผลิตการเกษตรที่ตั้งอยู่บนความไร้ประสิทธิภาพในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรพันธุกรรม: การเพาะปลูกและผลิตอาหารโดยเฉพาะอย่างยิ่งอาหารมนุษย์ที่บริโภคอยู่ในปัจจุบันร้อยละ 95 มาจากพืชเพียง 30 ชนิด และมีเพียง 3 ชนิด เท่านั้นคือ ข้าว ข้าวโพด ข้าวสาลี ซึ่งเป็นที่มาของอาหารมากกว่าครึ่งหนึ่งที่โลกบริโภคอยู่ในทุกวันนี้ การปลูกพืชเพียงไม่กี่ชนิดและมีสายพันธุ์ที่ปลูกอย่างจำกัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อตอบสนองต่ออุตสาหกรรมได้ทำให้พืชพันธุ์ต่างๆ ที่เป็นอาหารของมนุษย์ได้ สูญหายไปจำนวนมาก ทั้งๆที่มีพืชพันธุ์จำนวนมาก ที่มีศักยภาพเป็นอาหารแก่มนุษย์ แต่กำลังสูญหายไปอย่างรวดเร็ว เช่นไม้ผลสกุลมะม่วงมีถึง 40 ชนิดแต่ปลูกเพียง 5 ชนิด ฯลฯ²³

2. องค์การระหว่างประเทศเอื้อกลุ่มทุนและประเทศมหาอำนาจ ซึ่งได้ก่อปัญหาดังนี้คือ

2.1 ความไม่สมดุลและไม่เป็นธรรมของการกระจายทรัพยากรพันธุพืช: องค์การโลกบาลถูกใช้เป็นเครื่องมือในการแสวงหา ความมั่งคั่งและอำนาจ (Wealth and Power) โดยมีเป้าหมายต้องการสร้างความได้เปรียบในการครอบงำชาติที่ด้อยกว่า เพื่อการแสวงหาอำนาจและ

²³วิฑูรย์ เลี่ยนจำรูญ. ไปให้พันธุปฏิบัติเสีย เมืองหลังปัญหาการเกษตรและการแสวงหาทางเลือกใหม่. นนทบุรี: ศูนย์เทคโนโลยีเพื่อสังคม, 2535, หน้า 25-30.

ความมั่งคั่ง (Wealth and Power) จากชาติอื่นๆ โดยในทัศนะเศรษฐศาสตร์กระแสหลัก ความมั่งคั่ง หรือ Wealth ที่มนุษย์ทุกคนสร้างมาได้นั้น กลไกตลาดจะเป็นกลไกในการจัดสรร บันส่วนความมั่งคั่งที่เราสร้างขึ้นมาขณะที่หลักทางเศรษฐศาสตร์การเมืองมองว่าเป็นเรื่องของปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างกลุ่มคนต่างๆในสังคม ซึ่งมีตั้งแต่ระดับปัจเจกจนถึงระดับโลก ดังนั้นในทางเศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศ (IPE) ความมั่งคั่งจะถูกจัดสรรโดยอำนาจ หรือ Power แม้แต่กลไกตลาด หรืออำนาจของตลาด (Market Force) ก็เป็นเรื่องของการใช้อำนาจในการต่อรอง จัดสรรความมั่งคั่งของมนุษย์ โดยเป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างอำนาจซื้อ (Purchasing Power) และ อำนาจกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน (Property Right Power) นั่นเอง นอกจากนี้ Wealth and Power ยังเป็นเหมือนเหรียญ 2 ด้านอีกด้วย เป็นเหตุเป็นผลของกันและกัน การที่มีอำนาจมากก็ย่อมมีความสามารถในการแสวงหาความมั่งคั่ง อีกนัยหนึ่งใครที่มีทุนมากหรือมีความมั่งคั่ง ก็ย่อมสามารถนำความมั่งคั่งไปต่อยอดสร้างอำนาจนั้นได้²⁴ ทั้งนี้กลุ่มต่างๆที่อยู่เบื้องหลังองค์กรโลกบาลหรือองค์กรระหว่างประเทศ ได้แก่

1.) ประเทศมหาอำนาจ

ในยุคสงครามเย็น ธนาคารโลก โดยโรเบิร์ต แมคนามารา (Robert McNamara) ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งประธานธนาคารโลก ได้ทำให้เกิดการประสานงานกันระหว่างศูนย์วิจัยการเกษตรนานาชาติต่างๆขึ้น โดยอยู่ภายใต้คณะกรรมการที่เป็นที่รู้จักกันทั่วไปในนามสภาวิจัยปรึกษาในเรื่องการวิจัยด้านการเกษตรนานาชาติ (Consultative Group on International Agricultural Research – CGIAR) นับตั้งแต่ปี 2514 เป็นต้นมาโดย CGIAR* มีบทบาทการสนับสนุนเงินทุนและเป็นที่ปรึกษาในการกำหนดทิศทางการวิจัยของสถาบันวิจัยนานาชาติที่กระจายอยู่ในทุกภูมิภาคต่างๆ อย่างไรก็ตามในขณะที่มีการส่งเสริมพืชพันธุ์ใหม่ๆในประเทศต่างๆทั่วโลกนั้น ประเทศต่างๆกลับเผชิญกับปัญหาการสูญหายไปของพันธุกรรมพืชพื้นเมืองอย่างรวดเร็ว เนื่องจากพันธุ์พืชใหม่ๆ ได้เข้ามาทดแทนพืชพื้นเมืองจนเกือบหมดสิ้นเพียงเวลาไม่กี่ปีเท่านั้น นั่นหมายความว่าความถดถอยให้สถานการณ์เช่นนี้ดำรงต่อไป การปรับปรุงพันธุ์ของโลกจะ

²⁴N. Balaam, David, and Veseth, Michael. Introduction to international political economy. N.J. : Prentice Hall, 1949, pp. 14-16.

* CGIAR ตั้งขึ้นในปี ค.ศ.1971 โดยธนาคารโลก องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ และยูเอ็นดีพี เป็นองค์กรความร่วมมือรัฐกับภาคเอกชนเพื่อการสนับสนุนระบบการวิจัยของศูนย์วิจัยด้านการเกษตรนานาชาติ(IARCs) สมาชิกก่อตั้งมี 15 ประเทศ อาทิ สหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส ฯลฯ ประเทศไทยเข้าร่วมในปีค.ศ. 1997 ในปัจจุบันมีสมาชิก 45 ประเทศ

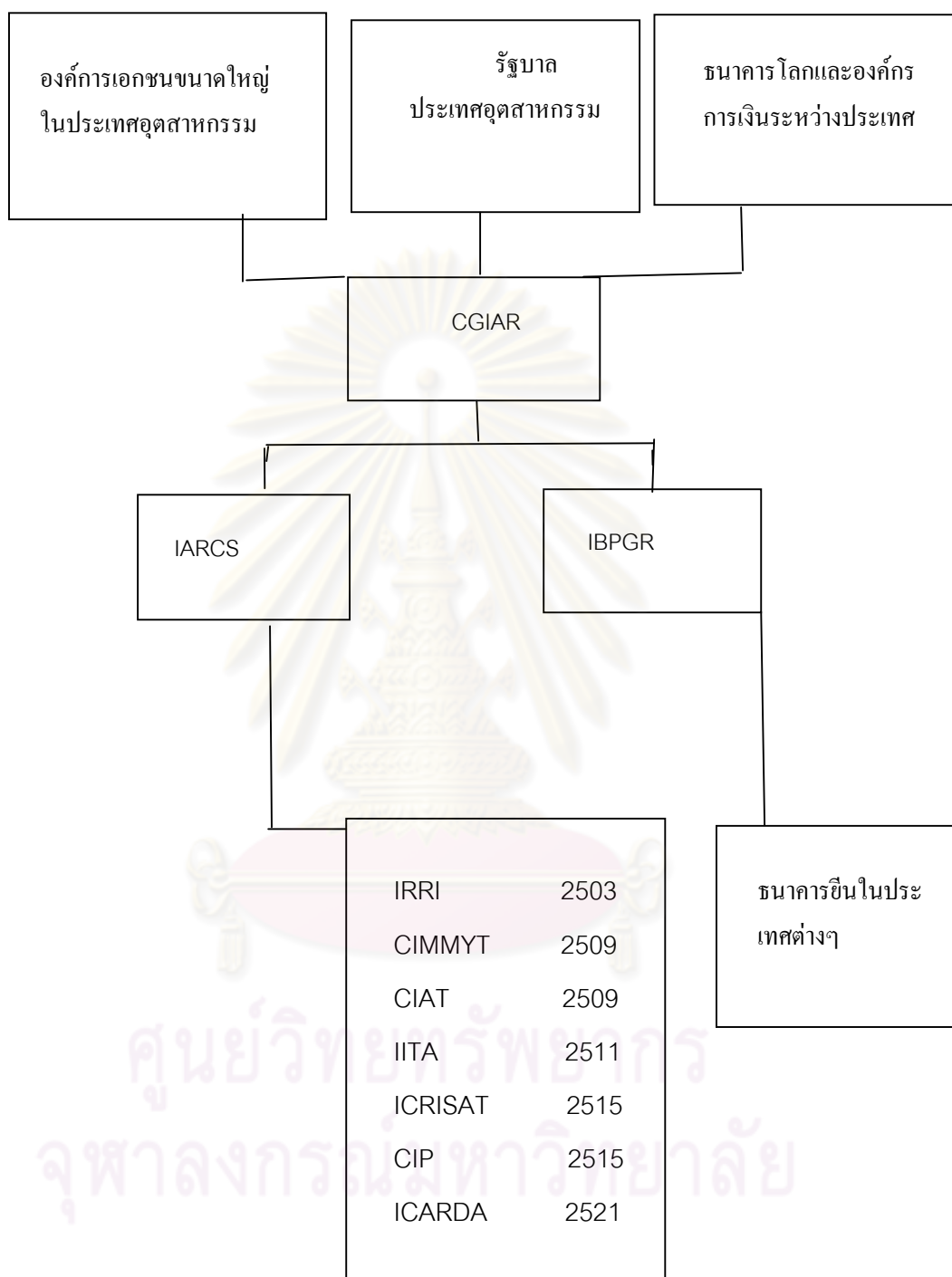
พบกับวิกฤติการณ์ที่ไม่อาจหาพันธุ์กรรมมาเป็นพื้นฐานของการปรับปรุงพันธุ์ต่อไป ดังนั้นในปี พ.ศ. 2517 IBPGR (Internation Board of Plant Genetic Resources) จึงได้ถูกก่อตั้งขึ้น เพื่อดำเนินการรวบรวมพันธุ์พืชพื้นเมืองจากประเทศกำลังพัฒนาทั่วโลก ภายใต้การสนับสนุนของ CGIAR โดยการดำเนินกิจกรรมดังกล่าว CGIAR ได้เข้ามามีบทบาทควบคุมทิศทางการวิจัยเกี่ยวกับการเกษตรการควบคุมทรัพยากรพันธุกรรมไว้อย่างสิ้นเชิง ทั้งนี้เกษตรกรทั่วโลกที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินการขององค์กรนี้มากกว่า 3,000 ล้านคน ครอบคลุมทั้งทวีปเอเชีย แอฟริกา และอเมริกาใต้²⁵ (ดูแผนภูมิที่ 2 : โครงสร้าง CGIAR)

ทั้งนี้ทั้ง CGIAR และ IBPGR มีโครงสร้างการบริหารที่ถูกควบคุมโดยประเทศอุตสาหกรรม กล่าวคือกรรมการบริหารซึ่งเป็นผู้กำหนดนโยบายส่วนใหญ่เป็นผู้เชี่ยวชาญของประเทศอุตสาหกรรม เช่น คณะกรรมการของ CGIAR ซึ่งกำหนดนโยบายการวิจัยของสถาบันวิจัยการเกษตรนานาชาติทั่วโลกมาจนถึงปัจจุบันนั้น มีคณะกรรมการที่มาจากประเทศพัฒนาแล้ว 60 คน มาจากองค์กรระหว่างประเทศ 16 คน และมีเพียง 12 คน ที่มาจากประเทศกำลังพัฒนา โครงสร้างการบริหารของ IBPGR ซึ่งเป็นองค์ย่อยลงมาก็มีลักษณะเช่นเดียวกันกล่าวคือ มีตัวแทนที่มาจากประเทศที่พัฒนาแล้ว 9 คน แต่มาจากประเทศกำลังพัฒนาเพียง 7 คน เท่านั้น จากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นว่า ประเทศอุตสาหกรรมได้เข้ามามีบทบาทในการควบคุมการกำหนดทิศทางการวิจัยของเกษตรกรอย่างแยบยล การดำเนินงานเกี่ยวกับการวิจัยพัฒนาด้านการเกษตรของหน่วยงานระหว่างประเทศดังกล่าว จึงมักมีแนวโน้มที่ตอบสนองผลประโยชน์ของประเทศพัฒนาแล้ว ดังจะเห็นได้จากกรณีที่ประเทศกำลังพัฒนาจะต้องพึ่งพาปัจจัยการผลิตจากประเทศอุตสาหกรรมมากขึ้นทุกที นับตั้งแต่การปฏิวัติเขียว* อย่างกรณีประเทศไทยกว่า 2 ทศวรรษแล้ว ที่ไทยต้องตกอยู่ภายใต้การครอบงำของแนวความคิดการปฏิวัติเขียวและดำเนินแนวทางพัฒนาการเกษตรที่ได้รับการชี้แนะจาก CGIAR ได้ชี้ให้เห็นอย่างเด่นชัดว่าความช่วยเหลือส่วนใหญ่ที่ได้รับการสนับสนุนจากประเทศอุตสาหกรรมเป็นการช่วยเหลือที่นำไปสู่ภาวะที่ต้องพึ่งพาประเทศ

²⁵วิฑูรย์ เลี่ยนจำรูญ, ไปให้พันธุ์ปฏิวัติเขียว เบื้องหลังปัญหาการเกษตรและการแสวงหาทางเลือกใหม่, หน้า 19-20.

*การปฏิวัติเขียว หมายถึง การเปลี่ยนแปลงทางการเกษตรที่เกิดขึ้นเนื่องมาจากการปรับปรุงพันธุ์พืชที่ให้ผลผลิตสูงในทศวรรษที่ 1970 โดยพันธุ์พืชนั้นต้องใช้ควบคู่กับการใช้ปุ๋ยเคมีปราบศัตรูพืช ปุ๋ย และระบบชลประทานที่ดี

แผนภูมิที่ 2: โครงสร้าง CGIAR

ที่มา: วิฑูรย์ เลียนจำรุณ, ไปให้พันธุ์พืชปฏิบัติเขียว เบื้องหลังปัญหาการเกษตร และการแสวงหาทางเลือกใหม่, หน้า 20.

อุตสาหกรรมมากยิ่งขึ้นในขณะที่ฟุ้งพาดตัวเองไม่ได้มากขึ้นทุกที่เช่นกันตัวอย่างเช่นความช่วยเหลือขององค์การการเงินระหว่างประเทศที่ให้แก่วัฐเพื่อผลิตเมล็ดพันธุ์แจกจ่ายแก่เกษตรกรนั้น เป็นการช่วยเหลือเพื่อกระตุ้นให้เกษตรกรเปลี่ยนพันธุ์พืชดั้งเดิม มาเป็นพืชที่ปรับปรุงขึ้นใหม่ กล่าวเฉพาะประเทศไทยได้รับการช่วยเหลือพันธุ์ใหม่ในระยะแรกเท่านั้น หลังจากที่เกษตรกรได้สูญเสียการพึ่งตนเองด้านพันธุกรรมพืชแล้วภายในระยะเวลาไม่นานนักองค์กรเหล่านั้นก็จะยุติความช่วยเหลือและเปลี่ยนแปลงนโยบายไปในทางตรงกันข้าม กล่าวคือบีบให้รัฐบาลยุติการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชเสียเพื่อเปิดโอกาสให้เอกชนเข้ามาแข่งขันในการผลิตเมล็ดพันธุ์แทนนั้นหมายความว่าบริษัทเมล็ดพันธุ์พืชข้ามชาติจะได้ประโยชน์มหาศาลจากนโยบายอันแยบยลนั้น²⁶

ความช่วยเหลือเกี่ยวกับการอนุรักษ์และการจัดการทรัพยากรพันธุกรรมก็มีลักษณะคล้ายคลึงกัน กิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องนี้ดำเนินการโดย IBPGR โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะแก้ปัญหาการสูญหายไปของพันธุ์พืชพื้นบ้านอันเกิดจากการส่งเสริมการใช้พืชพันธุ์ใหม่ อย่างไรก็ตามภายหลังจากการดำเนินการอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรพันธุกรรมมานานเกือบสองทศวรรษ ธนาคารพันธุ์พืชของ IBPGR ซึ่งรวบรวมพันธุ์พืชเกือบทั้งหมด (91%) จากโลกประเทศที่ 3 กลับถูกใช้ประโยชน์โดยประเทศอุตสาหกรรมเสียเป็นส่วนใหญ่ กล่าวคือ การรวบรวมเชื้อพันธุ์พืช IBPGR จำนวน 127 แห่งทั่วโลกนั้น 81 แห่งอยู่ในประเทศอุตสาหกรรม 29 แห่ง อยู่ในศูนย์วิจัยการเกษตรระหว่างชาติ (IARCs) มีเพียง 17 แห่งเท่านั้นที่อยู่ในประเทศกำลังพัฒนา ในกรณีประเทศไทยนั้นในช่วง 10 ปีที่ผ่านมาพันธุ์พืชของไทยถูกนำออกนอกประเทศโดย IBPGR นับหมื่นสายพันธุ์ โดยที่ส่วนใหญ่ถูกส่งไปสหรัฐอเมริกาในขณะที่ประเทศไทยได้ใช้ประโยชน์จากการแลกเปลี่ยนพันธุ์พืชไม่ถึง 10 % ของจำนวนพันธุ์พืชที่ส่งออกไป²⁷

ทั้งนี้ความสัมพันธ์ของประเทศอุตสาหกรรม , องค์กรระหว่างประเทศที่ได้สร้างผลกระทบการเกษตรกรรมและประเทศโลกที่สาม มีดังนี้คือ 1. องค์กรขนาดใหญ่ในประเทศอุตสาหกรรม เช่น มูลนิธิรีคคี่เฟลเลอร์ มูลนิธิฟอร์ด องค์กรทางการเงินระหว่างประเทศ เช่น ธนาคารโลก IMF

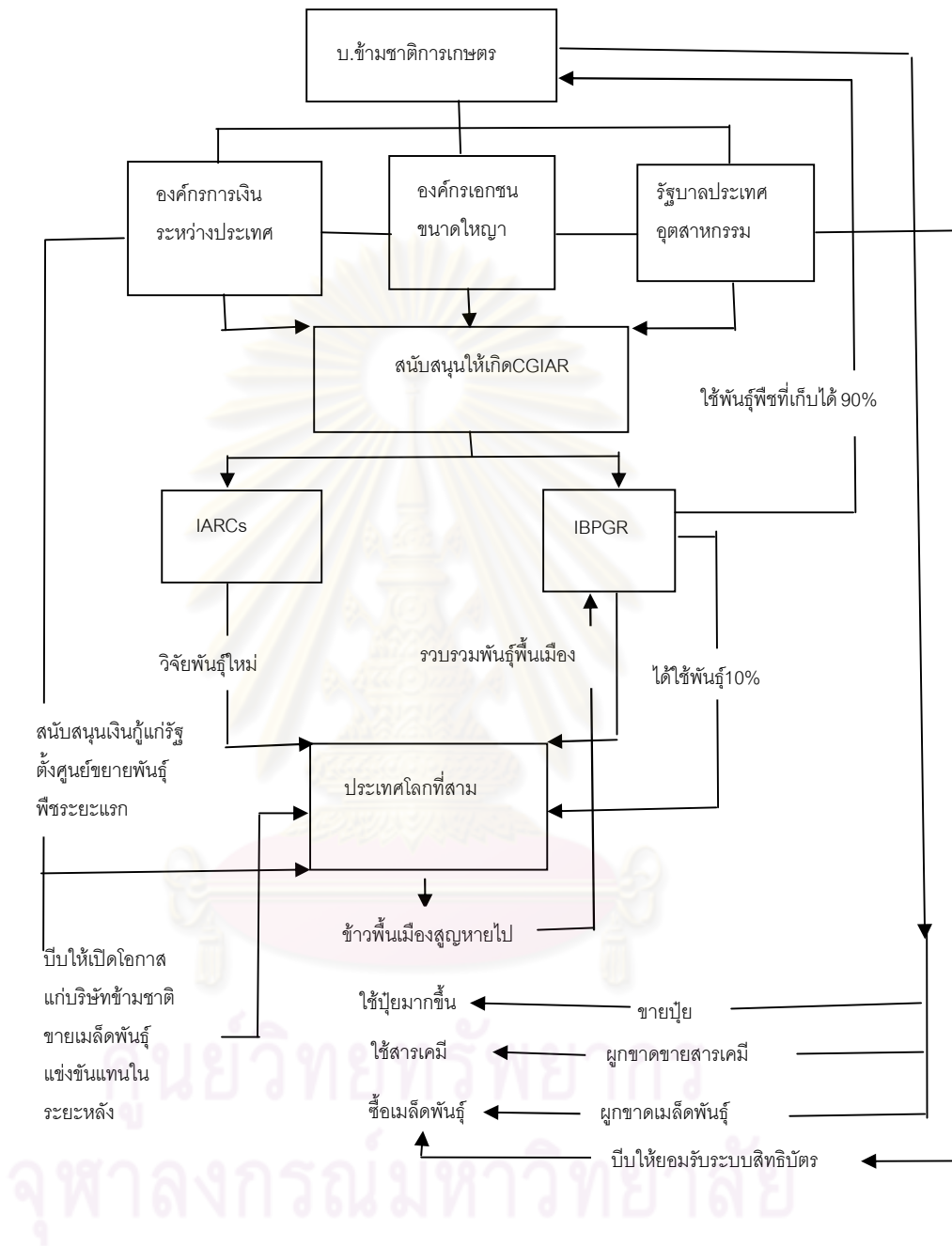
²⁶วิฑูรย์ เลี่ยนจำรูญ, ไปให้พันยุคปฏิวัติเขียว เบื้องหลังปัญหาการเกษตร และการแสวงหาทางเลือกใหม่, หน้า 21-24.

²⁷เรื่องเดียวกัน, หน้า 24.

รวมทั้งรัฐบาลของประเทศอุตสาหกรรมทั้งหลาย ล้วนแล้วแต่มียุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตร เดียวกัน คือ ยุทธศาสตร์การพัฒนาการเกษตรที่เน้นการเพิ่มผลการผลิตการเกษตรในพื้นที่เพียงไม่กี่ ชนิดเพื่อการส่งออกเป็นสำคัญยุทธศาสตร์การพัฒนาการเกษตรของประเทศอุตสาหกรรมดังกล่าว มีการครอบงำสถาบันวิจัยการเกษตรระหว่างประเทศ ครอบงำสถาบันวิจัยการเกษตรระดับชาติ และ ครอบงำสถาบันการศึกษาทางการเกษตรในประเทศกำลังพัฒนาตลอดเวลากว่า 2 ทศวรรษที่มีการตั้ง CGIAR ขึ้นมา 2. การพัฒนาการเกษตรที่ครอบงำโลกอยู่นั้นถูกกำหนดมาจากปรัชญา และวิถีชีวิตของสังคมตะวันตกที่มุ่งเร่งการเพิ่มผลผลิตต่อพื้นที่ต่อคนเพื่อนำเอาผลผลิตเหล่านั้นมา ตอบสนองความต้องการบริโภค และมาตรฐานการครองชีพที่สูงขึ้นโดยไม่ยอมรับความจริงว่า รากฐานความคิดเช่นนี้เป็นสิ่งผิดพลาดและกำลังสร้างความหายนะให้กับโลกเนื่องจากทรัพยากร โลกมีอยู่อย่างจำกัด 3. การเพิ่มผลผลิตต่อไร่ทางการเกษตรปัจจุบันต้องอาศัยผลิตภัณฑ์จาก เชื้อเพลิงฟอสซิลในรูปของปุ๋ย สารเคมีปราบศัตรูพืช และน้ำมันเชื้อเพลิง สำหรับเครื่องจักรกล การเกษตรการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร ระบบการเกษตรที่วางรากฐานอยู่ที่การพึ่งพาน้ำมัน แทนผืนดินเป็นระบบการเกษตรที่ไม่ยั่งยืน ดังนั้นการที่การเกษตรประเทศอุตสาหกรรมประสบ ปัญหาต่างๆ ทางนิเวศที่ยากจะแก้ได้เช่น การพังทลายของดิน สารพิษตกค้างในสิ่งแวดล้อมและ อาหาร เป็นต้น ในขณะที่ประเทศโลกที่สามต้องเผชิญปัญหาที่ร้ายแรงกว่า เนื่องจากประเทศ อุตสาหกรรมที่ผูกขาดการผลิตและการค้าสารกำจัดศัตรูพืช เมล็ดพันธุ์ ตลอดจนปัจจัยการผลิต อื่นๆ ดังนั้นการดำเนินยุทธศาสตร์พัฒนาตามแนวทางอุตสาหกรรม จึงนำไปสู่ความล้มเหลว ของเกษตรกร ความล้มเหลวของโครงสร้างเศรษฐกิจการเกษตร ตลอดจนความเสื่อมโทรมของ ระบบนเวศวิทยาไปพร้อมๆกัน 4. กรณีของประเทศไทยระยะกว่า 2 ทศวรรษที่ประเทศไทยอยู่ ภายใต้การครอบงำของแนวความคิดการปฏิบัติเชิงวิบัติและดำเนินแนวทางพัฒนาการเกษตรที่ได้รับ การชี้แนะจาก CGIAR ได้ชี้ให้เห็นอย่างเด่นชัดว่า ความช่วยเหลือส่วนใหญ่ที่ได้รับการสนับสนุนจาก ประเทศอุตสาหกรรมเป็นความเหลือที่นำไปสู่ภาวะที่ต้องพึ่งพาประเทศอุตสาหกรรมมากยิ่งขึ้น ในขณะที่การพึ่งพาตนเองไม่ได้มากขึ้นเช่นกัน²⁸ (ดูแผนภูมิที่ 3: ความสัมพันธ์ของประเทศ อุตสาหกรรม กับปัญหาต่างๆในประเทศโลกที่สาม)

²⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 22.

แผนภูมิที่ 3: ความสัมพันธ์ของประเทศอุตสาหกรรม กับปัญหาต่างๆในประเทศโลกที่สาม

ที่มา: วิฑูรย์ เลี่ยนจำรูญ, ไปให้พันธุ์คุณปฏิวัติเขียว เบื้องหลังปัญหาการเกษตร และการแสวงหาทางเลือกใหม่, หน้า 22.

2.) สภามนตรีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (Council on Foreign Relation – CFR)

สภามนตรีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (Council on Foreign Relation – CFR) คืออะไร ก่อตัวอย่างไร และมีผลต่อการแย่งชิงทรัพยากรอย่างไร?

สภามนตรีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (CFR) ก่อตั้งขึ้น ในช่วงปลายเดือนพฤษภาคม – ต้นเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1919 โดยตัวแทนของประเทศสหรัฐอเมริกาและอังกฤษที่เข้าร่วมการประชุมสันติภาพปารีสกับกลุ่มบุคคลราว 50 คน ได้จัดประชุมกันที่โรงแรมมาเจสติค นครปารีส กลุ่มบุคคลเหล่านี้ประกอบด้วย ตัวแทนจากกลุ่มทุนธนาคาร เช่น ตระกูลมอร์แกน ทุนอุตสาหกรรม เช่น ตระกูลร็อกกีเฟลเลอร์ กลุ่มเทคโนโลยี และนักกฎหมาย โดยเห็นพ้องกันว่า ควรจะได้จัดตั้งองค์การเพื่อมีบทบาทในการกำหนดนโยบายต่างประเทศ ซึ่งก็คือของโลก และได้ตกลงที่จะตั้งสมาคม 2 แห่ง ได้แก่ สภามนตรีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (Council on Foreign Relation – CFR) เพื่อที่จะเคลื่อนไหวในสหรัฐ และราชสถาบันแห่งกิจการระหว่างประเทศ (Royal Institute of International Affairs – RIIA) เพื่อเคลื่อนไหวในประเทศอังกฤษ รายชื่อผู้เข้าร่วมประชุมที่สำคัญ เช่น เอ็ดเวิร์ด เอ็ม. เฮาส์, ไลโอนเอล เคอร์ติส, ลอร์ดยูซเตส เพอร์ซี, เฮอร์เบิร์ต ฮูเวอร์, ชาร์ลส์ เชมอร์ กลุ่มบุคคลที่คิดตั้งสภามนตรีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (CFR) เห็นว่า ถึงเวลาแล้วที่กลุ่มธุรกิจเอกชน จะได้หันมาสนใจต่อบทบาทและความรับผิดชอบที่มากขึ้นของสหรัฐในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ซึ่งอาจตีความได้ว่ากลุ่มธุรกิจเอกชนเห็นว่า ไม่อาจปล่อยให้กิจการระหว่างประเทศตกอยู่ในมือของนักการเมือง และระบบราชการแต่เพียงลำพังอีกต่อไป เพราะจะสามารถนำไปสู่ภาวะสงครามอันไม่เป็นผลดีต่อการลงทุนได้โดยง่าย นอกจากนี้ ยังเห็นว่าการปล่อยให้ประเทศต่างๆ แข่งขันกันมากเกินไป ก็จะไปสู่สงครามเช่นเดียวกันตรงกันข้ามหากเปิดการค้าเสรีให้รัฐทั้งหลายต่างต้องพึ่งพากันมากขึ้น โอกาสที่จะก่อสงครามก็จะลดลง²⁹

โดยแนวคิดนี้ก่อตั้งขึ้นมานับตั้งแต่ต้นศตวรรษที่ 20 หรือปี ค.ศ. 1900 (พ.ศ.2443) เป็นต้นมา เนื่องจากความซุกมุ่นวุ่นวายความขัดแย้งทางอำนาจและผลประโยชน์ในหมู่ชาติต่างๆ ในยุโรป ที่ปรากฏสืบเนื่องมาโดยตลอดและทวีความรุนแรงยิ่งขึ้นเรื่อยๆ จนกลายเป็นสงครามครั้งแล้วครั้งเล่าบรรดาชาวยุโรปจำนวนไม่น้อยได้เริ่มออกมาแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องราวของรัฐบาลโลก (World Government) ที่จะทำหน้าที่จัดความขัดแย้งแตกต่างทางการเมืองและผลประโยชน์ระหว่างชาติต่างๆ ด้วยการทำให้โลกให้เป็นโลกเดียว (One World) หรือการสร้างสวรรค์

²⁹อนุช อภาภิรม. ประเทศไทยกับมหาอำนาจโลก: การแสวงหาความสัมพันธ์ใหม่ ที่ซ่อนตัวอยู่. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2545, หน้า 26.

ระเบียบใหม่ให้กับโลก (New World Order) โดยกลุ่มคนที่พยายามนำเสนอแนวคิดเหล่านี้ มีทั้งประเภทที่หนักไปในทางคิดฝืนกันในเชิงอุดมคติ เช่น เฮอริเบิร์ต จอร์จ เวลส์ หรือ เอช.จี.เวลส์ นักเขียนนิยายวิทยาศาสตร์ที่มีชื่อเสียงก้องโลก ที่ได้กล่าวถึงแนวคิดเหล่านี้เอาไว้หลายครั้งหลายหนในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ หรือถึงกับเคยเขียนถึงสิ่งเหล่านี้เอาไว้ในปี ค.ศ. 1939 (พ.ศ.2482) ในหนังสือชื่อ One World State ส่วนนักคิดและนักปรัชญาอย่าง "เบอร์ทรันด์ รัสเซลล์" ได้กล่าวไว้ในปี ค.ศ. 1946 (พ.ศ.2489) ถึงความหวังต่อสันติภาพถาวรถ้าหากมีรัฐบาลโลก ถูกจัดตั้งขึ้นมาบนพื้นฐานความเห็นชอบของนานาชาติ เพื่อควบคุมภัยอันตรายจากอาวุธนิวเคลียร์ ซึ่งกำลังเริ่มก่อให้เกิดความตึงเครียดกับโลกทั้งโลกมาตั้งแต่ช่วงระยะนั้น การเคลื่อนไหวที่สำคัญหลังการก่อตั้ง "ราชสมาคมว่าด้วยกิจการระหว่างประเทศ" (Royal Institute for International Affairs) ขึ้นมาในประเทศอังกฤษ ในปี ค.ศ. 1919 และตามมาด้วยการก่อตั้งสมาคมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศหรือ CFR ขึ้นในสหรัฐอเมริกา ในปี ค.ศ. 1920 คือ การรวมตัวกันของนักธุรกิจการเงินในอเมริกาและอังกฤษที่จัดให้มีการประชุมเพื่อสร้างระบบการเงินโลกที่เบรตตัน วูดส์ในปี ค.ศ.1944 ซึ่งได้นำไปสู่การจัดตั้งธนาคารโลก กองทุนการเงินระหว่างประเทศ ในเวลาต่อมา ไปจนถึงการรวมตัวของผู้นำทางการเมืองในการจัดตั้งองค์การสหประชาชาติ ในปีค.ศ. 1945 นอกเหนือไปจากนั้นยังมีส่วนผลักดันให้เกิดองค์กรตลาดร่วมยุโรป หรือ European Common Market ในปี ค.ศ. 1957 ที่ได้กลายมาเป็นสหภาพยุโรปในทุกวันนี้ การจัดตั้งองค์การการค้าโลกหรือ World Trade Organization (WTO) ในปี ค.ศ. 1995 ฯลฯ บรรดาความเคลื่อนไหวเหล่านี้ ล้วนแล้วแต่ดำเนินสืบเนื่องกันมาอย่างเป็นขั้นเป็นตอน ภายใต้จุดมุ่งหมายที่สะท้อนให้เห็นถึงความพยายามที่จะนำพาโลกไปสู่การทำให้โลกเป็นโลกเดียวโลกที่ได้รับการจัดระเบียบขึ้นมาใหม่ให้อยู่ภายใต้อำนาจของรัฐบาลโลก³⁰

การจัดระเบียบโลกใหม่ เริ่มปรากฏชัด หลังเหตุการณ์ 11 กันยายน 2001 ในสมัยประธานาธิบดี จอร์จ ดับเบิลยู บุช (คนลูก) เริ่มแสดงให้เห็นชัดว่า สหรัฐอเมริกาต้องการเป็นรัฐบาลโลกจากการประกาศแนวทางว่าใครก็ตามที่ไม่ได้ยืนอยู่เคียงข้างสหรัฐอเมริกา ผู้นั้นก็คือฝ่ายผู้ก่อการร้ายคำประกาศการจัดระเบียบโลกใหม่ประกอบด้วยสาระสำคัญ 5 ประการ คือ ความเป็นประชาธิปไตย (Democracy) สิทธิมนุษยชน (Human Right)

³⁰ภารกิจรวมโลกเป็นหนึ่งเดียว [ออนไลน์], (ม.ป.ป.). แหล่งที่มา: <http://atcloud.com/stories/60348> [1 พฤศจิกายน 2552]

สภาพแวดล้อม (Environment) การค้าเสรี (Free Trade) ลิขสิทธิ์และสิทธิบัตร (Copyright) ³¹

ดังนั้น UN ก็ดี World Bank ก็ดี ล้วนก่อตั้งขึ้นจากการหนุนหลังของ CFR เพื่อใช้เป็นเครื่องมือดำเนินงานไปสู่เป้าหมายจัดระเบียบโลกใหม่ดังที่เรียกว่ารัฐบาลโลกหรือ New World Order ในจำนวนประธานาธิบดีสหรัฐที่มีมาทั้งหมด 43 คน มากกว่าครึ่งอยู่ในขบวนการ New World Order ทั้งนี้ ไม่ว่าจะเป็เดโมแครต หรือรีพับลิกัน เรื่องนี้สนุกมาก และเป็นความสนุกที่น่าสะพรึงกลัวในการหวนคืนกลับของการรวมเป็นจักรวรรดิโลก มันเดินตามแผนมาชนิดไม่เคยหยุดนิ่ง โดยสวมหน้ากากนักบุญเงินกู้เดินตามแผนผ่านสถาบันการเงินโลก ผ่านองค์กรทางความช่วยเหลือต่างๆ กระทบองค์การสหประชาชาติ การควบคุมและเข้าครองทรัพยากรทางธรรมชาติ โดยเฉพาะแหล่งพลังงานต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น้ำ น้ำมัน ถ่านหิน ก๊าซ ป่าไม้ ในประเทศต่างๆ บนโลกใบนี้ โดยเข้าไปหลอกประเทศต่างๆ ที่คลั่งความเจริญในรูปวัตถุผ่านโครงการเมกะโปรเจกต์ ให้ตกเป็นทาสเงินกู้ ซ้ำต้องสูญเสียสิทธิประโยชน์ และทรัพยากรธรรมชาติในชาติตัวเองให้เขาไปตลอดกาล³²

ดังนั้น CFR คือ ของจริงที่ควบคุมโลกทั้งใบให้สยบแทบเท้า ผู้สร้างระบบและสร้างความปั่นป่วนให้กับชาวโลกโดนถ่วงหน้า เป็นบ่อพลังทุนนิยม จักรวรรดินิยมยุคใหม่เป็นผู้อยู่เบื้องหลังผู้สร้างให้สหรัฐฯ ก้าวจากโคบาลกระจอกๆขึ้นเป็นท้าวโลกบาลผู้พิทักษ์หรือผู้นำโลก ³³ (ดูแผนภูมิที่ 4: สัดส่วนกลุ่มธุรกิจที่เป็นสมาชิกขององค์กร CFR ล่าสุดปี 2552)

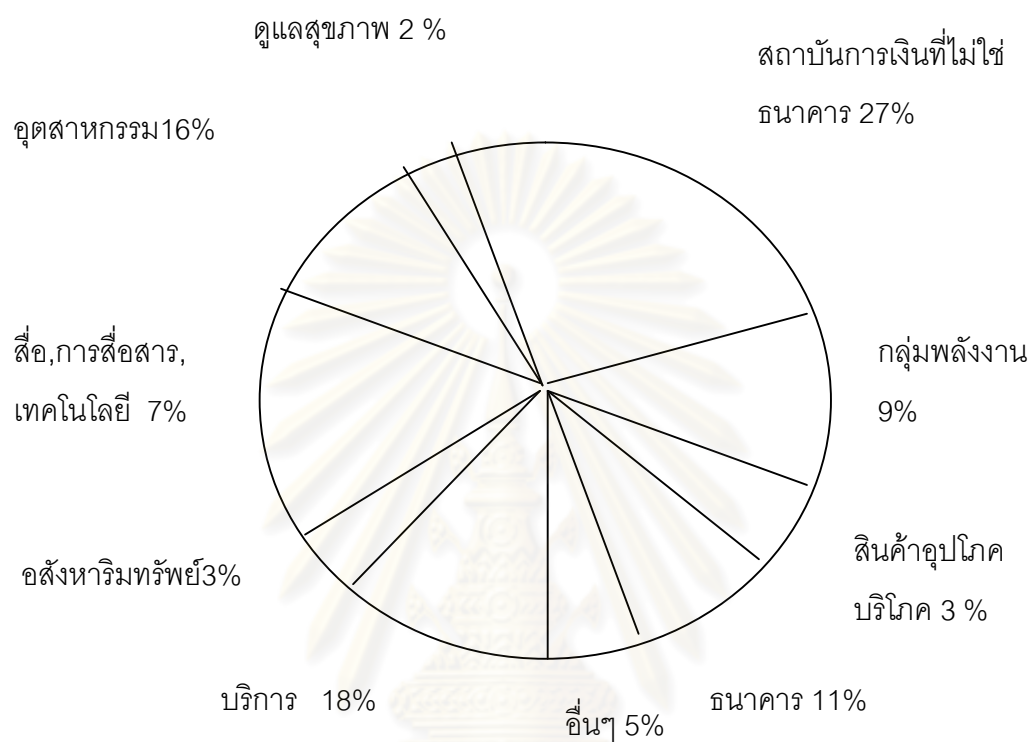
3.) ฉันทมติแห่งวอชิงตัน: ฉันทมติแห่งวอชิงตันเป็นชุดเมนูนโยบาย (Policy Menu) ที่เกิดจากการผลักดันขององค์กรโลกบาล (อันประกอบด้วยธนาคารโลก และกองทุนการเงินระหว่างประเทศ) องค์กรผลิตความคิด (Think Tanks) (ดังเช่น Institute for International Economics) และ กลุ่มล็อบบี้ยิสต์ (Lobbyists) ณ นครวอชิงตัน สหรัฐอเมริกา แนวนโยบายเศรษฐกิจตามฉันทมติแห่งวอชิงตันตรงกันข้ามกับฉันทมติว่าด้วยนโยบายเศรษฐกิจแบบเคนส์ (Keynesian Consensus)

³¹อิศราวดี ชำนาญกิจ, New World Order การจัดระเบียบโลกใหม่ ที่ผู้นำควรวู้ [ออนไลน์], 2552.แหล่งที่มา <http://leadership.exteen.com/20090420/new-world-order> [1 พฤศจิกายน 2552]

³²เปลวสีเงิน, “ไทยในหายนะโลกใหม่”, น.ส.พ.ไทยโพสต์ (10 มกราคม 2549): หน้า 5 .

³³ฝ่ายข่าวพิเศษหนังสือพิมพ์ผู้จัดการ. ได้เวลาถลกหนัง ใต้เสื้อคล้อย. กรุงเทพฯ : ผู้จัดการ, 2544, หน้า 26 .

แผนภูมิที่ 4: สัดส่วนกลุ่มธุรกิจที่เป็นสมาชิกขององค์กร CFR ล่าสุดปี พ.ศ.2552

ที่มา: CFR, CFR Membership [Online]. (n.d.). Available from: www.cfr.org [2010, January 27]

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เศรษฐศาสตร์แบบเคนส์ (Keynesian Economics) เปลี่ยนอิทธิพลภายหลังภาวะตกต่ำทางเศรษฐกิจครั้งใหญ่ในทศวรรษ 2470 (The Great Depression) เนื่องจากสามารถให้อรรถาธิบายและให้ข้อเสนอแนะทางนโยบายในการแก้ปัญหาได้ ในขณะที่สำนักเศรษฐศาสตร์คลาสสิกเผชิญภาวะความล้มเหลวทางวิชาการ อิทธิพลของเศรษฐศาสตร์แบบเคนส์ ปรากฏชัดเจนมากขึ้นภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง จนก่อให้เกิดกระบวนการโลกาภิวัตน์ของเศรษฐศาสตร์แบบเคนส์ (Globalization of Keynesian Economics) หรืออาจเรียกว่า กระบวนการเคนส์านุวัตน์ (Keynesianization) กระบวนการเคนส์านุวัตน์นี้ได้เติบโตใหญ่เฉพาะในวงวิชาการเศรษฐศาสตร์เท่านั้น หากขยายสู่กระบวนการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจด้วยจนก่อให้เกิดฉันทมติว่าด้วยนโยบายเศรษฐกิจแบบเคนส์ (Keynesian Consensus) สาระสำคัญของฉันทมติดังกล่าวนี้อยู่ที่การแก้ปัญหาการว่างงาน และการจัดระบบรัฐสวัสดิการ (Welfare State) อันเป็นแนวนโยบายเศรษฐกิจที่เน้นบทบาทของภาครัฐบาล ในทศวรรษ 2510 เมื่อเกิดภาวะ Stayflation (=Staynation+Inflation) อันเป็นสภาวะการณ์ ที่ระบบเศรษฐกิจมีปัญหาการว่างงาน และปัญหาเงินเฟ้อพร้อมๆ กันเศรษฐศาสตร์แบบเคนส์ก็ถึงจุดอับ เมื่อมีอาจให้อรรถาธิบาย และข้อเสนอแนะทางนโยบายได้ ครั้นเมื่อเกิดวิกฤตการณ์น้ำมันครั้งแรกในปี 2516 ฉันทมติว่าด้วยนโยบายเศรษฐกิจแบบเคนส์ก็สิ้นอิทธิพล โดยที่ฉันทมติแห่งวอชิงตันเติบโตขึ้นมา มีอิทธิพลแทนที่แนวนโยบายเศรษฐกิจตามฉันทมติแห่งวอชิงตันมีพื้นฐานจากลัทธิเสรีนิยมทางเศรษฐกิจ ดังนั้นจึงเน้นแนวทางเสรีนิยมทั้งด้านการค้า การลงทุน และการเงินระหว่างประเทศ และด้วยเหตุที่เชื่อมั่นในประสิทธิภาพของกลไกราคาในการแก้ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจ ฉันทมติแห่งวอชิงตันจึง ต้องการการถ่ายโอนการผลิตจากภาครัฐบาลไปสู่ภาคเอกชน (Privatization) และการลดการกำกับ และลดการควบคุม (Deregulation) ³⁴

การปฏิรูปเศรษฐกิจตามพื้นฐานความคิดของฉันทมติแห่งวอชิงตัน ก็คือ Getting Prices Right คือ การปลดปล่อยให้กลไกราคาสามารถทำหน้าที่ในการแก้ไขปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจอย่างเต็มที่จะเป็นไปได้ก็ต่อเมื่อรัฐต้องลดการแทรกแซงกิจกรรมทางเศรษฐกิจลดการควบคุม

³⁴ รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์. ฉันทมติวอชิงตัน. กรุงเทพฯ : โครงการจัดพิมพ์คบไฟ , 2546, หน้า

และกำกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจ (Deregulation) และถ่ายโอนการผลิตจากภาครัฐบาลไปสู่ภาคเอกชน (Privatization) เพื่อลดขนาดของภาครัฐบาล (Downsizing the Government) ³⁵

สำหรับลัทธิเสรีนิยมใหม่นี้ได้ถูกวิพากษ์วิจารณ์ในหลายๆด้านด้วยกันโดยนักสังคมนิยม (socialist), นักเสรีนิยมสังคม (social liberalist), นักอนาธิปไตย (anarchist), และพรรคอนุรักษนิยมต่างๆ (conservative parties) เช่นเดียวกับถูกวิจารณ์โดยปัญญาชนและบรรดานักเศรษฐศาสตร์ทั้งหลาย บางคนพรรณมาถึงลัทธิเสรีนิยมใหม่ในฐานะการยึดเยียดเกี่ยวกับตลาดเสรีจากบนลงล่าง นับจากที่มันได้รับการส่งเสริมโดยสถาบันทางการเงินระหว่างประเทศต่างๆ อย่างเช่น IMF และ World Bank และโดยองค์กรที่เป็นรัฐบาลกลางต่างๆ อาทิเช่น สหภาพยุโรป และรัฐบาลสหรัฐอเมริกา อีกหลายต่อหลายคนจำแนกลัทธิเสรีนิยมใหม่ด้วย neo-corporatism (ลัทธิบรรษัทใหม่), และการครอบงำหรือมีอิทธิพลทางเศรษฐศาสตร์การเมืองโดย บรรษัทข้ามชาติต่างๆ (multinational corporations) แม้ว่านักเสรีนิยมจำนวนมากจะยึดมั่นกับลัทธิเสรีนิยมใหม่ แต่ระบบคิดอันเป็นอุดมคติของพวกเขาก็มีเนื้อหาที่กว้างมากอันหนึ่ง และบางกรณี นักเสรีนิยมคนอื่น ๆ ก็คัดค้านลัทธิเสรีนิยมใหม่ ลัทธิเสรีนิยมใหม่ (neoliberalism) ไม่ใช่เรื่องเดียวกับลัทธิเสรีนิยมอย่างใหม่ (new liberalism) ของ John Dewey, Woodrow Wilson, John Maynard Keynes, Franklin Roosevelt, หรือพรรคเสรีประชาธิปไตยอังกฤษ (the British Liberal Democrats) ซึ่งเห็นถึงบทบาทที่เป็นไปในเชิงบวกของรัฐบาล โดยผ่านลัทธิแทรกแซงในทางเศรษฐกิจ ยิ่งกว่านั้นมันยังไฟกัสนี้ไปที่สถาบันที่มั่นคงอันเป็นสื่อกลางการแลกเปลี่ยนที่มีเสถียรภาพ และการลดทอนกฎเกณฑ์ท้องถิ่นต่างๆ รวมไปถึงข้อบังคับทั้งหลายและอุปสรรคขวางกั้นทางการค้าลง และทำให้วิสาหกิจทั้งหลายที่ดำเนินการโดยรัฐ แปรรูปไปเป็นของเอกชน (privatization of state-run enterprises) บรรดานักวิจารณ์หลายคนเกี่ยวกับลัทธิเสรีนิยมใหม่ เชื่อมโยงแนวคิดนี้กับโลกาภิวัตน์ และกับการเกิดขึ้นมาของบรรษัทข้ามชาติทั้งหลาย เช่นเดียวกับความเข้มงวดในด้านงบประมาณและวินัยทางการเงินของรัฐบาลในโครงการทางสังคมที่มีราคาแพงต่างๆ บ่อยครั้งศัพท์คำนี้ถูกใช้ในฐานะเป็นคำที่แสดงการวิพากษ์วิจารณ์ในบริบทที่มันไม่ได้หมายถึงทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ แต่เป็นปฏิบัติการเกี่ยวกับลัทธิทุนนิยมโลก (global capitalism) และพลังอำนาจของบรรษัทข้ามชาติ เช่นเดียวกับผลลัพธ์ต่างๆของการค้าเสรีที่มีต่อค่าจ้างแรงงานและโครงสร้างทางสังคม ³⁶ ซึ่งในที่สุดแล้วแนวทางของฉันทมติแห่งวอชิงตัน ซึ่งยึดลัทธิเสรีนิยม

³⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 42.

³⁶ สมเกียรติ ตั้งนโม, Neoliberalism-ลัทธิเสรีนิยมใหม่ [ออนไลน์], (ม.ป.ป.). แหล่งที่มา:

<http://www.midnightuniv.org/midnight2545/document95264.html> [19 ธันวาคม 2552]

ได้ทำให้เกิดกระบวนการพัฒนาโครงสร้างเศรษฐกิจและการเมืองของประเทศพัฒนาแล้ว ถูกยึดกุมโดยกลุ่มบริษัทข้ามชาติ มีความพยายามที่จะผลักดันให้รัฐบาลของตนและองค์ระหว่างประเทศ ดำเนินการตามลัทธิเสรีนิยมใหม่ เปิดประตูประเทศต่างๆ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง และตุลาการ เพื่อเข้าไปขยายความมั่งคั่ง และการอยู่รอดของบริษัท หรือประเทศตน โดยอ้างกระแสโลกาภิวัตน์เข้ายึดครองเศรษฐกิจชาติอื่น³⁷ ซึ่งนั่นคือที่มาของการสมคบกันอย่างเป็นระบบในการแย่งชิงแย่งชิงทรัพยากรจากประเทศที่ด้อยกว่าซึ่งนำมาสู่การต่อสู้เรียกร้องความเป็นธรรมของประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลายในเวลาต่อมา ซึ่งรวมถึงทรัพยากรพันธุกรรมพืชด้วย ดังที่ผู้ศึกษาจะทำการศึกษาในบทต่อไป

ทั้งหมดนั่นคือต้นตอที่สำคัญที่นำมาซึ่งการเกิดกติกาในการใช้ทรัพยากรพันธุกรรมพืช โดยเฉพาะสนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและกันเกษตร ที่ได้กำหนดหลักการและข้อบัญญัติหลายประการที่มีลักษณะที่สร้างสรรค์ มุ่งหวังที่จะสร้างการถ่วงดุลและความเป็นธรรมระหว่างประเทศพัฒนาแล้วกับประเทศกำลังพัฒนา เช่น การรับรองและคุ้มครองสิทธิเกษตรกร การแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมและเท่าเทียมฯ ซึ่งจะเป็นหลักกฎหมายระหว่างประเทศที่ช่วยถ่วงดุลกับความตกลงด้านทรัพย์สินทางปัญญาที่อยู่ภายใต้องค์การการค้าโลกได้ นอกจากนี้ สนธิสัญญาฯ ฉบับนี้ยังได้สร้างความชัดเจนเพิ่มขึ้นเกี่ยวกับแนวทางในการจัดการทรัพยากรพันธุกรรมพืชที่อยู่นอกถิ่นกำเนิด ซึ่งอยู่นอกขอบเขตเนื้อหาของอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ³⁸ ดังจะกล่าวถึงในหัวข้อต่อไปเช่นกัน

2. สรุปสาระสนธิสัญญาITPGR

สนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร (ITPGR) มีการเชื่อมโยงให้สอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ (CBD) (ITPGR. Article 1) สำหรับความแตกต่างระหว่างสนธิสัญญา ITPGR กับอนุสัญญาว่าด้วยความ

³⁷พิทยา ว่องกุล, “โครงสร้างเศรษฐกิจทุนข้ามชาติ: กับปัญหาแล้วต้องโกง”, น.ส.พ. ไทยโพสต์ (12 ก.ค. 2547): 4 .

³⁸บัณฑูร เศรษฐศิโรตม์. ความตกลงระหว่างประเทศด้านความหลากหลายทางชีวภาพ. โครงการพัฒนาความรู้และยุทธศาสตร์ด้านความตกลงพหุภาคีระหว่างประเทศด้านสิ่งแวดล้อม (สกว.). กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2551, หน้า 27-28.

หลากหลายทางชีวภาพ (CBD) จากการศึกษาของ บัณฑิต เศรษฐศาสตร์โรดท์ ในเรื่องความตกลงระหว่างประเทศด้านความหลากหลายทางชีวภาพ ได้อธิบายไว้ว่า อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ (CBD) มีขอบเขตครอบคลุมพืชการอนุรักษ์ในถิ่นกำเนิด (in situ conservation)* ทั้งหมดทุกประเภท ในขณะที่สนธิสัญญา ITPGR มีขอบเขตครอบคลุมทั้งพืชการอนุรักษ์ในถิ่นกำเนิด (in situ conservation) และการอนุรักษ์นอกถิ่นที่อยู่” (Ex situ conservation)** แต่จะเน้นเฉพาะพืช 64 รายการตาม ภาคผนวกที่ 1 และเป็นพืชเพื่ออาหารและการเกษตรเท่านั้น³⁹ (ดูตารางที่ 6: ความแตกต่างระหว่าง CBD กับ ITPGR)

สาระสนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตรมีทั้งหมด 7 หมวด จำนวน 35 มาตรา แต่มีสาระหลักๆ ที่สำคัญดังนี้คือ

2.1 การทำให้เกิดการไหลเวียนของพันธุกรรมพืชโดยเฉพาะในจำนวนพืช 64 รายการตามที่ระบุแนบท้ายสนธิสัญญา เพื่อเปิดให้มีการเข้าถึงและใช้ในบรรดาภาคีสมาชิก⁴⁰ โดยจะครอบคลุมถึงทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร จำนวน 64 รายการ ที่ขึ้นบัญชีไว้ในภาคผนวก 1 (ดูภาคผนวก หน้า 319-326) ซึ่งสร้างขึ้นโดยสอดคล้องกับหลักเกณฑ์ว่าด้วยความมั่นคงทางอาหารและการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน (interdependence) (มาตรา 11.1) และจะรวมถึงทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร ที่ขึ้นบัญชีไว้ในภาคผนวก 1 และเก็บรักษาไว้ใน

*การอนุรักษ์ในถิ่นที่อยู่” (In situ conservation) หมายความว่า การอนุรักษ์ระบบนิเวศน์และถิ่นที่อยู่ตามธรรมชาติ และการบำรุงรักษาและการนำกลับคืนมาซึ่งประชากรซึ่งสามารถมีชีวิตอยู่ได้ของชนิดพันธุ์ (species) ในสภาพแวดล้อมธรรมชาติ และในกรณีของชนิดพันธุ์พืชที่นำมาปลูกเลี้ยงหรือเพาะปลูก (domesticated or cultivated) ในสภาพแวดล้อมซึ่งชนิดพันธุ์เหล่านั้นได้พัฒนาคุณสมบัติพิเศษขึ้นมา

** “การอนุรักษ์นอกถิ่นที่อยู่” (Ex situ conservation) หมายความว่า การอนุรักษ์ ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร นอกถิ่นที่อยู่ตามธรรมชาติ

³⁹บัณฑิต เศรษฐศาสตร์โรดท์, ความตกลงระหว่างประเทศด้านความหลากหลายทางชีวภาพ, หน้า 29.

⁴⁰โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ, “เอกสารการวิเคราะห์ข้อพิจารณาว่าด้วยประเทศไทยกับสนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร (International Treaty on Plant Genetic Resources for Food and Agriculture 2001)” (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่), หน้า 3.

ตารางที่ 6: ความแตกต่างระหว่าง CBD กับ ITPGR

ความตกลง	การอนุรักษ์ในถิ่นกำเนิด (in situ conservation)			การอนุรักษ์นอกถิ่นกำเนิด (ex situ conservation)หรือการรวบรวม นอกถิ่นที่อยู่ (Ex situ collection)		
	พืช	สัตว์	จุลินทรีย์	พืช	สัตว์	จุลินทรีย์
CBD	ทุกประเภท			ไม่ครอบคลุม		
ITPGR	เฉพาะพืช 64 รายการตาม ภาคผนวกที่ 1 และเป็นพืช เพื่อ อาหารและ การเกษตร เท่านั้น	---	---	เน้นเฉพาะพืช 64 รายการตาม ภาคผนวกที่ 1 และเป็นพืชเพื่อ อาหารและ การเกษตรเท่านั้น	---	---

ที่มา: บัณฑิต เศรษฐศาสตร์, ความตกลงระหว่างประเทศด้านความหลากหลายทางชีวภาพ, หน้า 29.

การรวบรวมนอกถิ่นที่อยู่ (Ex situ collection) *

แต่ก็ไม่ได้บังคับว่าให้เอกชนที่มีทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตรเข้าร่วมด้วย เพียงแต่ระบุว่า ภาคีสมาชิกตกลงที่จะใช้มาตรการที่เหมาะสมในการสนับสนุนบุคคลธรรมดาและนิติบุคคลภายในเขตอำนาจของตนที่มีทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร ที่ขึ้นบัญชีไว้ในภาคผนวก 1 ไว้ในครอบครองให้รวมทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร นั้นไว้ในระบบพหุภาคีด้วย (มาตรา 11.3) โดยภายใต้ระบบพหุภาคีนี้จะใช้มาตรการที่จำเป็นทางด้านกฎหมาย หรือมาตรการที่เหมาะสมอื่น ๆ เพื่อเปิดช่องให้มีการเข้าถึงนั้นแก่ภาคีสมาชิกผ่านทางระบบพหุภาคี โดยผลเช่นนี้การเข้าถึงนั้นจะเปิดช่องให้บุคคลธรรมดาและนิติบุคคลภายในเขตอำนาจของภาคีสมาชิกด้วย (มาตรา 12.2)

2.2 การรับรองสิทธิ

2.2.1 การรับรองสิทธิของเกษตรกร (Farmers' Rights) โดยสนธิสัญญาได้กำหนดให้ภาคีสมาชิกรับรองการช่วยเหลืออย่างใหญ่หลวงที่ชุมชนท้องถิ่นและพื้นเมือง และเกษตรกรในทุกภูมิภาคทั่วโลก โดยเฉพาะกลุ่มที่อยู่ในแถบศูนย์กลางก่อกำเนิดและความหลากหลายของพืชเพื่อการเพาะปลูก เพื่อทำการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรพันธุกรรมพืชซึ่งประกอบกันขึ้นเป็นพื้นฐานของการผลิตอาหารและการเกษตรทั่วโลก (มาตรา 9.1) โดยได้กำหนดสิทธิของเกษตรกรไว้ดังนี้คือ

- (1) การคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร (มาตรา 9.2(A.))
- (2) สิทธิที่จะมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดจากการใช้ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร (มาตรา 9.2 (B.))
- (3) สิทธิที่จะมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในระดับชาติ ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนซึ่งทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร (9.2(C))

แต่อย่างไรก็ตามพบว่า สิทธิของเกษตรกร (Farmers' Rights) นี้ เป็นการกำหนดไว้ลอยๆ ไม่มีผลผูกพันตามกฎหมาย โดยระบุว่า ภาคีสมาชิกตกลงว่าความรับผิดชอบในการสร้างสำนึกในสิทธิเกษตรกร ซึ่งเกี่ยวข้องกับทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตรขึ้นอยู่กับรัฐบาลของประเทศต่าง ๆ โดยสอดคล้องกับความจำเป็นและลำดับความสำคัญ แต่ละภาคีสมาชิกเห็นควรตามความเหมาะสม และภายใต้กฎหมายภายในประเทศ ใช้มาตรการในการคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิเกษตรกร (มาตรา 9.2)

*การรวบรวมนอกถิ่นที่อยู่ (Ex situ collection) หมายความว่า การรวบรวม ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร อยู่นอกถิ่นที่อยู่ตามธรรมชาติ

2.2.2 การรับรองสิทธิอธิปไตยของรัฐ (sovereign rights) เหนือทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร โดยรัฐอาจจะได้รับประโยชน์ร่วมกันจากการสร้างสรรค์ระบบพหุภาคี (multilateral system) เพื่ออำนวยความสะดวกในการเข้าถึงทรัพยากรที่ได้ตกลงเลือกสรรกันไว้ และเพื่อการแบ่งปันอย่างเป็นธรรมและเท่าเทียมกันซึ่งผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการใช้ทรัพยากรเหล่านั้น⁴¹ ซึ่งแตกต่างจากไปจากหลักการเดิม ที่ได้กำหนดไว้ในข้อถือปฏิบัติระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืชว่าทรัพยากรพันธุกรรมพืชเป็นมรดกร่วมกันของมนุษยชาติที่บุคคลใดจะหวงกันไม่ได้⁴²

แต่อย่างไรก็ตามในการบริหารจัดการต้องอยู่ภายใต้กลไกและหลักการที่กำหนดไว้ในสนธิสัญญา⁴³ กล่าวคือ อยู่ภายใต้ระบบพหุภาคี (THE MULTILATERAL SYSTEM OF ACCESS AND BENEFIT-SHARING) และหรือองค์คณะบริหาร (governing body) อีกชั้นหนึ่ง แสดงว่าการนำหลักการเรื่องสิทธิอธิปไตยไปใช้ผ่านโครงสร้างทางนโยบายและกฎหมายนั้น จะอยู่ภายใต้เงื่อนไขสองชั้นคือ ต้องเป็นไปตามหลักการที่กำหนดในสนธิสัญญา ฯ กรณีหนึ่งแล้ว ยังต้องอยู่ภายใต้ระบบพหุภาคี หรือ องค์คณะบริหาร (governing body) อีกระดับหนึ่งด้วย⁴⁴

2.2.3 ทรัพย์สินทางปัญญา (property rights)

(1) มีการกำหนดการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตรที่มีการคุ้มครองโดยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาหรือทรัพย์สินอื่น ๆ จะสอดคล้องกับข้อตกลงระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องและกับกฎหมายภายในประเทศที่เกี่ยวข้อง (มาตรา 12.3 (F.))

⁴¹โครงการอนุรักษพันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ, คำแปลสนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร [ออนไลน์], (ม.ป.ป.). แหล่งที่มา: <http://www.rspg.org/itpgr1.htm> [1 ตุลาคม 2552] (ดู ITPGR 2001, Preamble, para. 14.)

⁴²FAO, History of the Treaty [Online]. (n.d.). Available from: ftp://ftp.fao.org/ag/agp/planttreaty/factsheets/fs01_en.pdf [2009, October 10]

⁴³โครงการอนุรักษพันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ, “เอกสารการวิเคราะห์ข้อพิจารณาว่าด้วยประเทศไทยกับสนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร (International Treaty on Plant Genetic Resources for Food and Agriculture 2001)”, หน้า 4.

⁴⁴เรื่องเดียวกัน, หน้า 70.

(2) สนธิสัญญาฯ ไม่ได้ห้ามการขอรับสิทธิคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาสำหรับ “พันธุ์พืชที่ได้พัฒนาปรับปรุงขึ้นใหม่” ภาควิชาชีววิทยาตกลงว่าผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการใช้รวมถึงการพาณิชย์ ซึ่งทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร ภายใต้ระบบพหุภาคีจะมีการแบ่งปันอย่างเป็นธรรมและเท่าเทียมกันผ่านทางกลไกต่อไปนี้ คือ การแลกเปลี่ยนข้อสนเทศ การเข้าถึงและถ่ายโอนเทคโนโลยี การสร้างความสามารถ และการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดจากการพาณิชย์ โดยคำนึงถึงลำดับความสำคัญของบริเวณที่มีการประกอบกิจกรรมในการเคลื่อนไหวของแผนการดำเนินงานทั่วโลก (Global Plan of Action) ภายใต้การชี้แนะจากองค์คณะบริหาร (มาตรา 13.2)

(3) กรณีขอความคุ้มครองในทรัพย์สินทางปัญญาในรูปแบบที่ได้รับ (in the form received) มาตรา 12.3(d) ในสนธิสัญญาฯ กำหนดว่า “ผู้รับจะไม่อ้างสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาหรือสิทธิอื่นใดที่จำกัดการอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร หรือชิ้นส่วนหรือส่วนประกอบทางพันธุกรรมของทรัพยากรเหล่านั้น ในรูปแบบที่ได้รับจากระบบพหุภาคี แต่ก็มีปัญหาในการตีความคำว่า “ในรูปแบบที่ได้รับ” เช่น ปัญหาว่า “ยีน” ของพืชที่สกัดจากทรัพยากรพันธุกรรมพืชที่ได้รับไปจากระบบพหุภาคี จะมีลักษณะ “ในรูปแบบที่ได้รับ” ตามบทบัญญัติในสนธิสัญญาหรือไม่ และจะสามารถนำไปจดสิทธิบัตรได้หรือไม่ ซึ่งประเด็นนี้ยังคงขาดความชัดเจน และยังคงเป็นปัญหาที่ต้องอาศัยการตีความบทบัญญัติในสนธิสัญญาต่อไป⁴⁵ ประเด็นทรัพย์สินทางปัญญาสำหรับประเทศกำลังพัฒนาย่อมเป็นประเด็นที่สำคัญ เพราะแม้เข้าร่วมเป็นภาคีสมาชิกสนธิสัญญาฯ ยังคงไม่สามารถแก้ไขปัญหาโจรสลัดชีวภาพ (Biopiracy)

----- ศูนย์วิทยทรัพยากร
 แผนการดำเนินงานทั่วโลก (Global Plan of Action) ที่ระบุไว้ในสนธิสัญญา ITPGR คือ แผนการดำเนินงานทั่วโลกเพื่อการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนซึ่งทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร (Global Plan of Action for the Conservation and Sustainable Use of Plant Genetic Resources for Food and Agriculture) เป็นกรอบการดำเนินงานของกิจกรรมดังกล่าวที่ได้ตกลงกันไว้ในระดับนานาชาติ (ITPGR 2001, Preamble, para. 5.)

⁴⁵จักรกฤษณ์ วรรณพจน์ และ คณะ. รายงานโครงการศึกษาผลกระทบการเข้าเป็นภาคีสถิติสัญญาฯ ระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร , หน้า 58-59.

หรือคุ้มครองสิทธิให้แก่เกษตรกรจากประเทศอุตสาหกรรมหรือประเทศพัฒนาแล้วต่อการนำ พันธุ์พืชไปปรับปรุงและขอรับสิทธิบัตรคุ้มครองพืชดังกล่าวได้ ซึ่งมีกรณีเกิดขึ้นอยู่หลาย ครั้ง⁴⁶ แสดงว่าในประเด็นปัญหาจริงๆ ในสนธิสัญญา⁴⁷ นี้ยังไม่ได้รับการแก้ไขแต่อย่างใด

2.3 การก่อตั้งระบบพหุภาคีระบบพหุภาคี (THE MULTILATERAL SYSTEM) เพื่อจัดการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ (มาตรา 10) หรือจัดการให้เกิดการไหลเวียนของยีน (gene flows administration) ของพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตรทั้ง 64 รายการ⁴⁷ ภายใต้กติกา และหรือข้อกำหนดที่ได้กำหนดในอนาคต จากคณะบุคคลที่มาจากภาคีสมาชิกเข้ามาบริหารที่เรียกว่า องค์คณะบริหาร (governing body)⁴⁸ และเพื่อการอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตรที่กำหนดได้ตามสนธิสัญญาITPGR นี้ องค์คณะบริหาร (Governing Body) จะจัดตั้ง "ข้อตกลงถ่ายโอนวัสดุมาตรฐาน (เอ็มทีเอ) (a standard material transfer agreement: MTA) ซึ่งจะกำหนดเงื่อนไขในการถ่ายโอนรวมไปถึง บทบัญญัติว่าด้วยการแบ่งปันผลประโยชน์ที่กำหนดเพื่อจะใช้กับการถ่ายโอนทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตรไปยังบุคคลหรือหน่วยงานอื่นด้วย (มาตรา 12.4)

2.4 การเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมพืชและเงื่อนไขที่อยู่ในระบบพหุภาคี (มาตรา 12) โดยสรุปคือ

(1) การเข้าถึงจะเป็นไปเพื่อวัตถุประสงค์เฉพาะในการใช้หรืออนุรักษ์ทรัพยากรพันธุกรรมพืชในการวิจัย เพาะพันธุ์ ด้านอาหารและการเกษตรเท่านั้น โดยไม่รวมการใช้ทางเคมี

⁴⁶ฟาริดา ดุริยะพงส์, เจาะลึก...สนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร (International Treaty on Plant Genetic Resources for Food and Agriculture)[ออนไลน์]. 2551. แหล่งที่มา: http://www.measwatch.org/autopage/file/ThuJune2008-10-48-42-ITPGR_FARIDA.pd [20 ตุลาคม 2552]

⁴⁷โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ, “เอกสารการวิเคราะห์ข้อพิจารณาว่าด้วยประเทศไทยกับสนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร (International Treaty on Plant Genetic Resources for Food and Agriculture 2001)”, หน้า 3.

⁴⁸เรื่องเดียวกัน, หน้า 3.

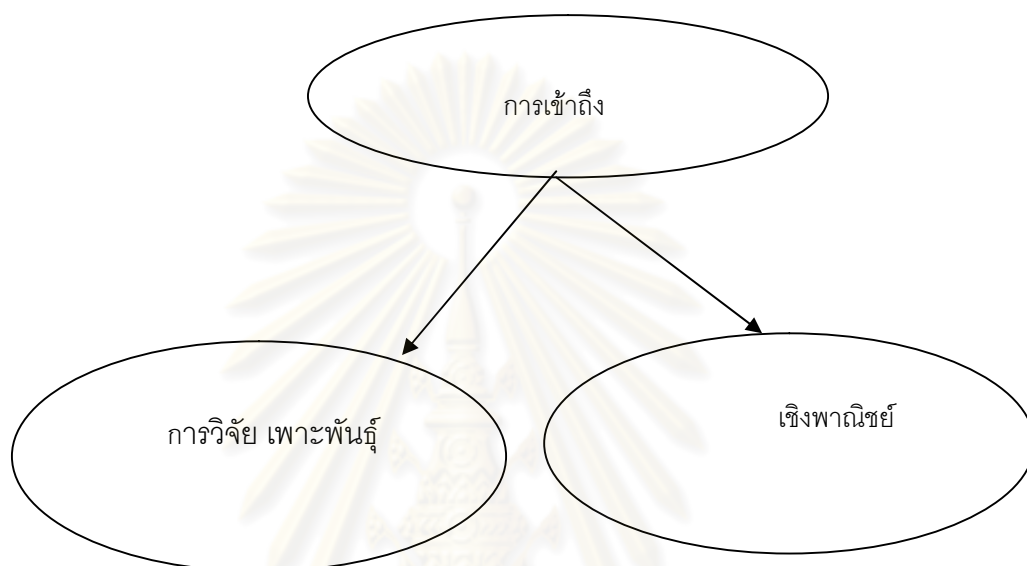
การผลิตยา และหรือทางอุตสาหกรรมอื่นๆที่ไม่เกี่ยวข้องกับอาหาร การเข้าถึงจะเป็นไปโดยสะดวกรวดเร็วโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย ในกรณีที่มีค่าธรรมเนียม จะต้องไม่สูงเกินกว่าค่าใช้จ่ายต่ำสุดที่เกิดขึ้น (2) การเข้าถึงจะรวมถึงข้อมูลทั้งหมดเกี่ยวกับตัวพืช (3) ผู้รับทรัพยากรพันธุกรรมพืชไปใช้ประโยชน์จะต้องไม่อ้างสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาหรือสิทธิอื่นๆที่จะมีผลเป็นการจำกัดการเข้าถึงทรัพยากร หรือส่วนพันธุกรรม หรือ องค์ประกอบของพืชนั้นในสภาพเดียวกันกับที่ได้รับไปจากระบบพหุภาคี การเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมพืชที่ได้รับความคุ้มครองโดยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาหรือสิทธิในทรัพย์สินประเภทอื่นๆจะต้องสอดคล้องกับความตกลงระหว่างประเทศและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง (4) การเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตรที่พบในถิ่นที่อยู่ธรรมชาติ (in situ conditions) ให้เป็นไปตามกฎหมายภายในของรัฐที่เกี่ยวข้อง หากไม่มีกฎหมายในเรื่องดังกล่าว ให้เป็นไปตามมาตรฐานที่จะกำหนดโดย องค์คณะบริหาร (the Governing Body) ตามที่กำหนดในสนธิสัญญาITPGR (5) การเข้าถึงจะต้องเป็นไปตามความตกลงการถ่ายโอนพันธุกรรมที่เป็นมาตรฐาน (standard material transfer agreement หรือ MTA) ซึ่งจะกำหนดโดย องค์คณะบริหาร (the Governing Body) และจะต้องมีข้อกำหนดเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ในการนำทรัพยากรพันธุกรรมนั้นไปใช้ ข้อห้ามมิให้นำทรัพยากรนั้นไปจดทะเบียนทรัพย์สินทางปัญญาตามที่กล่าวมาในข้อ (1) และ (3) และข้อกำหนดเกี่ยวกับการแบ่งปันผลประโยชน์ ในกรณีที่ผู้เข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมพืชจะนำทรัพยากรนั้นไปใช้เพื่อประโยชน์ในทางการค้า จะต้องมีข้อกำหนดใน MTA ด้วยว่าจะมีการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างยุติธรรม เงื่อนไขเหล่านี้ใช้บังคับกับการถ่ายโอนทรัพยากรพันธุกรรมพืชนั้นต่อไปยังบุคคลหรือองค์กรอื่น รวมทั้ง MTA ฉบับต่อไปด้วย (6) รัฐภาคีต้องเปิดให้มีสิทธิเรียกร้องในกรณีที่เกิดข้อพิพาทตามสัญญาที่เกิดจากการทำ MTA ภายในระบบกฎหมายของตนเองได้⁴⁹

สรุปว่า สนธิสัญญาITPGR เปิดช่องให้ใช้ประโยชน์ใน 2 ลักษณะคือ การใช้ประโยชน์ไม่ใช่เชิงพาณิชย์ และเชิงพาณิชย์ โดยผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการใช้ รวมถึงการพาณิชย์ จะมีการแบ่งปันอย่างเป็นธรรมและเท่าเทียมกันผ่านการแลกเปลี่ยนข้อสนเทศ ถ่ายโอนเทคโนโลยี การสร้างความสามารถ และการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดจากการพาณิชย์ (ดูแผนภูมิที่ 5: การเข้าถึงสนธิสัญญาITPGR)

2.5 การแบ่งปันผลประโยชน์ภายใต้ระบบพหุภาคีสนธิสัญญาITPGR ตามมาตรา 13.2 ระบุว่า ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการใช้รวมถึงการพาณิชย์ ซึ่งทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตรของระบบพหุภาคี จะมีการแบ่งปันอย่างเป็นธรรมและเท่าเทียมกันผ่านทางกลไก

⁴⁹ กอบกุล ราชะนาคร, พันธุกรรมระหว่างประเทศด้านสิ่งแวดล้อม, หน้า 63-64.

แผนภูมิที่ 5: การเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมพืชตามสนธิสัญญาITPGR

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ต่อไปนี้เป็น การแลกเปลี่ยนข้อสนเทศ การเข้าถึงและถ่ายโอนเทคโนโลยี การสร้างความสามารถ และการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดจากการพาณิชย์ โดยต้องอยู่ภายใต้การชี้แนะจากองค์คณะบริหาร (Governing Body)

โดยรายละเอียดของการแบ่งปันดังกล่าวมีดังนี้⁵⁰ คือ(ดูแผนภูมิที่ 6:การแบ่งปันผลประโยชน์)

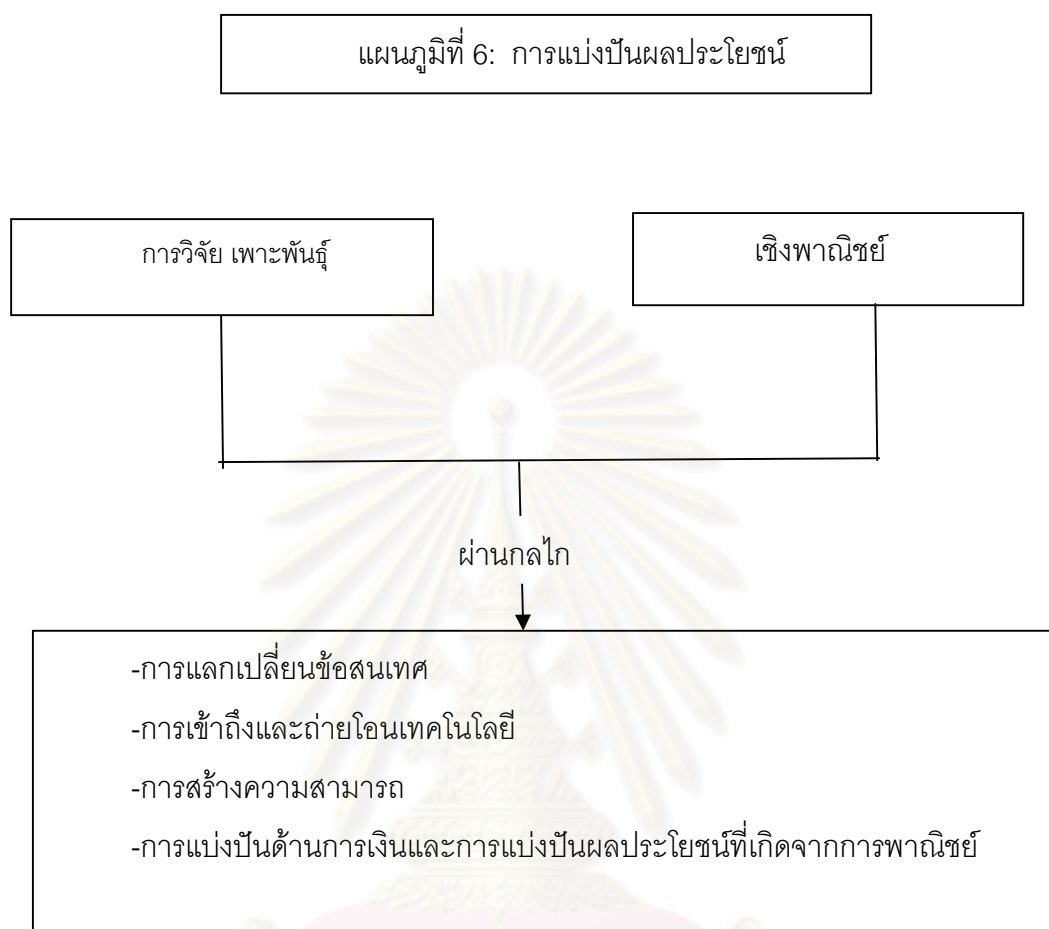
(A.) การแลกเปลี่ยนข้อสนเทศ คือ ข้อสนเทศเกี่ยวกับเทคโนโลยี ผลลัพธ์ของการวิจัยทางด้านเทคนิค วิทยาศาสตร์ และสังคม-เศรษฐกิจ รวมถึงการแยกแยะลักษณะ การประเมินคุณค่า และการใช้ประโยชน์ ที่เกี่ยวกับ ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร ภายใต้ระบบพหุภาคี

(B.) การเข้าถึงและถ่ายโอนเทคโนโลยี คือ การเข้าถึงและการถ่ายโอนเทคโนโลยีแก่ประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะ ประเทศกำลังพัฒนา และประเทศที่กำลังอยู่ในช่วงการปรับตัวทางเศรษฐกิจ จะดำเนินการผ่านทางกลุ่มของมาตรการ เช่น การสร้าง และการบำรุงรักษา การพัฒนาบุคลากร และการเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกในการวิจัยที่มีประสิทธิภาพ เป็นต้น

(C.) การสร้างความสามารถ ได้แก่ (1) การสร้าง และ/หรือ การทำให้เข้มแข็งขึ้นซึ่งรายการสำหรับการศึกษาและการฝึกอบรมในทางวิทยาศาสตร์และทางเทคนิคในการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนซึ่ง ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร (2) การพัฒนา และการสร้างความมั่นคงในสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนซึ่ง ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร โดยเฉพาะใน ประเทศกำลังพัฒนา และประเทศที่กำลังอยู่ในช่วงการปรับตัวทางเศรษฐกิจ และ (3) ดำเนินการด้านการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง และหากเป็นไปได้ใน ประเทศกำลังพัฒนา และประเทศที่กำลังอยู่ในช่วงการปรับตัวทางเศรษฐกิจ โดยความร่วมมือกับสถาบันของประเทศนั้น ๆ และพัฒนาความสามารถสำหรับการวิจัยในสาขาที่พวกเขามีความจำเป็นนั้น

(D.) การแบ่งปันด้านการเงิน และผลประโยชน์อื่นด้านการพาณิชย์กรณีที่มีการใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ผู้รับที่ใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ซึ่งผลิตภัณฑ์ที่เป็นทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตรของระบบพหุภาคี จะดำเนินการผ่านข้อตกลงถ่ายโอนวัสดุมาตรฐาน (MTA) โดยจะจ่ายการแบ่งปันนั้นเข้าสู่กลไกที่เหมาะสม เช่น บัญชีเงินฝาก (Trust Account) ซึ่งทางองค์คณะบริหารจะทำหน้าที่จัดแบ่งผลประโยชน์ต่อไป

⁵⁰โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ, คำแปลสนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร [ออนไลน์], (ม.ป.ป.). แหล่งที่มา: <http://www.rspg.org/itpgr1.htm> [1 ตุลาคม 2552] (ดู ITPGR 2001, มาตรา 13.)

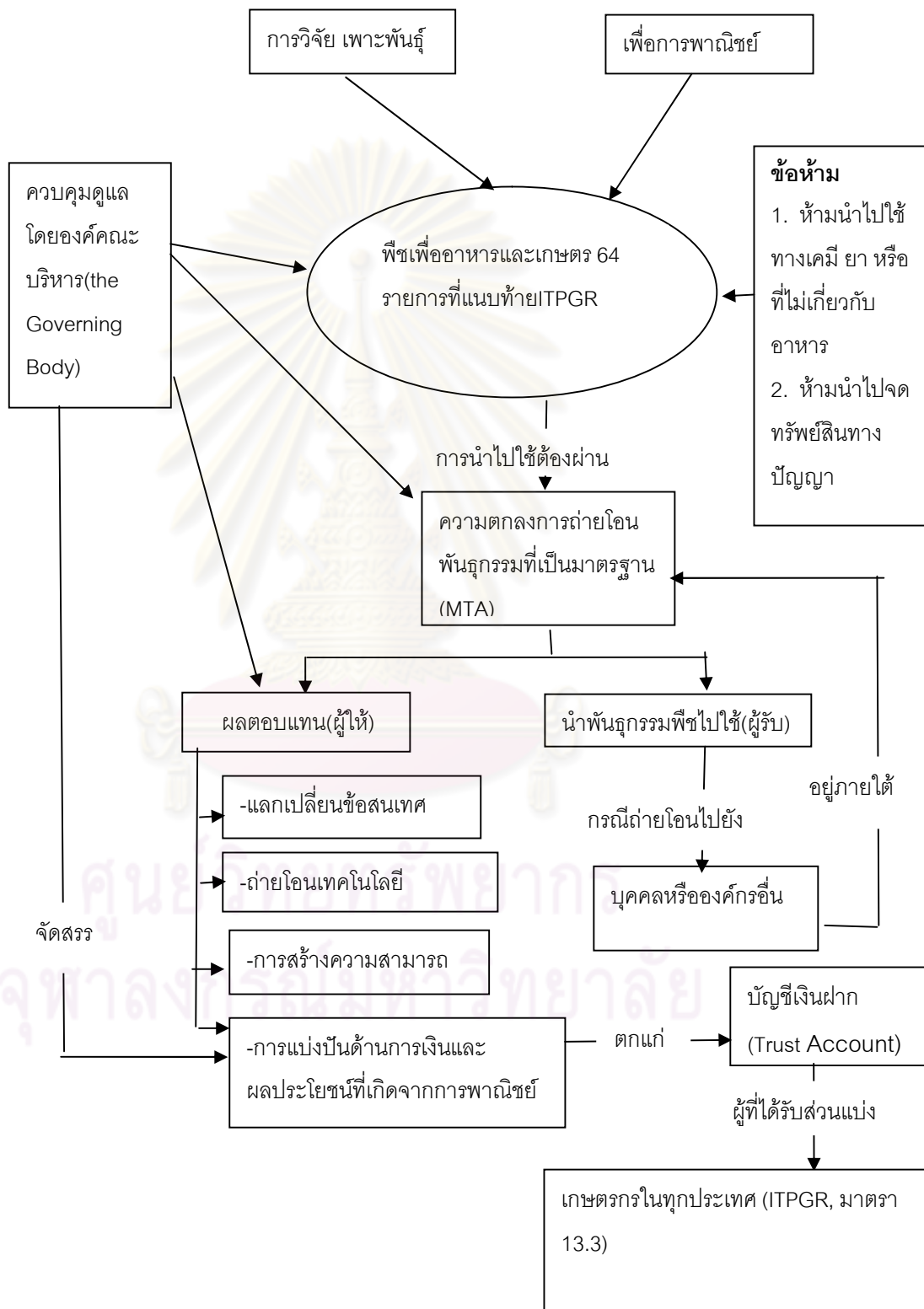
ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2.6 มีระบบสัญญาข้อตกลงถ่ายโอนวัสดุทางพันธุกรรมแบบมาตรฐาน (standard material transfer agreement (MTA)) เพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติ โดยต้องเป็นไปตามเงื่อนไขของการเข้าถึงและการแบ่งประโยชน์ เอ็มทีเอ ยังจะใช้กับการถ่ายโอนทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร ไปยังบุคคลหรือหน่วยงานอื่น รวมไปถึงการถ่ายโอนอื่น ๆ ซึ่งทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตรนั้นในภายหลัง

สรุปสาระสำคัญของสนธิสัญญาITPGR คือ การทำให้เกิดการไหลเวียนของพันธุกรรมพืชโดยเฉพาะในจำนวนพืช 64 รายการตามที่ระบุแนบท้ายสนธิสัญญาฯ เพื่อเปิดให้มีการเข้าถึงและใช้ในบรรดาภาคีสมาชิก, รับรองสิทธิเกษตรกร, การรับรองสิทธิอธิปไตยของรัฐ, การรับรองทรัพย์สินทางปัญญา, การก่อตั้งระบบพหุภาคีระบบพหุภาคี, การแบ่งปันผลประโยชน์และมีระบบสัญญาข้อตกลงถ่ายโอนวัสดุทางพันธุกรรมแบบมาตรฐาน

ทั้งนี้กระบวนการที่สำคัญในการเข้าใช้ประโยชน์ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร จำนวน 64 ที่แนบท้ายในสนธิสัญญาITPGR จะเปิดช่องทั้งเพื่อการวิจัยเพาะพันธุ์ และเชิงพาณิชย์ แต่จะมีข้อห้ามในการนำทรัพยากรพันธุกรรมนั้นไปใช้ คือ 1. ห้ามนำไปใช้ทางเคมี การผลิตยา และหรือทางอุตสาหกรรมอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับอาหาร 2. ห้ามมิให้นำทรัพยากรนั้นไปจดทะเบียนทรัพย์สินทางปัญญา ทั้งการนำไปใช้จะต้องเป็นไปตามความตกลงการถ่ายโอนพันธุกรรมที่เป็นมาตรฐาน (standard material transfer agreement หรือ MTA) ซึ่งจะกำหนดโดยองค์คณะบริหาร (the Governing Body) โดย MTA จะกำหนดการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างยุติธรรมและเท่าเทียมกันผ่านทางกลไกต่อไปนี้ คือ การแลกเปลี่ยนข้อสนเทศ การเข้าถึงและถ่ายโอนเทคโนโลยี การสร้างความสามารถ การแบ่งปันด้านการเงินและการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดจากการพาณิชย์ ทั้งนี้ผลประโยชน์ทางการเงินตกจะแก่กองทุน (Trust Fund) จากนั้นค่อยแบ่งแก่ประเทศด้อยพัฒนา ประเทศกำลังพัฒนา และประเทศที่อยู่ระหว่างปรับตัวทางเศรษฐกิจ ส่วนเจ้าของพันธุกรรมพืชจะได้รับอันดับสุดท้าย เงื่อนไขเหล่านี้ใช้บังคับกับการถ่ายโอนทรัพยากรพันธุกรรมพืชนั้นต่อไปยังบุคคลหรือองค์กรอื่นต่อไปด้วย (ดูแผนภูมิที่ 7: กระบวนการที่สำคัญในการเข้าใช้ประโยชน์ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตรตามสนธิสัญญาITPGR)

แผนภูมิที่ 7: กระบวนการที่สำคัญในการเข้าใช้และแบ่งปันผลประโยชน์ทรัพย์สินทางปัญญาการพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตรตามสนธิสัญญาITPGR

อย่างไรก็ตามแม้สนธิสัญญาITPGR เป็นกติกาใหม่ในการแก้ปัญหาการขัดแย้งในการแย่งชิงทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร ที่เกิดมาจากประเทศพัฒนาแล้วเอาไรต์เอาเปรียบผ่านโครงสร้างผลิตอาหารและเกษตรกรรมของโลก และการกระจายทรัพยากร แต่เมื่อพิจารณาดูลึกๆแล้วจะเป็นว่า โดยโครงการสร้างยังคงเอื้อการเอาไรต์เอาเปรียบยังไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลง โดยเนื้อหาประเทศที่พัฒนาแล้วก็ยังสามารถทำได้อย่างที่เคยดำเนินมา เช่น การรับรองจดสิทธิบัตรพันธุ์พืช , กรณีขอความคุ้มครองในทรัพย์สินทางปัญญาในรูปแบบที่ได้รับ (in the form received) ยังต้องมีการตีความกันว่า ถ้ามีการนำยื่นไปจดสิทธิบัตรจะทำได้หรือไม่ ดังนั้นจึงย้ำให้เห็นว่าสนธิสัญญาITPGR มิได้เปลี่ยนโครงสร้างระบบการผลิตอาหารและเกษตรกรรมของโลกแต่อย่างใด มีเพียงเนื้อหาและ “วาทกรรมใหม่ๆ”⁵¹ ที่เกิดขึ้นมาเพื่อให้ฟังดูดี เช่น ความมั่นคงทางอาหารของโลก (Food Security) การอนุรักษ์และใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน, การแบ่งปันอย่างเป็นธรรมและเท่าเทียมกัน เป็นต้น (ดูตารางที่ 7: วาทกรรมที่ปรากฏอยู่ในสนธิสัญญาITPGR) โดยเฉพาะคำว่า ความมั่นคงทางอาหารของโลก สนธิสัญญานี้ มิได้นิยามลงไปให้ชัดเจนว่าคืออะไร ขอบข่ายแค่ไหน ซึ่งในปัจจุบัน FAO ให้ความหมายนัยยะออก 2 แนวทางใหญ่ ๆ โดยนัยยะแรกความมั่นคงทางอาหารของ FAO หมายถึง สถานการณ์ที่ประชากรสามารถมีอาหารที่ปลอดภัยและมีคุณค่าทางโภชนาการอย่างเพียงพอ ต่อการเจริญเติบโต การพัฒนาชีวิตอย่างมีสุขภาพที่ดี ส่วนความไม่มั่นคงของอาหาร หมายถึงความไม่เพียงพอ การไม่มีอำนาจซื้อ ช่องทางกระจายและจำหน่ายที่ไม่เหมาะสม หรือความไม่เพียงพอของอาหารในระดับครัวเรือน⁵¹

นัยยะที่สองหมายถึงการเปิดเสรีการค้า⁵² โดยFAO ชี้ว่า การควบคุมการส่งออกนั้น อาจจะเป็นการส่งสัญญาณความตื่นตระหนกต่อตลาด โดยเฉพาะทำให้มีการกว้านซื้อสินค้าอย่างรวดเร็วของตลาดในประเทศ ทำให้ราคาสินค้าสูงขึ้น หรือในทางตรงกันข้าม การควบคุมการ

 *มิเชลล์ ฟูโกต์ (Michel Foucault) นักปรัชญาชาวฝรั่งเศส ให้ความหมายวาทกรรม (Discourse and Discourse Analysis) ว่าหมายถึง ระบบและกระบวนการการสร้าง ผลิต เอกลักษณะ อัตลักษณ์และความหมาย ให้กับสิ่งต่างๆในสังคม วาทกรรมยังทำหน้าที่ตรึงสิ่งที่สร้างขึ้นมาให้ดำรงอยู่และยอมรับของสังคมในวงกว้าง

⁵¹นโยบายการค้าและความมั่นคงของอาหาร[ออนไลน์], 2551. แหล่งที่มา

http://www.measwatch.org/autopage/show_page.php?t=20&s_id=942&d_id=941

[10 ธันวาคม 2552]

⁵²วิฑูรย์ เลี่ยนจำรูญ. ผู้อำนวยการมูลนิธิชีววิถี . สัมภาษณ์, 3 กุมภาพันธ์ 2553.

ตารางที่ 7: วาทกรรมสำคัญที่ปรากฏอยู่ในสนธิสัญญาITPGR

อันดับ	วาทกรรม
1	ความมั่นคงทางอาหารของโลก (World Food Security)
2	เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนทางการเกษตรเพื่อคนรุ่นนี้และรุ่นต่อ ๆ ไป (for sustainable agricultural development for this and future generations)
3	สิทธิเกษตรกร (Farmers' Rights)
4	การอนุรักษ์ส่งเสริมให้ดีขึ้นและทำให้ดำรงอยู่ซึ่งทรัพยากรเหล่านี้บนพื้นฐานแห่งสิทธิเกษตรกร (in conserving, improving and making available these resources, is the basis of Farmers' Rights)
5	การแบ่งปันอย่างเป็นธรรมและเท่าเทียมกันซึ่งผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการใช้ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร (in the fair and equitable sharing of the benefits arising from, the use of plant genetic resources for food and agriculture)
6	เพื่อการเกษตรที่ยั่งยืนและความมั่นคงทางอาหาร (to sustainable agriculture and food security)
7	การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน (interdependence)
8	ส่งเสริม หรือสนับสนุน ตามความเหมาะสม ความพยายามที่จะจัดการและอนุรักษ์ ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร ในแปลงของเกษตรกรและชุมชนท้องถิ่น (Promote or support, as appropriate, farmers and local communities' efforts to manage and conserve on-farm their plant genetic resources for food and agricul)
9	รับรอง ว่าในการใช้สิทธิอธิปไตยเหนือทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร (Recognizing that, in the exercise of their sovereign rights over their plant genetic resources for food and agriculture)
10	ภาคีสมาชิกจะส่งเสริมการเริ่มเรื่องแบบเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (integrated approach)

ตารางที่ 7: วาทกรรมสำคัญที่ปรากฏอยู่ในสนธิสัญญาITPGR

11	<p>สร้าง หรือทำให้มั่นคงขึ้นซึ่งความสามารถของ ประเทศกำลังพัฒนา และประเทศที่กำลังอยู่ ในช่วงการปรับตัวทางเศรษฐกิจ ในเรื่องการ อนุรักษ์และการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนซึ่ง ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและ การเกษตร(establishing or strengthening the capabilities of developing countries and countries with economies in transition with respect to conservation and sustainable use of plant genetic resources for food and agriculture)</p>
----	---

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ส่งออก หากสำเร็จจะทำให้ราคาในประเทศตกต่ำ และไม่สร้างแรงจูงใจแก่เกษตรกรให้ขยายปริมาณการผลิต⁵³ ทั้งที่ความเป็นจริงการเปิดการค้าเสรีจะเป็นการเอื้อกลุ่มทุนด้านการเกษตรมากกว่า ทำให้เกิดการผูกขาดด้านเมล็ดพันธุ์ สารเคมี และยากำจัดศัตรูพืช ในขณะเดียวกันเป็นการทำลายสิทธิเกษตรกรไปพร้อมๆกัน เนื่องจากความเหนือกว่าของกลุ่มทุน โดยเฉพาะบริษัทข้ามชาติ ทั้งในด้านเสถียรการผลิต (The Production Structure) เสถียรการเงิน (The Finance Structure) และเสถียรความรู้ (The Knowledge Structure)

ดังนั้น ถ้าจะกล่าวอีกนัยหนึ่ง สนธิสัญญาITPGR คือ “Rule of Game” ที่ประเทศมหาอำนาจ ได้ใช้อำนาจเชิงสัมพันธ์ (Relational Power) ในการกำหนดขึ้นมา โดยอาศัย FAO เป็นเครื่องมือ เพื่อดำรงการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมพืชของประเทศกำลังพัฒนาต่อไป

ดังนั้นเรื่องนี้ประเทศไทยจะต้องพิจารณาอย่างรอบด้านว่า ทั้งระดับโลก และระดับประเทศว่า ใครคือผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียที่แท้จริง และไทยเราควรระวังบทบาทอย่างไรเพื่อให้ได้ประโยชน์จากสนธิสัญญานี้มากที่สุด หรือมีช่องทางไหนที่ดีกว่า ซึ่งผู้ศึกษาจะทำการศึกษาในบทต่อไป

3.ปฏิสัมพันธ์ในการตีประเทศต่างๆ เข้าร่วมเป็นภาคีสมาชิกสนธิสัญญาITPGR

สนธิสัญญาITPGR เป็นสนธิสัญญาพหุภาคี (Multilateral treaties) ซึ่งหมายถึงสนธิสัญญามากกว่า 2 ฝ่ายขึ้นไป⁵⁴ จึงทำให้มีความความต้องการที่หลากหลาย ดังนั้น Relation power หรือ ปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจของแต่ละประเทศจึงมีความแตกต่างกัน แต่อย่างไรก็ตามจากการศึกษาพบว่า ปัจจัยในการเข้าร่วมเป็นภาคีสมาชิกมาจาก 2 ปัจจัยหลัก คือ 1. มาจากตัว FAO ในการชวนเชิญสมาชิกเข้าร่วม 2. มาจากตัวของสนธิสัญญาITPGR เองกล่าวคือ

⁵³นโยบายการค้าและความมั่นคงของอาหาร[ออนไลน์], 2551.แหล่งที่มา:

http://www.measwatch.org/autopage/show_page.php?t=20&s_id=942&d_id=941[10 ธันวาคม 2552]

⁵⁴ลาวัญญ์ ถนัดศิลป์, กระบวนการทำสนธิสัญญา [ออนไลน์], (ม.ป.ป.). แหล่งที่มา:

http://www.measwatch.org/autopage/file/TueSeptember2008-16-16-55-Treaty_making_process.pdf [17 กันยายน 2552]

1. มาจากตัวFAO: FAO มีการดึงประเทศที่ด้อยพัฒนาเข้ามาเป็นสมาชิกก่อน* จากนั้นจึงเชิญชวนตั้งภาคีสมาชิกเข้าร่วมประเทศอื่นๆตามมา⁵⁵ เนื่องจากFAO เป็นองค์กรระดับโลก และเป็นที่ยอมรับของโลก ซึ่งสามารถให้คุณให้โทษได้ (stick and carrot) ทำให้ประเทศต่างๆ มีความกระตือรือร้นในการเข้าร่วมเป็นภาคีสมาชิก ในเวลาต่อมา (ดูตารางที่ 8: สมาชิกที่เข้าร่วม)

2. มาจากตัวของสนธิสัญญาITPGR : แม้ว่าสนธิสัญญาITPGR จะต้องอาศัยความร่วมมือจากภาคีสมาชิกต่างๆ แต่ก็ไม่ได้ใช้อำนาจในเชิงการบังคับให้ประเทศต่างๆ แต่เป็นลักษณะของการสร้างแรงจูงใจ หากเข้าร่วมเป็นภาคีสมาชิกก็ได้ประโยชน์ หากไม่ได้เป็นภาคีสมาชิกก็เสียประโยชน์ โดยสนธิสัญญาฯ ได้ระบุไว้ในหมวดของ การแบ่งปันผลประโยชน์ภายใต้ระบบพหุภาคี (Benefit-sharing in the Multilateral System) ในมาตรา 13.1 ว่า ภาคีสมาชิกรับรองว่าการอำนวยความสะดวกในการเข้าถึง ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร ซึ่งรวมไว้ในระบบพหุภาคีประกอบตัวเองขึ้นเป็นผลประโยชน์หลักของระบบพหุภาคี และตกลงว่าผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการนั้นจะมีการแบ่งปันอย่างเป็นธรรมและเท่าเทียมกันโดยสอดคล้องกับบทบัญญัติแห่งมาตรานี้ และ 13.2 ระบุว่า ภาคีสมาชิกตกลงว่าผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการใช้รวมถึงการพาณิชย์ ซึ่งทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร ภายใต้ระบบพหุภาคีจะมีการแบ่งปันอย่างเป็นธรรมและเท่าเทียมกันผ่านทางกลไกต่อไปนี้ คือ การแลกเปลี่ยนข้อสนเทศ การเข้าถึงและถ่ายโอนเทคโนโลยี การสร้างความสามารถ และการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดจากการพาณิชย์ โดยคำนึงถึงลำดับความสำคัญ

ทั้งนี้องค์คณะบริหารจะกำหนดระดับ รูปแบบ และธรรมเนียมในการชำระผลประโยชน์ โดยสอดคล้องกับวิธีปฏิบัติในทางพาณิชย์กรรม องค์คณะบริหาร อาจจะต้องตัดสินใจที่จะสร้างระดับการชำระผลประโยชน์ที่แตกต่างกันสำหรับประเภทของผู้รับที่ใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ในผลิตภัณฑ์นั้นที่ต่างกัน องค์คณะบริหาร อาจจะต้องตัดสินใจอีกด้วยในเรื่องความจำเป็นที่จะต้องให้การยกเว้นการชำระผลประโยชน์นั้นแก่เกษตรกรรายย่อยในประเทศกำลังพัฒนา และประเทศที่กำลังอยู่ในช่วงการปรับตัวทางเศรษฐกิจ องค์คณะบริหารอาจจะในระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง พิจารณาระดับการชำระผลประโยชน์โดยมุมมองที่จะบรรลุถึงการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เป็นธรรมและเท่าเทียมกัน และอาจจะประเมินอีกด้วย ภายในระยะเวลาห้าปีนับจากวันที่สนธิสัญญานี้มีผล

*กรณีของอินเดียเข้ามาในระยะแรกเพราะได้เตรียมความพร้อมมาก่อนแล้ว โดยด้านกฎหมาย การเข้าร่วมจึงได้มากกว่าเสีย ในขณะที่แคนาดา จัดอยู่ในประเทศพัฒนาแล้ว ซึ่งได้ประโยชน์มากกว่าเสียเช่นกัน

⁵⁵พรชัย จุฑามาศ. รองผู้อำนวยการโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ. สัมภาษณ์, 8 กุมภาพันธ์ 2553.

ตารางที่ 8 : ข้อมูลจำนวนและรายชื่อประเทศที่เป็นภาคีสมาชิกของสนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร (ระยะ 1 ปี แรก)

ลำดับที่	ประเทศ	ที่เข้าเป็นภาคีสมาชิก
1	จอร์แดน	วันที่ 30 พฤษภาคม 2545
2	เคริเทรีย	วันที่ 10 มิถุนายน 2545
3	แคนาดา	วันที่ 10 มิถุนายน 2545
4	อินเดีย	วันที่ 10 มิถุนายน 2545
5	ซูดาน	วันที่ 10 มิถุนายน 2545
6	กัมพูชา	วันที่ 11 มิถุนายน 2545
7	กินี	วันที่ 11 มิถุนายน 2545
8	มาลาวี	วันที่ 4 กรกฎาคม 2545
9	กานา	วันที่ 28 ตุลาคม 2545
10	เซียรา ลีโอน (Sierra Leone)	วันที่ 20 พฤศจิกายน 2545
11	นิการากัว	วันที่ 22 พฤศจิกายน 2545
12	พม่า	วันที่ 4 ธันวาคม 2545
13	แอลจีเรีย	วันที่ 13 ธันวาคม 2545

ที่มา: FAO. INTERNATIONAL TREATY ON PLANT GENETIC RESOURCES FOR FOOD AND AGRICULTURE [Online], (n.d.). Available from:

<http://www.fao.org/legal/treaties/033s-e.htm> [2009, December 19]

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บังคับใช้ ว่าข้อกำหนดการชำระผลประโยชน์ที่ต้องดำเนินการใน เอ็มทีเอ จะใช้กับกรณีที่เกิดผลิตภัณฑ์ที่มีการใช้ในเชิงพาณิชย์ได้มีไว้โดยไม่มีข้อจำกัดต่อบุคคลอื่นในอันที่จะทำการวิจัยและการปรับปรุงพันธุ์ต่อไปอีกด้วยและภาคีสมาชิกตกลงว่าผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการใช้ ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร ที่ได้แบ่งปันกันภายใต้ระบบพหุภาคี ควรจะผ่านในขั้นต้นโดยทางตรงและทางอ้อม ไปยังเกษตรกรในทุกประเทศ โดยเฉพาะในประเทศกำลังพัฒนา และประเทศที่กำลังอยู่ในช่วงการปรับตัวทางเศรษฐกิจ ผู้ที่ได้อนุรักษ์และใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนซึ่งทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร (ดูมาตรา 13.3)

ทั้งนี้องค์คณะบริหาร ได้จัดการประชุมหรือเกี่ยวกับเรื่องนี้มาแล้ว 3 ครั้งคือ การประชุมครั้งที่หนึ่ง (First Session of the Governing Body) มีขึ้นเมื่อมิถุนายน ค.ศ. 2006 ที่เมืองแมดริด ประเทศสเปน โดยที่ประชุมได้ลงมติสำคัญหลายเรื่อง โดยเฉพาะการรับรองความตกลงถ่ายโอนวัสดุพันธุกรรมมาตรฐาน (the Standard Material Transfer Agreement:MTA)^{*} และรับรองกลยุทธ์ในการระดมทุนของสนธิสัญญา (The Funding Strategy)^{**} สำหรับการรับรองความตกลงถ่ายโอนวัสดุพันธุกรรมมาตรฐานนี้ ประกอบด้วยบทบัญญัติว่าด้วยการกำหนดสัดส่วนการแบ่งปันผลประโยชน์ 1.1% ผู้รับวัสดุทางพันธุกรรม (recipient) จะจ่ายเมื่อนำทรัพยากรพันธุกรรมจากระบบพหุภาคีของ ITPGR ไปใช้จนเกิดเป็นผลิตภัณฑ์ (Product) ในเชิงพาณิชย์ โดยที่ไม่อาจหาได้โดยผลิตภัณฑ์นั้นไม่มีข้อจำกัดเพื่อการพัฒนาและการปรับปรุงพันธุ์ต่อไป (not available without restriction to others for further research and breeding) และจ่าย 0.5% สำหรับใช้ทรัพยากรในบัญชีรายชื่อท้าย ITPGR แม้ไม่ได้ขอโดยตรงจากระบบพหุภาคีของ ITPGR นอกจากนี้องค์คณะบริหารยังรับรองกฎการปฏิบัติในการดำเนินงาน (Rules of Procedure) ขององค์คณะบริหารรวมทั้งการตัดสินใจโดยเอกฉันท์กฎระเบียบทางการเงิน (financial rules)^{***}

^{*} ความตกลงถ่ายโอนวัสดุพันธุกรรมมาตรฐาน (the Standard Material Transfer Agreement:MTA): คือตัวกำกับหลักเกณฑ์การเข้าถึง การถ่ายโอน และแบ่งปัน ผลประโยชน์ของพันธุกรรมพืชตามสนธิสัญญาITPGR

^{**} กลยุทธ์ในการระดมทุนของสนธิสัญญา (The Funding Strategy): เป้าหมายเพื่อระดมทุนสำหรับกิจกรรมที่มีลำดับความสำคัญ แผนและรายการต่าง ๆ โดยเฉพาะใน ประเทศกำลังพัฒนา และประเทศที่กำลังอยู่ในช่วงการปรับตัวทางเศรษฐกิจ และโดยคำนึงถึงแผนการดำเนินงานทั่วโลก องค์คณะบริหาร จะสร้างเป้าหมายสำหรับการให้ทุนนั้นเป็นระยะ ๆ (ตามมาตรา 18.2 และ 18.3)

^{***} กฎระเบียบทางการเงิน(financial rules): จะจัดทำโดยองค์คณะบริหาร (ตามมาตรา 19.7) โดยจะมีการรายงานทุก ๆ 2 ปี

ยุทธศาสตร์เงินทุนข้อตกลงที่จะจัดตั้งคณะกรรมการข้อตกลงเกี่ยวเนื่องกับกองทุนความหลากหลายแห่งธัญพืชของโลก (Global Crop Diversity Trust) * รูปแบบข้อตกลงกับสถาบันวิจัยการเกษตรระหว่างประเทศ (IARCs) ของสหภาพวิจัยการวิจัยด้านการเกษตรนานาชาติ (CGIAR) และสถาบันระหว่างประเทศอื่นๆ⁵⁶

การประชุมครั้งที่ 2 (The second session) มีขึ้นช่วงเดือนตุลาคม-พฤศจิกายน 2007 ที่กรุงโรม ประเทศอิตาลี ได้มีการกล่าวถึงหลายเรื่องคือ การปฏิบัติการใช้ยุทธศาสตร์ของกองทุน (The Funding Strategy), การถ่ายโอนวัสดุทางพันธุกรรม (MTA) สำหรับรายการพืชนอกเหนือภาคผนวก 1 (เพื่อแก้ปัญหาค่าความที่ไม่ชัดเจนของสนธิสัญญา), ความร่วมมือกับ “คณะกรรมการว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมเพื่ออาหารและการเกษตร” (Commission on Genetic Resources for Food and Agriculture : CGRFA) และเรื่องงบประมาณและรายงานงานในปี ค.ศ. 2006-2007 ⁵⁷ และการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนของพันธุกรรมพืช ที่ประชุมได้รับรองโครงการและงบประมาณปี 2009 และยังได้ลงมติรับรองสิทธิเกษตรกร (Farmers' Rights) * เพื่อ

* กองทุนความหลากหลายแห่งธัญพืชของโลก (Global Crop Diversity Trust) เป็นองค์การอิสระระหว่างประเทศ มีขึ้นเพื่อการอนุรักษ์และความหลากหลายของพืชเพื่อความมั่นคงด้านอาหารทั่วโลก ได้ก่อตั้งขึ้นโดยความร่วมมือระหว่างสหประชาชาติองค์การอาหารและการเกษตร (FAO) และกลุ่มที่ปรึกษาว่าด้วยการวิจัยการเกษตรระหว่างประเทศ (the Consultative Group on International Agricultural Research : CGIAR)

⁵⁶the International Institute for Sustainable Development (IISD). THIRD SESSION OF THE GOVERNING BODY OF THE INTERNATIONAL TREATY ON PLANT GENETIC RESOURCES FOR FOOD AND AGRICULTURE: 1-5 JUNE 2009. Earth Negotiations Bulletin Vol. 9 No. 466 (2009, June 1) : 2.

⁵⁷Ibid., pp. 1-2.

* ที่ประชุมเรียกร้องความรับผิดชอบต่อการตระหนักถึงสิทธิเกษตรกรที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตรให้เป็นความรับผิดชอบของรัฐบาล เพื่อให้บรรลุผลของสิทธิเกษตรกร

กำหนดการขยายความร่วมมือกับ “คณะกรรมการว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมเพื่ออาหารและการเกษตร” (Commission on Genetic Resources for Food and Agriculture: CGRFA)⁵⁸

การประชุมใหญ่ครั้งที่ 3 ขององค์คณะบริหารตามสนธิสัญญาITPGR มีขึ้นระหว่าง 1-5 มิถุนายน 2009 ที่เมืองตูนิส ประเทศตูนิเซีย ซึ่งมีการอภิปรายต่อเนื่องเกี่ยวกับกระบวนการจัดตั้งกลุ่มผู้ประสานงานยุทธศาสตร์กองทุน (a contact group on the funding strategy) การลงมติในการดำเนินการระบบพหุภาคี (multilateral system) รวมถึงการตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษาในประเด็นการปฏิบัติ (an intersessional advisory committee on implementation issues), การลงมติในเรื่องสิทธิเกษตรกร (farmers' rights) และกระบวนการสำหรับวิธีการสำหรับบุคคลที่สามที่ได้รับผลประโยชน์ (The Third Party Beneficiary)* นอกจากนี้ยังมีการรับรองรายงานงานและงบประมาณในระยะ 2 ปี⁵⁹

⁵⁸the International Institute for Sustainable Development (IISD). THIRD SESSION OF THE GOVERNING BODY OF THE INTERNATIONAL TREATY ON PLANT GENETIC RESOURCES FOR FOOD AND AGRICULTURE, p. 2.

* กระบวนการสำหรับวิธีการสำหรับบุคคลที่สามที่ได้รับผลประโยชน์ (The Third Party Beneficiary): วิธีการสำหรับบุคคลที่สามที่ได้รับผลประโยชน์ (The Third Party Beneficiary) – เลขานุการของ FAO (FAO Director-General) ยอมรับการเป็นบุคคลที่สามที่ได้รับผลประโยชน์ และองค์คณะบริหาร เรียกร้องให้เลขานุการเตรียมร่างเนื้อหาเกี่ยวกับบทบาทของ FAO และความรับผิดชอบ รวมถึงเชิญชวนภาคีสมาชิก รัฐบาลต่างๆ และองค์กรระหว่างประเทศร่วมกันแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับร่างนี้ด้วย พร้อมทั้งก่อตั้งคณะกรรมการบุคคลที่สามที่ได้รับผลประโยชน์ ซึ่งประกอบด้วยตัวแทนจากรัฐภาคีที่มาจากแต่ละประเทศของสมาชิก FAO เพื่อพิจารณาร่างนี้ด้วย (ฟาริดา ดุริยะพงศ์, เจาะลึกสนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร, หน้า 16.

⁵⁹the International Institute for Sustainable Development (IISD). THIRD SESSION OF THE GOVERNING BODY OF THE INTERNATIONAL TREATY ON PLANT GENETIC RESOURCES FOR FOOD AND AGRICULTURE, p. 2.

สรุปว่าการสร้างปฏิสัมพันธ์ในการดึงภาคีสมาชิกเข้าร่วมในสนธิสัญญาITPGR มาจากการที่ 1. FAO ได้ชักชวนกลุ่มประเทศที่มีพัฒนาน้อยหรือมีความพร้อมเข้าร่วมก่อนจากนั้นจึงทำให้ประเทศอื่นๆเข้ามาร่วมตามมา 2. สาระสนธิสัญญาITPGR ไม่ได้ใช้อำนาจในเชิงการบังคับให้ประเทศต่างๆก็จริง แต่เป็นลักษณะของการสร้างแรงจูงใจ หากเข้าร่วมเป็นภาคีสมาชิกก็ได้ประโยชน์ หากไม่ได้เป็นภาคีสมาชิกก็เสียประโยชน์ เช่น การแบ่งปันผลประโยชน์ภายใต้ระบบพหุภาคี (Benefit-sharing in the Multilateral System) เป็นต้น ก็ล้วนแล้วแต่จูงใจให้ประเทศต่างๆร่วมเป็นภาคีสมาชิก ซึ่งมีหลายระดับตั้งแต่การลงนามเพื่อรอดูท่าทีจนไปจนถึงลงสัตยาบันตามทีละขั้นไว้ข้างต้น

4. สาเหตุที่ไทยต้องเร่งลงนามในสนธิสัญญาITPGR

4.1 ระบบทุนนิยมโลก (World Capitalism) กับการกำหนดนโยบายของไทย

ระบบทุนนิยมโลก (World Capitalism) เหตุปัจจัยในกลุ่มนี้ประกอบด้วยระเบียบเศรษฐกิจระหว่างประเทศ (International Economic Order) ความสัมพันธ์กับประเทศมหาอำนาจ บทบาทขององค์การระหว่างประเทศ และบทบาทของบรรษัทนานาชาติ ตัวแปรเหล่านี้ไม่เพียงแต่จะมีความสำคัญในการสร้างบรรยากาศและสภาวะแวดล้อมในตลาดนโยบายเศรษฐกิจเท่านั้น หากทว่ายังมีอิทธิพลต่อการก่อเกิดของนโยบายเศรษฐกิจโดยผ่านอุปทานและ/หรืออุปสงค์ หรือมีอิทธิพลโดยตรงต่อตลาดนโยบายเศรษฐกิจอีกด้วย⁶⁰ โดยนับตั้งแต่การทำสนธิสัญญาบาวริงใน ปี 2398 เป็นต้นมา ระบบเศรษฐกิจไทยถูกชักพาเข้าสู่วงจรของระบบทุนนิยมโลกโดยที่ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจแน่นแฟ้นขึ้นตามลำดับ การเปลี่ยนแปลงสภาพการณ์ทางเศรษฐกิจในระบบทุนนิยมย่อมมีผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจไทยโดยผ่านกลไกทางการค้าระหว่างประเทศ การลงทุนระหว่างประเทศ และการเงินระหว่างประเทศ ในขณะที่การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในระบบเศรษฐกิจไทยเกือบจะมิได้ก่อผลกระทบมากนักต่อระบบทุนนิยมโลก เนื่องจากระบบเศรษฐกิจไทยเป็นระบบเศรษฐกิจขนาดเล็กในระบบทุนนิยมโลก ดังนั้นบทบาทและอิทธิพลของระบบทุนนิยมโลกที่มีต่อกระบวนการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจในประเทศไทยจึงเป็นประเด็นที่มีอาจมองข้ามความสำคัญไปได้⁶¹

⁶⁰ รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์, กระบวนการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจในประเทศไทย บทวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์เศรษฐกิจการเมือง พ.ศ.2475-2530, หน้า 6.

⁶¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 9.

4.2. FAO กับอิทธิพลต่อผู้กำหนดนโยบายของไทย

องค์กร FAO ก็เช่นเดียวกันกับองค์กรระหว่างประเทศอื่นๆ เช่น IMF ที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของไทยมาช้านาน FAO เป็นองค์การชำนาญพิเศษที่สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2488 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อยกระดับมาตรฐานการดำรงชีวิตและการโภชนาการ ปรับปรุงให้มีการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร และยกระดับความเป็นอยู่ของชาวชนบทให้ดีขึ้น การก่อตั้งในช่วงแรกมีสมาชิก 42 ประเทศ และเมื่อวันที่ 27 สิงหาคม พ.ศ. 2490 ประเทศไทยได้เข้าเป็นสมาชิกลำดับที่ 49 ปัจจุบัน FAO มี สมาชิกทั้งสิ้น 183 ประเทศ และ 1 องค์กร และยังคงมีประเทศที่ขอเข้าเป็นสมาชิกเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ปัจจุบัน Mr.Jacques Diuof ชาวเซเนกัล ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการใหญ่ FAO มีสำนักงานใหญ่ ตั้งอยู่ที่กรุงโรม ประเทศอิตาลี นอกจากนี้ยังมีสำนักงานประจำอยู่ในภูมิภาคต่างๆของโลกอีก 5 แห่ง ได้แก่ (1) Africa (RAF) ตั้งอยู่ที่ Accra, Ghana (2) Europe (REU) ตั้งอยู่ที่ Rome, Italy (3) Latin America and the Caribbean (RLC) ตั้งอยู่ที่ Santiago, Chili (4) Near East (RNE) ตั้งอยู่ที่ Cairo , Egypt และ (5) Asia and the Pacific (RAP) ตั้งอยู่ที่บ้านมะลิวัลย์ ถนนพระอาทิตย์ กรุงเทพมหานคร โดยมี Mr. He Changchui (สัญชาติจีน) ตำแหน่งผู้ช่วยผู้อำนวยการใหญ่เอฟเอไอ ทำหน้าที่เป็นผู้แทน เอฟเอไอประจำสำนักงานภูมิภาคฯ ในฐานะหัวหน้าสำนักงาน และมี Mr.Hiroyuki Konuma (สัญชาติญี่ปุ่น) เป็นรองผู้แทน และเป็น Focal Point ในการติดต่อประสานงานกับประเทศไทยด้วย แต่เดิมสำนักงานภูมิภาค Asia and the Pacific (RAP) ตั้งอยู่ที่เมืองเซี่ยงไฮ้ แต่เนื่องจากปัญหาภายในประเทศจอมพลเจียงไคเช็ค ต้องหนีออกนอกประเทศ จึงต้องมีการย้ายสำนักงานฯ ออกจากจีนด้วย และมีหลายประเทศที่ต้องการเป็นที่ตั้งสำนักงานฯ แทนจีน แต่ในที่สุดประเทศไทยได้รับเลือกให้เป็นที่ตั้งของสำนักงานประจำภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก (Regional Office for Asia and the Pacific-RAP) ชั่วคราว เมื่อปี พ.ศ. 2491 และเป็นสำนักงานถาวร เมื่อปี พ.ศ. 2495 ประกอบด้วยประเทศสมาชิกเอฟเอไอ ในภูมิภาคกว่า 40 ประเทศ โดยปัจจุบันประเทศไทยต้องชำระเงินค่าบำรุงสมาชิกให้แก่ FAO ปีละประมาณ 952, 000 เหรียญสหรัฐ (40.8 ล้านบาท)⁶² โดยอุปทานของนโยบาย ตัวละคร (actors) ที่มีบทบาทสำคัญในการนำเสนออุปทานในกรณีของสนธิสัญญาระหว่าง ITPGR มี 2 กลุ่มหลักๆ คือ กลุ่มขุนนางนักวิชาการ (technocrats) และกลุ่มผู้ทรงอำนาจหรือชนชั้นนำทางอำนาจ (power elites)

⁶²สำนักเศรษฐกิจการเกษตร, FAO Food and Agriculture Organization (องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ) [ออนไลน์],(ม.ป.ป.) แหล่งที่มา

http://www.oae.go.th/ewt_news.php?nid=747&filename=index [15 พฤศจิกายน 2552]

4.2.1 กลุ่มขุนนางนักวิชาการ (technocrats) *

องค์กร FAO ก็ใช้วิธีการเดียวกันที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของไทยมาช้านาน โดย FAO ได้สร้างสายสัมพันธ์ที่ยาวนานและรุ่มร่ามแล้วรุ่มเล่ากับ technocrats ดังนี้คือ

1.) ไทยมีการตั้งคณะกรรมการประสานงานกับองค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ เพื่อทำหน้าที่ประสานการทำงานกับสำนักงานประจำภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก (Regional Office for Asia and the Pacific-RAP) ที่กรุงเทพฯ โดยมีปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นประธานคณะกรรมการ ผู้อำนวยการกองการเกษตรต่างประเทศเป็นฝ่ายเลขานุการ กรรมการฯ ประกอบด้วย ผู้แทนจากกรมต่างๆ ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และผู้แทนจากระทรวงสาธารณสุข กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และสำนักคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยคณะกรรมการฯ จะต้องรับผิดชอบในการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการความมั่นคงทางอาหาร รายงานผลความก้าวหน้าสถานการณ์ความมั่นคงทางอาหารของไทยต่อ FAO นอกจากนี้ ยังเป็น Focal Point รับผิดชอบประสานคณะกรรมการสินค้าโภคภัณฑ์ (Committee on Commodity Problems) และงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับ FAO โดยการประสานและให้ความร่วมมือในเรื่องข้อมูล รวมทั้งการเข้าร่วมประชุมทั้งในระดับประเทศและต่างประเทศเป็นประจำทุกปี⁶³

* ขุนนางนักวิชาการ หมายถึง ข้าราชการผู้บริหารระดับกลาง (middle-level executive) ซึ่งมีหน้าที่ดูแลการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจติดตามการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ทางเศรษฐกิจ วิเคราะห์ปัญหาเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นคาดการณ์สภาวะเศรษฐกิจในอนาคตและนำเสนอการปรับเปลี่ยนนโยบายเศรษฐกิจเดิม และ/หรือผลักดันนโยบายเศรษฐกิจใหม่ข้าราชการกลุ่มนี้มีบทบาทสำคัญในการนำอภิปรายในการประชุมเกี่ยวกับการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจ แม้จะมีผู้ใช้ผู้กำหนดนโยบายหรือผู้ตัดสินใจขั้นสุดท้ายในการกำหนดนโยบายแต่ก็เป็นผู้มีบทบาทในขั้นตอนสำคัญของการกำหนดนโยบาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการป้อนข้อมูลและการหล่อหลอมความคิดเห็นของผู้มีหน้าที่ตัดสินใจ (รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์, กระบวนการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจในประเทศไทย บทวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์เศรษฐกิจการเมือง พ.ศ.2475-2530, หน้า 82-83)

⁶³ สำนักเศรษฐกิจการเกษตร, FAO Food and Agriculture Organization (องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ) [ออนไลน์], (ม.ป.ป.). แหล่งที่มา

http://www.oae.go.th/ewt_news.php?nid=747&filename=index [15 พฤศจิกายน 2552]

2.) FAO ให้ความช่วยเหลือประเทศไทย โดยผ่าน⁶⁴ คือ

(1) โครงการด้านวิชาการ หรือ Technical Cooperation Programme (FAO/TCP) เป็นโครงการที่ FAO ให้ความช่วยเหลือทางวิชาการแก่ประเทศสมาชิก โดยใช้เงินงบประมาณจากเงินค่าบำรุงสมาชิกของ FAO เอง ซึ่งประเทศไทยได้รับความช่วยเหลือภายใต้ TCP เป็นประจำทุกปีๆ ละ ประมาณ 300,000 – 500,000 เหรียญสหรัฐ ตั้งแต่เริ่มมีโครงการปี 2520 จนถึงปัจจุบันกว่า 90 โครงการ รวมมูลค่าประมาณ 11 ล้านดอลลาร์สหรัฐ

(2) ความร่วมมือในรูปแบบอื่น

-ความร่วมมือในการจัดประชุมระหว่างประเทศด้านการเกษตรเป็นการจัดประชุมสัมมนา หรือฝึกอบรมด้านการเกษตร ที่ FAO ร่วมกับองค์การ/สถาบันระหว่างประเทศสนับสนุนค่าใช้จ่ายสำหรับประเทศสมาชิกในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก โดยจัดขึ้นในประเทศไทย ซึ่งนอกจากได้ประโยชน์ในด้านวิชาการแล้ว ยังได้ประโยชน์ในการนำเงินตราเข้าประเทศจากผู้ที่เดินทางเข้ามาประชุมในประเทศไทยด้วย

-FAO เป็นองค์กรที่มีแหล่งข้อมูลด้านอาหารและการเกษตรที่ใหญ่และทันสมัยที่สุดในโลก มีเอกสารทางวิชาการและเทคโนโลยีด้านการเกษตรในทุกสาขา รวมเอกสารการค้าสินค้าเกษตร ซึ่งประเทศสมาชิกจะได้รับฟรี ไม่น้อยกว่าปีละ 1,000 เล่ม คิดเป็นมูลค่าหลายล้านบาท ซึ่งเอกสารเหล่านี้มีประโยชน์อย่างมากด้านพัฒนาการเกษตร

-ความช่วยเหลือในรูปแบบของทุนเพื่อไปประชุม ฝึกอบรม และดูงานของเจ้าหน้าที่ไทยในต่างประเทศ ซึ่ง FAO จัดขึ้นในประเทศต่างๆ

ดังนั้นเมื่อ FAO ได้ส่งหนังสือมายังประเทศไทยเพื่อขอความร่วมมือเข้าร่วมเป็นภาคีสมาชิก รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้ให้เจ้าหน้าที่กรมวิชาการเกษตรนำไปศึกษา และผลจะออกมาในทางที่สนับสนุนส่งเสริมให้มีการลงนามในสนธิสัญญา ดังจะเห็นได้จากหนังสือกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ที่เสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณา ต้องการให้ลงนามเพื่อแสดงถึงเจตนารมณ์ของประเทศไทยต่อประชาคมโลกในการที่จะอนุรักษ์ และใช้ประโยชน์ทรัพยากรพันธุกรรมพืชอย่างยั่งยืนตามวัตถุประสงค์ของสนธิสัญญาฯ* *

ทั้งที่จัดสัมมนาของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยเฉพาะเมื่อวันที่ 17 กรกฎาคม 2545 เพื่อระดมความคิดเห็นระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งจากภาครัฐ เอกชน เกษตรกร สถาบัน

⁶⁴เรื่องเดียวกัน, http://www.oae.go.th/ewt_news.php?nid=747&filename=index

*ดูรายละเอียดหนังสือด่วนที่สุดที่ กษ 0941/11847 เรื่องการลงนามรับรองสนธิสัญญา ระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตรในภาคผนวกท้ายบท หน้า 340, 344.

เกษตรและองค์กรพัฒนาเอกชน โดยมีผู้เข้าร่วมสัมมนาประมาณ 150 คน พบว่าผู้เข้าร่วมยังมี ความกังวลในหลายประเด็นต่างๆดังนี้⁶⁵ คือ

(1) ขอบเขตของสนธิสัญญา ก่อนข้างจำกัดเพราะครอบคลุมเฉพาะ “พันธุกรรมพืชเพื่อ อาหารและการเกษตร” เท่านั้น ซึ่งจะทำให้ไม่สามารถป้องกันปัญหา เรื่องการฉกฉวยแย่งชิง ทรัพยากรชีวภาพ (Bio-Piracy) ในประเภทอื่นๆได้ เช่น พันธุกรรมสัตว์ จุลินทรีย์

(2) วัตถุประสงค์หลักที่เกี่ยวกับการทำให้เกิดความมั่นคงทางอาหารโดยให้ใช้กลไกในระบบพหุภาคีเพื่อให้การเข้าถึงพันธุกรรมพืชและการแบ่งปันผลประโยชน์ในการเคลื่อนย้าย พันธุกรรมพืชโดยสะดวก อันเป็นการสนับสนุนความมั่นคงทางอาหาร มีข้อสังเกตว่า การเคลื่อนย้ายพันธุกรรมพืชและการนำไปใช้ประโยชน์ในปัจจุบัน ไม่ได้มีวัตถุประสงค์เพื่อการสร้างความมั่นคงทางอาหาร แต่เป็นไปเพื่อประโยชน์ทางธุรกิจการค้าเป็นหลัก

(3) คำนิยามของ Genetic Material ที่ระบุในข้อตกลงอาจไม่ครอบคลุมถึงยีน พืช (Gene) ซึ่งอาจทำให้ไม่สามารถใช้สนธิสัญญานี้บังคับกรณีนำยีนพืชไปใช้ประโยชน์ซึ่งเป็น ปัญหาสำคัญประการหนึ่งในปัจจุบัน

(4) แม้ว่าสนธิสัญญา จะบัญญัติหลักการที่ยอมรับเรื่องสิทธิอธิปไตยของ รัฐเหนือทรัพยากรพันธุกรรมพืช แต่ยังคงมีความคลุมเครือในประเด็นว่าในกรณีพันธุกรรมพืชที่เก็บอยู่ ในธนาคารพันธุกรรมนั้นสิทธิอธิปไตยเหนือทรัพยากรพันธุกรรมพืชดังกล่าวจะเป็นสิทธิของรัฐที่ ธนาคารพันธุกรรมตั้งอยู่ หรือเป็นสิทธิของรัฐที่เป็นแหล่งต้นกำเนิดของพันธุกรรมพืช

(5) แนวทางการจัดการพันธุกรรมพืชที่เก็บรักษาไว้ในธนาคารพันธุกรรมพืช ตามที่กำหนดไว้ในสนธิสัญญา คือ จะมีการปรับปรุง “ข้อตกลงถ่ายโอนพันธุกรรมพืช” (Material Transfer Agreement: MTA) โดยองค์คณะบริหาร (Governing Body) และให้ศูนย์วิจัยเกษตร นานาชาติต่างๆ ที่อยู่ในการดูแลของคณะกรรมการว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมเพื่ออาหารและ การเกษตรซึ่งมีอยู่จำนวน 16 ศูนย์ ซึ่งที่ประชุมยังมีข้อสังเกตเกี่ยวกับความเชื่อถือและการยอมรับ ของศูนย์เหล่านี้

(6) ประเด็นเรื่องการแบ่งปันผลประโยชน์โดยให้มีการถ่ายทอดเทคโนโลยี

⁶⁵ เกษตรและสหกรณ์, กระทรวง. หนังสือด่วนที่สุดที่ กษ 0941/11847 เรื่องการลงนาม รับรองสนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร (International Treaty on Plant Genetic Resources for Food and Agriculture). กรุงเทพมหานคร: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2545. (ดูภาคผนวก หน้า 336-341)

นั้นในทางปฏิบัติจะไม่เกิดผลมากนัก เนื่องจากได้กำหนดให้เป็นไปตามกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาและความตกลงระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องซึ่งปัจจุบันเน้นให้การคุ้มครองสิทธิของผู้ประดิษฐ์เป็นส่วนใหญ่

(7) เรื่องการคุ้มครองสิทธิเกษตรกร เป็นเพียงหลักการอย่างกว้างๆ ไม่ได้เป็นมาตรฐานขั้นต่ำที่ประเทศภาคีต้องปฏิบัติตาม แต่ให้ขึ้นกับกฎหมายของแต่ละประเทศและขึ้นกับความเหมาะสม ซึ่งไม่ได้มีการระบุให้ชัดเจนถึงเกณฑ์ในการพิจารณา นอกจากนี้ ยังขาดการระบุถึงสิทธิของเกษตรกรที่สำคัญอีกหลายประการเช่น สิทธิในการรักษาระบบการผลิต และสิทธิในการได้รับการชดเชยผลประโยชน์ถ้าได้รับความเสียหาย เป็นต้น

ซึ่งในเรื่องนี้นายพรชัย จุฑามาศ รองผู้อำนวยการโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ กล่าวว่า ดูเหมือนทางรัฐบาล (ในขณะนั้น) จะให้สัตยาบันโดยเร็ว จากการพูดคุยกับเจ้าหน้าที่กระทรวงพาณิชย์ และกระทรวงต่างประเทศ* ทราบว่าถูกสั่งการมาให้ดำเนินการให้สำเร็จ ถ้าทำไม่ได้ก็จะมีคนอื่นมาทำแทน การที่กรมวิชาการเกษตร จัดประชุมเหมือนการเปิดรับการดำเนินงานตามแผน FAO ขณะที่ประเทศเรายังต้องพิจารณาในเรื่องความพร้อมของเอกชน ชุมชน เกษตรกร⁶⁶

ดังนั้นสรุปว่า สายสัมพันธ์ระหว่าง technocrats ของกระทรวงเกษตรฯ กับ FAO ที่มีมาอย่างยาวนาน ซึ่งมีการให้ความช่วยในรูปแบบต่างๆ อย่างต่อเนื่อง มีชุดความคิดเดียวกัน จึงเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ข้าราชการของกระทรวงเกษตรฯ รับผิดชอบการนำเสนอข้อคิดเห็นเกี่ยวกับสนธิสัญญาITPGR ไปยังผู้มีอำนาจให้รับผิดชอบการตั้งที่ได้กล่าว

ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของรังสรรค์ ธนะพรพันธุ์ ที่ได้ศึกษากรณีกองทุนการเงินระหว่างประเทศ และธนาคารโลก สรุปความว่า องค์การระหว่างประเทศทั้ง 2 องค์กร ใช้ช่องทางที่เข้ามามีบทบาทและอิทธิพลเป็นช่องทางที่ผ่านปัจจัยทางด้านอุปทานหรือผู้ผลิตนโยบาย โดย

*กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงต่างประเทศ กระทรวงทรัพยากรได้รับมอบหมายให้ไปศึกษาด้วย แต่กระทรวงเกษตรฯเป็นตัวหลัก

⁶⁶พรชัย จุฑามาศ, “เอกสารการสรุปการศึกษาผลกระทบสนธิสัญญาว่าด้วยพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร”โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่), หน้า 6.

**ข้าราชการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ท่านหนึ่ง (ขอสงวนนาม) ยืนยันต่อผู้วิจัยเมื่อปี 2552 ที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บางเขน ว่า ผู้ที่ได้รับมอบหมายให้ดำเนินการศึกษาในเรื่องการเข้าร่วมในสนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตรนี้ คือข้าราชการกรมวิชาการเกษตรกลุ่มหนึ่ง

เฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มขุนนางนักวิชาการ ต้องการผลักดันให้รัฐบาลไทยยอมรับแนวนโยบายหลัก บางประการ ซึ่งประสบความสำเร็จในหลายต่อหลายเรื่อง ความสัมพันธ์ในลักษณะที่มีผลต่างตอบแทน มีสาเหตุผลประการเดียวที่ทำให้กลุ่มขุนนางนักวิชาการไทยร่วมมือและประสานงานกับเจ้าหน้าที่ ในการผลักดันให้รัฐบาลไทยยอมรับนโยบายเศรษฐกิจงานนโยบาย วิทยุและภูมิหลังทางการศึกษา* ก็มีผลช่วยกระชับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลทั้ง 2 กลุ่มด้วย⁶⁷

ซึ่งสอดคล้องกับมุมมองของวิวัฒน์ ศัลยกำธร ผู้อำนวยการศูนย์เรียนรู้การเกษตรมาบเอื้อง บ้านบึง จ.ชลบุรี ที่ระบุว่า ในการประชุมที่ฟิลิปปินส์ ข้าราชการของไทยเองมีท่าทีเอื้ออำนวยในการเข้าร่วมในสนธิสัญญาITPGR และพยายามเสนอรัฐบาลให้รับรองลงนามโดยเร็ว ตนเองเคยจัดสัมมนาเกี่ยวกับเรื่องนี้ไป 2 รอบเชิญผู้เชี่ยวชาญในแต่ละด้านมาให้ข้อมูลกับชาวบ้านได้รู้ แต่หน่วยงานของรัฐไม่เอื้ออำนวย เพราะเขามองไม่เห็นโทษ⁶⁸

4.2.2 กลุ่มผู้ทรงอำนาจหรือชนชั้นนำทางอำนาจ (power elites):

1) เนื่องจากพฤติกรรมของรัฐบาลไทยเกี่ยวกับระเบียบเศรษฐกิจระหว่างประเทศที่ยอมรับระเบียบเศรษฐกิจระหว่างประเทศที่ดำรงอยู่ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือการยอมจำนนและสวามิภักดิ์ต่อประเทศมหาอำนาจผู้เป็นจ้าวโลก (relational power behaviour) โดยนับตั้งแต่ปี 2398 เป็นต้นมาพฤติกรรมส่วนใหญ่ของรัฐบาลไทยปรากฏออกมาในรูปของการยอมรับระเบียบเศรษฐกิจระหว่างประเทศที่ดำรงอยู่ มากกว่าที่จะแสดงตนเป็นกบฏต่อระเบียบดังกล่าวนี้ ภายหลังจากปี 2398 ระบบเศรษฐกิจไทยถูกผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของระบบทุนนิยมโลก การยอมทำสนธิสัญญาที่ไม่เสมอภาค ซึ่งเริ่มต้นด้วยสนธิสัญญาบาวริง (Bowring Treaty) ทำให้ไทยต้องสูญเสียสิทธิสภาพนอกอาณาเขตและอธิปไตยทางการคลัง ด้วยความเกรงกลัวต่อภัยคุกคามจากประเทศมหาอำนาจทำให้ไทยจำต้องยอมรับระเบียบเศรษฐกิจระหว่างประเทศที่มีอังกฤษเป็นผู้กำกับดูแล ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ไทยยังคงยอมรับระเบียบเศรษฐกิจระหว่างประเทศในระบบทุนนิยมโลก โดยการเข้าเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติในปีพ.ศ.2489 และเป็นสมาชิกธนาคารโลกและกองทุนการเงินระหว่างประเทศในปี 2492 ตลอดระยะเวลา 4 ทศวรรษที่ผ่านมาไทยได้สร้างความสัมพันธ์ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและการเมืองภายใน

* เช่น รองปลัดกระทรวงเกษตรฯท่านหนึ่งในขณะนั้น ซึ่งดูแลรับผิดชอบในเรื่องสนธิสัญญา ITPGR จบการศึกษาระดับปริญญาโทและเอกด้านเศรษฐศาสตร์ จากสหรัฐฯ

⁶⁷รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์, กระบวนการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจในประเทศไทย บทวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์เศรษฐกิจการเมือง พ.ศ.2475-2530, หน้า 58-82.

⁶⁸วิวัฒน์ ศัลยกำธร. ผู้อำนวยการศูนย์เรียนรู้การเกษตรมาบเอื้อง บ้านบึง จ.ชลบุรี. สัมภาษณ์. 7 กุมภาพันธ์ 2553.

ได้เปรียบเทียบเศรษฐกิจระหว่างประเทศ⁶⁹

ดังนั้นเมื่อ FAO ทำหนังสือชักเชิญเข้ามาจึงไม่มีการร้องขอและกระทำด้วยความยินดีดัง ความที่ปรากฏว่าอยู่ในหนังสือความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีของรัฐมนตรีว่าการกระทรวง เกษตรและสหกรณ์ในขณะนั้น ที่ได้ระบุไว้ในเหตุผลข้อหนึ่งที่ว่าไทยควรลงนามคือ “เพื่อแสดงถึง เจนารมณ์ของประเทศไทยต่อประชาคมโลกในการที่จะอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากร พันธุกรรมพืชอย่างยั่งยืนตามวัตถุประสงค์ของสนธิสัญญาฯ”⁷⁰

2) อาจเกิดมาจากการที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศของไทยในขณะนั้น (พ.ศ.2545) จะลงชิงตำแหน่งเลขาธิการองค์การสหประชาชาติ* ดังนั้นจึงพยายามแสดง ให้เห็น ว่าไทยมีความพร้อมให้ความร่วมมือทุกๆด้าน รวมทั้งการร่วมลงนามในสนธิสัญญาระหว่าง ประเทศว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร (ITPGR) ซึ่งเป็นการดำเนินการ ของ FAO ที่สังกัดองค์การสหประชาชาติ โดยเรื่องนี้ปรากฏชัดอยู่ในหนังสือด่วนที่สุด ที่ กต 0805/978 วันที่ 31 ตุลาคม 2545 เรื่อง การลงนามสนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากร พันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร ถึงเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ลงนามโดยรัฐมนตรีว่าการ กระทรวงการต่างประเทศในขณะนั้น ซึ่งมีเนื้อหาที่สำคัญคือ แจ้งให้คณะรัฐมนตรีทราบว่ายไทยควร ลงนามในสนธิสัญญา ITPGR และรายงานว่าได้ดำเนินการจัดทำหนังสือมอบอำนาจเต็ม (full powers) ให้เอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงโรม ลงนามในสนธิสัญญาดังกล่าวภายในวันที่ 4 พฤศจิกายน 2545⁷¹

⁶⁹รังสรรค์ ชนะพรพันธุ์, กระบวนการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจในประเทศไทย บทวิเคราะห์ เชิงประวัติศาสตร์เศรษฐกิจการเมือง พ.ศ.2475-2530, หน้า 20-21.

⁷⁰เกษตรและสหกรณ์, กระทรวง. หนังสือด่วนที่สุดที่ กษ 0941/11847 เรื่องการลงนาม รับรองสนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร (International Treaty on Plant Genetic Resources for Food and AgriCulture). กรุงเทพฯ : กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2545. (ดูภาคผนวก หน้า 344.)

*รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของไทยในขณะนั้น (พ.ศ.2545) เป็นคนแรกที่ ประกาศตัวจะลงชิงตำแหน่ง เลขาธิการสหประชาชาติ แทนนายโคฟี อันนัน เลขาธิการ สหประชาชาติสองสมัยที่จะต้องพ้นจากตำแหน่งในปลายปี 2549

⁷¹การต่างประเทศ, กระทรวง. หนังสือด่วนที่สุด ที่ กต 0505/978 เรื่อง การลงนาม สนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงการต่างประเทศ, 2545. (ดูภาคผนวก หน้า 348)

ดังนั้นสรุปได้ว่า สาเหตุการตัดสินใจที่จะนำประเทศไทยเข้าไปผูกพันในกติกา หรือ ความตกลงระหว่างประเทศ มาจากบาทขององค์กร FAO ที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของไทย มาช้านานโดยใช้ช่องทางอุปทานของนโยบาย ทั้งนี้ปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจของFAO ได้ผ่านตัวละคร (actors) ที่สำคัญ 2 กลุ่มคือ 1. กลุ่มขุนนางนักวิชาการ (technocrats) 2. กลุ่มผู้ทรงอำนาจหรือชนชั้นนำทางอำนาจ (power elites) โดยกลุ่มขุนนางวิชาการกลุ่มที่มีบทบาทสำคัญคือ ข้าราชการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เนื่องจากข้าราชการเหล่านี้มีชุดความคิดในแนวทางเดียวกับ FAO อยู่แล้ว จากการที่มีภูมิทางการศึกษา หรือได้รับทุนการศึกษาจากองค์กรระหว่างประเทศ และความต้องการงบประมาณการช่วยเหลือจากFAO ในลักษณะของเงินทุนวิจัยต่างๆ จึงมีส่วนสำคัญในผลักดันรัฐมนตรีให้รับนำเรื่องนี้เข้าสู่คณะรัฐมนตรีดังที่กล่าวไว้ข้างต้น

นอกจากนี้ ในส่วนที่ผ่านกลุ่มผู้ทรงอำนาจหรือชนชั้นนำทางอำนาจนั้น พฤติกรรมของรัฐบาลไทยยอมรับระเบียบเศรษฐกิจระหว่างประเทศที่ดำรงอยู่ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือการยอมจำนนและสวามิภักดิ์ต่อประเทศมหาอำนาจผู้เป็นจ้าวโลก (relational power behaviour) มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2398 เนื่องมาจากการต่อยอดไปในทางเสถียรภาพด้านต่างๆ โดยเฉพาะด้านความมั่นคง ดังนั้นอะไรที่เป็นการขอความร่วมมือจากองค์กรระหว่างประเทศก็มักจะไม่ขัดข้อง รวมทั้งคาดหวังการที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศในขณะนั้น (พ.ศ.2545) ลงชิงตำแหน่งเลขาธิการสหประชาชาติ น่าจะมีส่วนสำคัญในการรับลงนามเพื่อนำนาชาติเห็นว่าประเทศไทยพร้อมให้ความร่วมมือกับFAO ดังปรากฏหลักฐานหนังสือที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศในขณะนั้น ได้แจ้งให้คณะรัฐมนตรีทราบว่าได้ลงนามและแจ้งให้ทูตไทยลงนามในสนธิสัญญาฉบับนี้แล้ว

5. กรณีศึกษาของอินเดีย

แม้ว่าจะมีการรับรองระบบการถ่ายโอนมาตรฐาน (Standard Material Transfer Agreement: SMTA)) แล้วตั้งแต่การประชุมใหญ่ครั้งแรกของคณะกรรมการการจัดการ หรือองค์คณะบริหาร (Governing Body) ของสนธิสัญญาว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมสำหรับอาหารและการเกษตร แต่ยังมีปัญหาในรายละเอียด ในทางปฏิบัติหลายประการ โดยเฉพาะในประเด็นการแบ่งปันผลประโยชน์ และระบบการจ่าย ดังนั้นจึงทำให้ภาคีสมาชิกยังไม่สามารถดำเนินการตามสนธิสัญญานี้ได้ จึงไม่ปรากฏว่า มีประเทศใดๆ ใช้สิทธิในเรื่องดังกล่าว ดังนั้นผู้ศึกษาจึงยังไม่สามารถศึกษากรณีผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากกรณีนี้ได้ แต่อย่างไรก็ตาม ก็มีกรณีศึกษาที่น่าสนใจถึงการเตรียมรับมือผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากสนธิสัญญาฉบับนี้ คือ กรณีของประเทศอินเดีย ซึ่งในกรณีของอินเดียนี้ยังมีความน่าสนใจในแง่ที่เป็นประเทศจัดอยู่ในกลุ่มเดียวกับประเทศไทย คือ ประเทศกำลังพัฒนาที่มีเสถียรภาพด้านทรัพยากร ดังนั้นในทัศนะของผู้ศึกษามองว่า

น่าจะนำมาเทียบและเป็นกรณีศึกษาเพื่อนำไปสู่การรับมือกับผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจาก
สนธิสัญญาฉบับดังกล่าวต่อไป

5.1 ลักษณะและโครงสร้างพื้นฐานของประเทศอินเดีย

เกษตรกรรมมีบทบาทสำคัญในระบบเศรษฐกิจของอินเดีย ทั้งจากในแง่การสร้างงานรุ่น
แล้วรุ่นเล่า และเป็นตัวเฉลี่ย GDP โดยเกษตรกรรมของอินเดียช่วยสร้างงานเกือบ 70 % ของ
ประชากร และเป็นการสร้างเงินก้อนใหญ่ให้แก่การผลิตทางด้านเศรษฐกิจของอินเดียด้วยผลผลิต
2,925 พันล้านรูปี (61 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ) ในปี 2002 อัตราเกือบ 25 % ของ GDP⁷² ผลผลิต
ด้านการเกษตรที่สำคัญของอินเดีย ซึ่งประกอบด้วย ข้าว ธัญพืช ผลไม้ ผัก และพืชเชิงพาณิชย์
หลายอย่างเช่น เมล็ดพืชน้ำมัน (oilseeds) นอกจากนี้ยังมี ฝ้าย ยางพารา เครื่องเทศ อ้อย น้ำตาล
ปอ กระเจา และ ยาสูบ⁷³ เกษตรกรรมของอินเดียมี 2 ฤดูกาล คือ ช่วงกรกฎาคม-ธันวาคม และ
มกราคม-มิถุนายน⁷⁴ ในระยะ 30 ปีที่ผ่านมาอินเดียเป็นผู้ผลิตใหญ่อันดับสองของโลกในการผลิต
ข้าว ข้าวฟ่าง ถั่วลิสง และ อ้อย และใหญ่อันดับสามในการผลิตข้าวสาลี ฝ้าย, rape seed (rape
seed ใช้เมล็ดสกัดน้ำมันทำอาหาร สบู่ น้ำมันหล่อลื่น) และ มัสตาร์ด และอันดับ 7 ผู้ผลิตมันฝรั่ง
อินเดียยังเป็นผู้ผลิตและส่งออกที่ใหญ่ที่สุดสินค้าชาดำ กาแฟ ยาสูบ ยาง ปอ กระเจา และ
เครื่องเทศ⁷⁵ อินเดียยังมีฝูงควายและวัว ที่ผลิตนมและมีการเติบโตของการเลี้ยงสัตว์ปีกเร็วและ
ใหญ่ที่สุด⁷⁶ อินเดียมีโครงสร้างของเกษตรกรรมที่ใหญ่และหลากหลาย มีระบบภาครัฐที่ใหญ่โต
ครอบคลุมด้านต่างๆ ของการเกษตร เช่น การเพาะพันธุ์พืช การอบรม การวิจัย การผลิตและการ
ขยายการให้บริการ โดยในปี 2002-3 ผลิตภัณฑ์เมล็ดพันธุ์ได้ผ่านการรับรองแล้วถึง

⁷² www.hollandinindia.org/indiabusinessguide/agro01.html - _Toc62707784).

. อ้างถึงใน Ramanna, Anitha. Farmers' Rights in India. India : University of Pune, 2006, p. 2.

⁷³ Entire section from: www.hollandinindia.org/indiabusinessguide/agro01.html _Toc62707784) อ้างถึงใน Ramanna, Anitha, Farmers' Rights in India, p. 2.

⁷⁴ Government of India, 'Indebtness of Farmer Households' Report No. 498 May 2005 อ้างถึงใน Ramanna, Anitha, p. 2.

⁷⁵ IARI (Indian Agricultural Research Institute), India: Country Report to the FAO International Technical Conference on Plant Genetic Resources, Leipzig, October 1995. อ้างถึงใน Ramanna, Anitha, Farmers' Rights in India, p. 3.

⁷⁶ www.ers.usda.gov/Briefing/India/basicinformation.htm อ้างถึงใน Ramanna, Anitha, Farmers' Rights in India, p. 3.

930,000 ล้านตัน ส่วนใหญ่มาจากกิจการของรัฐบาล⁷⁷ อินเดียมีบริษัทเมล็ดพันธุ์ของเอกชนกว่า 500 แห่ง และมี 24 บริษัทที่เชื่อมโยงกับบริษัทเมล็ดพันธุ์ข้ามชาติ⁷⁸

ในปีค.ศ. 2000 การลงทุนภาคเอกชนในภาคการเกษตรประมาณร้อยละ 15 มุ่งเน้นที่พืชบางชนิด⁷⁹ ก่อนปี ค.ศ.1980 บริษัทเอกชนไม่สามารถมีบทบาทในการเกษตรของอินเดีย เนื่องจากข้อจำกัดในนโยบายการลงทุนและนำเข้าของภาคเอกชน ต่อมานโยบายเกี่ยวกับเมล็ดพันธุ์ประกาศใช้ใน ค.ศ.1998 อนุญาตให้ภาคเอกชนขนาดใหญ่เข้าสู่อินเดียและผ่อนคลายข้อจำกัดในการนำเข้าเมล็ดพันธุ์⁸⁰

จึงทำให้มีผู้ร่วมกิจการและการเข้าซื้อกิจการ ระหว่าง บริษัทข้ามชาติ (Multinational Corporations) และบริษัทในประเทศ เช่น มอนซานโต้ (Monsanto) เข้าถือหุ้น 26 % เป็นตัวหลักในบริษัท Mahyco, บริษัท Agrevo ได้เข้าควบคุม 100 % ในบริษัท ProAgro, บริษัท Emergent Genetics ได้เข้าถือหุ้น 74 % ของ Maharashtra Hybrids และบริษัท Pioneer ถือหุ้น 51% ใน

⁷⁷www.hollandinindia.org/indiabusinessguide/agro01.html - _Toc62707784 อ้างถึงใน Ramanna, Anitha, Farmers' Rights in India, p. 2.

⁷⁸<http://lnweb18.worldbank.org/oed/oeddoclib.nsf/DocUNIDViewForJavaSearch/EAA847661F5C30D1852567F5005D8C3D> อ้างถึงใน Ramanna, Anitha, Farmers' Rights in India, p. 2.

⁷⁹Rangnekar, 'Plant Breeding in an Era of Privatization: Reflections on Transformations in the Indian Seed Industry' in Richter and Banerjee, eds., The Knowledge Economy in India (Palgrave, New York, 2003). อ้างถึงใน Ramanna, Anitha, Farmers' Rights in India, p.2.

⁸⁰Rangnekar, 'Plant Breeding in an Era of Privatization: Reflections on Transformations in the Indian Seed Industry' in Richter and Banerjee, eds., The Knowledge Economy in India (Palgrave, New York, 2003). อ้างถึงใน Ramanna, Anitha, p. 3.

บริษัท SPIC เป็นต้น⁸¹ แม้ระบบการเกษตรในอินเดียมีขนาดใหญ่ แต่โดยส่วนใหญ่เกษตรกร ขึ้นอยู่กับระบบเมล็ดพืชที่ไม่เป็นทางการ หรือแลกเปลี่ยนกันเอง แหล่งเป็นทางการ (รัฐและภาคเอกชน) มีสัดส่วนน้อยที่ใช้โดยเกษตรกร คาดว่ามีเพียงแค่ 1 ใน 10 ของความต้องการของเกษตรกรจากการสำรวจโดยสถาบันซึ่งเป็นทางการ⁸²

5.2 สภาพปัญหาประเทศอินเดีย

สภาพปัญหาของอินเดียมีลักษณะสำคัญ 3 ประการคือ

1.) การสูญหายของพืชพันธุ์ดั้งเดิม: ไม่มีตัวเลขการสูญหายโดยรวมของพันธุ์พืชในอินเดีย แต่จากการศึกษาบางชิ้นงานของท้องถิ่นพบว่าการสูญเสียพันธุ์พืชดั้งเดิมจริง เช่น ในเขต Godavari District รัฐ Andhra Pradesh พันธุ์ข้าวประมาณ 95 % ได้สูญหาย ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของอินเดีย พันธุ์อ้อยหลายชนิดเป็นลูกผสมเดี่ยว (single hybrid variety) และพันธุ์ข้าว, ฝ้าย, pulses (พืชตระกูลถั่ว), และพืชชนิดอื่นๆ นับพันชนิดใช้ได้ไม่ยาวนาน นอกจากนี้ปศุสัตว์ ก็ถูกคุกคามเช่นเดียวกัน พันธุ์แพะ 10 สายพันธุ์, พันธุ์แกะ 12 สายพันธุ์ ถูกคุกคาม⁸³ พร้อมกันนี้จากการศึกษาเกษตรกรประมาณ 500 คน ในรัฐ Uttaranchal, Arunachal Pradesh และ Meghalaya พบว่าเกษตรกรของรัฐมีพันธุ์พืชน้อยกว่าในอดีตมาก ซึ่งเป็นนัยว่าเป็นการสูญหายของพันธุ์พืชดั้งเดิม⁸⁴

⁸¹Rangnekar, 'Plant Breeding in an Era of Privatization: Reflections on Transformations in the Indian Seed Industry' in Richter and Banerjee, eds., *The Knowledge Economy in India* (Palgrave, New York, 2003). อ้างถึงใน Ramanna, Anitha, *Farmers' Rights in India*. India, p. 3.

⁸²Asokan et al, *Seed Industry in India: A Management Perspective*, IIM Ahmedabad., 1990 . อ้างถึงใน Ramanna, Anitha, *Farmers' Rights in India*, p. 3.

⁸³Kothari, Ashish, *Reviving Diversity in India's Agriculture*, Seedling, Grain, 1994. อ้างถึงใน Ramanna, Anitha, *Farmers' Rights in India*, p. 4 .

⁸⁴Alam, *IPRs, Access and Seed Related Issues*, Centre for International Trade, Economics and Environment, Jaipur, 2003.) อ้างถึงใน Ramanna, Anitha, *Farmers' Rights in India*, p. 4.

2.) รัฐบาลอินเดียประเมินครั้งแรกของสถานการณ์ของเกษตรกรในปี 2003 พบว่ามีอัตราของเกษตรกรฆ่าตัวตายเพิ่มขึ้น โดยหนังสือพิมพ์ได้สะท้อนวิกฤตทางการเกษตรของอินเดียที่ยังคงรายงานเหตุการณ์ ฆ่าตัวตายรายวันจากส่วนต่างๆของประเทศ เหตุผลที่ถูกนำมาเป็นสาเหตุของการฆ่าตัวตายประกอบด้วย การก่อกวนของเกษตรกร, ฟ้าผ่าผลเสียหาย โดยสาเหตุเนื่องจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชมากเกินไป ความไม่สมดุลของการค้าระหว่างประเทศ หรือปัจจัยทางสังคมและปัจจัยทางจิตวิทยา เป็นต้น⁸⁵

3.) อินเดียมีประสบการณ์จากปัญหาโจรสลัดชีวภาพ (bio-piracy): อินเดียได้ผู้กับสิทธิบัตร(patents)ที่เกี่ยวกับทรัพยากรของอินเดีย อย่างเช่น ขมิ้น (turmeric), ต้นสะเดา(neem) และข้าวบัสมาติ (basmati) ที่เอกชนในสหรัฐอเมริกาแอบนำไปจดสิทธิบัตร⁸⁶

5.3 อินเดียกับการรับมือสนธิสัญญาITPGR

สนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตรได้ตระหนักถึงสิทธิเกษตรกรและการอำนวยความสะดวกประเทศที่เป็นภาคีสมาชิกในการปกป้องและส่งเสริมสิทธิเหล่านี้ อย่างไรก็ตามยังไม่สามารถเปลี่ยนแปลงมติในการกำหนดหรือดำเนินการใดๆในสิทธิเกษตรกร การประสานงานระหว่างประเทศในเรื่องนี้ยังไม่มี เหล่านี้คือจุดด้อยที่ไม่สามารถป้องกันสิทธิเกษตรกรได้จากการเป็นกลไกจริงและให้สามารถทำงานได้ อย่างไรก็ตามอินเดียเป็นประเทศแรกในโลกที่ได้ผ่านกฎหมายรับรองสิทธิเกษตรกร ที่เรียกว่าพระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืชและสิทธิเกษตรกร (Protection of Plant Varieties and the Farmers' Rights Act:2001) พระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืชและสิทธิเกษตรกรของอินเดียมีลักษณะพิเศษอยู่ในตัวคือ ปกป้องทั้งนักปรับปรุงพันธุ์พืชและเกษตรกร กรณีอินเดียถือว่ามีความสำคัญมาก เนื่องจากเป็นผู้นำในการจัดตั้งกรอบกฎหมายสิทธิเกษตรกร กรณีของอินเดียยังมีความสำคัญในแง่การยอมรับทรัพย์สินพื้นเมืองของทรัพยากรพันธุกรรมพืชการเกษตร ซึ่งมีบทบาทสำคัญในระบบเศรษฐกิจของอินเดีย ทั้งช่วยการสร้างงานรุ่นต่อรุ่นและการช่วยสร้าง GDP ทั้งนี้หากย้อนถึงที่มาของกฎหมายฉบับนี้เกิดขึ้นหลังประเทศอินเดียถูกกดดันให้ลงนามในความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า (Agreement on Trade-Related Aspect of Intellectual Property Rights and Thailand:TRIPs) สมาคมเมล็ดพืชของอินเดีย (The Seed Association of India) ได้ก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ.1985 และมีการเคลื่อนไหวส่งส่งเสริมความต้องการสำหรับสิทธินักปรับปรุงพันธุ์พืช

⁸⁵Ramanna, Anitha, *Farmers' Rights in India*, pp.7-8.

⁸⁶Ibid., pp.13-14.

เนื่องจากการตกลงใน TRIPs ซึ่งเป็นแรงกดดันจากภายนอกที่กดดันให้อินเดียจัดตั้งสิทธิบัตรปรับปรุงพันธุ์พืช (PBRs) โดยภาครัฐบาลของอินเดียในตอนแรกต้องการปกป้องพันธุ์พืชบางส่วน เพราะจะทำให้บริษัทเอกชนจะได้ประโยชน์จากการพัฒนาพันธุ์พืช แต่ทำไม่ได้เปลี่ยนแปลง เนื่องจากมีการประท้วงใหญ่ที่ต่อต้านการปฏิบัติของ TRIPs (implementing TRIPs) ซึ่งเกิดขึ้นจาก NGO และ นักลือบปี่ของเกษตรกรในอินเดีย พวกเขาได้แย้งว่าระบบสิทธิบัตร (IPR system) ที่ร่างไว้ใน TRIPs ที่ยอมรับแค่สิทธิการเกษตรของนักปรับปรุงพันธุ์เท่านั้น แต่เพิกเฉย (ignores) นวัตกรรมของเกษตรกรและชุมชน พวกเขาอ้างว่า TRIPs และระบบสิทธิบัตร (regimes IPR) ของตะวันตกส่งเสริมโจรสลัดชีวภาพ (bio-piracy) พวกเขาตระหนักในนวัตกรรมทางการและไม่สนใจระบบภูมิปัญญาพื้นบ้าน โจรสลัดชีวภาพอ้างถึงการใช้ประโยชน์ของภูมิปัญญาดั้งเดิมหรือทรัพยากรโดยชาติอุตสาหกรรมในการสร้างผลกำไรโดยปราศจากการจ่ายค่าตอบแทน TRIPs อนุญาตให้มีการตั้งระบบกฎหมายเฉพาะ (sui generis) แต่ประเทศกำลังพัฒนาจำนวนมากมาตรฐานต่ำกว่าข้อกำหนดขั้นต่ำของกฎหมาย UPOV 1991 อยู่แล้ว ยังอยู่ภายใต้การถูกกดดันจากมาตรฐาน TRIPs เพิ่มขึ้นอีก รวมถึงข้อตกลงการค้าภูมิภาค การโต้แย้งเรื่องสิทธิบัตรปรับปรุงพันธุ์ในอินเดียนี้ รัฐบาลได้ร่างกรอบกฎหมายเพื่อนำไปสู่การยุติปัญหาในปี ค.ศ. 1993-94 แต่ร่างฯ ดังกล่าวนำไปสู่การขัดแย้งอย่างใหญ่หลวง แม้ว่าความพยายามที่จะทบทวนความต้องการที่หลากหลายของหลายฝ่าย เนื่องจากร่างกฎหมายเปิดช่องให้นักปรับปรุงพันธุ์ผ่านบทบัญญัติตามในกฎหมาย UPOV นอกจากนี้ ฉบับร่างครั้งแรกของร่างกฎหมายดังกล่าวยังได้บรรจุประโยชน์เกษตรกรและชุมชน สิทธิเกษตรกรภายใต้ร่างกฎหมายประกอบด้วยสิทธิการเก็บรักษา แลกเปลี่ยน การแพร่ส่วนขยายพันธุ์วัสดุของเมล็ด และการแบ่งปันผลประโยชน์ แต่ไม่มีแนวคิดเรื่องสิทธิเกษตรกรที่เป็นเจ้าของสิทธิและสิทธิในการขึ้นทะเบียนพืชของพวกเขาในร่างนี้ ทำให้ร่างกฎหมายฉบับนี้ไม่ยอมรับทั้ง NGO และกลุ่มอุตสาหกรรม ด้วยทางตันรัฐบาลจึงเริ่มแก้ไขร่างกฎหมาย โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรอินเดีย ได้จัดทำร่างฯ ที่สองในปี ค.ศ. 1996 และครั้งที่สามในปี ค.ศ. 1997 ร่างฯ ครั้งที่สามได้รวมคำว่าสิทธิเกษตรกร (Farmers' Rights) และมีข้อความปกป้องพันธุ์พืชและกฎหมายสิทธิเกษตรกร (labeled the Plant Variety Protection and Farmers' Rights Act.) แต่อย่างไรก็ตามองค์กรพัฒนาเอกชนได้วิจารณ์กฎหมายทั้งสองที่ไม่ปกป้องเพียงพอต่อเกษตรกร NGO ได้เรียกร้องการแบ่งปันผลประโยชน์ภายใต้ร่างกฎหมายนี้ที่ยังคลุมเคลือและไม่มีตัวแทนเกษตรกรที่มีอำนาจและไม่มีระบบการขึ้นทะเบียนพันธุ์พืชของเกษตรกร ต่อมาได้เริ่มต้นด้วยร่างกฎหมายอีกฉบับและเข้าสู่รัฐสภาในปี ค.ศ. 1999 และถูกส่งไปยังคณะกรรมการร่วมของสภา (Joint Committee of Parliament : JPC) หลังจากนั้น คณะกรรมการร่วมของสภาฯ ได้เดินสายทั่วประเทศเพื่อรวบรวมมุมมองของกลุ่มต่างๆ ให้เป็นหนึ่งเดียว ได้แก่ องค์กรพัฒนาเอกชน กลุ่มอุตสาหกรรม นักวิทยาศาสตร์ และนักลือบปี่เกษตรกร

คณะกรรมการร่วมฯ ได้ร่างกฎหมายใหม่ในปีค.ศ.2000 และฉบับใหม่ได้ถูกนำเข้าสู่สภาฯ หลักใหญ่ในฉบับของคณะกรรมการร่วมสภาคือการแยกบทสิทธิเกษตรกร ต่อมาในปีค.ศ. 2001 ร่างกฎหมายได้ผ่านและจัดทำเป็นกฎหมายฉบับใหม่ที่เรียกว่า พระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืชและสิทธิเกษตรกร (Protection of Plant Varieties and the Farmers' Rights Act: 2001) กฎหมายฉบับนี้ได้รับการยอมรับโดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียส่วนใหญ่ กล่าวคือ กลุ่มอุตสาหกรรมเข้าใจว่าแนวคิดสิทธิเกษตรกรตามที่เห็นเป็นระบบ IPR ที่ช่วยเสริมความแกร่ง (reinforces) อย่างแท้จริงใน IPRs ของพวกเขา และช่วยให้พวกเขาได้รับสิทธิปรับปรุงพันธุ์ในอินเดีย ในขณะที่เอ็นจีโอยอมรับว่ากฎหมายเปิดช่องสำหรับกลไกสำหรับการยินยอมปกป้องเกษตรกรบนความเท่าเทียมกับนักปรับปรุงพันธุ์พืช⁸⁷

โดยสิทธิเกษตรกรมีดังนี้ คือ

1. สิทธิในเมล็ดพันธุ์พืช (Right to the Seed) เกษตรกรมีสิทธิในการเก็บและแลกเปลี่ยนเมล็ดพันธุ์ได้ โดยวัตถุประสงค์เพื่อให้สิทธิเกษตรกรที่จะเก็บ ใช้ แลกเปลี่ยน หรือขายเมล็ดพันธุ์ แต่สิทธิการขายเมล็ดพันธุ์ถูกจำกัดในการที่เกษตรกรไม่สามารถขายเมล็ดพันธุ์ในบรรจุภัณฑ์ที่ติดฉลากด้วยการจดทะเบียนชื่อ⁸⁸

2. สิทธิในการจดทะเบียนพันธุ์พืช (Rights to Register Varieties) เกษตรกรมีสิทธิเช่นเดียวกับนักปรับปรุงพันธุ์เชิงพาณิชย์ สามารถประยุกต์ใช้ IPR เหนือพันธุ์พืชของพวกเขา มาตรฐานการลงทะเบียนก็เช่นเดียวกันกับนักปรับปรุงพันธุ์⁸⁹

3. สิทธิในผลตอบแทนและการยอมรับ (Right to Reward and Recognition) กฎหมายนี้เปิดช่องให้มีการจัดตั้งกองทุนยีนแห่งชาติ (National Gene Fund) โดยเกษตรกรที่ได้แสดงบทบาทการอนุรักษ์พันธุ์พืชมีสิทธิที่จะได้รับการยอมรับและการตอบแทน ค่าธรรมเนียมที่เก็บจากนักปรับปรุงพันธุ์พืชที่ถูกเรียกให้จ่ายสำหรับการแบ่งปันผลประโยชน์ถูกฝากไว้ที่กองทุนยีนแห่งชาติ เงินที่เรียกเก็บภายใต้กองทุนยีนแห่งชาติสามารถใช้เป็นเงินช่วยเหลือและผลตอบแทนต่อเกษตรกรผู้มีส่วนร่วมในการพิทักษ์พันธุ์พืช กฎหมายได้บัญญัติเงื่อนไขทั่วไปเพื่อส่งเสริมให้

⁸⁷ Ramanna, Anitha, Farmers' Rights in India, pp. 10-11.

⁸⁸ Bala Ravi, S , 'Manual on Farmers' Rights'. MS Swaminathan Research Foundation, Chennai. Printers: AMM Screens, Chennai, Tamilnadu, India, 2004. อ้างถึงใน Ramanna, Anitha, Farmers' Rights in India, p. 11.

⁸⁹ Bala Ravi, S , 'Manual on Farmers' Rights'. MS Swaminathan Research Foundation, Chennai. Printers: AMM Screens, Chennai, Tamilnadu, India, 2004. อ้างถึงใน Ramanna, Anitha, Farmers' Rights in India, p. 11.

เกิดการปกป้องรักษา แต่ไม่ได้บัญญัติแบบแผนไว้เป็นลักษณะพิเศษไปมากกว่านี้⁹⁰

4. สิทธิในการแบ่งปันผลประโยชน์ (Right to Benefit Sharing) กฎหมายนี้เสนอการจัดตั้ง ศูนย์กลางกองทุนยีนแห่งชาติ (Centralized National Gene Fund) เพื่อการแบ่งปันผลประโยชน์ที่สะดวกขึ้น เจ้าหน้าที่ที่จะต้องเผยแพร่การลงทะเบียนพันธุ์พืช (registered varieties) และเรียกร้องให้จ่ายสำหรับการแบ่งผลประโยชน์ (invited claims for benefit sharing) กฎหมายกำหนดว่า บุคคล หรือกลุ่มบุคคลหรือบริษัทหรือภาครัฐหรือองค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) สามารถส่งคำร้องขอการแบ่งปันผลประโยชน์ค่าตอบแทนจากกองทุนยีน สามารถมอบให้แก่เกษตรกร/ชุมชนที่สามารถพิสูจน์ได้ว่าพวกเขาได้สนับสนุนการเลือกและการเก็บรักษาวัตถุดิบที่ใช้ในการจดทะเบียนพันธุ์พืช⁹¹

5. สิทธิในข้อมูลและค่าตอบแทนสำหรับความล้มเหลวในการเพาะปลูกพืช (Right to Information and Compensation for Crop Failure): สิทธิในข้อมูลข่าวสารและค่าตอบแทนสำหรับความล้มเหลวในการเพาะปลูกพืช มาตรา 39 (2) ของกฎหมายกำหนดว่านักปรับปรุงพันธุ์พืชจะต้องให้ข้อมูลเกี่ยวกับการคาดการณ์ถึงการบรรลุเป้าหมายของการจดทะเบียนพันธุ์พืช ถ้าวัตถุดิบล้มเหลวในการปฏิบัติการ เกษตรกรอาจเรียกร้องให้ชดเชยได้ตามกฎหมายนี้ ข้อบัญญัตินี้พยายามให้แน่ใจว่า บริษัทเมล็ดพันธุ์ไม่ได้พุดเถินจริงเกี่ยวกับประสิทธิภาพ (ผลผลิต, ความต้านทานศัตรูพืช) ให้แก่เกษตรกร มันสามารถช่วยให้เกษตรกรมีอำนาจในการขอชดเชยจากความสูญเสียอันเนื่องมาจากความล้มเหลวของพืชของบริษัทเหล่านั้น⁹²

⁹⁰ Ramanna, Anitha, Farmers' Rights in India, p.11.

⁹¹ Mauria, S , National Conference on 'Seed- A Global Perspective'-'Protection of Plant Varieties and Farmers' Rights Act-Implementation and Likely Impact on Indian Seed Sector'. Indian Society of Seed Technology (Division of Seed Science and Technology, IARI,) New Delhi, India,2004. อ้างถึง ใน Ramanna, Anitha, Farmers' Rights in India, p.12.

⁹² Ramanna, Anitha, Farmers' Rights in India, p.12.

6. สิทธิในการพิจารณาค่าตอบแทนเพื่อการใช้งานไม่เปิดเผยของพันธุ์ดั้งเดิม (Right to Compensation for Undisclosed use of Traditional Varieties:) ในกรณีที่มีการพิสูจน์ว่านักปรับปรุงพันธุ์ยังไม่เปิดเผยที่มาของพันธุ์เป็นของชุมชนโดยเฉพาะ (In cases where it is established that the breeder has not disclosed the source of varieties belonging to a particular community) การชดเชยสามารถโอนผ่านกองทุนยีน(the Gene Fund) NGO ใดๆ บุคคลหรือรัฐบาล สถาบัน อาจเรียกร้องการชดเชยในนามของชุมชนท้องถิ่น(on behalf of the local community)⁹³

7. สิทธิที่จะได้รับเมล็ดพันธุ์พืชที่จดทะเบียนอย่างเพียงพอ (Right to Adequate Availability of Registered Material) นักปรับปรุงพันธุ์ต้องจัดหาให้เพียงพอของเมล็ดหรือวัสดุติดของพันธุ์แก่สาธารณะในราคาสมเหตุสมผล ถ้าหลังจากจดทะเบียนพันธุ์พืชไปแล้ว 3 ปี นักปรับปรุงพันธุ์ไม่สามารถทำให้บุคคลใดสามารถนำไปใช้ได้ บุคคลอื่นสามารถที่จะยื่นขออำนาจในการบังคับใบอนุญาต บังคับเพิกถอนใบอนุญาตสิทธิการผูกขาดของนักปรับปรุงพันธุ์ และสามารถให้บุคคลที่สามในการผลิต แจกจ่าย หรือจำหน่ายพันธุ์พืชที่จดทะเบียนนั้น⁹⁴

8. สิทธิในการรับบริการฟรี (Right to Free Services): กฎหมายยกเว้นเกษตรกรจากการจ่ายค่าบริการสำหรับจดทะเบียนพันธุ์ สำหรับการดำเนินการทดสอบกับพันธุ์สำหรับการต่ออายุ ของการลงทะเบียน สำหรับคัดค้าน และค่าธรรมเนียมในการดำเนินการตามกฎหมายทั้งหมดตามกฎหมายนี้⁹⁵

9. ความคุ้มครองเกษตรกรเกี่ยวกับการละเมิดโดยสุจริต (Protection from legal infringement in case of lack of awareness) เมื่อพิจารณาถึงระดับอ่านออกเขียนได้ต่ำในประเทศอินเดีย พระราชบัญญัติให้รักษาเกษตรกรจากการฝ่าฝืนกฎหมายโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ผู้ละเมิดสิทธิ์ของนักปรับปรุงพันธุ์พืชจะไม่ถูกลงโทษ ถ้าสามารถพิสูจน์ได้ว่าพวกเขาไม่รู้จักถึงการมีอยู่ของสิทธินักปรับปรุงพันธุ์ (they were not aware of the existence of breeder's rights)⁹⁶

ในขณะที่สิทธิของนักปรับปรุงพืช (Breeder's rights) ไปรับรองการลงทะเบียนพันธุ์พืช

⁹³ Ramanna, Anitha, Farmers' Rights in India, p. 12.

⁹⁴ Ibid., p.12.

⁹⁵ Bala Ravi, S , 'Manual on Farmers' Rights'. MS Swaminathan Research Foundation, Chennai. Printers: AMM Screens, Chennai, Tamilnadu, India, 2004. อ้างถึงใน Ramanna, Anitha, Farmers' Rights in India, p.12.

⁹⁶ Ramanna, Anitha, Farmers' Rights in India, p. 12.

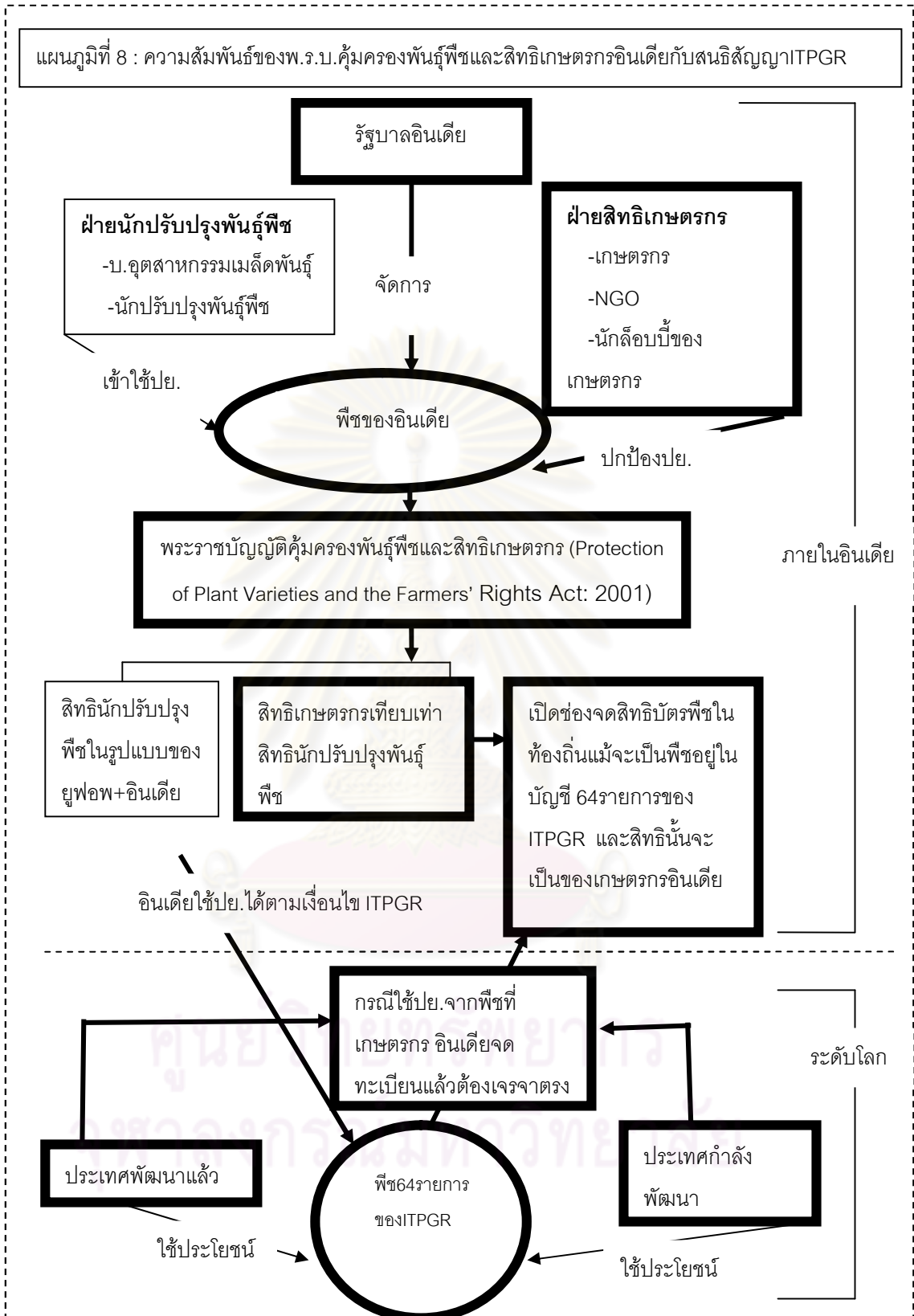
ออกตามพระราชบัญญัตินี้จะมอบสิทธิแต่เพียงผู้เดียวแก่นักปรับปรุงพันธุ์หรือผู้สืบทอดหรือตัวแทนหรือผู้ได้รับอนุญาตในการผลิต, ขาย, การตลาด, จำหน่าย, นำเข้าหรือส่งออกพืช (มาตรา 28 (1))⁹⁷

สรุปว่า พ.ร.บ. คุ้มครองพันธุ์พืชและสิทธิเกษตรกรของอินเดียมีลักษณะพิเศษอยู่ในตัวคือ ปกป้องทั้งนักปรับปรุงพันธุ์พืชและเกษตรกรได้อย่างลงตัว จึงเป็นช่องทางสำคัญในการยกระดับสิทธิเกษตรกร โดยเฉพาะการเปิดช่องให้ขึ้นทะเบียนพืชในท้องถิ่น ซึ่งไม่ด้อยไปกว่าสิทธิของนักปรับปรุงพันธุ์ และเป็นการต่อสู้กับสิทธิของนักปรับปรุงพันธุ์ ซึ่งใช้กฎหมาย UPOV 1991 และ ความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า (TRIPS) เข้าไปฉกฉวยพันธุ์พืชจากประเทศอินเดีย โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาในบริบทของสนธิสัญญา ITPGR แล้วการที่เกษตรกรสามารถจดทะเบียนพันธุ์กรรมพืชของท้องถิ่นได้ จะทำให้เกษตรกรสามารถมีสิทธิเหนือพันธุ์พืชในท้องถิ่นเช่นเดียวกับสิทธิของนักปรับปรุงพันธุ์พืช ซึ่งในประเด็นนี้จะทำให้เกษตรกรอินเดียช่วยรักษาพันธุ์กรรมพืชท้องถิ่น ไม่จำเป็นต้องเข้าไปอยู่ในกฎของระบบพหุภาคีสนธิสัญญา ITPGR เนื่องจากมาตรา 11.3 ของสนธิสัญญา ITPGR ที่เปิดช่องไว้ ดังนั้นเวลาผู้ใช้ประโยชน์ต้องการพันธุ์กรรมพืชของเกษตรกรอินเดีย แม้ว่า จะอยู่ในบัญชี 64 รายการของภาคผนวกสนธิสัญญา ITPGR ก็ตาม ก็ต้องมาเจรจากับเกษตรกร ซึ่งเป็นเจ้าของสิทธิบัตรโดยตรง ซึ่งจะทำให้เกษตรกรได้ประโยชน์จากพันธุ์กรรมพันธุ์พืชได้อย่างแท้จริง โดยไม่ต้องผ่านระบบพหุภาคีของสนธิสัญญา ITPGR ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวของรัฐบาลอินเดีย จะทำให้อินเดียสามารถแสดงอำนาจเชิงสัมพันธ์ต่อภาคีสมาชิกสนธิสัญญา ITPGR ได้ง่ายขึ้น เพราะไม่ต้องกังวลว่าอินเดียจะเสียพืชที่สำคัญไป เนื่องจากได้เกษตรกรได้จดสิทธิบัตรไปแล้ว แต่ยังสามารถเข้าไปประโยชน์จากพันธุ์กรรมพืชของภาคีสมาชิกอื่นๆ ได้ตามเงื่อนไขของสนธิสัญญา ITPGR เช่นเดียวกับภาคีสมาชิกอื่นๆ ดังนั้นถ้าเป็นอย่างนี้อินเดีย ก็จะมีแต่ได้กับได้ โดยสิ่งที่เสียแทบมองไม่เห็น (ดูแผนภูมิที่ 8: ความสัมพันธ์ของพ.ร.บ. คุ้มครองพันธุ์พืชและสิทธิเกษตรกรของอินเดียกับสนธิสัญญา ITPGR)

แต่อย่างไรก็ตามในมุมมองของผู้ศึกษาเห็นว่า ในทางปฏิบัติจะเป็นจริงได้มากน้อยแค่ไหน เนื่องจากเมื่อพิจารณาถึงระดับการศึกษาและรายได้ประชาชนของประเทศอินเดียยังมีระดับต่ำ* ในขณะที่เดียวกันการจัดการรองรับสิทธิดังกล่าว ต้องใช้บุคลากรและงบประมาณจำนวนมาก

⁹⁷Brahmi,Pratibha, Saxena,Sanjeev, and Dhillon, B.S. . The Protection of Plant Varieties and Farmers'Rights Act of India. current science vol.86, no.3 (2004, FEBRUARY 10): 394.

*อินเดียมีรายได้ประชาชาติเบื้องต้นต่อหัว 415 ดอลลาร์สหรัฐฯ (พ.ศ. 2542) และอัตราการศึกษาหนังสือร้อยละ 52.1

รวมทั้งต้องใช้เวลาในการเรียนรู้ แต่ถึงกระนั้นก็ตาม กรณีของประเทศอินเดียนั้นถือเป็นประเทศแรกในโลกที่สามารถค้นพบแนวทางการปกป้องผลประโยชน์ด้านพันธุกรรมพืชของประเทศและสิทธิเกษตรกร ที่มีความเป็นไปได้มากที่สุด

5.4 กรณีของอินเดียต่อประเทศไทยและประเทศกำลังพัฒนาอื่นๆ

กรณีของอินเดียถือเป็นตัวอย่างที่ดีสำหรับประเทศไทยและประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลาย เนื่องจากประสบปัญหาที่คล้ายกันนั่นคือ ปัญหาสละชีวภาพและการถูกกดดันจากประเทศพัฒนาแล้วให้มีการตั้งระบบกฎหมายเฉพาะ (sui generis) ตามความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวข้องกับการค้า (TRIPs) ซึ่งใช้แนวของกฎหมาย UPOV 1991 ในการปกป้องสิทธิของนักปรับปรุงพันธุ์พืช แต่สิทธิดังกล่าวก็ไปละเมิดสิทธิของเกษตรกรและทรัพยากรของประเทศกำลังพัฒนา ซึ่งปัญหาดังกล่าวนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างประเทศกำลังพัฒนากับพัฒนาแล้วมาอย่างยาวนาน ดังที่ได้กล่าวถึงไว้ในตอนต้นๆของวิทยานิพนธ์ฉบับ*

ซึ่งประเทศไทยก็ประสบปัญหาเช่นเดียวกัน เนื่องจากเป็นสมาชิกของ WTO มีพันธะต้องคุ้มครองพันธุ์พืชด้วยระบบสิทธิบัตร หรือ กฎหมายเฉพาะ หรือทั้งสองอย่างรวมกัน ในพ.ศ.2542 ประเทศไทยได้ประกาศใช้พ.ร.บ.คุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ.2542 ซึ่งกฎหมายนี้จัดเป็นกฎหมายเฉพาะ แม้ว่า กฎหมายดังกล่าวจะเป็นไปตามมาตรฐานขั้นต่ำสุดที่กำหนดใน TRIPs แต่ประเทศไทยก็ถูกบังคับให้เพิ่มระดับการคุ้มครองให้สูงขึ้นและบังคับให้เข้มงวดมากขึ้น⁹⁸

ดังนั้นในมุมมองของผู้ศึกษามองว่า การที่อินเดียสามารถคิดค้น พระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืชและสิทธิเกษตรกรของอินเดีย ที่สามารถเพิ่มสิทธิทรัพย์สินทางปัญญาแก่ทั้งนักปรับปรุงพันธุ์และเกษตรกร ได้อย่างลงตัว จึงเป็นช่องทางของประเทศกำลังพัฒนาในการต่อสู้กับประเทศพัฒนาแล้ว ในการปกป้องทรัพยากรพันธุกรรมพืชและสิทธิเกษตรกรต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

*ย้อนอ่านความขัดแย้งการแย่งชิงทรัพยากรพันธุกับพืชระหว่างประเทศกำลังพัฒนากับประเทศที่พัฒนาแล้ว หน้า 34.

⁹⁸ สมชาย รัตนเชื้อสกุล. ระบบทรัพย์สินทางปัญญาเพื่อการคุ้มครองทรัพยากรพันธุกรรมพืช. วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต ชื่อสาขาวิชาหรือภาควิชา คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550, หน้า 440, 459.

ทั้งนี้ การจำกัดความ "สิทธิเกษตรกร" ในอินเดียสะท้อนให้เห็นทางเลือกประเทศกำลังพัฒนาดังนี้คือ 1. สิทธิเกษตรกรในรูปแบบของทรัพย์สินทางปัญญา* (Farmers' Rights as a form of IPRs) 2. สิทธิเกษตรกรคือสิทธิการพัฒนา** (Farmers' Rights as a development right) โดยการจัดการในข้อแรก คือความพยายามที่จะแก้ไขปัญหาสิทธิทรัพย์สินทางปัญญาที่มีกฎเกณฑ์ที่เคร่งครัดใน TRIPs⁹⁹

ดังนั้นจึงสรุปว่า กรณีของพระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืชและสิทธิเกษตรกร เป็นความสามารถของอินเดียเป็นประเทศแรกในโลกที่หลอมรวมกฎหมายที่ว่าพันธุ์กรรมพืชให้เป็นหนึ่งเดียว หลังการต่อสู้ขัดแย้งของ 2 ฝ่ายคือ ฝ่ายที่ต่อสู้เรื่องสิทธิเกษตรกร (ประกอบด้วยเกษตรกร, องค์กรพัฒนาเอกชน, นักล็อบบี้ของเกษตรกร) กับอีกฝ่ายคือ ฝ่ายนักปรับปรุงพันธุ์พืช (ประกอบด้วยนักปรับปรุงพันธุ์พืช, บริษัทอุตสาหกรรมเมล็ดพันธุ์พืช) ซึ่งทั้งสองฝ่ายพยายามใช้ปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจในการต่อสู้เพื่อความต้องการของตนเอง ซึ่งที่สุดแล้วจบลงที่การยอมรับสิทธิเกษตรกรในระดับชาติ โดยเฉพาะในเรื่องสิทธิการจดทะเบียนพันธุ์กรรมพืชของท้องถิ่น จะทำให้เกษตรกรสามารถมีสิทธิเหนือพันธุ์พืชเช่นเดียวกับสิทธิของนักปรับปรุงพันธุ์พืช ในประเด็นนี้จะทำให้เกษตรกรอินเดียในการรักษาพันธุ์กรรมพืชท้องถิ่น ไม่ให้เข้าไปอยู่ในกฎของระบบพหุภาคีสนธิสัญญาITPGR และจะทำให้ประโยชน์จากพันธุ์กรรมพันธุ์พืชได้อย่างแท้จริง รวมทั้งสามารถแสดงอำนาจเชิงสัมพันธ์ต่อภาคีสมาชิกสนธิสัญญาITPGR และช่วยรักษาผลประโยชน์ให้กับตัวเองได้มากขึ้น

กรณีของอินเดียมีผลดีต่อประเทศกำลังพัฒนารวมทั้งประเทศไทย ที่มีลักษณะปัญหาคล้ายกันและเป็นประเทศในกลุ่มพัฒนาที่มีทรัพยากรเหมือนกัน ซึ่งกรณีนี้ประเทศไทยใน

* เช่น สิทธิในการจดทะเบียนพันธุ์พืช (Right to Register Varieties) เกษตรกรมีสิทธิเช่นเดียวกับนักปรับปรุงพันธุ์เชิงพาณิชย์

** เช่น สิทธิในเมล็ดพันธุ์พืช (Right to the Seed) เกษตรกรมีสิทธิในการเก็บและแลกเปลี่ยนเมล็ดพันธุ์ได้ หรือขายเมล็ดพันธุ์ แต่สิทธิการขายเมล็ดพันธุ์ถูกจำกัดในการที่เกษตรกรไม่สามารถขายเมล็ดพันธุ์ในบรรพบุรุษที่ติดฉลากด้วยการลงทะเบียนชื่อ

⁹⁹ Ramanna, Anitha. *Farmers' Rights in India*, pp. 48.

ความเห็นของผู้ศึกษาว่า ควรจะนำกรณีพระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืชและสิทธิเกษตรกร (The Protection of Plant Varieties and Farmers Rights Act 2001: PPVFR) ของประเทศอินเดียมาเป็นแนวทางในศึกษา โดยเฉพาะประเด็น การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาแก่ชุมชน (Community Intellectual Property Rights) หรือเกษตรกรเพื่อการคุ้มครองสิทธิเกษตรกรในเรื่อง พันธุ์กรรมพืชของท้องถิ่น การช่วยอนุรักษ์พืชท้องถิ่น และการรักษาผลประโยชน์ของเกษตรกร ซึ่งเป็นการเตรียมพร้อมหากจำเป็นต้องเข้าร่วมเป็นภาคีสมาชิกสนธิสัญญาITPGR ในอนาคตต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 4

สนธิสัญญาITPGR กับผลที่พึงกระทบต่อประเทศไทย

ผู้ศึกษาจะทำการวิเคราะห์สนธิสัญญาITPGR โดยแบ่งคู่ขัดแย้งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

1. ประเทศกำลังพัฒนา (developing countries) ซึ่งมีปัจจัยด้านทรัพยากรพันธุกรรมพืชกับ
2. ประเทศที่พัฒนาแล้ว (developed countries) ซึ่งมีปัจจัยด้านเสถียรภาพความมั่นคง(The Security Structure) เสถียรภาพการผลิต (The Production Structure) เสถียรภาพการเงิน (The Finance Structure) และเสถียรภาพความรู้ (The Knowledge Structure) แต่ขาดแคลนทรัพยากรพันธุกรรมพืช โดยฝ่ายแรกต้องการรักษาผลประโยชน์พันธุกรรมพืชของตนเองให้มากที่สุด ในขณะที่ฝ่ายหลังต้องการทรัพยากรพันธุกรรมพืชของฝ่ายแรก ดังนั้นจึงพยายามสร้างกติกาการเข้าถึง หรือสร้าง Rule of the game ขึ้นมา เพื่อจะได้พันธุกรรมพืชดังกล่าว โดยกรณีประเทศไทย เป็นประเทศในกลุ่มแรก เป็นอีกหนึ่งผู้เล่นเกม (game) ระดับโลกดังกล่าว และมีทรัพยากรพันธุกรรมพืชเป็นเดิมพัน หลังจากนั้นผู้ศึกษา จะใช้แนวคิดเรื่องอำนาจเชิงสัมพันธ์ (Relational Power) คือ อำนาจที่คู่ต่อสู้แต่ละฝ่ายใช้ในการเปลี่ยนแปลงในประเด็นใดประเด็นหนึ่งตามที่ตนต้องการ เพื่ออธิบายถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างประเทศไทยกับประเทศที่พัฒนาแล้ว เพื่อหาคำตอบว่า สนธิสัญญา ITPGR ที่จะพึงกระทบต่อประเทศไทย มีด้านที่ได้หรือเสียประโยชน์นั้นเป็นอย่างไรบ้าง โดยจะเน้นใน 5 ประเด็น คือ สิทธิเกษตรกร ความมั่นคงด้านอาหาร ปัญหาโลกร้อน การแสวงหาผลประโยชน์จากต่างชาติ และการเข้าถึงเมล็ดพันธุ์ ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้คือ

1. สิทธิเกษตรกร (Farmer's Rights) เป็นอย่างไร ได้หรือเสียประโยชน์จากสนธิสัญญา ITPGR

1.1 ความหมายและการพัฒนาการของสิทธิเกษตรกร (Farmers' Rights)

เกษตรกรในทุกภูมิภาคของโลก โดยเฉพาะเกษตรกรที่อยู่ในประเทศกำลังพัฒนาที่ตั้งอยู่ในป่าเขตร้อน คือ ผู้ที่ได้เรียนรู้ สืบสม และพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรพันธุกรรมพืชมาเป็นเวลาช้านาน เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่ทำให้เกิดการดำรงอยู่ของความหลากหลายทางพันธุกรรมพืช เกิดการคัดเลือกพัฒนาให้เกิดความหลากหลายของพันธุ์พืช การรับรองและคุ้มครองสิทธิเกษตรกร นอกจากจะเป็นการคุ้มครองสิทธิอันพึงมีพึงได้ของเกษตรกร เป็นการถ่วงดุลสิทธิของนักปรับปรุงพันธุ์พืชแล้ว ยังเป็นกลไกที่สนับสนุนให้เกษตรกรสามารถทำหน้าที่และมีบทบาทสำคัญต่อไปในการอนุรักษ์และพัฒนาความหลากหลายทางพันธุกรรมพืช แต่

อย่างไรก็ตามแม้จะเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า เกษตรกรในทุกภูมิภาคของโลกเป็นผู้มีบทบาทสำคัญอย่างมากในการอนุรักษ์ดูแลพัฒนาทรัพยากรพันธุกรรมพืช แต่การรับรองและคุ้มครองสิทธิเกษตรกรในความตกลงและกฎหมายระหว่างประเทศ มีอยู่อย่างค่อนข้างน้อยและจำกัด "สิทธิเกษตรกร ในระดับสากล เกิดขึ้นอย่างเป็นทางการครั้งแรกในปี ค.ศ. 1989 จากการปรับปรุงแก้ไขข้อถือปฏิบัตินานาชาติว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืช จุดเริ่มต้นของการปรับปรุงดังกล่าว เป็นผลมาจากแรงกดดันจากประเทศที่พัฒนาแล้วที่ไม่ต้องการให้มีการเข้าถึงพันธุ์พืชที่พัฒนาขึ้นใหม่โดยเสรีตามหลักการที่ถือว่าทรัพยากรพันธุกรรมพืชเป็น "สมบัติร่วมกันของมนุษยชาติ ทั้งนี้เนื่องจาก ตามเนื้อหาของข้อถือปฏิบัตินานาชาติว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืช ฉบับปีค.ศ.1983 ได้กำหนดความหมายของทรัพยากรพันธุกรรมพืชไว้ค่อนข้างกว้าง และรวมไปถึงพืชที่ได้จากปรับปรุงขึ้นโดยอาศัยเทคโนโลยีสมัยใหม่ด้วย ซึ่งทำให้ประเทศกำลังพัฒนามีโอกาสเข้าถึงพันธุ์พืชที่ประเทศพัฒนาแล้วปรับปรุงขึ้นได้อย่างเสรี ประเทศพัฒนาแล้วจึงได้ผลักดันให้มีการคุ้มครอง "สิทธิของนักปรับปรุงพันธุ์พืช ขึ้น เพื่อไม่ให้เกิดการเข้าถึงพันธุกรรมพืชตามหลักการเข้าถึงอย่างเสรี เป็นการเข้าถึงโดยไม่เสียค่าตอบแทน แต่จะต้องคุ้มครองสิทธิของนักปรับปรุงพันธุ์พืชด้วย ด้วยเหตุนี้ ประเทศกำลังพัฒนาจึงได้เรียกร้องให้มีการคุ้มครอง"สิทธิเกษตรกรขึ้น เพื่อสร้างการถ่วงดุลกับการคุ้มครองสิทธิของนักปรับปรุงพันธุ์พืช¹

โดย Visser and Louwaars รายงานว่า สิทธิเกษตรกรได้เกิดขึ้นมานานแล้ว โดยเกิดจากความต้องการความเท่าเทียมกันระหว่างผู้ใช้และผู้ให้ทรัพยากรพันธุกรรมพืช การมีส่วนร่วมที่จะอนุรักษ์พันธุกรรมพืช ความสมดุลของสิทธิทางทรัพย์สินทางปัญญา และสิทธิทางจริยธรรมเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) สนับสนุนให้เกษตรกรและชุมชนปกป้องและอนุรักษ์ทรัพยากรพันธุกรรมพืชและระบบนิเวศ 2) ให้เกษตรกรร่วมรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการใช้ประโยชน์ทรัพยากรพันธุกรรมพืช 3) เพื่อถ่วงดุลกับการคุ้มครองสิทธิของนักปรับปรุงพันธุ์พืช²

¹ บัณฑูร เศรษฐศิโรตม์, สิทธิเกษตรกรกับการอนุรักษ์พัฒนาพันธุกรรม [ออนไลน์], 2547. แหล่งที่มา http://www.measwatch.org/autopage/show_page.php?t=20&s_id=1&d_id=4 [15 มกราคม 2553]

² Visser, B. and N. Louwaars. Informal International Consultation on Farmers' Rights. 18-20 September 2007. p 57-67. อ้างถึงใน สงกรานต์ จิตรากร, "สิทธิเกษตรกรเกี่ยวกับพันธุกรรมพืช", เอกสารประกอบการบรรยายการประชุมวิชาการข้าวและธัญพืชเมืองหนาว ปี 2552 ณ โรงแรม ซีบีซี จอมเทียนรีสอร์ท พัทยา จ.ชลบุรี.9-11 มิถุนายน 2552. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่), หน้า 1-2.

ต่อมาองค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (Food and Agriculture Organization: FAO) ได้รับรอง (Recognize) สิทธิเกษตรกรอย่างเป็นทางการใน ค.ศ. 1989 (มติที่ประชุมใหญ่ของเอฟเอโอ ที่ 5/89) โดยให้ความหมายสิทธิเกษตรกรว่า สิทธิเกิดจากการมีส่วนร่วมของเกษตรกรจากอดีต ปัจจุบัน และอนาคต ในการอนุรักษ์ ปรับปรุงพันธุ์ และการทำให้เกิดการดำรงไว้ซึ่งทรัพยากรพันธุกรรมพืช³

Cullet and Kolluru ได้สรุปหน้าที่สำคัญของเกษตรกร ซึ่งครอบคลุมสิทธิเกษตรกรไว้⁴ ดังนี้

1) สิทธิเกษตรกร มีส่วนช่วยให้ระบบกฎหมายเป็นธรรมขึ้นด้วยการจัดให้มีสิทธิประโยชน์ในการจัดการพันธุ์พืช

2) สิทธิเกษตรกรมีส่วนช่วยให้มีการยอมรับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรต่อความมั่นคงด้านอาหาร การอนุรักษ์ และการบริหารจัดการความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน ตลอดจนนวัตกรรม การบริหารจัดการด้านการเกษตร

3) สิทธิเกษตรกรช่วยส่งเสริมการมีส่วนร่วมในด้านความมั่นคงด้านอาหาร โดยควบคุมและอุปถัมภ์ไม่เฉพาะทรัพยากรดินเท่านั้น แต่จะรวมถึงความรู้ของประชาชนที่ดำเนินกิจกรรมโดยตรงในการบริหารจัดการด้านการเกษตร

การปรับปรุงพัฒนากฎหมายเพื่อการคุ้มครองสิทธิเกษตรกรเริ่มปรากฏเป็นรูปธรรมในหลายประเทศโดยเฉพาะประเทศที่อยู่ในป่าเขตร้อน ประเทศที่มีกฎหมายบังคับใช้แล้ว เช่น เปรู อินเดีย บราซิล ไทย ฯ ที่กำลังอยู่ในกระบวนการจัดทำเป็นกฎหมาย เช่น บังคลาเทศ เป็นต้น ในกรณีของประเทศอินเดีย รัฐบาลได้ผ่านกฎหมายในปี 2544 ที่มีชื่อว่า กฎหมายคุ้มครองพันธุ์พืช และสิทธิเกษตรกร ในกฎหมายฉบับนี้ สิทธิเกษตรกรไม่ได้เป็นเพียงข้อยกเว้นสิทธิของนักปรับปรุงพันธุ์พืช แต่เป็นสิทธิของเกษตรกรที่กฎหมายให้การรับรองและคุ้มครอง สิทธิของเกษตรกรตามกฎหมายของอินเดีย คือ สิทธิในการเก็บ ใช้ เพาะปลูก ปลูกซ้ำ

³ FAO. Report of the conference of FAO, Twenty-fifth Session. Rome. 11-29 November 1989 [Online]. (n.d.). Available from: <http://www.fao.org/docrep/x5588e/x5588e00.HTM> [2010, January 7]

⁴Cullet, P. and R. Kolluru. 2003. Plant Variety Protection and Farmers' Rights. Towards a Broader Understanding. Delhi Law Review, Vol.24: 41-59. อ้างถึงใน สงกรานต์จิตรกร, "สิทธิเกษตรกรเกี่ยวกับพันธุกรรมพืช", เอกสารประกอบการบรรยายการประชุมวิชาการข้าวและธัญพืชเมืองหนาว จ.ชลบุรี.9-11 มิถุนายน 2552. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่), หน้า1-2 .

แลกเปลี่ยน แบ่งปัน และที่สำคัญที่ถือได้ว่าเป็นแกนหลักของสิทธิเกษตรกร คือ สิทธิในการขาย เมล็ดพันธุ์พืชที่ผลิตขึ้นในฟาร์มให้กับเกษตรกรคนอื่น แม้ว่าจะเป็นเมล็ดพันธุ์ที่ได้รับการคุ้มครอง โดยสิทธิของนักปรับปรุงพันธุ์พืชก็ตาม (มาตรา 39 ข้อ 4) เหตุผลสำคัญในการคุ้มครองสิทธิเกษตรกรดังกล่าว คือ เพื่อดำรงวิถีชีวิตของชุมชนเกษตรและระบบเกษตรกรรมแบบพึ่งพาตนเองของชาติเอาไว้ ตัวอย่างที่สะท้อนถึงบทบาทสำคัญของเกษตรกร คือ เมล็ดพันธุ์พืชที่ใช้ในการเพาะปลูกในอินเดียผลิตจากเกษตรกรถึงร้อยละ 87 ของปริมาณเมล็ดพันธุ์ทั้งหมด ⁵

สำหรับคุ้มครองสิทธิเกษตรกรไทย มีอยู่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และในพระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 ⁶ พระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 ของไทยเป็นกฎหมายระบบเฉพาะ * มีสาระสำคัญและกฎเกณฑ์ที่ไม่ได้เป็นการให้สิทธิผูกขาดโดยสมบูรณ์เหมือนกับกฎหมายสิทธิบัตร นับเป็นกฎหมายฉบับแรกของไทยที่ได้ให้การคุ้มครองสิทธิเกษตรกรไว้เป็นการเฉพาะ โดยมีเจตนารมณ์เพื่อส่งเสริมให้มีการปรับปรุงพันธุ์และพัฒนาพันธุ์พืชให้มีพันธุ์ใหม่ โดยการให้สิทธิและความคุ้มครองตามกฎหมาย พระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 ได้ให้การคุ้มครองสิทธิเกษตรกรในหลายลักษณะ คือ 1) สิทธิพิเศษในการเพาะปลูกหรือขยายพันธุ์สำหรับพันธุ์พืชใหม่ที่ได้รับการคุ้มครองด้วย

⁵ บัณฑิต เศรษฐศิริโรตม์, สิทธิเกษตรกรกับการอนุรักษ์พัฒนาพันธุ์กรรม [ออนไลน์], 2547. แหล่งที่มา http://www.measwatch.org/autopage/show_page.php?t=20&s_id=1&d_id=4 [15 มกราคม 2553]

⁶ คุ้มครองพันธุ์พืช, กอง. พระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ.2542. กรุงเทพฯ: กรมวิชาการเกษตร กระทรวง เกษตรและสหกรณ์, 2542 , 30 หน้า.

* กฎหมายเฉพาะ : ตามความตกลงทริปส์เปิดช่อง ในสมาชิกมีกฎหมายคุ้มครองพันธุ์พืช 3 ลักษณะคือ ระบบกฎหมายสิทธิบัตร ระบบกฎหมายเฉพาะ หรือทั้งสองระบบร่วมกัน แต่มีเงื่อนไขว่า หากประเทศสมาชิกเลือกที่จะให้ความคุ้มครองพันธุ์พืชภายใต้ระบบกฎหมายเฉพาะ กฎหมายเช่นนี้จะต้องเป็นระบบกฎหมายที่มีประสิทธิภาพ (An effective sui generis system) ความตกลงทริปส์ไม่ได้ให้คำจำกัดความหรืออธิบายความหมายของคำว่า “ระบบกฎหมายเฉพาะที่มีประสิทธิภาพ” ว่าหมายความว่าถึงระบบกฎหมายในลักษณะใด แต่ก็มีคำอธิบายจากหลายฝ่ายที่จะตีความว่า ระบบกฎหมายเฉพาะที่มีประสิทธิภาพนั้นก็หมายความว่าถึงอนุสัญญาอุพูฟ เนื่องจากอนุสัญญาอุพูฟเป็นระบบกฎหมายระหว่างประเทศที่ว่าด้วยการคุ้มครองพันธุ์พืชเพียงฉบับเดียวที่มีอยู่ในปัจจุบันเท่านั้น (เน็นทอน อินทนนท์, กฎหมายคุ้มครองพันธุ์พืช : แนวความคิดและบทวิเคราะห์ [ออนไลน์], (ม.ป.ป.). แหล่งที่มา

http://people.su.se/~nain4031/pvpcconcept.htm#_ftn31 [15 พฤศจิกายน 2552]

การใช้ส่วนขยายพันธุ์ที่เกษตรกรเป็นผู้ผลิตเอง เพื่อการเพาะปลูกในปีต่อไป แต่สิทธิของเกษตรกรนี้มีข้อจำกัดอยู่ กล่าวคือ ในกรณีที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยความเห็นชอบของ คณะกรรมการคุ้มครองพันธุ์พืช มีการประกาศให้พันธุ์พืชใหม่นั้นเป็นพันธุ์พืชที่ควรส่งเสริมการปรับปรุงพันธุ์ ให้เกษตรกรสามารถเพาะปลูกหรือขยายพันธุ์ได้ไม่เกินสามเท่าของปริมาณที่ได้มา (มาตรา 33) 2) สิทธิในการร่วมกับสมาชิกในชุมชนที่จะขอขึ้นทะเบียนพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น ซึ่งจะทำให้ชุมชนนั้นมีสิทธิเด็ดขาดในการที่จะนำเอาส่วนขยายพันธุ์ของพันธุ์พืชนั้นไปแสวงหาประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ (มาตรา 44 และ 47) ถ้าผู้ใดจะนำเอาพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น ไปใช้เพื่อการปรับปรุงพันธุ์ศึกษา ทดลอง หรือวิจัยเพื่อประโยชน์ในทางการค้าจะต้องทำข้อตกลงแบ่งปันผลประโยชน์ที่ได้รับจากการ ใช้พันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่นนั้น (มาตรา 48) หนึ่งในมาตรา 15 ผู้ขอจดทะเบียนพันธุ์พืชใหม่ ต้องเป็นนักปรับปรุงพันธุ์พืช ดังนั้น ถ้าเกษตรกรเป็นผู้ปรับปรุงพันธุ์หรือพัฒนาพันธุ์ใหม่ ก็มีสิทธิขอจดทะเบียนพันธุ์พืชใหม่ได้ 3) สิทธิในการร่วมเป็นกรรมการในคณะกรรมการคุ้มครองพันธุ์พืช (เป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายนี้) โดยทำหน้าที่ในการกำหนดกฎเกณฑ์ต่างๆ เพื่อการบังคับใช้เป็นกฎหมาย ในคณะกรรมการคุ้มครองพันธุ์พืชจะมีเกษตรกรจาก 6 ภูมิภาคต่างๆ ของประเทศ ร่วมเป็นกรรมการ ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 6 คน (มาตรา 5 และ 6)⁷

มูลนิธิชีววิถี ได้กล่าวถึงสิทธิเกษตรกรของประเทศไทยไว้⁸ ดังนี้

1) สิทธิในที่ดินทำกิน โดยสภาพข้อเท็จจริงแล้ว เกษตรกรไทยเป็นเกษตรกรบนที่เช่า เช่น ชาวนาในภาคกลาง เกษตรกรรับจ้างในภาคใต้ ได้แก่ คนที่กรีดยาง ลูกจ้างดายหญ้าในสวนปาล์ม และเกษตรกรที่ทำกินอยู่ในพื้นที่ของตนเองมาหลายชั่วอายุคน แต่ในความเป็นจริงส่วนมากเกษตรกรเหล่านั้น ไม่มีเอกสารสิทธิในที่ดินทำกิน ซึ่งจะเป็นหลักประกันความมั่นคงในชีวิต เพราะเป็นฐานในการกำหนดรูปแบบการผลิตที่เขามีสิทธิในการตัดสินใจ

2) สิทธิในน้ำเพื่อใช้ในการเกษตร น้ำเป็นปัจจัยสำคัญในการเพาะปลูก ที่ดินแต่ละผืนของแต่ละครอบครัว จะมีน้ำใช้อย่างพอเพียงได้ ผ่านการมีข้อตกลงร่วมกันของชุมชนในการจัดการน้ำ ในทางภาคเหนือจะมีระบบเหมืองฝาย ทางภาคใต้ ในบางชุมชนก็มีการทำท่อน้ำเพื่อใช้

⁷ บัณฑิต เศรษฐศิริโรตม์, สิทธิเกษตรกรกับการอนุรักษ์ พัฒนาพันธุกรรม [ออนไลน์], 2547.

แหล่งที่มา http://www.measwatch.org/autopage/show_page.php?t=20&s_id=1&d_id=4
[15 มกราคม 2553]

⁸ มูลนิธิชีววิถี, ประชาชนกับการปกป้องความหลากหลายทางชีวภาพ [ออนไลน์], (ม.ป.ป.).

แหล่งที่มา <http://www.biothai.net/web/print.php> [28 พฤษภาคม 2551]

ร่วมกัน สิทธิในน้ำเพื่อใช้ในการเกษตร จึงเป็นสิทธิของเจ้าของที่ดินแต่ละแปลงและสิทธิของชุมชน แต่ในปัจจุบัน ปัญหาการแย่งชิงน้ำเป็นปัญหาใหญ่ คนที่อยู่ริมน้ำ คนที่อยู่ต้นน้ำก็มีสิทธิใช้น้ำก่อน คนที่มีทุนก็สามารถผันน้ำมาใช้ได้

3) สิทธิในทรัพยากรทางพันธุกรรมพืช ซึ่งรวมถึงการคัดเลือกสรรพันธุ์ การเก็บ การรักษาวิธีการใช้ประโยชน์ ซึ่งสถานการณ์ในขณะนี้ อยู่ในภาวะที่ถูกแย่งชิงประโยชน์ ในรูปแบบของการรับรองสิทธิของนักปรับปรุงพันธุ์ ผ่านข้อตกลงระหว่างประเทศ ทั้งที่พันธุกรรมที่นำไปปรับปรุงนั้นคือ พันธุกรรมที่ได้จากท้องถิ่น และผ่านการปรับปรุง คัดสรร จนถึงการนำมาใช้ประโยชน์ จากบรรพบุรุษของแต่ละกลุ่มชนมาอย่างยาวนาน เช่น ปัญหาข้าวบาสมชาติ (ข้าวพื้นเมืองของสาธารณรัฐอินเดีย) ข้าวหอมมะลิของไทย ในขณะที่องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) ยอมรับว่าเกษตรกรมีสิทธิในการเก็บรักษา เมล็ดพันธุ์ และคัดเลือกพันธุ์ไว้ใช้ปลูกต่อ

4) สิทธิในการใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งเป็นสิทธิของชุมชนและเกษตรกร ในฐานะผู้มีส่วนร่วมในการจัดการและการใช้ประโยชน์ ตามที่รัฐธรรมนูญได้กำหนดไว้ ประเทศไทยมีความหลากหลายทางชีวภาพของทรัพยากรอย่างอุดมสมบูรณ์ จึงเป็นชุมชนทรัพย์ที่มีมูลค่ามหาศาลถ้าเรารู้จัก นำมาใช้

5) สิทธิในการกำหนดราคาพืชผลผลิตทางการเกษตร ที่ผ่านมาเกษตรกรมีสถานะเป็นเพียงลูกจ้างในแปลงเกษตรของตนเอง รับจ้างผลิตตามกระแสความต้องการของตลาด ราคาของพืชผลถูกกำหนดโดยกลไกทางการค้าทั้งในระดับโลก และในระดับประเทศ โดยอ้างความต้องการของผู้ซื้อ อย่างไม่คำนึงถึงต้นทุนที่แท้จริงที่เกษตรกรได้ลงทุน สิทธิในการกำหนดราคาผลผลิตทางการเกษตร จึงเป็นสิทธิที่สำคัญมากต่อการนำไปสู่การพลิกเปลี่ยนวิถีของประเทศ ที่ทำให้คนส่วนใหญ่ของประเทศพื้นภาวะความจน ลดช่องว่างทางสังคม

6) สิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องและทันท่วงที การรับรู้ข่าวสารนับเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะในปัจจุบันเพื่อเตรียมความพร้อมและเพื่อรับสถานการณ์ใหม่ที่อาจส่งผลกระทบต่อเกษตรกร

สรุปว่าสิทธิเกษตรกรเกี่ยวกับพันธุกรรมพืชเกิดจากความต้องการความเท่าเทียมกันระหว่างผู้ให้กับผู้ใช้ทรัพยากรและความต้องการที่จะร่วมอนุรักษ์พันธุกรรมพืชของเกษตรกร เนื่องจากเกษตรกรคือผู้ที่องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) ได้ให้ความหมายสิทธิเกษตรกรว่า เป็นสิทธิที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของเกษตรกรจากอดีต ปัจจุบัน และอนาคต ในการอนุรักษ์ปรับปรุงพันธุ์ และการทำให้เกิดการดำรงไว้ซึ่งทรัพยากรพันธุกรรมพืช สิทธิเกษตรกรได้ถูกกำหนดไว้ในมาตรา 9 ของสนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร (ITPGR) โดยเฉพาะสิทธิในการเก็บเมล็ดพันธุ์ไว้ใช้ประโยชน์ แลกเปลี่ยนหรือขายเมล็ดพันธุ์ / ส่วนขยายพันธุ์ที่ผลิตจากไร่นาของตน (Farm saved seed)

สาธารณรัฐอินเดียได้กำหนดสิทธิเกษตรกรเกี่ยวกับพันธุกรรมพืชค่อนข้างชัดเจน โดยเฉพาะการจดทะเบียนพันธุ์พืชใหม่และการขอขึ้นทะเบียนพันธุ์พืช สำหรับประเทศไทยไม่มีข้อความใดที่จะกล่าวถึงสิทธิเกษตรกรโดยตรงและชัดเจน แม้แต่พระราชบัญญัติหรือกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพันธุ์พืช เช่น พระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 หรือ พระราชบัญญัติพันธุ์พืช พ.ศ. 2518 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติพันธุ์พืช (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2550 ก็ไม่มีข้อกำหนดเกี่ยวกับสิทธิเกษตรกรที่ชัดเจน

1.2 สนธิสัญญา ITPGR กับสิทธิเกษตรกรไทย

สนธิสัญญาฯ ได้กำหนดกรอบของสิทธิเกษตรกรไว้ในมาตรา 9 ของสนธิสัญญา ITPGR ให้ครอบคลุมสิทธิประเภทต่างๆ⁹ ต่อไปนี้

- (1.) สิทธิในการปกป้องและส่งเสริมความรู้ท้องถิ่นเกี่ยวกับพันธุกรรมพืช (Traditional knowledge)
- (2.) สิทธิการมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดจากการใช้ทรัพยากรพันธุพืชเพื่ออาหารและการเกษตร
- (3.) สิทธิการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจระดับชาติในการการอนุรักษ์ และการใช้ประโยชน์ทรัพยากรพันธุกรรมพืชอย่างยั่งยืน
- (4.) สิทธิในการเก็บ ใช้ แลกเปลี่ยน และขายเมล็ดพันธุ์ที่ได้จากการเพาะปลูกในไร่ นา แต่อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาอย่างละเอียดพบว่า สิทธิเกษตรกรกำหนดไว้ในมาตรา 9 มีทั้งข้อดีข้อเสียต่อเกษตรกรไทยหลายประการดังนี้

1.2.1 ผลในทางดี

สนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร เป็นความตกลงระหว่างประเทศที่มีผลผูกพันทางกฎหมายฉบับแรกที่ทำให้รายละเอียดการรับรองสิทธิของเกษตรกร (Farmers' rights) ซึ่งเกษตรกรนั้นอาจถือว่าเป็นนวัตกรรมที่ไม่เป็นทางการ (Informal innovator) ซึ่งมีความสำคัญต่อเกษตรกรของโลก การให้การรับรองสิทธิของเกษตรกรเช่นเดียวกับการรับรอง "สิทธิของนวัตกรรมสมัยใหม่" (Modern innovator) ซึ่งได้รับการรับรองอย่าง

⁹Moore, Geraid, and Tymowski, Witold. Explanatory Guide to the treaty on Planetic Resources for Food and Agriculture. Switzerland : IUCN, 2005 ,p. 15.

เป็นทางการอยู่แล้วภายใต้กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาต่างๆ นับเป็นสิ่งที่มีความถูกต้องชอบธรรมยิ่ง¹⁰

โดยเหตุผลและความชอบธรรมของการรับรองสิทธิของเกษตรกรมีอยู่ 2 ประการ¹¹ คือ

(1.) นักปรับปรุงพันธุ์และประชากรโลกได้รับประโยชน์จากการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรพันธุกรรมพืชโดยเกษตรกรมาตั้งแต่อดีต การให้การรับรองสิทธิของเกษตรกรจะเป็นเครื่องจูงใจให้การอนุรักษ์และพัฒนาปรับปรุงพันธุ์ของเกษตรกรดำรงคงอยู่ต่อไป ในทางตรงกันข้ามการไม่รับรองสิทธิของเกษตรกรอาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพ และการสูญหายไปของทรัพยากรพันธุกรรมพืชได้

(2.) ที่ผ่านมาระบบกฎหมายระหว่างประเทศที่เป็นอยู่ให้การรับรองสิทธิของนวัตกรรมสมัยใหม่เท่านั้น โดยละเอียดที่จะให้การรับรองสิทธิของเกษตรกรอย่างสมควรจะเป็น หากแนวความคิดการคุ้มครองสิทธินักปรับปรุงพันธุ์พืชคือการส่งเสริมให้มีการพัฒนาและปรับปรุงพันธุ์พืชใหม่ปัญหาที่จะต้องคิดควบคู่กันไปคือความพยายามของเกษตรกรต่อการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรพันธุกรรมพืช ซึ่งเป็นหัวใจและรากฐานของระบบเกษตรกรรมไทยและของประเทศกำลังพัฒนาอื่น ควรจะได้รับการรับรองและส่งเสริมด้วยระบบกฎหมายใด

สำหรับประเทศไทยปัจจุบันกฎหมายของไทยที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิเกษตรกรมีอยู่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และในพระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ส่วนที่ 12 ได้รับรองสิทธิของชุมชนท้องถิ่นหรือชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ในการอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะหรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติ และมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืนแม้ว่ารัฐธรรมนูญจะไม่ได้ให้การคุ้มครองสิทธิของเกษตรกรโดยตรง แต่เนื่องจากชุมชนท้องถิ่นส่วนใหญ่ในประเทศไทย เป็นชุมชนที่ดำรงชีพอยู่บนฐานการเกษตร สมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร จึงอาจถือได้ว่ารัฐธรรมนูญได้รับรองสิทธิของเกษตรกรในการจัดการ การบำรุงรักษา และใช้

¹⁰จักรกฤษณ์ ควรพจน์ และ คณะ. รายงานโครงการศึกษาผลกระทบการเข้าเป็นภาคีสนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร, หน้า 37.

¹¹เรื่องเดียวกัน, หน้า 38.

ประโยชน์จากทรัพยากรพันธุกรรมพืชอย่างสมดุลและยั่งยืน¹² ในขณะที่พ.ร.บ. คุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 ได้ระบุถึงสิทธิของเกษตรกรไว้ในระดับหนึ่งกล่าวคือ ให้สิทธิพิเศษในการเพาะปลูกหรือขยายพันธุ์ สำหรับพันธุ์พืชใหม่ที่ได้รับคุ้มครองด้วยการใช้ส่วนขยายพันธุ์ที่เกษตรกรเป็นผู้ผลิตเอง เพื่อการเพาะปลูกในปีต่อไป แต่สิทธิของเกษตรกรนี้มีข้อจำกัดอยู่ เช่น ในกรณีที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการคุ้มครองพันธุ์พืช มีการประกาศให้พันธุ์พืชใหม่นั้นเป็นพันธุ์พืชที่ควรส่งเสริมการปรับปรุงพันธุ์ให้เกษตรกรสามารถเพาะปลูกหรือขยายพันธุ์ได้ไม่เกินสามเท่าของปริมาณที่ได้มา (มาตรา 33(4)) เป็นต้น¹³

ดังนั้น หากประเทศไทยเข้าร่วมในสนธิสัญญา ก็จะต้องกำหนดขอบเขตของสิทธิของเกษตรกรตามกฎหมายไทยเสียใหม่ ให้สอดคล้องกับบทบัญญัติของสนธิสัญญาในการรับรองสิทธิของเกษตรกร ประเทศไทยอาจพิจารณาดำเนินการดังนี้ โดยไม่จำเป็นต้องเร่งลงสัตยาบันเป็นภาคีสมาชิกของสนธิสัญญา คือ 1. คุ้มครองภูมิปัญญาดั้งเดิม ที่เกี่ยวกับทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร มากกว่าที่เป็นอยู่ใน พ.ร.บ. คุ้มครองพันธุ์พืชฯ ทั้งนี้ให้อยู่ภายใต้หลักการว่า การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาเกี่ยวกับพันธุ์พืชต้องอยู่ภายใต้สิทธิของเกษตรกร 2. ให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในกิจการที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ซึ่งทรัพยากรพันธุกรรมพืช นอกเหนือไปจากการส่งผู้แทนเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการคุ้มครองพันธุ์พืชแห่งชาติ 3. ให้เกษตรกรมีสิทธิไม่จำกัดต่อส่วนขยายพันธุ์ที่ได้จากการเพาะปลูกในไร่หรือแปลงการเกษตรของตน¹⁴

1.2.2 ผลในทางลบ

(1.) การที่สนธิสัญญา ITPGR ไม่ได้บังคับว่าภาคีสมาชิกจะต้องนำหลักการเรื่องสิทธิ

¹² สงกรานต์ จิตรากร, "สิทธิเกษตรกรเกี่ยวกับพันธุกรรมพืช", เอกสารประกอบการบรรยายการประชุมวิชาการข้าวและธัญพืชเมืองหนาว ปี 2552 ณ โรงแรม ซีบีรี่ จอมเทียนรีสอร์ท พัทยา จ.ชลบุรี. 9-11 มิถุนายน 2552. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่), หน้า 5.

¹³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 7.

¹⁴ จักรกฤษณ์ ควรวจน์ และ คณะ. รายงานโครงการศึกษาผลกระทบการเข้าเป็นภาคีสมาชิกของสนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร, หน้า 41.

ของเกษตรกรไปบัญญัติไว้ในกฎหมายของรัฐ เพียงแต่กำหนดให้มีการส่งเสริมเท่านั้น (มาตรา 9.2) ทำให้ไม่มีหลักประกันว่า สิทธิเกษตรกรจะได้รับการปกป้องคุ้มครองจริงๆ ตามวัตถุประสงค์ของสนธิสัญญาฉบับนี้ ในความคิดเห็นของผู้ศึกษาจึงมองว่าคำว่า สิทธิเกษตรกร ในสนธิสัญญา ITPGR น่าจะเป็นเพียงวาทกรรมที่สร้างขึ้นมาเพื่อให้ประเทศกำลังพัฒนาเกิดความจ้านไม่ต่อต้านผลประโยชน์ของประเทศที่พัฒนาแล้ว โดยใช้ FAO และสนธิสัญญาฉบับนี้เป็นเครื่องมือ เพราะเมื่อมองถึงประโยชน์ของประเทศที่พัฒนาแล้วที่แฝงอยู่ในเนื้อหาของสนธิสัญญาฉบับนี้แล้ว พบว่ามีการการระบุงเอาไว้ในหลายมาตราและเป็นข้อผูกที่ทุกประเทศต้องกระทำอย่างเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งมีความแตกต่างจากคำว่า สิทธิเกษตรกรที่ประเทศต่างๆ จะทำหรือไม่ทำก็ได้

โดยเฉพาะประเด็นทรัพย์สินทางปัญญา (property rights) สนธิสัญญา ITPGR มีการกำหนดการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร ที่มีการคุ้มครองโดยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาหรือทรัพย์สินอื่นๆ จะสอดคล้องกับข้อตกลงระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องและกับกฎหมายภายในประเทศที่เกี่ยวข้อง (มาตรา 12.3 (F.)) นอกจากนี้ไม่ได้ห้ามการขอรับสิทธิคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาสำหรับ “พันธุ์พืชที่ได้พัฒนาปรับปรุงขึ้นใหม่” และ กรณีขอความคุ้มครองในทรัพย์สินทางปัญญาในรูปแบบที่ได้รับ (in the form received) ในมาตรา 12.3(d) ที่ยังมีปัญหาในการตีความคำว่า “ในรูปแบบที่ได้รับ” เช่น ปัญหาว่า “ยีน” ของพืชที่สกัดจากทรัพยากรพันธุกรรมพืชที่ได้รับไปจากระบบพหุภาคี จะมีลักษณะ “ในรูปแบบที่ได้รับ” ตามบทบัญญัติในสนธิสัญญาหรือไม่ และจะสามารถนำไปจดสิทธิบัตรได้หรือไม่ ซึ่งประเด็นเหล่านี้จะนำไปกลับสู่วงจรมติ คือ การที่เปิดโอกาสให้ประเทศที่พัฒนาแล้วครอบครองพันธุกรรมของประเทศโลกที่สาม โดยเพียงแต่เอาไปเปลี่ยนแปลงเพียงเล็กน้อยหรือนำเอาเนื้อเยื่อหรือยีนที่มีคุณสมบัติต่างๆ จากพันธุกรรมพื้นบ้านไปจดสิทธิบัตร หลังจากนั้นประเทศอุตสาหกรรมเหล่านั้นจะบีบบังคับให้ภาคีต้องออกกฎหมายคุ้มครองพันธุ์พืชตามรูปแบบของสภาพเพื่อคุ้มครองพันธุ์พืชใหม่หรือยูพอฟ (UPOV) (โดยมีการจำกัดความว่า ระบบกฎหมายเฉพาะที่มีประสิทธิภาพ หมายถึงระบบของยูพอฟ เท่านั้น) (กรณีของไทยคือ พ.ร.บ.คุ้มครองพันธุ์พืช) เป็นที่ทราบกันว่าโดยทั่วไปหากประเทศอุตสาหกรรมไม่สามารถกดดันให้ประเทศกำลังพัฒนายอมรับระบบกฎหมายสิทธิบัตรในสิ่งมีชีวิตได้ ก็จะเสนอให้มีการบังคับใช้กฎหมายคุ้มครองพันธุ์พืชตามรูปแบบของยูพอฟแทน ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อยูพอฟเช่นเดียวกัน เนื่องจากระบบกฎหมายนี้ให้สิทธินักปรับปรุงพันธุ์ใกล้เคียงกันมากกับกฎหมายสิทธิบัตร (แต่จำกัดการคุ้มครองเฉพาะเรื่องพันธุ์พืชเท่านั้น ไม่รวมถึงเนื้อเยื่อ หรือยีน ไม่รวมพันธุกรรมอื่นๆ เช่น สัตว์ หรือจุลินทรีย์) ผลกระทบที่เกิดขึ้นในกรณีที่ภาคียอมรับภาคีในแนวทางองค์การการค้าโลกคือ ทำให้เกิดการผูกขาดพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ และเมล็ดสิทธิเกษตรกรใน

การเก็บไว้ทำพันธุ์ต่อ¹⁵ ซึ่งเป็นการสนับสนุนการแผ่ขยายอิทธิพลของบรรษัทข้ามชาติให้เข้ามา ยึดครองทรัพยากรและภูมิปัญญาของเกษตรกร โดยมีรัฐและนายทุนระดับชาติให้การสนับสนุนอยู่ เบื้องหลังต่อไป ซึ่งตั้งแต่อดีตที่ผ่านมาเกษตรกรและชุมชนได้แลกเปลี่ยนทรัพยากรในท้องถิ่น ไม่มี ผู้ใดเป็นเจ้าของ แต่ภายใต้ระบบกฎหมายของประเทศอุตสาหกรรม ซึ่งต้องการผูกขาดทรัพยากร พันธุกรรมให้เป็นสมบัติของตนและกีดกันผู้อื่นไม่ให้ประโยชน์นั้น¹⁶ ประเทศไทยมีความ หลากหลายทางชีวภาพสูงแห่งหนึ่งของโลก แม้ว่าไทยจะมีพื้นที่เพียง 0.36 ของพื้นแผ่นดินของโลก แต่กลับมีความหลากหลายพันธุกรรมพืชสัตว์ 2.6-10 % ของโลก¹⁷ แต่อย่างไรก็ตามความ หลากหลายทางชีวภาพของไทยปัจจุบันได้สูญหายไปอย่างรวดเร็วนับตั้งแต่เริ่มต้นแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับแรกเมื่อ พ.ศ. 2504 อันเป็นจุดเริ่มต้นที่รัฐได้ส่งเสริมให้เกิดการ ขยายตัวของ การปลูกพืชเชิงเดี่ยวเพื่อการส่งออกและเข้าไปร่วมเป็นส่วนหนึ่งของกระแสปฏิวัติ เชี่ยวที่มีการใช้พันธุ์ใหม่ๆ ทดแทนพันธุ์พื้นเมือง นับตั้งแต่การก่อตั้งสถาบันวิจัยข้าวนานาชาติ ที่ ประเทศฟิลิปปินส์ เมื่อ พ.ศ.2503 เป็นต้นมา ความสูญเสียของทรัพยากรชีวภาพและการล่มสลาย ของชุมชนท้องถิ่นอันหมายถึงการสูญหายของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับอาหารและยารักษาโรค เป็นต้น ได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และนับวันรุนแรงขึ้น พร้อมๆกับการขยายตัวของธุรกิจข้าม ชาติ¹⁸ ดังนั้นการที่สนธิสัญญาITPGR ไม่ห้ามการจดสิทธิบัตรจึงเป็นการซ้ำเติมปัญหาต่อ เกษตรกรไทยและแหล่งทำมาหากินของเกษตรกรไทยโดยตรง

(2) ประเด็นความเป็นเจ้าของและการแบ่งปันผลประโยชน์ทรัพยากรพันธุกรรมพืชที่ เก็บรักษาไว้ในธนาคารพันธุกรรม: ศูนย์การวิจัยด้านการเกษตรนานาชาติของสภารับข้อปรึกษาใน เรื่องการวิจัยด้านการเกษตรนานาชาติ (Consultative Group on International Agricultural Research – CGIAR) มีบทบาทสำคัญในการเก็บลักษณะและการอนุรักษ์ทรัพยากรพันธุกรรมพืช โดยมีพันธุกรรมพืชเก็บอยู่ตามศูนย์ในเครือข่ายของ CGIAR กว่า 650,000 ตัวอย่าง ประกอบด้วย พืชอาหาร พืชอาหารสัตว์และพืชไร่ที่ได้รับการบริจาคมมาจากประเทศต่างๆ ทั่วโลกเป็นเวลานาน หลายปี (CGIAR ก่อตั้งในปี ค.ศ. 1971) ต่อมา CGIAR ได้ลงนามข้อตกลงกับองค์คณะบริหาร (Governing Body) ของสนธิสัญญาITPGR ให้พืชเก็บสะสมอยู่ภายใต้ขอบเขตสนธิสัญญาITPGR -----

¹⁵ วิฑูรย์ เลี่ยนจำรูญ และ คณะ. สิทธิชุมชนในทรัพยากรชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น.

กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการมนุษยชนแห่งชาติ, 2548, หน้า77.

¹⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 6.

¹⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 16.

¹⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 47.

(มาตรา 15) ซึ่งภายใต้สนธิสัญญานี้ CGIAR จะยอมรับอำนาจขององค์คณะบริหารตามสนธิสัญญา¹⁹

สนธิสัญญานี้เปิดช่องให้ภาคีสมาชิกเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร ภายใต้ระบบพหุภาคี (มาตรา 12.1) ซึ่งระบบพหุภาคี จะประกอบด้วย ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร ที่ขึ้นบัญชีไว้ในภาคผนวก 1 และที่เก็บรักษาไว้ในการรวบรวมนอกถิ่นที่อยู่ของศูนย์การวิจัยด้านการเกษตรนานาชาติของสมาชิกรับข้อปรึกษาในเรื่องการวิจัยด้านการเกษตรนานาชาติ (Consultative Group on International Agricultural Research – CGIAR) (มาตรา 11.5) โดยองค์คณะบริหาร (Governing Body) จะตัดสินใจว่าจะมีการอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงต่อไปแก่บุคคลธรรมดาและนิติบุคคล (มาตรา 11.4) และองค์คณะบริหาร อาจตัดสินใจที่จะสร้างระดับการชำระผลประโยชน์ที่แตกต่างกันสำหรับประเภทของผู้รับที่ใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ในผลิตภัณฑ์นั้นที่ต่างกัน (13.2 (D)(2)) แต่อย่างไรก็ตามการประชุมล่าสุดครั้งที่ 3 เมื่อ 4 มิถุนายน 2009 ข้อเสนอในการแบ่งปันผลประโยชน์ยังไม่ชัดเจนแต่อย่างใด

ซึ่งในประเด็นนี้จะกระทบต่อสิทธิเกษตรกรด้วย เนื่องจากการอนุรักษ์พัฒนาทรัพยากรพันธุกรรมตลอดจนภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องเกิดจากกระบวนการภายใต้สังคมแบบเกษตรกรรม ภายใต้วิถีแห่งชุมชน กระบวนการดังกล่าวจะมีพลวัต (Dynamic) และดำเนินการร่วมกันจากสมาชิกภายในครอบครัว ภายในชุมชน รวมทั้งชุมชนเกษตรกรใกล้เคียง การคัดเลือกการผสมพันธุ์ การเพาะปลูก การเก็บเกี่ยว ตลอดจนการรักษาเมล็ดพันธุ์ล้วนสัมพันธ์กับความรู้หรือภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องอย่างแยกไม่ได้ ความรู้เหล่านี้จะได้รับการพัฒนาต่อยอดจากเกษตรกรรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง ดังนั้นทรัพยากรพันธุกรรม ตลอดจนภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องในปัจจุบันจึงเป็นผลมาจากความคิดสร้างสรรค์ การสั่งสม และการส่งผ่านต่อกันมาจากเกษตรกรในอดีตจนถึงปัจจุบัน การกำหนดให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นผู้ได้รับผลประโยชน์แต่ผู้เดียวจึงไม่ถูกต้อง และในทางปฏิบัติก็ทำได้ยาก หรืออาจทำไม่ได้เลย โดยในส่วนของสนธิสัญญา ITPGR ระบุให้ผลประโยชน์ทางการเงินตกได้แก่กองทุน (Trust Fund) จากนั้นค่อยแบ่งแก่ประเทศด้อยพัฒนา ประเทศกำลัง

¹⁹CGIAR, CGIAR and Genebanks [Online], (n.d.). Available from:

<http://www.cgiar.org/impact/genebanksdatabases.html> [2010, March 6]

* ย้อนดูผลการประชุมขององค์คณะบริหารของสนธิสัญญา ITPGR ทั้ง 3 ครั้ง หน้า 82-84.

พัฒนา และประเทศที่อยู่ระหว่างปรับตัวทางเศรษฐกิจเป็นอันดับแรก²⁰ ประเทศไทยมีพันธุ์ข้าวเก็บอยู่ในสถาบันวิจัยนานาชาติจำนวนมาก รวมถึงพันธุ์ข้าวที่มีอยู่ในประเทศไทยเองจำนวนมาก ซึ่งมีการพัฒนาพันธุ์โดยบรรพบุรุษมาอย่างยาวนาน ดังนั้นการเปิดช่องของการใช้ประโยชน์ตามหลักเกณฑ์ของสนธิสัญญาฉบับนี้ จะทำให้เกษตรกรได้รับผลประโยชน์น้อยและอาจจะสูญเสียประโยชน์อย่างถาวรหากประเทศพัฒนาแล้วใช้ช่องของสนธิสัญญานี้ในการจดสิทธิบัตรได้

1.3 สรุป

ประเทศไทยไม่มีข้อความใดที่จะกล่าวถึงสิทธิเกษตรกรโดยตรงและชัดเจน แม้แต่พระราชบัญญัติหรือกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพันธุ์พืช เช่น พระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 หรือ พระราชบัญญัติพันธุ์พืช พ.ศ. 2518 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติพันธุ์พืช (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2550 ก็ไม่มีข้อกำหนดเกี่ยวกับสิทธิเกษตรกรที่ชัดเจนเดียวกัน ซึ่งจากการที่มีสนธิสัญญาITPGR จะส่งผลทั้งด้านดีและเสียต่อเกษตรกรไทยหลายประการ

กล่าวคือ ด้านข้อดีสนธิสัญญาฉบับนี้เป็นความตกลงระหว่างประเทศที่มีผลผูกพันทางกฎหมายฉบับแรกที่ทำให้รายละเอียดการรับรองสิทธิของเกษตรกร (Farmers' rights) ซึ่งมีความสำคัญต่อเกษตรกรของโลก การให้การรับรองสิทธิของเกษตรกรเช่นเดียวกับการรับรอง "สิทธิของนวัตกรรมสมัยใหม่" (Modern innovator) ซึ่งได้รับการรับรองอย่างเป็นทางการอยู่แล้ว ภายใต้กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาต่างๆ นับเป็นสิ่งที่มีความถูกต้องชอบธรรมยิ่งขึ้น ทำให้ประเทศไทยและกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาสามารถนำหลักการเรื่องสิทธิเกษตรกรไปพัฒนาหรือปรับปรุงกฎหมายภายในประเทศของตนเพื่อการคุ้มครองสิทธิเกษตรกรได้กว้างขวางขึ้น โดยมีฐานกฎหมายระหว่างประเทศรองรับอยู่ สำหรับประเทศไทยในปัจจุบันการรับรองสิทธิของเกษตรกรยังคงมีอยู่ในขอบเขตที่จำกัด ตาม พ.ร.บ. คุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 ซึ่งได้รับรองสิทธิของเกษตรกรไว้ระดับหนึ่งเท่านั้น ดังเช่นในมาตรา 33(4) ที่แม้จะรับรองสิทธิของเกษตรกรที่จะใช้ส่วนขยายพันธุ์พืชที่ตนเองเป็นผู้ผลิตเพื่อการเพาะปลูกหรือขยายพันธุ์ แต่บทบัญญัติดังกล่าวก็ให้อำนาจรัฐที่จะจำกัดปริมาณเมล็ดพันธุ์ที่จะใช้ไม่เกินสามเท่า ในกรณีที่รัฐเห็นสมควรที่จะส่งเสริมการปรับปรุงพันธุ์พืชดังกล่าว

²⁰ สมชาย รัตนเชื้อสกุล, การเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์จากทรัพยากรพันธุกรรมพืช: ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับประเทศไทย, หน้า 46.

ส่วนผลเสียของสนธิสัญญาITPGR คือ 1. การที่สนธิสัญญาITPGR ไม่ได้บังคับว่าภาคีสมาชิกจะต้องนำหลักการเรื่องสิทธิของเกษตรกรไปบัญญัติไว้ในกฎหมายของรัฐ เพียงแต่กำหนดให้มีการส่งเสริมเท่านั้น ทำให้ไม่มีหลักประกันว่า สิทธิเกษตรกรจะได้รับการคุ้มครองจริงๆ ดังนั้น คำว่าสิทธิเกษตรกร จึงน่าจะเป็นเพียงวาทกรรมที่สร้างขึ้นมาเพื่อให้ประเทศกำลังพัฒนาเกิดความจำนนไม่ต่อต้านผลประโยชน์ของประเทศที่พัฒนาแล้ว โดยใช้ FAO และสนธิสัญญาฉบับนี้เป็นเพียงเครื่องมือเท่านั้น เพราะเมื่อมองถึงประโยชน์ของประเทศที่พัฒนาแล้วที่แฝงอยู่ในเนื้อหาของสนธิสัญญาฉบับนี้แล้วพบว่ามีการการระงับเอาไว้ในหลายมาตราและเป็นข้อผูกที่ทุกประเทศต้องกระทำอย่างเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะประเด็นการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา (property rights) นอกจากนี้ไม่ได้ห้ามการขอรับสิทธิคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาสำหรับ “พันธุ์พืชที่ได้พัฒนาปรับปรุงขึ้นใหม่” และ กรณีขอความคุ้มครองในทรัพย์สินทางปัญญาในรูปแบบที่ได้รับ ที่ยังมีปัญหาในการตีความคำว่า “ในรูปแบบที่ได้รับ” เช่น ปัญหาว่า “ยีน” ของพืชที่สกัดจากทรัพยากรพันธุกรรมพืชที่ได้รับไปจากระบบพหุภาคีจะมีลักษณะ “ในรูปแบบที่ได้รับ” หรือไม่ และจะสามารถนำไปจดสิทธิบัตรได้หรือไม่ ซึ่งประเด็นเหล่านี้จะนำไปกลับสู่วงจรเดิมคือ การเปิดโอกาสให้ประเทศที่พัฒนาแล้วครอบครองพันธุกรรมของประเทศกำลังพัฒนาอย่างที่เป็นมาตลอด 2. สนธิสัญญานี้เปิดช่องให้ภาคีสมาชิกเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร ภายใต้ระบบพหุภาคี ซึ่งจะประกอบด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร ที่ขึ้นบัญชีไว้ในภาคผนวก 1 และที่เก็บรักษาไว้ในการรวบรวมนอกถิ่นที่อยู่ของศูนย์การวิจัยด้านการเกษตรนานาชาติของสภารับข้อปรึกษาในเรื่องการวิจัยด้านการเกษตรนานาชาติ ซึ่งยังไม่ชัดเจนว่าการแบ่งปันผลประโยชน์จะเป็นอย่างไร ซึ่งประเด็นนี้อาจจะทำให้เกษตรกรไทยเสียประโยชน์ เนื่องจากพันธุกรรมพืช โดยเฉพาะข้าว ที่มีการสั่งสมพัฒนาจากรุ่นต่อรุ่น เมื่อมีการแบ่งปันผลประโยชน์แล้ว เกษตรกรจะได้รับส่วนแบ่งตรงนี้ด้วยหรือไม่ อย่างไร นอกจากนี้ ITPGR ระบุให้ผลประโยชน์ทางการเงินตกได้แก่กองทุน (Trust Fund) จากนั้นค่อยแบ่งแก่ประเทศด้อยพัฒนา ประเทศกำลังพัฒนา และประเทศที่อยู่ระหว่างปรับตัวทางเศรษฐกิจเป็นลำดับแรก ซึ่งจะ ทำให้เกษตรกรไทยเสียประโยชน์มากกว่าได้ประโยชน์ (ดูแผนภูมิที่9: สนธิสัญญา ITPGRกับผลที่พึงกระทบต่อไทยในประเด็นสิทธิเกษตรกร)

แผนภูมิที่ 9: สนธิสัญญา ITPGR กับผลที่พึงกระทบต่อไทยในประเด็นสิทธิเกษตรกร

ไทยเสียประโยชน์

ไทยได้ประโยชน์

สิทธิเกษตรกรกำหนดไว้ลอยๆ
ไม่ผูกมัด

ให้การรับรองสิทธิเกษตรกร

ไม่ชัดเจนว่า
เกษตรกรจะได้รับ
ส่วนแบ่งจากการใช้
ประโยชน์พันธุพืช
ด้วยหรือไม่

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2. บทบาทของ ITPGR จะช่วยส่งเสริมหรือบั่นทอนความมั่นคงทางอาหารของประเทศไทย

2.1 สภาพความมั่นคงทางอาหารในประเทศไทย

ประเทศไทยอยู่ในเขตร้อนชื้น มีความหลากหลายทางชีวภาพสูง สำหรับความหลากหลายของพืชคาดว่ามีอย่างน้อย 18,000 ชนิด (ร้อยละ 8) ของโลกพบในประเทศไทย จากพืช 30 ชนิดที่มีความสำคัญและเป็นอาหารของมนุษย์ โดยเฉพาะข้าว พบว่า มีความหลากหลายทั้งชนิดของข้าวและชนิดพันธุ์ นอกจากนี้ยังพบความหลากหลายในผลไม้เมืองร้อน ทำให้ประเทศไทยมีพันธุ์พืชที่มีความหลากหลาย จึงเป็นสาเหตุใหญ่ทำให้ไทยครองอันดับหนึ่งของโลกในการส่งออกพืชเศรษฐกิจโดยเฉพาะข้าว²¹ (ดูตารางที่ 9: พืชเศรษฐกิจส่งออกที่สำคัญของประเทศไทย)

ทั้งนี้ ประเทศไทยเป็นประเทศที่ส่งออกอาหารโดยสุทธิของโลก (net food exporter) ซึ่งหมายถึงประเทศที่ส่งออกอาหารมากกว่าการนำเข้า โดยเป็นประเทศผู้ส่งออกอาหารรายใหญ่ของโลก เป็นอันดับที่ 10 สามารถส่งออกอาหารได้มากกว่า 50% ของผลิตผลด้านอาหารที่ผลิตได้ ในระดับเดียวกับสหรัฐอเมริกา แคนาดา อาร์เจนตินา ออสเตรเลีย เป็นต้น โดยประเทศไทยสามารถส่งออกข้าว มันสำปะหลัง ยางพารา เป็นอันดับ 1 ของโลกติดต่อกันหลายปี ส่วนผลผลิตอื่นๆ เช่น กุ้ง ไข่ สับปะรด ก็ติดอยู่ในอันดับต้นๆ ของโลกเช่นเดียวกัน²² แต่อย่างไรก็ตามยังพบว่า คนไทยจำนวนมากยังขาดแคลนอาหาร โดยจากหนังสือ The State of Food Insecurity in the World 2008 ของ FAO ได้รายงานไว้ว่า ช่วงค.ศ. 2003-5 ประเทศไทยมีผู้หิวโหยประมาณ 17 % ซึ่งสูงกว่ามาเลเซีย เวียดนาม และฟิลิปปินส์ คือ 2 %, 13 % และ 16 % ตามลำดับ แต่ก็ต่ำกว่า พม่า ลาว คือ ประมาณ 19 % ส่วนกัมพูชา และสิงคโปร์ไม่มีข้อมูล อย่างไรก็ตามรายงานฉบับนี้ไม่ได้ระบุว่าทำไมประเทศไทยจึงมีตัวเลขภาวะหิวโหยที่สูงกว่าบางประเทศทั้งที่ผลิตอาหารได้อันดับต้นๆ ของโลกดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น เพียงแต่ได้รายงานภาวะภาพรวมทั่วโลกว่า สาเหตุสำคัญที่ทำให้

ศูนย์วิทยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

²¹สงกรานต์ จิตรกร และ คณะ, โครงการศึกษาผลกระทบและมาตรการรองรับจากการที่ประเทศไทยจะเข้าเป็นภาคีสถิติสัญญาว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร, หน้า 2-1 และ 2-2.

²²มูลนิธิชีววิถี. ความ(ไม่)มั่นคงทางอาหารกับทางออกของประเทศไทย. นนทบุรี: มูลนิธิชีววิถี, (ม.ป.ป.), หน้า 4.

ตารางที่ 9: พืชเศรษฐกิจส่งออกที่สำคัญของประเทศไทย

พืช	พื้นที่ เพาะปลูก ก (ล้านไร่)	ผลผลิต (ล้านตัน)	มูลค่าการ ส่งออก (ล้านบาท)	ส่งออก อันดับโลก	ส่วนแบ่ง ตลาดโลก(%)
ข้าว	66.95	29.90	119,304	1	32
ข้าวโพด	5.97	3.60	0.64	-	0.11
มันสำปะหลัง	7.34	26.91	40,000	1	75
น้ำตาล (อ้อย)	6.31	6.69	30,000	2	11
สับปะรด	0.60	2.31	21,182	1	37
ยางพารา	15.12	3.07	664,000	1	42
ลำไย	0.94	0.49	5,000	1	80
ทุเรียน	0.68	0.72	3,200	1	90
มังคุด	0.36	0.30	1,000	1	83
เงาะ	0.43	0.49	400	-	7
ลิ้นจี่	0.17	0.08	624	-	12
ลองกอง	0.30	0.28	23	-	57
มะม่วง	1.79	2.22	800	-	2.7
ส้มโอ	0.20	0.31	119	-	0.8
กล้วยไข่	0.06	0.17	100	-	0.26
กล้วยหอม	0.09	0.23	50	-	0.03

ที่มา: ข้อมูลพื้นฐานเศรษฐกิจการเกษตร ปี 2550 อ้างถึงใน สงกรานต์ จิตรกร และ คณะ, โครงการศึกษาผลกระทบและมาตรการรองรับจากการที่ประเทศไทยจะเข้าเป็นภาคีสันธิสัญญา ระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร, หน้า (2-2)

ภาวะความหิวโหยสูงทั่วโลก* เนื่องมาจากราคาอาหารที่พุ่งสูงขึ้น²³

เมื่อเรามองถึงแนวคิดความมั่นคงทางอาหาร เป็นแนวคิดที่ให้สังคมไทยและสังคมโลกได้พิจารณาว่ามนุษย์ทุกคนมีสิทธิในการมีสุขภาวะที่ดี มีอาหารที่มีคุณค่าไว้บริโภคอย่างพอเพียง ซึ่งหล่อหลอมสั่งสมมาจากวัฒนธรรมภูมิปัญญาของแต่ละสังคม และฐานทรัพยากรของระบบนิเวศที่มีความแตกต่างกัน ความมั่นคงทางอาหารจะเกิดขึ้นได้ต้องไม่มีการผูกขาดในเชิงโครงสร้างทางการผลิตการเข้าถึงฐานทรัพยากร และการบริโภค หากแต่มีการกระจายให้ทุกคนได้มีอิสระในการผลิต การเข้าถึงและการจัดการฐานทรัพยากร รวมทั้งการบริโภคที่พอเพียง เพื่อนำไปสู่การมีสุขภาวะที่ดี แนวคิดความมั่นคงทางอาหารยังสอดคล้องกับแนวคิดสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่ถูกรับรองโดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 หมวดสิทธิเสรีภาพของชนชาวไทย มาตรา 66 ว่าด้วยสิทธิชุมชนร่วมกับสิทธิบุคคลในการมีส่วนร่วมจัดการ บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม รวมทั้งความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืน และหมวดแนวนโยบายพื้นฐานแห่งชาติ มาตรา 83 รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการดำเนินการตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และมาตรา 84 รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านเศรษฐกิจ ที่ก่อให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน มีการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม และส่งเสริมสนับสนุนการรวมกลุ่มของเกษตรกร เป็นต้น ถึงแม้ว่ารัฐธรรมนูญไม่ได้รับรองอย่างชัดเจนในการให้คนไทยมีสิทธิในการมีสุขภาวะที่ดีต่อความมั่นคงทางอาหาร แต่ได้รับรองสิทธิของการพัฒนาและสิทธิของการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ แนวคิดสิทธิของเกษตรกร สิทธิชุมชน และสิทธิในฐานทรัพยากร การที่รัฐธรรมนูญรับรองสิทธิดังกล่าวมีพัฒนาการมาจากการขับเคลื่อนของภาคประชาชนในการปกป้องฐานทรัพยากรและอาหาร ความมั่นคงทางอาหาร

*การประชุมคณะรัฐมนตรีของไทย เมื่อวันที่ 12 มกราคม 2553 ระบุว่า ข้อมูลของ FAO ในระหว่างปี พ.ศ. 2547-2549 (2004-2006) พบว่าประเทศไทยมีจำนวนผู้อดอยากหิวโหยจำนวน 10.7 ล้านคน หรือร้อยละ 17 ของประชากรทั้งหมดของประเทศ ดังนั้น ประเทศไทยควรให้ความสำคัญกับเรื่องความมั่นคงด้านอาหารเช่นเดียวกัน เพราะยังมีประชากรส่วนหนึ่งที่ไม่สามารถจะเข้าถึงอาหารได้และไม่มีที่ดินหรือมีที่ดินทำกินแต่ไม่เพียงพอ ซึ่งกลุ่มผู้ที่อดอยากเหล่านี้จะมีอาชีพแตกต่างกันไปทั้งที่อยู่ในเมืองและในชนบท

²³ Food and Agriculture Organization of the United Nations. The State of Food Insecurity in the World 2008. Rome: FAO, 2008, pp. 6-13.

จึงส่งผลต่อการมีระบบสุขภาพของครัวเรือนที่ทั้งทางกาย จิตใจ สังคม และปัญญา ด้วยเหตุนี้ แนวคิดความมั่นคงทางอาหารจึงจำเป็นต้องวิเคราะห์ให้เห็นถึงโครงสร้างของ ระบบเศรษฐกิจ การเมือง สังคมวัฒนธรรม อันเป็นสาเหตุแห่งปัญหาของการผูกขาดการเข้าถึง อาหารที่มั่นคง ระบบเศรษฐกิจเสรีนิยมทำให้สิทธิในการพัฒนาตั้งแต่การผลิต การแปรรูป การขาย การเข้าถึง ทรัพยากรและการเข้าถึงอาหารถูกตีค่าเป็นเงินตรา มนุษย์เป็นเพียงทรัพยากรแรงงานใน กระบวนการผลิตและการค้า การเข้าถึงอาหารและการมีสุขภาพที่ดีต้องใช้เงินตราจึงจะมีสิทธิ ซึ่ง ทำให้สังคมมีความเหลื่อมล้ำ มีการเลือกปฏิบัติ และมีความขัดแย้งอันเป็นสาเหตุของปัญหาความ ยากจนและการไม่ได้รับความเป็นธรรมในการมีสุขภาพที่ดี²⁴

ทั้งนี้เมื่อวิเคราะห์ถึงระบบเกษตรกรรมและระบบอาหารของไทยในปัจจุบันพบว่า (1.) การพึ่งพาปัจจัยการผลิตและอาหารจากภายนอก: แม้ว่าเกษตรกรจะเป็นผู้ผลิตอาหาร แต่ ครอบครัวยุทธศาสตร์กลับพึ่งพาตนเองในเรื่องอาหารน้อยกว่าที่ควรจะเป็น เช่น จากการสำรวจของ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรพบว่า เกษตรกรในประเทศไทยพึ่งพาอาหารที่ผลิตได้จากในไร่นา ตนเองเพียง 29.74 % และแนวโน้มการพึ่งพาตนเองเรื่องอาหารกำลังลดต่ำลงทุกขณะ เช่น เกษตรกรในภาคใต้ใช้ผลผลิตจากไร่นาเพื่อเป็นอาหารต่ำเพียง 6.35 %* (2.) จำนวนเกษตรกร เหลือเพียงครึ่งหนึ่ง: ประเทศไทยมีประชากรรวมทั้งสิ้น 66.8 ล้าน

²⁴ ศยามล ไกยูรวงศ์, “จากนโยบายปลูกป่าเชิงพาณิชย์สู่นโยบายพืชน้ำมันกับความมั่นคงทางอาหารในภาคใต้ “,การสัมมนาสาธารณะ เรื่องนโยบายพืชน้ำมันและพืชยางพารา : โอกาส & ความเสี่ยง ของเกษตรกร ที่มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.17 - 19 ตุลาคม 2551(เอกสารไม่ตีพิมพ์ เผยแพร่)

*งานศึกษาชิ้นนี้ไม่ได้ระบุว่าสาเหตุอะไรที่ทำให้คนภาคใต้พึ่งพาอาหารจากไร่นาของตนเอง น้อยลง แต่ในมุมมองของผู้วิจัย มองว่า มาจากสาเหตุการปลูกพืชอาหารลดน้อยลงดังที่นายสุพจน์ แสงประทุม ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 5 สงขลา ที่ระบุว่า พื้นที่ปลูก ข้าวในภาคใต้ลดลงตามลำดับ โดยลดลงจาก 2,773,013 ไร่ ในปี 2542/2543 เหลือ 2,158,233 ไร่ ในปี 2546/2547 ลดลงถึง 614,780 ไร่ ลดลงเฉลี่ยประมาณ 153,695 ไร่/ปี คิดเป็นร้อยละ 22 ซึ่งการที่พื้นที่นาลดลง เนื่องจากเกษตรกรได้เปลี่ยนไปปลูกพืชอื่น เช่น ยางพารา ปาล์มน้ำมัน หรือ ไม่มีแรงงานทำนา จนกลายเป็นพื้นที่นาร้างว่างเปล่าในที่สุด(ASTVผู้จัดการออนไลน์, คน ใต้แห่ปลูก “ยาง - ปาล์ม” ทำที่นาหาย 6 แสนไร่[ออนไลน์] , 20 มิถุนายน 2549 . แหล่งที่มา <http://www.manager.co.th/Local/ViewNews.aspx?NewsID=9490000079999>[2009, December 19])

และพบว่า จำนวนเกษตรกรลดลงอย่างรวดเร็วจาก 67 % เมื่อพ.ศ. 2532 ลดเหลือน้อยกว่า 40 % ในปี 2552 (3.) หนี้สินล้นพ้นตัว ตัวเลขหนี้สินของเกษตรกรสำนักงานสถิติแห่งชาติ ซึ่งสำรวจในเดือนกุมภาพันธ์ 2551 พบว่า มีเกษตรกรที่มีภาระหนี้สินคิดเป็นร้อยละ 76.70 ของเกษตรกรทั้งหมด (4.) เกษตรกร 60 % ต้องเช่าที่ดิน: จากการสำรวจของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร พบว่า เกษตรกร 59.73 % ต้องเช่าที่ดินทำกิน ดังนั้นปัญหาเรื่องที่ดินทำกินของเกษตรกรจึงอยู่ในขั้นวิกฤติ ซึ่งวิกฤตินี้จะปรากฏชัดขึ้นเมื่อเกิดวิกฤติการอาหารและพลังงาน ซึ่งสัญญาณแรกได้เกิดขึ้นแล้วตั้งแต่ปลายพ.ศ.2550 จนถึงกลางพ.ศ. 2551 คือค่าเช่าที่ดินเพื่อการทำนาในหลายพื้นที่เพิ่มสูงขึ้นเท่าตัว (5.) ปัญหาสุขภาวะ: การใช้สารเคมีทางการเกษตรทำให้เกษตรกรได้รับพิษภัยสะสมในร่างกาย เมื่อพ.ศ. 2541 กรมอาชีวอนามัย กระทรวงสาธารณสุข พบว่าเกษตรกรที่ผลการตรวจเลือดอยู่ในเกณฑ์ไม่ปลอดภัยและเสี่ยงต่อการเกิดพิษเป็นจำนวนถึง 77,789 คน จากจำนวนเกษตรกรที่ตรวจเลือด 369,573 คน หรือคิดเป็น 21 % ของจำนวนเกษตรกรทั้งหมด ทั้งนี้สาเหตุสำคัญของปัญหาระบบเกษตรกรของไทยเกิดมาจาก การใช้สารเคมีเพิ่มขึ้นอย่างมากตั้งแต่ยุคปฏิวัติเขียวเป็นต้นมา เนื่องจากเมล็ดพันธุ์ที่ถูกปรับปรุงนั้นเป็นเมล็ดพันธุ์ที่คัดเลือกเพื่อให้ตอบสนองต่อปุ๋ยเคมีเป็นสำคัญ โดยในพ.ศ. 2514 ประเทศไทยใช้ปุ๋ย 128,139 ตัน และเพิ่มขึ้นเป็น 321,700 ตัน ในพ.ศ. 2525 หลังจากนั้นเป็นต้นมา การเพิ่มของปุ๋ยในประเทศไทยได้เพิ่มขึ้นอย่างก้าวกระโดด โดยเพิ่มสูงถึง 1,763,028 ตัน ตัวเลขพ.ศ. 2550 พบว่า นำเข้าปุ๋ยปีละ 3.4 ล้านตัน คิดเป็นมูลค่า 45,138 ล้านบาท นำเข้าสารกำจัดศัตรูพืชปีละ 116,322 ตัน มูลค่า 15,025 ล้านบาท โดยการใช้ปุ๋ยและสารกำจัดศัตรูพืช กลายเป็นต้นทุนสำคัญของการผลิตในภาคการเกษตรของไทย จากผลการสำรวจต้นทุนดังกล่าว มีมูลค่าสูงมากกว่า 1 ใน 3 ของต้นทุนการปลูกพืชทั้งหมดของเกษตรกร ดังนั้นจึง สรุปว่า สภาพของไทยในปัจจุบัน แม้ว่าจะสามารถผลิตและส่งออกอาหารอยู่ในอันดับ10 ของโลก แต่สภาพของคนไทย ยังไม่มีความมั่นคงทางด้านอาหารดังผลการศึกษาข้างต้น²⁵

2.2 สนธิสัญญา ITPGR กับผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหารของไทย

สนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตรมีวัตถุประสงค์ในการการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตรอย่างยั่งยืน และให้มีการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดจากการใช้ทรัพยากรเหล่านั้นอย่างเป็นธรรม โดยต้องมีการดำเนินการเพื่อการเกษตรที่ยั่งยืนและความมั่นคงทางอาหารที่สอดคล้องกับอนุสัญญา

²⁵. มุลนิธิชีววิถี, ความ(ไม่)มั่นคงทางอาหารกับทางออกของประเทศไทย, หน้า 5-12.

ความหลากหลายทาง และรับรู้ ว่าการอนุรักษ์ การสำรวจ การรวบรวม การแยกแยะลักษณะ การประเมินคุณค่า และการรวบรวมเป็นเอกสารเกี่ยวกับทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร เป็นสิ่งที่จำเป็นเพื่อให้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายของปฏิญญากรุงโรมว่าด้วยความมั่นคงทางอาหารของโลก (Rome Declaration on World Food Security) และของแผนการดำเนินงานของการประชุมสุดยอด (World Food Summit Plan of Action) ว่าด้วยอาหารโลก และเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนทางการเกษตรเพื่อคนรุ่นนี้และรุ่นต่อ ๆ ไป รวมถึงความสามารถของประเทศกำลังพัฒนา และประเทศที่กำลังอยู่ในช่วงการปรับตัวทางเศรษฐกิจในการอาสาดำเนินการกึ่งนี้จำเป็นต้องเสริมความเข้มแข็งโดยด่วน²⁶

2.2.1 ผลในด้านการส่งเสริม

การเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตรเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งยวดต่อความมั่นคงทางอาหารสำหรับประชากรโลกทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ทรัพยากรพันธุกรรมพืชคือวัตถุดิบที่เกษตรกรและนักปรับปรุงพันธุ์พืชใช้ในการปรับปรุงคุณภาพและผลผลิตของพืช ไม่มีประเทศใดในโลกที่สามารถพัฒนาพันธุ์พืชของตนเองโดยไม่ต้องอาศัยสายพันธุ์หรือพันธุกรรมพืชต่างถิ่น ยกตัวอย่างเช่น ข้าวโพดพันธุ์สุวรรณ 1 ของไทยเกิดจากความพยายามของนักปรับปรุงพันธุ์เป็น 10 ปี มีฐานพันธุกรรม 36 สายพันธุ์จากทั่วโลก สายพันธุ์ด้านทานโรคราน้ำค้างได้มาจากประเทศฟิลิปปินส์ ปัจจุบันก็ยังเป็นฐานพันธุกรรมให้ข้าวโพดอีกหลายสิบพันธุ์ในประเทศไทย²⁷ อนาคตของการพัฒนาพันธุ์พืชเพื่ออาหารและการเกษตรจึงขึ้นอยู่กับความร่วมมือระหว่างประเทศที่เปิดให้มีการแลกเปลี่ยนทรัพยากรพันธุกรรมพืช ซึ่งดำเนินมาช้านานแล้วตั้งแต่ออดีต²⁸ ดังนั้น สนธิสัญญาดังกล่าวนับว่ามีความสอดคล้องกับประเทศไทยอย่างมาก ในฐานะภาคเกษตรกรรมเป็นภาคเศรษฐกิจที่สำคัญของไทยทั้งในแง่ของความมั่นคงของแหล่งอาหาร

* ดูหมวดที่ 1 FAO, ITPGR 2001. (ในภาคผนวก 1)

²⁶FAO. INTERNATIONAL TREATY ON PLANT GENETIC RESOURCES FOR FOOD AND AGRICULTURE [Online], (n.d.). Available from: <http://www.fao.org/legal/treaties/033s-e.htm> [2009, December 19]

²⁷การบรรยายของรองศาสตราจารย์ ดร. เบญจพรณ เอกะสิงห์ เรื่อง “สนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร” ในการสัมมนาเรื่อง ก้าวให้ทันโลกกับเรื่องใกล้ตัว ณ สำนักบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ วันที่ 3 กันยายน 2547 อ้างถึงในกอบกุล ราชะนาคร. พันธกรณีระหว่างประเทศด้านสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, 2548, หน้า 60-61.

²⁸กอบกุล ราชะนาคร, พันธกรณีระหว่างประเทศด้านสิ่งแวดล้อม, หน้า 61.

ภายในประเทศและการสร้างรายได้จากการส่งออก ประเทศไทยมีความจำเป็นในการที่จะต้องดำเนินการพัฒนาปรับปรุงพันธุ์อย่างต่อเนื่องเพื่อดำรงความสามารถในการแข่งขันกับประเทศอื่นๆ สนธิสัญญาดังกล่าวซึ่งเป็นกฎกติการะหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรม ทั้งที่เป็นของไทยในต่างประเทศ และของต่างประเทศที่ไทยอาจมีความจำเป็นต้องใช้ในการปรับปรุงพันธุ์ในอนาคต รวมทั้งการแบ่งปันผลประโยชน์ของการใช้ทรัพยากรดังกล่าว ย่อมจะต้องส่งผลต่อการประกันความมั่นคงทางอาหาร การวิจัยและปรับปรุงพันธุ์พืช การอนุรักษ์ความหลากหลายของพันธุกรรมพืช และการค้าระหว่างประเทศของไทยอย่างแน่นอน ไม่ว่าไทยจะเข้าร่วมเป็นสมาชิกหรือไม่ก็ตาม นอกจากนี้ในฐานะที่ไทยเป็นประเทศที่มีพันธุกรรมพืชอาหารและการเกษตรที่อุดมสมบูรณ์มากประเทศหนึ่งของโลก และมีพันธุกรรมพืชดังกล่าวจำนวนมากได้ถูกเก็บไว้ที่ธนาคารพันธุกรรมพืชต่างๆ ในความดูแลของระบบพหุภาคีของสนธิสัญญา ITPGR ประเทศไทยจึงมีโอกาสดังกล่าวที่จะได้รับผลประโยชน์ตอบแทนจากการใช้ทรัพยากรดังกล่าวด้วย หากไทยไม่เข้าร่วมเป็นสมาชิกก็อาจสูญเสียโอกาสที่จะได้รับผลตอบแทนเช่นกัน แต่ก็ต้องพิจารณาด้วยว่าผลตอบแทนนั้นจะคุ้มค่ากับต้นทุนหรือไม่ ด้วยเหตุผลต่างๆ ข้างต้น การศึกษาถึงผลดีผลเสียของการเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วมเป็นภาคีในสนธิสัญญา นี้จึงเป็นสิ่งจำเป็น²⁹

แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาอย่างละเอียดสนธิสัญญา ITPGR อาจจะไม่ช่วยให้ไทยได้ประโยชน์ในเชิงความมั่นคงทางอาหารได้ตามวัตถุประสงค์

เนื่องจาก สถานภาพการปลูกพืชตามสนธิสัญญาในประเทศไทย ในจำนวนพืช 64 รายการในภาคผนวกที่ 1 ของสนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตรนั้น มีข้อมูลว่ามีการเพาะปลูกเชิงเศรษฐกิจอย่างเป็นทางการในประเทศไทยเพียง 22 รายการ ได้แก่ สกุลข้าวบาร์เลย์ มันสำปะหลัง สกุลถั่วกระด้าง สกุลถั่วแขก สกุลข้าวโพด วงศ์บอน สกุลถั่วลิ้นเต่า สกุลข้าวเดือย สกุลมันฝรั่ง สกุลข้าว สกุลข้าวฟ่าง สกุลทานตะวัน สกุลมันเทศ สกุลข้าวสาลี สกุลหน่อไม้ฝรั่ง วงศ์กะหล่ำ สกุลแครอท สกุลมะเขือ สกุลกล้วยกลุ่มส้ม มะพร้าว และสกุลสตรอเบอร์รี่ โดยมีพื้นที่เพาะปลูกรวมกว่า 97.2 ล้านไร่ พืชเหล่านี้มีแหล่งกำเนิดและแหล่งความหลากหลายในประเทศไทยเพียง 8 รายการ ได้แก่ สกุลถั่วกระด้าง วงศ์บอน สกุลข้าว สกุลหน่อไม้ฝรั่ง กลุ่มมะเขือ สกุลกล้วย กลุ่มส้ม และมะพร้าว ซึ่งมีพื้นที่เพาะปลูกราว 71.8 ล้านไร่ ขณะที่พืชอีก 3 รายการ คือ สกุลกลอย-มันเส้า สาเก และผักเสี้ยนผีไม่มีรายงานการเพาะปลูกเชิงเศรษฐกิจ นั่นคือประเทศไทยมีการเพาะปลูกพืชซึ่งไม่มีแหล่งกำเนิดและแหล่งความ

²⁹ ชัยนต์ ตันติวิศดารการ และ คณะ, ความพร้อมของไทยในการเข้าร่วมสนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร, หน้า 8.

หลากหลายในประเทศไทยในเชิงเศรษฐกิจอยู่ 14 รายการ จากพืชจำนวน 64 รายการ ในภาคผนวกที่ 1 ของสนธิสัญญาพบว่า เป็นพืชที่มีงานวิจัยด้านปรับปรุงพันธุ์ ซึ่งได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากรัฐบาลไทยจำนวน 15 รายการ ได้แก่ สกอลข้าวบาร์เลย์ มันสำปะหลัง สกอลถั่วกระด้าง สกอลถั่วแขก สกอลข้าวโพด สกอลถั่วลิสง สกอลข้าว สกอลข้าวฟ่างสกอลทานตะวัน สกอลมันเทศ สกอลข้าวสาลี วงศ์กะหล่ำ สกอลมะเขือ มะพร้าว และสกอลสตอเบอรี่ ซึ่งแสดงถึงความสำคัญทางเศรษฐกิจ โดยมีพื้นที่เพาะปลูกทั้งสิ้น 95.5 ล้านไร่ และยังมีพืชที่ระบุในภาคผนวกที่ 1 ของสนธิสัญญา อีก 7 รายการ ที่ได้พันธุ์โดยปราศจากการสนับสนุนทุนวิจัยจากรัฐบาลโดยตรง ได้แก่ สกอลข้าวเด็ดย สกอลมันฝรั่ง สกอลหน่อไม้ฝรั่ง สกอลแครอท สาเก สกอลกล้วย และกลุ่มผสมรวมเป็นพื้นที่ประมาณ 1.7 ล้านไร่³⁰ (ดูแผนภูมิที่ 10)

2.2.2 ผลในด้านบั้นทอน

2.2.2.1 สนธิสัญญานี้ อนุญาตให้มีทรัพย์สินทางปัญญาเหนือทรัพยากรพันธุกรรมพืช ไม่ห้ามการหาประโยชน์เชิงพาณิชย์จากทรัพยากรพันธุกรรมพืช ซึ่งจะเป็นการเพิ่มโอกาสในการจกจกทรัพยากรพันธุกรรม โดยเฉพาะข้าวและมันสำปะหลัง ซึ่งพืชเป็นเชิงพาณิชย์หลักของประเทศไทย โดยสนธิสัญญานี้ได้ยกเว้นการแบ่งปันผลประโยชน์ที่กำหนดไว้ในสนธิสัญญา ได้ระบุงถึงการใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์จากทรัพยากรพันธุกรรมพืช ที่จะได้รับการยกเว้นการแบ่งปันผลประโยชน์มีอยู่ด้วยกัน 3 กรณี³¹ ดังนี้

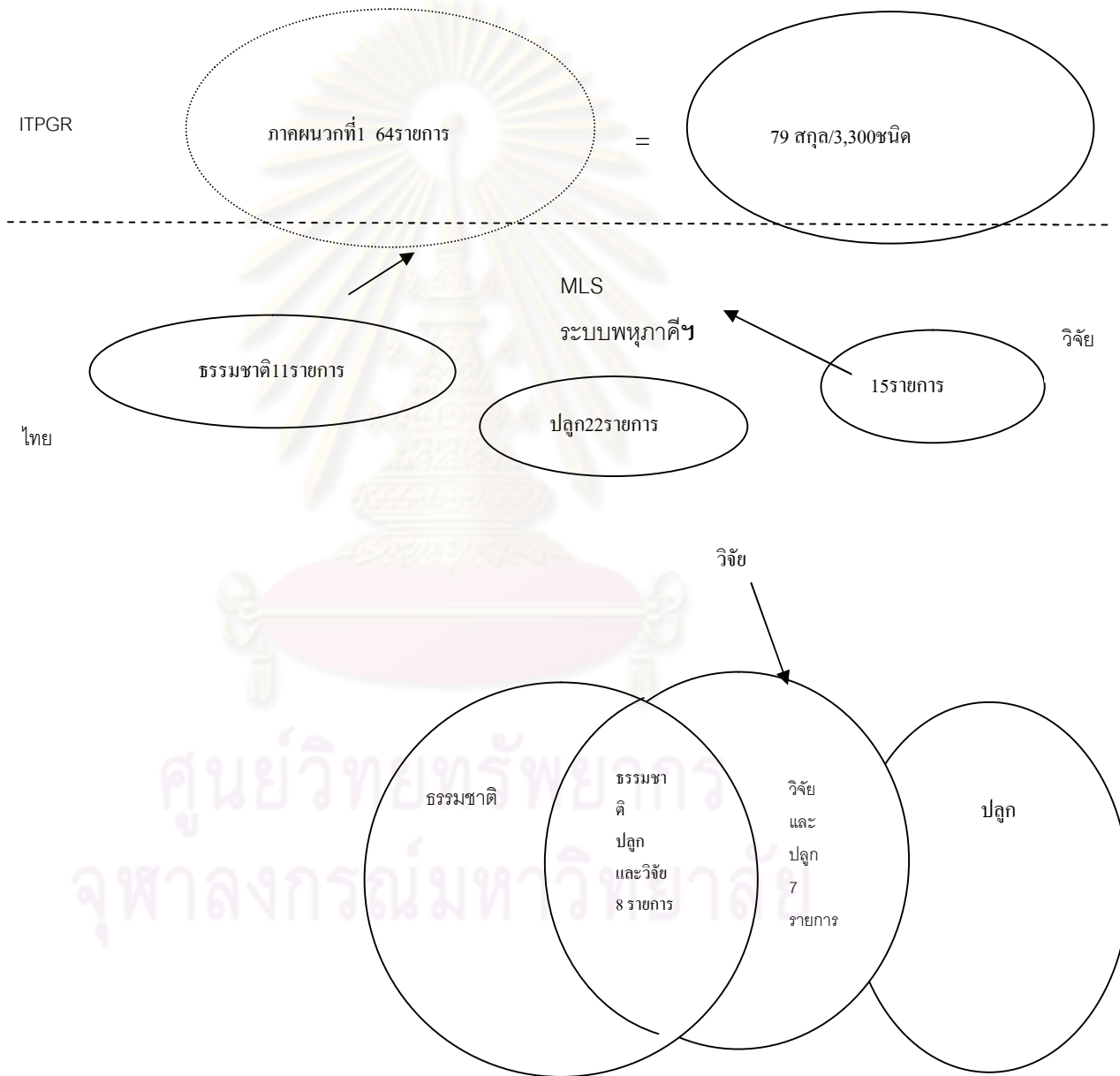
กรณีแรก การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์จากผลิตภัณฑ์ใด ที่มีได้ใช้และมีได้ผนวกทรัพยากรพันธุกรรมพืชที่ได้รับมาจากระบบพหุภาคีเข้าในผลิตภัณฑ์นั้น

กรณีที่สอง การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์จากผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาขึ้นจากสิ่งที่มีได้มีลักษณะเป็น “ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร”ตามความหมายในสนธิสัญญา มีข้อสังเกตว่า คำนิยามของคำว่า “ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร” ในมาตรา 2 ของสนธิสัญญา หมายความว่า “วัสดุทางพันธุกรรม” (Genetic material) ซึ่งหมายถึงวัสดุทางพันธุกรรมที่มาจากพืช รวมทั้งส่วนวัสดุที่ใช้สำหรับการขยายพันธุ์ซึ่งบรรจุหน่วยที่ทำหน้าที่ในการถ่ายทอดพันธุกรรม(functional unit of heredity) ดังนั้น หน่วยสำหรับการถ่ายทอดพันธุกรรมโดยตรง อันได้แก่ ยีนของพืชจึงไม่ใช่ “ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร” ที่หากนำไปใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์แล้วต้องมีการแบ่งปันผลประโยชน์ การที่ไม่กำหนดให้มีการแบ่งปันผลประโยชน์จากการใช้ยีนพืช ใดๆ ที่ในอนาคต การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรพันธุกรรมพืช จะ

³⁰จักรกฤษณ์ ควรวจน์ และ คณะ, รายงานโครงการศึกษาผลกระทบการเข้าเป็นภาคีสนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร, หน้า 84.

³¹เรื่องเดียวกัน, หน้า 68-69.

แผนภูมิที่ 10: ภาพรวมจำนวนทรัพยากรพันธุกรรมพืชตามภาคผนวกที่ 1 ของ ITPGR ซึ่งมีตามธรรมชาติเพาะปลูกเชิงเศรษฐกิจในประเทศไทย และได้รับการอุดหนุนให้วิจัยโดยภาครัฐของไทย

ที่มา: จักรกฤษณ์ ควรพจน์ และ คณะ, รายงานโครงการศึกษาผลกระทบการเข้าเป็นภาคีสนธิสัญญาาระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร, หน้า 84.

เป็นการใช้ประโยชน์จากยีนของพืชเสียเป็นส่วนใหญ่ จึงอาจเป็นช่องว่างของสนธิสัญญาที่เอื้อประโยชน์แก่ผู้รับทรัพยากรพันธุกรรม

กรณีที่สาม ในกรณีที่เกิดกรณีที่ผู้ใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์เป็นสิ่งที่ไม่มีข้อจำกัดในการที่บุคคลทั่วไปจะทำการวิจัยและการปรับปรุงพันธุ์ต่อไป ในกรณีดังกล่าวมาตรา 13.2 (d)(ii) กำหนดว่าไม่จำเป็นต้องมีการแบ่งปันผลประโยชน์ แต่ให้มีการส่งเสริมชักจูงให้ผู้รับซึ่งใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์แบ่งผลประโยชน์ตามสนธิสัญญา

2.2.2.2 ความไม่พร้อมของไทยในการเข้าร่วมสนธิสัญญา ITPGR

(A) ศักยภาพทางการวิจัยของประเทศไทย

-งบประมาณในการวิจัยและพัฒนา: อย่างเช่นในปีงบประมาณ 2550 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้รับการจัดสรรงบประมาณรวมทั้งสิ้น 74,512.05 ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 4.76 ของงบประมาณโดยรวมทั้งประเทศ ในจำนวนนี้กรมการข้าวได้รับการจัดสรรงบประมาณ 814.5 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 1.09 ของงบประมาณของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เมื่อพิจารณาเฉพาะงบประมาณทางการวิจัยและพัฒนาจะพบว่ากรมการข้าวได้จัดสรรงบประมาณเพื่อการวิจัยและพัฒนาทั้งสิ้น 101.98 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 12.51 ของงบประมาณโดยรวมของกรมการข้าว อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาโดยเปรียบเทียบงบประมาณด้านการวิจัยและพัฒนากับมูลค่าผลผลิตข้าวจะพบว่า งบประมาณด้านการวิจัยและพัฒนาคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 0.05 ของมูลค่าผลผลิตข้าว (ดูตารางที่ 10: สัดส่วนงบประมาณการวิจัยข้าวต่อมูลค่าผลผลิต) ปัญหาด้านงบประมาณเป็นปัญหาหนึ่งที่ทางผู้บริหารกรมการข้าว สะท้อนว่าถึงแม้กรมการข้าวจะแยกตัวออกมาจากกรมวิชาการเกษตร ตั้งแต่วันที่ 16 มีนาคม 2549 แล้วก็ตาม แต่ปัญหาคือยังคงใช้ฐานงบประมาณเท่ากับที่เคยอยู่ในสังกัดกรมวิชาการเกษตร เมื่อเปรียบเทียบกับภารกิจทางการวิจัยที่เพิ่มมากขึ้น เช่น งานวิจัยทางด้านโรคแมลง เป็นต้น³²

-บุคลากรทางการวิจัย

บุคลากรในสังกัดสำนักวิจัยและพัฒนาข้าว มีจำนวนทั้งสิ้น 1,973 คน แบ่งเป็นข้าราชการ 395 คน ลูกจ้างประจำ 645 คน และพนักงานราชการ 933 คน ในจำนวนนี้มีนักปรับปรุงพันธุ์ข้าว

³² ลอยลม ประเสริฐศรี, การประเมินผลประโยชน์ในการใช้ทรัพยากรพันธุกรรมข้าวของไทย ตามกรอบสนธิสัญญา ITPGR [ออนไลน์], 2551. แหล่งที่มา

<http://www.measwatch.org/autopage/file/ThuJune2008-9-26-37-ITPGR.pdf> [2010, March 29]

ตารางที่ 10: สัดส่วนงบประมาณการวิจัยข้าวต่อมูลค่าผลผลิต

รายการ	มูลค่า (ล้านบาท)
งบวิจัยข้าวปีงบประมาณ 2550	101.98
มูลค่าผลผลิตข้าวฤดูกลางเพาะปลูก 2549/2550	194,192.90
สัดส่วน	0.052515 %

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (www.oae.go.th) อ้างถึงใน ลอยลม ประเสริฐศรี, การประเมินผลประโยชน์ในการใช้ทรัพยากรพันธุกรรมข้าวของไทยตามกรอบสนธิสัญญา ITPGR [ออนไลน์], 2551. แหล่งที่มา <http://www.measwatch.org/autopage/file/ThuJune2008-9-26-37-ITPGR.pdf> [2010, March 29]

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จำนวน 77 คน คิดเป็นร้อยละ 3.90 ของบุคลากรในสังกัดสำนักวิจัยและพัฒนาข้าวทั้งหมด โดยนักปรับปรุงพันธุ์ข้าว ทำงานกระจายอยู่ตามศูนย์วิจัยข้าว ทั้ง 27 ศูนย์ทั่วประเทศ โดยเฉลี่ยในหนึ่งศูนย์วิจัยจะมีนักปรับปรุง พันธุ์พันธุ์ข้าวประมาณ 2-3 คน³³

โดยบุคลากรในสังกัดสำนักวิจัยและพัฒนาข้าวศูนย์วิจัยข้าว ทั้ง 27 ศูนย์ทั่วประเทศ มีรายละเอียด³⁴ ดังนี้

(1) ข้อมูลด้านเพศ (Gender): นักปรับปรุงพันธุ์ข้าวของไทย จำนวนทั้งสิ้น 77 คน เมื่อจำแนกตามเพศจะพบว่า มีสัดส่วนของนักปรับปรุงพันธุ์ข้าวเพศชายจำนวน 50 คน และมีนักปรับปรุงพันธุ์ข้าวเพศหญิง จำนวน 27 คน หรือมีสัดส่วนเพศชายและเพศหญิง ร้อยละ 64.94 และร้อยละ 35.06 ตามลำดับ (ดูตารางที่ 11 : นักปรับปรุงพันธุ์ข้าวจำแนกตามเพศ)

(2) อายุ (Age): นักปรับปรุงพันธุ์ข้าวของไทย มีอายุเฉลี่ยค่อนข้างสูงคือมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 46 ปี มีอายุต่ำสุดเท่ากับ 30 ปี และมีอายุสูงสุดเท่ากับ 59 ปี (เกษียณราชการเมื่ออายุ 60 ปี) แต่ปัญหาที่น่ากังวลในช่วงระยะเวลา 10 ปีนับจากนี้ นักปรับปรุงพันธุ์ข้าวจะทยอยเกษียณอายุราชการโดยเฉลี่ยปีละประมาณ 3 คน สอดคล้องกับผู้บริหารระดับสูงของกรมวิชาการเกษตรที่ระบุว่า งานทางด้านปรับปรุงพันธุ์ในช่วงหลังจึงไม่ค่อยได้รับความสนใจจากคนรุ่นใหม่ ปัญหาช่องว่างของคน (Generation Gap) ค่อนข้างสูง ซึ่งคนรุ่นเก่าที่เกษียณไปแล้วหรือทยอยเกษียณเป็นรุ่นที่ได้รับการฝึกฝน (Train) จากหลายแห่งด้วยกัน เช่น คนรุ่นที่ได้รับการฝึกฝนจากประเทศสหรัฐอเมริกา เนื่องจากในช่วงก่อนหน้านี้ประเทศไทยอยู่ในกลุ่มประเทศด้อยพัฒนา จึงได้รับการสนับสนุนทางด้านเงินทุนจากต่างประเทศในการพัฒนาบุคลากร แต่ขณะนี้ประเทศไทยอยู่ในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาการให้ทุนสนับสนุนในลักษณะดังกล่าวจึงไม่มี กล่าวโดยสรุปบุคลากรทางด้านปรับปรุงพันธุ์กำลังเป็นปัญหามากในปัจจุบัน เนื่องจากไม่สามารถบรรจุพนักงานรุ่นใหม่ได้ทันกับความต้องการ

(3) ระดับการศึกษา (Education) : เมื่อพิจารณาโครงสร้างของนักปรับปรุงพันธุ์ข้าวของไทย ในแง่ของระดับการศึกษาพบว่า นักปรับปรุงพันธุ์ข้าวของไทยโดยส่วนใหญ่จบการศึกษา ระดับปริญญา โดยมีสัดส่วนดังนี้ การศึกษาระดับปริญญาโท มากที่สุดคือมีสัดส่วนคิดเป็นร้อยละ 44.16 ตามด้วย ปริญญาตรี ร้อยละ 40.26 ปริญญาเอก ร้อยละ 11.69 และต่ำกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 3.9 ตามลำดับ (ดูตารางที่ 12 : ระดับการศึกษานักปรับปรุงพันธุ์ข้าว) เมื่อพิจารณาจาก

³³เรื่องเดียวกัน, แหล่งที่มา <http://www.measwatch.org/autopage/file/ThuJune2008-9-26-37-ITPGR.pdf> [2010, March 29]

³⁴เรื่องเดียวกัน, แหล่งที่มา <http://www.measwatch.org/autopage/file/ThuJune2008-9-26-37-ITPGR.pdf> [2010, March 29]

ตารางที่ 11: นักปรับปรุงพันธุ์ข้าวจำแนกตามเพศ

เพศ	จำนวน	สัดส่วน
ชาย	50	64.94 %
หญิง	27	35.06 %
รวม	77	100 %

ที่มา : รวบรวมจาก เอกสารอัตรากำลังของบุคลากรในสังกัดกรมการข้าว อ้างถึงใน ลอยลม ประเสริฐศรี, การประเมินผลประโยชน์ในการใช้ทรัพยากรพันธุกรรมข้าวของไทยตามกรอบ สนธิสัญญา ITPGR [ออนไลน์], 2551. แหล่งที่มา <http://www.measwatch.org/autopage/file/ThuJune2008-9-26-37-ITPGR.pdf> [2010, March 29]

ตารางที่ 12: ระดับการศึกษานักปรับปรุงพันธุ์ข้าว

ระดับการศึกษา	จำนวน	สัดส่วน(%)
ปวช.	2	2.60
ปวส.	1	1.30
ปริญญาตรี	31	40.26
ปริญญาโท	34	44.16
ปริญญาเอก	9	11.69
รวม	77	100

ที่มา: รวบรวมจาก เอกสารอัตรากำลังของบุคลากรในสังกัดกรมการข้าว อ้างถึงใน ลอยลม ประเสริฐศรี, การประเมินผลประโยชน์ในการใช้ทรัพยากรพันธุกรรมข้าวของไทยตามกรอบ สนธิสัญญา ITPGR [ออนไลน์], 2551. แหล่งที่มา <http://www.measwatch.org/autopage/file/ThuJune2008-9-26-37-ITPGR.pdf> [2010, March 29]

ระดับการศึกษาจะพบว่าบุคลากรด้านปรับปรุงพันธุ์ข้าวมีคุณวุฒิที่เพียงพอ ในแง่การศึกษาของบุคลากรไม่มีปัญหาแต่อย่างใด แต่เมื่อพิจารณาจากวุฒิการศึกษากลับพบว่า มีบุคลากรที่จบการศึกษาตรงตามสายงานในสัดส่วนใกล้เคียงกับบุคลากรที่จบไม่ตรงกับสายงาน โดยวุฒิการศึกษาที่ถือว่าตรงตามสายงานประกอบด้วย สาขาพืชศาสตร์ เกษตรศาสตร์ ปรับปรุงพันธุ์ และเทคโนโลยีชีวภาพ ส่วนวุฒิการศึกษาที่ไม่ถือว่าตรงตามสายงานในที่นี้ประกอบด้วย สาขาพืชไร่ สรีรวิทยา ชีวโมเลกุลพืช ส่งเสริมการเกษตร และ การศึกษาด้านพืช เป็นต้น

(4) คุณสมบัติของนักปรับปรุงพันธุ์ข้าวของไทย: จากการวิเคราะห์ความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ของนักปรับปรุงพันธุ์ข้าว พบว่า โดยส่วนใหญ่มีคุณสมบัติเหมาะสมสำหรับงานทางด้านการปรับปรุงพันธุ์ข้าว แม้ว่าบุคลากรบางส่วนอาจจะไม่ได้จบการศึกษาที่ตรงกับสายงานก็ตาม แสดงให้เห็นว่างานในด้านการวิจัยและปรับปรุงพันธุ์อาศัยการฝึกฝนและประสบการณ์ในการทำงานได้ แต่อย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณาโครงสร้างความเชี่ยวชาญของบุคลากรตามระดับการพัฒนาเทคโนโลยีจะพบว่า ส่วนใหญ่ยังคงเป็นการวิจัยแบบดั้งเดิม แต่มีบุคลากรบางส่วนที่มีความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ในด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น การปรับปรุงพันธุ์ข้าวโดยใช้เทคโนโลยีชีวภาพและการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ โดยมีบุคลากรในด้านนี้เพียง 7 คนเท่านั้น คิดเป็นร้อยละ 9.09 เท่านั้น (ดูตาราง 13 : ความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ของนักปรับปรุงพันธุ์ข้าว)

- เครื่องมือ อุปกรณ์

การวิจัยปรับปรุงพันธุ์ของประเทศไทยเป็นแบบดั้งเดิม (Conventional) ซึ่งไม่ได้ใช้เครื่องมือที่ซับซ้อนมากนัก แต่ต้องการบุคลากรที่ทำงานอย่างต่อเนื่องในการสังเกตและจดบันทึก อย่างไรก็ตามปัจจุบัน มีความพยายามที่จะใช้เทคโนโลยีขั้นสูงขึ้น เช่น เทคโนโลยีชีวภาพ เพื่อช่วยในบางเรื่อง แต่ประเทศไทยยังมีบุคลากรและเครื่องมืออุปกรณ์ด้านนี้ไม่มากนัก การวิจัยจึงต้องใช้หลายวิธีการประกอบกัน³⁵

(B) นอกจากนี้ ยังมีประเด็นความพร้อมในด้านอื่นๆ คือ 1. ด้านกฎหมายไทย แม้ว่าประเทศไทยจะมีกฎหมายกำกับควบคุมการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมพืชอย่างเพียงพอ เช่น พ.ร.บ. คุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 พ.ร.บ. คุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยฯ กฎหมายป่าไม้อีกหลายฉบับ แต่เมื่อไทยได้เข้าร่วมเป็นภาคีสถิติสัญญาฯ ก็อาจมีปัญหากในการ

³⁵ ชัยนัตต์ ตันติวัดดาการ และ บัทยาวัดี โพชนุกูล ชูชุกิ, ความพร้อมของไทยในการเข้าร่วมสนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร, หน้า 37.

ตารางที่ 13: ความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ของนักปรับปรุงพันธุ์ข้าว

ความเชี่ยวชาญและประสบการณ์	จำนวน	สัดส่วน%
ปรับปรุงพันธุ์ข้าว	47	61.04
เพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ	2	2.60
เทคโนโลยีชีวภาพ	3	3.90
ปรับปรุงการผลิต	4	5.19
วิจัยดินและปุ๋ย	1	1.30
ปรับปรุงพันธุ์ข้าว,ถ่ายทอดเทคโนโลยี	2	2.60
ปรับปรุงพันธุ์ข้าว,เทคโนโลยีการผลิต	2	2.60
ปรับปรุงพันธุ์ข้าว,ผลิตเมล็ดพันธุ์	2	2.60
ปรับปรุงพันธุ์ข้าว,เพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ	1	1.30
ปรับปรุงพันธุ์ข้าว,การทดสอบ BPH	1	1.30
ปรับปรุงพันธุ์ข้าว,ปรับปรุงพันธุ์ลูกผสม	1	1.30
ปรับปรุงพันธุ์ข้าว,GAP พืช	1	1.30
ปรับปรุงพันธุ์ข้าว,ธัญพืชเมืองหนาว	3	3.90
ปรับปรุงพันธุ์ข้าว,การแปรรูปข้าว	1	1.30
การปรับปรุงเขตกรรมข้าว,ธัญพืชเมืองหนาว	1	1.30
การแปรรูปข้าว,เพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ	1	1.30
ปรับปรุงพันธุ์ข้าว,ผลิตเมล็ดพันธุ์,การปรับปรุงเขตกรรมข้าว	1	1.30

ตารางที่ 13: ความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ของนักปรับปรุงพันธุ์ข้าว

ปรับปรุงพันธุ์ข้าว,ผลิตเมล็ดพันธุ์,GAP ฟืช	1	1.30
จำนวนรวม	77	100

ที่มา : รวบรวมจาก เอกสารอัตรากำลังของบุคลากรในสังกัดกรมการข้าว อ้างถึงใน ลอยลม ประเสริฐศรี, การประเมินผลประโยชน์ในการใช้ทรัพยากรพันธุกรรมข้าวของไทยตามกรอบสนธิสัญญา ITPGR [ออนไลน์], 2551. แหล่งที่มา

<http://www.measwatch.org/autopage/file/ThuJune2008-9-26-37-ITPGR.pdf> [2010, March 29]

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นำเอากฎหมายเหล่านั้นมาใช้บังคับ โดยเฉพาะต่อการกำกับควบคุมการเข้าถึงพันธุกรรมนอกถิ่นที่อยู่ตามธรรมชาติ ซึ่งจะต้องนำไปสู่การแก้ไขกฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องต่อไป 2. ด้านการคุ้มครองสิทธิของเกษตรกร การส่งเสริมสิทธิเกษตรกรยังขาดความชัดเจน ซึ่งขึ้นอยู่กับกฎหมายและนโยบายของประเทศไทยในการส่งเสริมสิทธิของเกษตรกรกฎหมายไทยที่รับรองและคุ้มครองสิทธิของเกษตรกร ได้แก่ พ.ร.บ. คุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 ซึ่งแม้จะให้ความคุ้มครองสิทธิของเกษตรกรไว้หลายประการ แต่ก็ยังมีข้อจำกัดอยู่เช่นกัน เช่น บทบัญญัติที่ห้ามเกษตรกรมิให้นำพันธุ์พืชไปเพาะปลูกต่อหรือเพาะพันธุ์เกินกว่า 3 เท่าของปริมาณที่ได้มา หากพันธุ์พืชนั้นเป็นพันธุ์พืชที่ได้ประกาศเป็นพันธุ์พืชที่ควรส่งเสริมการปรับปรุงพันธุ์เป็นต้น สนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตรให้การรับรอง “สิทธิของเกษตรกร” ไว้อย่างชัดเจนในมาตรา 9 โดยเน้นย้ำถึงความสำคัญและบทบาทของชุมชนพื้นเมือง ชุมชนท้องถิ่น และเกษตรกรในการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรพันธุกรรมพืช และกำหนดให้ภาคีสมาชิกดำเนินมาตรการตามที่เหมาะสม ตามกฎหมายภายในของแต่ละประเทศที่จะคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิเกษตรกรในด้านต่างๆ แต่การคุ้มครองสิทธิของเกษตรกรในสนธิสัญญาฯ เป็นการคุ้มครองที่ค่อนข้างต่ำ เพราะปล่อยให้เป็นดุลยพินิจของแต่ละประเทศ โดยขาดมาตรฐานและพันธกรณีระหว่างประเทศในการบังคับให้เกิดผลจริงจังในทางปฏิบัติ การเข้าร่วมเป็นภาคีสนธิสัญญาฯ จึงนำไปมีผลต่อการสนับสนุนส่งเสริมให้เกิดการคุ้มครองสิทธิของเกษตรกรเพิ่มมากขึ้นแต่อย่างใด การยกระดับการคุ้มครองและรับรองสิทธิของเกษตรกรจึงขึ้นอยู่กับการพัฒนา นโยบายและกฎหมายของประเทศไทยเอง ว่าจะต้องส่งเสริมให้มีการคุ้มครองสิทธิของเกษตรกรอย่างเหมาะสมและเป็นธรรมมากเพียงใด³⁶

2.3 สรุป

สนธิสัญญาดังกล่าวมีข้อดีต่อไทย ในด้านที่มีความสอดคล้องกับประเทศไทยในฐานะภาคเกษตรกรรมเป็นภาคเศรษฐกิจที่สำคัญของไทยทั้งในแง่ของความมั่นคงของแหล่งอาหารภายในประเทศและจะต้องดำเนินการพัฒนาปรับปรุงพันธุ์อย่างต่อเนื่องเพื่อดำรงความสามารถในการแข่งขันกับประเทศอื่นๆ แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาอย่างละเอียดสนธิสัญญา ITPGR อาจจะไม่ช่วยให้ไทยได้ประโยชน์ในเชิงความมั่นคงทางอาหารได้อย่างวัตถุประสงค์ เนื่องจาก

1. สถานภาพการปลูกพืชตามสนธิสัญญาฯ ในประเทศไทย ในจำนวนพืช 64 รายการใน

³⁶จักรกฤษณ์ ควรพจน์ และ คณะ, รายงานโครงการศึกษาผลกระทบการเข้าเป็นภาคีสนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร, หน้า 121-126.

ภาคผนวกที่ 1 ของสนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตรนั้น มีข้อมูลว่ามีการเพาะปลูกเชิงเศรษฐกิจอย่างเป็นทางการในประเทศไทยเพียง 22 รายการ อาทิ สกุดข้าวบาร์เลย์ มันสำปะหลัง สกุดถั่วกระด้าง สกุดถั่วแขก สกุดข้าวโพด วงศ์บอน สกุดถั่วสันเตา ฯลฯ 2. การเข้าถึงการใช้ประโยชน์จากพันธุกรรมพืช อาจจะเป็นการบั่นทอนความมั่นคงทางด้านอาหารของไทยในระยะยาว เนื่องจากสนธิสัญญาดังกล่าวอนุญาตให้มีทรัพย์สินทางปัญญาเหนือทรัพยากรพันธุกรรมพืช ไม่ห้ามการหาประโยชน์เชิงพาณิชย์จากทรัพยากรพันธุกรรมพืช ซึ่งจะเป็นการเพิ่มโอกาสในการฉกฉวยทรัพยากรพันธุกรรม โดยเฉพาะข้าวและมันสำปะหลัง ซึ่งพืชเป็นเชิงพาณิชย์หลักของประเทศไทย 3. ความไม่พร้อมของไทยในการเข้าร่วมสนธิสัญญา ITPGR อาทิ ไม่มีความพร้อมด้านเทคโนโลยีชีวภาพ และปัญหาขาดแคลนนักวิทยาศาสตร์รุ่นใหม่ ความไม่พร้อมของกฎหมายไทยที่จะรองรับกับสนธิสัญญา ITPGR ดังนั้นประเด็นนี้ผู้ศึกษาเห็นว่า สนธิสัญญา ITPGR จะเป็นการบั่นทอนความมั่นคงทางด้านอาหารมากกว่าจะช่วยสร้างความมั่นคงทางอาหารให้ไทย (ดูแผนแผนภูมิ 11: สนธิสัญญา ITPGR กับผลที่พึงกระทบต่อไทยในประเด็นความมั่นคงด้านอาหาร)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภูมิ 11: สนธิสัญญา ITPGR กับผลที่พึงกระทบต่อไทยในประเด็นความมั่นคง
ทางด้านอาหารของไทยอาหาร

ด้านเสียประโยชน์

ด้านได้ประโยชน์

ไทยใช้ประโยชน์พืชได้
เพียง 22 จาก 64
รายการ

การยอมให้มีทรัพย์สินทาง
ปัญญาทำให้พันธุ์พืชไทย
เสี่ยงต่อการถูกขโมย

ความไม่พร้อมของไทย
อาทิ ด้านเทคโนโลยี

สอดคล้องกับไทยในฐานะ
ภาคเกษตรกรรมเป็นภาค
เศรษฐกิจที่สำคัญ

ศูนย์วิจัยและพัฒนาการ
เกษตรกรรมและมหาวิทยาลัย

3. การเข้าถึงเมล็ดพันธุ์ (Access) เป็นอย่างไร ประเทศไทยได้เปรียบหรือเสียเปรียบอย่างไร

3.1 สนธิสัญญา ITPGR กับการเข้าถึงเมล็ดพันธุ์และแบ่งปันผลประโยชน์

สนธิสัญญา ITPGR ได้กำหนดจัดตั้งระบบพหุภาคีเพื่อการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์ (Multilateral System of Access and Benefit Sharing) เพื่อกำกับดูแลทรัพยากรพันธุกรรมที่เป็นสมบัติสาธารณะและดูแลโดยธนาคารพันธุกรรม ซึ่งครอบคลุมพันธุกรรมพืช 2 แหล่ง คือ

(1.) ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร ที่ขึ้นบัญชีไว้ในภาคผนวก 1^{*} มีจำนวน 64 รายการ (64 Genus) โดยแบ่งเป็นพืชอาหาร 35 รายการ และพืชอาหารสัตว์ 29 รายการ โดยพืชอาหาร อาทิ ข้าวสาลี ข้าว ข้าวโพด หน่อไม้ฝรั่ง ถั่วชนิดต่างๆ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นพืชที่มีความสำคัญเชิงเศรษฐกิจ ฯลฯ ส่วนพืชอาหารสัตว์ อาทิ แอสทากาลัส (Astragalus) คานาวาเลีย (Canavalia) โคโรนิลลา (Coronilla) เฮดิสซาร์รัม (Hedysarum) ฯลฯ

(2.) จะรวมถึงทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร ที่ขึ้นบัญชีไว้ในภาคผนวก 1 ซึ่งอยู่ภายใต้การจัดการและการควบคุมของภาคีสมาชิก และในความครอบครองของสาธารณะ(public domain) (ที่อยู่ในการดูแลของรัฐ)^{**} และทรัพยากรพันธุกรรมพืชที่อยู่นอกถิ่นที่อยู่อาศัย (ex situ collections) เช่น ที่ถูกเก็บรวบรวมอยู่ในธนาคารพันธุกรรมต่างๆ ทั้งที่อยู่ในการกำกับดูแลโดย Consultative Group on International Agriculture Research (CGIAR) และโดยสถาบันอื่นๆ ในเครือข่าย

ส่วนทรัพยากรพันธุกรรมพืชที่เป็นสมบัติของปัจเจกบุคคล สนธิสัญญา ไม่ได้บังคับแต่จะใช้วิธีการเชิญชวนและใช้มาตรการต่างๆ ที่เหมาะสมซึ่งกำหนดขึ้นโดยประเทศสมาชิก เพื่อกระตุ้นให้บุคคลหรือนิติบุคคลที่เป็นเจ้าของทรัพยากรพันธุกรรมพืชที่อยู่ในรายการพืชภาคผนวกที่ 1 เข้าร่วมในระบบพหุภาคี^{***} ขณะนี้สิ่งที่อาจจะเป็นแรงจูงใจให้บุคคลหรือบริษัทเอกชนที่เป็นเจ้าของพันธุ์พืช นำพันธุ์พืชเข้ามาร่วมในระบบพหุภาคีและยอมปฏิบัติตามข้อกำหนดในสนธิสัญญา คือ จะมีโอกาสร่วมใช้ทรัพยากรพันธุกรรมพืชที่อยู่ในระบบพหุภาคีด้วยแม้สนธิสัญญาฯ จะกำหนดให้รัฐมีสิทธิอธิปไตยเหนือทรัพยากรพันธุกรรมพืชของตน แต่ภายใต้ระบบพหุภาคีเพื่อการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมพืชฯ ประเทศภาคีสมาชิกของสนธิสัญญาฯ จะต้องเอื้ออำนวยความสะดวก (facilitate) ในการเข้าถึง ทั้งนี้โดยสอดคล้องกับบทบัญญัติของสนธิสัญญาฯ มาตรการทาง

* ดู ITPGR 2001, Article 11.1 ในภาคผนวก

** ดู ITPGR 2001, Article 11.2 ในภาคผนวก

*** ดู ITPGR 2001, Article 11.2 and 11.3. ในภาคผนวก

กฎหมายและข้อกำหนดต่างๆเกี่ยวกับการเข้าถึงนี้จะใช้บังคับกับทั้งรัฐ บุคคล และนิติบุคคลที่ต้องการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมพืช ข้อกำหนดในเรื่องการถืออำนาจความสะดวกในการเข้าถึงนี้เป็นหลักการอีกข้อหนึ่ง ที่สอดคล้องกับหลักการในอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ อย่างไรก็ตามในสนธิสัญญาไม่ได้กำหนดอย่างชัดเจนว่าในการเข้าถึงนั้นจะต้องตั้งอยู่บนหลักการ “การให้ความเห็นชอบที่ได้มีการแจ้งให้ทราบล่วงหน้า” (Prior Informed Consent) เช่นเดียวกันกับที่กำหนดเป็นหลักการไว้ในอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ³⁷ อย่างไรก็ตาม การเข้าถึงแหล่งพันธุกรรมพืชเพื่อการพัฒนาและปรับปรุงพันธุ์พืชที่มีความสำคัญที่มีผลต่อการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนของพันธุกรรมพืช (ดู มาตรา 1) พัฒนาและก่อให้เกิดความยั่งยืนของภาคเกษตรกรรม สนธิสัญญา จึงได้กำหนดเงื่อนไขสำคัญดังนี้ (ดู มาตรา 12.3.)

1. การเข้าถึงจะเปิดช่องให้เพียงเพื่อความประสงค์ที่จะใช้และอนุรักษ์เพื่อการวิจัย การปรับปรุงพันธุ์ และการฝึกอบรมด้านอาหารและการเกษตร หากว่าความประสงค์นั้นไม่รวมถึงการใช้เป็นเคมีภัณฑ์ การใช้เป็นเภสัชภัณฑ์ และ/หรือ การใช้ที่ไม่ใช่เพื่ออุตสาหกรรมอาหารและเครื่องเลี้ยงอื่นๆ ในกรณีของพืชเพื่อการเพาะปลูกที่ใช้ได้หลายรูปแบบ (อาหารและไม่ใช่อาหาร) ความสำคัญของพืชนั้นเพื่อความมั่นคงทางอาหารควรจะเป็นตัวกำหนดการรวมพืชเหล่านั้นเข้าไว้ในระบบพหุภาคี และการมีไว้เพื่อการอำนวยความสะดวกในการเข้าถึง
2. การเก็บค่าธรรมเนียม ก็จะไม่เกินกว่าค่าใช้จ่ายขั้นต่ำ
3. ผู้รับจะไม่อ้างสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาหรือสิทธิอื่นใดที่จำกัดการอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร หรือขึ้นส่วนหรือส่วนประกอบทางพันธุกรรมของทรัพยากรเหล่านั้น ในรูปแบบที่ได้รับจากระบบพหุภาคี
4. การเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร ที่มีการคุ้มครองโดยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา หรือทรัพย์สินอื่น ๆ จะสอดคล้องกับข้อตกลงระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องและกับกฎหมายภายในประเทศที่เกี่ยวข้อง

3.2 การเข้าถึงเมล็ดพืชหรือพันธุกรรมตามกรอบITPGRกับผลกระทบต่อไทย

การเข้าถึงและแบ่งผลประโยชน์จากการใช้เมล็ดพันธุ์หรือพันธุกรรม เมื่อนำมาวิเคราะห์ในเชิงเศรษฐศาสตร์การเมือง ในเชิงไทยได้เปรียบหรือเสียเปรียบแล้ว จะสามารถอธิบายได้ดังนี้คือ

³⁷ บัณฑิต เศรษฐศาสตร์โรดส์, ความตกลงระหว่างประเทศด้านความหลากหลายทางชีวภาพ, หน้า 21-22.

3.2.1 ส่วนที่ไทยได้เปรียบ

(1.) เป็นการเพิ่มโอกาสของประเทศไทย ในการเข้าถึงพันธุกรรมพืชหรือเมล็ดพืชของภาคีสมาชิกอื่น: ที่ผ่านมาการแลกเปลี่ยนทรัพยากรพันธุกรรมพืชต่างๆ เป็นไปอย่างเสรี พันธุ์พืชหลายชนิดได้ถูกนำเข้าสู่ประเทศไทยอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพื่อใช้ประโยชน์ด้านอาหารและการเกษตร จนพืชต่างๆ เหล่านั้นได้กลายเป็นพืชที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ และเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตคนไทย เช่น ส้มนำเข้ามาจากจีนและอิสราเอล มะละกอกจากอินเดีย ในการนำทรัพยากรพันธุกรรมพืชจากต่างถิ่นมาใช้ประโยชน์นั้น มีทั้งการนำมาใช้ประโยชน์โดยตรงหลังจากมีการปลูกเพื่อประเมินลักษณะในสภาพแวดล้อมการเกษตรของประเทศไทยแล้ว เช่น แก้วมังกร พันธุ์เวียดนาม ชมพูพันธุ์ทับทิมจันทร์ และยางพาราพันธุ์ต่างๆ นอกจากนี้ทรัพยากรพันธุกรรมยังถูกนำมาใช้ในโครงการปรับปรุงพันธุ์ด้วยเทคโนโลยีมาตรฐาน เช่น การผสมพันธุ์ และด้วยเทคโนโลยีชีวภาพ เช่น การตัดต่อยีน ซึ่งการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรพันธุกรรมจะกระทำอย่างต่อเนื่องได้ ก็ต้องอาศัยฐานของความหลากหลายทางพันธุกรรมจากทรัพยากรพันธุกรรมเป็นสิ่งสำคัญ อย่างไรก็ตามทรัพยากรพันธุกรรมพืชที่จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาปรับปรุงพันธุ์พืชโดยส่วนใหญ่จะมีอยู่ในธนาคารพันธุกรรมพืชของศูนย์วิจัยด้านการเกษตรนานาชาติ มากกว่าที่มีอยู่ในธนาคารพันธุกรรมของประเทศต่างๆ นอกจากนี้ ในขณะนี้ยังไม่มีสัญญาณใดที่แสดงให้เห็นว่าศูนย์วิจัยด้านการเกษตรนานาชาติจะมีนโยบายในการกีดกันประเทศที่เป็นสมาชิก CGIAR เช่น ประเทศไทยซึ่งไม่ได้เป็นภาคีสมาชิกของสนธิสัญญาฯ ไม่ให้เข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมพืชที่ศูนย์วิจัยด้านการเกษตรนานาชาติดูแลรักษาอยู่ เนื่องจากศูนย์วิจัยด้านการเกษตรนานาชาติยังคงต้องอาศัยเงินสนับสนุนจากประเทศต่างๆ ในการดำเนินงานต่อไป ซึ่งหากเมื่อใดศูนย์วิจัยด้านการเกษตรนานาชาติเปลี่ยนแปลงนโยบายในเรื่องนี้การเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมของต่างประเทศก็อาจเป็นไปได้โดยยาก³⁸

(2.) ประเทศไทยมีความจำเป็นต้องส่งเสริมการวิจัยเพื่อควบคุมสภาพตลาด: ประเทศไทยไม่อาจปล่อยให้กลไกตลาดทำงานในเรื่องที่เกี่ยวกับเมล็ดพันธุ์ เพราะจะมีผลกระทบต่อการผลิตของเกษตรกร เช่น ต้นทุนผลิตพันธุ์ข้าว 1 ก.ก. 35 บาท แต่รัฐขายให้เกษตรกร 10 บาท รัฐยอมขาดทุน แต่ภาคเอกชนจะไม่ยอมขาดทุน ประเทศไทยต้องคุ้มครองเกษตรกรรายย่อย ด้วยการรักษาคุณภาพของพันธุ์ เพื่อคานอำนาจของบริษัท³⁹

³⁸จักรกฤษณ์ ควรพจน์ และ คณะ, รายงานโครงการศึกษาผลกระทบการเข้าเป็นภาคีสนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร, หน้า 173-174.

³⁹เรื่องเดียวกัน, หน้า 182.

3.2.2 ส่วนที่ไทยเสียเปรียบ

(1.) เนื่องจากสนธิสัญญาITPGR ระบุว่า ผู้รับจะไม่อ้างสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา หรือสิทธิอื่นใดที่จำกัดการอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร หรือขึ้นส่วนหรือส่วนประกอบทางพันธุกรรมของทรัพยากรเหล่านั้น ในรูปแบบที่ได้รับ (in the form received)จากระบบพหุภาคี * การตีความข้อความ “ในรูปแบบที่ได้รับ” ดังกล่าวมีความสำคัญต่อการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาเหนือทรัพยากรพันธุกรรมพืชที่ได้รับไปจากระบบพหุภาคีเป็นอย่างมาก เนื่องจากข้อความนี้มีความคลุมเครือและอาจตีความได้หลายแนวด้วยกัน เช่น ปัญหาว่า “ยีน” ของพืชที่สกัดจากทรัพยากรพันธุกรรมพืชที่ได้รับไปจากระบบพหุภาคี จะมีลักษณะ “ในรูปแบบที่ได้รับ” ตามบทบัญญัติในสนธิสัญญาหรือไม่ ซึ่งประเด็นนี้ยังคงขาดความชัดเจน และยังคงเป็นปัญหาที่ต้องอาศัยการตีความบทบัญญัติในสนธิสัญญาต่อไป⁴⁰ อย่างไรก็ตาม มาตรา 12.3 (F.) ของสนธิสัญญาITPGR ได้กำหนดไว้ว่า การเข้าถึง ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร ที่มีการคุ้มครองโดยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา หรือทรัพย์สินอื่น ๆ จะสอดคล้องกับข้อตกลงระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องและกับกฎหมายภายในประเทศที่เกี่ยวข้อง** ซึ่งประเทศที่พัฒนาแล้ว อาทิเช่น สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น แคนาดา ฯลฯ ก็ได้ให้ความเห็นไว้ในการประชุมใหญ่ของเอฟโอไอว่า หลักการในสนธิสัญญาฯ นี้ จะไม่มีผลเปลี่ยนแปลงแนวทางและวิธีการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาตามกฎหมายของแต่ละประเทศ เช่น ประเทศที่คุ้มครองสิทธิบัตรสำหรับพืช สัตว์และยีนอยู่แล้ว ก็สามารถคุ้มครองสิทธิบัตรดังกล่าวต่อไปได้และสามารถออกสิทธิบัตรสำหรับพืชที่พัฒนาปรับปรุงจากทรัพยากรพันธุกรรมพืชที่ได้รับไปจากระบบพหุภาคี ได้ ประเทศเหล่านี้เห็นว่า คำว่า “ในรูปแบบที่ได้รับ” ให้ขึ้นอยู่กับดุลพินิจการตีความของศาลแต่ละประเทศ หากการตีความข้อความดังกล่าวเป็นอำนาจเฉพาะของศาลตามความเห็นข้างต้น ก็จะมีทั้งผลดีและผลเสียต่อประเทศไทย⁴¹ กล่าวคือ

ในด้านผลดี ประเทศไทยสามารถตีความข้อความดังกล่าวแตกต่างไปจากวิธีปฏิบัติของประเทศที่พัฒนาแล้วได้ เช่น อาจตีความคำว่า “ในรูปแบบที่ได้รับ” ในความหมายอย่างกว้าง โดยถือว่ายีนของพืชที่ถูกสกัดออกจากสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ และถูกทำให้บริสุทธิ์หรือถูกทำให้

* ดู ITPGR 2001, Article 12.3 (D.) ในภาคผนวก

⁴⁰จักรกฤษณ์ ควรพจน์ และคณะ, รายงานโครงการศึกษาผลกระทบการเข้าเป็นภาคีสนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร, หน้า59.

** ดู ITPGR 2001, Article 12.3 (F.) ในภาคผนวก

⁴¹จักรกฤษณ์ ควรพจน์ และ คณะ, รายงานโครงการศึกษาผลกระทบการเข้าเป็นภาคีสนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร, หน้า 60.

มีลักษณะตามที่ต้องการ เป็นสิ่งที่มีรูปแบบเดียวกันกับพืชที่ได้รับไปจากระบบพหุภาคีหรือ อาจถือว่าเป็นผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาขึ้นจากยีนของพืช เป็นพืชที่มีรูปแบบเดียวกันกับทรัพยากรพันธุกรรมพืชที่ได้รับไปจากระบบพหุภาคี อันจะทำให้สิ่งต่างๆ ที่กล่าวมานี้เป็นสิ่งที่ไม่อาจนำไปขอรับความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาได้ ทำให้ประเทศไทยสามารถจำกัดพันธกรณีในการคุ้มครองสิทธิบัตรเกี่ยวกับสิ่งมีชีวิตไว้ในระดับที่ต่ำที่สุดได้ แต่ในอีกด้านหนึ่ง มีแนวโน้มว่าประเทศที่พัฒนาแล้วจะตีความข้อความดังกล่าวไปในทำนองว่า หากเป็นพืชที่พัฒนาจากทรัพยากรพันธุกรรมพืชที่ได้รับไปจากระบบพหุภาคี หรือเป็นยีนที่สกัดจากทรัพยากรที่ได้ไปจากระบบพหุภาคี ก็ถือว่ามีรูปแบบเดียวกับสิ่งที่ได้รับไปจากระบบพหุภาคี ทำให้ไม่อยู่ในข้อห้ามการขอรับสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาตามมาตรา 12.3 (d) ซึ่งการตีความเช่นนี้จะทำให้ประเทศไทยตกเป็นฝ่ายเสียเปรียบ เพราะนักวิจัยของประเทศที่พัฒนาแล้วสามารถนำเอาทรัพยากรพันธุกรรมพืชของไทยที่อยู่ในระบบพหุภาคี ไปใช้เพื่อการสกัดยีน และขอรับสิทธิบัตรหรือสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาในยีนที่สกัดได้นั้นในต่างประเทศ หากเป็นเช่นนั้นประเทศไทยก็จะไม่อาจกล่าวอ้างเกี่ยวกับประเทศที่ให้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาสำหรับยีนดังกล่าว ซึ่งในขณะนี้หลายประเทศที่ยินยอมให้มีการขอรับสิทธิบัตรในการประดิษฐ์ที่เกี่ยวข้องกับยีน ดังนั้น หากไทยตัดสินใจที่จะเข้าร่วมเป็นภาคีสมาชิกของสนธิสัญญาฯ ประเทศไทยจะต้องเสนอความคิดเห็นในองค์คณะบริหาร โดยยืนยันให้มีการตีความข้อความ “ในรูปแบบที่ได้รับ” ตามมาตรา 12.3 (d) ให้มีความหมายอย่างกว้าง โดยถือว่าผลิตภัณฑ์ที่จะขอรับสิทธิบัตรหรือสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาอื่นได้ จะต้องเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ที่มีความแตกต่างอย่างสำคัญทั้งในทางกายภาพและทางพันธุกรรมกับทรัพยากรพันธุกรรมพืชที่ได้รับไปจากระบบพหุภาคี⁴²

(2.) ทรัพย์สินทางปัญญาในสนธิสัญญา ITPGR เชื้อต่อการผูกขาดเมล็ดพันธุ์และเทคโนโลยีชีวภาพ กล่าวคือ

ก. การผูกขาดการค้าเมล็ดพันธุ์ :

ตั้งแต่อดีตกาลเกษตรกรรวมทั้งในประเทศที่พัฒนาแล้วและกำลังพัฒนา ล้วนแต่มีจารีตประเพณีในการเก็บรักษา แลกเปลี่ยน ขาย และนำกลับมาปลูกซ้ำอีกซึ่งเมล็ดพันธุ์ที่ได้จากผลผลิตในแปลงเพาะปลูกของเกษตรกร ซึ่งจารีตเช่นนี้ ได้ส่งผลกระทบต่อผลประโยชน์ของบริษัทเมล็ดพันธุ์ เนื่องจากการใช้เมล็ดพันธุ์ที่เกิดจากแปลงเพาะปลูก (Farm-saved seeds) ของเกษตรกรจะช่วยให้เกษตรกรไม่ต้องซื้อเมล็ดพันธุ์จากบริษัทในทุกฤดูกาล วิสาหกิจต่างๆ เหล่านี้จึงได้ผลักดันระบบกฎหมายที่จะห้ามมิให้เกษตรกรเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์ใหม่ที่ได้รับการคุ้มครองเพื่อ

⁴² เรื่องเดียวกัน, หน้า 60-61.

ใช้ในการผลิตในฤดูกาลถัดไปภายใต้กฎหมายสิทธิบัตร (รวมทั้งกฎหมายคุ้มครองพันธุ์พืชตามอนุสัญญาอุพฉบับปี ค.ศ. 1991) เกษตรกรไม่อาจขายหรือแลกเปลี่ยนเมล็ดพันธุ์ระหว่างกันอีก ทั้งยังไม่อาจเก็บเมล็ดพันธุ์สำหรับการเพาะปลูกในแปลงของตนเองในฤดูกาลถัดไป ซึ่งข้อห้ามเหล่านี้ได้ช่วยส่งเสริมการขายและเพิ่มอำนาจตลาดให้กับบริษัทเมล็ดพันธุ์ แต่ขณะเดียวกันก็ได้ทำลายจารีตประเพณีการเกษตรที่ได้ถือปฏิบัติติดต่อกันมาเป็นเวลายาวนานให้หมดสิ้นไป การจำกัดสิทธิพิเศษของเกษตรกรดังกล่าว ชัดแย้งอย่างชัดเจนกับหลักการเรื่อง “สิทธิเกษตรกร” ในสนธิสัญญาระหว่างประเทศ⁴³ โดยในกรณีของประเทศไทยก็เช่นเดียวกัน การที่สนธิสัญญานี้ไม่ห้ามในเรื่องการจดสิทธิบัตรจะทำให้กลุ่มทุนข้ามชาติและกลุ่มในประเทศที่ทำการค้าเกี่ยวกับเมล็ดพันธุ์และเทคโนโลยีชีวภาพจะเกิดการผูกขาดโดยปริยาย ทั้งนี้หากวิเคราะห์ด้วยโครงสร้างการผลิตเมล็ดทั้งด้านอุปสงค์และอุปทานจะพบคำตอบดังนี้คือ

อุปทานของเมล็ดพันธุ์พืช

อุปทานของเมล็ดพันธุ์พืช มาจาก 3 แหล่งหลักๆ คือ ภาครัฐ ภาคเอกชน และกลุ่มสหกรณ์

ภาครัฐ

หน่วยงานของรัฐที่มีบทบาทสำคัญในการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชคือ สำนักขยายเมล็ดพันธุ์พืช กรมส่งเสริมการเกษตร หน่วยงานดังกล่าวเป็นผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ในภาครัฐที่ใหญ่ที่สุด โดยดำเนินการผ่านการผลิตสินค้าเกษตรแบบมีสัญญา (Contract farming) ปริมาณการผลิตเมล็ดพันธุ์จากหน่วยดังกล่าวอยู่ที่ระดับ 35,000-50,000 ตันต่อปี นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานอื่นๆ เช่น กรมวิชาการเกษตร และมหาวิทยาลัยของรัฐที่เป็นผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ เมล็ดพันธุ์ที่มีการผลิตโดยภาครัฐ ประกอบด้วย ข้าว ข้าวสาลี ถั่วเขียว ถั่วเหลือง ถั่วพุ่ม ถั่วลิสง ถั่วหรั่ง งาม ฝ้าย ปอแก้ว ปอควิน และพืชผักต่างๆ⁴⁴ ซึ่งตามนโยบายในช่วงแรก เมล็ดพันธุ์ที่ภาครัฐผลิตจะเป็นคนละประเภทกับเมล็ดพันธุ์ที่ผลิตโดยภาคเอกชน เนื่องจากรัฐบาลต้องการกระตุ้นให้ภาคเอกชนเข้ามา

⁴³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 57.

⁴⁴ ศูนย์ขยายเมล็ดพันธุ์พืช สำนักขยายเมล็ดพันธุ์พืช กรมส่งเสริมการเกษตร อ้างถึงใน ศักดา ธนิตกุล และคณะ. รายงานการศึกษาวิเคราะห์ฉบับสมบูรณ์โครงการศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญากับกฎหมายการแข่งขันทางการค้าและกฎหมายป้องกันการผูกขาด. กรุงเทพฯ : กรมทรัพย์สินทางปัญญา, 2551, หน้า (10-11).

บทบาทในการผลิต จึงพยายามหลีกเลี่ยงการแข่งขันระหว่างภาครัฐและเอกชน อย่างไรก็ตาม ได้มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นในปัจจุบัน คือ ภาคเอกชนได้เข้ามาผลิตเมล็ดพันธุ์บางชนิดที่ภาครัฐเป็นผู้ผลิตหลักอยู่ เช่น เมล็ดพันธุ์ข้าว ในด้านการผลิตและการจัดจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ของภาครัฐนั้น ดำเนินการผ่านศูนย์ขยายเมล็ดพันธุ์พืช ซึ่งตั้งอยู่ในทุกภูมิภาคของประเทศไทย ในปัจจุบันมีศูนย์ขยายเมล็ดพันธุ์พืชทั้งสิ้น 23 ศูนย์ โดยแต่ละศูนย์สามารถผลิตเมล็ดพันธุ์ได้ประมาณ 1,500-2,000 ตันต่อปี⁴⁵

ภาคเอกชน

ในปัจจุบันบริษัทเมล็ดพันธุ์ในภาคเอกชนในประเทศไทยมี 100 บริษัท โดยเป็นบริษัทคนไทย 80 บริษัทและบริษัทต่างชาติ 20 บริษัท โดยสามารถแบ่งได้ 3 กลุ่มใหญ่⁴⁶ คือ

(1) กลุ่มบริษัทที่ผลิตและจำหน่ายภายใต้เครื่องหมายของบริษัท

บริษัทในกลุ่มนี้มักจะดำเนินกิจการในลักษณะครบวงจรคือ ทำการวิจัยและพัฒนาพันธุ์ผลิตและจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ รวมถึงการส่งออกด้วย บริษัทในกลุ่มนี้มีทั้งต่างชาติและไทย โดยบริษัทคนไทยในกลุ่มนี้ เช่น บริษัท เจียไต่ จำกัด บริษัท สวีต ซีดส์ จำกัด บริษัท ทีเอส เอ จำกัด เป็นต้น ซึ่งบริษัทเหล่านี้นอกจากมีการผลิตและจำหน่ายภายใต้เครื่องหมายแล้วยังมีการรับจ้างผลิตเมล็ดพันธุ์ด้วย

(2) กลุ่มบริษัทที่รับจ้างผลิตเมล็ดพันธุ์ให้กับบริษัทต่างประเทศ (Contract production) อย่างเดียว การรับจ้างผลิตแบ่งเป็น 2 กลุ่มย่อยคือ กลุ่มที่นำพ่อแม่พันธุ์เข้าจากต่างประเทศและผลิตเมล็ดพันธุ์ในประเทศไทย แล้วส่งมอบเมล็ดพันธุ์ทั้งหมดให้กับบริษัทต่างประเทศที่รับจ้าง ตัวอย่างบริษัทในกลุ่มนี้คือบริษัท อัดัมส์ เอ็นเตอร์ไพรเซส บริษัท ซีนเมล็ดพันธุ์ บริษัท จีเนี่ยน เป็นต้น และอีกกลุ่มคือบริษัทข้ามชาติที่เข้ามาทำการผลิตในประเทศไทย และส่งกลับไปยังบริษัทแม่เพื่อ

⁴⁵ ศักดา ธนิตกุล และ คณะ.

รายงานการศึกษาวิเคราะห์ฉบับสมบูรณ์โครงการศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาเกี่ยวกับกฎหมายการแข่งขันทางการค้าและกฎหมายป้องกันการผูกขาด. กรุงเทพฯ : กรมทรัพย์สินทางปัญญา, 2551, หน้า (10-10)

⁴⁶ วชิรินทร์ มีรอด วิราภรณ์ จินตามณี และ อุทัยวรรณ กรุดลอยมา, สถานภาพอุตสาหกรรมเมล็ดพันธุ์ในประเทศไทย, 2548. อ้างถึงใน ศักดา ธนิตกุล และคณะ, รายงานการศึกษาวิเคราะห์ฉบับสมบูรณ์โครงการศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาเกี่ยวกับกฎหมายการแข่งขันทางการค้าและกฎหมายป้องกันการผูกขาด, หน้า (10-12).

ดำเนินการด้านการตลาด บริษัทในกลุ่มนี้ เช่น บริษัท เซมินีส เวเจ็ทเทเบิลซีดีส์ จำกัด บริษัท ซินเจนทา จำกัด Sakata Siam, Ligma grain, Namdaree Seed และ Biogenetic Seed เป็นต้น

(3) กลุ่มบริษัทที่มีการขายเมล็ดพันธุ์อย่างเดียว บริษัทในกลุ่มนี้ไม่มีการวิจัยด้านปรับปรุงพันธุ์ แต่มีการทดสอบพันธุ์เพื่อคัดเลือกพันธุ์ให้เหมาะสมกับตลาด การดำเนินธุรกิจทำโดยนำเข้าเมล็ดพันธุ์จากต่างประเทศเพื่อขายในตลาดในไทย

กลุ่มสหกรณ์

เมล็ดพันธุ์พืชอีกส่วนหนึ่งผลิตโดยกลุ่มสหกรณ์ ผลผลิตในส่วนนี้มีมูลค่าประมาณ 20,000 ตัน ซึ่งการผลิตเมล็ดพันธุ์ในกลุ่มนี้เป็นการดำเนินการในชุมชน ตัวอย่างเมล็ดพันธุ์ที่ผลิตคือ ข้าว นอกจากเมล็ดพันธุ์ที่มีการผลิตจากแหล่งต่างๆ ข้างต้นแล้ว ยังมีเมล็ดพันธุ์ที่เกษตรกรเก็บเมล็ดพันธุ์จากการปลูกเองไว้ใช้เพื่อการเพาะปลูกในฤดูกาลถัดไป⁴⁷

อุปสงค์

โครงสร้างการผลิตที่เปลี่ยนแปลงไปสู่ระบบการตลาด ทำให้เกษตรกรในประเทศกำลังพัฒนาเริ่มใช้เมล็ดพันธุ์ที่ดีมากขึ้น การปลูกพืชเพื่อขายเป็นปัจจัยชักนำสำคัญตัวหนึ่ง เพราะเพื่อผลิตสินค้าที่มีลักษณะและคุณภาพเดียวกัน ความจำเป็นต้องใช้เมล็ดพันธุ์ที่ดีก็มีมากขึ้น เช่นเดียวกับประเทศไทย ในระยะ 30 ปีที่ผ่านมา การขยายตัวของเกษตรกรรมเกิดจากการขยายพื้นที่ปลูก เมื่อความสามารถในการจัดหาที่ดินเพื่อใช้ทำเกษตรกรรมน้อยลง เนื่องจากที่ดินมีจำกัด การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการผลิต โดยเฉพาะการใช้เมล็ดพันธุ์ที่ดีจึงมีบทบาทสำคัญยิ่ง เช่น ข้าวพันธุ์ผสม ข้าวโพด และข้าวฟ่างพันธุ์ผสม เป็นต้น⁴⁸

ทั้งนี้เมื่อพิจารณาโครงสร้างตลาดสำหรับเมล็ดพันธุ์แต่ละชนิดที่มีความสำคัญทาง

⁴⁷ ศักดา ธนิตกุล และคณะ, รายงานการศึกษาวิเคราะห์ฉบับสมบูรณ์โครงการศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญากับกฎหมายการแข่งขันทางการค้าและกฎหมายป้องกันการผูกขาด, หน้า (10-12).

⁴⁸ สุทัศน์ เศรษฐ์บุญสร้าง ศรัณย์ วรธนัจฉริยา และ บรรลุ พุฒิกิร. โครงสร้าง พฤติกรรม และ ประสิทธิภาพของอุตสาหกรรมเมล็ดพันธุ์พืชในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2531 , หน้า 1-2.

เศรษฐกิจและมีมูลค่าสูง ซึ่งประกอบด้วย ข้าว ข้าวโพด และผัก โดยข้าวมีมูลค่าประมาณ 10,000 ล้านบาท ข้าวโพดมีมูลค่าประมาณ 20,000 ล้านบาท และผักมีมูลค่าประมาณ 560 ล้านบาท⁴⁹

(1.) ข้าว

สำหรับเมล็ดพันธุ์ข้าว เดิมที่เกษตรกรโดยทั่วไปมักเก็บพันธุ์ข้าวไว้ปลูกในฤดูถัดไป ต่อมาเกษตรกรได้หันมาให้ความสนใจกับเมล็ดพันธุ์ที่จำหน่ายในตลาดมากขึ้น สิ่งที่สำคัญสำหรับเกษตรกรคือ ความต้องการหาพันธุ์ข้าวใหม่ๆ มาปลูกทดแทนพันธุ์เดิม ทางด้านอุปทาน เมล็ดพันธุ์ข้าวมาจากทั้งภาครัฐและภาคเอกชน โดยก่อนหน้าปี พ.ศ. 2538 การจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ข้าว จะมาจากภาครัฐ โดยหน่วยงานหลักที่ดำเนินการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวออกจำหน่ายคือ ศูนย์ขยายพันธุ์พืช นอกจากนี้ ยังมีสถานีทดลองข้าว และศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวที่จำหน่ายเมล็ดพันธุ์ข้าว หลังจากปี พ.ศ. 2538 เริ่มมีสหกรณ์เข้ามาดำเนินการธุรกิจด้านเมล็ดพันธุ์ข้าวเพื่อจำหน่าย สำหรับภาคเอกชน ในปี พ.ศ. 2544 บริษัท กรุงเทพอุตสาหกรรมเมล็ดพันธุ์ จำกัด เครือเจริญโภคภัณฑ์ เริ่มผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวออกมาจำหน่าย ต่อจากนั้น เริ่มบริษัทเอกชนอื่นๆ เข้ามาประกอบธุรกิจด้านเมล็ดพันธุ์ข้าวเพิ่มมากขึ้น ต่อมาเครือเจริญโภคภัณฑ์ ได้บุกเบิกการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวลูกผสม โดยเมล็ดพันธุ์ข้าวลูกผสมดังกล่าวพัฒนามาจากข้าวหอมมะลิและข้าวชัยนาท และได้นำไปแนะนำให้กลุ่มเกษตรกร ซึ่งเมล็ดพันธุ์ดังกล่าวให้ผลผลิตสูงและมีอายุการเก็บเกี่ยวสั้น นอกจากนี้ ยังมีบริษัทผู้ค้าเมล็ดพันธุ์ข้ามชาติอีกหลายแห่ง เช่น บริษัท ซีเจเนต้า บริษัท ไบเออร์ บริษัท ไฟโอเนียร์ บริษัท มอนซานโต้ และบริษัท แปซิฟิกเมล็ดพันธุ์ ได้ขยายการปรับปรุงมาสู่การพัฒนาเมล็ดพันธุ์ข้าวลูกผสม ซึ่งกรณีตลาดเมล็ดพันธุ์ข้าวมีแนวโน้มที่ผู้ขายเมล็ดพันธุ์จะเปลี่ยนจากภาครัฐไปเป็นบริษัทเอกชน โดยเมื่อพิจารณาจากศักยภาพในการพัฒนาปรับปรุงพันธุ์ พบว่า บริษัทข้ามชาติคือกลุ่มที่จะก้าวเข้ามาเป็นผู้ขายหลักในตลาดนี้ ซึ่งเกษตรกรอาจจะต้องซื้อเมล็ดพันธุ์ข้าวที่มาจาก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁴⁹บทสรุปการสัมมนา เรื่อง เทคโนโลยีชีวภาพ กับการค้าเมล็ดพันธุ์เพื่อส่งออก วันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2549 ณ โรงแรมมิราเคิล แกรนด์ คอนเวนชั่น อ่างทองในศักดิ์ดา ธนิตกุล และคณะ, รายงานการศึกษาวิเคราะห์หีบขมบูรณโครงการศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญากับกฎหมายการแข่งขันทางการค้าและกฎหมายป้องกันการผูกขาด, หน้า (10-18)-(10-19) .

กลุ่มบริษัทขนาดใหญ่เหล่านี้ในอนาคต⁵⁰

(2.) ข้าวโพด

อุตสาหกรรมเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดเริ่มขึ้นหลังจาก พ.ศ. 2518 หลังการปรับปรุงพันธุ์ข้าวโพดลูกผสมสุวรรณ 1 ปริมาณขายเมล็ดพันธุ์ของธุรกิจเอกชนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว สำหรับเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดที่อยู่ในท้องตลาดส่วนใหญ่เป็นข้าวโพดพันธุ์สุวรรณ 1 และมีบริษัทค้าเมล็ดพันธุ์ 6 บริษัท ซึ่งอยู่ในกลุ่มที่ทำการผลิตและจำหน่ายข้าวโพดพันธุ์ลูกผสม คือ บริษัท แปซิฟิก, บริษัท ซีบ้า-ไกกี้, บริษัท เจริญโภคภัณฑ์, บริษัท ไพโอเนียร์, บริษัท คาร์กิลล์ และบริษัท ไทยซีดส์ ซึ่งบริษัท 5 แห่งในจำนวน 6 บริษัท ได้รับการสนับสนุนหรือร่วมทุนจากบริษัทข้ามชาติ คือ บริษัท แปซิฟิก, บริษัท ซีบ้า-ไกกี้, กรุงเทพเมล็ดพันธุ์ (เจริญโภคภัณฑ์), บริษัท ไพโอเนียร์ ไฮเบรด และบริษัท คาร์กิลล์ ในขณะที่บริษัท ไทยซีดส์ ซึ่งเป็นบริษัทไทยแท้ และมีอีกหลายบริษัท ที่ไม่ได้ร่วมทุนกับต่างชาติมีขนาดเล็กมาก⁵¹ ดังนั้นในทัศนะของผู้ศึกษาจึงเห็นว่า ตลาดเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดของไทยในปัจจุบันนี้ โดยส่วนใหญ่อยู่ในมือของบริษัทข้ามชาติแล้ว

ข. การผูกขาดเทคโนโลยีชีวภาพ

การพัฒนาทางด้านพันธุวิศวกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพจะมีผลโดยตรงในขั้นตอนการปรับปรุงพันธุ์ในการดำเนินธุรกิจเมล็ดพันธุ์พืช เทคโนโลยีดังกล่าวจะช่วยในการพัฒนาเมล็ดพืชดัดแปลงพันธุกรรม ซึ่งจะทำได้เมล็ดพันธุ์พืชใหม่ๆ ที่ให้ผลผลิตสูง มีคุณลักษณะตรงกับความต้องการของตลาด เมล็ดพันธุ์ดังกล่าวสามารถขอจดทะเบียนพันธุ์พืชใหม่ได้ ซึ่งเมื่อได้รับการรับรอง ผู้ปรับปรุงพันธุ์จะเป็นผู้มีสิทธิในการผลิต ขาย หรือจำหน่าย นำเข้า ส่งออก หรือมีไว้เพื่อกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดดังกล่าวซึ่งส่วนขยายพันธุ์ของพันธุ์พืช อย่างไรก็ตาม เทคโนโลยีพันธุวิศวกรรมที่เป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาเมล็ดพันธุ์พืชดัดแปลงพันธุกรรมนั้น มักเป็นสินทรัพย์ของบริษัทข้ามชาติ ดังนั้น การผลิตเมล็ดพันธุ์พืชดัดแปลงพันธุกรรมจึงมักจะเป็นผลผลิตของบริษัทข้ามชาติ ผลที่อาจเกิดขึ้นคือ บริษัทข้ามชาติจะมีบทบาทในการเป็นผู้นำตลาดเมล็ดพันธุ์พืชดัดแปลงพันธุกรรมทำให้เกษตรกรในประเทศจะต้องพึ่งพาเมล็ดพันธุ์จากบริษัทเหล่านี้ นอกจากนี้

⁵⁰บทสรุปการสัมมนา เรื่อง เทคโนโลยีชีวภาพ กับการค้าเมล็ดพันธุ์เพื่อส่งออก วันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2549 ณ โรงแรมมิราเคิล แกรนด์ คอนเวนชั่น อ่างทองในศักดิ์ดา ธนิตกุล และ คณะ, รายงานการศึกษาวิเคราะห์ฉบับสมบูรณ์โครงการศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญากับกฎหมายการแข่งขันทางการค้าและกฎหมายป้องกันการผูกขาด, หน้า (10-18)-(10-19).

⁵¹สุทัศน์ เศรษฐ์บุญสร้าง และ คณะ, โครงสร้าง พฤติกรรม และประสิทธิภาพของอุตสาหกรรมเมล็ดพันธุ์พืชในประเทศไทย, หน้า 32.

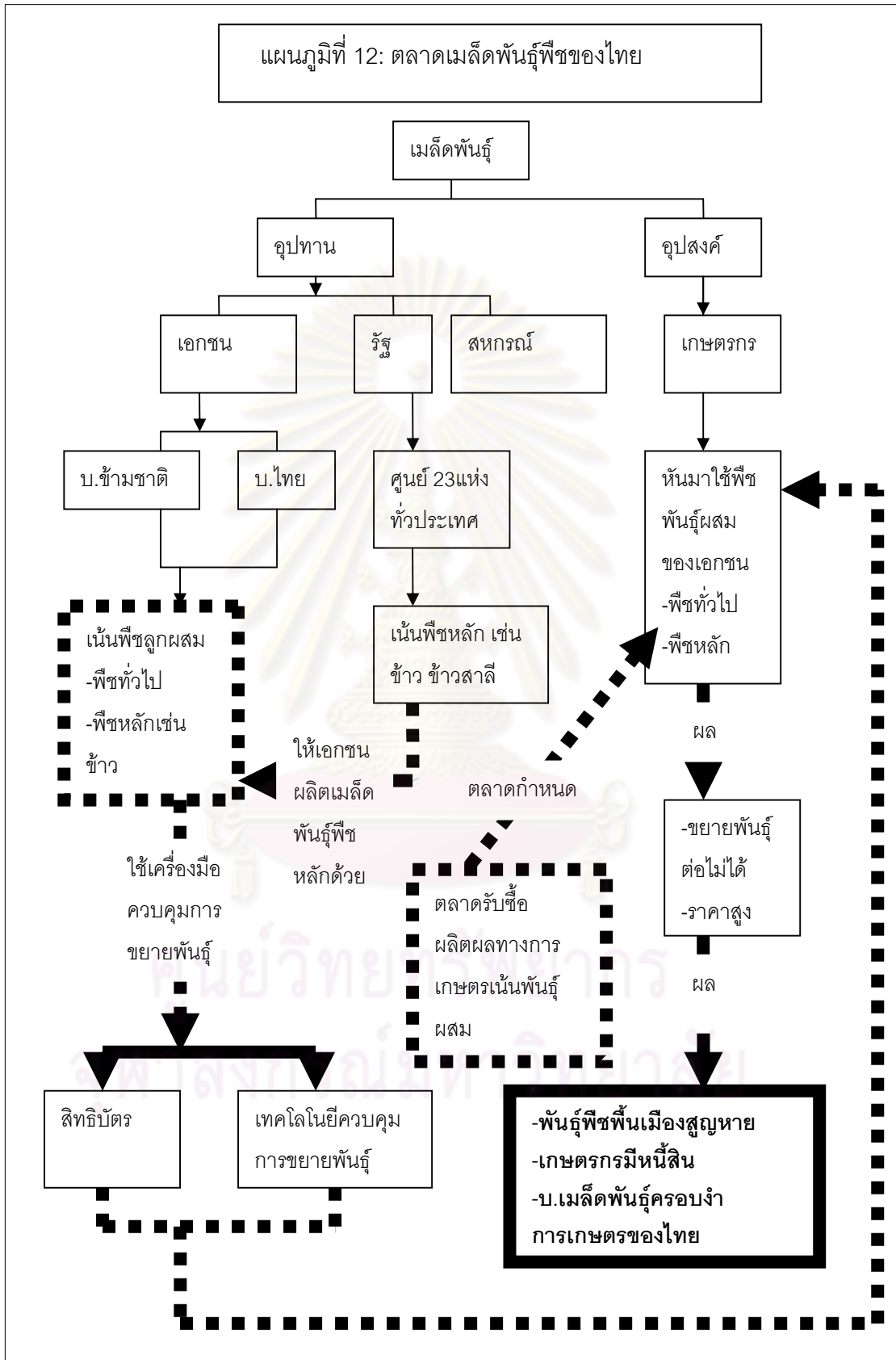
ยังมีประเด็นของเมล็ดพันธุ์และสารเคมีกำจัดศัตรูพืชว่าเป็นสินค้าที่ใช้ร่วมกัน

(Complementary) ดังจะเห็นได้จากงานศึกษาของ UNCTAD secretariat ในหัวข้อเรื่อง Tracking the Trend Towards Market Concentration: the Case of the Agricultural Input Industry (2006)) ยกตัวอย่างกรณีของ Monsanto's Roundup ซึ่งบริษัทจะผลิตเมล็ดพันธุ์ให้มีความทนทานต่อสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่บริษัทขายอยู่ ดังนั้นเวลาที่เกษตรกรใช้สารเคมีกำจัดแมลงดังกล่าวจะไม่ทำให้พืชผลเสียหาย จากการรวมสารเคมีกำจัดศัตรูพืชและเมล็ดพันธุ์พืชที่มีการปรับปรุงเข้าด้วยกัน ทำให้บริษัทสามารถขายควบสินค้าสองชนิดพร้อมกันได้ (A bundled package of brand products) เมื่อพิจารณาการพัฒนาทางด้านการดัดแปลงพันธุกรรมที่เกิดขึ้นในต่างประเทศ พบว่ามีการกล่าวถึงการคิดค้นเทคโนโลยียีนพิฆาต (Terminator technology) โดยเทคโนโลยีดังกล่าวจะมีการทำให้พืชดัดแปลงพันธุกรรมผลิตเมล็ดพันธุ์ที่เป็นหมัน เกษตรกรจะไม่สามารถเก็บเมล็ดพันธุ์ไว้ปลูกในฤดูกาลถัดไปได้ ทำให้บริษัทเมล็ดพันธุ์สามารถควบคุมผลิตภัณฑ์ของตนเองได้อย่างรัดกุม ผลกระทบจากการพัฒนาเทคโนโลยีดังกล่าว ทำให้เกษตรกรต้องซื้อเมล็ดพันธุ์ทุกครั้งของการปลูก และทำให้ต้องพึ่งพาบริษัทข้ามชาติที่เป็นผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์เหล่านี้⁵²

สรุปว่าการเปิดช่องให้จดสิทธิบัตร ที่มีอยู่ในสนธิสัญญาฉบับนี้จะเอื้อการผูกขาดการเข้าถึงเมล็ดพันธุ์ของบริษัทข้ามชาติ หรือ บริษัททางด้านเกษตรกรรมในประเทศ ซึ่งจะเป็นการปิดกั้นโอกาสของเกษตรกรที่จะเข้าถึงเมล็ดพันธุ์ใหม่ๆ ในขณะที่เดียวกันการใช้เทคโนโลยีบางประเภท ที่จะพัฒนาเทคโนโลยีที่จะป้องกันมิให้เกษตรกรใช้ผลผลิตของตนเองเพื่อเป็นเมล็ดพันธุ์ เช่น การพัฒนาเทคโนโลยียีนพิฆาต (Terminator genes) ก็ล้วนแล้วแต่สร้างปัญหาให้กับระบบผลิตเกษตรกรรม เช่น เมล็ดพันธุ์พืชพื้นเมืองสูญหาย เกษตรกรมีหนี้สิน และนำไปสู่การครอบงำของบริษัทเมล็ดพันธุ์ (ดูแผนภูมิที่ 12: ตลาดเมล็ดพันธุ์พืชของไทยในปัจจุบัน) ดังนั้นในความคิดเห็นของผู้ศึกษามองว่า ประเทศไทยน่าจะหาทางเลือกอย่างอื่นในการพัฒนาปรับปรุงพันธุ์โดยไม่จำเป็นต้องพึ่งกลไกของสนธิสัญญาITPGR แต่อย่างใด ซึ่งในปัจจุบันก็สามารถที่จะหาประโยชน์จากการปรับปรุงพันธุ์ได้ในช่องทางอื่น คือ

(1.) ความร่วมมือด้านการแลกเปลี่ยนพันธุกรรมข้าวกับ IRRI : การแลกเปลี่ยนเชื้อพันธุ์ข้าวระหว่างประเทศไทยกับ IRRI ได้เริ่มตั้งแต่ IRRI เริ่มก่อตั้ง โดยประเทศไทยในฐานะผู้เข้าร่วมก่อตั้ง IRRI ได้ส่งพันธุ์ข้าวไปฝากไว้ที่ IRRI เพื่อการใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงพันธุ์ข้าวร่วมกัน

⁵² ศักดา ธนิตกุล และ คณะ, รายงานการศึกษาวเคราะห์ฉบับสมบูรณ์โครงการศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาเกี่ยวกับกฎหมายการแข่งขันทางการค้าและกฎหมายป้องกันการผูกขาด, หน้า (10 -30)-(10-31) .

ต่อมาประเทศไทยได้นำเชื้อพันธุ์ข้าวที่ทาง IRRI ได้รวบรวมไว้นำมาใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงพันธุ์มาใช้ประโยชน์ เช่น พันธุ์ข้าว Sigadis จากประเทศอินโดนีเซีย เชื้อพันธุ์ข้าวที่ IRRI ได้พัฒนาและประเทศไทยนำเชื้อพันธุ์ข้าวจาก IRRI (พันธุ์ข้าว IR 8) มาใช้ประโยชน์ สามารถพัฒนาพันธุ์ข้าวที่ให้ผลผลิตสูง และสามารถปลูกได้ปีละมากกว่า 1 ครั้ง เช่น พันธุ์ข้าว กข. 1 และ กข. 3 และอื่นๆ จนถึงทุกวันนี้ก็อีกมากมายในการพัฒนาพันธุ์ข้าวของไทย โดยปัจจุบัน IRRI เก็บรักษาพันธุ์กรรมข้าว 108,945 สายพันธุ์ จาก 129 ประเทศทั่วโลก ในจำนวนนี้มีพันธุ์กรรมข้าวจากประเทศไทย 5,981 สายพันธุ์ หรือร้อยละ 5.5 ของจำนวนพันธุ์กรรมข้าวทั้งหมดที่เก็บรักษาไว้ที่ IRRI ประเทศไทยเป็นประเทศที่มาของพันธุ์กรรมข้าวที่มีความสำคัญอยู่ในลำดับ 6 รองมาจากอินเดีย (16,011 สายพันธุ์) ลาว อินโดนีเซีย จีน และฟิลิปปินส์ พันธุ์ข้าวที่เก็บรักษาที่ IRRI ส่วนใหญ่เป็นพันธุ์ข้าวไร่และพันธุ์ข้าวสวนน่าน้ำฝน และยังมีพันธุ์ที่ไม่ได้จำแนกอีกเป็นจำนวนมาก⁵³

(2.) ความร่วมมือกับองค์กรเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศ เช่น FAO

โครงการวิจัยที่ร่วมมือกับองค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) จะมีการนำเข้าพันธุ์จากต่างประเทศ ผ่านผู้เชี่ยวชาญ FAO ในภูมิภาค โดย FAO จะรวบรวมพันธุ์ ทำโครงการวิจัยในลักษณะที่เป็นข้อตกลง (agreement) FAO เป็นเจ้าของ ผลการวิจัยและพันธุ์ใหม่ไม่มีการจดสิทธิบัตร ประเทศอื่นๆสามารถขอไปใช้ได้ ประเทศไทยก็จะได้เชื้อพันธุ์ไว้ใช้ต่อตัวอย่างเช่น ในการปรับปรุงพันธุ์สาคู ซึ่งเป็นพืชที่พบได้ทั่วไปในประเทศไทย โดยพบว่าสาคูเป็นพืชที่มีแบ่งพลังงานมากเช่นกัน แต่ที่ผ่านมาไม่ได้ใช้ประโยชน์มากนัก ในงานวิจัยจะมีการนำพันธุ์ของอินโดนีเซียมาใช้ผ่านทาง FAO เป็นต้น⁵⁴

(3.) ความร่วมมือระหว่างรัฐกับรัฐ

ความร่วมมือกับต่างประเทศที่เป็นลักษณะของรัฐบาลกับรัฐบาล เป็นความร่วมมือแบบทวิภาคี หากทางการไทยต้องการก็ขอความร่วมมือไป หรือหากต่างประเทศต้องการประเทศไทยก็จะมอบพันธุ์ให้ ซึ่งตามธรรมเนียมปฏิบัติโดยทั่วไปมักไม่หวงกัน อย่างไรก็ตาม มีบางกรณีนี้อาจไม่เกิดความร่วมมือ หรือประเทศเจ้าของพันธุ์จะหวงแหนพันธุ์ เช่น พันธุ์พืชไร่และพืชอุตสาหกรรมที่เป็นพันธุ์ลูกผสม (Hybrid) อย่างเช่น พันธุ์ข้าวโพด ประเทศจีนอาจก็ดักนักปรับปรุงพันธุ์พืชของไทยกับสหรัฐฯ เนื่องจากไทยและสหรัฐฯ มีศักยภาพในการพัฒนาพันธุ์ข้าวโพดลูกผสม⁵⁵

⁵³ ชัยนัต ดันติวิธดาการ และ คณะ, ความพร้อมของไทยในการเข้าร่วมสนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร, หน้า 27-30.

⁵⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 30.

⁵⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 30.

3.3 สรุป

การเข้าถึงเมล็ดพันธุ์ สนธิสัญญา ITPGR ได้กำหนดจัดตั้งระบบพหุภาคีเพื่อการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์ (Multilateral System of Access and Benefit Sharing) เพื่อกำกับดูแลทรัพยากรพันธุกรรมที่เป็นสมบัติสาธารณะและดูแลโดยธนาคารพันธุกรรม ซึ่งครอบคลุมพันธุกรรมพืช 2 แหล่ง คือ ที่อยู่ในภาคผนวกที่ 1 ของสนธิสัญญาฯ และทรัพยากรพันธุกรรมพืชที่อยู่นอกถิ่นที่อยู่อาศัย (ex situ collections) เช่น ที่ถูกเก็บรวบรวมอยู่ในธนาคารพันธุกรรมต่างๆ ทั้งที่อยู่ในกำกับดูแลโดย CGIAR โดยการเข้าถึงจากการใช้เมล็ดพันธุ์หรือพันธุกรรมเมื่อนำมาวิเคราะห์ในเชิงเศรษฐศาสตร์การเมือง ในเชิงไทยได้เปรียบหรือเสียเปรียบแล้ว จะสามารถอธิบายได้ดังนี้คือ ส่วนที่ไทยได้เปรียบ เป็นการเพิ่มโอกาสของประเทศไทยในการเข้าถึงพันธุกรรมพืชหรือเมล็ดพืชของภาคีสมาชิกอื่น ซึ่งที่ผ่านมา การแลกเปลี่ยนทรัพยากรพันธุกรรมพืชต่างๆ เป็นไปอย่างเสรี พันธุ์พืชหลายชนิดได้ถูกนำเข้าสู่ประเทศไทยอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ และช่วยการวิจัยพันธุ์พืชของรัฐเพื่อจำหน่ายให้กับเกษตรกรในราคาที่เหมาะสม เพื่อเป็นการสร้างความสมดุลในตลาดเมล็ดพันธุ์พืช ซึ่งเป็นการอำนาจกับบริษัทเมล็ดพันธุ์ ส่วนที่ไทยเสียเปรียบ คือ บทบัญญัติของสนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร ในเรื่อง “ในรูปแบบที่ได้รับ” (in the form received) ซึ่งยังมีปัญหาในการตีความ หากมีการตีความว่านำไปจดสิทธิบัตรได้ก็จะทำให้ไทยเสียประโยชน์ นอกจากนี้ประเด็นทรัพย์สินทางปัญญาจะเอื้อต่อการผูกขาดเมล็ดพันธุ์และเทคโนโลยีชีวภาพของไทย ซึ่งจะสร้างปัญหาต่อระบบการผลิตเกษตรกรรม ดังนั้นในความคิดเห็นของผู้ศึกษามองว่า ประเทศไทยน่าจะหาทางเลือกอย่างอื่นในการพัฒนาปรับปรุงพันธุ์โดยไม่จำเป็นต้องพึ่งกลไกของสนธิสัญญา ITPGR เนื่องจากว่าปัจจุบัน ประเทศไทยยังสามารถปรับปรุงพันธุ์ได้ในช่องทางอื่น เช่น ร่วมมือด้านการแลกเปลี่ยนพันธุกรรมข้าวกับ IRRI, ความร่วมมือกับองค์กรเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศ เช่น FAO และความร่วมมือระหว่างรัฐกับรัฐ (G to G) เป็นต้น ซึ่งซึ่งน้ำหนักแล้วในมุมมองของผู้ศึกษามองว่ามีดีและผลเสียมีเท่าๆกัน (ดูแผนภูมิที่ 13: สนธิสัญญา ITPGR กับผลที่พึงกระทบต่อไทยในประเด็นการเข้าถึงเมล็ดพันธุ์)

4. ทูนิยมข้ามชาติ โดยเฉพาะจากสหรัฐอเมริกา จะใช้ ITPGR เข้าควบคุมและแสวงหาผลประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพของไทยได้หรือไม่ อย่างไร และกรณีของสหรัฐฯจะวิเคราะห์เจาะลึกลงไปว่า จากการที่เศรษฐกิจของสหรัฐฯตกต่ำลงจะจูงใจให้สหรัฐฯหันมาเน้น R&D ทางด้านเกษตรเพื่อช่วยฟื้นฟูเศรษฐกิจมากขึ้นหรือไม่ รวมทั้งจะวิเคราะห์ว่า สหรัฐฯจะหันมาผลักดันพืช GMO มากขึ้นหรือไม่ อย่างไร

4.1 ทูนิยมข้ามชาติ โดยเฉพาะจากสหรัฐอเมริกา จะใช้ ITPGR เข้าควบคุมและแสวงหาผลประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพของไทยได้หรือไม่ อย่างไร

แผนภูมิที่13: สนธิสัญญา ITPGR กับผลที่พึงกระทบต่อไทยในประเด็นการเข้าถึงเมล็ดพันธุ์

ได้ประโยชน์

เสียประโยชน์

เพิ่มโอกาสของประเทศ
ไทยเข้าถึงพันธุกรรมพืช
หรือเมล็ดพืชขอภาคี
สมาชิกอื่นๆ

การอนุญาตให้จดสิทธิ
สิทธิบัตรอาจทำให้พืช
ไทยถูกนำไปจดสิทธิบัตร

ช่วยเคื้อรัฐในการวิจัยเพื่อ
ควบคุมสภาพตลาดคานอำนาจ
กับบริษัทฯ

ยังไม่ชัดเจนว่า "ยีน" ของ
พืชไปจดสิทธิบัตรได้
หรือไม่

4.1.1 บทบาทและความเป็นมาของบรรษัทข้ามชาติด้านเทคโนโลยีชีวภาพ

ช่วงค.ศ. 1930 ถึง ค.ศ. 1975 สหรัฐอเมริกาได้ผลผลิตด้านการเกษตรเพิ่มขึ้นมากมาย เนื่องจากการนำเทคโนโลยีชีวภาพเข้ามาใช้แทนการผสมพันธุ์กรรมพืชแบบเก่าทำให้ระบบเศรษฐกิจและการพาณิชย์เจริญเติบโตมากขึ้น นับเป็นจุดเริ่มของความกลัวว่า เมื่ออุตสาหกรรมและเกษตรกรรมเริ่มพัฒนาขึ้นด้วยเทคโนโลยีชีวภาพอันนำมาซึ่งการปรับปรุงพันธุ์พืช และสัตว์การลงทุนในธุรกิจการผสมพันธุ์พืชเริ่มมากขึ้น การคิดค้นเทคโนโลยีใหม่ๆ ต้องมีการลงทุนมากมาย มหาศาล ดังนั้น จึงเห็นควรว่า น่าจะมีการนำมาตรการทางกฎหมายเข้ามาคุ้มครองสิ่งประดิษฐ์ หรือผลผลิตที่ตนเองได้ลงทุนไป มาตรการทางกฎหมายเพื่อคุ้มครองพืชจึงมีการนำมาพิจารณากันมากขึ้น จะเห็นได้ว่าแนวความคิดของการนำกฎหมายคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาเริ่มมีบทบาทอย่างมากในการนำมาพิจารณาให้การคุ้มครองพืช โดยเฉพาะในสหรัฐอเมริกา พยายามที่จะหา มาตรการทางกฎหมายมาคุ้มครองพืช และยังได้นำมาเป็นข้อต่อรองในระดับประเทศ ไม่ว่าจะเป็น มาตรการโต้ตอบทางภาษี (GATT) การตัดสิทธิพิเศษทางศุลกากร (GSP) รวมไปถึงนำมาเป็นข้อ ถกเถียงกันในระดับสากล ส่วนกลุ่มประเทศในทวีปยุโรป ก็พยายามหามาตรการทางกฎหมายเพื่อ คุ้มครองพืชเช่นกัน⁵⁶

ในปัจจุบันบริษัทที่ประกอบธุรกิจเทคโนโลยีเหล่านี้ได้เติบโตมากขึ้น และได้ข้ามไปสู่ บรรษัทข้ามชาติ โดยสาเหตุผลที่ทำให้บรรษัทข้ามชาติสนใจเข้ามาลงทุนในประเทศโลกที่สามก็คือ ประการแรก การถูกต่อต้านจากประชาชนและถูกควบคุมอย่างเข้มงวดจากกฎหมายหรือกลไก ภายในประเทศของตน ประการที่สอง การเล็งเห็นผลประโยชน์ในการเข้ามาลงทุนในประเทศโลกที่ สาม เช่น ทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งเป็นปัจจัยในการผลิตในกระบวนการอุตสาหกรรม รวมถึงอัตรา ค่าจ้างแรงงานที่ต่ำกว่า เมื่อเปรียบเทียบกับอัตราค่าจ้างในประเทศตน และความล่าช้าของ กฎหมาย หรือ มาตรการควบคุมการดำเนินธุรกิจและผลกระทบที่จะเกิดขึ้น⁵⁷

⁵⁶เบญจวรรณ จำรูญพงษ์. คู่มือการตรวจสอบพันธุ์พืชใหม่. กรุงเทพฯ: กรมวิชาการเกษตร, 2549, หน้า 4.

⁵⁷มูลนิธิชีวิตไท, บรรษัทข้ามชาติอำนาจข้ามชาติ [ออนไลน์], 2551. แหล่งที่มา <http://www.esaVOICE.net/esaVOICE/know/show.php?Category=topreport&No=1770> [16 ธันวาคม 2552]

โดยบริษัทข้ามชาติด้านธุรกิจเทคโนโลยีซึ่งภาพเหล่านี้มีกระบวนการในการสร้าง
อาณาจักรของตัวเอง⁵⁸ ดังนี้คือ

(1.) ใช้เงื่อนไขการคุ้มครองทางกฎหมายที่ประเทศต่างๆ เข้าร่วมอนุสัญญา อาจอยู่ใน
รูปของกฎหมายสิทธิบัตรดั่งกรณีของสหรัฐอเมริกา หรืออยู่ในรูปของกฎหมายพิเศษเฉพาะที่
เรียกว่า กฎหมายเฉพาะ (Sui Generis) ในการแสวงหาผลประโยชน์จากประเทศกำลังพัฒนา
พร้อมกันนั้นพยายามเผยแพร่แนวคิดทฤษฎีผ่านการสนับสนุนด้านวิชาการ การศึกษาในรูปของ
มูลนิธิ เช่น มูลนิธิร็อกกี้เฟลเลอร์ ฯลฯ

(2.) ผลักดันความต้องการของตัวเอง โดยผ่าน 1.) รัฐบาล ซึ่งมีโครงสร้างอำนาจและ
ฐานะทางเศรษฐกิจเป็นแกนนำทางเศรษฐกิจของสังคมโลก มีอำนาจกำหนดนโยบายเศรษฐกิจ
โลก ภายใต้เงินทุน อุดมการณ์และความคิด ในการผลักดันให้แนวนโยบายของโลกโดยผ่านองค์กร
ระหว่างประเทศ และกดดันให้ประเทศสมาชิกอื่นๆ ต้องจ่ายค่าตอบแทนสิทธิการใช้ประโยชน์จาก
งานประดิษฐ์คิดค้นนั้น ซึ่งประเทศกลุ่มนี้คือ กลุ่มประเทศ จี 8 (G8) ประกอบด้วยประเทศ
สหรัฐอเมริกา แคนาดา อังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมัน อิตาลี ญี่ปุ่น และรัสเซีย 2.) องค์กรระหว่าง
ประเทศ เช่น ธนาคารโลก (World Bank) องค์กรการค้าโลก (World Trade Organization: WTO)
และกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (International Monetary Fund: IMF) เป็นสถาบันกำกับ
สมาชิกประเทศให้ดำเนินนโยบายภายใต้ทิศทางทุนนิยมโลก รวมถึงการทำหน้าที่สนับสนุน จัดตั้ง
หน่วยงานการวางแผน หน่วยงานด้านการดำเนินการและส่งเสริมการลงทุน การพัฒนา
อุตสาหกรรม เพื่อการดำเนินนโยบายและบทบาทที่เป็นประโยชน์โดยตรงต่อแนวทางการดำเนิน
ธุรกรรมของบริษัทข้ามชาติ ซึ่งในที่สุดแล้ว ผู้ที่ได้รับผลกระทบก็คือประเทศโลกที่ 3 นั่นเอง

ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดสุดของผลิตผลของกฎหมายระหว่างประเทศที่เกิดขึ้นและใช้เป็น
เครื่องมือที่ใช้รักษาผลประโยชน์ของตัวเองไปทั่วโลกโดยเฉพาะในประเทศโลกที่ 3 คือ “อนุสัญญา
ว่าด้วยการคุ้มครองพันธุ์พืชใหม่” (International Convention for the Protection of New
Varieties of Plants) หรือที่เรียกกันว่าอนุสัญญายูโปฟ* และ ความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สิน
ทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า (The Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual
Property Rights) หรือความตกลง TRIPS * เป็นต้น

⁵⁸ เรื่องเดียวกัน, แหล่งที่มา

<http://www.esaainvoice.net/esaainvoice/know/show.php?Category=topreport&No=1770> [16 ธันวาคม
2552]

*อนุสัญญายูโปฟ ย้อนดูหน้า 34.

*ความตกลงทริปส์ ย้อนดูหน้า 47.

4.1.2 ทูเนียมข้ามชาติกับการใช้ ITPGR เข้าควบคุมและแสวงหาผลประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพของไทย: ประเด็นการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา เป็นประเด็นที่มีความขัดแย้งอย่างมากในช่วงของการเจรจาสนธิสัญญา ITPGR เนื่องจากจุดยืนที่แตกต่างกันระหว่างกลุ่มประเทศอุตสาหกรรมและประเทศกำลังพัฒนา ภายใต้เงื่อนไขในการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมพืช มีบทบัญญัติสำคัญที่เกี่ยวกับเรื่องการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาที่กำหนดไว้คือ ห้ามมิให้นำเอาทรัพยากรพันธุกรรมพืชหรือสารพันธุกรรม (genetic parts) หรือองค์ประกอบของพืช (their components) ในรูปแบบที่ได้มาจากระบบพหุภาคีเพื่อการเข้าถึงฯ ไปขอรับการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาหรือสิทธิใดอันจะก่อให้เกิดการจำกัดการเอื้ออำนวยต่อการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมพืช (ข้อ 12.3 ข้อ (d)) จากบทบัญญัติในสนธิสัญญา แสดงให้เห็นว่าแม้ว่าสนธิสัญญานี้จะได้ส่งเสริมให้มีการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมพืช แต่ได้มีข้อจำกัดสำคัญบางประการที่จะมีผลกระทบต่ออย่างมากในประเด็นเรื่องการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา เนื่องจากในปัจจุบันภายใต้กฎหมายสิทธิบัตรของสหรัฐฯ และยุโรป สามารถที่จะนำสารพันธุกรรมหรือสิ่งที่เป็นองค์ประกอบที่มีอยู่ตามธรรมชาติของพืช ที่ได้แยกหรือสกัดออกมาจากสภาพตามธรรมชาติเดิมไปขอรับสิทธิบัตรได้เช่น ลำดับยีน โครงสร้างของยีน ความหมายและการตีความของบทบัญญัติข้อนี้ยังมีข้อถกเถียงกันอยู่มาก องค์การพัฒนาเอกชนหลายองค์กรได้ตีความว่าไปถึงขั้นที่ว่าสนธิสัญญานี้ ได้ห้ามการคุ้มครองสิทธิบัตรในสิ่งมีชีวิต อย่างไรก็ตาม เหตุผลของการที่ประเทศสหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่นงดออกเสียงรับรองสนธิสัญญาในช่วงแรก ก็เนื่องมาจากบทบัญญัติในข้อ 12.3 ข้อ (d) นี้ จากข้อความในข้อ 12.3 ข้อ (d) มีข้อที่ควรตระหนักด้วยว่าสนธิสัญญา ไม่ได้ห้ามการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาสำหรับ "พันธุ์พืชที่ได้พัฒนาปรับปรุงขึ้นใหม่" แต่ได้กำหนดหลักการให้มีการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมและเท่าเทียมจากพันธุ์พืชใหม่ที่น่าไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์⁵⁹

ซึ่งเป็นไปได้ว่า บรรษัทข้ามชาติสหรัฐฯ จะอาศัยช่องทางนี้ ในการแสวงหาเพื่อให้ได้ลักษณะเฉพาะที่ต้องการ เนื่องจากปกติบริษัท เคมีมักใช้ยีนจากพืช สัตว์ และแบคทีเรียที่ได้จากประเทศยากจนกว่า ซึ่งมักเป็นแหล่งของความหลากหลายทางชีวภาพส่วนใหญ่ รวมถึงประเทศไทย ถ้าไรและผลประโยชน์จากการใช้ยีนเหล่านี้จะเพิ่มพูนให้บริษัทที่ทำธุรกิจการเกษตรในประเทศซีกโลกเหนือ ผลคือมีการขโมยยีนเหล่านี้จากประเทศยากจนเพื่อป้อนกำไรให้บริษัท จากนั้นบริษัทข้ามชาติก็จะอาศัยกฎหมายสิทธิบัตรนานาชาติ บังคับให้ตนเป็นเจ้าของยีนเหล่านี้

⁵⁹ บัณฑิต เศรษฐศาสตร์, ความตกลงระหว่างประเทศด้านความหลากหลายทางชีวภาพ, หน้า 23.

บริษัทเมล็ดพืชจึงสามารถควบคุมการใช้เมล็ดเหล่านี้ได้อย่างเคร่งครัด เกษตรกรสหรัฐฯที่ปลูกพืชผลดัดแปลงพันธุกรรมต้องเซ็นสัญญาเจาะจงว่าจะปลูกพืชผลอย่างไร และสัญญาว่าจะไม่เก็บเมล็ดไว้ หากพบว่าเกษตรกรเก็บเมล็ดไว้ บริษัทเคมีเหล่านี้ก็จะฟ้องร้องเกษตรกร⁶⁰

ตัวอย่างที่เห็นชัดที่สุดกรณีของการฉ้อโกงพันธุกรรมพืชจากนักปรับปรุงพันธุ์จากสหรัฐฯ คือกรณีการจดสิทธิบัตรพันธุ์ข้าวบัสมาติของบริษัทไรซ์เทคแห่งสหรัฐอเมริกา โดยเมื่อวันที่ 2 กันยายน 2540 สำนักงานสิทธิบัตรแห่งสหรัฐฯได้ให้สิทธิบัตรแก่บริษัท ไรซ์เทค (Rice Tech Inc.) ในข้าวพันธุ์บัสมาติของอินเดีย โดยไรซ์เทคได้ยื่นคำร้องขอรับสิทธิบัตรเมื่อ 8 กรกฎาคม 1994 และได้รับการขึ้นทะเบียนสิทธิบัตรเมื่อ 2 กันยายน 1997 โดยสิทธิบัตรนั้นครอบคลุมถึงข้าวบัสมาติสายพันธุ์ใหม่ (novel rice lines) ต้นข้าว และเมล็ดข้าว (plants and grains) ของข้าวสายพันธุ์ดังกล่าว กระบวนการปรับปรุงพันธุ์ข้าว (a method for breeding these lines) และวิธีการใหม่ในการคัดเลือกคุณสมบัติของแป้งและการหุง (a novel means for determining the cooking and starch properties of rice grains)และการใช้วิธีการดังกล่าวในการจำแนกสายพันธุ์ข้าวที่เป็นที่ต้องการ นอกจากนี้บริษัทยังได้จดทะเบียนเครื่องหมายการค้าของข้าวบัสมาติใน 3 ชื่อ คือ บัสมาติ(Basmati)เท็กซ์มาติ(Texmati)และคัสมาติ(Kasmati) ไปพร้อมกันด้วย ซึ่งเรื่องนี้ทำให้รัฐบาลอินเดีย องค์การพัฒนาเอกชน สมาคมผู้ส่งออกข้าว และชาวนาอินเดีย ได้ต่อต้านเคลื่อนไหวทั้งต่อบริษัทไรซ์และรัฐบาลสหรัฐฯ โดยที่ประเทศอังกฤษรัฐบาลอินเดียร่วมกับสมาคมผู้ส่งออกข้าวของอินเดียที่เรียกว่า "All India Rice Exporters Association" ยื่นฟ้องต่อศาลเพื่อดำเนินการทางแพ่งกับบริษัท ไรซ์เทค ในที่สุดมีการยอมความกันก่อนที่ศาลจะมีการตัดสิน โดยบริษัท ไรซ์เทคตกลงยินยอมที่จะไม่ใช้ชื่อบัสมาติในข้าวที่จะขายในอังกฤษ แต่อินเดียต้องจ่ายค่าบรรจุกัญชีซึ่งไรซ์เทคได้จัดพิมพ์ไปแล้วรวมทั้งค่าใช้จ่ายในศาล โดยไรซ์เทคจะไม่สามารถขายข้าวภายใต้ชื่อบัสมาติที่ตลาดอังกฤษเป็นเวลา 5 ปี ส่วนที่เกี่ยวข้องกับกรณีข้าวขาวดอกมะลิของไทยนั้น ในขณะที่ไรซ์เทค ได้จดทะเบียนข้าวบัสมาติที่ผสมขึ้นใหม่นั้น ไรซ์เทคยังได้ขึ้นทะเบียนพันธุ์ข้าวพันธุ์หนึ่งชื่อ จัสมาติ (Jasmati) และได้จดทะเบียนเครื่องหมายการค้าข้าวพันธุ์นี้ไว้ด้วย โดยอ้างว่าเป็นข้าวที่เหมือนข้าวหอมมะลิไทยแต่ปลูกในเท็กซัส ซึ่งจากการตรวจสอบของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์จากเอกสารระบุว่า จัสมาตินั้นไม่ได้เกี่ยวข้องกับข้าวหอมมะลิของไทยในแง่การใช้ชื่อเครื่องหมายการค้า

⁶⁰ เทคโนโลยีชีวภาพ [ออนไลน์], (ม.ป.ป.). แหล่งที่มา

<http://www.electron.rmutphysics.com/science->

[news/index.php?Itemid=0&id=162&option=com_content&task=view](http://www.electron.rmutphysics.com/science-news/index.php?Itemid=0&id=162&option=com_content&task=view) [20 มกราคม 2552]

ว่าจัสมาดิจึงเป็นความงใจที่ต้องการหลอกลวงผู้บริโภคให้เข้าใจว่าข้าวพันธุ์ดังกล่าว เป็นข้าวหอมมะลิ (Jasmine) หรือเป็นข้าวที่เป็นส่วนผสมของข้าวหอมมะลิไทยกับข้าวบัสมาติของอินเดีย การจดสิทธิบัตรข้าวจัสมาดิจึงคือเครื่องบ่งชี้ข้าวหอมมะลิของไทยเป็นเป้าหมายสำคัญของบริษัทต่างชาติที่ต้องการครอบครองทั้งพันธุ์กรรมและยึดครองตลาด ทั้งนี้เนื่องจากตลาดของข้าวหอมมะลินั้นใหญ่ที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับพันธุ์ข้าวอื่นๆ แม้แต่ข้าวบัสมาติก็ตามที่ ดังที่ทราบในวงการค้าข้าวว่าความต้องการข้าวหอมมะลิเฉพาะที่มณฑลกวางตุ้งแห่งเดียวสูงถึง 5 ล้านตันต่อปี ซึ่งในระยะยาวหากมีการจดสิทธิบัตรในข้าวหอมมะลิ โดยบริษัทจากต่างชาติ ผลกระทบจะเกิดขึ้นต่อภาคเกษตรกรไทยหลายล้านคน⁶¹

นอกจากนี้ มีตัวอย่างเกี่ยวกับโจรสลัดชีวภาพที่ถูกรายงานไว้เป็นจำนวนมากทั้งในระดับระหว่างประเทศและในประเทศไทย เชื่อกันว่ามีมูลค่าของทรัพยากรชีวภาพถูกนำไปใช้ประโยชน์ในประเทศอุตสาหกรรมสูงนับหมื่นล้านดอลลาร์สหรัฐฯต่อปี เมื่ออุตสาหกรรมชีวภาพสามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ต่างๆ ซึ่งได้จากวัตถุดิบชีวภาพจากประเทศกำลังพัฒนาแล้ว ผลิตภัณฑ์ที่อยู่ในรูปของเมล็ดพันธุ์พืช ธัญพืช นม ฯลฯ ก็จะถูกส่งออกไปขายทั่วโลก และประเทศกำลังพัฒนา ก็เป็นเป้าหมายทางการตลาดที่สำคัญของประเทศอุตสาหกรรมดังกล่าว เรื่องสิ่งมีชีวิตดัดแปลงพันธุกรรมและการแปลงพันธุกรรมในปัจจุบันก็กลายเป็นความขัดแย้งระหว่งประเทศสหรัฐฯกับยุโรป ระหว่งประเทศกำลังพัฒนากับประเทศอุตสาหกรรม ระหว่งเกษตรกรและผู้บริโภคในประเทศโลกที่สามกับบรรษัทข้ามชาติ⁶² แต่อย่างไรก็ตามต่อกรณีของการแสวงหาผลประโยชน์จากชีวภาพของไทยนี้ ในมุมมองของผู้ศึกษามองว่า จะมีผลกระทบต่อประเทศไทยทั้งด้านดีและด้านเสีย ดังนี้คือ

ด้านผลดี

(1.) เนื่องจากสหรัฐฯมีความพร้อมทางด้านเสหลักด้านการผลิต ความรู้และทุน ดังนั้นหากสามารถใช้ปัจจัยเหล่านี้ในการพัฒนาพันธุกรรมพืชในประเทศไทยที่มีอยู่จำนวนมาก แต่ยังคงขาดเสหลักแบบสหรัฐฯ ก็น่าจะช่วยสร้างสินค้าชนิดใหม่ โดยเฉพาะในเรื่องของผลิตยาจากพืชของไทยได้อย่างมหาศาล ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทั้งต่อประเทศไทย สหรัฐฯ และประชาคมโลก

⁶¹วิฑูรย์ เลี่ยนจำรูญ และ คณะ. สิทธิชุมชนในทรัพยากรชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาแห่งชาติ, หน้า 88-91.

⁶²เรื่องเดียวกัน, หน้า 57-58.

(2.) การเข้ามาใช้ประโยชน์พันธุกรรมพืชของไทย ภายใต้กรอบสนธิสัญญาITPGR จะทำภายใต้ระบบพหุภาคี (multilateral system) ตามมาตรา มาตรา 12 ซึ่งไทยอาจจะได้ผลประโยชน์ตอบแทนในรูปแบบต่างๆ (ตามมาตรา 13.2) คือ 1. การแลกเปลี่ยนข้อมูลสนเทศ (Exchange of information) 2. การเข้าถึงและถ่ายโอนเทคโนโลยี (Access to and transfer of technology) 3.การสร้างความสามารถ (Capacity-building) 4. การแบ่งปันด้านการเงิน และผลประโยชน์อื่นด้านการพาณิชย์ (Sharing of monetary and other benefits of commercialization) แต่อย่างไรก็ตามแม้ว่า องค์คณะบริหารตามสนธิสัญญาITPGR จะมีการประชุมไป 3 ครั้งและได้รับรับรองข้อตกลงการถ่ายโอนวัตถุดิบ (MTA) ซึ่งเป็นเครื่องมือสำหรับการนำไปปฏิบัติของระบบพหุภาคีในการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์แล้วก็ตาม แต่ยังมีประเด็นปัญหาการแบ่งปันผลประโยชน์ที่ไม่ลงตัวในหลายประเด็น เช่น ใครควรจะได้ส่วนแบ่งจากพันธุกรรมเหล่านี้บ้าง เป็นต้น ดังนั้น จึงยังไม่สามารถชี้ชัดลงไปได้ว่าหากมีการเข้ามาใช้ประโยชน์ประเทศไทยจะได้รับประโยชน์มากน้อยเพียงใด

ด้านเสีย

กรณีที่สนธิสัญญาไม่ได้ห้ามจดสิทธิบัตร “พันธุ์พืชที่ได้พัฒนาปรับปรุงขึ้นใหม่” จะเป็นช่องทางสำคัญ ที่จะทำให้บริษัทข้ามชาติเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์จากประเทศไทยมากขึ้น โดยเฉพาะพันธุ์ข้าวที่มีความหลากหลาย ซึ่งจะกระทบต่อการผลิตเกษตรกรรมไทยตามมาในที่สุด

สรุป

บริษัทข้ามชาติสหรัฐฯ อาจจะอาศัยช่องทางสนธิสัญญา ITPGR การแสวงหาพันธุกรรมพืช เพื่อให้ได้ลักษณะเฉพาะที่ต้องการ เนื่องจากปกติบริษัทเคมี มักใช้ยีนจากพืช สัตว์ และแบคทีเรียที่หาได้จากประเทศยากจนกว่า ซึ่งมักเป็นแหล่งของความหลากหลายทางชีวภาพส่วนใหญ่ ซึ่งรวมถึงประเทศไทย ก้าวไรและผลประโยชน์จากการใช้ยีนเหล่านี้จะเพิ่มพูนให้บริษัทที่ทำธุรกิจการเกษตรในประเทศซีกโลกเหนือ ผลคือมีกรรมสิทธิ์ยีนเหล่านี้จากประเทศยากจนเพื่อป้องกันไม่ให้บริษัท จากนั้นบริษัทข้ามชาติก็จะอาศัยกฎหมายสิทธิบัตรนานาชาติมาบังคับเจ้าของยีนเหล่านี้ ส่วนในกรณีของประเทศไทยการเข้ามาของสหรัฐฯ คาดว่าจะส่งผลกระทบทั้งด้านดีและเสีย กล่าวคือด้านดีจะช่วยพัฒนาพันธุกรรมพืชของไทยให้เกิดประโยชน์เชิงพาณิชย์ รวมทั้งประเทศไทยจะได้ประโยชน์ตามเงื่อนไขของระบบพหุภาคี ภายใต้สนธิสัญญาฉบับคือ การแลกเปลี่ยนข้อมูลสนเทศ การเข้าถึงและถ่ายโอนเทคโนโลยี การสร้างความสามารถ และการแบ่งปันด้านการเงิน และผลประโยชน์อื่นด้านการพาณิชย์ ในขณะที่ผลด้านลบคือ เป็นการเปิดช่องให้บริษัทเหล่านี้เข้ามาจดจดสิทธิบัตรพันธุกรรมพืชของไทยเป็นของตนเอง ซึ่งจะกระทบต่อระบบการผลิตเกษตรกรรมไทยตามมา (ดูแผนภูมิ 14: สนธิสัญญา ITPGR กับผลที่พึงกระทบต่อไทยในประเด็นการแสวงหาผลประโยชน์จากสหรัฐฯ)

แผนภูมิที่ 14: สนธิสัญญา ITPGR กับ ผลที่พึงกระทบต่อไทยในประเด็นการแสวงหา
ผลประโยชน์จากสหรัฐฯ

ส่วนได้ประโยชน์

ส่วนที่เสียประโยชน์

ไทยอาจได้ประโยชน์
ตามเงื่อนไขของ ITPGR
เช่น ส่วนแบ่งเป็นตัวแทน

-เปิดช่องให้ต่างชาติฉก
ฉวยลิขสิทธิ์บัตร
พันธุกรรมพืชของไทย

สหรัฐฯ จะช่วยพัฒนา
พันธุกรรมพืชของไทยให้
เกิดประโยชน์เชิงพาณิชย์

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

4.2 กรณีของสหรัฐฯเศรษฐกิจของสหรัฐฯตกต่ำลงจะจูงใจให้สหรัฐฯหันมาเน้น R&D ทางด้านเกษตรเพื่อช่วยฟื้นฟูเศรษฐกิจมากขึ้นหรือไม่ จะหันมาผลักดันพืช GMO มากขึ้นหรือไม่ อย่างไร

4.2.1 นโยบายของรัฐบาลโอบามาต่อเรื่องวิจัยและพัฒนา (R&D) ทางด้านการเกษตร การตกต่ำของเศรษฐกิจสหรัฐฯตั้งปี 2001 จนบางคนเทียบว่าใกล้เคียงกับเหตุการณ์เศรษฐกิจตกต่ำครั้งใหญ่หรือ “The Great Depression” ในปี 1929 ซึ่งครั้งนั้นทำให้ GDP สหรัฐฯหายไป 1 ใน 4 และมีคนว่างงานตลอด 3-4 ปีต่อมากกว่า 20 % ส่วนวิกฤติครั้งนี้ มีอาการที่เห็นได้ชัดคือ (1.) การหดตัวของราคาสินทรัพย์ เช่น อสังหาริมทรัพย์ (property deflated value) ในช่วงที่ถูกปั่นขึ้นไปเป็น 100 % แต่ในปี 2009 ราคาอสังหาริมทรัพย์หดตัวลงมาไม่ถึง 20% (2.) มูลค่าของกองทุนบำเหน็จบำนาญ (Pension Fund) ซึ่งมีเงินเป็น 10 ล้านล้านดอลลาร์ก็อ่อนตัวลง (3.) ภาคการการเงินต้องหดตัว (Financial Sector Melt-down) ตราสารอนุพันธ์ต่างๆ (Derivatives) ต้องหดตัวลงมา (4.) เกิดการหดตัวลงมาของราคาสินค้าโภคภัณฑ์โลก เช่น น้ำมันจากกว่า 147 ดอลลาร์สหรัฐฯต่อบาร์เรลเหลือ 40 กว่าดอลลาร์ เป็นต้น⁶³ ดังนั้นจึงน่าจะจับตามองว่าหลังการขึ้นมามีตำแหน่งประธานาธิบดีโอบามา จะมีนโยบายในการแก้ไขปัญหาอย่างไร โดยเฉพาะจะหันมาพัฒนาด้าน R&D ด้านการเกษตร ซึ่งสหรัฐฯมีศักยภาพสูงอยู่แล้วมากขึ้นหรือไม่

สำหรับนโยบายที่สำคัญของรัฐบาลประธานาธิบดีโอบามาของสหรัฐฯ⁶⁴ มีดังนี้

1. ความเข้มงวดด้านระเบียบการค้า โดยประเทศที่จะค้าขายกับสหรัฐฯต้องยกระดับมาตรฐาน ทั้งแรงงานสิ่งแวดล้อม สิทธิมนุษยชน ประชาธิปไตย รวมถึงการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งเครื่องมือเหล่านี้ทาเศรษฐกิจศาสตร์เรียกว่า NTB's หรือ Non-tariff Barriers (การกีดกันทางการค้าที่ไม่ใช้ระบบภาษี)

2. การเจรจาเขตการค้าเสรี โอบามาคงไม่ละทิ้งการเจรจาเอฟทีเอโดยสิ้นเชิง แต่คงยืนอยู่บนผลประโยชน์ของสหรัฐฯมากขึ้น คงไม่ใช่เรื่องที่สหรัฐฯเคยกดดันให้เปิดภาคการเงิน ภาคบริการ ปกป้องทรัพย์สินทางปัญญา และเปิดภาคการลงทุนขนาดใหญ่ที่คอนอเมริกันถนัด ต่อไปนี้ คงไม่ใช่มีด้านเดียวแล้ว แต่สหรัฐฯจะพูดถึงความเป็นธรรมทางการค้ามากขึ้น เพราะสหรัฐฯขาด

⁶³ สมภพ มานะรังสรรค์. The Great Depression วิกฤติการณ์แฮมเบอร์เกอร์ การเคลื่อนตัวของศูนย์กลางเศรษฐกิจโลกจากสหรัฐอเมริกาสู่จีน. กรุงเทพฯ : ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552, หน้า 111.

⁶⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 120-123.

เดุลการค้าเอเชียมากมาย จึงต้องหาทางสร้างความสมดุลในตัวแปรนี้ เพื่อเพิ่มโอกาสการจ้างงานแก้ไขปัญหาการขาดดุลการค้าและปัญหาอื่นๆทางเศรษฐกิจ

3. สิทธิบัตรยา พรรคเดโมแครตเห็นด้วยกับการทำ CL ยา (Compulsory License-สิทธิเหนือสิทธิบัตร) ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อประเทศไทย ปัญหาการทำสิทธิบัตรไม่ได้เกิดขึ้นระหว่างบริษัทยาของสหรัฐฯกับต่างประเทศอย่างเดียวกัน แม้แต่ในสหรัฐฯเองก็มีปัญหา ข้อสำคัญคือสมาคมเภสัชกรรม ซึ่งเป็นศูนย์รวมของนักธุรกิจยาขนาดใหญ่ก็เป็นฐานคะแนนเสียงของพรรครีพับลิกัน ถ้าไปดูการบริจาดเงินจะเห็นได้ชัดเจน ฉะนั้น โอกาสที่รัฐบาลเดโมแครตจะมีนโยบายที่ไม่เป็นประโยชน์กับกลุ่มนักธุรกิจยาขนาดใหญ่ก็ไม่ใช่เรื่องแปลก

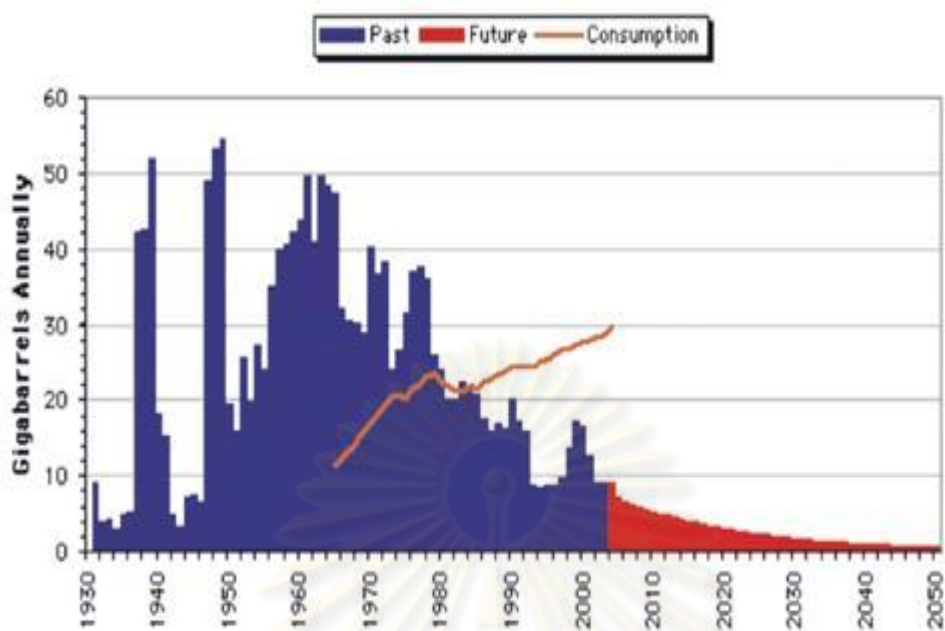
4. พลังงาน โอบามา เน้นย้ำว่า จะส่งเสริมพลังงานทดแทนและพึ่งพาแหล่งพลังงานภายในประเทศมากขึ้น เพราะที่ผ่านมาระยะของพลังงาน แม้จะสร้างผลประโยชน์ให้กลุ่มธุรกิจพลังงานและผู้ค้าน้ำมันขนาดใหญ่ในสหรัฐฯมากมาย แต่ก็กระทบต่อคนอเมริกันมากๆ เพราะคนอเมริกันใช้น้ำมัน 1 ใน 4 ของโลก

อย่างไรก็ตาม แม้ประธานาธิบดีสหรัฐฯ ไม่ได้พูดถึงนโยบายด้านการเกษตรโดยตรง แต่การประกาศว่า จะส่งเสริมพลังงานทดแทนและพึ่งพาแหล่งพลังงานภายในประเทศมากขึ้น เป็นนัยสำคัญว่า สหรัฐฯจะให้ความสำคัญในเรื่องการวิจัยและพัฒนา (R&D) ด้านเกษตรมากขึ้น เนื่องจากน้ำมันจะหมดจากโลกนี้ในระยะเวลา 40 ปีข้างหน้า (ดูแผนภูมิที่ 15: ปริมาณน้ำมันสำรองของโลก) ดังนั้นพืชน้ำมันจึงเป็นพลังงานทางเลือก แต่อย่างไรก็ตาม หากมีการนำพืชน้ำมันมาผลิตก็จะส่งผลให้ราคาพืชผลเหล่านี้ราคาจะสูงขึ้นด้วย ดังนั้นจะเป็นช่องทางในสหรัฐฯต้องเน้น R&D ในการผลิตสินค้าเกษตรกรรมเพื่อมารองรับให้มีปริมาณมากพอ โดยเฉพาะการต่อกรต่อยอดเทคโนโลยีการผลิตสินค้า ที่เกี่ยวกับพืชดัดแปลงพันธุกรรม หรือ จีเอ็มโอ* ที่สหรัฐฯเป็นผู้นำในเรื่องนี้ของโลกอยู่แล้ว ตัวเลขคณะกรรมการนโยบายเทคโนโลยีแห่งชาติระบุว่า สหรัฐฯ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

* จีเอ็มโอ (genetically modified organism) หรือ สิ่งมีชีวิตที่เกิดจากการตัดต่อหรือดัดแปลงยีน โดยการนำยีนจากสิ่งมีชีวิตอื่นเข้าไปใส่ เช่น ฝ้ายพันธุบีที เป็นการนำยีนจากเชื้อแบคทีเรียบีทีใส่เข้าไปในฝ้ายเพื่อให้ฝ้ายสามารถสร้างสารพิษที่สามารถฆ่าหนอนและแมลงได้

กราฟ 15: ปริมาณน้ำมันสำรองของโลก

Source: Association for the Study of Peak Oil and Gas (ASPO)

ที่มา: Association for the Study of Peak Oil, [peakoil](http://www.peakoil.net/)[Online]. (n.d.). Available from: <http://www.peakoil.net/> [2010, August 24]

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สามารถผลิตสินค้าเทคโนโลยีชีวภาพได้สูงสุดในตลาดโลก โดยมีมูลค่าประมาณ 20,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ รองลงมาคือญี่ปุ่นและสิงคโปร์ มูลค่า 8,000 และ 2,000 ตามลำดับ ทั้งนี้หลายประเทศต่างเร่งทำการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อช่วงชิงส่วนแบ่งตลาดเทคโนโลยีชีวภาพในตลาดโลก โดยในพ.ศ. 2549 สหรัฐฯและประเทศในกลุ่มเอเชียฟิฟีก (ไม่รวมญี่ปุ่น) ตั้งเป้าที่จะผลิตสินค้านี้ให้มีมูลค่าถึง 35,600 และ 3,600 ล้านดอลลาร์สหรัฐ⁶⁵ ในปัจจุบันบริษัทมอนซานโต้ ซึ่งมีสำนักงานใหญ่อยู่ที่รัฐมิสซูรี ประเทศสหรัฐฯ ก้าวขึ้นมาเป็นบริษัทผู้ผลิตและจำหน่ายเมล็ดพันธุ์พืชที่ใหญ่ที่สุดในโลก จากการผลักดันและส่งเสริมให้รัฐบาลประเทศต่างๆ หันมาสนใจปลูกพืชจีเอ็มโอ โดย 70-80 % ของตลาดเมล็ดพันธุ์จีเอ็มโออยู่ในมือของบริษัท มอนซานโต้ นอกจากนี้การส่งเสริมจีเอ็มโอที่ด้านสารเคมีปราบวัชพืชทำให้บริษัทมอนซานโต้ได้กำไรจากการขายเมล็ดพันธุ์พร้อมๆ กับสารเคมีศัตรูพืช นอกจากนี้บริษัท มอนซานโต้ ตลาดเมล็ดพันธุ์จีเอ็มโอที่เหลือก็กระจายอยู่ในมือของบริษัทข้ามชาติขนาดใหญ่เพียง 4 บริษัทเท่านั้น⁶⁶ (ดูตารางที่ 14: บริษัทเมล็ดพันธุ์พืชยักษ์ใหญ่ของโลก 10 อันดับแรกปี 2006)

ตลอดที่ผ่านมารัฐบาลสหรัฐฯได้สนับสนุนให้เอกชนหรือบริษัทข้ามชาติเป็นหัวหอกในการดำเนินการเรื่องนี้ และคอยสนับสนุนในการพัฒนาและไปเปิดตลาดไปยังประเทศต่างๆ ซึ่งเห็นได้ชัดในกรณีของไทยคือ บริษัทข้ามชาติด้านเทคโนโลยีชีวภาพของสหรัฐฯ ได้นำเสนอสินค้าจีเอ็มโอ ผ่านปัจจัยด้านอุปทาน (ผู้ผลิตนโยบาย) และปัจจัยด้านอุปสงค์ (ผู้เรียกร้องนโยบาย) ดังจะกล่าวในหัวข้อถัดไป

4.2.2 วิธีการเปิดตลาดพืช GMO ของสหรัฐฯ กรณีในประเทศไทย

4.2.2.1 ผ่านช่องทางอุปทานของนโยบาย

การมีส่วนร่วมโดยผ่านช่องทางด้านอุปทานที่เกิดขึ้น คือ

(1) การกดดันให้ไทยยอมรับการปลูกพืชจีเอ็มโอโดยผ่านการการค้าการลงทุนระหว่างประเทศ โดยได้เจรจาการตกลงเขตการค้าเสรี (FTA) ไทย-สหรัฐฯ ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่า ในการเจรจาครั้งที่ 6 ระหว่างวันที่ 9-13 มกราคม 2548 ที่จังหวัดเชียงใหม่ นายริชาร์ด คราวเดอร์ (Richard Crowder) ได้รับการแต่งตั้งจากผู้แทนการค้าสหรัฐฯ (ยูเอสทีอาร์) ให้เป็นหัวหน้าคณะเจรจาคนใหม่ ซึ่งนายริชาร์ดผู้นี้เคยเป็นอดีตผู้บริหารของบริษัทดีคาล์บ (Dekalb) ในเครือมอนซานโต้ บริษัทยักษ์ใหญ่ด้านเมล็ดพันธุ์พืชตัดแปลงพันธุกรรม (จีเอ็มโอ) และเคมีเกษตรของโลก อีกทั้ง

⁶⁵ วิฑูรย์ เลี่ยนจำรูญ และ คณะ. จากปฏิวัติเขียวสู่พันธุวิศวกรรม บทเรียนสำหรับอนาคตเกษตรกรรมไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. นนทบุรี : มูลนิธิชีววิถี, 2551, หน้า 220.

⁶⁶ วิฑูรย์ เลี่ยนจำรูญ. ความจริงเรื่องจีเอ็มโอ. พิมพ์ครั้งที่ 2. นนทบุรี: มูลนิธิชีววิถี, 2551, หน้า 18.

ตารางที่ 14: บริษัทเมล็ดพันธุ์พืชยักษ์ใหญ่ของโลก 10 อันดับแรกปี 2006 (หน่วย: ล้านเหรียญ
สหรัฐฯ)

อันดับ	บริษัท	มูลค่า
1.	มอนซานโต้ สหรัฐฯ	4,028
2.	ดูปองต์ สหรัฐฯ	2,781
3.	ซินเจนต้า สวิตเซอร์แลนด์	1,743
4.	กรู๊ป ลิมาเกรน ฝรั่งเศส	1,035
5.	แลนด์ โอเคิลส์ สหรัฐฯ	756
6.	เคดับเบิลยูเอสเอจี เยอรมัน	615
7,	ไบเออร์ ครอปส์ ซายส์ เยอรมัน	430
8,	เดลต้า แอนด์ ไพน์ แลนด์ สหรัฐฯ	418
9,	ซาคาตะ ญี่ปุ่น	401
10.	ดีแอลเอฟ ไตรโพลีเยม	352

ที่มา: วิฑูรย์ เลี่ยนจำรูญ, ความจริงเรื่องจีเอ็มโอ, หน้า 18.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ยังคงเป็นอดีตประธานสมาคมผู้ค้าเมล็ดพันธุ์ของสหรัฐฯด้วย นายริชาร์ดเคย์เป็นอดีตผู้บริหารของบริษัทดีคาล์บ ซึ่งเป็นบริษัทรวมทุนกับบริษัทยักษ์ใหญ่ด้านการเกษตรของไทยในสหรัฐฯ โดยทำธุรกิจผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพด ต่อมามอนซานโต้เข้าไปถือหุ้นใหญ่ในดีคาล์บ ขณะที่บริษัทยักษ์ใหญ่ด้านการเกษตรของไทยก็ยังถือหุ้นอยู่ แสดงให้เห็นว่าการเจรจาสินค้าเกษตรเป็นเรื่องของการเอื้อผลประโยชน์ของบริษัทข้ามชาติของทั้งสองประเทศไปแล้ว ไม่ได้มีเป้าหมายเพื่อเอื้อคนส่วนใหญ่ของประเทศตามที่รัฐบาลประกาศไว้ในทุกเวที อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงตัวหัวหน้าคณะเจรจาในครั้งนี้ก็น่าเป็นห่วง เพราะแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า กลุ่มผลประโยชน์ตัวจริงในแต่ละสาขาของสหรัฐฯ ได้ส่งตัวแทนมาทำหน้าที่เจรจากับฝ่ายไทยโดยตรง ซึ่งหากไทยยอมรับตามข้อเสนอ จะส่งผลกระทบต่อคนไทยในวงกว้างมากกว่าเอฟทีเออื่นใด⁶⁷

(2.) ผ่านนายกรัฐมนตรีนครและรัฐมนตรี เช่น

- 9 มกราคม 2547 นายคริสโตเฟอร์ คิทบอนด์ สมาชิกวุฒิสภาพรรครีพับลิกัน จากรัฐมิสซูรี ได้เข้าพบพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี โดยก่อนหน้านั้นได้พบกับนายสุวิทย์ คุณกิตติ รองนายกรัฐมนตรี ที่ดูแลงานเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม การพบครั้งนี้เกิดขึ้นภายหลังจากที่สมาชิกวุฒิสมาชิกท่านนี้ได้ลงนามในจดหมายเมื่อวันที่ 17 ตุลาคม 2547 ร่วมกับวุฒิสมาชิกสหรัฐฯอีก 6 คน เพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลสหรัฐฯเปิดการเจรจาเขตการค้าเสรีกับไทย การเคลื่อนไหวนี้บ่งชี้ว่า การจัดทำเขตการค้าเสรีระหว่างสองประเทศนี้มีกลุ่มผลประโยชน์ในสหรัฐฯที่ได้รับผลประโยชน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบรรษัทอุตสาหกรรมชีวภาพข้ามชาติที่ซื้อมอนซานโต้ ในเครือบริษัทฟาร์มาเซีย (Pharmacia) ซึ่งมีสำนักงานใหญ่อยู่รัฐมิสซูรี และการที่สมาชิกวุฒิสมาชิกท่านนี้ได้รับเลือกตั้งเพราะได้รับการสนับสนุนจากมอนซานโต้⁶⁸

- บริษัทข้ามชาติและสถานทูตสหรัฐฯประจำประเทศไทย ได้ดำเนินการในหลายลักษณะเพื่อผลักดันให้ประเทศไทยยอมรับพีซีจีเอ็มโอ เช่น เอกอัครราชทูตสหรัฐฯ ได้เข้าพบผู้บริหารพรรคไทยรักไทยอย่างน้อยสองครั้ง เพื่อผลักดันให้ไทยวางนโยบายเรื่องจีเอ็มโอ ให้ไม่ขัดผลประโยชน์ของรัฐบาลสหรัฐฯ⁶⁹

⁶⁷ มะกันตั้งหัวหน้าเจรจาใหม่ FTA รอบ 7 ปีไทยรับ GMO [ออนไลน์], 2549. แหล่งที่มา <http://www.ftadigest.com/fta/newsUpdate303.html> [12 ธันวาคม 2552]

⁶⁸ วิฑูรย์ เลี่ยนจำรูญ. ข้อตกลงเขตการค้าเสรีกับกรณีการผลักดันพีซีจีเอ็มโอ. ในกรณีการกิจติเวชกุล(บรรณานุกรม), ข้อตกลงเขตการค้าเสรี ผลกระทบที่มีต่อประเทศไทย, หน้า 180-181. นนทบุรี : กลุ่มศึกษาข้อตกลงเขตการค้าเสรีภาคประชาชน(FTA WATCH), 2547 .

⁶⁹ วิฑูรย์ เลี่ยนจำรูญ และคณะ, จากปฏิวัติเขียวสู่พันธุวิศวกรรม บทเรียนสำหรับอนาคตเกษตรกรรมไทย, หน้า 266.

ซึ่งสาเหตุที่บริษัทด้านเทคโนโลยีชีวภาพรวมทั้งมอนซานโต้ สามารถเข้าไปมีอิทธิพลต่อรัฐบาล สหรัฐฯ ได้มากขนาดนั้น เนื่องจากบริษัทเหล่านี้ได้ใช้เงินจำนวนมากในการสนับสนุนพรรคการเมืองของ สหรัฐฯ ในระหว่างการหาเสียง เฉพาะข้อมูลที่มีการเปิดเผย บริษัทด้านเทคโนโลยีชีวภาพได้ใช้เงิน กว่า 12 ล้านดอลลาร์ระหว่างปี 1989-2003 เพื่อสนับสนุนพรรคการเมืองในการหาเสียง โดยราว ร้อยละ 77 เป็นการสนับสนุนพรรครีพับลิกัน⁷⁰

นอกจากนี้ยังมีรายงานเรื่องการคอร์รัปชันในระบบเกษตรกรรมสหรัฐฯ ยกตัวอย่างในปี 1994 สมาชิก 7 ใน 10 คน ของกรรมาธิการเกษตร (Agriculture Committee) ของสภาผู้แทน สหรัฐฯ ได้รับเงินสนับสนุนการหาเสียงจากบริษัทเทคโนโลยีชีวภาพ⁷¹ ทั้งนี้ นอกจะมีการจ่ายเงิน ให้กับนักการเมืองหรือรัฐบาลของตัวเองแล้ว ยังพบว่า มีการจ่ายให้กับนักการเมืองต่างประเทศ ด้วย เช่น เดือนมกราคม 2548 บริษัท มอนซานโต้ ต้องจ่ายค่าปรับเป็นเงินจำนวน 1.5 ล้านดอลลาร์ แก่กระทรวงยุติธรรมสหรัฐฯ และคณะกรรมการที่เกี่ยวข้อง (Securities and Exchange Commission) ในความผิดติดสินบนเจ้าหน้าที่ระดับสูงของอินโดนีเซีย ระหว่างปี 1997-2002 เพื่อให้อนุญาตปลูกฝ้ายบีทีในประเทศอินโดนีเซีย⁷²

(3.) การผลักดันผ่านเจ้าหน้าที่ของรัฐ เช่น เจ้าหน้าที่ของไทยได้ร่วมมือในการทดลองพืช จีเอ็มโอร่วมกันหลายครั้ง เช่น 19 ตุลาคม 2538 กรมวิชาการเกษตรอนุญาตให้ บริษัท มอนซานโต้ (ไทยแลนด์) จำกัด นำเข้าเมล็ดฝ้ายตัดต่อพันธุกรรมเข้ามาปลูกทดสอบในประเทศไทย, 15 พฤษภาคม 2540 กรมวิชาการเกษตร นำเข้าต้นกล้าและเนื้อเยื่อมะละกอจีเอ็มโอจากมหาวิทยาลัยคอร์เนล เข้ามาทดลองในประเทศไทย เป็นต้น⁷³ นอกจากนี้ยังพบว่า นับตั้งแต่ปี 2538 เป็นต้นมา บริษัท ข้ามชาติได้นำพันธุ์พืชจีเอ็มโอเข้ามาทดสอบปลูกในประเทศไทย การทดสอบดังกล่าวเป็นขั้นตอน สำคัญตามพ.ร.บ. กักพืชปี 2507 แก้ไขปรับปรุงปี 2535 ที่การนำเข้าพืชจีเอ็มโอเพื่อปลูกเชิง

⁷⁰TAD WILLIAMS, 2001, The Corruption of Agriculture. America for Democratic Action Education Fund)www.adaction.org. อ้างถึงใน วิฑูรย์ เลี่ยนจำรูญ, ความจริงเรื่องจีเอ็มโอ, หน้า 37.

⁷¹วิฑูรย์ เลี่ยนจำรูญ, ความจริงเรื่องจีเอ็มโอ, หน้า 37.

⁷²เรื่องเดียวกัน, หน้า 38.

⁷³ภาคประชาชนค้านเปิดทดลองจีเอ็มโอภาคสนาม ชี้กฎหมายไม่พร้อม กรณีปนเปื้อนเก่า ยังค้าง [ออนไลน์], 2550. แหล่งที่มา

http://www.measwatch.org/autopage/show_page.php?t=20&s_id=188&d_id=188 [12 ธันวาคม 2552]

พาณิชย์นั้นต้องผ่านการทดสอบความปลอดภัยทางชีวภาพก่อน โดยบริษัทแรกที่นำเข้าพันธุ์พืชเข้ามาทดสอบก่อนคือ บริษัท อัจฉรินทร์ โดยนำเข้าเมล็ดพันธุ์มะเขือเทศที่ชะลอการสุกเข้ามาทดสอบที่ อ.พังโคน จังหวัดสกลนคร หลังจากนั้นก็มีตามมาอีกหลายบริษัท ได้แก่ บริษัทโนวาริติส (ประเทศไทย) จำกัด บริษัทไฟโอเนีย โอเวอร์ซีร์ คอร์ปอเรชั่น (ไทยแลนด์) จำกัด บริษัท คาร์กิล จำกัด⁷⁴

แต่อย่างไรก็ตาม การเปิดตลาดพืชจีเอ็มโอ ของสหรัฐฯก็ยังไม่ประสบความสำเร็จในการผลักดันให้มีการเปิดเสรีสินค้าชีวภาพรวมถึงนโยบายอื่นๆ ในระดับพหุภาคี ทำให้สหรัฐฯหันมาให้ความสำคัญมากขึ้นกับการเจรจาพหุภาคีและการจัดทำเขตการค้าเสรี โดยในคำแถลงของนายโรเบิร์ต ซิลลิค ผู้แทนการค้าสหรัฐฯที่สถาบันเศรษฐกิจระหว่างประเทศเมื่อ วันที่ 8 พฤษภาคม 2546 เขาบอกว่า “สินค้าพิเศษที่มีความอ่อนไหว (special product sensitive) จะเป็นส่วนหนึ่งในทุกข้อตกลงเขตการค้าเสรีที่สหรัฐฯจะทำกับประเทศต่างๆ”⁷⁵

ดังนั้นกรอบการเจรจาเรื่องเขตการค้าเสรีไทย-สหรัฐฯที่เรียกว่า TIFA (trade and Investment Framework Agreement) ซึ่งเคยเจรจากันไปหลายรอบจึงได้หยิบยกเรื่องนี้ขึ้นมาพิจารณาด้วย ซึ่งในเรื่องการทำ FTA นี้เป็นหนึ่งในนโยบายของประธานาธิบดีโอบามา ที่จะมีการทบทวนกับประเทศต่างๆ รวมถึงการปกป้องผลประโยชน์ของสหรัฐฯอย่างเต็มที่ ซึ่งคาดว่าจะใช้ยุทธศาสตร์สินค้าเทคโนโลยีชีวภาพ โดยเฉพาะจีเอ็มโอ จะเป็นเครื่องมือหรือยุทธศาสตร์สำคัญในการใช้เปิดเสรีการค้าทั้งในระดับพหุภาคีและพหุภาคีต่อไป ซึ่งผลที่ได้จะช่วยฟื้นเศรษฐกิจของสหรัฐฯได้อีกทางหนึ่ง เนื่องจากธุรกิจนี้มีตัวเลขที่สูงมากและช่วยสร้างงานในสาขาเทคโนโลยีสูงถึง 150,000 คน มีบขวิจัย 9.9 พันล้านเหรียญสหรัฐฯ⁷⁶ ในขณะเดียวกันเพื่อการได้เปรียบในเชิงการแข่งขันสหรัฐฯก็ต้องเร่งพัฒนา R&D ด้านพันธุกรรมพืชมากขึ้นและอาจจะใช้เงื่อนไขทางการค้าหรือการเปิดช่องจากสนธิสัญญาITPGR ในการเข้ามาหาประโยชน์จากพันธุกรรมพืช ปัญหาอยู่ที่ว่าในสถานการณ์เช่นนี้ไทยจะหาทางออกอย่างไร เพื่อไม่ให้เกิดการเสียเปรียบในการเจรจากับสหรัฐฯ คำตอบในเรื่องนี้ หากใช้กรอบ Relational Power หรือการสร้างอำนาจทางเศรษฐกิจที่เหนือกว่า น่าจะดูที่พยายามลดเงื่อนไขที่จะเป็นข้อจำกัดของไทยให้น้อยลง หมายความว่า ในปัจจุบันไทยเน้นการส่งออกไปสหรัฐฯและกลุ่มยุโรป ทำให้ประเทศเหล่านี้สามารถใช้เงื่อนไข

⁷⁴ วิฑูรย์ เลี่ยนจำรูญ และ คณะ, จากปฏิวัติเขียวสู่พันธุวิศวกรรม บทเรียนสำหรับอนาคตเกษตรกรรมไทย, หน้า 238.

⁷⁵ วิฑูรย์ เลี่ยนจำรูญ, ข้อตกลงเขตการค้าเสรีกับการผลักดันพืชจีเอ็มโอ, หน้า 179.

⁷⁶ วิฑูรย์ เลี่ยนจำรูญ และ คณะ, จากปฏิวัติเขียวสู่พันธุวิศวกรรม บทเรียนสำหรับอนาคตเกษตรกรรมไทย, หน้า 220.

ทางการต่อรองกับประเทศไทย หรือที่ เรียกว่า NTB's หรือ Non-tariff Barriers (การกีดกันทางการค้าที่ไม่ใช่ระบบภาษี) ได้ ดังนั้นทางออกในเรื่องนี้จึงอยู่ที่ประเทศไทยต้องหาตลาดใหม่ๆ โดยเฉพาะจีนหรือประเทศเอเชียอื่นๆ รวมทั้งไทยต้องสร้างเสาหลักด้านความรู้ให้แข็งแกร่งขึ้น เพื่อให้ไวกานอำนาจในการเจรจาต่อรองกับสหรัฐฯต่อไป

4.2.2.2 ผ่านช่องทางด้านอุปสงค์ของนโยบาย

ผ่านช่องทางด้านอุปสงค์ คือ

(1.) การโฆษณาโดยอาศัยสื่อมวลชนเพื่อไม่ให้ประชาชนชาวไทยมีความรู้สึกหวัดวิตกต่อพีซีเอ็มไอ เช่น เอกอัครราชทูตสหรัฐฯประจำประเทศไทย ได้ขอนัดรับประทานอาหารกับผู้บริหารของหนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์ เพื่อขอพูดเกี่ยวกับกรณีการคัดค้านเรื่องจีเอ็มโอในประเทศไทย^{*} เป็นต้น

(2.) การร่วมมือกับกลุ่มผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจต่างๆ กลุ่มพันธมิตรผู้ร่วมทุนในประเทศไทย: บริษัทข้ามชาติจากสหรัฐฯได้สร้างพันธมิตรกับประเทศที่ตนเองต้องการเข้าไปแสวงหาผลประโยชน์ ในการร่วมทุนและดำเนินธุรกิจร่วมกัน ซึ่งหนีไม่พ้นกลุ่มทุนเกษตรกรรม อย่างเช่นกรณีของประเทศไทยกลุ่มทุนที่ได้เติบโตขึ้นมาจากยุคปฏิวัติเขียว ได้กลายเป็นพันธมิตรกับบริษัทข้ามชาติ บริษัทเหล่านี้ได้ประโยชน์จากการสวามิภักดิ์กับทุนข้ามชาติ ไม่ว่าจะเป็นการร่วมทุน การใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีและการขยายขอบเขตการตลาดที่กว้างขวางมากขึ้น จุดยืนของบริษัทยักษ์ใหญ่ทางการเกษตรของไทยจึงเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับบริษัทข้ามชาติขนาดใหญ่ของโลกมากยิ่งขึ้นกว่ากลุ่มใด⁷⁷

(3.) กลุ่มนักวิชาการ ปัจจัยที่ทำให้มีการรับนวัตกรรมได้โดยง่ายคือ มาจากประชาคมนักวิทยาศาสตร์ และสถาบันวิจัยการเกษตรของประเทศกำลังพัฒนาเอง วัฒนธรรมความร่วมมือระหว่างสถาบันวิจัยการเกษตรระหว่างประเทศ รวมไปถึงความช่วยเหลือทั้งในรูปงบประมาณและความช่วยเหลือทางด้านวิชาการ ซึ่งดำเนินมาตั้งแต่ยุคปฏิวัติเขียว ทำให้แนวโน้มของชุมชนเหล่านี้

* จากการเปิดเผยของคอลัมน์นิสต์จากหนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์ ระหว่างการเปิดโครงการรณรงค์สัญจรปกป้องพันธุกรรมพื้นเมือง ซึ่งจัดขึ้นโดย BIOTHA1 ระหว่างวันที่ 6-17 กันยายน 2543 อ้างถึงใน วิฑูรย์ เลี่ยนจำรูญ และ คณะ, จากปฏิวัติเขียวสู่พันธุวิศวกรรม บทเรียนสำหรับอนาคตเกษตรกรรมไทย, หน้า 266.

⁷⁷วิฑูรย์ เลี่ยนจำรูญ และ คณะ, จากปฏิวัติเขียวสู่พันธุวิศวกรรม บทเรียนสำหรับอนาคตเกษตรกรรมไทย, หน้า 271.

ยอมรับทั้งวิถีคิดและชุดของนวัตกรรมตะวันตกใหม่ๆ ได้อย่างง่ายดาย ซึ่งประเทศไทยก็เช่นเดียวกัน⁷⁸ ตัวอย่างเช่น สมาคมวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทางอาหารแห่งประเทศไทย หรือ โฟสแตต (FoSTAT) ร่วมกับสถานทูตสหรัฐอเมริกาประจำประเทศไทย และอีกหลายองค์กรทั้งในและต่างประเทศ จัดการสัมมนาเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับเทคโนโลยีชีวภาพสมัยใหม่และการสื่อสารให้ประชาชนเข้าใจ (Modern Biotechnology and Risk Communication Workshop) เมื่อวันที่ 5 ตุลาคม 2552 ที่ โรงแรมรามามาการ์เดนส์ โดยมีนักวิชาการที่สนใจเข้าร่วมฟังกว่า 200 คน การประชุมเชิงปฏิบัติการนี้มีจุดประสงค์เพื่อให้ความรู้แก่นักวิจัย นักวิชาการ ตลอดจนผู้สนใจทั่วไปในการสื่อสารเกี่ยวกับเรื่องเทคโนโลยีชีวภาพสมัยใหม่ โดยเฉพาะเรื่องจีเอ็มโอ เพื่อให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจอย่างถูกต้องและไม่ให้เกิดความตื่นตระหนกขึ้นในสังคม โดยนายแกรี ไมเยอร์ (Gary Meyer) อุปทูตที่ปรึกษาด้านการเกษตรประจำสถานทูตสหรัฐอเมริกาประจำประเทศไทย กล่าวว่า สหรัฐฯ ก็มีปัญหากลุ่มเอ็นจีโอต่อต้านการปลูกพืชจีเอ็มเช่นกัน แต่ได้นำมาเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาพืชจีเอ็ม โดยนำข้อสงสัยหรือคำถามของเอ็นจีโอมาเป็นโจทย์ให้นักวิจัยค้นหาคำตอบเพื่อมาอธิบายให้ประชาชนและเอ็นจีโอเข้าใจ โดยสิ่งสำคัญที่ทำให้ประชาชนในสหรัฐฯ ให้การยอมรับพืชจีเอ็ม เพราะพวกเขามีความเชื่อมั่นต่อหน่วยงานของรัฐที่ดูแลรับผิดชอบเรื่องนี้โดยตรง คือองค์การอาหารและยาของสหรัฐฯ ประกอบกับการที่ประชาชนได้รับข้อมูลอย่างทั่วถึง หรือสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ง่ายผ่านช่องทางต่างๆ และสามารถแสดงความคิดเห็นสะท้อนกลับได้ โดยที่ทุกความเห็นจะได้รับการพิจารณาเพื่อปรับปรุงหรือแก้ไขเรื่องดังกล่าว พร้อมระบุว่า สังคมไทยเป็นแบบหนึ่ง สหรัฐฯ เป็นแบบหนึ่ง ซึ่งเขาไม่สามารถให้คำแนะนำได้ แต่การประชุมเชิงปฏิบัติการที่จัดขึ้นครั้งนี้ ได้นำแนวทางที่ใช้และประสบความสำเร็จในสหรัฐฯ มานำเสนอเป็นตัวอย่าง ซึ่งประเทศไทยสามารถนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมได้เพื่อสื่อสารให้ประชาชนมีความเข้าใจเกี่ยวกับพืชจีเอ็มมากยิ่งขึ้นได้⁷⁹ ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้เป็นการพยายามสร้างอำนาจเชิงโครงสร้าง หรือ Structural Power ของสหรัฐฯ คือ การทำให้คนไทยเชื่อตามที่สหรัฐฯ ต้องการ เพื่อครอบงำประเทศกำลังพัฒนาที่ต่อต้านการนำผลิตภัณฑ์หรือการทดลองพืชจีเอ็มโอในประเทศ

⁷⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 270.

⁷⁹ เอเอสทีวีผู้จัดการออนไลน์, สหรัฐฯ ดิวเข้มกลวิธีสื่อสารเทคโนโลยีชีวภาพสมัยใหม่ ในสังคมไทย [ออนไลน์], 2552. แหล่งที่มา

<http://www.manager.co.th/Science/ViewNews.aspx?NewsID=9520000120814> [25 มกราคม 2553]

(4.) กลุ่มสมาคมต่างๆ อาทิ

-กลุ่มสมาคมอารักขาพืช (ส.อ.ท.): เมื่อประมาณ 45 ปีมาแล้วสารเคมีกำจัดศัตรูพืชได้เข้ามามีบทบาทในการอารักขาผลิตผลทางการเกษตรในประเทศไทย เริ่มด้วยการนำเข้าสารเคมีเกษตรของบริษัทสากลเพียงไม่กี่บริษัท ต่อมาในขณะที่ประเทศไทยได้มีการพัฒนาไปอย่างต่อเนื่องธุรกิจทางด้านสารกำจัดศัตรูพืช ได้ขยายตัวอย่างรวดเร็ว จนมีผู้ประกอบการธุรกิจเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก ในปี 2525 กลุ่มนักธุรกิจสารเคมีเกษตรได้เห็นความจำเป็นของการมีสมาคมเป็นตัวแทนของภาคอุตสาหกรรมนี้ จึงได้ร่วมกันก่อตั้ง สมาคมผู้ประกอบการธุรกิจสารเคมีกำจัดศัตรูพืช: ส.อ.ท. (Thai Pesticide Association : TPA) ขึ้น และได้จดทะเบียนตามกฎหมายพระราชบัญญัติสมาคมการค้า เมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2526 ต่อมาในวันที่ 9 มิถุนายน 2538 จึงได้เปลี่ยนชื่อเป็น สมาคมอารักขาพืชไทย: (Thai Crop Protection Association: TCPA) จนถึงปัจจุบัน เพื่อสะท้อนภาพกิจกรรมหลักที่สมาคมดำเนินการอยู่ ในปี 2529 สมาคมอารักขาพืชไทยได้สมัครเข้าเป็นสมาชิกของสภาสมาคมผู้ผลิตสารเคมีเกษตรนานาชาติ (CropLife International) ซึ่งประกอบด้วยสมาชิกซึ่งเป็นสมาคมเคมีเกษตรในประเทศต่าง ๆ กว่า 50 ประเทศ และในปี 2534 สมาคมอารักขาพืชไทยได้รับเลือกให้เป็นหนึ่งใน 3 ประเทศ คือ กัวเตมาลา เคนยา และประเทศไทย ในการดำเนินงาน "โครงการปรับปรุงการใช้สารกำจัดศัตรูพืชอย่างถูกต้องและปลอดภัย" (Safe Use Project) ซึ่งสมาคมได้ดำเนินงานต่อเนื่องอย่างได้ผลตลอดมาจนถึงปัจจุบัน ในปี 2540 สภาสมาคมผู้ผลิตสารเคมีเกษตรนานาชาติ ได้มีการจัดตั้งสำนักงานภูมิภาค เอเชีย-แปซิฟิก ของตนเองขึ้นมา คือ CropLife Asia ซึ่งประกอบด้วยสมาชิก จำนวน 14 ประเทศ สมาคมอารักขาพืชไทย จึงได้เข้าเป็นสมาชิกของ CropLife Asia ตั้งแต่ปี 2540 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบันนี้ สมาคมอารักขาพืชไทย เป็นสมาคมที่ไม่หวังผลกำไร ไม่ดำเนินการทางการค้าหรือการเมือง งบประมาณดำเนินกิจกรรมได้มาจากค่าสมาชิก ซึ่งเรียกเก็บจากบริษัทสมาชิกเป็นรายปี การดำเนินงาน ของสมาคมได้รับความร่วมมือโดยการเสียสละในรูปบุคลากรและค่าใช้จ่ายจากสมาชิก ในปี 2551 สมาคมมีสมาชิกสามัญ จำนวน 35 บริษัท อาทิ บริษัท ดูปองท์ (ประเทศไทย) จำกัด, บริษัท ไบเออร์ไทย จำกัด, บริษัท มอนซานโต้ ไทยแลนด์ จำกัด, บริษัท เจียไต๋ จำกัด เป็นต้น และ สมาชิกกิตติมศักดิ์ 1 คนคือ ดร. อนันต์ ดาโลดม สมาชิกกิตติมศักดิ์ ซึ่งเป็นอดีตปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์⁸⁰ (ดูตารางที่ 15: สมาชิกสมาคมอารักขาพืช (ส.อ.ท.)

⁸⁰สมาคมอารักขาพืช (ส.อ.ท.), ประวัติความเป็นมาสมาคมอารักขาพืช [ออนไลน์], (ม.ป.ป.). แหล่งที่มา <http://www.tcpa.or.th/thai/organization.html#1> [20 ธันวาคม 2552]

ตารางที่ 15: สมาชิกสมาคมอาชีวศึกษาวิชาชีพ (ส.อ.ท.)

อันดับ	ชื่อบริษัทฯ	สมาชิกสามัญ	สมาชิกกิตติมศักดิ์
1	บริษัท ดูปองท์ (ประเทศไทย) จำกัด	*	
2	บริษัท ที.เจ.ซี. เคมี จำกัด	*	
3	บริษัท ชินเจนทา คอร์ป โปรเทคชั่น จำกัด	*	
4	บริษัท อาคเนย์เกษตรกรรม จำกัด	*	
5	บริษัท ไบเออร์ไทย จำกัด	*	
6	บริษัท มอนซานโต้ ไทย แลนด์ จำกัด	*	
7	บริษัท ซาโกร (ประเทศไทย) จำกัด	*	
8	บริษัท เจียไต่ จำกัด	*	
9	บริษัท สหાયเกษตร เคมีภัณฑ์ จำกัด	*	
10	บริษัท อริสต้า ไลฟ์ไซน์ (ประเทศไทย) จำกัด	*	
11	บริษัท โปรครอป จำกัด	*	
12	บริษัท เคโมฟายล์ จำกัด	*	
13	บริษัท อินเตอร์ครีฟ จำกัด	*	
14	บริษัท สุยกวง (ไทยแลนด์) จำกัด	*	
15	บริษัท คิวยิลด์ แอสโซซิเอท จำกัด	*	
16	บริษัท ที.พี. ฟาร์เมอร์ จำกัด	*	
17	บริษัท ยิบอินซอยและแย์คส์ จำกัด	*	

ตารางที่ 15: สมาชิกสมาคมอาชีวศึกษาพืช (ส.อ.ท.)

18	บริษัท เทพสยาม จำกัด	*	
19	บริษัท ดาว อะโกรไซ แอนส์ (ประเทศไทย) จำกัด	*	
20	บริษัท โซตัส อินเตอร์ เนชั่นแนล จำกัด	*	
21	บริษัท สุพรีเดอรัม อินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด	*	
22	บริษัท ฟอริเวิร์ด (ประเทศ ไทย 1989) จำกัด	*	
23	บริษัท เทพวัฒนา จำกัด	*	
24	บริษัท บีเอเอสเอฟ (ไทย) จำกัด	*	
25	บริษัท โกลบอลครอปส์ จำกัด	*	
26	บริษัท ยูนิไลฟ์ อินเตอร์ เนชั่นแนล จำกัด	*	
27	บริษัท ครีฟ ซายน์ จำกัด	*	
28	บริษัท โปร เอ็นเตอร์ไพรส์ อะกริเทค จำกัด	*	
29	บริษัท นูโปรครอป จำกัด	*	
30	บริษัท เอฟ เอ็ม ซี เคมีคัล (ประเทศไทย) จำกัด	*	
31	บริษัท ซิงหนง (ประเทศ ไทย) จำกัด	*	
32	บริษัท คอรัป โพรเทคชั่น อะโกร (ประเทศไทย) จำกัด	*	
33	บริษัท แอ็กโกร (ประเทศ ไทย) จำกัด	*	

ตารางที่ 15: สมาชิกสมาคมอนุรักษ์พืช (ส.อ.ท.)

34	บริษัท เซอร์วิวด เคมีคอล จำกัด (มหาชน)	*	
35	บริษัท เอ็มซี อะโกร-เคมี คัล จำกัด	*	
36	ดร.อนันต์ ดาไลดม		*

ที่มา: สมาคมอนุรักษ์พืช (ส.อ.ท.), ราชานามสมาชิก [ออนไลน์], (ม.ป.ป.). แหล่งที่มา <http://www.tcpa.or.th/thai/member.html> [20 ธันวาคม 2552]

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ทั้งนี้พบว่า บริษัทข้ามชาติได้สมัครเข้าเป็นสมาชิกของสมาคมอารัक्षाพีช และใช้สมาคมนี้ในการร่วมมือหรือผลักดันให้หน่วยงานราชการของไทยดำเนินตามเป้าหมายที่ต้องการ โดยมีหลักฐานชัดเจนว่า ทั้งสมาคมอารัक्षाพีช และกรมวิชาการเกษตรมีลักษณะการทำงานเอื้อกันโดยในรายงานการประชุมของกลุ่มสมาคมอารัक्षाพีช (ส.อ.ท.) ปรากฏชัด อย่างเช่น เมื่อปี 2545 กรมวิชาการเกษตร ได้มีคำสั่งที่ 2057/2545 แต่งตั้งคณะทำงานความลับทางการค้าเกี่ยวกับเคมีภัณฑ์ทางการเกษตร โดยมีนาย ก. ส.อ.ท. หรือผู้แทน เป็นคณะทำงานด้วย, กรมวิชาการเกษตร ได้มีคำสั่งที่ 2316/2545 สั่ง ณ วันที่ 23 กรกฎาคม 2545 แต่งตั้งคณะกรรมการจัดการประชุมนานาชาติ เรื่อง โรคพืชเขตร้อนและเขตกึ่งร้อน ครั้งที่ 1 (จัดที่โรงแรมอิมพีเรียลแม่ปิง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ วันที่ 5-8 พฤศจิกายน 2545) โดยมีนาย ก. ส.อ.ท. เป็นคณะกรรมการอำนวยความสะดวก, เมื่อ 2546 คณะกรรมการว่าด้วยความปลอดภัยทางด้านเคมีวัตถุ ได้มีคำสั่งที่ 1/2546 สั่ง ณ วันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2546 แต่งตั้งให้ ผู้แทนของ ส.อ.ท. เป็นอนุกรรมการประสานนโยบายและแผนการดำเนินงานว่าด้วยความปลอดภัยของสารเคมี และ อนุกรรมการเครือข่ายสารสนเทศด้านสารเคมีแห่งชาติ, กรมวิชาการเกษตร ได้มีคำสั่งที่ 696/2546 สั่ง ณ วันที่ 4 เมษายน 2546 แต่งตั้ง นาย ก. ส.อ.ท. เป็นคณะทำงานในคณะทำงานความลับทางการค้าเกี่ยวกับเคมีภัณฑ์ทางการเกษตร เป็นต้น⁸¹ ซึ่งการแต่งตั้งดังกล่าว จึงเป็นการโอกาสที่บริษัทข้ามชาติเหล่านี้มีโอกาสที่จะไปเสนอนโยบายให้สอดคล้องกับสิ่งที่ตัวเองต้องการได้อย่างสะดวก

-สมาคมเมล็ดพันธุ์พืชแห่งประเทศไทย: ความเป็นมาประมาณปี 2525 ภาครัฐบาลและภาคเอกชน ได้รวมตัวกันจัดตั้ง “ชมรมเมล็ดพันธุ์พืช” เพื่อเป็นศูนย์กลางที่เป็นทางการในการดำเนินกิจกรรมประสานงานกับองค์กรของรัฐบาลและเอกชน และสามารถติดต่อประสานงานกับองค์กรระหว่างประเทศ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมเมล็ดพันธุ์ของประเทศ และเพื่อให้เกษตรกรได้มีเมล็ดพันธุ์ดีมีคุณภาพสูงใช้อย่างเพียงพอ ต่อมาในปี 2533 ได้ขอจดทะเบียนจัดตั้งสมาคม โดยใช้ชื่อว่า “สมาคมเมล็ดพันธุ์พืชแห่งประเทศไทย” และได้รับอนุญาตให้จัดตั้งสมาคม เมื่อวันที่ 31 สิงหาคม 2533 โดยเน้นเป็นศูนย์กลางในการติดต่อแลกเปลี่ยนความรู้ ความชำนาญและประสบการณ์ แก่ผู้สนใจในวงการเมล็ดพันธุ์เป็นหลัก ต่อมาในวันที่ 26 พฤศจิกายน 2535 ได้มีการทำหนังสือขอเปลี่ยนแปลงชื่อบังคับ และชื่อสมาคมใหม่เป็น “สมาคมเมล็ดพันธุ์แห่งประเทศไทย” และใช้ชื่อนี้มาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งในปัจจุบันสมาคมเมล็ดพันธุ์แห่ง

⁸¹สมาคมอารัक्षाพีช, รายงานประจำปี [ออนไลน์], 2545. แหล่งที่มา <http://www.tcpa.or.th/thai/library.html> [20 ธันวาคม 2552]

ประเทศไทย มีสมาชิกรวมทั้งสิ้น 294 คน ประกอบด้วย สมาชิกกิตติมศักดิ์ 9 ราย สมาชิกนิติบุคคลตลอดชีพ 45 ราย สมาชิกสามัญบุคคลตลอดชีพ 184 ราย และสมาชิกสามัญบุคคลรายปี 56 ราย ทั้งนี้พบว่า มีบริษัทข้ามชาติและบริษัทร่วมทุนกับบริษัทข้ามชาติจำนวนมาก เช่น บริษัทมอนซานโต้ (ไทยแลนด์) จำกัด, บริษัท ซินเจนทา ซีดส์ จำกัด เป็นต้น⁸² (ดูตารางที่16: รายชื่อสมาชิกสมาคมเมล็ดพันธุ์แห่งประเทศไทย ประจำปี 2550)

จากการศึกษาพบว่า สมาคมนี้นี้มีท่าทีที่ชัดเจนในการผลักดันให้ไทยมีการทำการทดลองพืชจีเอ็มโอ เช่น เมื่อปี 2551 นายสุขเกษม จิตรสิงห์ นายกสมาคมเมล็ดพันธุ์แห่งประเทศไทย ออกมาให้ความเห็นกรณีคณะรัฐมนตรี (ครม.) มีมติอนุญาตให้สามารถวิจัยพืชตัดแปลงพันธุกรรม (จีเอ็มโอ) เฉพาะในระดับแปลงทดสอบในศูนย์หรือสถานีทดลองของราชการว่า ไม่ได้ช่วยให้งานวิจัยจีเอ็มโอในประเทศก้าวหน้า เนื่องจากการทดลองไม่สิ้นสุดกระบวนการ และหากไม่มีการทดสอบในระดับไร่นา ข้อกังวลที่ว่า พืชจีเอ็มโอจะมีผลต่อมนุษย์หรือสิ่งแวดล้อมหรือไม่ ก็ยังหาข้อยุติไม่ได้ต่อไป พร้อมระบุว่า สมาคมฯได้ทำหนังสือถึงหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อขอให้พิจารณาเรื่องการอนุญาตให้ทดสอบพืชจีเอ็มโอในระดับไร่นาได้ โดยเลือกทดสอบเฉพาะพืชที่ไม่มีผลกระทบมาก่อน เช่น ฝ้าย ซึ่งคาดว่า เรื่องนี้คงต้องรอดูรัฐบาลใหม่ว่า จะมีทิศทางอย่างไร⁸³

ซึ่งทั้งหมดนี้ชี้ให้เห็นถึงการใช้กลไกของบรรษัทข้ามชาติ ที่มาจากสหรัฐฯ ที่พยายามผลักดันให้ไทยยอมรับในเรื่องพืชจีเอ็มโอทั้งผ่านด้านอุปทานและอุปสงค์ โดยใช้ประเทศแม่ร่วมผลักดัน ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น (ดูแผนภูมิที่16: วิธีการเข้าเปิดตลาดพืชจีเอ็มโอในประเทศไทยของบรรษัทสหรัฐฯ)

4.2.3 ข้อดีข้อเสียจากการพัฒนา R&D ของสหรัฐฯ โดยเฉพาะจากพืชจีเอ็มโอ

ด้านดี

(1.) เนื่องจากสหรัฐฯ มีความแข็งแกร่งด้านเสาหลัก โดยเฉพาะเสาคความรู้ เสาทุน และการผลิต ซึ่งคาดว่าจะทำให้การวิจัยพัฒนาพืชจีเอ็มโอ เป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะช่วยให้ไทย ซึ่งมีความด้อยกว่าในเสาหลักด้านต่างๆ จะได้รับประโยชน์จากความสำเร็จของสหรัฐฯ ในรูปแบบต่างๆ เช่น การลงทุนร่วม การถ่ายทอดเทคโนโลยี หรือ เป็นแหล่งในการผลิตพืชจีเอ็มโอ ซึ่งอาจจะ

⁸²สมาคมเมล็ดพันธุ์แห่งประเทศไทย, ความเป็นมาสมาคมเมล็ดพันธุ์แห่งประเทศไทย [ออนไลน์], (ม.ป.ป.). แหล่งที่มา <http://www.seed.or.th/intro.htm> [20 ธันวาคม 2552]

⁸³เอกชนซึ่งชิงแก่บัตวิจัย GMO ในไร่นา ไบโอมเทครดมสมองถกทิศทาง [ออนไลน์], 2551. แหล่งที่มา <http://www.phtnet.org/news51/view-news.asp?nID=37> [14 มกราคม 2551]

ตารางที่16: รายชื่อสมาชิกสมาคมเมล็ดพันธุ์แห่งประเทศไทย ประจำปี 2550 สมาชิกประเภท
นิติบุคคลตลอดชีพ

ลำดับที่	ชื่อสถานประกอบการ(บริษัท/ห้างหุ้นส่วน/ อื่นๆ)
1	บริษัท มอนซานโต้ไทยแลนด์ จำกัด
2	บริษัท พิษณุโลก ซ.วิวัฒน์ จำกัด
3	บริษัท ชินเจนทา ซีดส์ จำกัด
4	บริษัท นานาพรธมเอ็นเตอร์ไพรส์ จำกัด
5	บริษัท แปซิฟิกเมล็ดพันธุ์ จำกัด
6	ห้างหุ้นส่วนจำกัด พีชพันธุ์ตราสิงห์
7	บริษัท ลัดดา จำกัด
8	บริษัท อีสท์ เวสต์ ซีด จำกัด
9	บริษัท แอ็คโกร (ประเทศไทย) จำกัด
10	บริษัท เซมินีส เวเจ็ทเทเบิล ซีดส์ (ประเทศไทย) จำกัด
11	ห้างหุ้นส่วนจำกัด เจียกวงเส็ง
12	บริษัท เพื่อนเกษตรกร จำกัด
13	บริษัท เจียไต่ จำกัด
14	บริษัท ไพโอเนีย ไฮ-เบรด (ไทยแลนด์) จำกัด
15	สถาบันวิจัยพืชสวน
16	ร้านเสาวลักษณ์
17	บริษัท เซมินีส เวเจ็ทเทเบิล ซีดส์ (ประเทศไทย) จำกัด
18	บริษัท บุญรอดบริวเวอรี่ จำกัด
19	บริษัท เจริญโภคภัณฑ์เมล็ดพันธุ์ จำกัด
20	บริษัท ชินเมล็ดพันธุ์ จำกัด
21	บริษัท เอกเกษตรคลังสินค้า จำกัด
22	บริษัท โปรครอป จำกัด

ตารางที่16: รายชื่อสมาชิกสมาคมเมล็ดพันธุ์แห่งประเทศไทย ประจำปี 2550 สมาชิกประเภท
นิติบุคคลตลอดชีพ

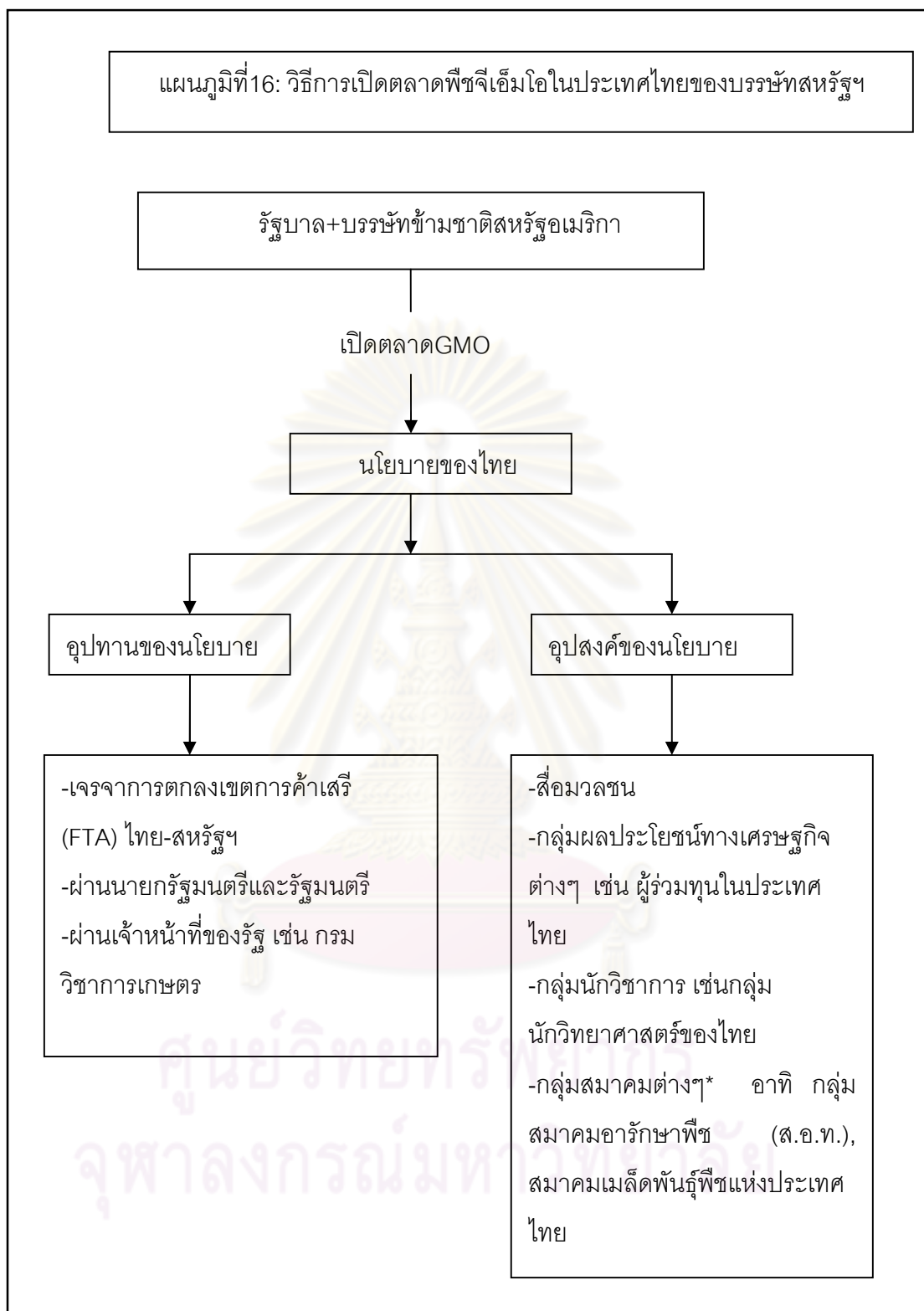
23	ห้างหุ้นส่วนจำกัด ชัยชนะเกษตร
24	วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีสุโขทัย
25	ห้างหุ้นส่วนจำกัด พลาใต้ อินเทอร์เน็ตเนชั่นแนล
26	บริษัท ซี.พี.เค. แพลนเตชัน จำกัด
27	สำนักวิทยบริการ สถาบันราชภัฏพิบูลสงคราม
28	บริษัท เกษตรไทยอินเตอร์(22) จำกัด
29	บริษัท ยูนิซีดีส์ จำกัด
30	บริษัท สยามน้ำมันละหุ่ง จำกัด
31	บริษัท สยามซิคโก้ จำกัด
32	บริษัท ปราจีนลาก จำกัด
33	ห้างหุ้นส่วนจำกัด โพธิ์หนองคาย
34	สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธกส. สุพรรณบุรี จำกัด
35	สหกรณ์นิคมสันทราย จำกัด
36	ร้านภูหลวงการเกษตร
37	บริษัท ไทยโกลเด้นซีดี จำกัด
38	บริษัท ฟุกเทียนสตาร์ซีดี จำกัด
39	บริษัท อาบาคัส ซีดีส์ จำกัด
40	สหกรณ์การเกษตรเข็วใหญ่ จำกัด
41	บริษัท ซาคาตะ สยาม ซีดี จำกัด
42	บริษัท รอยัล ซีดี จำกัด
43	บริษัท อัลมาธา ซีดีส์ จำกัด
44	บริษัท นามธารี ซีดีส์ (ไทยแลนด์) จำกัด
45	บริษัท ที เอส เอ จำกัด
46	บริษัท มาร์โคโปลอ ซีดี (ประเทศไทย) จำกัด
47	บริษัท ไทยธุรกิจเกษตร จำกัด
48	AGRO BIO PRODUCTS CO., LTD.
49	บริษัท ยูคาลิปตัส เทคโนโลยี จำกัด

ตารางที่16: รายชื่อสมาชิกสมาคมเมล็ดพันธุ์แห่งประเทศไทย ประจำปี 2550 สมาชิกประเภท
นิติบุคคลตลอดชีพ

50	บริษัท พี ซี เอส แมเนจเม้นท์ จำกัด
51	สหกรณ์การเกษตรกันทรารมย์ จำกัด
52	บริษัท อัดัมส์ เอ็นเตอร์ไพรเซส จำกัด
53	บริษัท เพอร์ติไลเซอร์ แอนด์ ไบโอสตีส์ จำกัด
54	บริษัท ชรีแรมไบโอสตี (ประเทศไทย) จำกัด
55	บริษัท เมโทรซีดการเกษตร จำกัด
56	บริษัท ไซตัสอินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด
57	บริษัท เสริมสยามเมล็ดพันธุ์ จำกัด

ที่มา: สมาคมเมล็ดพันธุ์แห่งประเทศไทย, รายชื่อสมาชิกสมาคมเมล็ดพันธุ์แห่งประเทศไทย
ประจำปี 2550 [ออนไลน์], 2550. แหล่งที่มา
http://www.seed.or.th/documents/member/memberlist50_company.pdf [20 ธันวาคม
2552]

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

*พบว่าบริษัทข้ามชาติสหรัฐฯจำนวนมากสมัครเข้าเป็นสมาชิกสมาคมต่างๆในประเทศไทย เช่น บริษัท มอนซานโต้ (ไทยแลนด์) จำกัด เป็นสมาชิกของสมาคมอรัษาพืช (ส.อ.ท.) และสมาคมเมล็ดพันธุ์พืชแห่งประเทศไทย

มีความจำเป็นต้องใช้ในอนาคต โดยผู้ศึกษาคาดว่า ปัจจัยที่ทำให้ประเทศไทยอาจจะต้องยอมรับพืชจีเอ็มโอในอนาคต มาจาก 2 ปัจจัยคือ

1) ประชากรโลกที่เพิ่มสูงขึ้น ซึ่งพืชจีเอ็มโออาจจะเป็นหนึ่งในคำตอบต่อการแก้ปัญหาในเรื่องนี้ โดยเกี่ยวกับเรื่องนี้ ดร.ไคลฟ์ เจมส์ (Dr. Clive James) ประธานไอซา (International Service for the Acquisition of Agri-biotech Applications: ISAAA)* ได้กล่าวไว้ว่า ความท้าทายที่ยิ่งใหญ่ในอนาคตคือจะทำอย่างไรให้สามารถเพิ่มผลผลิตการเกษตรให้ได้เป็น 2 เท่า และอย่างยั่งยืน บนพื้นที่เพาะปลูกที่ลดลงและมีทรัพยากรอย่างจำกัด ซึ่งในปี 2593 จะมีประชากรที่อดอยากเพิ่มมากขึ้นเป็น 1 พันล้านคน หากใช้วิธีการปรับปรุงพันธุ์พืชแบบดั้งเดิมเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอแน่นอน⁸⁴

2) ปัญหาโลกร้อน จากการศึกษาของกลุ่มนักวิทยาศาสตร์ขององค์การอาหารและการเกษตรแห่งสหประชาชาติ หรือ เอฟเอโอ (FAO) โลกร้อนได้สร้างปัญหาให้กับการผลิตอาหารโลกลดลง โดยเฉพาะทำให้ผลผลิตข้าวทั่วเอเชียต่ำลงถึง 20 % ในช่วง 25 ปี โดยผลวิจัยพบว่า กลางคืนร้อนขึ้นยิ่งทำให้ข้าวออกรวงน้อยลง คาดว่า เป็นเพราะต้นข้าวใช้พลังงานไปกับการหายใจมากขึ้นในช่วงกลางคืนที่ร้อนขึ้น ทำให้ต้นข้าวต้องใช้พลังงานไปกับกิจกรรมดังกล่าวสูงขึ้น และทำให้มีพลังงานไปใช้ในกิจกรรมการสังเคราะห์ด้วยแสงลดน้อยลง จึงทำให้ผลผลิตลดลง เอฟเอโอ ยังระบุว่า ข้าวเป็นอาหารหลักของชาวเอเชียประมาณ 600 ล้านคน ซึ่งการผลิตข้าวตกต่ำลงนั้นหมายถึง จะมีประชากรโลกที่อดอยากและยากจนเพิ่มมากขึ้นด้วย⁸⁵

*องค์การไอซามีภารกิจช่วยเหลือเพื่อบรรเทาความยากจน ความหิวโหย และภาวะการขาดแคลนอาหาร โดยเพิ่มผลผลิตพืชให้สูงขึ้น สร้างรายได้ โดยเฉพาะแก่เกษตรกรรายย่อยที่ยากจน และนำมาซึ่งสิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัยขึ้น และการพัฒนาการเกษตรที่ยั่งยืนขึ้น จากการถ่ายทอดเทคโนโลยีชีวภาพ และการแบ่งปันความรู้ด้านเทคโนโลยีชีวภาพพืชเพื่อชุมชนโลกจะได้รับความรู้เกี่ยวกับศักยภาพและสิ่งที่จะได้รับจากเทคโนโลยีใหม่ๆเหล่านี้

⁸⁴เอเอสทีวีผู้จัดการออนไลน์, เมษายน 52 ปุ่กพืชจีเอ็มโอเชิงการค้าขยายตัว 7% "จีน" ว่าที่ยักษ์ใหญ่ต่อจากสหรัฐฯ[ออนไลน์], 2553. แหล่งที่มา

<http://manager.co.th/Science/ViewNews.aspx?NewsID=9530000031879>[7 ตุลาคม 2553]

⁸⁵เอเอสทีวีผู้จัดการออนไลน์, โลกร้อน [ออนไลน์], (ม.ป.ป.). แหล่งที่มา

<http://manager.co.th/Science/ViewNews.aspx?NewsID=9530000110921>[7 ตุลาคม 2552]

ซึ่งในเรื่องสอดคล้องกับความเห็นของ ดร.แอนดรูว์ เพาเวล (Dr. Andrew Powell) จาก บริษัทเอเชียไบโอบิซิเนส (Asia BioBusiness) ที่กล่าวว่า ความยั่งยืนทางด้านอาหารเป็นเรื่องหนึ่งที่กลุ่มประเทศเอเปค (APEC) ให้ความสำคัญมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันที่กำลังมี ปัญหาภาวะโลกร้อน ซึ่งส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหาร ผลผลิตมีราคาสูงขึ้น แต่ ปริมาณที่ผลิตได้ลดน้อยลง ขณะเดียวกันยังมีประชากรที่หิวโหยเพราะขาดแคลนอาหารอยู่ทั่วโลก อีกเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะในเอเชียและแอฟริกา เทคโนโลยีชีวภาพสมัยใหม่โดยการดัดแปลง พันธุกรรมพืชเป็นวิธีหนึ่งที่จะช่วยแก้ปัญหาดังกล่าวได้ เพราะเป็นวิธีที่ช่วยเพิ่มผลผลิตได้มาก⁸⁶

ดังนั้น จึงคาดว่า ในอนาคตการปลูกพืชอาจจะมีความเป็นอยู่อย่างเลียงไม่ได้ในประเทศไทย ซึ่งแม้ว่า ในวันนี้จะมีการต่อต้านก็ตามแต่แนวโน้มจะมีการยอมรับมากขึ้น โดยปัจจัยสำคัญที่จะทำให้ประชาชนยอมรับในพืชจีเอ็ม มี 5 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1. ความปลอดภัยต่อผู้บริโภค 2. ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม 3. การเข้าถึงเทคโนโลยี 4. จริยธรรม และ 5. การค้าระหว่างประเทศ⁸⁷

ดังนั้นสรุปว่า กรณี สหรัฐฯ มีความแข็งแกร่งด้านเสาหลัก โดยเฉพาะเสาคความรู้ เสาทุน และการผลิต จะทำให้การวิจัยพัฒนาพืชจีเอ็มโอ เป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะช่วยให้ไทย ซึ่งมีความด้อยกว่าทางด้านเสาหลัก จะได้รับประโยชน์จากความสำเร็จของสหรัฐฯ ในรูปแบบ ต่างๆ เช่น การลงทุนร่วม การถ่ายทอดเทคโนโลยี ซึ่งแม้ว่าในปัจจุบันนี้ จะมีการต่อต้านการปลูก พืชจีเอ็มโอในประเทศไทย แต่แนวโน้มจาก 2 ปัจจัย คือ จำนวนประชากรโลกที่เพิ่มขึ้น และปัญหา โลกร้อน จะทำให้ประเทศไทยต้องหาวิธีในการจัดกับวิกฤติที่เกิดขึ้น และการปลูกพืชจีเอ็มโอน่าจะ เป็นทางเลือกอีกหนึ่งวิธีในการแก้ปัญหา

ด้านเสีย

- (1.) บรรษัทข้ามชาติ โดยเฉพาะจากสหรัฐฯ จะครอบงำระบบเกษตรกรรมไทย:

⁸⁶ เอเอสทีวีผู้จัดการออนไลน์, สหรัฐฯตีวงเข้มกลวิธีสื่อสารเทคโนโลยีชีวภาพสมัยใหม่ใน สังคมไทย[ออนไลน์], 2552. แหล่งที่มา

<http://www.manager.co.th/Science/ViewNews.aspx?NewsID=9520000120814>[25 มกราคม 2553]

⁸⁷ เอเอสทีวีผู้จัดการออนไลน์, เผยปี 52 ปลูกพืชจีเอ็มโอเชิงการค้าขยายตัว 7% "จีน" ว่าที่ยักษ์ ใหญ่ต่อจากสหรัฐฯ[ออนไลน์], 2553. แหล่งที่มา

<http://manager.co.th/Science/ViewNews.aspx?NewsID=9530000031879> [7ตุลาคม 2553]

เนื่องจากสหรัฐฯ มีความเหนือกว่าด้านเสาหลักด้านการผลิต ความรู้ และทุน โดยเฉพาะการที่เทคโนโลยีและตลาดของพีซีเอ็มโอเหล่านี้อยู่ภายใต้การครอบครองของบริษัทข้ามชาติเพียงไม่กี่แห่งเท่านั้น หากประเทศไทยเปลี่ยนมาส่งเสริมในการผลิตสินค้าเกษตรจีเอ็มโอ ด้วยความดีอกกว่าทางเสาหลักตามที่กล่าวข้างต้น ในมุมมองของผู้ศึกษาคาดว่า จะทำให้เกษตรกรรมของประเทศไทยต้องตกอยู่ในภาวะพึ่งพิงตลอดไป

ซึ่งสอดคล้องกับองค์การด้านการศึกษาเรื่องนโยบายเกษตรกรรมและความหลากหลายทางชีวภาพ (RAFI) เปิดเผยให้เห็นว่า บรรษัทข้ามชาติขนาดใหญ่ 5 บริษัท คือมอนซานโต้ เอสตราเซนิกา (AstraZeneca) ดูปองท์ (Dupont) โนวาร์ติส (Novartis) และอาร์เว็นตีส์ (Aventis) ผูกขาดตลาดเมล็ดพันธุ์พืชแปลงพันธุกรรมไว้ทั้งหมด 100 % อีกทั้งยังผูกขาดตลาดสารเคมีปราบศัตรูพืช 60% ของโลก เฉพาะมอนซานโต้บริษัทเดียวผูกขาดตลาดเมล็ดพันธุ์แปลงพันธุกรรมเกือบ 90 % ของโลก บริษัทเหล่านี้ไม่ได้ผูกขาดเฉพาะตลาดเท่านั้นแต่ยังผูกขาดเทคโนโลยีชีวภาพไว้ด้วยเช่นกัน โดยผ่านกฎหมายสิทธิบัตร⁸⁸ ดังนั้นหากมีการเปิดให้นำพีซีเอ็มโอเข้ามาปลูกในประเทศไทยก็จะทำให้ระบบเกษตรกรรมไทยตกอยู่ภายใต้บรรษัทชาติเหล่านี้โดยปริยาย

(2.) GMO จะทำลายความหลากหลายทางชีวภาพของไทย:

เนื่องจากประเทศไทยยังขาดเสาหลัก ด้านองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับพีซีเอ็มโอ และพบว่ามีการศึกษาผลกระทบทั้งเชิงบวกเชิงลบน้อยมาก รวมทั้งเครื่องมือตรวจสอบก็ยังมีน้อย ขาดความน่าเชื่อถือ เวลาที่มีปัญหาการตรวจสอบที่เป็นมาตรฐานต้องอาศัยจากต่างประเทศ เช่น กรณีกลุ่มกรีนสุมตรวจเมล็ดพันธุ์มะละกอในประเทศไทยและส่งตัวอย่างไปตรวจที่ห้องแล็บเอกชนในต่างประเทศ และพบสารปนเปื้อนของเมล็ดพันธุ์มะละกอตัดต่อพันธุกรรม ในจ.ขอนแก่น เมื่อ พ.ศ.2547 จึงได้มีการฟ้องร้องกรมวิชาการ ว่าละเลยหน้าที่ จนเป็นเหตุให้มีการแพร่กระจายของมะละกอจีเอ็มโอออกนอกพื้นที่สำนักวิจัยไปสู่สิ่งแวดล้อมแปลงเพาะปลูกของเกษตรกร ต่อมา

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁸⁸วิฑูรย์ เลี่ยนจำรูญ และ คณะ,สิทธิชุมชนในทรัพยากรชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น, หน้า 67-68 .

เมื่อกรกฎาคม พ.ศ. 2551 ศาลปกครองยกฟ้องคดีดังกล่าว โดยเห็นว่า กรมวิชาการเกษตร ปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่รับผิดชอบ ควบคุมดูแลการปลูกมะละกอดีแล้ว⁸⁹

นอกจากนี้แล้ว กระบวนการจัดการการปนเปื้อนพืชจีเอ็มโอในไทยยังไม่มีประสิทธิภาพ เช่น ปลายปี 2542 เคยพบกรณีการปนเปื้อนของฝ้ายตัดต่อกรรมพันธุ์กรรม (ฝ้ายบีที) แต่ถึงขณะนี้ ยังไปไม่ถึงไหน หรือ กรณีองค์กรไบโอไทยพบข้าวโพดปนเปื้อนจีเอ็มโอ ที่จ.พิษณุโลก เมื่อปลายปี 2550 ซึ่งได้มีการยื่นหนังสือถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรสมัยนั้นคือ นายธีระ สุตะบุตร ก็ยังไม่มีความคืบหน้าใดๆเช่นเดียวกัน ซึ่งสาเหตุอย่างหนึ่งคือ กฎหมายไทยตามไม่ทันต่อการปนเปื้อนทางพันธุกรรม ซึ่งเป็นที่สังเกตว่า การผลักดันให้มีการปลูกพืชจีเอ็มโอในไทย เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของบริษัทข้ามชาติ และอาจเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ทับซ้อนของนักวิจัย⁹⁰

ซึ่งจากข้อสังเกตเกี่ยวกับการผลักดันของบริษัทข้ามชาตินี้ ตอกย้ำให้เห็นถึงความเหนือกว่าในเสาหลักด้านต่างๆ จึงสามารถใช้อำนาจเชิงสัมพันธ์ (Relational Power) คือ การที่สามารถทำให้ประเทศไทยเปลี่ยนแปลงนโยบายตามที่บริษัทข้ามชาติของประเทศที่พัฒนาแล้ว ต้องการได้

ทั้งนี้จีเอ็มโอ เป็นสิ่งมีชีวิตที่เกิดจากการตัดต่อหรือดัดแปลงยีน ซึ่งยีนของพืช GMO เหล่านี้สามารถแพร่กระจายไปสู่พืชพื้นเมืองอื่นๆ ซึ่งเป็นชนิดเดียวกันได้ โดยที่ไม่สามารถควบคุมได้เลย จากการศึกษาเรื่อง “A Report on Dispersal of Maize Pollen” โดย Dr. Jean Emberlin ระบุว่า ในสภาพที่ลมแรงหรือในสภาพที่เกสรข้าวโพดปลิวไปกับพายุต่างๆ อาจพบเกสรข้าวโพดสามารถเดินทางไกลได้ถึง 180 กิโลเมตร นอกจากนี้งานศึกษาของ Friends of the earth ร่วมกับ Federal Environment Agency ออสเตรเลีย ซึ่งทำการศึกษาในพืชน้ำมันเรพ (oilseed rape) พบละอองเกสรของพืชดังกล่าวตั้งแต่ระยะ 500 เมตรจนถึง 4.5 กิโลเมตร ในขณะที่แปลงทดลองเรพจีเอ็มโอของรัฐบาลนั้นกำหนดให้ระยะปลูกทดสอบระหว่างเรพจีเอ็มโอกับเรพทั่วไปนั้น กว้างเพียง 50 เมตรเท่านั้น ดังนั้นแม้แต่การอนุญาตให้นำพืชแปลงพันธุกรรมนำเข้ามาปลูกทดสอบในประเทศก็อาจเป็นการทำลายพืชพันธุ์ท้องถิ่นของไทยอย่างยากที่จะควบคุมได้ โดยเฉพาะพืชบางชนิด เช่น ข้าวโพด ซึ่งเป็นพืชผสมข้ามพันธุ์ที่ปลูกอยู่ในท้องถิ่นได้อย่างง่ายดาย

⁸⁹เอเอสทีวีผู้จัดการออนไลน์, มะละกอจีเอ็มโอให้บทเรียน สังคมไทยไร้ระเบียบ-ขาดเครื่องมือจัดการปัญหา[ออนไลน์], 2551. แหล่งที่มา

<http://manager.co.th/Science/ViewNews.aspx?NewsID=9510000122812>[7 ตุลาคม 2553]

⁹⁰เรื่องเดียวกัน,

<http://manager.co.th/Science/ViewNews.aspx?NewsID=9510000122812>[7 ตุลาคม 2553]

หรือในกรณีข้าว ซึ่งประเทศไทยเป็นศูนย์กลางความหลากหลายทางชีวภาพที่สำคัญที่สุดแห่งหนึ่งของโลกด้วย⁹¹

(3.) พีซีเอ็มโออาจจะทำลายชื่อเสียงสินค้าเกษตรกรรมไทย: ทั่วโลกต่อต้านผลิตภัณฑ์จีเอ็มโอ โดยเฉพาะในยุโรป โดยจากรายงานสถานการณ์ GMOs ในประเทศไทยฉบับสมบูรณ์ซึ่งเป็นข้อมูลที่จัดทำโดยโครงการศึกษานโยบายด้านเทคโนโลยีชีวภาพศูนย์พันธุกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพแห่งชาติรายงานว่า ตั้งแต่ปี 2540 เป็นต้นมา สหภาพยุโรป (EU) ได้ออกมาตรการกำกับกับการนำเข้าสินค้าจีเอ็มโอ โดยเริ่มจากการออกระเบียบเกี่ยวกับการนำเข้าสินค้าอาหารและส่วนประกอบอาหารชนิดใหม่ โดยกำหนดสินค้าจีเอ็มโอที่ไม่เคยมีการนำเข้ามาก่อนที่ประกาศดังกล่าว มีการบังคับใช้ต้องยื่นคำร้องขออนุญาตนำเข้า และต่อมาเมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม 2541 EU ได้ออกระเบียบที่ EC 1139/98 ให้ติดฉลากสินค้าจีเอ็มโอที่สามารถตรวจสอบได้ เช่น ผลิตภัณฑ์ถั่วเหลือง เต้าเจี้ยว ซีอิ๊ว และอาหารอื่นๆ ที่มีส่วนประกอบจากจีเอ็มโอ เป็นต้น ตัวอย่างเช่น สินค้าไทยที่มีปัญหาการส่งออกไปยุโรปเช่น มะเขือเทศกระป๋อง ที่ผู้นำเข้าต้องการให้ออกใบรับรองว่าเป็นพีซีเอ็มโอหรือไม่ นอกจากนี้ยังมี แป้งข้าวโพด แป้งข้าว บะหมี่สำเร็จรูป หรือสินค้าข้าว ที่สหภาพยุโรปได้ส่งหนังสือมายังสมาคมผู้ส่งออกข้าวต่างประเทศของไทย แสดงจุดยืนไม่ยอมรับสินค้าข้าวจีเอ็มโอ⁹² ดังนั้น หากไทยไม่ระมัดระวังในเรื่องนี้ก็อาจจะทำให้สูญเสียความสามารถในการเป็นประเทศยักษ์ใหญ่ด้านการผลิตและส่งออกเกษตรกรรมอันดับต้นๆ ของโลกได้

สรุป

จากการที่เศรษฐกิจของสหรัฐฯตกต่ำลงและการประกาศจะส่งเสริมพลังงานทดแทนและพึ่งพาแหล่งพลังงานภายในประเทศมากขึ้นของประธานาธิบดีโอบามา ผู้ศึกษาเชื่อว่าจะทำให้สินค้าเกษตรมีความต้องการมากขึ้นเพื่อใช้ผลิตพลังงานทดแทนและจะทำให้สินค้าเกษตรปรับตัวสูงขึ้นตามมา ซึ่งจะทำให้สหรัฐฯเน้น R&D ทางด้านการเกษตรมากขึ้น โดยเฉพาะด้านเทคโนโลยีการผลิตสินค้าที่เกี่ยวข้องกับพืชดัดแปลงพันธุกรรม หรือ พีซีเอ็มโอ ที่สหรัฐฯเป็นผู้นำในเรื่องนี้ของโลกอยู่แล้ว ตลอดที่ผ่านมารัฐบาลสหรัฐฯได้สนับสนุนให้เอกชนหรือบริษัทข้ามชาติเป็นหัวอกในการดำเนินการเรื่องนี้ และคอยสนับสนุนในการพัฒนาและไปเปิดตลาดไปยังประเทศต่างๆ รวมถึงประเทศไทยด้วย ซึ่งที่ผ่านมารัฐบาลสหรัฐฯได้

⁹¹วิฑูรย์ เลี่ยนจำรูญ และ คณะ, สิทธิชุมชนในทรัพยากรชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น, หน้า 63-64.

⁹²วิฑูรย์ เลี่ยนจำรูญ และ คณะ, จากปฏิวัติเขียวสู่พันธุวิศวกรรม บทเรียนสำหรับอนาคตเกษตรกรรมไทย, หน้า 246.

นำเสนอสินค้าจีเอ็มโอ ผ่านปัจจัยด้านอุปทาน (ผู้ผลิตนโยบาย) และปัจจัยด้านอุปสงค์ (ผู้เรียกร้องนโยบาย) มาตลอด แต่ยังไม่ประสบความสำเร็จเนื่องจากยังไม่เป็นที่ยอมรับและถูกต้องด้าน แต่อย่างไรก็ตามหากสหรัฐมีการเน้นพัฒนาพีซีเอ็มโอมากขึ้น คงต้องมีการขยายตลาดและคง หมายมาตรการเปิดตลาดในประเทศไทยโดยการกดดันผ่านกลไกต่างๆ เช่น ผ่านการเจรจา FTA เป็นต้น ซึ่งตลาดพีซีเอ็มโอ จะมีทั้งผลดีและผลเสียต่อประเทศ ด้านผลดีคือ อาจจะช่วยพัฒนาหรือ องค์ความรู้ด้านนี้ให้ประเทศไทยมีความก้าวหน้ามากขึ้น เนื่องจากสหรัฐ มีเสาหลักด้านความรู้ การผลิต ทุน ที่ดีกว่าไทย ส่วนผลเสียคือ การที่สหรัฐ มีเสาหลักด้านความรู้ การผลิต และดีกว่า ไทยอาจทำให้เกษตรกรรวมไทยถูกครอบงำ หรือ อาจจะทำลายความหลากหลายทางชีวภาพของ ไทย และจะทำลายชื่อเสียงสินค้าเกษตรรวมไทยตามมา ซึ่งการพยายามให้ไทยยอมรับในพีซี เอ็มโอนั้น เป็นตอกย้ำให้เห็นถึงความเหนือกว่าในเสาหลักด้านต่างๆ จึงสามารถใช้อำนาจเชิง สัมพันธ์ (Relational Power) คือ การที่สามารถทำให้ประเทศไทยเปลี่ยนแปลงนโยบายตามที่ บริษัทข้ามชาติของสหรัฐต้องการได้

5. การเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศหรือโลกร้อนซึ่งกระทบต่อประเทศไทยด้วย ถ้ายอมรับ ITPGR จะซ้ำเติมผลกระทบต่อประเทศไทยตามมาหรือไม่ อย่างไร

5.1 ความเป็นมาและการแก้ปัญหาโลกร้อน

ปรากฏการณ์โลกร้อน (Global warming) หมายถึง การเพิ่มขึ้นของอุณหภูมิเฉลี่ยของ อากาศใกล้พื้นผิวโลกและน้ำในมหาสมุทรตั้งแต่ช่วงครึ่งหลังของคริสต์ศตวรรษที่ 20 และมีการ คาดการณ์ว่าอุณหภูมิเฉลี่ยจะเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยในช่วง 100 ปีที่ผ่านมา นับถึง พ.ศ. 2548 อากาศใกล้ผิวดินทั่วโลกโดยเฉลี่ยมีค่าสูงขึ้น 0.74 ± 0.18 องศาเซลเซียส ซึ่งคณะกรรมการ ระหว่างรัฐบาลว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Intergovernmental Panel on Climate Change: IPCC) ของสหประชาชาติได้สรุปไว้ว่า “จากการสังเกตการณ์การเพิ่มอุณหภูมิโดยเฉลี่ย ของโลกที่เกิดขึ้นตั้งแต่กลางคริสต์ศตวรรษที่ 20 (ประมาณตั้งแต่ พ.ศ. 2490) ค่อนข้างแน่ชัดว่า เกิดจากการเพิ่มความเข้มของแก๊สเรือนกระจกที่เกิดขึ้นโดยกิจกรรมของมนุษย์ที่เป็นผลในรูปของ ปรากฏการณ์เรือนกระจก” ปรากฏการณ์ธรรมชาติบางอย่าง เช่น ความผันแปรของการแผ่รังสี จากดวงอาทิตย์และการระเบิดของภูเขาไฟ อาจส่งผลเพียงเล็กน้อยต่อการเพิ่มอุณหภูมิในช่วงก่อน ยุคอุตสาหกรรมจนถึง พ.ศ. 2490 และมีผลเพียงเล็กน้อยต่อการลดอุณหภูมิหลังจากปี 2490 เป็นต้นมา ข้อสรุปพื้นฐานดังกล่าวนี้ได้รับการรับรองโดยสมาคมและสถาบันการศึกษาทาง วิทยาศาสตร์ไม่น้อยกว่า 30 แห่ง รวมทั้งราชสมาคมทางวิทยาศาสตร์ระดับชาติที่สำคัญของ

ประเทศอุตสาหกรรมต่างๆ แม้นักวิทยาศาสตร์บางคนจะมีความเห็นโต้แย้งกับข้อสรุปของ IPCC อยู่บ้าง แต่เสียงส่วนใหญ่ของนักวิทยาศาสตร์ที่ทำงานด้านการเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศของโลกโดยตรงเห็นด้วยกับข้อสรุปนี้⁹³

การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเป็นมากกว่าเรื่องของความร้อน จากรายงานการประชุมครั้งที่ 3 ของ IPCC พบว่าอุณหภูมิที่เพิ่มสูงขึ้นจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศในรูปแบบต่างๆ เช่น รูปแบบของลม จำนวน และ ชนิดของไอน้ำในอากาศ (ฝน ลม หิมะ น้ำแข็ง) รวมทั้งความถี่ของอากาศที่รุนแรงขึ้นซึ่งมีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้น การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ดังกล่าวอาจจะยังไม่เกิดขึ้น และ/หรืออาจจะทำให้เกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจตามมา⁹⁴

ตัวอย่างผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น⁹⁵ ได้แก่

1. ปริมาณน้ำจืดที่ลดลง - ภายในเวลา 50 ปี จำนวนของประชากรที่ขาดแคลนน้ำดื่มจะเพิ่มสูงขึ้นเป็น 5,000 ล้านคนจากทั้งหมด 8,000 ล้านคน
2. ผลผลิตการเกษตรตกต่ำลง - เห็นได้ชัดว่าการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในระดับโลกมีผลต่อผลิตผลทางการเกษตรในระดับท้องถิ่นและมีผลต่อปริมาณอาหารสำรองในโลก
3. ความอุดมสมบูรณ์ของดินลดลงและหน้าดินได้รับความเสียหาย - การย้ายพื้นที่เพาะปลูก ภัยแล้ง และการเปลี่ยนแปลงของปริมาณไอน้ำในอากาศจะเพิ่มปริมาณการย้ายถิ่นฐานของประชากร สิ่งนี้จะก่อให้เกิดผลกระทบทางอ้อมในการใช้สารเคมีเพื่อเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของดินและมลภาวะจากอุตสาหกรรม
4. ยาฆ่าแมลงและโรคระบาด - ภาวะโลกร้อนจะเอื้อต่อการแพร่กระจายของแมลงศัตรูพืช เช่น ยุงที่เป็นพาหะของไข้มาลาเรีย เป็นต้น
5. ระดับน้ำทะเลที่เพิ่มสูงขึ้น - เมื่อโลกร้อนขึ้น ระดับน้ำทะเลก็จะขยายขนาดของมันตามไปด้วย สิ่งนี้เกี่ยวเนื่องกับการละลายของธารน้ำแข็ง เช่น แผ่นน้ำแข็งกรีนแลนด์และภูเขา น้ำแข็งในทะเล ซึ่งจะทำให้ระดับน้ำทะเลเพิ่มขึ้นจาก 0.1 เป็น 0.5 เมตร ในกลางศตวรรษหน้า การ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁹³ ปรากฏการณ์โลกร้อน [ออนไลน์], (ม.ป.ป.). แหล่งที่มา <http://th.wikipedia.org/wiki/> [12 กุมภาพันธ์ 2543]

⁹⁴ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ [ออนไลน์], (ม.ป.ป.). แหล่งที่มา <http://scratchpad.wikia.com/wiki/> [12 กุมภาพันธ์ 2553]

⁹⁵ เรื่องเดียวกัน, แหล่งที่มา <http://scratchpad.wikia.com/wiki/> [12 กุมภาพันธ์ 2553]

เพิ่มขึ้นของระดับน้ำทะเลจะทำให้ชุมชนริมฝั่งทะเล พื้นที่การเกษตร แหล่งน้ำจืดริมฝั่ง รวมถึงประเทศที่เป็นเกาะกลางมหาสมุทร หรือ ทะเลตกอยู่ในอันตราย

6. สภาพภูมิอากาศรุนแรงที่เกิดมากขึ้น เช่น ความแห้งแล้ง อุทกภัย พายุ และ อื่นๆ อีกมากมาย ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อสังคมและเศรษฐกิจ

การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศส่งผลให้มีการการลดพื้นที่เพาะปลูก ทำให้เกิดวิกฤตอาหารเกิดจากปัญหาราคาสินค้าพืชอาหารเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ในช่วงปลายปี 2550 และต้นปี 2551 (ราคาข้าวสาลีในรอบ 1 ปี ถึงมีนาคม 2551 เพิ่มขึ้นร้อยละ 130 ราคาข้าวโพดเพิ่มขึ้นร้อยละ 33 ราคาข้าวเพิ่มขึ้นร้อยละ 66) ซึ่งก่อให้เกิดการประท้วงรัฐบาลทั้งในประเทศพัฒนาแล้วและกำลังพัฒนาหลายประเทศให้แก่ไขปัญหาดังกล่าวและวิกฤตอาหารนี้อาจเป็นอุปสรรคต่อประเทศกำลังพัฒนาในความพยายามบรรลุเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (MDG) ในข้อที่ 1 ในการลดความยากจน และความหิวโหยภายในปี พ.ศ.2558⁹⁶

ทั่วโลกได้พยายามแก้ปัญหาเรื่องนี้ โดยได้พยายามบรรลุข้อตกลงเกี่ยวกับเป้าหมายในการลดก๊าซเรือนกระจกมีมาตั้งแต่การประชุมสมัชชารัฐภาคีครั้งที่ 1 (COP 1) ที่กรุงเบอร์ลิน เมื่อ พ.ศ.2538 โดยที่ประชุมมีมติให้จัดตั้งคณะทำงานเฉพาะกิจเพื่อจัดทำข้อตกลงในการลดก๊าซเรือนกระจกตามพันธกรณี (United Nations Framework Convention on Climate Change: UNFCCC) คณะทำงานจัดทำข้อตกลงเสร็จและนำเสนอต่อ COP 3 ที่กรุงเกียวโต เมื่อวันที่ 11 ธันวาคม พ.ศ.2540 และที่ประชุมมีมติรับรองพิธีสารเกียวโตในการประชุมครั้งนั้น พิธีสารเกียวโตเปิดให้ลงนามตั้งแต่ 16 มีนาคม พ.ศ.2541 จนถึง 15 มีนาคม พ.ศ.2542 และมีผลบังคับใช้เมื่อครบกำหนด 90 วันนับจากวันที่มีรัฐภาคีอย่างน้อย 55 รัฐเข้าเป็นภาคีพิธีสาร ซึ่งในจำนวนนี้จะต้องประกอบด้วย Annex I Parties (ประเทศพัฒนาแล้วและประเทศที่เศรษฐกิจอยู่ในระยะปรับเปลี่ยน) ที่ปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์เป็นปริมาณรวมกันอย่างน้อยร้อยละ 55 ของระดับก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ทั้งหมดที่ปล่อยออกมาในปี พ.ศ.2533 ปรากฏว่ามีรัฐเข้าเป็นภาคีครบตามเงื่อนไข และพิธีสารเกียวโตเริ่มมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 16 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2548 นับจนถึงวันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2548 พิธีสารเกียวโตมีรัฐ ภาคีทั้งสิ้น 168 รัฐ ซึ่งรวมถึง Annex I Parties ซึ่งปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์คิดเป็นปริมาณร้อยละ 61.6 ของระดับเมื่อ พ.ศ.2533

⁹⁶ความมั่นคงทางด้านอาหารและพลังงาน (Food and Energy Security) [ออนไลน์], (ม.ป.ป.).แหล่งที่มา www.mfa.go.th/internet/information/20435.doc [12 กุมภาพันธ์ 2553]

สหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นประเทศที่ปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์มากที่สุดได้ ลงนามในพิธีสาร แต่
ยังไม่ได้ให้สัตยาบันแก่พิธีสารนี้แต่อย่างใด สำหรับประเทศไทยได้ลงนามในพิธีสารเกียวโตเมื่อ
เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2542 และให้สัตยาบันแก่พิธีสารเมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2545⁹⁷

พิธีสารเกียวโตกำลังจะหมดอายุลงในปี พ.ศ. 2555 การประชุมที่โคเปนเฮเกน เมื่อ 7-18
ธันวาคม 2552 ที่ผ่านมา ซึ่งเป็นก้าวสำคัญของประชาคมโลกที่จะกำหนดกฎเกณฑ์ในการ
แก้ปัญหาภาวะโลกร้อนอย่างไรภายหลังปี 2555 โดยการประชุมครั้งนี้ มีประเทศต่างๆ เข้าร่วม
การประชุมถึง 192 ประเทศ และมีผู้นำประเทศเข้าร่วมกว่า 120 คน การประชุมเริ่มมาตั้งแต
วันที่ 7 ธันวาคม และกำหนดสิ้นสุดในวันที่ 18 ธันวาคม ในช่วงสัปดาห์แรก เป็นการประชุมใน
ระดับเจ้าหน้าที่ แต่ตั้งแต่วันที่ 15 ธันวาคม ผู้นำจากประเทศต่างๆ ได้เริ่มเดินทางมาประชุมใน
ระดับสุดยอดซึ่งเริ่มขึ้นในวันที่ 16-18 ธันวาคม มีผู้นำโลกอย่างเช่น Barack Obama
ประธานาธิบดีสหรัฐฯ Gordon Brown นายกรัฐมนตรีของอังกฤษ Ban Ki-moon เลขาธิการ
UN Nicholas Sarkozy ประธานาธิบดีฝรั่งเศส และ Manmohan Singh นายกรัฐมนตรีอินเดีย
เป็นต้น สำหรับรูปแบบข้อตกลง ในการประชุมครั้งนี้ มีเรื่องที่ยังตกลงกันไม่ได้อยู่ 4 เรื่องด้วยกัน
เรื่องแรก คือ เรื่องรูปแบบของข้อตกลง เรื่องที่สองคือ การกำหนดระดับการเพิ่มขึ้นของ
อุณหภูมิโลก เรื่องที่สามคือ การกำหนดปริมาณการปรับลดก๊าซเรือนกระจก และเรื่องที่สี่คือ
การให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่ประเทศยากจน⁹⁸ (ดูตารางที่ 17: ประเด็นความขัดแย้ง
ระหว่างประเทศร่ำรวยกับประเทศยากจนในเรื่องโลกร้อน)

แต่อย่างไรก็ตามการประชุมครั้งนี้ ไม่สามารถบรรลุเป้าหมายลดก๊าซเรือนกระจกหลังปี
พ.ศ.2555 ตามพิธีสารเกียวโตได้โดยสิ้นเชิง แม้จะมีการตกลงให้มีการจำกัดไม่ให้อุณหภูมิของโลก
เพิ่มขึ้นเกิน 2 องศาเซลเซียส แต่กลับไม่มีแนวทางหรือการดำเนินการที่ชัดเจนเพื่อไปให้ถึงยัง
เป้าหมายดังกล่าว ท่ามกลางความกังวลที่เริ่มก่อตัวมากขึ้นในปี พ.ศ. 2550 โดยคณะกรรมการ
นานาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศ อันประกอบด้วยนักวิทยาศาสตร์กว่า 2,500 คน

⁹⁷ กอบกุล วยะนาคร, พันธกรณีระหว่างประเทศด้านสิ่งแวดล้อม, หน้า 8

⁹⁸ ไทยโพสต์, การประชุมแก้ปัญหาโลกร้อนที่ Copenhagen [ออนไลน์], 2552.

แหล่งที่มา <http://www.thaipost.net/news/171209/15115> [5 มีนาคม 2553]

ตารางที่ 17: ความขัดแย้งระหว่างประเทศร่ำรวยกับประเทศยากจนพิธีสารเกียวโต (แก้โลกร้อน)

ประเด็นขัดแย้ง	ท่าทีประเทศยากจน	ท่าทีประเทศร่ำรวย
1. เรื่องรูปแบบของข้อตกลง	ต้องการให้มีการต่ออายุพิธีสารเกียวโตออกไป เพราะได้ประโยชน์แก่ประเทศกำลังพัฒนา	คัดค้านการจะต่ออายุพิธีสารเกียวโตออกไปเหตุไม่เห็นด้วยที่ยกเว้นความรับผิดชอบของประเทศกำลังพัฒนาในการตัดลดก๊าซเรือนกระจก
2. การกำหนดระดับการเพิ่มขึ้นของอุณหภูมิโลก	ตั้งอุณหภูมิโลกเพิ่มขึ้นไม่เกิน 1-1.5 องศาเซลเซียส	จะตั้งเป้าไว้ที่ 2 องศา
3. การกำหนดปริมาณการปรับลดก๊าซเรือนกระจก	เรียกร้องให้ประเทศร่ำรวยตัดลดก๊าซเรือนกระจก 40 % ภายในปี 2563	สหรัฐฯต้องการให้ประเทศกำลังพัฒนา โดยเฉพาะจีนและอินเดีย ต้องมีส่วนในการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก
4. การให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่ประเทศยากจน	เรียกร้องให้ประเทศร่ำรวยจ่ายเงินประมาณ 1 % ของ GDP	EU ประกาศตั้งวงเงิน 150,000 ล้านดอลลาร์ต่อปี ภายในพ.ศ. 2563 / ญี่ปุ่น ประกาศ เพิ่มวงเงินให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศยากจน แต่ยังไม่ได้กำหนดตัวเลข / สหรัฐฯไม่เคยประกาศทำในเรื่องนี้

ที่มา: สรุปจาก ไทยโพสต์, การประชุมแก้ปัญหาโลกร้อนที่ Copenhagen [ออนไลน์], 2552.

แหล่งที่มา <http://www.thaipost.net/news/171209/15115> [5 มีนาคม 2553]

จากทั่วโลก มารวมตัวกันเพื่อทำงานสืบหาข้อเท็จจริง และแก้ปัญหาภาวะโลกร้อน โดยมีรายงานว่ามีความเป็นไปได้สูงกว่าร้อยละ 90 ว่าการกระทำของมนุษย์ ตลอด 5 ทศวรรษที่ผ่านมา แต่ก็ยังไม่สามารถหาข้อสรุปที่เป็นรูปธรรมได้จริงจากการประชุม COP-15 ในครั้งนี้โดยผู้นำหลายประเทศต่างออกมาแสดงความผิดหวังต่อการประชุมอย่างต่อเนื่อง โดยประธานาธิบดีบารัคโอบามาของสหรัฐอเมริกาออกมาอมรับว่า ข้อตกลงโคเปนเฮเกน ยังไม่เพียงพอที่จะแก้ปัญหาของนานาชาติได้ เพราะไม่ได้กำหนดเป้าหมายในการลดก๊าซเรือนกระจกในปริมาณที่เหมาะสมอย่างจริงจัง ทั้งนี้สหรัฐอเมริกาถูกจับตามองมาโดยตลอด เนื่องจากเป็นประเทศที่ได้ชื่อว่า ปล่อยก๊าซเรือนกระจกมากที่สุดในโลก คิดเป็นตัวเลขได้ถึงปีละ 5.7 ล้านตัน หรือร้อยละ 24 ของปริมาณก๊าซทั่วโลก ขณะที่สหรัฐมีประชากรเพียงร้อยละ 5 ของประชากรทั้งโลก และที่จะมองข้ามไม่ได้ก็คือประเทศจีนที่กลายมาเป็น “ตัวเด่น” ในการประชุมที่ยังถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างต่อเนื่องหลังจากการประชุม เนื่องจากประเทศจีนมีอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจสูงที่สุดในโลกติดต่อกันมาหลายปี และเป็นผู้ปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ขึ้นสู่ชั้นบรรยากาศปีละ 3.4 ล้านตัน หรือร้อยละ 15 ของโลก ในขณะที่สหรัฐฯเอง การประชุมในครั้งนี้หลาย ๆ ฝ่ายต่างออกมาวิพากษ์วิจารณ์สหรัฐฯต่อบทบาทในการต่อสู้กับภาวะโลกร้อนในหลาย ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านลบหรือด้านบวก โดยเฉพาะในขณะที่จีนที่ถูกทางอังกฤษตำหนิว่ามีส่วนในการล้มการเจรจา ไม่ยอมให้มีการกำหนดปริมาณการลดการปล่อยก๊าซก่อภาวะเรือนกระจก ด้านนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ นายกรัฐมนตรีไทย กล่าวว่า ในการเจรจาระดับเจ้าหน้าที่เพื่อยกร่างมติ มีประเด็นที่เห็นไม่ตรงกันจำนวนมาก จนระดับผู้นำคิดว่าเป็นไปได้ยากหากจะมาได้หาข้อสรุปยุติที่ละประเด็น ก่อนข้างชัดเจนว่าข้อตกลงนี้ไม่อาจจะมีผลผูกพันทางกฎหมายเกิดขึ้น โดยปัญหาอยู่ที่ความยุ่งยากในการเจรจา หรือความยุ่งยากในการลดภาวะเรือนกระจกของบางประเทศ แม้การเจรจาเพื่อหาข้อตกลงในการต่อสู้กับโลกร้อนครั้งนี้จะยังไม่บรรลุผลสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม แต่การวิพากษ์วิจารณ์ ความขัดแย้ง รวมถึงเนื้อหาต่าง ๆ ที่นำเสนอผ่านข่าวของนานาประเทศ น่าจะกลายเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่ทำให้ประชาชนโลกตระหนักถึงความสำคัญของวิกฤตนี้มากยิ่งขึ้น⁹⁹ อย่างน้อยประชาชนแต่ละประเทศก็ได้เห็นแล้วว่าประเด็นโลกร้อนนี้มีความสำคัญมากพอที่จะทำให้ผู้นำของตนเองออกมา

⁹⁹เรื่องเดียวกัน, แหล่งที่มา <http://www.thaipost.net/news/171209/15115> [5 มีนาคม 2553]

แสดงความเห็นเสนอข้อเรียกร้อง¹⁰⁰ ซึ่งปัญหาโลกร้อนเกี่ยวเนื่องกับการผลิตเกษตรกรรมทั่วไป ดังนั้นผู้ศึกษาจะทำการวิเคราะห์ในบทต่อไปว่า จากปัญหาดังกล่าว หากมีการนำเอาสนธิสัญญา ITPGR เข้ามาใช้จะกระทบต่อประเทศไทยหรือไม่? อย่างไร ?

5.2 ปัญหาโลกร้อนและITPGRกับผลกระทบต่อไทย

จากปัญหาโลกร้อน สนธิสัญญาITPGR มีทั้งผลที่ช่วยเอื้อประโยชน์และด้านที่ทำลายผลประโยชน์ของไทย โดย

5.2.1 ด้านที่เป็นประโยชน์

(1.) ช่วยเพิ่มโอกาสในการขายสินค้าเกษตรของไทยเพิ่มมากขึ้น: จากภาวะโลกร้อนได้ส่งผลกระทบต่อในด้านต่างๆแก่ประเทศทั่วโลก โดยเฉพาะด้านราคาอาหารที่เพิ่มสูงขึ้น โดยเมื่อเดือนมิถุนายน 2551 องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ(FAO) ได้มีการจัดประชุมระดับสูงในหัวข้อ ความมั่นคงของอาหารในระดับโลก ความท้าทายจากการเปลี่ยนแปลงของสภาวะอากาศ และพลังงานชีวภาพ หนึ่งในวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลกระทบของราคาอาหารที่เพิ่มสูงขึ้นต่อประเทศที่ยากจน และจัดหาแนวทางแก้ไขปัญหานั้นพบว่า อัตราเงินเฟ้อวัดจากดัชนีราคาสินค้าผู้บริโภคของจีนเพิ่มขึ้น 8.5 % นับว่าสูงที่สุดในรอบ 12 ปี รัสเซียเพิ่มขึ้น 14 % อินโดนีเซีย 12 % เวียดนาม 25 % ไทยมีเงินเฟ้อ (พ.ค. 2551) สูงถึง 7.6 % อินเดียมีเงินเฟ้อวัดจากดัชนีราคาสินค้าขายส่งเพิ่มขึ้น 7.8 % ซึ่งสูงที่สุดในรอบ 4 ปี ขณะที่อาร์เจนตินาคาดว่าจะมีเงินเฟ้อถึง 23 % สาเหตุที่หลายประเทศมีเงินเฟ้อเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็วสามารถอธิบายได้จากสัดส่วนการให้น้ำหนักของอาหารในการคิดคำนวณดัชนีราคาสินค้าผู้บริโภค อาทิเช่น อินเดีย อินโดนีเซีย และรัสเซีย มีการให้สัดส่วนอาหารในการคำนวณดัชนีราคาสินค้าผู้บริโภคมากกว่า 40 % ขณะที่ไทย จีน และอาร์เจนตินาให้น้ำหนักระหว่าง 30- 40 % ในที่ประชุมยังได้สรุปสถานการณ์โลกไว้ว่า ในไตรมาสที่ 1 ของปี 2551 ราคาอาหารขึ้นปฐมที่เป็นตัวเงิน (Nominal Commodity Price) ในระดับโลกนั้นสูงที่สุดในรอบ 50 ปี ขณะที่ราคาดังกล่าวที่แท้จริง สูงที่สุดในรอบ 30 ปี และคาดว่าจะสูงอย่างต่อเนื่องไปอีกหลายปี ทั้งนี้หากพิจารณาจากข้อมูลดัชนีราคาของอาหารพื้นฐานโดย FAO แล้วจะพบว่า ราคาอาหารได้เพิ่มสูงขึ้นมาตั้งแต่ปี 2547 แล้ว มีสาเหตุมาจากปัจจัยทางด้านอุปทาน ได้แก่ ปริมาณการผลิตที่ลดลงจากสภาวะอากาศแปรปรวน ผลกระทบจากนโยบายหลังการเจรจาอบอุรุกวัยที่มีผลต่อสินค้าเกษตรคงคลังและราคาพลังงานที่เพิ่มสูงขึ้น

¹⁰⁰ กรณัญญ์ ขวัญคง, สำนักข่าวแห่งชาติกรมประชาสัมพันธ์, ผลการประชุมโลกร้อน : อุณหภูมิที่ไม่อาจลดลง [ออนไลน์], 2552. แหล่งที่มา <http://thainews.prd.go.th> [11 กุมภาพันธ์ 2553]

มีผลต่อการผลิตและการขนส่ง และปัจจัยทางด้านอุปสงค์ คือ ความต้องการสินค้าเกษตรเพื่อเปลี่ยนเป็นพลังงานชีวภาพ และการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของอุปสงค์ในระดับโลก โดยเฉพาะความต้องการจากประเทศเกิดใหม่¹⁰¹ โดยในส่วนของสนธิสัญญาITPGR ได้เปิดช่องในการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมพืช (ดูมาตรา 10,11,12) ซึ่งจะช่วยให้โอกาสในการปรับปรุงพันธุกรรมพืชของไทยมากขึ้น เพื่อรับมือกับสภาพโลกร้อนไม่ว่าจะเป็นภัยแล้ง โรคระบาด วัชพืช หรือศัตรูพืช และการเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการผลิตสินค้าเกษตรเพื่อป้อนตลาดโลกและตลาดภายในประเทศ โดยเฉพาะข้าวและมันสำปะหลัง ประเทศไทยมีศักยภาพในการใช้ประโยชน์จากแหล่งพันธุกรรมพืชในต่างประเทศภายใต้ระบบ ITPGR ปัจจุบันประเทศไทยมีแหล่งพันธุกรรมข้าวและมันสำปะหลังในประเทศของเราเอง แต่แหล่งพันธุกรรมข้าวส่วนใหญ่จากหลายประเทศทั่วโลกก็ยังเก็บรักษาไว้ที่ IRRi พันธุกรรมข้าวจากประเทศไทยมีสัดส่วนเพียงร้อยละ 5.49 ของพันธุกรรมข้าวทั้งหมดที่เก็บไว้ที่ IRRi ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่ไทยต้องรักษาโอกาสที่จะได้เข้าถึงแหล่งพันธุกรรมข้าวของ IRRi คำถามคือ ประโยชน์ที่จะได้รับเพิ่มขึ้นจากสต็อกของพันธุกรรมเหล่านี้เป็นอย่างไร เนื่องจากไทยได้มีการศึกษาวิจัยและใช้ประโยชน์จากพันธุกรรมที่เก็บรักษาไว้มาเป็นระยะเวลาหนึ่งแล้วและจะมีแหล่งพันธุกรรมใหม่ๆเพิ่มขึ้นมาน้อยเพียงใดภายใต้ระบบ ITPGR¹⁰²

สำหรับทิศทางการวิจัยพันธุ์ข้าว ข้าวไทยต้องแข่งขันทางการค้ากับเวียดนาม แนวโน้มทางการตลาดและการส่งออกข้าวในอนาคตทำให้ไทยไม่สามารถแข่งขันในข้าวที่มีคุณภาพต่ำถึงปานกลางได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับประเทศเวียดนามที่ให้ความสำคัญกับการเพิ่มปริมาณการส่งออก การพัฒนาพันธุ์ข้าวไทยจึง มีความสำคัญสองประการ ประการแรก คือ การปรับปรุงพันธุ์เพื่อให้ต้านทานโรคแมลงเป็นการเพิ่มผลิตภาพ (productivity) ประการที่สอง คือการพัฒนาคุณภาพเพื่อสร้างมูลค่าให้สูงขึ้น โดยการสร้างเอกลักษณ์ เพิ่มคุณค่าทางอาหารหรือเพื่อการแปรรูป ตัวอย่าง เช่น การวิจัย เพื่อให้ได้พันธุ์ข้าวที่มีธาตุเหล็กมากขึ้น เพราะธาตุเหล็กมีคุณสมบัติป้องกันโรคโลหิตจางซึ่งเป็นโรคสำคัญของคนเอเชีย ทิศทางการวิจัยมันสำปะหลัง การวิจัยมันสำปะหลังในอดีตเน้นทางการผลิตเพื่อเป็นอาหารของคนและสัตว์แต่ความสำคัญของ

¹⁰¹ นโยบายการค้าและความมั่นคงของอาหาร [ออนไลน์], 2551. แหล่งที่มา http://www.measwatch.org/autopage/show_page.php?t=20&s_id=942&d_id=941

[10 ธันวาคม 2552]

¹⁰² ชัยยันต์ ต้นดีวิศดาการ และ คณะ, ความพร้อมของไทยในการเข้าร่วมสนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร, หน้า 38.

มันสำปะหลังในอนาคตคือเพื่อการผลิตพลังงานทดแทน ในปัจจุบันประเทศไทยมีการวิจัยปรับปรุงพันธุ์ 2 ลักษณะเช่นเดียวกับข้าว คือ 1) การวิจัยเพื่อเพิ่มผลผลิตภาพ มุ่งให้ได้ผลผลิตต่อไร่สูงขึ้น และ 2) การวิจัยเพื่อวัตถุประสงค์พิเศษ เช่น การวิจัยที่คัดเลือกพันธุ์ที่มีโครงสร้างแบ่งสูงเหมาะกับการนำไปแปรรูปเป็นเอทานอล¹⁰³ ดังนั้น ระบบ ITPGR จึงมีความสำคัญต่อประเทศไทยในแง่การหาทางเลือกพันธุกรรมพืชในการปรับปรุงพันธุ์ โดยเฉพาะข้าวและมันสำปะหลัง แต่อย่างไรก็ตามโอกาสของไทยในการผลิตอาหารป้อนตลาดโลกจะต้องอยู่ที่ เทคโนโลยี บุคคลากร และงบประมาณในการวิจัยด้วย ซึ่งพบว่า เรายังขาดแคลนในเรื่องนี้อยู่ ดังนั้นภาครัฐต้องการเพิ่มโอกาสของไทยในด้านนี้ต้องเร่งปรับปรุงปัญหาอุปสรรคดังกล่าวโดยไว

(2.) แม้ว่า สนธิสัญญาITPGR จะไม่ได้ระบุเอาไว้อย่างชัดเจนว่า จะสนับสนุนในการแก้ปัญหาโลกร้อน แต่ก็ได้กำหนดเอาไว้อย่างชัดเจนว่า วัตถุประสงค์เพื่ออนุรักษ์และใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนซึ่งทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร และเพื่อให้มีการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างยุติธรรมจากการใช้ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่อการเกษตรอย่างยั่งยืนและเพื่อความมั่นคงทางอาหาร โดยสอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ (มาตรา 1) ซึ่งจะเป็นช่วยแก้ปัญหาโลกร้อน ซึ่งสอดคล้องกับ อนุสัญญาว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ ค.ศ. 1992 (United Nations Convention on Climate Change – UNFCCC) ที่ระบุว่า รัฐภาคีมีพันธกรณีต้องปฏิบัติภายใต้อนุสัญญาที่ระบุว่า ส่งเสริมและร่วมมือกันเพื่อพัฒนาเทคโนโลยี อนุรักษ์ และเพิ่มพูนแหล่งดูดซับก๊าซเรือนกระจก¹⁰⁴ รวมทั้งสอดคล้องกับพิธีสารเกียวโต ที่ให้ประเทศต่างๆร่วมกันแก้ปัญหาโลกร้อน ซึ่งสนธิสัญญาฉบับนี้ จะช่วยในการแก้ไขปัญหาเรื่องโลกร้อนได้อีกทางหนึ่งด้วย

5.2.2 ด้านเสียประโยชน์

(1.) เนื่องจากเป้าหมายใหญ่ของสนธิสัญญาITPGR มุ่งสร้างระบบการแลกเปลี่ยนทรัพยากรพันธุกรรมเพื่อเป็นหลักประกันว่าการวิจัยเพื่อปรับปรุงพันธุ์พืช โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายใต้ระบบของ CGIAR/IARCs จะดำเนินต่อไปได้ โดยจัดความสัมพันธ์และถ่วงดุลย์ของสิทธิและบทบาทของ สถาบันวิจัยการเกษตรระหว่างประเทศ (IARCs) ภายใต้การบริหารของ CGIAR, ภารกิจเมล็ดพันธุ์ อุตสาหกรรมวิทยาศาสตร์ชีวภาพ และเกษตรกรและชุมชนท้องถิ่น ดังนั้นจึงจะเลยที่จะมุ่งแก้ปัญหาโครงสร้างในการผลิตอาหารและเกษตรกรรมของโลก ที่เป็นต้นตอ

¹⁰³ชยันต์ ต้นติ้วสดากการ และ คณะ, ความพร้อมของไทยในการเข้าร่วมสนธิสัญญา ระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร, หน้า 24-25.

¹⁰⁴กอบกุล ราชะนาคร, พันธุกรรมระหว่างประเทศด้านสิ่งแวดล้อม, หน้า 6.

ก่อให้เกิดการแย่งชิงทรัพยากรพันธุกรรมพืช และปัญหาต่อระบบนิเวศของโลกจากการทำ เกษตรกรรม ซึ่งรวมถึงผลกระทบต่อประเทศไทยด้วย ดังนั้นผู้ศึกษามองว่า สนธิสัญญาฉบับนี้ ยังคงก่อให้เกิดกิจกรรมที่จะกระหน่ำซ้ำเติมปัญหโลกร้อนมากขึ้นต่อไป

ดังนี้¹⁰⁵ คือ

- ส่งเสริมการเกษตรแบบเชิงเดี่ยวขนาดใหญ่ เช่น การเพิ่มพื้นที่นาข้าว หรือการปลูกมันสำปะหลัง อ้อย ข้าวโพด ประเภทเดียวกัน แต่ทำลายทิ้งพืชชนิดอื่นที่ไม่ต้องการออกไป การปลูกพืชเชิงเดี่ยวแบบเข้มข้นนั้นได้ทำลายกระบวนการธรรมชาติในดิน ซึ่งเดิมเป็นตัวกักเก็บก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ในอินทรีย์วัตถุ เปลี่ยนเป็นกระบวนการทางเคมีอันเกิดจากการใช้ปุ๋ยและยาปราบศัตรูพืช ซึ่งการใช้ปุ๋ยและยาปราบศัตรูพืชแบบเข้มข้นในดินจะทำให้เกิดก๊าซไนตรัสออกไซด์จำนวนมากสู่ชั้นบรรยากาศ เช่นเดียวกับเครื่องจักรกลอย่างรถไถนา เครื่องเกี่ยวข้าว เครื่องนวดข้าว ฯ ที่ปลดปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ออกมา

- ระบบการผลิตที่เป็นอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ จะมีการขนส่งอาหารภายในประเทศและส่งออกระหว่างประเทศ ทั้งที่เป็นอาหารสดและบรรจุหีบห่อ ตัวอย่างเช่น อาหารในยุโรปและในสหรัฐอเมริกา มักจะพบว่าเป็นพืชผัก ผลไม้ เนื้อสัตว์ ที่ผลิตในทวีปแอฟริกา อเมริกาใต้ และหมู่เกาะต่าง ๆ และพบข้าวจากเอเชียไปวางขายปีละหลายหมื่นตัน หรือการส่งดอกไม้เมืองหนาวจากประเทศไทยไปยังทวีปยุโรป ดังนั้นก๊าซคาร์บอนที่ชั้นสู่ชั้นบรรยากาศ จึงมาจากทั้งการผลิตบรรจุภัณฑ์และการขนส่ง และเป็นสาเหตุของภาวะโลกร้อนอีกทางหนึ่ง องค์การยูนิแตร์ของชาวไร่ชาวนาประเทศสวิสเซอร์แลนด์ ได้คำนวณว่า หน่อไม้ฝรั่ง 1 กิโลกรัมที่นำเข้าจากประเทศเม็กซิโก ต้องใช้น้ำมันขนส่งทางเครื่องบินมาประเทศสวิสเซอร์แลนด์ถึง 5 ลิตร ขณะที่หากผลิตในประเทศในปริมาณ 1 กิโลกรัมเท่ากันจะใช้เพียง 0.3 ลิตรในการส่งถึงมือของผู้บริโภค

- การที่ประชากรโลกมีความต้องการอาหารมากขึ้นเมื่อมนุษย์มีมากขึ้นความต้องการอาหารมากขึ้น แต่พื้นที่การผลิตอาหารเท่าเดิมหรือน้อยลง เนื่องจากพื้นที่ถูกแปรเปลี่ยนไปใช้ในกิจกรรมอื่น ๆ การเพิ่มผลผลิตเกษตรกรรมแบบง่าย ๆ ที่นิยมทำกัน คือการบุกเบิกป่าธรรมชาติ หักร้างถางพงเผาไหม้ป่า เพื่อใช้เป็นแหล่งเพาะปลูก ขณะเดียวกันการเปลี่ยนแปลงที่ดินไปทำอุตสาหกรรมอื่น เช่น โรงงานอุตสาหกรรม ศูนย์การค้า บ้านจัดสรร โรงแรม ก็ได้ทำลายความหลากหลายทางชีวภาพและลดพื้นที่สีเขียวขนาดใหญ่ ที่จะช่วยดูดซับก๊าซคาร์บอนจากอากาศ และช่วยลดภาวะโลกร้อนได้

¹⁰⁵ พืชาราวรณ มาที่มะ, มูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน (ประเทศไทย). เกษตรกรรมกับภาวะโลกร้อน [ออนไลน์], (ม.ป.ป.). แหล่งที่มา http://sathai.org/story_thai/015-SAandGW.htm [11 มกราคม 2553]

(2.) ประเด็น สิทธิของเกษตรกร (Farmers' Rights) ที่บัญญัติไว้ในสนธิสัญญา ITPGR ที่ระบุว่า ภาคีสมาชิกตกลงว่าความรับผิดชอบในการสร้างสำนึกในสิทธิเกษตรกร ซึ่งเกี่ยวข้องกับทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร ขึ้นอยู่กับรัฐบาลของประเทศต่าง ๆ โดยสอดคล้องกับความจำเป็นและลำดับความสำคัญ แต่ละภาคีสมาชิกควร ตามความเหมาะสม และภายใต้กฎหมายภายในประเทศ ใช้มาตรการในการคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิเกษตรกร (ดูมาตรา 9, มาตรา 9.2) ซึ่งเป็นการกำหนดไว้โดยไม่มีผูกพันตามกฎหมาย จะไม่สามารถที่จะคุ้มครองหรือส่งเสริมเกษตรกร ในฐานะของผู้ซึ่งพัฒนาพันธุกรรมพืชจากรุ่นต่อรุ่น และช่วยรักษาความหลากหลายของชุมชน ซึ่งจะช่วยอนุรักษ์สภาพแวดล้อมที่จะช่วยป้องกันโลกร้อนได้

5.3 สรุป

การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศส่งผลให้มีการการลดพื้นที่เพาะปลูก ทำให้เกิดวิกฤตอาหารเกิดจากปัญหาราคาสินค้าพืชอาหารเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยปัจจุบันมีพิธีสารเกียวโต ซึ่งมีมาตั้งแต่ปี 2540 ได้กำหนดให้ประเทศอุตสาหกรรมลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกลง แต่พิธีสารเกียวโตกำลังจะหมดอายุลงในปี 2555 การประชุมที่โคเปนเฮเกน เมื่อ 7-18 ธันวาคม 2552 ที่ผ่านมา ซึ่งจึงจะเป็นก้าวสำคัญของประชาคมโลก ที่จะกำหนดกฎเกณฑ์ในการแก้ปัญหาภาวะโลกร้อนอย่างไรภายหลังปี 2555 โดย โดยมีเรื่องที่ยังตกลงกันไม่ได้อยู่ 4 เรื่องด้วยกัน 1. รูปแบบของข้อตกลง 2. การกำหนดระดับการเพิ่มขึ้นของอุณหภูมิโลก 3. การกำหนดปริมาณการปรับลดก๊าซเรือนกระจก และ 4. การให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่ประเทศยากจน ซึ่งประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นดังกล่าว ถือเป็นความขัดแย้งระหว่างประเทศร่ำรวยกับประเทศยากจน แต่อย่างไรก็ตามการประชุมครั้งนี้ ไม่สามารถบรรลุเป้าหมายลดก๊าซเรือนกระจกหลังปี 2555 ตามพิธีสารเกียวโตได้โดยสิ้นเชิง แม้จะมีการตกลงให้มีการจำกัดไม่ให้อุณหภูมิของโลกเพิ่มขึ้นเกิน 2 องศาเซลเซียส แต่กลับไม่มีแนวทางหรือการดำเนินการที่ชัดเจน อย่างไรก็ตามในส่วนของผู้ศึกษามองว่า ปัญหาโลกร้อนกระทบต่อภาคเกษตรอย่างแน่นอน ส่วนที่ว่าหากประเทศไทยนำเอาสนธิสัญญา ITPGR เข้ามาใช้จะกระทบต่อประเทศไทยอย่างไรบ้าง ซึ่งจากการศึกษาพบว่า มีกระทบใน 2 ด้าน คือ ด้านที่ได้ประโยชน์และด้านที่เสียประโยชน์

ด้านที่ได้ประโยชน์คือ 1. ช่วยเพิ่มโอกาสในการขายสินค้าเกษตรของไทยเพิ่มมากขึ้น จากภาวะโลกร้อนได้ส่งผลกระทบต่อในด้านต่างๆ แก่ประเทศทั่วโลก โดย FAO ระบุว่า ราคาอาหารได้เพิ่มสูงขึ้นมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2547 แล้ว ซึ่งการที่สนธิสัญญา ITPGR เปิดช่องให้มีการเข้าถึง

ทรัพยากรพันธุกรรมพืช 64 รายการตามภาคผนวก (ดูมาตรา 10,11,12) จะช่วยให้ประเทศไทย มีการปรับปรุงพันธุ์ที่เหมาะสมกับสภาพอากาศและเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตได้มากขึ้น แต่อย่างไรก็ตามประเทศไทยต้องปรับปรุงในส่วนของคุณคณากร เทคโนโลยีในการปรับปรุงเพื่อให้ทันต่อการปรับปรุงพันธุ์สมัยใหม่ด้วย

2. วัตถุประสงค์สนธิสัญญานี้จะมุ่งถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรพันธุกรรมพืช ซึ่งจะเป็นอีกแนวทางในการช่วยแก้ปัญหาโลกร้อนได้ ส่วนด้านที่เสียประโยชน์ 1. เป้าหมายใหญ่ของสนธิสัญญาITPGR มุ่งสร้างระบบการแลกเปลี่ยนทรัพยากรพันธุกรรมเพื่อเป็นหลักประกันว่าการวิจัยเพื่อปรับปรุงพันธุ์พืชแต่ละเลยการแก้ปัญหาโครงสร้างการผลิตอาหารและเกษตรกรรมของโลก ซึ่งจะทำให้มีกิจกรรมทางเกษตรกรรมที่สร้างปัญหาโลกร้อนต่อไป คือ (1.) ส่งเสริมการเกษตรแบบเชิงเดี่ยวขนาดใหญ่ เช่น การเพิ่มพื้นที่นาข้าว มันสำปะหลัง ฯลฯ หรือประเภทเดียวกันแต่ทำลายทิ้งพืชชนิดอื่นที่ไม่ต้องการออกไป การปลูกพืชเชิงเดี่ยวแบบเข้มข้นนั้นได้ทำลายกระบวนการธรรมชาติ (2.) ระบบการผลิตที่เป็นอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ จะมีการขนส่งอาหารภายในประเทศและส่งออกระหว่างประเทศ จะทำให้โลกร้อนขึ้น (3.) การที่ประชากรโลกมีความต้องการอาหารมากขึ้นเมื่อมนุษย์มีมากขึ้นความต้องการอาหารมากขึ้น แต่พื้นที่การผลิตอาหารเท่าเดิมหรือน้อยลง เนื่องจากเอาที่ดินไปใช้ในกิจกรรมอื่น จะมีการบุกรุกป่าทำลายธรรมชาติมากขึ้น

2. ประเด็นสิทธิของเกษตรกร (Farmers' Rights) ที่บัญญัติไว้ในสนธิสัญญาITPGR ที่ระบุว่าภาคีสมาชิกจะช่วยส่งเสริมเกษตรกรในการอนุรักษ์ (ดูมาตรา 9, มาตรา 9.2) แต่บทบัญญัติกลับเขียนไว้ลอยๆไม่ผูกมัดทางกฎหมาย จึงเป็นการละเลยไม่ใส่ใจความหลากหลายในท้องถิ่นซึ่งอาจจะทำให้มีการทำลายธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะเป็นอีกสาเหตุของปัญหาโลกร้อนตามมา ดังนั้นจึงสรุปว่าโดยรวมสนธิสัญญาITPGR จะเอื้อให้เกิดปัญหาโลกร้อนมากกว่าจะช่วยลดโลกร้อน (ดูแผนภูมิที่17: สนธิสัญญา ITPGR กับผลที่พึงกระทบต่อไทยในประเด็นโลกร้อน)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภูมิที่ 17: สนธิสัญญา ITPGR กับผลที่พึงกระทบต่อไทยในประเด็นโลกร้อน

ด้านได้ประโยชน์

ด้านเสียประโยชน์

ช่วยเพิ่มโอกาสในการขาย
สินค้าเกษตรของไทย

เกษตรกร มีความสำคัญในการ
อนุรักษ์สภาพแวดล้อม การที่
ITPGR กำหนดสิทธิเกษตรกรไว้
น้อยๆ จึงไม่ช่วยแก้โลกร้อน

ITPGR ละเลยแก้ปัญหา
โครงสร้างการเกษตรที่
เป็นอีกต้นตอปัญหาโลก
ร้อน

ศูนย์วิจัยและพัฒนาการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 5 สัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง

1. คุณพรชัย จุฑามาศ รองผู้อำนวยการโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ¹

ถาม: สิทธิชาวนา (Farmers' Rights) เป็นอย่างไร ได้หรือเสียประโยชน์จากสนธิสัญญา ITPGR

ตอบ: ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับเกษตรกรและสิทธิเกษตรกร จะเสียเปรียบหรือได้ประโยชน์อย่างไรกรณีนี้ยังไม่ชัดเจน แต่ว่าโอกาสของเราจะเสียมากกว่า ถ้าถามว่าความพร้อมของเราเป็นอย่างไร ขณะนี้นักวิชาการเกษตรไทยมีเท่าไร นักปรับปรุงพันธุ์พืชมีเท่าไร มีอยู่ช่วงหนึ่งกรมวิชาการเกษตรพยายามเชิญชวนหน่วยงานต่างๆ ทำฐานข้อมูลให้แก่ FAO ตอนนั้นผมเสนอในที่ประชุมว่าทำไมต้องรีบร้อน ทำไมไม่คุยกันก่อน เราอยู่ในห้องประชุมนี้มีสิทธิ์อะไรเอาข้อมูลประเทศไปให้แก่ FAO เขาก็ตอบว่าอันนี้เป็นเรื่องของข้อตกลงระหว่างประเทศเป็นเรื่องของการทำพันธสัญญากันไว้แล้ว เพราะความที่หน่วยงานของรัฐเองหรือคนที่เขาติดต่อไปประสานงานก็เพื่อผลประโยชน์ส่วนตน ในเรื่องของกรณีที่ใครไม่ได้รับทุนต่างประเทศก็ไม่มีอินเทอร์เน็ต ดังนั้นเป็นเรื่องที่บอกว่าต้องรู้เท่าทัน ด้านความพร้อมอย่างพวกนักปรับปรุงพันธุ์เขาบอกว่าใครเข้ามาร่วมก็สามารถใช้ฐานข้อมูลของ FAO ได้ แต่เราเข้ามาแล้วเราจะทำอย่างไร และเราไม่เคยประเมินพันธุ์พืชบ้านเรา อย่างที่อีรี (IRRI) ก็เหมือนกัน เขาก็คิดว่าเราได้พันธุ์ข้าวจากอีรีมาปรับปรุงพันธุ์บ้านเรา แต่ทำไมเราไม่ศึกษาจากพันธุ์ข้าวบ้านเราจากปู่ย่าตายาย ซึ่งได้พัฒนามาจนมันเหมาะสมกับประเทศไทย แต่พอเราเอาจากอีรีมามันก็ต้องอาศัยการใช้จ่าย ใช้ ปุ๋ย ซึ่งมันก็ต้องเข้าไปสู่การพึ่งพาพันธุ์พืชต่างประเทศทั้งหมด พอเราเอาจากเขามาเราก็ต้องอาศัยเขา พอถึงวันหนึ่งเขาบอกว่าไม่ต้องใช้ปุ๋ยใช้ยามันก็มีพันธุ์จีเอ็มโอ พอจีเอ็มโอมาก็ต้องพึ่งพาเมล็ดพันธุ์จากเขานะ จากเดิมที่ชาวบ้านใช้พันธุ์พื้นเมือง พอมาถึงวันหนึ่งเมล็ดพันธุ์เป็นสิทธิ์ของบริษัท เกิดอะไรขึ้น ทุกคนก็ไปซื้อจากบริษัท เมล็ดพันธุ์ที่ไม่สามารถขยายพันธุ์ได้ ถูกผสมพันธุ์มาให้เป็นหมัน พอถึงเวลาแล้วเราก็จะเอาพันธุ์ธรรมชาติไม่ได้ พันธุ์พืชเดิมพื้นเมืองก็หมดไปเรื่อยๆ เพราะว่าคนไม่สนใจ ถ้าเราไม่เก็บรักษาไว้วันหนึ่งก็จะเหลือแต่พันธุ์ต่างประเทศพันธุ์ที่เขาจดสิทธิบัตร เกษตรกรไทยเราก็ต้องพึ่งพาเขาตลอด นี่คือการรู้เท่าทัน

¹พรชัย จุฑามาศ . รองผู้อำนวยการโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ. สัมภาษณ์, 8 กุมภาพันธ์ 2553.

ถาม: บทบาทของITPGRจะช่วยส่งเสริมหรือบั่นทอนความมั่นคงทางอาหารของประเทศไทย

ตอบ: ถ้าพูดในแง่ดีมันก็มีแง่ดีว่าใช้ทรัพยากรได้อย่างยั่งยืน มีการแบ่งปันกัน อย่างเท่าเทียม แต่ผลที่เราจะได้รับการมาเราต้องวิเคราะห์ให้ละเอียดว่าเมื่อเราเปิดแล้วเรารู้หรือยังว่าเรามีอะไร การอนุรักษ์ทรัพยากรเพื่อรักษาฐานทรัพยากรของประเทศเป็นความมั่นคงของทรัพยากร ซึ่งความมั่นคงทางทรัพยากรมันคลุมไปทุกเรื่องเลย แต่เราจะเห็นว่าบางหน่วยงานพูดแค่ความมั่นคงทางอาหาร แต่ก่อนจะเป็นอาหารได้ต้องมั่นคงทางทรัพยากรก่อน ทรัพยากรภูมิปัญญาต่างๆ มันจะเกี่ยวข้องกับปัจจัยสี่คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค ในสมัยก่อนปู่ย่าตายายเรามีขนบธรรมเนียมประเพณีที่จะทำอะไรเพื่อให้การใช้ทรัพยากรให้ยั่งยืน เพราะฉะนั้นถ้าจะถามว่าถ้าเรารู้ตัวเองเราก็สามารถจะมีภูมิคุ้มกันรู้ทันเขา ในปัจจุบันมีพืชอีกมากมายที่ไม่ได้นำมาศึกษาหรือยังไม่ได้มีการนำไปพัฒนาเพื่ออนาคตที่เป็นทั้งอาหารและยามากมาย ถ้าเราคิดว่ามีหมื่นต้นหนึ่งต้นคือหนึ่งพันธุกรรม เพราะฉะนั้นในความต่างของตัวนี้มันจะนำมาพัฒนาฐานพันธุกรรมต่อไปในอนาคต ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหาร ถ้าพืชท้องถิ่นเรา พืชผักพื้นเมืองของเราสูญหายไป และเขามาเอาของเราไปพัฒนาแล้วใช้กลไกทางตลาดเข้ามา เช่น ถ้าจะทำตัวนี้ต้องทำคอนแทคฟาร์มมิ่งคุณต้องใช้พันธุ์ชนิดนี้ไม่ใช่ฉันไม่รับซื้อ ก็เหมือนกับเรื่องของข้าวว่าทำไมพันธุ์ข้าวพื้นเมืองมันหายไปหมด ข้าวพันธุ์กษ.โรงสีเขารับซื้อ มันคือระบบกลไกของตลาดเป็นตัวกำหนด เพราะระบบโลกเขาจะมองออกว่ามันเข้ามาผูกกันหมดเลย ถ้าเราไม่รู้เท่าทัน เราก็บอกว่าพันธุ์พืชท้องถิ่นโบราณเราไม่เอาไม่ได้เรื่อง แต่ทำไมพันธุ์พืชท้องถิ่นกลับเข้ามา ยกตัวอย่างเช่น ข้าวพืชเมืองมหัศจรรย์ มีธาตุอาหารมากกว่า มีธาตุเหล็กธาตุต่างๆที่มีอยู่ในพันธุ์ข้าวพื้นเมืองไม่ต้องไปตัดต่อยีน เพียงแต่เราเลือกพันธุ์ศึกษาพัฒนาพันธุ์ของเราต่ออย่างไรก็ได้ ถ้าเรารู้ตัวเราเองเราก็ไม่ต้องไปอาศัยเขาก็ได้ ที่สำคัญของเรามีแต่เราขาดคน ขณะนี้คนที่เรียนเกษตรมีเท่าไรที่เป็นนักปรับปรุงพันธุ์ การปรับปรุงพันธุ์อย่างไรมันก็ต้องลงแปลงไม่ใช่ตัดต่อหรือปรับปรุงอยู่เฉพาะห้องปฏิบัติการ ทำโมระบบการศึกษาเราไม่มองในการสร้างคน อีกสองปีข้างหน้าบุคลากรด้านเกษตรจะขาดแคลนสองหมื่นตำแหน่งงาน ตอนนี้เกษตรแม่โจ้ถูกบริษัทเกษตรยักษ์ใหญ่จองตัวหมด ในส่วนของภาครัฐคนเก่งๆ ก็หนีไปอยู่ในภาคเอกชนหมด ดังนั้นนโยบายของประเทศต้องชัดเจน

ถาม: การเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศหรือโลกร้อนซึ่งกระทบต่อประเทศไทยด้วย ถ้ายอมรับ ITPGR จะซ้ำเติมผลกระทบต่อประเทศไทยตามมาหรือไม่ อย่างไร

ตอบ: โลกร้อนมันปลายเหตุ ต้นเหตุคือการใช้ทรัพยากรเกิน เหมือนกับการที่ว่าทำไมไม่ลดการตัดไม้ แต่บอกว่าปลูกต้นไม้ลดโลกร้อน แต่กว่าจะโตหลายสิบปีร้อยปีตัดต้นไม้ใช้เวลาแป๊บเดียว ถ้ามว่าตรงนี้เราทำได้ทำหรือไม่ และการปลูกพืชเชิงเดี่ยวพืชอาหารเราก็สูญเสียไป ในขณะที่เดียวกันพืชป่าที่ยังไม่ได้ศึกษาก็สูญไปหมดเลยน่าเสียดาย การเข้ามาของสนธิสัญญา ITPGR เมื่อเรายอมรับระบบของเขา ก็อาจให้เราใช้พันธุ์พืชต่างๆ ซึ่งเป็นพันธุ์ใหม่แต่เป็นสิทธิ์ของเขา ก็ต้องไปศึกษา ถ้ามว่ามันจะกระทบอย่างไร ในความคิดผมโอกาสเสียมากกว่า

ถาม: ทุนนิยมข้ามชาติ โดยเฉพาะจากสหรัฐอเมริกา จากการที่เศรษฐกิจของสหรัฐฯ ตกต่ำลงจะจูงใจให้สหรัฐฯ หันมาเน้น R&D ทางด้านเกษตรเพื่อช่วยฟื้นฟูเศรษฐกิจมากขึ้นหรือไม่ และสหรัฐฯ จะหันมาผลักดันพืช GMO มากขึ้นหรือไม่อย่างไร จะใช้ ITPGR เข้าควบคุมและแสวงหาผลประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพของไทยได้หรือไม่อย่างไร

ตอบ: เขาก็จะเน้นทางวิจัยทางปรับปรุงพันธุ์ ใช้เรื่องสิทธิบัตรพันธุ์พืช ใช้เรื่องของจีเอ็มโอเข้ามา เข้ามาทั้งล้วงข้อมูลและเอาพันธุ์พืชเราไปพัฒนาจดเป็นสิทธิ์ของเขา ถึงเวลาประเทศไทยเราจะเหลืออะไรให้ลูกหลาน ขณะนี้เราไม่รู้ตัวเองว่าเรามีอะไรทุกวันนี้อบต. (องค์การบริหารส่วนตำบล) จะรู้ไหมว่าตนเองมีสมบัติอยู่แค่ไหน ดังนั้นน่าจะมีการสำรวจเบื้องต้น ให้เด็กๆ ทำรายงานเด็กเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน เด็กก็จะรู้ว่าสมบัติตนเองมีเท่าไร และถ้าผู้ใหญ่ไม่ทำลายมากนักเด็กๆ ก็ไม่เจ็บตัว อย่างน้อยเขาก็จะมีภูมิด้านทาน เพราะว่าอนาคตเขารู้อยู่กับฐานทรัพยากร ในเรื่องของเมล็ดพันธุ์ ในเรื่องของอาหาร ในเรื่องของพืชสมุนไพร ในเรื่องของภูมิปัญญาต่างๆ อันนี้มันจะทำอย่างไรให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในชุมชนท้องถิ่น และโรงเรียนไม่เฉพาะประถม มัธยม อย่างเดียว มหาวิทยาลัยท้องถิ่นต้องไปช่วยแก้ปัญหา ทุกวันนี้ช่วยอะไรก็ไปฝากไว้กับชาวบ้าน แต่ว่าฝากชาวบ้านก็รู้แค่ฝากแต่ไม่มีข้อมูลทางวิทยาศาสตร์ไปยืนยัน เหมือนกับพืชสมุนไพรบอกพืชสมุนไพรดีถามว่าเชื่อไหมเชื่อหน่วยงานการศึกษาสถาบันมหาลัยต้องพิสูจน์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ใช้ได้ ใช้ไม่ได้เพราะอะไร จะเติมอะไรลงไป บางทีมันมาไม่ครบ ต้องรวบรวมข้อมูลตัวนี้ ตรงนี้ จะเห็นภาพว่าเขาพยายามที่จะผลักดันกำหนดพันธุ์พืชเข้ามา พอใช้ของเขาก็ต้องใช้ปุ๋ยใช้ยาเคมีของเขา การเข้าถึงการแบ่งปันผลประโยชน์มันก็เห็นอยู่ว่ามันไม่ได้เป็นทุนเวย์มันเป็นมัลติ มันเป็นพหุภาคีไม่ได้เป็นทวิภาคี เอาเข้ารวมหมดเลย แต่เราได้เท่าไรไม่รู้มันยังอยู่เป็นเรื่องการต่อรองที่ไม่ลงตัว ทั้งอนุสัญญา CBD และสนธิสัญญา ITPGR ดังนั้นเราจะทำอย่างไรให้ท้องถิ่นเขา รู้ พอท้องถิ่นรู้ก็คือผู้รักษาทรัพย์สินสมบัติ ถึงเวลาใครจะมาเอาอะไรให้ตกลงกับท้องถิ่น มีฟ.ร.บ.คุ้มครองพันธุ์ในสิทธิชุมชน ถ้าเราต้องการให้ชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็งก็ต้องให้เขาได้เรียนรู้ ก็ต้องเตรียมคนรู้ ด้านกฎหมาย ด้านเศรษฐศาสตร์ ไม่ใช่เฉพาะนักวิทยาศาสตร์เพียงอย่างเดียว

สรุป คุณพรชัย มองว่าผลกระทบที่เกิดขึ้นกับเกษตรกรและสิทธิเกษตรกรไทย จะเสียเปรียบหรือได้ประโยชน์อย่างไรก็ยังไม่ชัดเจน แต่ว่าโอกาสจะเสียมากกว่า เนื่องจากยังไม่พร้อมในเรื่องนักปรับปรุงพันธุ์ และการที่อาศัยแหล่งพันธุกรรม เช่น จาก IRRI จะมีแนวโน้มให้พืชจากต่างประเทศ เช่น การใช้ปุ๋ย ใช้น้ำ ดังนั้น ไทยควรจะหันมาพึ่งภูมิปัญญาของไทยเราเอง และให้เกษตรกรได้รู้เท่าทันจะดีกว่า ส่วนประเด็นความมั่นคงด้านอาหาร มีทั้งด้านดีและด้านเสีย แต่จะเสียมากกว่า เพราะกลไกการตลาดในปัจจุบันได้ครอบงำให้เกษตรกรปลูกพืชในชนิดที่ตลาดต้องการ ซึ่งได้ทำลายพืชพื้นเมืองให้สูญหายไปจำนวนมาก ส่วนประเด็นโลกร้อนโลกร้อนเป็นเรื่องปลายเหตุแต่ต้นเหตุคือการใช้ทรัพยากรเกินและการปลูกพืชเชิงเดี่ยวทำให้พืชอื่นๆ สูญหายไป ส่วนประเด็นต่างชาติจะใช้สนธิสัญญา ITPGR เข้ามาแสวงหาผลประโยชน์จากไทยหรือไม่ คุณพรชัยมองว่า สหรัฐฯ คงจะเน้นทางวิจัยทางปรับปรุงพันธุ์ ใช้เรื่องสิทธิบัตรพันธุ์พืช ใช้เรื่องของจีเอ็มโอเข้ามา เข้ามาทั้งล้วงข้อมูลและเอาพันธุ์พืชของไทยไปพัฒนาจดเป็นสิทธิของเขา ดังนั้นถึงเวลาที่ต้องการให้ชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็ง ต้องให้เขาได้เรียนรู้ และต้องเตรียมคนให้รู้ด้านกฎหมายด้านเศรษฐศาสตร์ไม่ใช่เฉพาะนักวิทยาศาสตร์เพียงอย่างเดียว

2. คุณวิฑูรย์ เลี่ยนจำรูญ ผู้อำนวยการมูลนิธิชีววิถี²

ถาม: สิทธิชาวนา (Farmers' Rights) เป็นอย่างไร? ได้หรือเสียประโยชน์จากสนธิสัญญา ITPGR ?

ตอบ: สิทธิเกษตรกรถูกเขียนไว้ในสนธิสัญญา ITPGR หลายข้อ แต่ถ้าเราดูการเขียนไว้จะเห็นว่าเป็นถ้อยคำที่สวยงาม แต่ไม่ได้บอกว่ามันจะรับรองสิทธิเกษตรกรอย่างไร เช่น บอกว่าให้ไปไปตามกฎหมายของรัฐที่เป็นภาคี อันนี้ก็จบแล้ว มีบางอันที่เขียนไว้ใช้ได้ อาจจะมีข้อขัดแย้งว่าอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ (CBD) เช่น สิทธิเกษตรกรที่ขายเมล็ดพันธุ์ คือเกษตรกรมีสิทธิ์ที่จะผลิตขาย เข้าใจว่าประเทศอินเดียเป็นผู้ผลักดัน คือกฎหมายอินเดียแม้ว่าเมล็ดพันธุ์ที่จดในสนธิสัญญา ITPGR แต่อินเดียบอกว่าตราใบที่เมล็ดพันธุ์ไม่ได้ใช้ในการค้า แต่ขายในชุมชนเช่นขายไม่มีแบรนด์ไม่มีตราขายได้ ใน สนธิสัญญา ITPGR ได้เขียนเรื่องนี้เอาไว้ แต่อย่างไรก็ตามถ้าเทียบกับอนุสัญญา CBD แล้ว อนุสัญญา CBD จะมีผลมากกว่า เพราะว่า

²วิฑูรย์ เลี่ยนจำรูญ. ผู้อำนวยการมูลนิธิชีววิถี. สัมภาษณ์, 3 กุมภาพันธ์ 2553.

อนุสัญญา CBD ให้อธิปไตยของประเทศในการจัดการ แต่สนธิสัญญา ITPGR จัดการในระบบพหุภาคี ตัวการจัดการในระบบพหุภาคีอยู่ในมือขององค์คณะบริหาร ฉะนั้นมันจึงไม่สามารถคุ้มครองสิทธิเกษตรกรได้ แม้ว่าในตัวสนธิสัญญาเขียนไว้ แต่ก็ไม่ได้มีผลผูกพันผูกมัดแค่เขียนไว้ลอยๆ

ถาม: เกษตรกรไทยจะได้หรือเสียประโยชน์อย่างไรบ้าง?

ตอบ: ผมเห็นว่าถ้าจัดการโดยพหุภาคี ตัวพันธุกรรมก็จะหลุดไปจากมือเกษตรกรไปอยู่ที่มือการจัดการบริหารระหว่างประเทศ ตัวอย่างเช่น ปัจจุบันไทยมีข้าวอนุรักษพันธุ์หนึ่งคือ “ข้าวรวสวยเครือ” เป็นข้าวที่มีไวตามินอีสูงมาก 26 เท่ามากกว่าของอิรี (IRRI) มีปลูกอยู่หลายชุมชน ตามกฎหมายไทยเมื่อปี 2542 ข้าวพันธุ์นี้ถือว่าเป็นข้าวท้องถิ่นทั่วไป ข้าวพันธุ์นี้ถูกเก็บไว้ที่ศูนย์อนุรักษ์จังหวัดอุบลราชธานี ชาวบ้านเป็นผู้ค้นพบ พัฒนาโดยชาวบ้าน มีไวตามินอีสูงใช้ทำเครื่องสำอางในอนาคตได้ แต่ถ้าไทยเข้าไปเป็นภาคีสมาชิก การจัดการเรื่องการให้ประโยชน์ในพันธุกรรมข้าวรวสวยเครือก็จะเข้าไปอยู่ในมือของระบบพหุภาคี ขององค์คณะบริหาร (GOVERNING BODY) ซึ่งเขาจะดูต่อตามเกณฑ์ของระบบพหุภาคี คือ จะดูว่าข้าวมาจากไหน ถ้าเกิดผลประโยชน์ด้านการเงินก็เข้าที่กองกลางแล้วกองกลางก็จะจัดสรรผลประโยชน์ไปยังส่วนต่างๆ ก็หมายความว่า อำนาจการบริหารไม่ได้อยู่ที่ชาวบ้าน และเราก็ไม่ทราบว่าผลประโยชน์ที่ได้ไปตกอยู่กับใครบ้าง และสามารถเอายีนข้าวของเราไปจดสิทธิบัตรได้อีก แต่ถ้าอยู่ภายใต้สนธิสัญญา CBD ใครต้องการมาขออนุญาตจากเราก่อนเขาต้องมาทำสัญญากับเรา ส่วนหนึ่งมาอยู่กับเราคือ มาติดต่อกับเราโดยตรง ถ้าแบบนี้อำนาจเกษตรกรแม้มีไม่มากแต่ก็ยังอยู่ในประเทศ หมายความว่าเกษตรกรพอมีอำนาจคือต่อตรงกับรัฐบาลเราเอง ดูแล้วสนธิสัญญา ITPGR เกษตรกรไม่ได้ประโยชน์ แต่มีบางกรณีที่คุณแล้วมีเนื้อหาที่เป็นประโยชน์ แต่ต้องมีกฎหมายภายในมาจัดการ เช่น สิทธิของเกษตรกรที่ซื้อขายเมล็ดพันธุ์ระหว่างกัน ที่ไม่ได้ละเมิดการพาณิชย์ขนาดใหญ่ แต่ปัจจุบันไทยมีกฎหมายพันธุ์พืชปี 2542 ห้ามชาวบ้านค้าขายเมล็ดพืชในชุมชน แต่อินเดียและหลายประเทศการค้าขายในชุมชนมีสิทธิค้าขายได้ ซึ่งกฎหมายตัวนี้ประเทศไทยต้องมีการแก้ไข

ถาม: บทบาทของITPGRจะช่วยส่งเสริมหรือบั่นทอนความมั่นคงทางอาหารของประเทศไทย?

ตอบ: มิติเรื่องความมั่นคงเรื่องอาหารมองว่าไม่เห็นวาระบบการวิจัยระหว่างประเทศมันจะตอบสนองต่อผลประโยชน์ประเทศและชุมชน มันต้องตีความเรื่องความมั่นคงด้านอาหารก่อน หมายความว่าความมั่นคงด้านอาหารกระแสหลัก มันเป็นความมั่นคงด้านอาหารที่เป็นไปตามยอมรับบทบาทของการเปิดเสรีทางการค้าคือ เห็นว่า การเปิดเสรีทางการค้าจะเป็นเครื่องมือสำคัญต่อการ

กระจายและสร้างความมั่นคงด้านอาหาร ตอนที่มิวิกฤติเรื่องอาหารเมื่อต้นปี 51 ปลายปี 50 มีบางประเทศเริ่มห้ามส่งออกอาหารเช่น อินเดีย เวียดนาม ฉะนั้น ผู้อำนวยการธนาคารโลก ผู้นำอุตสาหกรรมทั้งหลาย ก็จะมาพูดเรื่องประเด็นเดียว เอาว่าต้องทำการค้าเสรี คุณต้องเปิดให้มีการส่งออกไม่ใช่ก้ากับการส่งออก คือใช้กลไกการค้ามายึดเป็นหลักประกันความมั่นคงทางอาหาร คือวิธียึดกลไกความมั่นคงเป็นกระแสหลัก ถ้าเราวิเคราะห์บทบาทของสนธิสัญญา ITPGR ในเรื่องของการเสริมหรือความมั่นคงด้านอาหาร เราจะเอาคอนเซ็ปต์ไหนของความมั่นคงด้านอาหารมาตอบคำถามนี้ ตั้งโจทย์ไว้ก่อน เพราะถ้าตั้งโจทย์แบบนี้แน่นอน จะเห็นว่าการที่เราส่งเสริมให้บริษัทเหล่านี้มีบทบาทในการพัฒนาเมล็ดพันธุ์มีการเพิ่มผลผลิตต่อไร่การผลิตอาหารของโลกเพิ่มขึ้น ถ้าเป็นแบบนี้มันก็จะเกิดความมั่นคงต่อโลกนี้ทั้งหมดต่อประชากรที่จะเกิดขึ้นในอนาคต แต่ที่นี้ผมมองว่ามันกลับไปสู่หลักเดิม การวิจัยต้องไปพึ่งการวิจัยระหว่างประเทศ สนธิสัญญา ITPGR ถูกออกแบบมาเพื่อสนับสนุนการวิจัยระหว่างประเทศเราอาจจะมีข้ออ้างว่า ในประเทศไทยมีข้อโต้แย้งว่าปัจจุบันนี้เราไม่สามารถเข้าถึงตัวทรัพยากรพันธุกรรมได้ ถ้าเราไม่เข้าไปร่วมสนธิสัญญา ITPGR ซึ่งจะไปช่วยเสริมสร้างการวิจัยภายในประเทศ ที่นี้ต้องตอบคำถามตอนต้นว่า โครงสร้างงานวิจัยแม้แต่ประเทศไทยเองมันก็ไม่ตอบสนองเกษตรกร ยกตัวอย่างเช่น ข้าวโพด กรมวิชาการเกษตรไม่ได้ช่วยทำให้ชาวบ้านผลิตอาหารเอง เพราะฉะนั้น ผมว่าไม่ช่วยเรื่องเสริมสร้างความมั่นคงด้านอาหาร แต่กลับจะเป็นการบั่นทอนสร้างผลกระทบ คือคุณเอาพันธุกรรมไปสนองบริษัทต่างๆ แทนที่จะเอาไปพัฒนาสร้างพันธุกรรมสอนสิทธิชาวบ้านและความสามารถผลิตเมล็ดพันธุ์มากขึ้น ในช่วง 50 ปีของการมี CGIAR ชาวบ้านกลับเรียวลง แต่เดิมการพัฒนาเมล็ดพันธุ์ทั้งหลายมันอยู่ในมือชาวบ้านทั้งหมดเลย แต่ปัจจุบันอยู่ในมือไม่กี่บริษัท เราไม่เชื่อระบบนั้น ทางกลับกันเราควรกลับมาส่งเสริมชาวบ้านเราให้มีพัฒนาการ เช่น พ่อแดงปรับปรุงพันธุ์ข้าวเองได้ผลผลิต 2,000 กก./ไร่ ซึ่งได้ผลผลิตได้สูงกว่าจีน, อเมริกา แต่กลับไม่ได้มีการช่วยพัฒนา เป็นต้น

ถาม: การเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศหรือโลกร้อนซึ่งกระทบต่อประเทศไทยด้วย ถ้ายอมรับ ITPGR จะซ้ำเติมผลกระทบต่อประเทศไทยตามมาหรือไม่ อย่างไร?

ตอบ: สนธิสัญญา ITPGR นี้ชัดเจนมุ่งจัดการระบบพันธุกรรมที่เก็บรวบรวมไว้ในเครือข่ายการวิจัยระหว่างประเทศ เลยเป็นเป้าหมายสำคัญซึ่งเห็นว่า ระบบยีนแบงก์เป็นระบบที่เอาเมล็ดพันธุ์เก็บไว้ในห้องเย็น แม้ว่าจะมีจัดการบริหารบางส่วนเอาเมล็ดพันธุ์ที่ใกล้หมดอายุมาออกใหม่ แต่เป็นไปได้ยากมากที่เมล็ดพันธุ์เหล่านั้นจะสามารถปรับตัวเข้ากับภูมิอากาศ ภูมิประเทศที่เปลี่ยนแปลง ซึ่งเขาจะมีข้ออ้างว่าจะเอาอินเมล็ดพันธุ์ไปปรับปรุงตัดต่อพันธุกรรม แต่ในความเป็นจริงคือ มันไม่ใช่เมล็ดพันธุ์ที่มีชีวิต มันไม่ได้ปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมจริงๆ ถ้าจะให้พันธุกรรมเหล่านี้รองรับการปรับตัว เพื่อสู้กับความเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศ ซึ่งไม่ใช่แค่โลกร้อน

แต่พวกโรคแมลงต่างๆด้วย พันธุ์พืชเหล่านั้นควรจะปลูกอยู่ในแปลงเกษตรกร ดังนั้นระบบแบบนี้ไม่ใช่ระบบที่เหมาะสม ดังนั้นในระบบ ITPGR ซึ่งออกแบบเพื่ออนุรักษ์แบบที่ว่าจะส่งผลเสียโดยรวมมากกว่า ระบบที่ให้ชาวบ้านอนุรักษ์พันธุ์ไว้ในพื้นที่การเกษตรแล้วค่อยๆคัดเลือกพัฒนาขึ้นไป อันนี้ต่างหากที่เป็นทางออก ซึ่งสรุปว่า มันอาจจะมีข้อเค็ดในกรณีเดียว ITPGR หัวใจของมันอยู่ที่การจัดการยีนแบงก์ และการส่งเสริมระบบยีนแบงก์ให้เข้มแข็ง คือ การเก็บไว้นอกสภาพที่มันเป็นอยู่ (ex situ conservation) ดังนั้นระบบนี้ไม่ได้เอื้ออำนวยต่อการทำให้พันธุกรรมปรับตัวเพื่อสู้กับการเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศ ซึ่งก็คือเป็นข้อเสียนั่นเอง

ถาม: ทูนิเซียข้ามชาติ โดยเฉพาะจากสหรัฐอเมริกา จะใช้ช่องทางสนธิสัญญา ITPGR เข้ามาแสวงหาผลประโยชน์จากไทยมากขึ้นหรือไม่?

ตอบ: เมื่อก่อนไม่มี สนธิสัญญา ITPGR มีเฉพาะอนุสัญญา CBD ดังนั้นอิรี (IRRI) ก็กำหนดระเบียบการใช้พันธุกรรมของอิรีเอาไว้ว่า ใครก็ตามเข้ามาเอาพันธุ์ของอิรีไปใช้ เขาไม่สามารถนำไปขอทรัพย์สินทางปัญญาได้ เช่น กรณีข้าวหอมมะลิของไทย นักวิจัย 3 คนของสหรัฐฯ นำพันธุ์จากอิรี (IRRI) ไปวิจัยเตรียมจดสิทธิบัตรแต่เรารู้ก่อนและได้มีการคัดค้าน เนื่องจากระเบียบของอิรี (IRRI) ที่กำหนดว่าไม่สามารถนำไปจดสิทธิบัตรได้ โชคดีตอนนั้นยังไม่มี สนธิสัญญา ITPGR ถ้ามีเขาก็อาจจะสามารถนำไปจดในรูปแบบ “ยีน” แล้วก็ได้

ถาม: กรณีสหรัฐฯ เศรษฐกิจตกต่ำมาเน้น R&D พันธุ์เศรษฐกิจหรือไม่?

ตอบ: อีกไม่กี่ปีข้างหน้าน้ำมันจะหมด ถ้าน้ำมันหมดก็ต้องหาแหล่งพลังงานรูปแบบอื่นทดแทน พลังงานทดแทนชัดเจนในปัจจุบันคือ พืชผลด้านการเกษตรพลังงานชีวภาพ ทั้งจุลินทรีย์ เชื้อรา เป็นต้น เพราะฉะนั้น แนนอนการวิจัยและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและเกษตรกรรมจะเกิดขึ้นแน่นอน นี่เป็นแนวโน้มของโลกแน่ ถ้าเราดูจากทรัพยากรชีวภาพมาเป็นตัวตั้งก็เห็นแรงกดดันจากการนำมาใช้ประโยชน์จากทรัพยากรนี้มากขึ้น เพื่อที่จะมาทดแทนน้ำมันและเป็นอาหารด้วย

ถาม: สหรัฐฯจะหันมาผลักดันพืช GMO มากขึ้นหรือไม่? อย่างไร?

ตอบ: ในสหรัฐอเมริกาพื้นที่พืชเกษตรเกือบทั้งหมดเป็น GMO ถ้าสหรัฐฯจะผลักดันพืช GMO ก็จะไปผลักดันไปยังประเทศอื่นๆ ซึ่งสหรัฐฯจะได้ประโยชน์คือ ขายเมล็ดพันธุ์ ฉะนั้น การผลักดันให้ประเทศอื่นๆปลูกพืช GMO ก็เพราะสหรัฐฯได้ขายเมล็ดพันธุ์ ได้ขายยาปราบศัตรูพืช กรณีของอาเจนตินาและบราซิล ปลูกเยอะรองจากอเมริกาเพราะการเกษตรของพวกนี้เป็นอุตสาหกรรม การปลูกพืช GMO มีอยู่ไม่กี่ประเทศ มันเหมาะกับอุตสาหกรรม อย่างประเทศอินเดียก็ปลูกแต่ปลูกฝ้าย พืชทางอาหารเขาไม่ปลูก สำหรับฝ้ายข้อมูลทางอินเดียก็ยังไม่เห็นแย้งกันอยู่

ระหว่างประโยชน์กับผลกระทบ ถ้ามองด้าน GMO ก็มองได้ในแง่เดียวคือการเกิดวิกฤติด้านอาหาร การเข้ามาแย่งชิงหรือเข้ามาด้านวิจัยเรื่องทรัพยากรชีวภาพจะเป็นเรื่องใหญ่ จะเป็นเหมือนฐานของทั้งพลังงานและอาหารมาแทนเชื้อเพลิงฟอสซิล แต่การวิจัยก็จะมากขึ้น ถ้าถามว่าสหรัฐฯจะผลักดันหรือไม่ แน่นนอนผลักดันอยู่แล้ว แต่ไม่ใช่เพื่อผลผลิตเพิ่มขึ้นแต่เพื่อผลประโยชน์สหรัฐฯเอง โดยอาจจะอ้างเหตุว่าโลกกำลังจะร้อนต้องวิจัยต้องปลูกพืช GMO ก็เป็นไปได้ พลังงานของโลกนี้มืออยู่ได้ 2 ส่วนคือ จากแหล่งฟอสซิลคือพวกพลังงานน้ำมัน และพลังงานชีวภาพคือทรัพยากรชีวภาพเกษตรกรรม ถ้าน้ำมันหายไปจากโลกก็ต้องเอาทรัพยากรพืชมาแทน ที่น้ำมันเป็น 2 ต่อ ถ้าเอาอาหารมาเป็นน้ำมันก็ต้องมีการผลิตเป็น 2 เท่า

สรุป ทศนะของคุณวิฑูรย์ เลียนจำรุญ ผู้อำนวยการมูลนิธิชีววิถี มองว่าในประเด็นสิทธิเกษตรกรจะถูกเขียนไว้ในสนธิสัญญา ITPGR หลายข้อ แต่เป็นถ้อยคำที่สวयงามที่ไม่ได้บอกว่ามันจะรับรองสิทธิเกษตรกรอย่างไร เช่น บอกว่าให้เป็นไปตามกฎหมายของรัฐที่เป็นภาคี ซึ่งการจัดการโดยพหุภาคี จะทำให้ตัวพันธุกรรมก็จะหลุดไปจากมือเกษตรกรไปอยู่ที่มือการจัดการบริหารระหว่างประเทศ เช่น ปัจจุบันไทยมีข้าวอนุรักษ์พันธุ์หนึ่งคือ “ข้าวรวยเครือ” เป็นข้าวที่มีไวตามินอีสูงมาก 26 เท่า ถ้าเข้าร่วมในสนธิสัญญา ITPGR จะทำให้การจัดการเรื่องการใช้ประโยชน์ในพันธุกรรมข้าวรวยเครือก็จะเข้าไปอยู่ในมือของระบบพหุภาคี ส่วนมิติเรื่องความมั่นคงเรื่องอาหารเห็นว่าไม่ช่วยเรื่องเสริมสร้างความมั่นคงด้านอาหาร แต่กลับจะเป็นการบั่นทอนสร้างผลกระทบคือคุณเอาพันธุกรรมไปสนองบริษัทต่างๆ แทนที่จะเอาไปพัฒนาสร้างพันธุกรรมสนธิธิชาวบ้านและความสามารถผลิตเมล็ดพันธุ์มากขึ้น ในช่วง 50 ปีของการมี CGIAR ชาวบ้านกลับเรียวลง แต่เดิมการพัฒนาเมล็ดพันธุ์ทั้งหลายมันอยู่ในมือชาวบ้านทั้งหมดเลย แต่ปัจจุบันอยู่ในมือไม่กี่บริษัทประเทศไทยควรกลับมาส่งเสริมชาวบ้านเราให้มีพัฒนาการจะดีกว่า ส่วนการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศหรือโลกร้อนซึ่งซ้ำเติมต่อประเทศไทยหรือไม่ คุณวิฑูรย์เห็นว่า สนธิสัญญา ITPGR มุ่งจัดการระบบพันธุกรรมที่เก็บรวบรวมไว้ในเครือข่ายการวิจัยระหว่างประเทศเป็นเป้าหมายสำคัญซึ่งเห็นว่าระบบยีนแบงก์เป็นระบบที่เอาเมล็ดพันธุ์เก็บไว้ในห้องเย็น แม้ว่าจะมีจัดการบริหารบางส่วนเอาเมล็ดพันธุ์ที่ใกล้หมดอายุมางอกใหม่ แต่เป็นไปได้ยากมากที่เมล็ดพันธุ์เหล่านั้นจะสามารถปรับตัวเข้ากับภูมิอากาศ ภูมิประเทศที่เปลี่ยนแปลง ซึ่งเขาจะมีข้ออ้างว่าจะเอาอินเมล็ดพันธุ์ไปปรับปรุงตัดต่อพันธุกรรม แต่ในความเป็นจริงคือ มันไม่ใช่เมล็ดพันธุ์ที่มีชีวิต มันไม่ได้ปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมจริงๆ ซึ่งไม่ใช่แค่โลกร้อน แต่พวกโรคแมลงต่างๆด้วย พันธุ์พืชเหล่านั้นควรจะปลูกอยู่ในแปลงเกษตรกร ดังนั้นระบบแบบนี้ไม่ใช่ระบบที่เหมาะสม ดังนั้นในระบบ ITPGR ซึ่งออกแบบเพื่ออนุรักษ์แบบที่ว่าน่าจะส่งผลเสียโดยรวมมากกว่าระบบที่ให้ชาวบ้าน

อนุรักษ์พันธุ์ไว้ในพื้นที่การเกษตรแล้วค่อยๆคัดเลือกพัฒนาขึ้นไป ส่วนกรณีสหรัฐ เศรษฐกิจตกต่ำจะหันมาเน้น R&D การเกษตรเพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจหรือไม่ นั่นคุณวิฑูรย์มองว่า อีกไม่กี่ปีข้างหน้าน้ำมันจะหมด ถ้าน้ำมันหมดก็ต้องหาแหล่งพลังงานรูปแบบอื่นทดแทน พลังงานทดแทนชัดเจนในปัจจุบันคือ พืชผลด้านการเกษตรพลังงานชีวภาพ ทั้งจุลินทรีย์ เชื้อรา เป็นต้น ฉะนั้นการวิจัยและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและเกษตรกรรมจะเกิดขึ้นแน่นอน ส่วนสหรัฐหันมาผลักดันพืช GMO มากขึ้นหรือไม่? อย่างไร? เนื่องจากถ้าในอเมริกาพื้นที่พืชเกษตรเกือบทั้งหมดเป็น GMO ถ้าสหรัฐจะผลักดันพืช GMO ก็จะผลักดันไปยังประเทศอื่นๆ ซึ่งสหรัฐจะได้ประโยชน์คือ ขายเมล็ดพันธุ์ และขายยาปราบศัตรูพืชตามมาด้วย

3. คุณวิฑูรย์ เศรษฐศิริโรตม์. ผู้ประสานงาน MEAs Watch สกว. , ผอ.สถาบันธรรมรัฐฯ³

ถาม: สิทธิชาวนา (Farmers' Rights) เป็นอย่างไร ได้หรือเสียประโยชน์จากสนธิสัญญา ITPGR?

ตอบ: ข้อจำกัดหลักเลยคือมันไม่ได้มีผลบังคับ มันไม่ได้บอกว่าเป็นสิ่งที่ประเทศภาคีสมาชิกต้องเอาไปทำ ในสนธิสัญญา ITPGR จะเขียนว่าสิทธิเกษตรกรขึ้นอยู่กับกฎหมายในประเทศนั่นเอง ฉะนั้นหมายความว่าถ้าประเทศไทยเข้าไปเป็นภาคีสมาชิกในสนธิสัญญาฉบับนี้ เกษตรกรจะมีสิทธิเพิ่มขึ้นหรือไม่ ไม่ได้เป็นไปโดยอัตโนมัติแต่ขึ้นอยู่กับรัฐบาลไทย ฉะนั้นการจะได้ประโยชน์หรือไม่ มันไม่ได้ขึ้นอยู่กับตัวสนธิสัญญา มันขึ้นอยู่กับรัฐบาลแต่ละประเทศไปว่ากันเอง

ถาม: บทบาทของ ITPGR จะช่วยส่งเสริมหรือบั่นทอนความมั่นคงทางอาหารของประเทศไทย?

ตอบ: ความมั่นคงทางอาหารมีหลายมิติ เช่น ความมั่นคงทางอาหารหมายถึงเราต้องมีอาหารเพียงพอ นี่ก็เป็นความมั่นคงมิติหนึ่ง ความมั่นคงอาหารเกิดขึ้นจากต้องมีพันธุกรรมที่หลากหลายสามารถเข้าถึงได้และผลิตได้เพื่อจะนำมาปรับปรุงพันธุ์เพื่อจะทำให้เกิดพันธุ์พืชหลากหลายชนิด ทำให้เกิดระบบการผลิตหลายชนิด พอมีพันธุ์พืชหลายแบบเราก็มีระบบการผลิต

³วิฑูรย์ เศรษฐศิริโรตม์. ผู้ประสานงาน MEAs Watch สกว. , ผอ.สถาบันธรรมรัฐฯ. สัมภาษณ์, 8 มกราคม 2553.

ปลูกพืชหลายแบบไม่ได้ปลูกพืชเชิงเดี่ยว เช่น ไม่ใช่ภาคกลางทั้งภาคปลูกข้าวพันธุ์เดียว เรามี ข้าวหลากหลายพันธุ์เวลาเกิดโรคแมลงพันธุ์หนึ่งอาจจะล้มไปเราก็ยังมีเหลือ นี่คือความมั่นคง อาหารมีหลากหลายแง่มุม คำถามต่อมาว่า ถ้าความมั่นคงทางอาหารเป็นแบบที่เราคุยกันมาแบบนี้ ทางสนธิสัญญาITPGR จะมาช่วยหรือไม่ ตอบว่า น่าช่วยได้เพราะนั่นคือวัตถุประสงค์ที่ สนธิสัญญาITPGR ที่ได้ระบุไว้

ถาม: ปฏิบัติจริง ๆ มันจะได้อย่างนั้นหรือเปล่า NGO ตั้งคำถามไว้เสมอว่าความมั่นคงทางอาหารเป็นความมั่นคงทางอาหารของบริษัทข้ามชาติหรือความมั่นคงทางอาหารของคนยากจน เพราะที่ผ่านมามันพูดถึงความมั่นคงทางด้านอาหาร แต่พวกพันธุ์พืชต่าง ๆ ก็ตกอยู่ในมือของเหล่าบริษัทข้ามชาติหมด แต่ว่าคนยากจนก็ยังยากจนเหมือนเดิมและมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น?

ตอบ: เรื่องนี้เป็นงานที่ต้องทำการบ้านวิเคราะห์ ผลจากสนธิสัญญา ITPGR กำหนดกติกาไว้แบบนี้แล้วมันจะนำไปสู่ความมั่นคงทางอาหารได้จริงหรือไม่ หรือมันมีรอยต่ออะไรที่มันเบี่ยงเบนผิดเพี้ยนไป

ถาม: คิดว่าโอกาสมันจะผิดเพี้ยนจากวัตถุประสงค์ที่วางไว้หรือไม่?

ตอบ: กรณีนี้ถ้าดูเฉพาะกรณีประเทศไทย คิดว่าต้องไปทำการบ้านดูว่าระบบการปรับปรุงพันธุ์เวลานี้อยู่ในมือใคร มันอาจจะมีย่อยต่อระบบที่มันเป็นตัวทำให้มันไปไม่ถึงปลายทาง เราต้องไปวิเคราะห์ดูข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องพันธุกรรมเกี่ยวกับเรื่องการปรับปรุงพันธุ์ ตอนนี้อาการมีบทบาทแค่ไหนเอกชนมีบทบาทแค่ไหน สมมุติว่าปัจจุบันภาคราชการมีบทบาทน้อยลงมากการปรับปรุงพันธุ์อยู่ในมือเอกชนถ้าเป็นแบบนี้นะ ใช้คำว่าถ้าโครงสร้างการปรับปรุงพันธุ์อยู่ในมือเอกชนมากกว่าอยู่ในมือรัฐ ระบบITPGR อาจจะสร้างขึ้นมาก็เพื่อเข้าทางบริษัทเอกชน เพราะว่าถ้าราชการเองระบบการปรับปรุงพันธุ์มีแต่เล็กกลงๆ ตอนนี้อย่างประมาณ ทุกคน ถูกดึงไปอยู่กับเอกชน ถ้าเป็นแบบนี้ก็เป็นไปได้ว่ามันไปไม่ถึงปลายทางที่ทาง FAO ตั้งใจดีกับเรา มันกลายเป็นว่าพันธุ์พืชนี้มันไปหลุดอยู่ในมือของบริษัทข้ามชาติและบริษัทข้ามชาติก็มีกลไกที่จะควบคุมพันธุ์ที่ออกมา มีพันธุ์มากขึ้น แต่ทำที่สุดกลายเป็นพันธุ์ลูกผสม มันก็ไม่ได้ถูกจริง ชาวนาที่ไม่สามารถเข้าถึงหรือเกษตรกรไม่สามารถเข้าถึงได้มาก มันถูกผูกขาดไว้ อันนี้คือแหละคือประเด็นเศรษฐศาสตร์การเมืองที่ต้องไปดูตัวเชื่อมต่อไป หรือไปดูตัวระบบเชื่อมต่อไปดูว่าระบบแบบนี้ทำให้วัตถุประสงค์ที่ดีหรือ FAO ที่ตั้งใจไว้มันถูกผิดเพี้ยนไปหรือไม่

ถาม: ประเมินว่าปัญหาในกรณีของประเทศไทยมันอยู่ในแนวใด?

ตอบ: มันออกมาในแนวที่น่าเป็นห่วง แต่ว่าตัวเลขผมไม่ได้ตามถึงขั้นที่จะออกมาพูดได้ชัดเจนในตอนนี้นั้นมันจะมีสัญญาณเช่น สถานีขยายเมล็ดพันธุ์ที่แต่เดิมกรมส่งเสริมการเกษตรเป็นคนดูแลตั้งแต่ยุครัฐบาลพรรคไทยรักไทยเขาใช้ระบบแปรรูปให้บริษัทซีพีเข้ามารับช่วงดำเนินการต่อ ศูนย์ขยายพันธุ์มันมีการทำเมล็ดพันธุ์หลักออกมาและมันก็ขยายให้ได้ปริมาณพันธุ์ที่มากเพื่อจะได้ไปแจกจ่ายการขยายตรงนี้ให้เอกชนเข้ามารับ ซีพีประมวลไปได้เยอะมาก ดังนั้นต้องไปหาข้อมูลนี้เกี่ยวกับระบบปรับปรุงพันธุ์ ระบบการกระจายพันธุ์ โครงสร้างตลาดเมล็ดพันธุ์ในวันนี้ว่าหน้าตาปัจจุบันเป็นแบบไหน แล้วมันจะมาอธิบายตอบโจทย์ที่ตั้งไว้ได้ว่าระบบ ITPGR จะช่วยส่งเสริมหรือบั่นทอนความมั่นคงทางด้านอาหาร คือโดยเจตนาผมว่า FAO เขาคิดไม่ผิดหรอกนะ แต่ระบบที่เกิดเป็นจริงก็ต้องไปว่ากันแต่แต่ละประเทศมีโครงสร้างรูปแบบเป็นอย่างไร

ถาม: กรณีของต่างประเทศเหมือนกันโดยทั่วไปหรือว่าต้องดูเป็นรายประเทศไป

ตอบ: ถ้าเป็นอย่างประเทศอุตสาหกรรมก็คงต่างออกไป เนื่องจากบริษัทเอกชนได้เข้ามาบีบคั้นในระบบการปรับปรุงพันธุ์อยู่แล้ว ในขณะที่เดียวกัน ระบบการคุ้มครองสิทธิของเกษตรกรเขาเข้มแข็ง ถึงแม้ว่าเอกชนจะโตแต่รัฐก็ดูแลเกษตรกรได้ดี มันก็ถ่วงดุลกัน ไม่ทำให้ถูกผูกขาด ไม่ทำให้เกษตรกรถูกเอาเปรียบ แต่ของเราภาคเอกชนโต ภาคคุ้มครองผลประโยชน์ของเกษตรกรมันแย่ อย่างในกรณีที่ทำได้ดีคือที่อินเดีย อินเดียจะมีระบบเครือข่ายที่ทำให้ความเข้มแข็งของระบบเกษตรกรเขาทำได้ดี เขาก็จะรับมือกับภาวะการเข้ามาครอบงำผูกขาดของภาคเอกชนได้ดีกว่าบ้านเรา ของเราเอาง่ายๆ กรณีพ.ร.บ.แข่งขันด้านการค้าที่จะคอยดูไม่ให้มีการฮั้ว เพื่อไม่ให้มีเบอร์เซนต์แชร์ส่วนแบ่งการตลาดเหนือกว่าจนสามารถเรียกว่าครอบงำการตลาดได้ ตั้งแต่พ.ร.บ. นี้เข้ามาปี 2542 ก็ยังไม่เห็นเขาเรื่องกับใครได้ ขยายเหล่าฟงเบียร์ มีหลายบริษัทเลยที่เห็นอยู่แล้วว่าใช้อำนาจเหนือตลาดคือฮั้วตลาดได้ ซึ่งสะท้อนได้ว่าเป็นกรณีเครื่องมือถ่วงดุลเพื่อปกป้องในด้านตลาดเรายังอ่อนแออยู่

ถาม: การเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศหรือโลกร้อนซึ่งกระทบต่อประเทศไทยด้วย ถ้ายอมรับ ITPGR จะซ้ำเติมผลกระทบต่อประเทศไทยตามมาหรือไม่ อย่างไร?

ตอบ: อันนี้เป็นมุมใหม่นะ เท่าที่ผมนึกได้อันนี้อาจจะเป็นมุมบวกด้วยซ้ำ คือผลกระทบด้านหนึ่งของโลกร้อนมันทำให้สิ่งมีชีวิตมันสูญพันธุ์ไป ฉะนั้นที่เรามักจะพูดกันคือการแปรปรวนเราก็ต้องการพันธุ์พืชชนิดใหม่ๆ ด้านทานภัยแล้งหรือด้านทานการเปลี่ยนแปลงของโลกร้อนได้ดีขึ้นตามพันธุ์ใหม่ๆ ฉะนั้นระบบ ITPGR อาจจะทำโจทย์นี้ได้ว่าเราก็สามารถที่จะไปเอาฐาน

พันธุกรรมที่มันอยู่ในตระกร้ากลาง (ระบบพหุภาคี) ออกมาใช้ประโยชน์ได้มากขึ้น แต่ก็กลับไปย้อนในจุดเดิมว่าเราเองจะสามารถนำมันออกมาใช้ได้จริงที่รายการ

ถาม: โลกร้อนทำให้ทั่วโลกมีปัญหา คิดว่าในมุมมองกลับคิดว่ามันจะเพิ่มโอกาสของเราในการขายสินค้าได้มากขึ้นไหม?

ตอบ: อันนั้นมันมีอยู่แล้ว แต่คำถามคือแล้วมันโยงกับการเข้าไปใน ITPGR ได้หรือเปล่านั้นมันอีกเรื่องหนึ่ง หมายความว่าเราบอกว่าเขาต้องการข้าวมากขึ้น ทุกวันนี้เราสามารถปรับปรุงพันธุ์ข้าวเพื่อขายตอบสนองความต้องการได้มากขึ้น แม้ว่าเราไม่ต้องเป็นสมาชิกชิกสนธิสัญญา ITPGR เราก็ทำได้อยู่แล้ว ฉะนั้นการที่เรามีสนธิสัญญา ITPGR เข้ามาเราจะได้พันธุกรรมมากขึ้นแล้วมันส่งผลให้การที่เราจะขายข้าวได้มากขึ้นหรือเปล่า อันนั้นอีกประเด็นหนึ่งก็ต้องวิเคราะห์กันซึ่งมันก็อาจจะไม่ได้มากนักก็ได้ หรือเราอาจจะมียุทธวิธีปรับปรุงพันธุ์โดยไม่ต้องเข้าร่วมในสนธิสัญญา ITPGR เช่น การเจรจาสิทธิก็ได้อยู่แล้ว ก็ได้

ถาม: ทุนนิยมข้ามชาติ โดยเฉพาะจากสหรัฐฯ จะเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์ได้หรือไม่?

ตอบ: สมมุติว่าบริษัท มอนซานโต้ของสหรัฐฯ ยอมเอาพันธุกรรมพันธุ์พืชที่มอนซานโต้ดูแลจัดการอยู่เอาไปรวมในตระกร้ากลาง (ระบบพหุภาคีสนธิสัญญา ITPGR) เสร็จแล้วบริษัทมอนซานโต้ก็บอกเขาก็ขอใช้ประโยชน์จากตระกร้ากลางคิดว่าเขาก็ทำแบบนั้นคือเอาพันธุ์พืชที่มันหมดสิทธิบัตรแล้วอย่างไรคนก็เข้าถึงได้อยู่แล้วเข้ามา ก็สามารถทำได้แบบนั้น ถ้าคิดแบบใช้ประโยชน์ก็เอาพันธุ์พืชที่ไม่ค่อยได้ประโยชน์หรือพันธุ์พืชสำคัญแต่หมดสิทธิบัตรแล้วเอามาใส่ แต่ว่าการเข้าไปใช้ก็ใช้ได้แค่การศึกษา แต่ถ้าเอาไปใช้ประโยชน์มันต้องมีการแบ่งเปอร์เซ็นต์ คือมันไม่ได้ห้ามกับการที่บอกว่าเอาสิ่งที่อยู่ในตระกร้าไปปรับปรุงต่อยอดไปจดสิทธิบัตรและไปขายไม่ได้ห้ามเพียงแต่ข้อตกลงแบ่งปันผลประโยชน์ ฉะนั้นในแง่ธุรกิจเขาก็ต้องดีดลูกคิดคำนวณว่าคุ้มหรือไม่

ถาม: ในกรณีที่เศรษฐกิจสหรัฐอเมริกามีปัญหา จะหันมาพัฒนา R&D ชีวภาพเพื่อช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจหรือไม่?

ตอบ: ต้องวิเคราะห์ว่าโครงสร้างเศรษฐกิจสหรัฐฯ ที่มันเกิดขึ้นจากบริษัทที่ทำเรื่องไบโอเทคโนโลยีและการปรับปรุงพันธุ์มีมากน้อยแค่ไหน ซึ่งข้อมูลที่จำได้มันเหมือนกับมันเคยยุคนี้ไปแล้ว คือบริษัทที่ทำเรื่องไบโอเทคโนโลยี มันเป็นขาลงอยู่แล้วตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤติเศรษฐกิจ (วิกฤติซับไพร์ม) เสียด้วยซ้ำ เพราะว่าเทคโนโลยีมันเปลี่ยนไปเยอะออกไปในแนวโน้มนานาเทคโนโลยีกับเป็นเรื่องของด้านจะว่าไอทีมันก็เคยยุคแล้ว อย่างมอนซานโต้หันไปทำธุรกิจเรื่องการจัดการน้ำ

มากกว่าเรื่องของการปรับปรุงพันธุ์ คิดว่าจากข้อมูลเท่าที่มีอยู่ในขณะนี้ ไม่ค่อยออกไปใน
 แนวทางนั้นคือการพึ่งพารายได้จากธุรกิจด้านเทคโนโลยีชีวภาพมันต่ำกว่าก่อนที่จะเกิดวิกฤติเสียด้วยซ้ำ
 แนวโน้มมันเลยมาแล้วมันไม่ใช่เป็นธุรกิจที่กำลังรุ่ง

ถาม: การเข้าถึงเมล็ดพันธุ์และการแบ่งปันผลประโยชน์เป็นอย่างไร ประเทศไทย
 ไทยได้เปรียบหรือเสียเปรียบอย่างไร?

ตอบ: จากที่ผมและคณะได้ทำการศึกษาไว้พบว่าจะเสียเปรียบ เพราะว่าข้อหนึ่งตัว
 ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการแบ่งปันเงินมันจะไปอยู่ตะกร้ากลางก่อน แล้วไปแบ่งประเทศพัฒนา
 น้อยที่สุดก่อน ซึ่งไม่รู้ว่าจะเงินจะวนมาหาเราได้เท่าไรอันนี้ในแง่ผลประโยชน์ตัวเงิน ข้อสองคือ
 เกี่ยวกับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาที่เกิดขึ้นจากการเอาของในตะกร้ากลางมาใช้ คือมัน
 ไม่ได้มีข้อจำกัดในการเอาไปจดทรัพย์สินทางปัญญา แล้วข้อบัญญัติในสนธิสัญญาฉบับนี้มันเขียน
 ต่อว่าถ้าเป็นการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาที่ไม่ได้มีข้อห้ามในการเอาไปวิจัยต่อยอดไม่ต้องจ่าย
 ตอนนั้นเราเอามาตีความได้ว่าเงื่อนไขแบบนี้เท่ากับว่าเขาไม่ต้องจ่ายเพราะว่าการคุ้มครอง
 ทรัพย์สินทางปัญญาเท่าที่มีอยู่ไม่ว่าจะเป็นระบบสิทธิบัตรก็ดี ระบบกฎหมายเฉพาะก็ดี มันไม่ได้
 ห้ามการเอาไปวิจัยต่อยอดอยู่แล้ว ฉะนั้นเงื่อนไขที่มันเขียนนี้มันกลายเป็นว่ามันไม่ต้องแบ่งปัน
 ผลประโยชน์ ถ้าข้อวิเคราะห์นี้ถูกซึ่งเราก็ไม่รู้ว่าถูกหรือผิดนะ มันเป็นการตีความจากที่บอกแต่แรก
 แล้วว่าต้องไปดูของจริงว่ามีคนเอาไปใช้แล้วแบ่งปันผลประโยชน์กันอย่างไร จากข้อตีความตามที่
 กล่าวถึงนี้จะทำให้เห็นว่าเราเสียเปรียบมาก

ถาม: ความพร้อมของไทยในการเข้าเป็นภาคีสมาชิกสนธิสัญญาITPGR?

ตอบ: เรายังไม่พร้อมอยู่มาก เช่น บุคลากร เรามีนักวิจัยที่เราจะใช้ประโยชน์จาก
 64 รายการไม่มากนัก ดังนั้นถ้าเราอยากได้ประโยชน์เราต้องส่งเสริมให้นักวิจัยในพันธุ์พืชชนิด
 ต่างๆ ได้มากขึ้น มันจะทำให้เราได้ประโยชน์เต็มที่ เรื่องกฎหมายก็เป็นประเด็นสำคัญ เรามี
 คำถามว่าอยู่ว่าประเทศอินเดียเข้าไปได้อย่างไร เขาก็มีปัญหาคล้ายๆบ้านเรา สถานการณ์ก็
 คล้ายๆบ้านเราปรากฏว่าก็ไปเจอว่ากติกาของ ITPGR บอกว่าใช้จาก 64 รายการ พอไปดูของ
 ประเทศอินเดีย อินเดียเขาออกกฎหมายความหลากหลายของชีวภาพแล้วก็ให้สิทธิชุมชนสิทธิ
 เกษตรกรเป็นเจ้าของตัวพันธุกรรม ซึ่งก็คือการถ่ายโอนพันธุกรรม 64 รายการที่ดูแลอยู่ในมือของ
 รัฐไปอยู่ในมือของเกษตรกร ดังนั้นเลยไม่กลัว สมมุติว่า เราบอกว่าจะเอา "ถั่ว" อินเดียก็อาจจะ
 บอกว่าไปเอากับเกษตรกรไปคุยกับชุมชนเอง ซึ่งต้องจ่ายค่าสิทธิบัตรให้กับเกษตรกรของเขา นี่คือ
 การเตรียมความพร้อมในแง่เทคนิคกฎหมายเพื่อปกป้องผลประโยชน์ ก่อนที่จะเข้าเข้าไปเป็นภาคี
 สมาชิกสนธิสัญญา ITPGR

ถาม: ประเทศไทยควรมีทำที่อย่างไรต่อเรื่องนี้?

ตอบ: กวาดบ้าน เตรียมความพร้อมในจุดอ่อนที่เราควรทำไว้ เช่น กฎหมาย บุคลากร โดยตัวแนวศึกษาวิจัยที่ควรทำจุดหนึ่งก็คือไปตรวจสอบติดตามดูว่าประเทศที่เขาเข้าไปใน สนธิสัญญา ITPGR เขาได้ประโยชน์อย่างคาดหวังหรือไม่ อย่างประเทศอินเดียเราติดตามดูว่าไป เอาพันธุกรรมจากระบบตะกร้ากลางมาใช้แล้วทำให้เกิดพันธุ์พืชชนิดใหม่อย่างที่เป็นวัตกรรมประสงค จริงๆหรือไม่ และให้ไปตามดูสัก 3-4 ประเทศ สรุปประเมินผลก่อนที่จะตัดสินใจ หนึ่งก็คือเตรียม ความพร้อม สองการอัพเดทข้อมูลสถานการณ์เป็นจริงจากการเข้าไปทำว่าเป็นจริงอย่างที่ทุกคน ได้อธิบายไว้หรือไม่ อย่างไร นอกจากนี้ต้องวิเคราะห์ข้อมูลโครงสร้างการปรับปรุงพันธุ์ ระบบการ วิจัยพันธุ์พืชใน 64 รายการว่าวันนี้มันไปถึงไหน แล้วโครงสร้างตลาดเมล็ดพันธุ์อันนี้เป็นห่วงว่า เอกชนจะมีบทบาทแทนที่ราชการไปถึงไหนและต้องดูข้อมูลบริษัทข้ามชาติทั้งหลายที่จะเข้ามา ด้วย

สรุป คุณบัณฑิต เศรษฐศิริโรตม์ มองว่าประเด็นสิทธิเกษตรกรในสนธิสัญญาITPGR ข้อจำกัดหลักเลยคือมันไม่ได้มีผลบังคับ มันไม่ได้กำหนดว่า นี่คือนี่ประเทศภาคีสมาชิกต้องเอา ไปทำ ฉะนั้นการจะได้ประโยชน์หรือไม่มันจะขึ้นอยู่กับรัฐบาลแต่ละประเทศไปว่ากันเอง ส่วน บทบาทของสนธิสัญญาITPGR จะช่วยส่งเสริมหรือบั่นทอนความมั่นคงทางอาหารของประเทศ ไทยนั้นคุณบัณฑิต มองว่า น่าช่วยได้สร้างความมั่นคงทางอาหารได้ เพราะนั่นคือวัตถุประสงค์ของ สนธิสัญญาITPGR แต่ก็ขึ้นอยู่กับว่าประเทศไทยมีความพร้อมแค่ไหนในเรื่องการปรับปรุงพันธุ์ บุคลากร และด้านอื่นๆ ส่วนการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศหรือโลกร้อน ซึ่งกระทบต่อประเทศไทย ด้วย ถ้ายอมรับ ITPGR จะซ้ำเติมผลกระทบต่อประเทศไทยตามมาหรือไม่ คุณบัณฑิต มองว่า อาจจะเป็นมุมบวกด้วยซ้ำ คือผลกระทบด้านหนึ่งของโลกร้อนมันทำให้สิ่งมีชีวิตมันสูญพันธุ์ไป ฉะนั้นที่เรามักจะพูดกันคือการแปรปรวนของสภาพอากาศเราก็ต้องการพันธุ์พืชชนิดใหม่ด้านทาน ภัยแล้งหรือด้านทานการเปลี่ยนแปลงของโลกร้อนได้ดีขึ้นตามพันธุ์ใหม่ๆ ฉะนั้นระบบ ITPGR อาจตอบโจทย์นี้ได้ว่าเราก็สามารถที่จะไปเอาฐานพันธุกรรมที่มันอยู่ในตะกร้ากลางออกมาใช้ ประโยชน์ได้มากขึ้น แต่ก็กลับไปย้อนในจุดเดิมว่าเราเองจะสามารถนำมันออกมาใช้ได้จริงก็ รายการ ส่วนกรณีบริษัทข้ามชาติ โดยเฉพาะจากสหรัฐฯจะเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์ได้หรือไม่ นั้น ประเด็นนี้ยังไม่ชัดขึ้นอยู่กับว่าในแง่ธุรกิจบริษัทข้ามชาติก็ต้องดีดลูกคิดคำนวณว่าคุ้มหรือไม่ ส่วนในกรณีนี้ที่เศรษฐกิจสหรัฐอเมริกามีปัญหา จะหันมาพัฒนาR&Dด้านเทคโนโลยีชีวภาพ เพื่อ ช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจหรือไม่ คุณบัณฑิต มองว่าต้องวิเคราะห์ว่าโครงสร้างเศรษฐกิจสหรัฐฯที่มัน เกิดขึ้นจากบริษัทที่ทำเรื่องไบโอเทคโนโลยีและการปรับปรุงพันธุ์มีมากน้อยแค่ไหน ซึ่งข้อมูลที่จำได้ มันเหมือนกับมันเลยยุคนี้ไปแล้ว คือบริษัทที่ทำเรื่องไบโอเทคโนโลยีมันเป็นขาลงอยู่แล้วตั้งแต่ก่อน

เกิดวิกฤติเศรษฐกิจ เพราะว่าเทคโนโลยีมันเปลี่ยนไปออกไปในแนวนานเทคโนโลยี อย่างมอน
 ซานโต้หันไปทำธุรกิจเรื่องการจัดการน้ำมากกว่าเรื่องของการปรับปรุงพันธุ์ ส่วนการเข้าถึงเมล็ด
 พันธุ์และแบ่งปันผลประโยชน์เป็นอย่างไร ประเทศไทยได้เปรียบหรือเสียเปรียบอย่างไรคุณบัณฑิต
 เห็นว่า จะเสียเปรียบ เพราะว่าข้อหนึ่งตัวผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการแบ่งปันเงินมันจะไปอยู่
 ตะกร้ากลางก่อน แล้วไปแบ่งประเทศพัฒนาน้อยที่สุดก่อน ซึ่งไม่รู้ว่าเงินจะวนมาหาเราได้เท่าไร
 อันนี้ในแง่ผลประโยชน์ตัวเงิน ข้อสองคือ เกี่ยวกับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาที่เกิดขึ้นจาก
 การเอาของในตะกร้ากลางมาใช้ คือมันไม่ได้มีข้อจำกัดในการเอาไปจดทรัพย์สินทางปัญญา จาก
 ข้อดีความตามที่กล่าวถึงนี้จะทำให้เห็นว่าเราจะเสียเปรียบมากกว่า ส่วนความพร้อมของไทยใน
 การเข้าเป็นภาคีสมาชิกสนธิสัญญาITPGRนั้นคุณบัณฑิตเห็นว่า ประเทศไทยยังไม่พร้อมอยู่มาก
 เช่น บุคลากร เรามีนักวิจัยที่จะใช้ประโยชน์จาก 64 รายการไม่มากนัก ดังนั้นเราควรเตรียมความ
 พร้อมในจุดอ่อนที่เราควรทำไว้ เช่น กฎหมาย บุคลากร โดยตัวแนวศึกษาวิจัยที่ควรทำจุดหนึ่งก็
 คือไปตรวจสอบติดตามดูว่าประเทศที่เขาเข้าไปในสนธิสัญญา ITPGR แล้ว ได้ประโยชน์อย่าง
 คาดหวังหรือไม่ เป็นต้น

4. คุณวิวัฒน์ ศัลยกำธร ผู้อำนวยการศูนย์เรียนรู้การเกษตรมาบเอื้อง บ้านบึง จ.ชลบุรี⁴

ถาม: สิทธิชาวนา (Farmers' Rights) เป็นอย่างไร ได้หรือเสียประโยชน์จาก
 สนธิสัญญา ITPGR

ตอบ: ถ้าเกษตรกรรู้เท่าทันและรีบไปจดทะเบียนพันธุ์กรรมพืชไว้สิทธิทางปัญญาในการ
 เป็นเจ้าของก็อยู่ที่เกษตรกร ดังนั้นถ้าบริษัททุกประเทศจะเอาไปใช้ประโยชน์ก็ต้องมาซื้อสิทธิ์จาก
 เรา เหมือนเราจะไปเอาพันธุ์พืชเราก็ต้องไปซื้อจากเขา แต่อย่างไรก็ตาม เกษตรกรไทยยังไม่รู้เท่า
 ทัน และเนื่องจากเกษตรกรไทยโดยพื้นฐานมีจิตใจโอบอ้อมอารีมีอะไรให้เขาหมดมีความรู้อะไรก็ไป
 บอกเขาหมด ในขณะที่บริษัททั้งหลายพอเขาได้ความรู้ไปเขาก็เอาไปจดสิทธิทรัพย์สินทางปัญญา
 ทันที คุณไปเอาอะไรจากเขาไม่ได้แล้ว วัฒนธรรมเราเป็นวัฒนธรรมการให้ที่เสียเปรียบ พอเปิดเสรี
 ทางการค้าให้เข้าถึงพันธุ์กรรมพืชในประเทศไทยได้ก็เสียเปรียบ พันธุ์ข้าวไทยมีเป็นหมื่นชนิด แต่ไม่
 มีจดทะเบียนเลย มีแต่จดในกรมวิชาการ ซึ่งเขาสามารถมาเอาจากกรมวิชาการทันที มาเจรจา
 เข้าถึงได้เลยแล้วเขาก็ซื้อสิทธิ์ได้ง่าย สุดท้ายเกษตรกรก็พัฒนาพันธุ์ไม่ได้ผิดกฎหมายต้องไปซื้อ
 เขา ในที่สุดแล้ว เราคงเลี้ยงไม่ได้ที่จะต้องลงนามในสนธิสัญญาITPGRฉบับนี้ ซึ่งการประชุมที่
 ฟิลิปปินส์ขาล่าสุดข้าราชการในกรมวิชาการเกษตรเอง อยากให้ไปเอื้อเขาเร่งให้ลงนามโดยเร็ว

⁴วิวัฒน์ ศัลยกำธร. ผู้อำนวยการศูนย์เรียนรู้การเกษตรมาบเอื้อง บ้านบึง จ.ชลบุรี. สัมภาษณ์
 , 7 กุมภาพันธ์ 2553.

พยายามเข้าไปเสนอรัฐบาล อยากให้รัฐบาลรับรองลงนามโดยเร็ว เราเคยจัดสัมมนาเกี่ยวกับเรื่องนี้ไป 2 รอบเชิญผู้เชี่ยวชาญในแต่ละด้านมาให้ข้อมูลให้ชาวบ้านได้รู้ แต่หน่วยงานของรัฐไม่เอื้ออำนวย เพราะหน่วยงานของรัฐมองไม่เห็นโทษ

ถาม: บทบาทของ ITPGR จะช่วยส่งเสริมหรือบั่นทอนความมั่นคงทางอาหารของประเทศไทย

ตอบ: ก็ไปสร้างความมั่นคงให้บริษัทใหญ่ ราคาอาหารจะยิ่งแพงขึ้นเรื่อยๆ คนที่จะเข้าถึงอาหารในอนาคตจะมีน้อยลงเรื่อยๆ คนไทยที่เคยมั่งคั่งจะอดอยาก คนกลุ่มใหญ่ถึง 90 % จะอดอยาก คนไทยเข้าไม่ถึงหรือหายไปสัดส่วนสัญญาณนี้ คนเข้าถึงไม่ถึง 10 % หรือ 10 % เท่านั้น 90 % จะลำบากมาก จะหากินได้ยากขึ้นลำบากขึ้น ราคาอาหารจะพุ่ง จะแพงมาก อาหารจะต้องไปผ่านการสต็อก ไปเก็บไว้ในไซโล ผิดจากเมื่อก่อน อย่างพันธุ์กรรมพืช ยกตัวอย่างบวบ หอม กระเทียม พันธุ์พืชทุกชนิดที่พบสมัยก่อนเขavnไว้ได้หลังคาข้างใต้จะรวมคว้น ถนอมไว้ไม่ให้แมลงมากัดกิน แต่สมัยนี้พันธุ์พืชที่ถูกอาบยาพิษมีสีแสดๆ พันธุ์พืชทุกชนิดจะมีสีเดียวกันหมด เพราะเขาจะเอายาพิษที่มีสีแสดๆอาบเข้าไว้ทั้งหมด แล้วคุณเอาไปปลูกมันก็มีพิษสะสมในพืชในพันธุ์กรรม มันจะเป็นแบบนี้ทั่วโลก ผมเชื่อว่าไม่นานจะมีสภาพอันตรายที่สุดและมนุษย์จะทำลายตัวเองและธรรมชาติก็จะมีมาช่วยทำลาย มนุษย์จะไม่ปลอดภัย อาหารจะไม่ปลอดภัย จะมีคนกินอย่างเหลือๆเพื่อคนจนจะไม่มีกิน คนจนจะมีเกินครึ่งของโลกอดๆอยากๆ คนได้ประโยชน์ไม่มีกี่คน แต่ว่าส่วนใหญ่จะได้รับโทษ จึงเป็นผลลบมากกว่า เหมือนกับปุ๋ยเคมีเราบอกว่าปุ๋ยเคมีให้ผลผลิตสูง ทำให้ประเทศไทยมั่งคั่งเท่านั้นเท่านั้นแต่คนไทยแผ่นดินเสื่อมลงทุกวัน ทำนายนากมากขึ้น ชาวนาไม่มีข้าวสารกินต้องไปซื้อข้าวสารกิน ขายข้าวเปลือก 1 หมื่น แต่ไปซื้อข้าวสาร 3 หมื่น ชาวนามีแต่หนี้เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ มันวิกฤติแล้ว พลังการใช้หนี้คืนหมดแล้ว ความสามารถการใช้หนี้คืนของชาวนามันหมดแล้ว มันสะสมพอกพูนมาตั้งแต่รุ่นปู่ มาถึงรุ่นลูก นี่มาถึงรุ่นหลานแล้ว หนี้ก็พอกขึ้นมาเรื่อยๆ เดิมชกส. (ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์) ตั้งใหม่ๆ หนี้แค่หมื่นสองหมื่น เดียวนี้หนี้เป็นล้าน และความสามารถการใช้หนี้ไม่มี มีแต่กู้ใหม่ เช่น ผมเป็นหนี้ชกส.หนึ่งล้าน เจ้าหน้าที่ก็ให้กู้ล้านสองแล้วมาใช้หนี้ล้านบวกดอก เอากลับไปเสนอ หนี้เก่าใช้ไปหมด กู้เพื่อใช้หนี้แล้วมีเหลือกลับไปกิน ปีหน้าก็กู้ใหม่เพิ่มใช้หนี้ก้อนเก่า เหลือเอากลับไปกิน พลังการผลิตมันไม่มีแล้ว มันทำกำไรไม่ได้แล้ว นี่คือความจริง มันทำให้กำลังการผลิตไม่มีแล้ว มันไม่สามารถทำให้สังคมเกษตรดำรงได้ เจ๊งแน่ อีกหน่อยชกส.ก็เจ๊งตาม มันเหมือนแชร์ลูกโซ่ พอโซ่สุดท้ายมันไม่มี ถ้าเราไม่ให้กู้เพื่อใช้หนี้เก่าตายทันที ชาวนาต้องหาเงินที่ไหนมาใช้ ทุกปีมันใช้หนี้ ใช้หนี้ของเก่า มันเหมือนหนี้ดีที่จริงไม่ดีเลย ความสามารถทำกำไรมาใช้หนี้มันไม่มีจริง พอกไปเรื่อยๆ มันเป็นการตกแต่งบัญชีของชกส. หมุนกันมาเป็นยี่สิบสามสิบปี จนสุดท้ายไม่มีเงินใช้หนี้จนที่ดินสุดท้ายฟ้อง

ศาลไม่มีเงินจ่ายคืนก็ยึดที่ ยึดสวนที่นาไปหมดขึ้นป้ายประกาศขายทรัพย์สินมันไม่ได้เป็น เฉพาะรกส. ธนาคารเอกชนยึดที่สวนที่นาเต็มไปหมด ก็ประกาศขายที่ดินเต็มไปหมด ดินมันเสื่อม ใช้ปุ๋ยเคมีมากขึ้น โรคมากขึ้น แมลงบุกหนักใช้ยาฆ่าเอาไม่อยู่ก็เจ็งในที่สุด หนักก็ไม่หยุด สุดท้ายก็ขายที่ปลดหนี้ เดียวนี้ธนาคารฉลาดให้กู้แล้วก็หักไปเป็นเงินประกันเลย พอตายบริษัทประกันก็จ่ายหนี้ให้ทั้งหมดเหลือเงินทำศพนิดหน่อย ชาวนาถ้าไม่มีที่ดินก็จบ จักรวรรดิที่เกษตรกรปลดหนี้มีสองทางคือตายปลดหนี้ ขายที่ปลดหนี้ รัฐบาลก็ได้แต่อัดเงินเข้าไปไม่ได้แก้ที่โครงสร้าง ไม่เห็นหนทาง ภาวะนี้คนก็เห็นกันแต่พยายามจะเล็งมองไม่เห็น เราต้องปลุกให้คนมองเห็น ปัญหาต้องรู้เท่าทัน ถึงปัญหาต้องรู้ทางออกปลุกให้คนขยันลุกขึ้นทำในทางออกใหม่เล็กลงในทางเดิม ไม่ใช่ผลิตเพื่อขายจ้องผลิตเพื่อขายมันก็จะก่อหนี้เพิ่มเรื่อยๆ ต้องเปลี่ยนมาผลิตเพื่อกินเพื่อใช้เพื่อที่อยู่อาศัยและเพื่อแจกจ่ายเอาพวกฟุ้งชุนชุนก็จะอยู่ในระบบจุนเจือกัน เงินทองจะหาที่ต้องแปรรูปเสร็จก่อนแล้ว ศึกษาลาดเอาไปขาย การค้าจะสำเร็จหรือเจ็งไม่เป็นไรกลับถึงบ้านมีอยู่มีกินมีใช้ นี่คือเงื่อนไขที่พระเจ้าอยู่หัว ทรงแนะนำ จะเป็นเสือนั้นไม่สำคัญ สำคัญที่เราพอมีพออยู่พอใช้ ถ้าเราพออยู่พอ กินพอใช้ มีเวลาว่างเราก็ปลูกไว้รอบบ้านมันก็เหลือกินเหลือใช้ พอมีเวลาว่างก็คิดอยากได้เงินล้าน เราก็เก็บวัชพืชมาแปรรูปเอาไปขายก็ได้เงินละไม่มีโอกาสเจ็งเพราะเก็บเอาของเหลือไปขายมันจะเจ็งได้อย่างไร

ถาม: การเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศหรือโลกร้อนซึ่งกระทบต่อประเทศไทยด้วย ภัยอมรับ ITPGR จะซ้ำเติมผลกระทบต่อประเทศไทยตามมาหรือไม่ อย่างไร

ตอบ: ผมคิดว่าหลักคิดทางการค้ามันจะนำไปสู่ประสิทธิภาพ ความเชื่อของเขาในการค้าเสรี เขาเชื่อว่าต้องเลือกประสิทธิภาพสูงที่สุดในการผลิต เช่น การปลูกมะพร้าว เขาเชื่อว่าคุณต้องผลิตมะพร้าวพัฒนาพันธุ์ให้มากขึ้นให้ได้เนื้อมากขึ้นเพื่อนำมาหีบผลิตน้ำมันสกัดเย็นขายคุณก็จะรวย ถ้าเชื่ออย่างนี้คุณก็จะพากันตัดพันธุ์พืชชนิดอื่นไปหมดแล้วปลูกมะพร้าวอย่างเดียว เหมือนป่ามีพันธุ์พืชมีเป็นหมื่นชนิด คุณไปทำลายทั้งหมด หลักการนี้ก็เหมือนกัน พันธุ์พืชไหนเด่นทำเงินได้มากเป็นที่ต้องการบริษัทก็จะไปผลิตเมล็ดพันธุ์เพกกิ่งเป็นจำนวนเงินมากๆแล้วลงโฆษณาให้ทั้งประเทศเฮโลกันปลูก อันนี้ก็จะทำลายพันธุกรรมพืชกลายเป็นพืชเดียว สุดท้ายก็เอาปุ๋ยเคมีลงไป สารที่เกิดจากท้องนาจะเกิดไนโตรัสออกไซด์มาจากไนโตรเจนสองอะตอมออกซิเจนหนึ่งอะตอม ก่อให้เกิดปัญหาโลกร้อนรุนแรงกว่าการเผา 200-300 ร้อยเท่า ก่อปัญหารุนแรงยิ่งกว่าคาร์บอนไดออกไซด์ ยิ่งกว่ามีเทน มีเทนแค่สิบยี่สิบเท่า แต่ไนโตรัสออกไซด์สองร้อยกว่าเท่า ถ้าคุณให้บริษัทข้ามชาติมาตัดพันธุกรรมไปและทำเมล็ดพลาขายออก แนนอนบริษัทข้ามชาติก็จะผลิตมากๆ และขายเป็นพืชเดี่ยวจำนวนมากๆ ซึ่งมันต้องมาพึ่งปุ๋ยเคมี แล้วมีวัชพืชขึ้นมาคุณก็ต้องเผามัน เอายาฆ่าหญ้า โลกมันก็ร้อนขึ้นแนนอน รุนแรงมันหลายตังเลย เดี๋ยวนี้หนึ่งคือมันไปทำลายป่า

ธรรมชาติซึ่งดูซ้ำ เด็งที่สองคุณไปก่อให้เกิดการเผาไหม้ เกิดมีเทน เกิดคาร์บอนไดออกไซด์มากขึ้น ไนตรัสออกไซด์มากขึ้น ขณะเดียวกันการเกิดออกซิเจนน้อยลงต่ำลง ปัญหาโลกร้อนก็เกิดขึ้นแน่นอนเห็นชัดมาก คือปรากฏการณ์ที่เป็นอยู่มันเกิดขึ้นจริง ดังนั้นในสนธิสัญญาถึงจะเขียนป้องกันปัญหาไว้ได้อย่างไร เชื่อว่า ผลจากการปฏิบัติมันเป็นอย่างที่เรเห็นมาตลอดชีวิตมา

ถาม: สหรัฐฯจะใช้ ITPGR เข้าควบคุมและแสวงหาผลประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพของไทยได้หรือไม่อย่างไร

ตอบ: ผมไม่เห็นว่าจะมีประเทศด้อยพัฒนาประเทศไหนป้องกันได้ ให้เขียนไว้สวยแค่ไหนก็ไม่สามารถป้องกันได้ เพราะบริษัทข้ามชาติจะแทรกซึมเข้าไปทุกถุณ คุณจะตั้งหน่วยงานสำนักงานเข้ามาป้องกันเขาก็แทรกซึมเข้าไปได้ คนของเขาเข้าไปได้หมดทุกหน่วยงานเหล่านั้นเพื่อปกป้องประโยชน์ของเขาเสมอ บริษัทข้ามชาติทั้งโลกมีอยู่ไม่กี่บริษัทเอง เข้าไปอยู่ได้หมด เขาเข้าไปยึดกุมได้ทุกกรม ทบวง กระทรวงได้ทั่วโลก กฎระเบียบเป็นเครื่องมือของเขาให้แก่บริษัทแม่บริษัทใหญ่ทั่วโลก ไม่มีเสียเลยจะดีกว่า เปรียบเหมือน ชาวบ้านทุกคนพกปืนคนละกระบอกๆ เขาเข้าไปเขารมยาสลบแถมเอาปืนไปด้วยเลย ชาวบ้านไม่มีทางใช้กฎหมายสนธิสัญญามาใช้ประโยชน์ได้เลย อย่างไรไม่ถึงสิบเปอร์เซ็นต์ เก้าสิบเปอร์เซ็นต์เด็ดร้อนแน่ ซึ่งการที่มีสนธิสัญญา ITPGR จะเป็นช่องทางให้เขามาแสวงหาง่ายขึ้น ชอบธรรมชาติมากขึ้นเลย มีกฎหมายรองรับได้ เดิมไม่มีกฎหมายรองรับ ก็แอบๆเข้ามา เดียวนี้ก็เข้ามาอยู่แล้วแอบๆเข้ามา เขาเข้ามาร่วมมือกับบริษัทคนไทย แอบเข้าไปคั่นตามป่า เหมือนขโมยไป แต่เมื่อสนธิสัญญานี้ออกมาเขาไม่ต้องขโมย เข้ามาปล้นอย่างถูกต้องชอบธรรมเลย เหมือนธนาคารเดิมถ้าคุณให้กู้เองมีสัญญากระดาษใบเดียวรัฐไม่ได้รับรองว่าชาวบ้านกู้เงินคุณ แต่ตอนนี้รัฐมีหน่วยงานรับรองว่าคุณมีโฉนดมีบ้านไปจดจำนอง ไว้กับธนาคาร ธนาคารก็ไปแจ้งตำรวจยึดบ้านยึดที่ดินได้เลยชอบธรรมสมัยก่อนมีเงินปล่อยกู้รัฐไม่ได้รับรองชาวบ้านเบี้ยวคุณก็ต้องไปยึดเอาเอง เดียวนี้รัฐมีศาลมีตำรวจยึดที่ดินบ้านได้เลย รัฐก็เป็นเครื่องมือให้กลุ่มคนที่แข็งแรง ตามทฤษฎีเป๊ะ โลกกำลังถูกรวบงำมากขึ้นเรื่อยๆ กลไกรัฐเป็นเครื่องมือของฝรั่งไปหมดแล้ว ดังนั้น เราต้องบอกประชาชนให้รู้ว่าเราต้องหันมาพึ่งตนเอง

ถาม: กรณีเศรษฐกิจของสหรัฐฯตกต่ำลงจะจูงใจให้สหรัฐฯหันมาเน้น R&D ทางด้านเกษตรเพื่อช่วยฟื้นฟูเศรษฐกิจมากขึ้นหรือไม่

ตอบ:แน่นอนเขาต้องตื่น อย่างขณะนี้ไม่มีเทคโนโลยีอื่นที่จะเร็วเท่าจีเอ็มโอ ดังนั้นเขาจะต้องพัฒนาเอาจีเอ็มโอแทรกไปทุกถุณ และเขาฟ้องได้เลยนะว่าคุณแอบเอาพันธุกรรมเขาไปไม่ยอมซื้อขโมยพันธุเขาไป ต่อไปในกฎหมายจะมีพันธุกรรมนี้เข้าไปเกี่ยวข้อง เขาต้องทำแน่ นี่เป็น

เรื่องที่สหรัฐอเมริกาตีกรณีทำผู้ดูแล ผู้โรค แมลง เขาต้องทำแน่ อย่างบริษัทมอนเซนโต้ ก็เป็น บริษัทยักษ์ใหญ่ทางจีเอ็มโอ นักวิชาการบ้านเราก็ไปจบปริญญาเอกด้านจีเอ็มโอหลายคนแต่ทำอะไรไม่เป็น ขณะนี้บ้านเราไม่รู้อะไรเลยมันติดต่อกันอย่างไรใส่อะไรเราไม่รู้ เมื่อดูแต่โฆษณามอนเซนโต้ แล้วจะให้เราใช้ได้ไง ให้เรากินเข้าไปได้อย่างไรทั้งที่เราไม่รู้ว่ามีอะไร ให้เราปลูกทั้งที่ไม่รู้ว่าอะไรจะเกิดขึ้น ที่จริงมันเกิดจากความโลภความเขลาของนักวิชาการบ้านเรา นักวิชาการทั้งหมดทำตามเงินอยู่แล้ว เจ้าของเงินให้คุณเขียนอะไรก็จ่ายตามนั้น เขียนตามสั่ง

ถาม: **ต่อไปสหรัฐอเมริกาหรือบริษัทข้ามชาติพัฒนาพันธุ์ข้าวเพื่อให้เหนือกว่า และจิตสิทธิบัตรและจะมีปัญหาต่อเราหรือไม่**

ตอบ: มันอยู่ที่รัฐไทย ถ้ารัฐไทยเห็นแก่ประชาชนคนไทยและเกษตรกรไทยจริง เห็นแก่ผู้บริโภคไทย ทำมาตรการให้ชัดเจน เข้มแข็งและประชาสัมพันธืให้ชัดเจน เราไม่เห็นมีความจำเป็นต้องใช้จีเอ็มโอ พันธุ์ข้าวพันธุ์ฝักที่เราได้อยู่หม่ได้พิสูจน์แล้วว่าปลูกได้แม้บนดินดาน ตลอดที่ผ่านมามีบริษัทข้ามชาติขายเมล็ดพันธุ์ข้าวอยู่มันบอกว่าดีอย่างนั้นอย่างนี้เกษตรกรก็ไปตามคำเชื่อ เพราะเขาใช้เครื่องมือของรัฐ เครื่องมือของรัฐ ใช้หลอกชาวบ้าน ใช้สื่อเป็นตัวหลอกชาวบ้าน เอาภาษีรัฐไปทำโครงการส่งเสริมหลอกชาวบ้านต่อ อาศัยรัฐกับสื่อนี้แหละเป็นตัวหลอก ใช้มหาวิทยาลัย กรมวิชาการ กรมส่งเสริมบ้าง สื่อมวลชน อำนาจเงินมันไปหลอกชาวบ้านให้ทำตาม ชาวบ้านไม่มีข้อมูลไม่มีภูมิคุ้มกันไปวิ่งตามมันก็เลยล่มจม

ถาม: **ประเทศไทยมีความพร้อมขนาดไหนที่จะลงสัตยาบันสนธิสัญญาITPGR**

ตอบ: ประชาชนยังไม่รู้เรื่องเลยเอาตัวไม่รอดเลย ความสามัคคีคนในชาติ นักวิชาการมันไม่ได้ยืนอยู่กับชาวบ้าน มันยืนข้างบริษัท จำได้ทั้งนั้นผู้รู้ทั้งหลาย เข้าข้างบริษัท แคเพ็ลี่ยกะโดดยังไม่มีการรู้เลยว่าแก๊งนี้ นี่คือนี่ที่เกิดขึ้นในประเทศไทย ชาวบ้านไม่รู้ภาษาอังกฤษ จะไปรู้ภาษากฎหมายได้ยังไง ภาษากฎหมายระหว่างประเทศ ภาษามันลึก มันไม่มีทางเลย หน่วยงานรัฐไม่เคยอยู่ข้างชาวบ้าน มันไปยืนชุกหีบหลังบริษัทฟังกำสั่งบริษัท ดังนั้นเราต้องหันมาพึ่งตนเองอย่าหันไปพึ่งใคร จะมีใครกับพันธุ์ฝักพันธุ์ข้าว ผลไม้ ในโลกนี้ได้ดีเท่าคนไทย แต่อย่างไรเราก็ฝันกระแสโลกความร่วมมือระหว่างประเทศไม่ได้หรอก มันถูกบังคับอยู่แล้ว แต่สิ่งที่เราต้องทำคือสอนให้คนไทยรู้เท่าทัน ต้องมีภูมิคุ้มกันประชาชนต้องเรียนรู้ด้วยตัวเอง

สรุป คุณวิวัฒน์ ศัลยกำธร มองว่า ประเด็นสิทธิเกษตรกร เนื่องจากพื้นฐานเกษตรกรไทยมีจิตใจโอบอ้อมอารี และรัฐไม่เห็นความสำคัญในเรื่องสนธิสัญญาITPGR อาจจะทำให้เสียเปรียบต่างชาติ เช่น นำเอาพันธุ์พืชของไทยไปจดทะเบียนแล้วนำกลับมาขายให้คนไทย ส่วนประเด็น

ความมั่นคงด้านอาหาร สนธิสัญญาฉบับนี้อีกคนกลุ่มเล็กๆประมาณ 10 % เนื่องจากคนไทย โดยทั่วไปเข้าไม่ถึงสนธิสัญญาฉบับนี้ คนได้ประโยชน์มีไม่กี่คน แต่ส่วนใหญ่จะได้รับโทษ จึงเป็นผลลบมากกว่า ส่วนกรณีการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศ เนื่องจากสนธิสัญญานี้ เอื้อให้มีการปลูกพืชเชิงเดี่ยว ซึ่งจะมีการทำลายพืชชนิดอื่นทิ้งและมีการปล่อยก๊าซจากกระบวนการทำเกษตรกรรมมาก จึงคาดว่า จะยิ่งซ้ำเติมปัญหาโลกร้อนมากขึ้น คุณวิวัฒน์ ยังมองว่าสนธิสัญญานี้จะเป็นเปิดช่องให้บริษัทข้ามชาติเข้ามาฉกฉวยทรัพยากรของไทยอย่างถูกกฎหมาย ซึ่งจากเดิมเข้ามาแบบแอบๆร่วมกับคนไทยบางกลุ่มพอมือITPGR ก็ทำได้สะดวกขึ้น ส่วนกรณีของสหรัฐฯที่ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำต่อการพัฒนา R&D เกษตรกรรมนั้น เชื่อว่าสหรัฐฯจะต้องดำเนินการอย่างแน่นอน โดยเฉพาะการพัฒนาพืช GMO ซึ่งผลกระทบที่น่าหวงวิตก็คือการพัฒนาข้าวของบริษัทข้ามชาติเหล่านั้น ซึ่งรัฐไทยยังไม่ดำเนินการป้องกันแถมเป็นเครื่องในการโฆษณาชวนเชื่อให้ประชาชนเห็นด้วยเสียอีก แต่อย่างไรก็ตามในที่สุดแล้วประเทศไทยคงเลี่ยงไม่ได้ ต้องลงสัตยาบันในสนธิสัญญาITPGR ตามกระแสโลก ดังนั้นคุณวิวัฒน์ เสนอว่า สิ่งที่เราต้องทำคือ การสร้างภูมิคุ้มกันให้ประชาชนและต้องสร้างการเรียนรู้อย่างเร่งด่วน

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 6

บทสรุปวิเคราะห์สนธิสัญญาITPGR กับผลกระทบที่พึงจะเกิดขึ้นต่อประเทศไทย

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “สนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร (ITPGR) กับผลกระทบที่พึงจะเกิดขึ้นต่อประเทศไทย” พบว่า มีทั้งผลที่คาดว่าจะเกิดในทางที่ดีและในทางลบ หรือทั้งด้านที่ไทยพึงจะได้และจะเสียประโยชน์ กล่าวคือ

(1.) ในประเด็นสิทธิเกษตรกร (Farmers' Rights) (ระบุไว้ในมาตรา 9 ของสนธิสัญญา ITPGR) ด้านดีสนธิสัญญานี้เป็นความตกลงระหว่างประเทศที่มีผลผูกพันทางกฎหมายฉบับแรกที่ทำให้รายละเอียดการรับรองสิทธิของเกษตรกร (Farmers' rights) ซึ่งมีความสำคัญต่อเกษตรกรรมของโลก การให้การรับรองสิทธิของเกษตรกรเช่นเดียวกับการรับรอง “สิทธิของนวัตกรรมใหม่” (Modern innovator) ซึ่งได้รับการรับรองอย่างเป็นทางการอยู่แล้วภายใต้กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาต่างๆ นับเป็นสิ่งที่มีความถูกต้องชอบธรรมยิ่งขึ้น ทำให้ประเทศไทยและกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาสามารถนำหลักการเรื่องสิทธิเกษตรกรไปพัฒนาหรือปรับปรุงกฎหมายภายในประเทศของตนเพื่อการคุ้มครองสิทธิเกษตรกรได้กว้างขวางขึ้น โดยมีฐานกฎหมายระหว่างประเทศรองรับอยู่ ส่วนผลเสียคือ 1. การที่สนธิสัญญาITPGR ไม่ได้บังคับว่าภาคีสมาชิกจะต้องนำหลักสิทธิของเกษตรกรไปบัญญัติไว้ในกฎหมายของรัฐ เพียงแต่กำหนดให้มีการส่งเสริมเท่านั้น ทำให้ไม่มีหลักประกันว่าสิทธิเกษตรกรจะได้รับการปกป้องคุ้มครองจริงๆ ดังนั้นคำว่าสิทธิเกษตรกร จึงน่าจะเป็นเพียงวาทกรรมที่สร้างขึ้นมาเพื่อให้ประเทศกำลังพัฒนาเกิดความจํานนไม่ต่อด้านผลประโยชน์ของประเทศที่พัฒนาแล้ว โดยใช้FAO และสนธิสัญญานี้เป็นเครื่องมือเท่านั้น 2. สนธิสัญญานี้เปิดช่องให้ภาคีสมาชิกเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร ภายใต้ระบบพหุภาคี ตามมาตรา 12.1 ซึ่งจะประกอบด้วย ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร ที่ขึ้นบัญชีไว้ในภาคผนวก 1 และที่เก็บรักษาไว้ในการรวบรวมนอกถิ่นที่อยู่ของศูนย์การวิจัยด้านการเกษตรนานาชาติของสภาวิจัยการเกษตรนานาชาติในการวิจัยด้านการเกษตรนานาชาติ (CGIAR) ซึ่งยังไม่ชัดเจนว่าการแบ่งปันผลประโยชน์จะเป็นอย่างไร ซึ่งประเด็นนี้ อาจจะทำให้เกษตรกรไทยเสียประโยชน์ เนื่องจากพันธุกรรมพืช โดยเฉพาะข้าว ที่มีการสั่งสมพัฒนาจากรุ่นต่อรุ่น เมื่อมีการแบ่งปันผลประโยชน์แล้ว เกษตรกรจะได้รับส่วนแบ่งตรงนี้ด้วยหรือไม่ นอกจากนี้ สนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร ระบุให้ผลประโยชน์ทางการเงินให้ตกแก่กองทุน (Trust Fund) จากนั้นค่อยแบ่งแก่ประเทศด้อยพัฒนา ประเทศกำลัง

พัฒนา และประเทศที่อยู่ระหว่างปรับตัวทางเศรษฐกิจเป็นลำดับแรก ซึ่งไม่มีหลักประกันว่า ผลประโยชน์เหล่านั้นจะตกมาสู่มือเกษตรกรไทยหรือไม่ เท่าไหร่ อย่างไร ดังนั้นประเด็นนี้สรุปได้ว่า จะทำให้เกษตรกรไทยเสียประโยชน์มากกว่าได้ประโยชน์

(2.) ประเด็นความมั่นคงทางด้านอาหาร สนธิสัญญาITPGR มีข้อดีต่อไทย ในด้านที่ มีความสอดคล้องกับประเทศไทยในฐานะภาคเกษตรกรรมเป็นภาคเศรษฐกิจที่สำคัญของไทยทั้งในแง่ของความมั่นคงของแหล่งอาหารภายในประเทศและจะต้องดำเนินการพัฒนาปรับปรุงพันธุ์อย่างต่อเนื่องเพื่อดำรงความสามารถในการแข่งขันกับประเทศอื่นๆ แต่เมื่อพิจารณาอย่างละเอียด สนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร อาจจะไม่ช่วยให้ไทยได้ประโยชน์ในเชิงความมั่นคงทางอาหารได้อย่างวัตถุประสงค์เนื่องจาก 1. สถานภาพการปลูกพืชตามสนธิสัญญาฯ ในประเทศไทย ในจำนวนพืช 64 รายการในภาคผนวกที่ 1 ของสนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตรนั้น มีข้อมูลว่ามีการเพาะปลูกเชิงเศรษฐกิจอย่างเป็นทางการในประเทศไทยเพียง 22 รายการ อาทิ สกุดข้าวบาร์เลย์ มันสำปะหลัง ฯลฯ 2. การเข้าถึงการใช้ประโยชน์จากพันธุกรรมพืช อาจจะเป็นการบั่นทอนความมั่นคงทางด้านอาหารของไทยในระยะยาว เนื่องจากสนธิสัญญาดังกล่าว อนุญาตให้มีทรัพย์สินทางปัญญาเหนือทรัพยากรพันธุกรรมพืช ไม่ห้ามการหาประโยชน์เชิงพาณิชย์จากทรัพยากรพันธุกรรมพืช ซึ่งจะเป็นการเพิ่มโอกาสในการฉกฉวยทรัพยากรพันธุกรรม โดยเฉพาะข้าวและมันสำปะหลัง ซึ่งพืชเป็นเชิงพาณิชย์หลักของประเทศไทย 3. ความไม่พร้อมของไทย อาทิ ด้านเทคโนโลยีชีวภาพ ขาดแคลนนักวิทยาศาสตร์รุ่นใหม่ กฎหมายไทย เป็นต้น

(3.) ประเด็นการเข้าถึงเมล็ดพันธุ์ : ส่วนที่ไทยได้เปรียบคือ เป็นการเพิ่มโอกาสของประเทศไทย ในการเข้าถึงพันธุกรรมพืชหรือเมล็ดพืชของภาคีสมาชิกอื่นๆ นอกจากนี้ ประเทศไทยมีความจำเป็นต้องส่งเสริมการวิจัยเพื่อควบคุมสภาพตลาดเพื่อคานอำนาจกับบริษัท โดยการผลิตเมล็ดออกจำหน่ายให้กับเกษตรกรในราคาที่เหมาะสม ส่วนที่ไทยเสียเปรียบคือบทบัญญัติของสนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร ในเรื่อง “ในรูปแบบที่ได้รับ” (in the form received) ตามมาตรา 12.3(D) ของสนธิสัญญาฯ ซึ่งยังมีปัญหาในการตีความ หากมีการตีความว่านำ “ยีน” ของพืชไปจดสิทธิบัตรได้ก็ทำให้ไทยเสียประโยชน์ นอกจากนี้ประเด็นทรัพย์สินทางปัญญายังจะเอื้อต่อการผูกขาดเมล็ดพันธุ์และเทคโนโลยีชีวภาพของไทย ซึ่งจะสร้างปัญหาต่อระบบการผลิตเกษตรกรรมของไทยในระยะยาว

4. การแสวงหาผลประโยชน์จากต่างชาติ

4.1 ประเด็นทุนนิยมข้ามชาติกับการใช้สนธิสัญญาระหว่างประเทศเพื่ออาหารและการเกษตรเข้าควบคุมและแสวงหาผลประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพของไทย คาดว่า จะส่งผลทั้งด้านดีและเสีย กล่าวคือด้านดีจะช่วยพัฒนาพันธุกรรมพืชของไทยให้เกิดประโยชน์เชิง

พาณิชย์ รวมทั้งประเทศไทยอาจจะได้ประโยชน์ตามเงื่อนไขของระบบพหุภาคี ตามมาตรา 13.2 ของสนธิสัญญาฉบับคือ การแลกเปลี่ยนข้อสนเทศ การเข้าถึงและถ่ายโอน เทคโนโลยี การสร้างความสามารถ และการแบ่งปันด้านการเงิน และผลประโยชน์อื่นด้านการพาณิชย์ ในขณะที่ผลด้านลบคือ เป็นเปิดช่องให้บริษัทเหล่านี้เข้ามาจกฉวยจัดสิทธิบัตร พันธุกรรมพืชของไทยเป็นของตัวเอง ซึ่งจะกระทบต่อระบบการผลิตเกษตรกรรมไทยตามมา เช่นเดียวกัน

4.2 ในกรณีของสหรัฐฯเศรษฐกิจของสหรัฐฯตกต่ำลงจะจูงใจให้สหรัฐฯหันมาเน้น R&D ทางด้านเกษตรหรือไม่และกระทบต่อไทยอย่างไรนั้น: กรณีเศรษฐกิจของสหรัฐฯตกต่ำลงและการที่ประธานาธิบดีโอบามา ประกาศจะส่งเสริมพลังงานทดแทนละทิ้งพาแหล่งพลังงานภายในประเทศมากขึ้น จากการศึกษาพบว่า จะทำให้สินค้าเกษตรมีความต้องการมากขึ้นเพื่อใช้ผลิตพลังงานทดแทนและจะทำให้สินค้าเกษตรปรับตัวสูงขึ้นตามมา ซึ่งจะทำให้สหรัฐฯเน้น R&D ทางด้านการเกษตรมากขึ้น โดยเฉพาะด้านเทคโนโลยีพีซีเอ็มไอ เพื่อปรับปรุงและเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต รวมถึงจะเปิดตลาดออกสู่ต่างประเทศมากขึ้น ด้านผลดีต่อไทย คือ อาจจะช่วยพัฒนาหรือถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านนี้ให้ประเทศไทยมีความก้าวหน้ามากขึ้น ส่วนผลเสียคือ GMO อาจจะทำลายความหลากหลายทางชีวภาพของไทย ทำลายระบบเกษตรกรรมไทย จะทำลายชื่อเสียงสินค้าเกษตรกรรมไทยตามมา

(6.) ประเด็นการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศหรือโลกร้อน ซึ่งจากการศึกษาพบว่า มีกระทบใน 2 ด้านคือ ด้านที่ได้ประโยชน์ 1. ช่วยเพิ่มโอกาสในการขายสินค้าเกษตรของไทยเพิ่มมากขึ้นจากภาวะโลกร้อนที่กระทบประเทศต่างๆทั่วโลก แต่อย่างไรก็ตามประเทศไทยต้องปรับปรุงในส่วนของบุคคลากร เทคโนโลยี เพื่อให้ทันต่อการปรับปรุงพันธุ์สมัยใหม่ด้วย ส่วนด้านที่เสียประโยชน์ นั้นจากการศึกษาพบว่า เป้าหมายใหญ่ของสนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วย พันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร มุ่งสร้างระบบการแลกเปลี่ยนทรัพยากรพันธุกรรมเพื่อเป็นหลักประกันว่าการวิจัยเพื่อปรับปรุงพันธุ์พืชจะดำเนินต่อไปได้ แต่ละเลยการแก้ปัญหาโครงสร้างการผลิตอาหารและเกษตรกรรมของโลก ซึ่งจะทำให้มีกิจกรรมทางเกษตรกรรมที่สร้างปัญหาโลกร้อนต่อไป คือ 1.ส่งเสริมการเกษตรแบบเชิงเดี่ยวขนาดใหญ่ เช่น การเพิ่มพื้นที่นาข้าว มันสำปะหลัง เป็นต้น 2.ระบบการผลิตที่เป็นอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ จะมีการขนส่งอาหารภายในประเทศและส่งออกระหว่างประเทศ จะทำให้โลกร้อนขึ้น 3. การที่ประชากรโลกมีความต้องการอาหารมากขึ้นเมื่อมนุษย์มีมากขึ้นความต้องการอาหารมากขึ้น แต่พื้นที่การผลิตอาหารเท่าเดิมหรือน้อยลง เนื่องจากเอาที่ดินไปใช้ในกิจกรรมอื่น จะมีการบุกรุกป่าทำลายธรรมชาติมากขึ้น นอกจากนี้กรณีเกษตรกร ซึ่ง

ตารางที่ 18: สรุปผลการศึกษาศนธิสัญญา ITPGR กับผลกระทบด้านที่ไทยได้และเสียประโยชน์

ประเด็น	ด้านได้ประโยชน์	ด้านเสียประโยชน์	ข้อเสนอแนะ
1. สิทธิเกษตรกร	-ให้การรับรองสิทธิของเกษตรกร	-กำหนดไว้ลอยๆไม่ผูกมัด -ยังไม่ชัดเจนว่าเกษตรกรจะได้รับส่วนแบ่งจากการใช้ประโยชน์พันธุ์พืชด้วยหรือไม่	-ไทยควรรักษาหลักสิทธิเกษตรกรไปพัฒนาหรือปรับปรุงกฎหมายภายในประเทศเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อเกษตรกร
2. ความมั่นคงด้านอาหาร	-สอดคล้องกับไทยในฐานะภาคเกษตรกรรมเป็นภาคเศรษฐกิจที่สำคัญ	-ไทยใช้ประโยชน์พืชได้เพียง 22 จาก 64 รายการ -การอนุญาตให้มีทรัพย์สินทางปัญญาทำให้ไทยเสี่ยงต่อถูกขโมยพันธุกรรมพืช -ความไม่พร้อมของไทย อาทิ ด้านเทคโนโลยี	
3. การเข้าถึงเมล็ดพันธุ์	-เพิ่มโอกาสของประเทศไทยเข้าถึงพันธุกรรมพืชหรือเมล็ดพืชของภาคีสมาชิกอื่นๆ -ประเทศไทยมีความจำเป็นต้องส่งเสริมการวิจัยเพื่อควบคุมสภาพตลาด	-ปัญหาการตีความนำ” ยืน”ของพืชไปจดสิทธิบัตรได้หรือไม่ -การอนุญาตให้จดสิทธิบัตรอาจจะทำให้พืชไทยถูกขโมยไปจดสิทธิบัตร	
4. การแสวงหาผลประโยชน์จากต่างชาติ 4.1 ประเด็นทุนนิยมข้ามชาติ	-ต่างชาติอาจจะช่วยพัฒนาพันธุกรรมพืชของไทยให้เกิดประโยชน์เชิงพาณิชย์ -ไทยอาจจะได้ประโยชน์ตามเงื่อนไขของสนธิสัญญา	-เปิดช่องให้ต่างชาติจดขอยจดสิทธิบัตรพันธุกรรมพืชของไทย	

ตารางที่ 18: สรุปผลการศึกษาศักยภาพ ITPGR กับผลกระทบด้านที่ไทยได้และเสียประโยชน์

4.2 สหรัฐฯกับการพัฒนา R&D ด้านเกษตร	อาจช่วยพัฒนาหรือถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านเทคโนโลยีชีวภาพ โดยเฉพาะการพัฒนาพืช GMO ให้ไทย	-ครอบงำเกษตรกรรมไทย -GMO อาจจะทำลายความหลากหลายทางชีวภาพของไทย -ทำลายชื่อเสียงสินค้าเกษตรกรรมไทย	
5. การเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศหรือโลกร้อน	-ช่วยเพิ่มโอกาสในการขายสินค้าเกษตรของไทย	-ITPGR ละเลยการแก้ปัญหาโครงสร้างการผลิตอาหารและเกษตรกรรมของโลก ซึ่งเป็นต้นตอโลกร้อน -เกษตรกร มีความสำคัญในการอนุรักษ์สภาพแวดล้อม การที่ ITPGR กำหนดสิทธิเกษตรกรไว้ลอยๆ จึงไม่ช่วยแก้โลกร้อน	-ประเทศไทยต้องปรับปรุงบุคลากร เทคโนโลยี เพื่อให้ทันต่อการปรับปรุงพันธุ์สมัยใหม่
สรุปผลรวม	น้อยกว่า	มากกว่า	-ไทยควรชะลอลง สัตยาบันไปก่อน และให้เตรียมในด้านต่างๆ เช่นกฎหมาย บุคลากร เป็นต้น

มีความสำคัญในการอนุรักษ์สภาพแวดล้อม การที่ITPGR กำหนดสิทธิเกษตรกรไว้ล้อยๆ จึงจะไม่ช่วยในการแก้ปัญหาโลกร้อน

นอกจากนี้ผู้ศึกษา ได้ศึกษา ในประเด็น

1. สาเหตุที่ไทยต้องเร่งลงนามในสนธิสัญญาITPGR: จากการใช้แนวคิดเรื่องบทบาทองค์การระหว่างประเทศ ระเบียบเศรษฐกิจระหว่างประเทศ (International Economic Order) และบรรษัทนานาชาติ มีผลการกำหนดนโยบายของไทยวิเคราะห์ในประเด็นนี้ พบว่าองค์กร FAO มีอิทธิตต่อการกำหนดนโยบายของไทยมาช้านานโดยใช้ช่องทางอุปทานของนโยบาย ทั้งนี้ปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจของ FAO ได้ผ่านตัวละคร (actors) ที่สำคัญ 2 กลุ่มคือ 1. กลุ่มขุนนางนักวิชาการ (technocrats) 2. กลุ่มผู้ทรงอำนาจหรือชนชั้นนำทางอำนาจ (power elites) โดยกลุ่มขุนนางวิชาการกลุ่มที่มีบทบาทสำคัญคือ ข้าราชการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เนื่องจากข้าราชการเหล่านี้มีชุดความคิดในแนวทางเดียวกับ FAO อยู่แล้ว จากการที่มีภูมิทางการศึกษาหรือได้รับทุนการศึกษาจากองค์การระหว่างประเทศ และความต้องการงบประมาณช่วยเหลือจาก FAO ในลักษณะของเงินทุนวิจัยต่างๆ จึงมีส่วนสำคัญในผลักดันรัฐมนตรีให้รับนำเสนอเรื่องการลงนามในสนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร เข้าสู่คณะรัฐมนตรีและโน้มน้าให้ตัดสินใจตามที่ FAO ต้องการ ส่วนกรณีผ่านกลุ่มผู้ทรงอำนาจหรือชนชั้นนำทางอำนาจนั้น พฤติกรรมของรัฐบาลไทยที่ยอมรับระเบียบเศรษฐกิจระหว่างประเทศที่ดำรงอยู่กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือการยอมจำนนและสวามิภักดิ์ต่อประเทศมหาอำนาจผู้เป็นจ้าวโลก (relational power behaviour) มาตั้งแต่ปี 2398 เนื่องมาจากการด้อยกว่าในทางเสถียรภาพด้านต่างๆ โดยเฉพาะด้านความมั่นคง ดังนั้นอะไรที่เป็นการขอความร่วมมือจากองค์ ะหว่างประเทศก็มักจะไม่ขัดข้อง รวมทั้งคาดว่ากรณีที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศในขณะนั้น (พ.ศ. 2545) จะลงชิงตำแหน่งเลขาธิการสหประชาชาติ น่าจะมีส่วนสำคัญในการรีบลงนามเพื่อนำนานาชาติเห็นว่าประเทศไทยพร้อมให้ความร่วมมือกับ FAO ดังปรากฏหลักฐานหนังสือของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศในขณะนั้นได้แจ้งคณะรัฐมนตรีรับทราบว่าไทยควรลงนามและได้ให้ทูตไทยที่กรุงโรมลงนามในสนธิสัญญาฉบับนี้ภายในวันที่ 4 พฤศจิกายน 2545

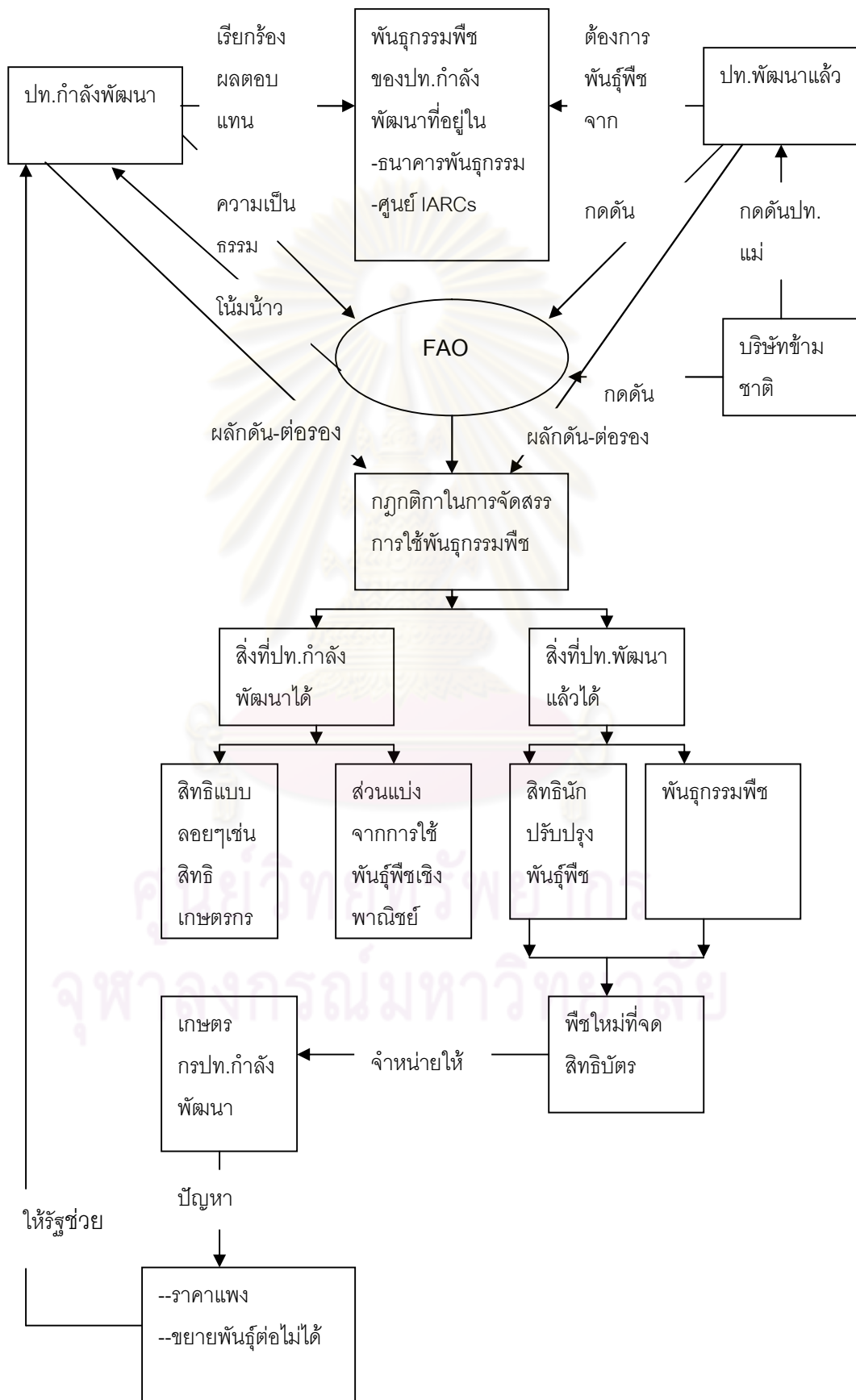
2. ในประเด็นเหตุผลที่แท้จริงของการเกิดสนธิสัญญาITPGR: การกำเนิดขึ้นมาของสนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตรถือได้ว่าเป็นกติกา หรือ “Rule of the game” ที่เกิดจากปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจของประเทศในโลกนี้ 2 กลุ่มคือประเทศกำลังพัฒนา (developing countries) ซึ่งมีปัจจัยด้านทรัพยากรพันธุกรรมพืช กับประเทศที่พัฒนาแล้ว (developed countries) ซึ่งมีปัจจัยด้านเสถียรภาพความมั่นคง (The Security Structure) เสถียรการผลิต (The Production Structure) เสถียรการเงิน (The Finance Structure) และเสถียรความรู้ (The Knowledge Structure) แต่ขาดแคลนทรัพยากร โดยผ่านกระบวนการของ

ปฏิสัมพันธ์ดำเนินการผ่านการใช้อำนาจเชิงสัมพันธ์ (Relational Power) คืออำนาจที่คู่ต่อสู้แต่ละฝ่ายใช้ในการเปลี่ยนแปลงในประเด็นใดประเด็นหนึ่งตามที่ตนต้องการ ซึ่งต้นตอปัญหาเกิดจากประเทศกลุ่มพัฒนาแล้ว มีข้อจำกัดด้านพันธุกรรมพืช จึงต้องหาพันธุกรรมพืชเพื่อนำไปพัฒนาปรับปรุง หลังจากนั้นพันธุพืชของประเทศกำลังพัฒนาไปปรับปรุงพันธุ์ใหม่แล้ว ประเทศพัฒนาแล้วต้องการรักษาผลประโยชน์ของตัวเองโดยใช้มาตรการทางด้านกฎหมายขึ้นมาเพื่อคุ้มครองพันธุกรรมพืชที่ปรับปรุงขึ้น ซึ่งเครื่องมือด้านกฎหมายที่สำคัญของประเทศพัฒนาแล้ว คืออนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองพันธุ์พืชใหม่ (UPOV Convention) ซึ่งนำขอบเขตคุ้มครองสิทธิบัตรมาสู่สิ่งมีชีวิต (Patent to life form) เพื่อปกป้องผลประโยชน์ในทางเศรษฐกิจของนักประดิษฐ์ (Inventor) และการคุ้มครองสิทธินักปรับปรุงพันธุ์พืช (Plant Breeders' Rights) พร้อมกันนี้ประเทศพัฒนาแล้ว ได้ใช้เสาหลักที่เหนือกว่า โดยเฉพาะเสาคความรู้ เสาการเงิน โนมิน่าหรือต่อรองให้ประเทศที่ด้อยกว่ายอมรับระบบสิทธิบัตรในสิ่งมีชีวิต ประเทศไทยเป็นอีกประเทศอยู่ในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา ที่ตกอยู่ภายใต้แรงกดดันดังกล่าว ซึ่งด้วยพลังเสาที่เหนือกว่าของประเทศพัฒนาแล้วดังกล่าวนี้เอง ทำให้เกิดความไม่สมดุลในโครงสร้างระบบการผลิตอาหารและการเกษตรของโลกมีมากขึ้น ในขณะที่องค์กรโลกบาลหรือองค์กรระหว่างประเทศ ได้เอื้อผลประโยชน์ของมหาอำนาจหรือกลุ่มธุรกิจ มากกว่าการสร้างความเป็นธรรมให้ทุกฝ่าย ทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมในการกระจายทรัพยากรพันธุกรรมพืช จึงทำให้มีการลุกขึ้นมาต่อสู้เรียกร้องสิทธิของบรรดาประเทศโลกที่สามเป็นระยะๆ เช่น รัฐบาลเอธิโอเปียประกาศห้ามการนำเข้าเชื้อพันธุกาแพออกนอกประเทศเมื่อปี 1977 เป็นต้น ทำให้ประเทศพัฒนาแล้ว ไม่สามารถแสวงหาผลประโยชน์ได้อย่างสะดวกอีกต่อไป จึงต้องใช้องค์กรระหว่างประเทศอย่าง FAO เป็นเครื่องมือในการประนีประนอมกับกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา ซึ่งมีหอกที่สำคัญคือ อินเดีย บราซิล เป็นต้น ซึ่งผลออกมาในรูปของกฎระเบียบใหม่ๆ ในการจัดสรรทรัพยากรพันธุกรรมพืชเป็นระยะๆ เช่น มติของที่ประชุมใหญ่ FAO ที่ 8/83 ได้ตกลงให้มี “สัตยาบันระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืช” (IUPGR) ในปี พ.ศ.2526 ต่อมาที่ประชุมใหญ่ FAO ที่ 8/83 ได้มีมติให้มี “ข้อถือปฏิบัติระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืช” (International Undertaking on Plant Genetic Resources: IUPGR) วัตถุประสงค์ของข้อตกลงฉบับนี้ มีขึ้นเพื่อให้แน่ใจว่าทรัพยากรพันธุกรรมพืชจะมีไว้เพื่อเศรษฐกิจและ / หรือผลประโยชน์ของสังคม โดยเฉพาะสำหรับการเกษตร เพื่อจะสำรวจ, การอนุรักษ์, การทำให้ดำรงอยู่สำหรับการปรับปรุงพันธุ์พืชและเพื่อวัตถุประสงค์ทางวิทยาศาสตร์ และต่อมามีการแก้ไขปรับปรุง IUPGR ในการรับรองสิทธินักปรับปรุงพันธุ์พืช (Plant Breeders' Rights) และสิทธิเกษตรกร (Farmers' Rights) ซึ่งการแก้ไขเพิ่มเติม IUPGR ทั้ง 2 ประเด็นดังกล่าว เป็นการแก้ไขในเชิงประนีประนอมระหว่างประเทศกำลังพัฒนา และประเทศพัฒนาแล้ว ที่มีความขัดแย้งกัน แต่อย่างไรก็ตาม ปัญหาความขัดแย้งยังไม่ลงตัวคงมีมาอย่าง

ต่อเนื่อง จนกระทั่งล่าสุดคือการ ออกกฎกติกาใหม่ในรูปของ สนธิสัญญาระหว่างประเทศว่า ด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตรกล่าว แต่อย่างไรก็ตามจากศึกษาพบว่า แม้ว่าสนธิสัญญาดังกล่าวกำหนดวัตถุประสงค์ว่า ต้องการการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร และการแบ่งปันอย่างเป็นธรรมและเท่าเทียมกัน ซึ่งผลประโยชน์ (มาตรา 1.1) แต่จากการศึกษาพบว่า เป้าหมายที่แท้จริงคือต้องการสร้างระบบ การแลกเปลี่ยนทรัพยากรพันธุกรรมเพื่อเป็นหลักประกันว่าการวิจัยเพื่อปรับปรุงพันธุ์พืช โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายใต้ระบบของ สภาวิจัยปรึกษาในเรื่องการวิจัยด้านการเกษตรนานาชาติ (Consultative Group on International Agricultural Research – CGIAR) จะดำเนินต่อไปได้ หลังจากการถูกต่อต้านจากประเทศกำลังพัฒนาที่เป็นเจ้าของทรัพยากร สนธิสัญญานี้ดูเหมือนจะ เอาอกเอาใจประเทศกำลังพัฒนาแต่เมื่อพิจารณาถึงความเป็นจริงจะพบว่า เป็นข้อถ้อยคำที่สวยหรูแต่ไม่มีผลผูกพันทางกฎหมายและเต็มไปด้วยความคลุมเครือ เช่น พบว่า สิทธิของเกษตรกร (Farmers' Rights) ซึ่งเป็นผลประโยชน์ของประเทศกำลังพัฒนา กำหนดไว้ลอยๆ ไม่มีผลผูกพันตามกฎหมาย ในขณะที่สิทธินักปรับปรุงพันธุ์พืช (Plant Breeders' Rights) ซึ่งเป็นผลประโยชน์โดยตรงของประเทศพัฒนาแล้ว ได้มีการกำหนดปฏิบัติไว้อย่างชัดเจน นอกจากนี้ ไม่ได้ห้ามการขอรับสิทธิ คู่ครองทรัพย์สินทางปัญญาสำหรับ “พันธุ์พืชที่ได้พัฒนาปรับปรุงขึ้นใหม่” และกรณีขอความ คู่ครองในทรัพย์สินทางปัญญาในรูปแบบที่ได้รับ ที่ยังมีปัญหาในการตีความคำว่า “ในรูปแบบที่ ได้รับ” เช่น ปัญหาว่า “ยีน” ของพืชที่สกัดจากทรัพยากรพันธุกรรมพืชที่ได้รับไปจากระบบพหุภาคี ๆ จะมีลักษณะ “ในรูปแบบที่ได้รับ” หรือไม่ และจะสามารถนำไปจดสิทธิบัตรได้หรือไม่ เป็นต้น ทั้งนี้ การที่สหรัฐฯและสหภาพยุโรป ไม่ได้เข้าร่วมในระยะแรก เนื่องจากหวั่นเกรงว่า สนธิสัญญานี้จะเข้ามาทำลายระบบสิทธิบัตรซึ่งเป็นผลประโยชน์ของประเทศพัฒนาแล้ว แต่เมื่อเห็นว่า ไม่ได้เป็นเช่นนั้น แดมประเทศพัฒนาแล้วเหล่านี้จะได้ประโยชน์จากสนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยพันธุกรรม พืชเพื่ออาหารและการเกษตรในการเข้าแสวงผลประโยชน์จากพันธุกรรมพืชของประเทศกำลัง พัฒนา จึงได้มีการร่วมลงนามในเวลาต่อมา ดังนั้น ถ้อยคำเหล่านี้จึงอาจจะป็นเพียง “วาทกรรม” ของFAO ภายใต้การชักใยของประเทศพัฒนาแล้ว ที่สร้างขึ้นมาเพื่อลดแรงต่อต้านจากประเทศ กำลังพัฒนาที่ไม่พอใจต่อการถูกแย่งชิงทรัพยากร โดยเป้าหมายของประเทศที่พัฒนาแล้วต้องการ ผูกขาดในระบบเสรีนิยมสมัยใหม่ต่อไป (ดูแผนภูมิ 18: ต้นเหตุที่แท้จริงที่ก่อให้เกิดสนธิสัญญา ITPGR)

3. ประเด็นปฏิสัมพันธ์ในการตั้งประเทศต่างๆ เข้าเป็นภาคีสมาชิกจากการแนวคิดเรื่อง Relational Power ศึกษาพบว่า FAO ได้ใช้วิธีการในการตั้งประเทศภาคีสมาชิกเข้าร่วม คือ การ ตั้งประเทศที่พัฒนาน้อยเข้ามาเป็นสมาชิกเบื้องต้นก่อน เว้นกรณีอินเดียที่เตรียมพร้อมในการเข้า เป็นสมาชิก และแคนาดา ซึ่งเป็นประเทศพัฒนาแล้ว ที่ได้ประโยชน์โดยตรงดังที่กล่าวมาแล้ว ซึ่ง

แผนภูมิที่18: โครงสร้างต้นเหตุที่แท้จริงที่ก่อให้เกิดสนธิสัญญาITPGR

การเข้าร่วมของประเทศเหล่านั้นไม่มีอะไรเสียมีแต่จะได้ จึงมีการเข้าร่วมได้โดยง่าย จากนั้นจึงเชิญชวนสร้างปฏิสัมพันธ์ในการตั้งภาคีสมาชิกประเทศอื่นๆ เข้าร่วม เนื่องจากFAO เป็นองค์กรระดับโลกและเป็นที่ยอมรับของทั่วโลก ซึ่งสามารถให้คุณให้โทษได้ (stick and carrot) ทำให้ประเทศต่างๆ มีความกระตือรือร้นในการเข้าร่วมเป็นภาคีสมาชิก ในเวลาต่อมา

4. ประเด็นกรณีศึกษาจากประเทศอินเดีย: อินเดียเป็นประเทศแรกๆที่ได้ลงนามรับรองสนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร เนื่องจากอินเดียได้เตรียมความพร้อมอย่างดี โดยการออกพระราชบัญญัติปกป้องความหลากหลายของพืชและสิทธิเกษตรกร” (The Protection of Plant Varieties and Farmers Rights Act 2001: PPVFR) เพื่อปกป้องผลประโยชน์ภายในประเทศ มาก่อนหน้าจะเข้าร่วมในสนธิสัญญา ITPGR ดังนั้นเมื่อมีการเข้าเป็นภาคีสมาชิกแล้ว อินเดียจึงไม่ตกอยู่ในภาวะที่เสียเปรียบ โดยเฉพาะประเด็นการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาแก่ชุมชนหรือเกษตรกร (Community Intellectual Property Rights) ซึ่งหมายความว่าแม้พืชเหล่านั้น แม้จะอยู่ในบัญชี 64 รายการตามภาคผนวก 1 สนธิสัญญา ระหว่างประเทศว่าด้วยพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตรก็ตาม แต่เนื่องจากสนธิสัญญาไม่ได้ครอบคลุมถึงพันธุกรรมพืชที่เป็นของเอกชน ดังนั้นชาวต่างชาติก็ไม่สามารถเข้ามาใช้ประโยชน์ตามเงื่อนไขระบบพหุภาคีของสนธิสัญญาฯ เพราะพันธุกรรมพืชเหล่านี้ถูกจดสิทธิบัตรในนามของเกษตรกรอินเดียแล้ว ดังนั้น ถ้าหากใครจะเข้าไปใช้ประโยชน์ต้องไปเจรจากับเกษตรกรโดยตรง โดยไม่ต้องผ่านระบบพหุภาคี ซึ่งจะทำให้เกษตรกร สามารถมีสิทธิเหนือพันธุ์พืชได้เช่นเดียวกับสิทธิของนักปรับปรุงพันธุ์ ดังนั้นกรณีของประเทศอินเดียหากอธิบายด้วยแนวคิด Relational Power ว่าเป็นความพยายามในการสร้างเสถียรภาพด้านความมั่นคง การผลิต ที่เหนือกว่าคู่ต่อสู้นั่นเอง นอกจากนี้อินเดียเป็นประเทศแรกในโลกที่หลอมรวมกฎหมายที่ว่าด้วยพันธุกรรมพืชดังกล่าวข้างต้นให้เป็นหนึ่งเดียว หลังการต่อสู้ขัดแย้งของ 2 ฝ่ายคือ ฝ่ายที่ต่อสู้เรื่องสิทธิเกษตรกร (ประกอบด้วยเกษตรกร, องค์กรพัฒนาเอกชน, นักสืบบีของเกษตรกร) กับอีกฝ่ายคือ ฝ่ายนักปรับปรุงพันธุ์พืช (ประกอบด้วยนักปรับปรุงพันธุ์พืช, บริษัทอุตสาหกรรมเมล็ดพันธุ์พืช) ซึ่งทั้งสองฝ่ายพยายามใช้ปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจในการต่อสู้เพื่อความต้องการของตนเองซึ่งที่สุดแล้วจบลงที่การยอมรับสิทธิเกษตรกรในระดับชาติ โดยเฉพาะในเรื่องสิทธิการจดทะเบียนพันธุกรรมพืชของท้องถิ่น ซึ่งจะทำให้เกษตรกรสามารถมีสิทธิเหนือพันธุ์พืชดังกล่าว

การอภิปรายผล

จากผลการศึกษาเรื่อง “สนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร (ITPGR) กับผลกระทบที่พึงจะเกิดขึ้นต่อประเทศไทย” ใน 5 ประเด็นสำคัญ คือ สิทธิเกษตรกร ความมั่นคงด้านอาหาร ปัญหาโลกร้อน การแสวงหาผลประโยชน์จากต่างชาติ และการ

เข้าถึงเมล็ดพันธุ์ โดยใช้แนวคิดทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมือง โดยเฉพาะคิดเศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศว่าด้วย Relational Power และแนวคิดเรื่อง 4 เสาหลักคือ 1. เสาความมั่นคง (The Security Structure) 2. เสาการผลิต (The Production Structure) 3. เสาการเงิน (The Finance Structure) และ 4. เสาความรู้ (The Knowledge Structure) นั้น ได้ชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของ 2 ฝ่ายคือ 1. ประเทศพัฒนาแล้ว และ กลุ่มประเทศกำลังพัฒนา ซึ่งประเทศไทยจัดอยู่ในกลุ่มหลังนี้

โดยการศึกษาพบว่าต่างฝ่ายต่างต้องการรักษาผลประโยชน์ในใช้พันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตรให้ตกอยู่กับฝ่ายตนมากที่สุด โดยเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการได้เปรียบเสียเปรียบคือ ตัว 4 เสาหลักดังที่กล่าวแล้ว ซึ่งโดยส่วนใหญ่ด้านเสาหลักต่างๆ ประเทศพัฒนาแล้วเป็นฝ่ายได้เปรียบ ส่วนประเทศไทยนั้นภายใต้ความสัมพันธ์รูปแบบนี้แม้จะมีเสาหลักที่ด้อยกว่า แต่ก็มีทั้งส่วนที่ได้เปรียบและเสียเปรียบ แต่โดยส่วนใหญ่แล้วเป็นฝ่ายที่เสียเปรียบมากกว่า ดังที่กล่าวมาแล้ว

แต่อย่างไรก็ตาม แม้ว่า การวิเคราะห์แยกเป็นประเด็นๆ จะช่วยให้การแยกแยะประเด็นมีความละเอียดมากขึ้น แต่ก็อาจจะทำให้มีการวิเคราะห์ไม่รอบด้าน และไม่เพียงพอที่นำมาสู่ข้อสรุปผลการศึกษาที่สมบูรณ์แบบ เนื่องจากทั้ง 5 ประเด็นที่ศึกษานี้ ไม่ได้แยกกันอย่างเป็นเอกเทศ แต่มีความสัมพันธ์และเชื่อมโยงกันอย่างแยกไม่ได้ และมีความซับซ้อนหลายมิติ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างประเด็นเหล่านี้ด้วย เพื่อให้ได้คำตอบที่สมบูรณ์แบบมากที่สุด

โดยในทัศนะของผู้ศึกษาเห็นว่า หากมองเรื่องนี้โดยหลักของอุปสงค์ (demand) และอุปทาน (supply) แล้ว ภาวะที่โลกร้อน (global warming crisis) จะก่อให้เกิดภาวะซ็อกตစ်บพลายของอาหาร (short supply) คือ ภาวะที่ไม่สามารถผลิตอาหารได้ทันหรือเพียงพอ อันเนื่องจากสภาพอากาศที่เปลี่ยนแปลงไปทั่วโลก ซึ่งสาเหตุอันนี้ทำให้ประเทศพัฒนาแล้ว ซึ่งมีเสาหลักด้านความรู้ (The Knowledge Structure) ที่ดี ต่างคาดการณ์ว่า จะเกิดความวุ่นวายขึ้นมาในอนาคต กล่าวว่าจะขาดแคลน หรือ วิกฤตในเรื่อง “ความมั่นคงทางด้านอาหาร” (food security) นั่นเอง

ด้วยความแข็งแกร่งในด้านเสาการผลิต (The Production Structure) เสาการเงิน (The Finance Structure) และเสาคำความรู้ (The Knowledge Structure) จึงทำให้ประเทศพัฒนาแล้วสามารถวาง “ยุทธศาสตร์” ในการแก้ปัญหาเรื่องนี้ และสามารถวางแผนในเรื่องการผลิต (The Production) ได้อย่างชัดเจน เพื่อจะแก้ปัญหาการขาดแคลนอาหารที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพและตรงตามเป้าหมาย ทั้งนี้ในทัศนะของผู้ศึกษาคาดว่า ยุทธศาสตร์ที่สำคัญของประเทศพัฒนาแล้ว ในการแก้ปัญหาหรือรองรับปัญหาดังกล่าวนี้ใน

อนาคตมี 2 แนวทางด้วยกันคือ 1. การเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตเกษตรกรรมให้สูงขึ้น 2. การขยายพื้นที่เพาะปลูกเพิ่มขึ้น

กล่าวคือ 1. การเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตให้สูงขึ้น: ด้วยเสาหลักด้านความรู้ที่แข็งแกร่ง จะช่วยให้ประเทศพัฒนาแล้วหาวิธีการหลายรูปแบบในการเพิ่มประสิทธิภาพในการปลูกพืชในพื้นที่เก่าเดิม ง่าย ๆ คือ การเพิ่มผลผลิตต่อไร่ให้สูงขึ้น เหมือนกับ “ยุคปฏิวัติเขียว” ที่ประเทศพัฒนาแล้ว หัวข้อในเรื่องจำนวนประชากรโลกที่เพิ่มสูงขึ้นว่า จะเกิดการขาดแคลนอาหารตามมา จึงต้องเร่งเพิ่มประสิทธิภาพในการเพิ่มผลผลิต โดยเน้นการปลูกพืชเชิงเดี่ยว เน้นการใช้ปุ๋ยเคมี มีระบบชลประทานที่ดี แต่อย่างไรก็ตามมาจนถึงขณะนี้ การเพิ่มประสิทธิภาพด้วยแนวทางดังกล่าวคงจะไม่เพียงพออีกต่อไป ด้วยความแข็งแกร่งจากเสาหลักด้านต่างๆ โดยเฉพาะเสาความรู้ (The Knowledge Structure) ประเทศพัฒนามองวิธีการแก้ปัญหาลักษณะนี้ไปอีกชั้นหนึ่งคือ การหันมาวิจัยและพัฒนาการเพาะปลูกพืช (R&D) ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยเฉพาะการหันมาผลิตพืชจีเอ็มโอ หรือ พืชตัดต่อพันธุกรรม เพราะมองว่า เป็นแนวทางออกอีกวิธีหนึ่งในการแก้ปัญหา

แต่อย่างไรก็ตามในปัจจุบันพืชจีเอ็มโอถูกต่อต้านจากทั่วโลก เช่น เมื่อปี 2552 กลุ่มกรีนกรุป เรียกร้องให้มีการเฝ้าระวังกรณีที่คณะกรรมการของสหภาพยุโรปหรือ อียู (European Union: EU) มีความพยายามจะทำให้ประเทศสมาชิกเห็นชอบกับการปลูกพืชจีเอ็มโอ¹ หรือ กรณีของประเทศไทยที่มีการต่อต้านคัดค้านการทดลองมะละกอจีเอ็มโอ เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตามในอนาคตหากสภาพปัญหาโลกร้อนรุนแรงขึ้น พร้อมกับ จำนวนประชากรที่สูงขึ้นพืชจีเอ็มโอ ก็อาจจะได้รับความยอมรับและเป็นทางออกในการแก้ปัญหานี้ก็เป็นได้ เนื่องจากสามารถปรับเปลี่ยนสภาพพันธุพืชให้เหมาะสมกับสภาพอากาศหรือภูมิประเทศที่แปรเปลี่ยนไป ลดการใช้ยาฆ่าแมลง แต่ได้ผลผลิตมากขึ้น ในทางกลับกันถึงตอนนั้นการปลูกพืชแบบอินทรีย์ ซึ่งเชื่อกันว่ามีความปลอดภัยและการรักษาสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน ก็อาจจะไม่ได้รับการยอมรับในอนาคตก็เป็นได้ เนื่องจากประสิทธิภาพในการผลิตต่ำไม่ทันต่อความต้องการ หรือ ไม่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมที่แปรเปลี่ยนไป และอาจจะเป็นสาเหตุให้เกิดภาวะโลกร้อนได้มากขึ้น เนื่องจากประสิทธิภาพในการผลิตต่อไร่ต่ำ การจะผลิตให้ได้จำนวนมากๆ เพียงพอต่อจำนวนประชากรต้องใช้พื้นที่หรือ ใช้ปุ๋ย หรือน้ำมากขึ้น ซึ่งเรื่องการปลูกพืชจีเอ็มโอนี้ ในปัจจุบันประเทศพัฒนาแล้ว

¹เอเอสทีวีผู้จัดการออนไลน์, หลายประเทศสมาชิกค้านอียูหนุนกรีน-ฝรั่งเศสปลูกข้าวโพดจีเอ็มมอนซานโต [ออนไลน์], 2552. แหล่งที่มา

<http://www.manager.co.th/Science/ViewNews.aspx?NewsID=9520000018404>

[6 ตุลาคม 2553]

พยายามใช้เสาคความรู้ (The Knowledge Structure) โน้มน้าวประเทศกำลังพัฒนาต่างๆ เช่น ดร.แอนดรู เพาเวล จากบริษัท เอเชียไบโอบิซเนส (Asia Biobusiness) กล่าวไว้ในงานสัมมนาเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับเทคโนโลยีชีวภาพสมัยใหม่และการสื่อสารให้ประชาชนเข้าใจ ระหว่างสมาคมวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทางอาหารแห่งประเทศไทยหรือโฟสแตต (FoSTAT) ร่วมกับสถานทูตสหรัฐอเมริกา ประจำประเทศไทย ที่โรงแรมรามาร์คาร์เดนส์ เมื่อวันที่ 2 ตุลาคม 2552 ว่า ความยั่งยืนทางด้านอาหารเป็นเรื่องหนึ่งที่กลุ่มประเทศเอเปค (APEC)ให้ความสนใจมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันที่กำลังมีปัญหาโลกร้อน ซึ่งส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางด้านอาหาร ผลผลิตมีราคาสูงขึ้น แต่ปริมาณที่ผลิตได้ลดน้อยลง ขณะเดียวกันยังมีประชากรที่หิวโหย เพราะขาดแคลนอาหารอยู่ทั่วโลกจำนวนมาก โดยเฉพาะในเอเชียและแอฟริกา เทคโนโลยีชีวภาพสมัยใหม่ โดยการดัดแปลงพันธุกรรมพืชเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยแก้ปัญหาดังกล่าวได้ เพราะเป็นวิธีที่ช่วยเพิ่มผลผลิตได้มาก เพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกร ช่วยกระตุ้นการเติบโตของเศรษฐกิจ ก่อให้เกิดการลงทุน เกิดความยั่งยืนทางอาหาร ประชากรมีสุขภาพดี ช่วยรักษาสิ่งแวดล้อม หรือแม้ประโยชน์ทางการแพทย์²

2. การขยายพื้นที่เพื่อการเพาะปลูก: เนื่องจากจำนวนประชากรโลกจะเพิ่มขึ้น ทำให้ประเทศพัฒนาแล้วต้องเร่งการผลิตให้เพียงพอความต้องการ อย่างไรก็ตาม เนื่องจากพื้นที่ของประเทศที่พัฒนาแล้ว มีการขยายตัวของการใช้ที่ดินในกิจกรรมต่างๆ ด้วย จึงทำให้ต้องมีการขยายพื้นที่ไปยังประเทศอื่น หรือ แม้แต่ประเทศกำลังพัฒนาอย่างประเทศจีน ที่ประสบปัญหาคล้ายกัน ก็อาจจะต้องใช้วิธีดังกล่าว และในปัจจุบันประเทศจีนได้เตรียมการรองรับปัญหาดังกล่าว ได้มีการขยายพื้นที่เพาะปลูกไปยังประเทศอื่น เช่น ทางตอนเหนือของประเทศลาว และประเทศในทวีปแอฟริกา เป็นต้น

แต่อย่างไรก็ตามในมุมมองของผู้ศึกษามองว่า แนวทางในการแก้ปัญหาของประเทศมหาอำนาจ น่าจะใช้แนวทางแรกมากกว่า เนื่องจากแนวโน้มมีจำนวนประชากรเพิ่มขึ้น ทำให้ต้องใช้เป็นที่พักอาศัย และใช้ในกิจกรรมอื่นๆ เช่น การพัฒนาอุตสาหกรรม สันทนาการ เป็นต้น จึงทำให้การใช้ที่ดินเพื่อเกษตรกรรมมีข้อจำกัด ดังนั้นการขยายพื้นที่ใหม่ๆ จึงเป็นไปได้ยากขึ้น และที่สำคัญคือ การมีเสาคความรู้(The Knowledge Structure) ที่ดี ดังนั้นการเพิ่มประสิทธิภาพในการ

²เอเอสทีวีผู้จัดการออนไลน์, สหรัฐฯตีวงข้ามกลวิธีสื่อสารเทคโนโลยีชีวภาพสมัยใหม่ในสังคมไทย[ออนไลน์], 2552. แหล่งที่มา

<http://www.manager.co.th/Science/ViewNews.aspx?NewsID=9520000120814>

ผลิตอาหารจึงน่าจะเป็นทางเลือกของประเทศพัฒนาแล้วมากกว่า

นอกจากผู้ศึกษามองว่า ประเทศพัฒนาแล้วจะมียุทธศาสตร์ในการรองรับความมั่นคงทางด้านอาหาร (food security) โดยตรงแล้ว ในขณะที่เดียวกันพยายามผลักดันการตื่นกลัวเหล่านี้ไปยัง FAO เพื่อใช้เป็นกลไกให้ประเทศอื่นๆ ให้ความร่วมมือในการแก้ปัญหาเหล่านี้ด้วย โดยเฉพาะการใช้เสาคความรู้ (The Knowledge Structure) เป็นเครื่องมือสร้างความหวาดกลัวให้แก่ประเทศกำลังพัฒนารวมถึงประเทศไทยด้วย ซึ่งจะทำให้เกิดการยอมรับและป้องกันได้ง่าย จากนั้นจึงพยายามผลักดันกฎ กติกา ที่เอื้อต่อการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมพืช ดังเช่น สนธิสัญญา ITPGR หรือฉบับอื่นก่อนหน้า ดังที่ได้กล่าวไว้งานศึกษานี้แล้วในบทต้นๆ

ซึ่งผลที่ตามมา คือ ประเทศกำลังพัฒนาจะถูกโน้มน้าวให้ทำตามสิ่งที่ประเทศพัฒนาแล้วต้องการต่อไป เช่น ต้องใช้เมล็ดพันธุ์ลูกผสม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพให้สูงขึ้น สามารถปรับเข้ากับสภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลงไป และเป็นที่ต้องการของตลาด เนื่องจากประเทศพัฒนาแล้ว มีเทคโนโลยีหรือ เสาคความรู้ (The Knowledge Structure) ที่สูงกว่าจึงทำให้ประเทศกำลังพัฒนา โดยเฉพาะเกษตรกร ต้องตกอยู่ในภาวะที่ต้องพึ่งพิง บริษัทเมล็ดพันธุ์ข้ามชาติของประเทศพัฒนาแล้ว จึงสามารถเข้ามา “แสวงหาผลประโยชน์” ได้อย่างง่ายดายต่อไป ซึ่งในที่สุดแล้ว “สิทธิเกษตรกร” (Farmers' Rights) ก็ยังเป็นสิ่งที่ล่อยๆต่อไป แม้จะมีบัญญัติไว้ในข้อกฎหมายใดๆก็ตาม ในทางกลับกันการปลูกพืชพันธุ์ผสมเหล่านี้ จะเป็นลักษณะของการปลูกพืชเชิงเดี่ยว ซึ่งจะก่อให้เกิดภาวะโลกร้อนต่อไป ซึ่งสุดท้ายประโยชน์ก็จะตกอยู่กับประเทศพัฒนาแล้ว กล่าวโดยสรุป ภัยของประโยชน์ที่ประเทศพัฒนาจะได้จากประเทศกำลังพัฒนา คือ

1. การได้รับความร่วมมือจากประเทศกำลังพัฒนาเพื่อสนองตอบในการตื่นกลัวจากการคาดการณ์ว่า จะเกิดภาวะซืดซิบพลายของอาหาร (short supply) คือ ภาวะการขาดแคลน จากภาวะโลกร้อน ซึ่งสาเหตุสำคัญที่ทำให้ประเทศกำลังพัฒนาต้องคล้อยตาม คือ การด้อยกว่าด้านเสาคความรู้ (The Knowledge Structure) ซึ่งหากประเทศกำลังพัฒนา ดังเช่นประเทศไทย มีเสาคความรู้เป็นของตัวเอง ก็อาจจะค้นพบทางออกของตัวเอง โดยที่ไม่จำเป็นต้องตื่นกลัวไปตามข้อมูลข่าวสารของประเทศพัฒนาแล้วแต่อย่างใด และอาจจะได้ประโยชน์แก่ประเทศของตัวเองมากที่สุด ในทางกลับกันการตื่นกลัวไปตามประเทศพัฒนาแล้วโดยที่ขาดการศึกษาข้อมูลที่ต้องการ ผลประโยชน์แท้จริง อาจจะตกเป็นของประเทศพัฒนาแล้วมากกว่า

2. ประเทศพัฒนาแล้วชิงผลประโยชน์จากประเทศกำลังพัฒนาต่อไป โดยใช้เสาคหลักด้านต่างๆที่เหนือกว่า โดยเฉพาะเทคโนโลยีที่สูงกว่า ด้วยทุนที่มากกว่า รวมทั้งกฎหมายที่เอื้ออำนวย ในการเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์ เช่น การจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ ยาฆ่าแมลง ปุ๋ย การนำพันธุ์พืชไปใช้แล้วจดสิทธิบัตรเป็นของตัวเอง หรือ การไปลงทุนการผลิตสินค้าเกษตรในรูปแบบคอนแทร็คฟาร์มมิ่ง เพื่อส่งกลับไปขายประเทศพัฒนาแล้วประเทศกำลังพัฒนา เป็นต้น

ซึ่งปัญหาทั้งหมดนี้ สาเหตุที่ประเทศกำลังพัฒนาต้องเสียเปรียบประเทศพัฒนาแล้ว ตลอดมา และคาดว่าจะต่อเนื่องไปในอนาคตด้วย สาเหตุสำคัญ คือ ความด้อยกว่าในด้าน 4 สาขาหลักคือ 1. เสถียรภาพมั่นคง (The Security Structure) 2. เสถียรการผลิต (The Production Structure) 3. เสถียรการเงิน (The Finance Structure) และ 4. เสถียรความรู้ (The Knowledge Structure) ทำให้ไม่สามารถที่จะต่อรอง หรือ ใช้อำนาจเชิงสัมพันธ์ (Relational Power) คือ อำนาจที่คู่ต่อสู้แต่ละฝ่ายใช้ในการเปลี่ยนแปลงในประเด็นใดประเด็นหนึ่งตามที่ตนต้องการได้ ซึ่งในกรณีของสนธิสัญญา ITPGR ในทัศนะของผู้ศึกษามองว่า เป็นแนวทางที่สำคัญ ที่ประเทศไทย ควรหยิบยกมาเป็นกรณีศึกษา โดยเฉพาะการเร่งสร้างเสาหลักทั้ง 4 ด้านให้แข็งแกร่ง เพราะไม่เช่นนั้นแล้ว ก็จะตกอยู่ในภาวะพึ่งพิง หรือ ด้อยกว่าและต้องแก้ปัญหาเฉพาะหน้าอยู่ตลอดไป อย่างไรก็ตามของสนธิสัญญา ITPGR ที่เกิดขึ้นเป็นการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุทั้งสิ้น

นัยของแนวคิดทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์การเมือง ที่นำมาเป็นกรอบที่ใช้ในการศึกษาของงานชิ้นนี้ โดยเฉพาะอำนาจเชิงสัมพันธ์ และแนวคิด 4 สาขาหลัก ช่วยให้การศึกษามีความลึกซึ้งถึงรากแก้วของปัญหาจริงๆ และได้เห็นถึงความสัมพันธ์ของปัญหาต่างๆ ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว และได้ต่อยอดให้เห็นว่าไม่สามารถตัดสินใจจากปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งได้ ต้องมีการวิเคราะห์อย่างเชื่อมโยงหรือสัมพันธ์กันว่า ใครเกี่ยวข้องบ้าง เกี่ยวข้องกันอย่างไร และทำไมถึงเป็นอย่างนั้น ซึ่งนี่คือจุดเด่นของการวิเคราะห์ด้วยแนวคิดและทฤษฎีของเศรษฐศาสตร์การเมืองนั่นเอง

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

1.1 ควรชะลอลงสัตยาบันไปก่อน

1.2 การเตรียมพร้อมในเรื่องข้อกฎหมายให้ชัดเจนซึ่งนอกจากช่วยอำนวยความสะดวก

สะดวกให้แก่ประชาชนคนไทยแล้ว ยังจะปกป้องจากการเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์ของชาวต่างประเทศ โดยเฉพาะสิทธิเกษตรกร ซึ่งกฎหมายของประเทศไทยไม่มีข้อความใดที่จะกล่าวถึงสิทธิเกษตรกรโดยตรงและชัดเจน แม้แต่พระราชบัญญัติ หรือกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพันธุ์พืช เช่น พระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 หรือ พระราชบัญญัติพันธุ์พืช พ.ศ. 2518 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติพันธุ์พืช (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2550 โดยควรจะเน้น 1. สิทธิที่จะมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในระดับชาติ ในเรื่องเกี่ยวกับการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน ซึ่งทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร 2. สิทธิที่จะมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดจากการใช้ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร ซึ่งในเรื่องของสิทธิเกษตรกรนี้ อย่างประเทศอินเดียได้กำหนดสิทธิเกษตรกรเกี่ยวกับพันธุกรรมพืชค่อนข้างชัดเจนประเทศไทยควรจะยึดเป็นแนวทางมาศึกษาหรือดำเนินการ

1.3 สนธิสัญญาฉบับนี้ จะใช้บังคับกับทรัพย์สินทางปัญญาที่เป็นสมบัติ สาธารณะ (Public domain) และอยู่ภายใต้การจัดการและควบคุมของรัฐบาลเท่านั้น ไม่ได้รวม พันธุ์พืชของเอกชนเข้าไปด้วย ดังนั้นควรจะเร่งให้ชุมชนต่างๆ ที่เป็นแหล่งของพันธุกรรม เช่น ชาว ชลข ได้จดสิทธิบัตรเป็นของตนเองหรือชุมชน เพื่อป้องกันเข้าไปแสวงหาประโยชน์ของชาว ต่างประเทศ และจะช่วยให้ชุมชนหรือเกษตรกร ได้ประโยชน์อย่างแท้จริงจากการเข้าถึงทรัพยากร เหล่านั้น โดยไม่ต้องผ่านระบบการแบ่งปันของระบบพหุภาคี ซึ่งยังมีความสับสนไม่ชัดเจน ซึ่ง ประเทศอินเดีย ก็ได้ดำเนินการเรื่องนี้แล้ว จึงเป็นอีกประเด็นที่ไทยควรเอาเป็นกรณีศึกษาเช่นกัน

1.4 หากดูมิติประวัติศาสตร์จะเห็นได้ว่า การเข้ามาแสวงหาประโยชน์ของประเทศพัฒนา แล้ว มักจะใช้ช่องทางลักษณะ 3 ประสาน คือ บรรษัทข้ามชาติ บริษัทแม่ องค์การระหว่างประเทศ ในการเข้าแสวงหาผลประโยชน์จากประเทศไทย และอาศัยช่องทางด้านอุปสงค์และอุปทาน นโยบาย โดยพบว่าตัวละครสำคัญที่มีส่วนช่วยเอื้อประโยชน์แก่บรรษัทข้ามชาติเหล่านั้น คือ ข้าราชการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เนื่องจากข้าราชการเหล่านี้มีการร่วมงานกับองค์กรระหว่าง ประเทศต่าง ๆ มานาน มีผลประโยชน์ด้านการทำงานวิจัยและมีชุดความคิดเดียวกันกับองค์กร ระหว่างประเทศ เนื่องจากได้รับทุนหรือได้รับการครอบงำจากระบบทุนนิยมมาเหมือนกัน ดังนั้น ควรจะมีการรื้อระบบความคิดของข้าราชการเหล่านี้ ทางหนึ่งที่จะช่วยให้ข้าราชการเหล่านี้หลุดพ้น จากการถูกครอบงำจากปัจจัยเหล่านี้ คือ การส่งเสริมให้เรียนรู้เรื่องเศรษฐกิจแบบพอเพียง เพราะว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นเศรษฐกิจที่พัฒนาอย่างยั่งยืนและรู้เท่าทันกับการพัฒนาการ เกษตรแบบสมัยใหม่ ซึ่งเป็นแนวทางเลือกในการหลุดพ้นจากการเกษตรแบบทำลายสิ่งแวดล้อม ทำให้โลกร้อน และเป็นการพัฒนาแบบยั่งยืนที่สอดคล้องกับประเทศไทย พร้อมกันนี้ผู้ศึกษามองว่า ในส่วนของเกษตรกรเอง ตลอดที่ผ่านมา ได้ถูกครอบงำให้ยึดติดอยู่กับการเกษตรแบบสมัยใหม่ เช่นเดียวกัน ซึ่งเน้นปลูกพืชเชิงเดี่ยวอัดปุ๋ยอัดยาเพื่อเร่งให้พืชเติบโต แต่สุดท้ายยิ่งทำยิ่งมีหนี้สินทำ ให้ไม่สามารถหลุดพ้นจากกับดักโครงสร้างการเกษตรสมัยใหม่ได้ ซึ่งทางออกในเรื่องนี้คงหนีไม่พ้น การเกษตรแบบพอเพียงที่จะนำเข้ามาช่วยแก้ปัญหานี้ได้ ทั้งนี้ไม่ได้แปลว่าจะเป็นการถอยห่างจาก ระบบการเกษตรแบบตลาด แต่หมายถึง ปัญหากระบวนการผลิตที่เกิดจากการทุ่มใช้สารเคมีอย่าง เข้มข้นที่ทำให้เกิดโรคแมลงใหม่ ๆ หรือการทำลายสิ่งแวดล้อม แต่การฟื้นฟู หรือลดระบบการผลิต แบบนี้ลงเพื่อทำให้สภาพแวดล้อม ความอุดมสมบูรณ์กลับคืนมา น่าจะช่วยให้สามารถเพิ่ม ผลผลิตได้เช่นเดียวกัน โดยไม่ต้องไปมุ่งที่จะปรับปรุงพันธุ์ หรือเน้นการใช้ยาแบบเข้มข้นอย่างเดียว เหมือนที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

1.5 การกำหนดนโยบายด้านพันธุกรรมพืช แม้ว่าประเทศไทยจะเป็นแหล่งชีวภาพของโลก แต่นโยบายของไทยในด้านนี้ยังขาดความชัดเจน ทำให้เสียโอกาสในการใช้ประโยชน์จาก พันธุกรรมที่มีอยู่อย่างมหาศาล ในทางกลับกันได้ถูกต่างชาติเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์อย่าง

มหาศาล เช่น ต้นปล้ำน้อย ที่นักธุรกิจญี่ปุ่นนำไปพัฒนาเป็นยารักษาโรคกระเพาะอาหารและ
 จดสิทธิบัตรจำหน่ายไปทั่วโลก นอกจากนี้จากการทำเกษตรแบบสมัยใหม่และการละเลยจาก
 ประชาชนและรัฐ ทำให้พันธุกรรมพืชเหล่านี้สูญหายไปอย่างน่าเสียดาย ซึ่งในเรื่องนี้ควรจะมีการ
 ผลักดันเป็นวาระแห่งชาติ และควรจะต้องทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วม โดยเฉพาะกลุ่มเกษตรกร
 ควรจะเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการทางนโยบายเหล่านี้ด้วย

1.6 ในการเจรจาทางการค้าหรือข้อตกลงการค้าใดๆ ควรจะให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับพันธุกรรม
 พืชเข้าไปเป็นคณะทำงานหรือเป็นคณะกรรมการเจรจาด้วย และในการทำข้อตกลงกับ
 ต่างประเทศแต่ละครั้งต้องมีการเปิดประชาพิจารณ์ก่อน โดยให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้าร่วม
 โดยเฉพาะกลุ่มเกษตรกร เพื่อจะได้นำมาเป็นข้อพิจารณาว่าหากดำเนินการไปแล้วจะส่งผลกระทบต่อ
 ตามมาอย่างไรบ้าง และจะมีแนวทางแก้ไขอย่างไร

1.7 ยกเครื่องระบบการวิจัยของไทยทางด้านเกษตรหรือพันธุกรรมพืชให้ทันสมัยมาก
 ขึ้น โดยสนับสนุนในเรื่องบุคลากร เทคโนโลยี และงบประมาณให้เพียงพอ

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ศึกษาท่าทีของประเทศอื่น ๆ ที่ร่วมลงสัตยาบันไปแล้ว ทั้งที่เป็นประเทศกำลังพัฒนา
 ที่มีทรัพยากร และประเทศที่พัฒนาแล้วในฐานะมีเสาหลักทางด้านเทคโนโลยี ,ทุน มีท่าทีอย่างไร
 ต่อสนธิสัญญาฉบับนี้และนำมาเปรียบเทียบกับประเทศไทย เพื่อจะได้รู้ว่า จะกำหนดทำอย่างไร
 ต่อไป

2.2 ศึกษาว่าศูนย์วิจัยด้านการเกษตรนานาชาติต่างๆ โดยเฉพาะอิรี (IRRI) จะมีการ
 เปลี่ยนแปลงมาตรการและนโยบายในเรื่องการเข้าถึงพันธุกรรมพืชอย่างไรบ้าง เพราะที่ปัจจุบัน
 ประเทศไทยสามารถที่เข้าไปใช้ประโยชน์ได้อยู่แล้ว และได้นำพันธุกรรมพืช โดยเฉพาะข้าวและมัน
 ลำปะหลังไปเก็บไว้จำนวนมาก ซึ่งช่องทางในปัจจุบัน แม้ไทยจะไม่ร่วมในสนธิสัญญาระหว่าง
 ประเทศว่าด้วยพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร ก็สามารถที่ใช้ประโยชน์ได้อยู่แล้วและได้
 ประโยชน์มากกว่าเสีย แต่ถ้าหากมีการเปลี่ยนแปลงนโยบาย โดยการปรับเปลี่ยนเงื่อนไขที่เข้มขึ้น
 ประเทศไทยอาจต้องมาทบทวนใหม่

2.3 ดูการเปลี่ยนแปลงของสนธิสัญญา โดยเฉพาะการตีความบัญญัติในบางมาตรา
 โดยเฉพาะในเรื่อง “ในรูปแบบที่ได้รับ” (in the form received) ซึ่งยังมีปัญหาในการตีความ หาก
 มีการตีความว่าสามารถนำ “ยีน” ไปจดสิทธิบัตรได้ก็จะทำให้ไทยเสียประโยชน์ ดังนั้นจะต้องนำมา
 พิจารณากันใหม่ นอกจากนี้ต้องการศึกษาในประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างอนุสัญญาว่าด้วยความ
 หลากหลายทางชีวภาพ (CBD) ซึ่งมีการใช้ที่สอดคล้องกัน ตามที่กำหนดไว้วัตถุประสงค์ของ

สนธิสัญญาฉบับนี้ รวมถึงการกำหนดรายละเอียดในเรื่องการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ที่ยังมีรายละเอียดไม่ชัดเจน เช่น การแบ่งปันผลประโยชน์ตามระบบพหุภาคี

2.4 ดูว่าสนธิสัญญานี้จะมีการกำหนดมาตรการและนโยบายที่จะใช้กับภาคเอกชนอย่างไร เนื่องจากปัจจุบันบทบัญญัติไม่ได้บังคับแต่เป็นลักษณะของการขอความร่วมมือ หากประเทศไทยมีการลงสัตยาบันในอนาคต ก็จะช่วยป้องกันการหาประโยชน์จากพันธุกรรมพืชของเหล่าบรรษัทข้ามชาติต่างๆได้ ในทางกลับกันประเทศไทยเองสามารถที่จะแสวงหาผลประโยชน์จากแหล่งเหล่านี้ได้อย่างเต็มประสิทธิภาพเช่นเดียวกัน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

เกษตรและสหกรณ์, กระทรวง. ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับเอฟเอโอ [ออนไลน์],

(ม.ป.ป.). แหล่งที่มา <http://www.moac.go.th/builder/>

fard/ FAO_THFAO_Relations.php [5 พฤศจิกายน 2552]

เกษตรและสหกรณ์, กระทรวง. หนังสือด่วนที่สุดที่ กษ 0941/11847 เรื่องการลงนามรับรองสนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร (International Treaty on Plant Genetic Resources for Food and Agriculture). กรุงเทพมหานคร: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2545.

การต่างประเทศ, กระทรวง. หนังสือด่วนที่สุดที่ กต 0505/978 เรื่อง การลงนามสนธิสัญญา ระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร International Treaty on Plant Genetic Resources for Food and Agriculture. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงการต่างประเทศ, 2545.

การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ [ออนไลน์], (ม.ป.ป.). แหล่งที่มา

<http://scratchpad.wikia.com/wiki/> [12 กุมภาพันธ์ 2553]

กอบกุล รัชชานคร. พันธกรณีระหว่างประเทศด้านสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ :

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, 2548.

กรณัฐ ขวัญคง, สำนักข่าวแห่งชาติกรมประชาสัมพันธ์, ผลการประชุมโลกร้อน: อุณหภูมิที่ไม่-

อาจลดลง[ออนไลน์], 2552. แหล่งที่มา <http://thainews.prd.go.th> [11 กุมภาพันธ์ 2553]

ขวัญเรือน เพบขุนทด. ความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า.

วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2545.

คุ้มครองพันธุ์พืช, กอง. พระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ :

กรมวิชาการเกษตร กระทรวง เกษตรและสหกรณ์, 2542.

โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ, คำแปลสนธิสัญญาระหว่างประเทศ

ว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร [ออนไลน์], (ม.ป.ป.).

แหล่งที่มา <http://www.rspg.org/itpgr1.htm> [1 ตุลาคม 2552]

- โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ, สรุปสภาพการณ์เกี่ยวกับพันธุกรรมพืชและความหลากหลายทางชีวภาพ [ออนไลน์], (ม.ป.ป.). แหล่งที่มา http://www.rspg.or.th/botanical_school/instruction_2551/pdf/04_chapter1_intro.pdf [10 มิถุนายน 2552]
- โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ, “เอกสารการวิเคราะห์ข้อพิจารณาว่าด้วยประเทศไทยกับสนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร (International Treaty on Plant Genetic Resources for Food and Agriculture 2001)” (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)
- ความมั่นคงทางด้านอาหารและพลังงาน(Food and Energy Security) [ออนไลน์], (ม.ป.ป.). แหล่งที่มา www.mfa.go.th/internet/information/20435.doc[12 กุมภาพันธ์ 2553]
- จักรกฤษณ์ ควรพจน์ และ คณะ. รายงานโครงการศึกษาผลกระทบการเข้าเป็นภาคีสนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร(International Treaty on Plant Genetic Resources for Food and Agriculture : ITPGR. กรุงเทพฯ : สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2547.
- ชยันต์ ต้นดีวิศดารการ และ ปัทมาวดี โพนกุล ชูชุกิ. ความพร้อมของไทยในการเข้าร่วมสนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร. รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการพัฒนาความรู้และยุทธศาสตร์ด้านความตกลงพหุภาคีระหว่างประเทศด้านสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว), 2551.
- ไทยโพสต์, การประชุมแก้ปัญหาโลกร้อนที่ Copenhagen [ออนไลน์], 2552. แหล่งที่มา <http://www.thaipost.net/news/171209/15115> [5 มีนาคม 2553]
- เทคโนโลยีชีวภาพ[ออนไลน์], (ม.ป.ป.). แหล่งที่มา http://www.electron.rmutphysics.com/science-news/index.php?Itemid=0&id=162&option=com_content&task=view [20 มกราคม 2552]
- ธรรมวิทย์ เทอดอุดมธรรม. เศรษฐศาสตร์การเมืองว่าด้วยนโยบายเขตการค้าเสรีของไทย. กรุงเทพฯ : โครงการ WTO Watch มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551.
- นันทน อินนนท์, ความตกลงว่าด้วยทรัพย์สินทางปัญญาและผลกระทบต่อภูมิปัญญาท้องถิ่น [ออนไลน์]. (ม.ป.ป.). <http://people.su.se/~nain4031/ipandtk.htm> [15 ธันวาคม 2552]

- นันทน อินทนนท์, กฎหมายคุ้มครองพันธุ์พืช: แนวความคิดและบทวิเคราะห์ [ออนไลน์], (ม.ป.ป.). แหล่งที่มา http://people.su.se/~nain4031/pvpconcept.htm#_ftn31
[15 พฤศจิกายน 2552]
- นโยบายการค้าและความมั่นคงของอาหาร [ออนไลน์], 2551. แหล่งที่มา
http://www.measwatch.org/autopage/show_page.php?t=20&s_id=942&d_id=941
[10 ธันวาคม 2552]
- บัณฑิต เศรษฐศิริโรตม์, สิทธิเกษตรกรกับการอนุรักษ์พัฒนาพันธุกรรม[ออนไลน์], 2547. แหล่งที่มา
http://www.measwatch.org/autopage/show_page.php?t=20&s_id=1&d_id=4
[15 มกราคม 2553]
- บัณฑิต เศรษฐศิริโรตม์. ผู้ประสานงาน MEAs Watch สกว. ,ผอ.สถาบันธรรมรัฐฯ. สัมภาษณ์, 8 มกราคม 2553.
- บัณฑิต เศรษฐศิริโรตม์. ความตกลงระหว่างประเทศด้านความหลากหลายทางชีวภาพ.
โครงการพัฒนาความรู้และยุทธศาสตร์ด้านความตกลงพหุภาคีระหว่างประเทศด้าน
สิ่งแวดล้อม (สกว.).กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2551.
- เบญจวรรณ จำรูญพงษ์. คู่มือการตรวจสอบพันธุ์พืชใหม่. กรุงเทพฯ : กรมวิชาการเกษตร, 2549.
- ปรากฏการณ์โลกร้อน[ออนไลน์], (ม.ป.ป.). แหล่งที่มา <http://th.wikipedia.org/wiki/>
[12 กุมภาพันธ์ 2543]
- เปลวสีเงิน, “ไทยในหายนะโลกใหม่”, น.ส.พ.ไทยโพสต์ (10 มกราคม 2549)
- ฝ่ายข่าวพิเศษหนังสือพิมพ์ผู้จัดการ. ได้เวลาถลกหนัง ใ้เสื้อคล้อย.กรุงเทพฯ: ผู้จัดการ, 2544.
- พรชัย จุฑามาศ. รองผู้อำนวยการโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ.
สัมภาษณ์, 8 กุมภาพันธ์ 2553.
- พิทยา ว่องกุล, “โครงสร้างเศรษฐกิจทุนข้ามชาติ: กับปัญหาวยแล้วต้องโกง”, น.ส.พ. ไทยโพสต์
(12 ก.ค. 2547)
- พัชรารวรรณ มาทีชะ, เกษตรกรรมกับภาวะโลกร้อน [ออนไลน์], (ม.ป.ป.). แหล่งที่มา
http://sathai.org/story_thai/015-SAandGW.htm [11 มกราคม 2553]
- ฟาริดา ดุริยะพงศ์, เจาะลึก...สนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่อ
อาหารและการเกษตร (International Treaty on Plant Genetic
Resources for Food and Agriculture)[ออนไลน์].2551. (ม.ป.ป.). แหล่งที่มา
http://www.measwatch.org/autopage/file/ThuJune2008-10-48-42-ITPGR_FARIDA.pdf [20 ตุลาคม 2552]

- ภารกิจการรวมโลกเป็นหนึ่งเดียว [ออนไลน์], (ม.ป.ป.). แหล่งที่มา
<http://atcloud.com/stories/60348> [1 พฤศจิกายน 2552]
- ภาคประชาชนค้านเปิดทดลองจีเอ็มโอภาคสนาม ชี้กฎหมายไม่พร้อม กรณีปนเปื้อนเก่ายังค้าง
 [ออนไลน์], 2550. แหล่งที่มา
[http://www.measwatch.org/autopage/show_page.php?
 t=20&s_id=188&d_id=188](http://www.measwatch.org/autopage/show_page.php?t=20&s_id=188&d_id=188) [12 ธันวาคม 2552]
- มูลนิธิชีววิถี, ประชาชนกับการปกป้องความหลากหลายทางชีวภาพ [ออนไลน์], (ม.ป.ป.).
 แหล่งที่มา: <http://www.biothai.net/web/print.php> [28 พฤษภาคม 2551]
- มูลนิธิชีวิตไท, บรรษัทข้ามชาติ อำนาจข้ามชาติ [ออนไลน์], 2551. แหล่งที่มา
[http://www.esaVOICE.net/esaVOICE/know/show.php?Category=
 topreport&No=1770](http://www.esaVOICE.net/esaVOICE/know/show.php?Category=topreport&No=1770) [16 ธันวาคม 2552]
- มะกันตั้งหัวหน้าเจรจาใหม่ FTA รอบ 7 ปีไทยรับ GMO [ออนไลน์], 2549. แหล่งที่มา:
<http://www.ftadigest.com/fta/newsUpdate303.html> [12 ธันวาคม 2552]
- รังสรรค์ ณะพรพันธุ์. กระบวนการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจในประเทศไทย: บทวิเคราะห์เชิง
 ประวัติศาสตร์. กรุงเทพฯ: สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2532.
- รังสรรค์ ณะพรพันธุ์. กระบวนการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจในประเทศไทย บทวิเคราะห์เชิง
 ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจการเมือง พ.ศ.2475-2530. กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ,
 2546.
- รังสรรค์ ณะพรพันธุ์. ฉันทมติวอชิงตัน. กรุงเทพฯ : โครงการจัดพิมพ์คบไฟ , 2546.
- ลอยลม ประเสริฐศรี, การประเมินผลประโยชน์ในการใช้ทรัพยากรพันธุกรรมข้าวของไทย
 ตามกรอบสนธิสัญญา ITPGR [ออนไลน์], มกราคม 2551. แหล่งที่มา
<http://www.measwatch.org/autopage/file/ThuJune2008-9-26-37-ITPGR.pdf>
 [2010, March 29]
- ลาวัญญ์ ถนัดศิลป์ปะกุล, กระบวนการทำสนธิสัญญา [ออนไลน์], (ม.ป.ป.). แหล่งที่มา
[http://www.measwatch.org/autopage/file/TueSeptember2008-16-16-55-
 Treaty_making_process.pdf](http://www.measwatch.org/autopage/file/TueSeptember2008-16-16-55-Treaty_making_process.pdf) [17 กันยายน 2552]
- วิฑูรย์ เลี่ยนจำรูญ. ผู้อำนวยการมูลนิธิชีววิถี . สัมภาษณ์, 3 กุมภาพันธ์ 2553.
- วิฑูรย์ เลี่ยนจำรูญ. ไปให้พันธุ์ชีววิถีเขียว เบื้องหลังปัญหาการเกษตร และการแสวงหาทาง
 เลือกลใหม่. นนทบุรี: ศูนย์เทคโนโลยีเพื่อสังคม, 2535.

- วิฑูรย์ เลี่ยนจำรูญและคณะ. สิทธิชุมชนในทรัพยากรชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2548..
- วิฑูรย์ เลี่ยนจำรูญ และคณะ. จากปฏิวัติเขียวสู่พันธู์วิศวกรรม บทเรียนสำหรับอนาคตเกษตรกรรมไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2 . นนทบุรี : มูลนิธิชีววิถี, 2551.
- วิฑูรย์ เลี่ยนจำรูญ. ความจริงเรื่องจีเอ็มโอ. . พิมพ์ครั้งที่ 2.นนทบุรี : มูลนิธิชีววิถี, 2551.
- วิฑูรย์ เลี่ยนจำรูญ. ข้อตกลงเขตการค้าเสรีกับการผลักดันพืชจีเอ็มโอ. ในกรณีการ กิจติเวชกุล (บรรณาธิการ), ข้อตกลงเขตการค้าเสรี ผลกระทบที่มีต่อประเทศไทย, 180-181. นนทบุรี: กลุ่มศึกษาข้อตกลงเขตการค้าเสรีภาคประชาชน(FTA WATCH), 2547.
- วิวัฒน์ ศัลยกำธร. ผู้อำนวยการศูนย์เรียนรู้การเกษตรมาบเคื้อง บ้านบึง จ.ชลบุรี . สัมภาษณ์, 7 กุมภาพันธ์ 2553.
- ศักดา ธนิตกุล และคณะ. รายงานการศึกษาวิเคราะห์ข้อบังคับสมบรูณ์โครงการศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญากับกฎหมายการแข่งขันทางการค้าและกฎหมายป้องกันการผูกขาด. กรุงเทพฯ: กรมทรัพย์สินทางปัญญา, 2551.
- ศยามล ไกยูรวงศ์, “จากนโยบายปลูกป่าเชิงพาณิชย์สู่นโยบายพืชน้ำมันกับความมั่นคงทางอาหารในภาคใต้ “, การสัมมนาสาธารณะ เรื่องนโยบายพืชพลังงานและพืชยางพารา: โอกาส & ความเสี่ยง ของเกษตรกร ที่มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. 17 - 19 ตุลาคม 2551 (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)
- สมชาย รัตนชื่อสกุล. การเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์จากทรัพยากรพันธุกรรมพืช: ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2549.
- สงกรานต์ จิตรากร และ คณะ. โครงการศึกษาผลกระทบและมาตรการรองรับจากการที่ประเทศไทยจะเข้าเป็นภาคีสันธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร. กรุงเทพฯ : กรมวิชาการเกษตร, 2552.
- สุทัศน์ เศรษฐ์บุญสร้าง ศรีธัญย์ วรธนัจฉริยา และบรรลพ พุฒิกกร. โครงสร้าง พฤติกรรม และประสิทธิภาพของอุตสาหกรรมเมล็ดพันธุ์พืชในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2531.

สมภาพ มานะรังสรรค์. The Great Depression สุวิภคติกการณแฮมแบอร์เกอร์ การเคลื่อน-
ตัวของศูนย์กลางเศรษฐกิจโลกจากสหรัฐอเมริกาสู่จีน. กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552.

สมชาย รัตนเชื้อสกุล. ระบบทรัพย์สินทางปัญญาเพื่อการคุ้มครองทรัพยากรพันธุ-
กรรมพืช. วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550.

สงกรานต์ จิตรากร, "สิทธิเกษตรกรเกี่ยวกับพันธุกรรมพืช", เอกสารประกอบการบรรยาย
การประชุมวิชาการข้าวและธัญพืชเมืองหนาว ปี 2552 ณ โรงแรม ซีบีซี จอมเทียน-
รีสอร์ท พัทยา จ.ชลบุรี. 9-11 มิถุนายน 2552. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

เลขาธิการคณะรัฐมนตรี, สำนัก. หนังสือด่วนที่สุด ที่ นร ๐๕๐๕/๑๕๕๓๒ เรื่อง การลง-
นามรับรองสนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่อ
อาหารและการเกษตร (International Treaty on Plant Genetic Resources for
Food and Agriculture). กรุงเทพมหานคร: สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2545.

เลขาธิการคณะรัฐมนตรี, สำนัก. หนังสือที่ นร ๐๕๐๕/๑๕๒๒๕ เรื่อง การลงนามสนธิ-
สัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร
International Treaty on Plant Genetic Resources for Food and Agriculture).
กรุงเทพมหานคร: สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2545.

สมาคมอารักขาพืช (ส.อ.ท.), ประวัติความเป็นมาสมาคมอารักขาพืช [ออนไลน์], (ม.ป.ป.).
แหล่งที่มา <http://www.tcpa.or.th/thai/organization.html#1> [20 ธันวาคม 2552]

สมาคมอารักขาพืช, รายงานประจำปี, [ออนไลน์], 2545. แหล่งที่มา
<http://www.tcpa.or.th/thai/library.html> [20 ธันวาคม 2552]

สมาคมอารักขาพืช (ส.อ.ท.), รายนามสมาชิก [ออนไลน์], (ม.ป.ป.). แหล่งที่มา:
<http://www.tcpa.or.th/thai/member.html> [20 ธันวาคม 2552]

สมาคมเมล็ดพันธุ์แห่งประเทศไทย, รายชื่อสมาชิกสมาคมเมล็ดพันธุ์แห่งประเทศไทย-
ไทย ประจำปี 2550 [ออนไลน์], 2550. แหล่งที่มา:
http://www.seed.or.th/documents/member/memberlist50_company.pdf
[20 ธันวาคม 2552]

สมาคมเมล็ดพันธุ์แห่งประเทศไทย, ความเป็นมาสมาคมเมล็ดพันธุ์แห่งประเทศไทย
[ออนไลน์], (ม.ป.ป.). แหล่งที่มา : <http://www.seed.or.th/intro.htm> [20 ธันวาคม 2552]

- สำนักเศรษฐกิจการเกษตร, องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ [ออนไลน์],
(ม.ป.ป.). แหล่งที่มา http://www.oae.go.th/ewt_news.php?nid=747&filename=index [15 พฤศจิกายน 2552]
- สมเกียรติ ตั้งนโม, Neoliberalism – ลัทธิเสรีนิยมใหม่ [ออนไลน์], (ม.ป.ป.). แหล่งที่มา:
<http://www.midnightuniv.org/midnight2545/document95264.html>
[19 ธันวาคม 2552]
- สำนักงานโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ, คำแปลสนธิสัญญา-
ระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร[ออนไลน์],
(ม.ป.ป.).แหล่งที่มา <http://www.rspg.org/itpgr1.htm> [1 ตุลาคม 2552]
- อนุช อภาภิรม. ประเทศไทยกับมหาอำนาจโลก: การแสวงหาความสัมพันธ์ใหม่ที่ซ่อนตัวอยู่.
กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2545.
- อรรธมภา รัตนมณี. ปัญหาการใช้ความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า
(TRIPs) และอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ (CBD) ในการคุ้มครอง
ทรัพยากรชีวภาพ : ศึกษาปัญหาโครงสร้างตลาดทางชีว
ภาพ. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,
2551.
- อิศราวดี ชำนาญกิจ, New World Order การจัดระเบียบโลกใหม่ที่ผู้นำควรรู้ [ออนไลน์], 2552.
แหล่งที่มา: <http://leadership.exteen.com/20090420/new-world-order>
[1 พฤศจิกายน 2552]
- เอกชนแข็งชิงแก้ปัญหาวีจีเอ็มโอในไร่นา ไบโอดีเอระดมสมองอภิสิทธิ์ทาง [ออนไลน์], 2551.แหล่งที่มา:
<http://www.phtnet.org/news51/view-news.asp?nid=37> [14 มกราคม 2551]
- เอเอสทีวีผู้จัดการออนไลน์, สหรัฐฯตีวงกว้างวีจีเอ็มโอสารเทคโนโลยีชีวภาพสมัยใหม่
ในสังคมไทย[ออนไลน์],2552 .แหล่งที่มา
<http://www.manager.co.th/Science/ViewNews.aspx?NewsID=9520000120814>
[25 มกราคม 2553]
- เอเอสทีวีผู้จัดการออนไลน์, คนใต้แห่ปลูก “ยาง - ปาล์ม” ทำที่นาหาย 6 แสนไร่[ออนไลน์] ,
20 มิถุนายน 2549 . แหล่งที่มา
<http://www.manager.co.th/Local/ViewNews.aspx?NewsID=9490000079999>
[2009, December 19])
- เอเอสทีวีผู้จัดการออนไลน์, มะละกอจีเอ็มโอให้บทเรียน สังคมไทยไร้ระเบียบ-ขาดเครื่องมือจัดการ
ปัญหา[ออนไลน์],2551. แหล่งที่มา

<http://manager.co.th/Science/ViewNews.aspx?NewsID>

=9510000122812[7 ตุลาคม 2553]

เอเอสทีวีผู้จัดการออนไลน์, เผยปี 52 ปลูกพืชจีเอ็มโอเชิงการค้าขยายตัว 7% "จีน" ว่าที่ยักษ์ใหญ่
ต่อจากสหรัฐฯ[ออนไลน์], 2553. แหล่งที่มา

<http://manager.co.th/Science/ViewNews.aspx?NewsID>

=9530000031879 [7 ตุลาคม 2553]

เอเอสทีวีผู้จัดการออนไลน์, โลกออนไลน์[ออนไลน์], (ม.ป.ป.). แหล่งที่มา

<http://manager.co.th/Science/ViewNews.aspx?NewsID=9530000110921>

[7 ตุลาคม 2552]

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาษาอังกฤษ

Andersen, Regine. FAO and the Management of Plant Genetic Resources. London : Earthscan Publications, 2003.

Association for the Study of Peak Oil, peakoil [Online]. (n.d.). Available from: <http://www.peakoil.net/> [2010, August 24]

Brahmi, Pratibha, Saxena, Sanjeev, and Dhillon, B.S. . The Protection of Plant Varieties and Farmers' Rights Act of India. *current science* vol.86, no. 3 (2004, FEBRUARY 10) : 394.

CGIAR, CGIAR and Genebanks [Online].(n.d.). Available from: <http://www.cgiar.org/impact/genebanksdatabases.html> [2010, March 6]

CFR, CFR Membership [Online]. (n.d.). Available from: www.cfr.org [2010, January 27]

FAO, INTERNATIONAL UNDERTAKING ON PLANT GENETIC RESOURCES, Resolution 8/83 Twenty-second Session of the FAO Conference, Rome, 1983 [Online]. (n.d.). Available from: <ftp://ftp.fao.org/ag/cgrfa/Res/C8-83E.pdf> [2010, January 5]

FAO. Report of the conference of FAO, Twenty-fifth Session. Rome. 11-29 November 1989 [Online]. (n.d.) . Available from: <http://www.fao.org/docrep/x5588e/x5588e00.HTM> [2010, January 7]

FAO. History of the Treaty [Online]. (n.d.). Available from: ftp://ftp.fao.org/ag/agp/planttreaty/factsheets/fs01_en.pdf [2009, October 10]

FAO, International Treaty on Plant Genetic Resources for Food and Agriculture [Online]. (n.d.). Available from: http://www.planttreaty.org/texts_en.htm [2010, January 10]

FAO. The State of Food Insecurity in the World 2008 [Online]. 2008. Available from: <http://www.fao.org/docrep/011/i0291e/i0291e00.htm> [2010, January 10]

- FAO. INTERNATIONAL TREATY ON PLANT GENETIC RESOURCES FOR FOOD AND AGRICULTURE [Online], (n.d.). Available from:
<http://www.fao.org/legal/treaties/033s-e.htm> [2009, December 19]
- FAO, The State of the World's Plant Genetic Resources for Food and Agriculture [Online], (n.d.). Available from:
<http://www.fao.org/ag/AGP/AGPS/PGRFA/pdf/swrfull.pdf> [2009, December19]
- FAO. Parties: 123 [Online]. (n.d.). Available from:
<http://www.fao.org/legal/treaties/033s-e.htm> [2009, December 19]
- FAO. Biodiversity Preserved: in situ and ex situ; CGIAR [Online]. (n.d.). Available from:
<http://www.fao.org/FOCUS/E/96/06/04-e.htm> [2010, March 3.]
- FAO, INTERNATIONAL UNDERTAKING ON PLANT GENETIC RESOURCES, Resolution 4/89 Twenty-fifth Session of the FAO Conference, Rome, 1989 [Online]. (n.d.). Available from: <ftp://ftp.fao.org/ag/cgrfa/Res/C4-89E.pdf> [2010, January 5]
- FAO. INTERNATIONAL UNDERTAKING ON PLANT GENETIC RESOURCES, Resoluti4on 3/91 Twenty-sixth Session of the FAO Conference, Rome, 1991 [Online]. (n.d.). Available from:
<ftp://ftp.fao.org/ag/cgrfa/Res/C3-91E.pdf> [2010, January 5]
- FAO, INTERNATIONAL UNDERTAKING ON PLANT GENETIC RESOURCES, Resolution 4/89 Twenty-fifth Session of the FAO Conference, Rome, 1989 [Online]. (n.d.). Available from:
<ftp://ftp.fao.org/ag/cgrfa/Res/C4-89E.pdf> [2010, January 5]
- FAO. INTERNATIONAL UNDERTAKING ON PLANT GENETIC RESOURCES, Resolution 5/89 Twenty-fifth Session of the FAO Conference, Rome, 1989 [Online]. (n.d.). Available from: <ftp://ftp.fao.org/ag/cgrfa/res/c5-89e.pdf> [2010, January 5]
- Food and Agriculture Organization of the United Nations. The State of Food Insecurity in the World 2008 .Rome: FAO, 2008, pp. 6-13.

GRAIN, a small international non-profit organisation .THE INTERNATIONAL TREATY ON PLANT GENETIC RESOURCES A challenge for Asia [Online]. 2002. Available from: <http://www.grain.org/briefings/?id=37> [2010, February 15]

Ramanna, Anitha. Farmers' Rights in India. India : University of Pune, 2006.

grain legumes, international Treaty on Plant Genetic Resources for Food and Agriculture [Online]. 2006. Available from: http://www.grainlegumes.com/index.php/aep_fr/latest_news/international_treaty_on_plant_genetic_resources [2009, December 17]

IISD. NEGOTIATIONS ON THE INTERNATIONAL TREATY ON PLANT GENETIC RESOURCES FOR FOOD AND AGRICULTURE: 30 OCTOBER – 3 NOVEMBER 2001. Earth Negotiations Bulletin Vol. 9 No. 213 (2001, November 5): 1.

iisd Reporting Service, Third session of the Governing Body of the International Treaty on Plant Genetic Resources for Food and Agriculture [Online]. 2009. Available from: <http://www.iisd.ca/biodiv/itpgrgb3/> [2010, March 29]

Moore, Geraid, and Tymowski, Witold. Explanatory Guide to the treaty on Planetic Resources for Food and Agriculture. Switzerland: IUCN, 2005.

Mooney, P. . The Law of the Seed, Another Development and Plant Genetic Resources. (n.p.) : Development Dialogue, 1983.

N.Balaam, David, Veseth, Michael. Introduction to international political economy . N.J. : Prentice Hall, 1949.

the International Institute for Sustainable Development (IISD). THIRD SESSION OF THE GOVERNING BODY OF THE INTERNATIONAL TREATY ON PLANT GENETIC RESOURCES FOR FOOD AND AGRICULTURE: 1-5 JUNE 2009. Earth Negotiations Bulletin Vol. 9 No. 466 (2009, June 1) : 1-2.

ภาคผนวก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก

ตารางที่: 19 รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

อันดับ	ชื่อ/ตำแหน่ง	องค์กร	วันสัมภาษณ์
1.	พรชัย จุฑามาศ	รองผอ.โครงการ อนุรักษ์พันธุกรรมพืช อันเนื่องมาจาก พระราชดำริฯ	8 กุมภาพันธ์ 2553
2.	วิฑูรย์ เลี่ยนจำรูญ	ผอ.มูลนิธิชีววิถี	3 กุมภาพันธ์ 2553
3.	บัณฑิต เศรษฐศิริโรตม์	บัณฑิต เศรษฐศิริโรตม์ ผู้ประสานงานMEAs Watchสกว.,ผอ. สถาบันธรรมรัฐฯ	8 มกราคม 2553
4.	วิวัฒน์ ศัลยกำธร	ผอ.ศูนย์เรียนรู้ การเกษตรมาบเือง บ้านบึง จ.ชลบุรี	7 กุมภาพันธ์ 2553

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประเด็นสัมภาษณ์ในหัวข้อสนธิสัญญาระหว่างต่างประเทศว่าด้วยITPGR กับผลกระทบที่
พึงจะเกิดขึ้นต่อประเทศไทย

1. สาเหตุที่แท้จริงของการเกิดสนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยพันธกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร(ITPGR)
2. ปฏิสัมพันธ์ในการตั้งภาคีสมาชิกเข้าร่วมในสนธิสัญญาฉบับนี้
3. ผลที่พึงจะกระทบต่อประเทศไทย

3.1 สิทธิเกษตรกร (Farmer's Rights) เป็นอย่างไร ได้หรือเสียประโยชน์จากสนธิสัญญา ITPGR

3.2 บทบาทของITPGRจะช่วยส่งเสริมหรือบั่นทอนความมั่นคงทางอาหารของประเทศไทย

3.3 การเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศหรือโลกร้อนซึ่งกระทบต่อประเทศไทยด้วย ถ้ายอมรับ ITPGR เข้าเติมผลกระทบต่อประเทศไทยตามมาหรือไม่ อย่างไร

3.4 ทุนนิยมข้ามชาติ โดยเฉพาะจากสหรัฐอเมริกา(กรณีของสหรัฐฯจะวิเคราะห์เจาะลึกลงไปว่า จากการทำเศรษฐกิจของสหรัฐฯตกต่ำลงจะจูงใจให้สหรัฐฯหันมาเน้นR&Dทางด้านเกษตรเพื่อช่วยฟื้นฟูเศรษฐกิจมากขึ้นหรือไม่ รวมทั้งจะวิเคราะห์ว่า สหรัฐฯจะหันมาผลักดันพืชGMOมากขึ้นหรือไม่อย่างไร) จะใช้ ITPGR เข้าควบคุมและแสวงหาผลประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพของไทยได้หรือไม่อย่างไร

3.5 การเข้าถึงเมล็ดพันธุ์และแบ่งปันผลประโยชน์(Access and Benefit-sharing)เป็นอย่างไร ประเทศไทยได้เปรียบหรือเสียเปรียบอย่างไร

3.6 ความพร้อมของไทยในด้านต่างๆ เช่น บุคลากร กฎหมาย ฯลฯเป็นอย่างไร ได้เปรียบหรือเสียเปรียบอย่างไร

3.7 อื่นๆ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ข

ภาคผนวก 1

สนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและ
การเกษตร*

International Treaty on Plant Genetic Resources for Food and Agriculture

PREAMBLE

The Contracting Parties,

Convinced of the special nature of plant genetic resources for food and agriculture, their distinctive features and problems needing distinctive solutions;

Alarmed by the continuing erosion of these resources;

Cognizant that plant genetic resources for food and agriculture are a common concern of all countries, in that all countries depend very largely on plant genetic resources for food and agriculture that originated elsewhere;

Acknowledging that the conservation, exploration, collection, characterization, evaluation and documentation of plant genetic resources for food and agriculture are essential in meeting the goals of the Rome Declaration on World Food Security and the World Food Summit Plan of Action and for sustainable agricultural development for this and future generations, and that the capacity of developing countries and countries with economies in transition to undertake such tasks needs urgently to be reinforced;

Noting that the Global Plan of Action for the Conservation and Sustainable Use of Plant Genetic Resources for Food and Agriculture is an internationally agreed framework for such activities;

Acknowledging further that plant genetic resources for food and agriculture are the raw material indispensable for crop genetic improvement, whether by means of farmers' selection, classical plant breeding or modern biotechnologies, and are essential in adapting to unpredictable environmental changes and future human needs;

สนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร

(International Treaty on Plant Genetic Resources for Food and Agriculture) *

อารัมภบท

ภาคีสมาชิก

เชื่อถือ ในความพิเศษตามธรรมชาติของทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร ลักษณะเฉพาะของพืชเหล่านั้น และปัญหาที่ต้องการทางออกที่ชัดเจน

เตือน ถึงการร่อยหรอลงของทรัพยากรดังกล่าว

ทราบ ว่าทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร เป็นธุระร่วมกันของทุกประเทศ เนื่องจากทุกประเทศต้องพึ่งพาทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร ซึ่งก่อกำเนิดในที่อื่น ๆ เป็นอย่างมาก

รับรู้ ว่าการอนุรักษ์ การสำรวจ การรวบรวม การแยกแยะลักษณะ การประเมินคุณค่า และการรวบรวมเป็นเอกสารเกี่ยวกับทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร เป็นสิ่งที่จำเป็น เพื่อให้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายของปฏิญญากรุงโรมว่าด้วยความมั่นคงทางอาหารของโลก (Rome Declaration on World Food Security) และของแผนการดำเนินงานของการประชุมสุดยอด (World Food Summit Plan of Action) ว่าด้วยอาหารโลก และเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนทางการเกษตรเพื่อคนรุ่นนี้และรุ่นต่อไป รวมถึงความสามารถของประเทศกำลังพัฒนา และประเทศที่กำลังอยู่ในช่วงการปรับตัวทางเศรษฐกิจในการอาสาดำเนินการนี้จำเป็นต้องเสริมความเข้มแข็งโดยด่วน

จดจำ ว่าแผนการดำเนินงานทั่วโลกเพื่อการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนซึ่งทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร (Global Plan of Action for the Conservation and Sustainable Use of Plant Genetic Resources for Food and Agriculture) เป็นกรอบการดำเนินงานของกิจกรรมดังกล่าวที่ได้ตกลงกันไว้ในระดับนานาชาติ

รับรู้คืบหน้า ว่าทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร เป็นวัตถุดิบที่ขาดไม่ได้สำหรับการส่งเสริมให้พันธุกรรมของพืชเพื่อการเพาะปลูกดีขึ้น ไม่ว่าจะโดยการคัดสรรโดยเกษตรกร การปรับปรุงพันธุ์พืชแบบดั้งเดิม หรือเทคโนโลยีชีวภาพสมัยใหม่ และเป็นสิ่งจำเป็นในการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงที่ไม่อาจคาดหมายได้ของสิ่งแวดล้อม และความจำเป็นของมนุษย์ในวันนี้

*โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ, คำแปลสนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร [ออนไลน์], (ม.ป.ป.). แหล่งที่มา:

<http://www.rspg.org/itpgr1.htm> [1 ตุลาคม 2552]

Affirming that the past, present and future contributions of farmers in all regions of the world, particularly those in centres of origin and diversity, in conserving, improving and making available these resources, is the basis of Farmers' Rights;

Affirming also that the rights recognized in this Treaty to save, use, exchange and sell farm-saved seed and other propagating material, and to participate in decision-making regarding, and in the fair and equitable sharing of the benefits arising from, the use of plant genetic resources for food and agriculture, are fundamental to the realization of Farmers' Rights, as well as the promotion of Farmers' Rights at national and international levels;

Recognizing that this Treaty and other international agreements relevant to this Treaty should be mutually supportive with a view to sustainable agriculture and food security;

Affirming that nothing in this Treaty shall be interpreted as implying in any way a change in the rights and obligations of the Contracting Parties under other international agreements;

Understanding that the above recital is not intended to create a hierarchy between this Treaty and other international agreements;

Aware that questions regarding the management of plant genetic resources for food and agriculture are at the meeting point between agriculture, the environment and commerce, and convinced that there should be synergy among these sectors;

Aware of their responsibility to past and future generations to conserve the World's diversity of plant genetic resources for food and agriculture;

Recognizing that, in the exercise of their sovereign rights over their plant genetic resources for food and agriculture, states may mutually benefit from the creation of an effective multilateral system for facilitated access to a negotiated selection of these resources and for the fair and equitable sharing of the benefits arising from their use;
and

Desiring to conclude an international agreement within the framework of the Food and Agriculture Organization of the United Nations, hereinafter referred to as FAO, under Article XIV of the FAO Constitution;

Have agreed as follows:

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ยืนยันว่าการช่วยเหลือของเกษตรกรทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคตในทุกภูมิภาคทั่วโลก โดยเฉพาะกลุ่มที่อยู่ในแถบศูนย์กลางก่อกำเนิดและความหลากหลาย ในการอนุรักษ์ ส่งเสริมให้ดีขึ้น และทำให้ดำรงอยู่ซึ่งทรัพยากรเหล่านี้ บนพื้นฐานแห่งสิทธิเกษตรกร

ยืนยันเพิ่มเติม ว่าสิทธิในการเก็บรักษา ใช้ แลกเปลี่ยน และขาย เมล็ดพันธุ์ที่เก็บไว้ใช้ในไร่ (farm-saved seed) และส่วนขยายพันธุ์ (propagating material) ที่ได้รับการรับรองภายใต้สนธิสัญญานี้ และในการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับ และในการแบ่งปันอย่างเป็นธรรมและเท่าเทียมกัน ซึ่งผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น จากการใช้ ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร เป็นมรดกของมนุษยชาติให้เกิดความสำนึกในสิทธิเกษตรกร เช่นเดียวกับเป็นการส่งเสริมสิทธิเกษตรกรทั้งในระดับชาติ และนานาชาติ

รับรอง ว่าสนธิสัญญานี้และข้อตกลงระหว่างประเทศอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสนธิสัญญานี้ควรจะสนับสนุนซึ่งกันและกันในมุมมองเพื่อการเกษตรที่ยั่งยืน และความมั่นคงทางอาหาร

ยืนยัน ว่าไม่มีอะไรในสนธิสัญญานี้ที่จะต้องได้รับการตีความไปในทางที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสิทธิและพันธกรณีของภาคีสมาชิกภายใต้ข้อตกลงระหว่างประเทศอื่น ๆ

เข้าใจ ว่าอาชญากรรมข้ามต้นมิได้มุ่งหมายจะสร้างลำดับศักดิ์ระหว่างสนธิสัญญานี้กับข้อตกลงระหว่างประเทศอื่น ๆ

ทราบ ว่าปัญหาเกี่ยวกับการจัดการ ที่ อยู่ในจุดตัดระหว่างการเกษตร สิ่งแวดล้อม และการพาณิชย์ และเชื่อว่าจะจะมีการผูกสัมพันธ์ (synergy) ในท่ามกลางภาคต่าง ๆ เหล่านี้

ทราบ ถึงความรับผิดชอบของพวกเขาที่มีต่อคนรุ่นก่อน และคนรุ่นต่อไปที่จะต้องรักษาไว้ซึ่งความหลากหลายของโลกใน ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร

รับรอง ว่าในการใช้สิทธิอธิปไตย (sovereign rights) เหนือทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร นั้น รัฐอาจจะได้รับประโยชน์ร่วมกันจากการสร้างสรรค์ระบบพหุภาคี (multilateral system) เพื่ออำนวยความสะดวกในการเข้าถึงทรัพยากรที่ได้ตกลงเลือกสรรกันไว้ และเพื่อการแบ่งปันอย่างเป็นธรรมและเท่าเทียมกันซึ่งผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการใช้ทรัพยากรเหล่านั้น และประสงค์ ที่จะสรุปผลข้อตกลงระหว่างประเทศภายใต้กรอบการดำเนินงานภายใต้องค์การอาหารและการเกษตรแห่งองค์การสหประชาชาติ (Food and Agriculture Organization of the United Nations) ซึ่งต่อไปนี้จะเรียกว่า เอฟเอโอ (FAO) ภายใต้มาตรา 14 แห่งธรรมนูญของเอฟเอโอ ได้ตกลงกันดังต่อไปนี้

PART I – INTRODUCTION

Article 1 – Objectives

1.1 The objectives of this Treaty are the conservation and sustainable use of plant genetic resources for food and agriculture and the fair and equitable sharing of the benefits arising out of their use, in harmony with the Convention on Biological Diversity, for sustainable agriculture and food security.

1.2 These objectives will be attained by closely linking this Treaty to the Food and Agriculture Organization of the United Nations and to the Convention on Biological Diversity.

Article 2 – Use of terms

For the purpose of this Treaty, the following terms shall have the meanings hereunder assigned to them. These definitions are not intended to cover trade in commodities:

"*In situ* conservation" means the conservation of ecosystems and natural habitats and the maintenance and recovery of viable populations of species in their natural surroundings and, in the case of domesticated or cultivated plant species, in the surroundings where they have developed their distinctive properties.

"*Ex situ* conservation" means the conservation of plant genetic resources for food and agriculture outside their natural habitat.

"Plant genetic resources for food and agriculture" means any genetic material of plant origin of actual or potential value for food and agriculture.

"Genetic material" means any material of plant origin, including reproductive and vegetative propagating material, containing functional units of heredity.

"Variety" means a plant grouping, within a single botanical taxon of the lowest known rank, defined by the reproducible expression of its distinguishing and other genetic characteristics.

ส่วนที่ 1 บทนำ

มาตรา 1 วัตถุประสงค์

- 1.1 วัตถุประสงค์ของสนธิสัญญานี้คือ การอนุรักษ์และใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร และการแบ่งปันอย่างเป็นธรรมและเท่าเทียมกันซึ่งผลประโยชน์ ซึ่งเกิดจากการใช้ทรัพยากรนั้น โดยประสานกับอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ เพื่อการเกษตรที่ยั่งยืน และความมั่นคงทางอาหาร
- 1.2 วัตถุประสงค์เหล่านี้จะบรรลุได้โดยการเชื่อมโยงสนธิสัญญานี้ให้ใกล้ชิดกับองค์การอาหารและการเกษตรแห่งองค์การสหประชาชาติ และอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ

มาตรา 2 การใช้คำศัพท์

เพื่อความประสงค์ของสนธิสัญญานี้คำศัพท์ต่อไปนี้จะมีความหมายดังที่กำหนดไว้ในที่นี้ นิยามเหล่านี้มิได้มีความมุ่งหมายที่จะครอบคลุมถึงการค้าขายสินค้า

“การอนุรักษ์ในถิ่นที่อยู่” (In situ conservation) หมายความว่า การอนุรักษ์ระบบนิเวศน์และถิ่นที่อยู่ตามธรรมชาติ และการบำรุงรักษาและการนำกลับคืนมาซึ่งประชากรซึ่งสามารถมีชีวิตรอยู่ได้ของชนิดพันธุ์ (species) ในสภาพแวดล้อมธรรมชาติ และในกรณีของชนิดพันธุ์พืชที่นำมาปลูกเลี้ยงหรือเพาะปลูก (domesticated or cultivated) ในสภาพแวดล้อมซึ่งชนิดพันธุ์เหล่านั้นได้พัฒนาคุณสมบัติพิเศษขึ้นมา

“การอนุรักษ์นอกถิ่นที่อยู่” (Ex situ conservation) หมายความว่า การอนุรักษ์ ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร นอกถิ่นที่อยู่ตามธรรมชาติ

“ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร” (Plant genetic resources for food and agriculture) หมายความว่า วัสดุทางพันธุกรรม (genetic material) ซึ่งกำเนิดจากพืชและมีคุณค่าจริงหรือมีศักยภาพที่จะมีคุณค่าแก่อาหารและการเกษตร

“วัสดุทางพันธุกรรม” (Genetic Material) หมายความว่า วัสดุที่กำเนิดจากพืช รวมถึง ส่วนขยายพันธุ์แบบใช้เพศและไม่ใช้เพศ ที่บรรจุไว้ซึ่งหน่วยที่มีหน้าที่สืบลักษณะของพันธุ์ (functional units of heredity)

“พันธุ์พืช” (Variety) หมายความว่า กลุ่มของพืช ในหน่วยที่เล็กที่สุดทางอนุกรมวิธานเดี่ยว (single botanical taxon) ที่เล็กที่สุด กำหนดโดยการแสดงออกซึ่งความสามารถในการสืบทอดลักษณะเด่นและลักษณะทางพันธุกรรมอื่น ๆ

"*Ex situ* collection" means a collection of plant genetic resources for food and agriculture maintained outside their natural habitat.

"Centre of origin" means a geographical area where a plant species, either domesticated or wild, first developed its distinctive properties.

"Centre of crop diversity" means a geographic area containing a high level of genetic diversity for crop species in *in situ* conditions.

Article 3 – Scope

This Treaty relates to plant genetic resources for food and agriculture.

PART II - GENERAL PROVISIONS

Article 4 - General Obligations

Each Contracting Party shall ensure the conformity of its laws, regulations and procedures with its obligations as provided in this Treaty.

Article 5 – Conservation, Exploration, Collection, Characterization, Evaluation and Documentation of Plant Genetic Resources for Food and Agriculture

5.1 Each Contracting Party shall, subject to national legislation, and in cooperation with other Contracting Parties where appropriate, promote an integrated approach to the exploration, conservation and sustainable use of plant genetic resources for food and agriculture and shall in particular, as appropriate:

- (a) Survey and inventory plant genetic resources for food and agriculture, taking into account the status and degree of variation in existing populations, including those that are of potential use and, as feasible, assess any threats to them;

“การรวบรวมนอกถิ่นที่อยู่” (Ex situ collection) หมายความว่า การรวบรวม ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร ใวนอกถิ่นที่อยู่ตามธรรมชาติ

“ศูนย์กลางก่อกำเนิด” (Center of origin) หมายความว่า พื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่ชนิดพันธุ์พืช ไม่ว่าจะ เป็นชนิดที่ถูกเพาะเลี้ยง หรืออยู่ในสภาพป่า พัฒนาคุณสมบัติพิเศษขึ้นมาเป็นครั้งแรก

“ศูนย์กลางความหลากหลายของพืชเพื่อการเพาะปลูก” (Center of crop diversity) หมายความว่า พื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่มีความหลากหลายทางพันธุกรรมของพืชเพื่อการเพาะปลูกในสภาพในถิ่นที่อยู่ (in situ conditions) ในระดับสูง

มาตรา 3 ขอบเขต

สนธิสัญญานี้เกี่ยวข้องกับ ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร

ส่วนที่ 2 บทบัญญัติทั่วไป

มาตรา 4 พันธกรณีทั่วไป

แต่ละภาคีสมาชิกจะให้ความแน่ใจว่ากฎหมาย ข้อบังคับ และระเบียบต่าง ๆ ของตนจะสอดคล้องกับพันธกรณีตามสนธิสัญญานี้

มาตรา 5 การอนุรักษ์ การสำรวจ การรวบรวม การแยกแยะลักษณะ การประเมินคุณค่า และการ

รวบรวมเป็นเอกสารเกี่ยวกับ ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร

5.1 ภายใต้กฎหมายภายในประเทศ และในความร่วมมือกับภาคีสมาชิกอื่น ๆ เมื่อมีความเหมาะสม แต่ละภาคีสมาชิกจะส่งเสริมการเริ่มเรื่องแบบเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (integrated approach) ในการสำรวจ การอนุรักษ์ และการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนซึ่ง ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร และโดยเฉพาะ (in particular) ตามความเหมาะสมจะ

(A.) สำรวจและทำบัญชีรายการ ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร โดยคำนึงถึงสถานะและระดับของความผันแปรในประชากรที่ดำรงอยู่ รวมทั้งพวกที่มีศักยภาพในการใช้งาน และประเมินสิ่งที่มีผลคุกคามต่อทรัพยากรเหล่านั้นตามความเป็นไปได้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

(b) Promote the collection of plant genetic resources for food and agriculture and relevant associated information on those plant genetic resources that are under threat or are of potential use;

(c) Promote or support, as appropriate, farmers and local communities' efforts to manage and conserve on-farm their plant genetic resources for food and agriculture;

(d) Promote *in situ* conservation of wild crop relatives and wild plants for food production, including in protected areas, by supporting, *inter alia*, the efforts of indigenous and local communities;

(e) Cooperate to promote the development of an efficient and sustainable system of *ex situ* conservation, giving due attention to the need for adequate documentation, characterization, regeneration and evaluation, and promote the development and transfer of appropriate technologies for this purpose with a view to improving the sustainable use of plant genetic resources for food and agriculture;

(f) Monitor the maintenance of the viability, degree of variation, and the genetic integrity of collections of plant genetic resources for food and agriculture.

5.2 The Contracting Parties shall, as appropriate, take steps to minimize or, if possible, eliminate threats to plant genetic resources for food and agriculture.

Article 6 – Sustainable Use of Plant Genetic Resources

6.1 The Contracting Parties shall develop and maintain appropriate policy and legal measures that promote the sustainable use of plant genetic resources for food and agriculture.

6.2 The sustainable use of plant genetic resources for food and agriculture may include such measures as:

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- (B.) ส่งเสริมการรวบรวม ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร และข้อมูลสมทบที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรพันธุกรรมพืชที่ตกอยู่ภายใต้การคุกคาม หรือที่มีศักยภาพในการทำงาน
- (C.) ส่งเสริม หรือสนับสนุน ตามความเหมาะสม ความพยายามที่จะจัดการและอนุรักษ์ ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร ในแปลงของเกษตรกรและชุมชนท้องถิ่น
- (D.) ส่งเสริมการอนุรักษ์ในถิ่นที่อยู่ซึ่งกลุ่มพืชป่าที่นำมาเพื่อการเพาะปลูก (wild crop relatives) และพืชป่าสำหรับการผลิตอาหาร รวมทั้งในพื้นที่คุ้มครอง โดยให้การสนับสนุนความพยายามของคนพื้นเมืองและชุมชนท้องถิ่นนอกเหนือจากสิ่งอื่น ๆ (inter alia)
- (E.) ร่วมมือในการส่งเสริมการพัฒนาระบบการอนุรักษ์นอกถิ่นที่อยู่ที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน โดยให้ความเอาใจใส่ตามสมควรต่อความจำเป็นในการรวบรวมเป็นเอกสาร การแยกแยะลักษณะการก่อร่างขึ้นใหม่ และการประเมินคุณค่าอย่างพอเพียง และส่งเสริมพัฒนาและการถ่ายโอนเทคโนโลยีที่เหมาะสมเพื่อความประสงค์ดังกล่าวโดยมีมุมมองที่จะทำให้การใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนซึ่ง ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร ึ้น
- (F.) ใ้รางวัลในการบำรุงรักษาความสามารถในการมีชีวิตอยู่ได้ ระดับความผันแปร ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของพันธุกรรม (genetic integrity) ของการรวบรวม ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร

5.2 ภาคีสมาชิกจะก้าวรนำ (take steps) ตามความเหมาะสม เพื่อลด หรือหากเป็นไปได้กำจัด การคุกคามต่อ ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร

มาตรา 6 การใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนซึ่งทรัพยากรพันธุกรรมพืช

6.1 ภาคีสมาชิกจะพัฒนาและรักษาไว้ซึ่งนโยบายและมาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมในการ ส่งเสริมการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนซึ่ง ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร

6.2 การใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนซึ่ง ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร อาจจจะรวมไว้ซึ่งมาตรการ เช่น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

(a) pursuing fair agricultural policies that promote, as appropriate, the development and maintenance of diverse farming systems that enhance the sustainable use of agricultural biological diversity and other natural resources;

(b) strengthening research which enhances and conserves biological diversity by maximizing intra- and inter-specific variation for the benefit of farmers, especially those who generate and use their own varieties and apply ecological principles in maintaining soil fertility and in combating diseases, weeds and pests;

(c) promoting, as appropriate, plant breeding efforts which, with the participation of farmers, particularly in developing countries, strengthen the capacity to develop varieties particularly adapted to social, economic and ecological conditions, including in marginal areas;

(d) broadening the genetic base of crops and increasing the range of genetic diversity available to farmers;

(e) promoting, as appropriate, the expanded use of local and locally adapted crops, varieties and underutilized species;

(f) supporting, as appropriate, the wider use of diversity of varieties and species in on-farm management, conservation and sustainable use of crops and creating strong links to plant breeding and agricultural development in order to reduce crop vulnerability and genetic erosion, and promote increased world food production compatible with sustainable development; and

(g) reviewing, and, as appropriate, adjusting breeding strategies and regulations concerning variety release and seed distribution.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- (A.) ดำเนินตามนโยบายการเกษตรที่เป็นธรรมอันจะส่งเสริม ตามความเหมาะสม การพัฒนาและการบำรุงรักษาความหลากหลายของระบบการเพาะปลูกเพื่อเพิ่มพูนการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน ซึ่งความหลากหลายทางชีวภาพทางการเกษตรและทรัพยากรธรรมชาติอื่น ๆ
- (B.) ทำให้มั่นคงซึ่งงานวิจัยที่เพิ่มพูนและอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพโดยการเพิ่มความจำเพาะภายในและระหว่างความผันแปรเพื่อผลประโยชน์ของเกษตรกร โดยเฉพาะกลุ่มที่ก่อให้เกิดและใช้พันธุ์ของตน และประยุกต์หลักการทางนิเวศวิทยาในการรักษาความอุดมสมบูรณ์ของดิน และในการต่อสู้กับเชื้อโรค วัชพืช และสัตว์รบกวน
- (C.) ส่งเสริม ตามความเหมาะสม ความพยายามในการปรับปรุงพันธุ์ โดยการมีส่วนร่วมของเกษตรกร โดยเฉพาะในประเทศกำลังพัฒนา ที่ทำให้ความสามารถในการพัฒนาพันธุ์เข้มแข็งขึ้น โดยเฉพาะการปรับตัวให้เข้ากับสภาพสังคม เศรษฐกิจ และนิเวศวิทยา รวมทั้งในบริเวณที่เป็นจุดเชื่อมต่อ (พรมแดน) (marginal)
- (D.) ขยายฐานพันธุกรรมของพืชเพื่อการเพาะปลูก และเพิ่มขอบเขตของความหลากหลายในพันธุกรรมที่มีไว้เพื่อเกษตรกร
- (E.) ส่งเสริม ตามความเหมาะสม การใช้แบบขยายผลซึ่งพืชเพื่อการเพาะปลูก พันธุ์พืช และชนิดพันธุ์ที่ไม่ค่อยถูกใช้งานทั้งที่เป็นพืชพื้นเมือง และพืชที่ดัดแปลงให้เข้ากับสภาพท้องถิ่น
- (F.) สนับสนุน ตามความเหมาะสม การใช้ความหลากหลายของพันธุ์และชนิดพันธุ์ในวงกว้างขึ้นในการจัดการในแปลง การอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนซึ่งพืชเพื่อการเพาะปลูก และสร้างการเชื่อมโยงที่เข้มแข็งไปยังการปรับปรุงพันธุ์และการพัฒนาทางการเกษตรเพื่อลดความเปราะบางของพืชเพื่อการเพาะปลูกและความร่อยหรอลงของพันธุกรรม และส่งเสริมการเพิ่มผลผลิตอาหารของโลกที่สอดคล้องกับการพัฒนาที่ยั่งยืน และ
- (G.) พิจารณา และ ตามความเหมาะสม ปรับยุทธศาสตร์การปรับปรุงพันธุ์ และข้อบังคับเกี่ยวกับการปลดปล่อยพันธุ์และการกระจาย (จำหน่าย) เมล็ดพันธุ์

Article 7 – National Commitments and International Cooperation

7.1 Each Contracting Party shall, as appropriate, integrate into its agriculture and rural development policies and programmes, activities referred to in Articles 5 and 6, and cooperate with other Contracting Parties, directly or through FAO and other relevant international organizations, in the conservation and sustainable use of plant genetic resources for food and agriculture.

7.2 International cooperation shall, in particular, be directed to:

- (a) establishing or strengthening the capabilities of developing countries and countries with economies in transition with respect to conservation and sustainable use of plant genetic resources for food and agriculture;
- (b) enhancing international activities to promote conservation, evaluation, documentation, genetic enhancement, plant breeding, seed multiplication; and sharing, providing access to, and exchanging, in conformity with Part IV, plant genetic resources for food and agriculture and appropriate information and technology;
- (c) maintaining and strengthening the institutional arrangements provided for in Part V; and
- (d) implement the funding strategy of Article 18.

Article 8 – Technical Assistance

The Contracting Parties agree to promote the provision of technical assistance to Contracting Parties, especially those that are developing countries or countries with economies in transition, either bilaterally or through the appropriate international organizations, with the objective of facilitating the implementation of this Treaty.

มาตรา 7 ข้อผูกมัดภายในประเทศและความร่วมมือระหว่างประเทศ

7.1 แต่ละภาคีสมาชิกจะ ตามความเหมาะสม รวมเอาไว้ในนโยบายและรายการการพัฒนาการเกษตรและชนบท ซึ่งกิจกรรมที่อ้างถึงไว้ในมาตรา 5 และ 6 และร่วมมือกับภาคีสมาชิกอื่น โดยตรงและโดยผ่านทาง เอฟเอโอ และองค์การระหว่างประเทศอื่นที่เกี่ยวข้อง ในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนซึ่ง ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร

7.2 ความร่วมมือระหว่างประเทศจะ โดยเฉพาะ มุ่งไปเพื่อ

(A.) สร้าง หรือทำให้มั่นคงขึ้นซึ่งความสามารถของ ประเทศกำลังพัฒนา และประเทศที่กำลังอยู่ในช่วงการปรับตัวทางเศรษฐกิจ ในเรื่องการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนซึ่ง ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร

(B.) เพิ่มพูนกิจกรรมระหว่างประเทศเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ การประเมินคุณค่า การรวบรวมเป็นเอกสาร การทำให้พันธุกรรมดีขึ้น การปรับปรุงพันธุ์ การเพิ่มจำนวนเมล็ดพันธุ์ และการแบ่งปัน การเปิดช่องให้เข้าถึง การแลกเปลี่ยน โดยสอดคล้องกับส่วนที่ 4 ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร และข้อมูลที่เหมาะสม และเทคโนโลยี

(C.) รักษา และทำให้มั่นคงขึ้นซึ่งการเตรียมการจัดการสถาบันที่เปิดช่องไว้ในส่วนที่ 5 และ

(D.) ดำเนินการตามกลยุทธ์ด้านกองทุนตามมาตรา 18

มาตรา 8 ความช่วยเหลือทางเทคนิค

ภาคีสมาชิกตกลงที่จะส่งเสริมการจัดเตรียมความช่วยเหลือทางเทคนิคแก่ภาคีสมาชิก โดยเฉพาะกลุ่มที่เป็น ประเทศกำลังพัฒนา และประเทศที่กำลังอยู่ในช่วงการปรับตัวทางเศรษฐกิจ ไม่ว่าจะ เป็นแบบทวิภาคี หรือผ่านทางองค์การระหว่างประเทศที่เหมาะสม โดยวัตถุประสงค์เพื่ออำนวยความสะดวกในการดำเนินการตามสนธิสัญญานี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

PART III - FARMERS' RIGHTS

Article 9 – Farmers' Rights

9.1 The Contracting Parties recognize the enormous contribution that the local and indigenous communities and farmers of all regions of the world, particularly those in the centres of origin and crop diversity, have made and will continue to make for the conservation and development of plant genetic resources which constitute the basis of food and agriculture production throughout the world.

9.2 The Contracting Parties agree that the responsibility for realizing Farmers' Rights, as they relate to plant genetic resources for food and agriculture, rests with national governments. In accordance with their needs and priorities, each Contracting Party should, as appropriate, and subject to its national legislation, take measures to protect and promote Farmers' Rights, including:

- (a) protection of traditional knowledge relevant to plant genetic resources for food and agriculture;
- (b) the right to equitably participate in sharing benefits arising from the utilization of plant genetic resources for food and agriculture; and
- (c) the right to participate in making decisions, at the national level, on matters related to the conservation and sustainable use of plant genetic resources for food and agriculture.

9.3 Nothing in this Article shall be interpreted to limit any rights that farmers have to save, use, exchange and sell farm-saved seed/propagating material, subject to national law and as appropriate.

PART IV - THE MULTILATERAL SYSTEM OF ACCESS AND BENEFIT-SHARING

Article 10 – Multilateral System of Access and Benefit-sharing

10.1 In their relationships with other States, the Contracting Parties recognize the sovereign rights of States over their own plant genetic resources for food and agriculture, including that the authority to determine access to those resources rests with national governments and is subject to national legislation.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ส่วนที่ 3 สิทธิเกษตรกร

มาตรา 9 สิทธิเกษตรกร

9.1 ภาคีสมาชิกรับรองการช่วยเหลืออย่างใหญ่หลวงที่ชุมชนท้องถิ่นและพื้นเมือง และเกษตรกรในทุกภูมิภาคทั่วโลก โดยเฉพาะกลุ่มที่อยู่ในแถบศูนย์กลางก่อกำเนิดและความหลากหลายของพืชเพื่อการเพาะปลูก ได้ทำและจะดำเนินต่อไปเพื่อทำการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรพันธุกรรมพืชซึ่งประกอบกันขึ้นเป็นพื้นฐานของการผลิตอาหารและการเกษตรทั่วโลก

9.2 ภาคีสมาชิกตกลงว่าความรับผิดชอบในการสร้างสำนึกในสิทธิเกษตรกร ซึ่งเกี่ยวข้องกับทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร ขึ้นอยู่กับรัฐบาลของประเทศต่าง ๆ โดยสอดคล้องกับความจำเป็นและลำดับความสำคัญ แต่ละภาคีสมาชิกควร ตามความเหมาะสม และภายใต้กฎหมายภายในประเทศ ใช้มาตรการในการคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิเกษตรกร รวมทั้ง

(A.) การคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับ ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร

(B.) สิทธิที่จะมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดจากการใช้ ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร และ

(C.) สิทธิที่จะมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในระดับชาติ ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนซึ่ง ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร

9.3 ไม่มีอะไรในมาตรานี้จะถูกตีความไปในทางที่จะจำกัดสิทธิที่เกษตรกรมีอยู่ในการเก็บ ใช้ แลกเปลี่ยน และขายเมล็ดพันธุ์ที่เก็บไว้ใช้ในไร่ / ส่วนขยายพันธุ์ ภายใต้กฎหมายภายในประเทศ และตามความเหมาะสม

ส่วนที่ 4 ระบบพหุภาคีว่าด้วยการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์

มาตรา 10 ระบบพหุภาคีว่าด้วยการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์

10.1 ในความสัมพันธ์กับรัฐอื่น ๆ ภาคีสมาชิกรับรองว่าสิทธิอธิปไตยของรัฐเหนือ ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร ของตน รวมถึงว่าอำนาจในการกำหนดการเข้าถึง ทรัพยากรเหล่านั้นขึ้นอยู่กักรัฐบาลของประเทศต่าง ๆ และอยู่ภายใต้กฎหมายภายในประเทศ

10.2 In the exercise of their sovereign rights, the Contracting Parties agree to establish a multilateral system, which is efficient, effective, and transparent, both to facilitate access to plant genetic resources for food and agriculture, and to share, in a fair and equitable way, the benefits arising from the utilization of these resources, on a complementary and mutually reinforcing basis.

Article 11 – Coverage of the Multilateral System

11.1 In furtherance of the objectives of conservation and sustainable use of plant genetic resources for food and agriculture and the fair and equitable sharing of benefits arising out of their use, as stated in Article 1, the Multilateral System shall cover the plant genetic resources for food and agriculture listed in Annex I, established according to criteria of food security and interdependence.

11.2 The Multilateral System, as identified in Article 11.1, shall include all plant genetic resources for food and agriculture listed in Annex I that are under the management and control of the Contracting Parties and in the public domain. With a view to achieving the fullest possible coverage of the Multilateral System, the Contracting Parties invite all other holders of the plant genetic resources for food and agriculture listed in Annex I to include these plant genetic resources for food and agriculture in the Multilateral System.

11.3 Contracting Parties also agree to take appropriate measures to encourage natural and legal persons within their jurisdiction who hold plant genetic resources for food and agriculture listed in Annex I to include such plant genetic resources for food and agriculture in the Multilateral System.

11.4 Within two years of the entry into force of the Treaty, the Governing Body shall assess the progress in including the plant genetic resources for food and agriculture referred to in paragraph 11.3 in the Multilateral System. Following this assessment, the Governing Body shall decide whether access shall continue to be facilitated to those natural and legal persons referred to in paragraph 11.3 that have not included these plant genetic resources for food and agriculture in the Multilateral System, or take such other measures as it deems appropriate.

10.2 ในการใช้สิทธิอธิปไตย ภาคีสมาชิกตกลงที่จะสร้างระบบพหุภาคีซึ่งมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ และโปร่งใส ทั้งเพื่ออำนวยความสะดวกในการเข้าถึง ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่อ อาหารและการเกษตร และในการแบ่งปัน ในทางที่เป็นธรรมและเท่าเทียมกัน ซึ่งผลประโยชน์ที่เกิด จากการใช้ทรัพยากรเหล่านี้ บนพื้นฐานของการเสริมความเข้มแข็งแบบร่วมมือกันและเป็นมิตร

มาตรา 11 ขอบเขตของระบบพหุภาคี

11.1 ในการสร้างความคืบหน้าของวัตถุประสงค์ในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนซึ่ง ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร และการแบ่งปันอย่างเป็นธรรมและเท่าเทียมกัน ซึ่งผลประโยชน์ที่เกิดจากการใช้ทรัพยากรเหล่านี้ ดังที่ปรากฏอยู่ในมาตรา 1 ระบบพหุภาคีจะ ครอบคลุมถึง ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร ที่ขึ้นบัญชีไว้ในภาคผนวก 1 ซึ่ง สร้างขึ้นโดยสอดคล้องกับหลักเกณฑ์ว่าด้วยความมั่นคงทางอาหารและการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและ กัน (interdependence)

11.2 ระบบพหุภาคี ที่ระบุไว้ในมาตรา 11.1 จะรวมถึง ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและ การเกษตร ที่ขึ้นบัญชีไว้ในภาคผนวก 1 ซึ่งอยู่ภายใต้การจัดการและการควบคุมของภาคีสมาชิก และในความครอบครองของสาธารณชน โดยมุ่งมองเพื่อบรรลุถึงความเป็นไปได้สูงสุดของระบบพหุ ภาคี ภาคีสมาชิกเชิญชวนให้ผู้มี ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร ที่ขึ้นบัญชีไว้ใน ภาคผนวก 1 ไว้ในครอบครองรวม ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร เหล่านี้ไว้ใน ระบบพหุภาคี

11.3 ภาคีสมาชิกตกลงที่จะใช้มาตรการที่เหมาะสมในการสนับสนุนบุคคลธรรมดาและนิติบุคคล ภายในเขตอำนาจของตนที่มี ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร ที่ขึ้นบัญชีไว้ใน ภาคผนวก 1 ไว้ในครอบครองให้รวม ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร นั้นไว้ใน ระบบพหุภาคีด้วย

11.4 ภายในเวลา 2 ปีนับแต่สนธิสัญญานี้มีผลบังคับใช้ สภากาการปกครอง (Governing Body) จะ ประเมินความก้าวหน้าในการรวม ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร ที่อ้างถึงใน มาตรา 11.3 ในระบบพหุภาคี ภายหลังจากการประเมินผลนี้ สภากาการปกครองจะตัดสินใจว่าจะมี การอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงต่อไปแก่บุคคลธรรมดาและนิติบุคคลที่อ้างถึงในมาตรา 11.3 ที่ไม่ได้รวมทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร เหล่านี้ไว้ในระบบพหุภาคี หรือจะใช้ มาตรการอื่น ๆ ที่เห็นสมควรว่าเหมาะสม

11.5 The Multilateral System shall also include the plant genetic resources for food and agriculture listed in Annex I and held in the *ex situ* collections of the International Agricultural Research Centres of the Consultative Group on International Agricultural Research (CGIAR), as provided in Article 15.1a, and in other international institutions, in accordance with Article 15.5.

Article 12 – Facilitated access to plant genetic resources for food and agriculture within the Multilateral System

12.1 The Contracting Parties agree that facilitated access to plant genetic resources for food and agriculture under the Multilateral System, as defined in Article 11, shall be in accordance with the provisions of this Treaty.

12.2 The Contracting Parties agree to take the necessary legal or other appropriate measures to provide such access to other Contracting Parties through the Multilateral System. To this effect, such access shall also be provided to legal and natural persons under the jurisdiction of any Contracting Party, subject to the provisions of Article 11.4.

12.3 Such access shall be provided in accordance with the conditions below:

(a) Access shall be provided solely for the purpose of utilization and conservation for research, breeding and training for food and agriculture, provided that such purpose does not include chemical, pharmaceutical and/or other non-food/feed industrial uses. In the case of multiple-use crops (food and non-food), their importance for food security should be the determinant for their inclusion in the Multilateral System and availability for facilitated access.

(b) Access shall be accorded expeditiously, without the need to track individual accessions and free of charge,

or, when a fee is charged, it shall not exceed the minimal cost involved;

(c) All available passport data and, subject to applicable law, any other associated available non-confidential descriptive information, shall be made available with the plant genetic resources for food and agriculture provided;

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

11.5 ระบบพหุภาคีจะรวมไว้ซึ่ง ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร ที่ขึ้นบัญชีไว้ในภาคผนวก 1 และเก็บรักษาไว้ในการรวบรวมนอกถิ่นที่อยู่ของศูนย์การวิจัยด้านการเกษตรนานาชาติของสภารับข้อปรึกษาในเรื่องการวิจัยด้านการเกษตรนานาชาติ (Consultative Group on International Agricultural Research – CGIAR) ที่เปิดช่องให้ในมาตรา 15.1(เอ) และในสถาบันนานาชาติอื่น ๆ ด้วย โดยสอดคล้องกับมาตรา 15.5

มาตรา 12 การอำนวยความสะดวกในการเข้าถึง ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร ภายใต้ระบบพหุภาคี

เกษตร ภายใต้ระบบพหุภาคี

12.1 ภาคีสมาชิกตกลงว่าการอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร ภายใต้ระบบพหุภาคี ตามที่นิยามไว้ในมาตรา 11 จะสอดคล้องกับบทบัญญัติแห่งสนธิสัญญานี้

12.2 ภาคีสมาชิกตกลงที่จะใช้มาตรการที่จำเป็นทางด้านกฎหมาย หรือมาตรการที่เหมาะสมอื่น ๆ เพื่อเปิดช่องให้มีการเข้าถึงนั้นแก่ภาคีสมาชิกผ่านทางระบบพหุภาคี โดยผลเช่นนี้ การเข้าถึงนั้นจะเปิดช่องให้บุคคลธรรมดาและนิติบุคคลภายใต้เขตอำนาจของภาคีสมาชิกด้วย ภายใต้บทบัญญัติของมาตรา 11.4

12.3 การเข้าถึงนั้นจะเปิดช่องให้โดยสอดคล้องกับเงื่อนไขต่อไปนี้

(A.) การเข้าถึงจะเปิดช่องให้เพียงเพื่อความประสงค์ที่จะใช้และอนุรักษ์ เพื่อการวิจัย การปรับปรุงพันธุ์ และการฝึกอบรมด้านอาหารและการเกษตร หากว่าความประสงค์นั้นไม่รวมถึงการใช้เป็นเคมีภัณฑ์ การใช้เป็นเภสัชภัณฑ์ และ/หรือ การใช้ที่ไม่ใช่เพื่ออุตสาหกรรมอาหารและเครื่องเลี้ยงอื่น ๆ ในกรณีของพืชเพื่อการเพาะปลูกที่ใช้ได้หลายรูปแบบ (อาหารและไม่ใช่อาหาร) ความสำคัญของพืชนั้นเพื่อความมั่นคงทางอาหารควรจะเป็นตัวกำหนดการรวมพืชเหล่านั้นเข้าไว้ในระบบพหุภาคี และการมีไว้เพื่อการอำนวยความสะดวกในการเข้าถึง

(B.) การเข้าถึงจะพ้องกับการสำรวจ โดยไม่มีความจำเป็นต้องติดตามการเข้าถึงเฉพาะราย และไม่มีการจ่ายค่าใช้จ่าย หรือ เมื่อมีการเก็บค่าธรรมเนียม ก็จะไม่เกินกว่าค่าใช้จ่ายขั้นต่ำที่เกี่ยวข้อง

(C.) ข้อมูลที่มีการบันทึก (passport data) ไว้ทั้งหลาย และภายใต้กฎหมายที่ใช้ได้ ข้อเสนอแนะที่มีรายละเอียดที่ไม่เป็นความลับอื่น ๆ ที่มีอยู่ จะมีไว้ร่วมกับ ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร ที่เปิดช่องให้ใช้

(d) Recipients shall not claim any intellectual property or other rights that limit the facilitated access to the plant genetic resources for food and agriculture, or their genetic parts or components, in the form received from the Multilateral System;

(e) Access to plant genetic resources for food and agriculture under development, including material being developed by farmers, shall be at the discretion of its developer, during the period of its development;

(f) Access to plant genetic resources for food and agriculture protected by intellectual and other property rights shall be consistent with relevant international agreements, and with relevant national laws;

(g) Plant genetic resources for food and agriculture accessed under the Multilateral System and conserved shall continue to be made available to the Multilateral System by the recipients of those plant genetic resources for food and agriculture, under the terms of this Treaty; and

(h) Without prejudice to the other provisions under this Article, the Contracting Parties agree that access to plant genetic resources for food and agriculture found in *in situ* conditions will be provided according to national legislation or, in the absence of such legislation, in accordance with such standards as may be set by the Governing Body.

12.4 To this effect, facilitated access, in accordance with Articles 12.2 and 12.3 above, shall be provided pursuant to a standard material transfer agreement (MTA), which shall

be adopted by the Governing Body and contain the provisions of Articles 12.3a, d and g, as well as the benefit-sharing provisions set forth in Article 13.2d(ii) and other relevant provisions of this Treaty, and the provision that the recipient of the plant genetic resources for food and agriculture shall require that the conditions of the MTA shall apply to the transfer of plant genetic resources for food and agriculture to another person or entity, as well as to any subsequent transfers of those plant genetic resources for food and agriculture.

12.5 Contracting Parties shall ensure that an opportunity to seek recourse is available, consistent with applicable jurisdictional requirements, under their legal systems, in case of contractual disputes arising under such MTAs, recognizing that obligations arising under such MTAs rest exclusively with the parties to those MTAs.

(D.) ผู้รับจะไม่อ้างสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา หรือสิทธิอื่นใดที่จำกัดการอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร หรือชิ้นส่วนหรือส่วนประกอบทางพันธุกรรมของทรัพยากรเหล่านั้น ในรูปแบบที่ได้รับจากระบบพหุภาคี

(E.) การเข้าถึง ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร ภายใต้การพัฒนา รวมถึงวัสดุที่ได้รับการพัฒนาโดยเกษตรกร จะขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้พัฒนา ภายในช่วงเวลาที่มีการพัฒนานั้น

(F.) การเข้าถึง ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร ที่มีการคุ้มครองโดยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา หรือทรัพย์สินอื่น ๆ จะสอดคล้องกับข้อตกลงระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง และกับกฎหมายภายในประเทศที่เกี่ยวข้อง

(G.) ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร ที่มีการเข้าถึงภายใต้ระบบพหุภาคี และอนุรักษ์ไว้ จะคงมีไว้ให้แก่ระบบพหุภาคีโดยผู้รับ ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตรนั้นไปทั้งหลาย ภายใต้เกณฑ์ของสนธิสัญญานี้ และ

(H.) โดยไม่มีอคติต่อบทบัญญัติอื่น ๆ ภายใต้มาตรานี้ ภาคีสมาชิกตกลงว่าการเข้าถึง ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร ที่พบในสภาพในถิ่นที่อยู่ จะเปิดช่องให้ตามกฎหมายภายในประเทศ หรือในกรณีที่ไม่มีการกฎหมายดังกล่าว โดยสอดคล้องกับมาตรฐานซึ่งอาจจะกำหนดโดยสภาการปกครอง

12.4 โดยผลนี้ การอำนวยความสะดวกในการเข้าถึง ที่สอดคล้องกับมาตรา 12.2 และ 12.3 ข้างต้น จะเปิดช่องให้ตามข้อตกลงถ่ายโอนวัสดุมาตรฐาน (เอ็มทีเอ) (standard MTA) ซึ่งจะมีการรับเอาโดยสภาการปกครอง และมีบทบัญญัติของมาตรา 12.3(เอ) (ดี) และ(จี) รวมไปถึงบทบัญญัติว่าด้วยการแบ่งปันผลประโยชน์ที่กำหนดไว้ในมาตรา 13.2(ดี)(2) และบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ของสนธิสัญญานี้ และบทบัญญัติที่ผู้รับ ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร จะเรียกร้องเป็นเงื่อนไขใน เอ็มทีเอ จะใช้กับการถ่ายโอน ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร ไปยังบุคคลหรือหน่วยงานอื่น รวมไปถึงการถ่ายโอนอื่น ๆ ซึ่ง ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร นั้นในภายหลัง

12.5 ภาคีสมาชิกจะให้ความแน่ใจว่าโอกาสที่จะได้รับการเยียวยา (สิทธิไล่เบี่ย) (recourse) จะมีอยู่ โดยสอดคล้องกับข้อกำหนดแห่งเขตอำนาจที่มีอยู่ ภายใต้ระบบกฎหมายของพวกเขา ในกรณีที่มีความขัดแย้งตามสัญญาเกิดขึ้นภายใต้ เอ็มทีเอ ดังกล่าว รับรองว่าพันธกรณีที่เกิดขึ้นภายใต้ เอ็มทีเอ ดังกล่าวขึ้นอยู่กับภาคีแห่ง เอ็มทีเอ เหล่านั้น

12.6 In emergency disaster situations, the Contracting Parties agree to provide facilitated access to appropriate plant genetic resources for food and agriculture in the Multilateral System for the purpose of contributing to the re-establishment of agricultural systems, in cooperation with disaster relief co-ordinators.

Article 13 - Benefit-sharing in the Multilateral System

13.1 The Contracting Parties recognize that facilitated access to plant genetic resources for food and agriculture which are included in the Multilateral System constitutes itself a major benefit of the Multilateral System and agree that benefits accruing therefrom shall be shared fairly and equitably in accordance with the provisions of this Article.

13.2 The Contracting Parties agree that benefits arising from the use, including commercial, of plant genetic resources for food and agriculture under the Multilateral System shall be shared fairly and equitably through the following mechanisms: the exchange of information, access to and transfer of technology, capacity-building, and the sharing of the benefits arising from commercialization, taking into account the priority activity areas in the rolling Global Plan of Action, under the guidance of the Governing Body:

(a) Exchange of information:

The Contracting Parties agree to make available information which shall, *inter alia*, encompass catalogues and inventories, information on technologies, results of technical, scientific and socio-economic research, including characterization, evaluation and utilization, regarding those plant genetic resources for food and agriculture under the Multilateral System. Such information shall be made available, where non-confidential, subject to applicable law and in accordance with national capabilities. Such information shall be made available to all Contracting Parties to this Treaty through the information system, provided for in Article 17.

12.6 ในสถานการณ์หายนะฉุกเฉิน ภาคีสมาชิกตกลงที่จะเปิดช่องให้มีการอำนวยความสะดวกในการเข้าถึง ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร ที่เหมาะสมในระบบพหุภาคีเพื่อความประสงค์ที่จะช่วยเหลือการจัดตั้งใหม่ซึ่งระบบการเกษตร โดยความร่วมมือกับผู้ประสานการเยียวยาความหายนะ

มาตรา 13 การแบ่งปันผลประโยชน์ภายใต้ระบบพหุภาคี

13.1 ภาคีสมาชิกรับรองว่าการอำนวยความสะดวกในการเข้าถึง ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร ซึ่งรวมไว้ในระบบพหุภาคีประกอบตัวเองขึ้นเป็นผลประโยชน์หลักของระบบพหุภาคี และตกลงว่าผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการนั้นจะมีการแบ่งปันอย่างเป็นธรรมและเท่าเทียมกันโดยสอดคล้องกับบทบัญญัติแห่งมาตรานี้

13.2 ภาคีสมาชิกตกลงว่าผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการใช้ รวมถึงการพาณิชย์ ซึ่ง ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร ภายใต้ระบบพหุภาคีจะมีการแบ่งปันอย่างเป็นธรรมและเท่าเทียมกันผ่านทางกลไกต่อไปนี้ คือ การแลกเปลี่ยนข้อสนเทศ การเข้าถึงและถ่ายโอนเทคโนโลยี การสร้างความสามารถ และการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดจากการพาณิชย์ โดยคำนึงถึงลำดับความสำคัญของบริเวณที่มีการประกอบกิจกรรมในการเคลื่อนไหวของแผนการดำเนินงานทั่วโลก (Global Plan of Action) ภายใต้การชี้แนะจากสภาการปกครอง

(A.) การแลกเปลี่ยนข้อสนเทศ

ภาคีสมาชิกตกลงที่จะมีข้อสนเทศซึ่งจะ นอกเหนือจากสิ่งอื่น ๆ (inter alia) รวมเข้าไว้ซึ่งบัญชีรายชื่อ (catalogues) และบัญชีรายการ (inventories) ข้อสนเทศเกี่ยวกับเทคโนโลยี ผลลัพธ์ของการวิจัยทางด้านเทคนิค วิทยาศาสตร์ และสังคม-เศรษฐกิจ รวมถึงการแยกแยะลักษณะ การประเมินคุณค่า และการใช้ประโยชน์ ที่เกี่ยวกับ ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร ภายใต้ระบบพหุภาคี ข้อสนเทศนั้นจะมีไว้ หากไม่เป็นความลับ ภายใต้กฎหมายที่ใช้ได้ และโดยสอดคล้องกับความสามารถของประเทศ ข้อสนเทศนั้นจะมีไว้ให้แก่ภาคีสมาชิกทั้งหมดของสนธิสัญญานี้ผ่านทางระบบข้อสนเทศที่เปิดช่องไว้ให้ในมาตรา 17

(b) Access to and transfer of technology

(i) The Contracting Parties undertake to provide and/or facilitate access to technologies for the conservation, characterization, evaluation and use of plant genetic resources for food and agriculture which are under the Multilateral System. Recognizing that some technologies can only be transferred through genetic material, the Contracting Parties shall provide and/or facilitate access to such technologies and genetic material which is under the Multilateral System and to improved varieties and genetic material developed through the use of plant genetic resources for food and agriculture under the Multilateral System, in conformity with the provisions of Article 12. Access to these technologies, improved varieties and genetic material shall be provided and/or facilitated, while respecting applicable property rights and access laws, and in accordance with national capabilities.

(ii) Access to and transfer of technology to countries, especially to developing countries and countries with economies in transition, shall be carried out through a set of measures, such as the establishment and maintenance of, and participation in, crop-based thematic groups on utilization of plant genetic resources for food and agriculture, all types of partnership in research and development and in commercial joint ventures relating to the material received, human resource development, and effective access to research facilities.

(iii) Access to and transfer of technology as referred to in (i) and (ii) above, including that protected by intellectual property rights, to developing countries that are Contracting Parties, in particular least developed countries, and countries with economies in transition, shall be provided and/or facilitated under fair and most favourable terms, in particular in the case of technologies for use in conservation as well as technologies for the benefit of farmers in developing countries, especially in least developed countries, and countries with economies in transition, including on concessional and preferential terms where mutually agreed, *inter alia*, through partnerships in research and development under the Multilateral System. Such access

and transfer shall be provided on terms which recognize and are consistent with the adequate and effective protection of intellectual property rights.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

(B.) การเข้าถึงและถ่ายโอนเทคโนโลยี

(1) ภาคีสมาชิกอาสาที่จะเปิดช่องให้ และ/หรือ อำนวยความสะดวกในการเข้าถึงเทคโนโลยีเพื่อการอนุรักษ์ การแยกแยะลักษณะ การประเมินคุณค่า และการใช้ ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร ที่อยู่ภายใต้ระบบพหุภาคี รับรองว่าเทคโนโลยีบางประเภทจะถูกถ่ายโอนได้ก็โดยผ่านวัสดุทางพันธุกรรม ภาคีสมาชิกจะเปิดช่องให้ และ/หรือ อำนวยความสะดวกในการเข้าถึงเทคโนโลยีและวัสดุทางพันธุกรรมซึ่งอยู่ภายใต้ระบบพหุภาคีนั้น และการเข้าถึงพันธุที่ได้รับ การปรับปรุง และวัสดุทางพันธุกรรมที่ได้รับการพัฒนาผ่านทางการใช้ ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร ภายใต้ระบบพหุภาคี โดยสอดคล้องกับบทบัญญัติแห่งมาตรา 12 การเข้าถึงเทคโนโลยี พันธุที่ได้รับการปรับปรุง และวัสดุทางพันธุกรรมเหล่านี้จะเปิดช่องให้ และ/หรือ อำนวยความสะดวก ในขณะที่เดียวกับการให้ความเคารพในทรัพย์สินสิทธิ และกฎหมายว่าด้วยการเข้าถึงที่ใช้ได้ และโดยสอดคล้องกับความสามารถของประเทศ

(2) การเข้าถึงและการถ่ายโอนเทคโนโลยีแก่ประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะ ประเทศกำลังพัฒนา และประเทศที่กำลังอยู่ในช่วงการปรับตัวทางเศรษฐกิจ จะดำเนินการผ่านทางกลุ่มของมาตรการ เช่น การสร้าง และการบำรุงรักษาซึ่ง และการมีส่วนร่วมในกลุ่มแนวทางพื้นฐานพืชเพื่อการเพาะปลูก (crop-based thematic groups) ในการใช้ ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร การเป็นหุ้นส่วนในการวิจัยและพัฒนา และในการเสี่ยงร่วมกันทางพาณิชย์ (commercial joint-ventures) ที่เกี่ยวกับวัสดุที่ได้รับ การพัฒนาบุคลากร และการเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกในการวิจัยที่มีประสิทธิผล

(3) การเข้าถึงและการถ่ายโอนเทคโนโลยีที่อ้างถึงใน (1) และ (2) ข้างต้น รวมถึงพวกที่ได้รับการคุ้มครองไว้โดยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา แก่ประเทศกำลังพัฒนาที่เป็นภาคีสมาชิก โดยเฉพาะ ประเทศด้อยพัฒนา และประเทศที่กำลังอยู่ในช่วงการปรับตัวทางเศรษฐกิจจะเปิดช่องให้ และ/หรือ อำนวยความสะดวกภายใต้เกณฑ์ที่เป็นธรรมและการอนุเคราะห์อย่างยิ่ง โดยเฉพาะในกรณีของเทคโนโลยีที่ใช้ในการอนุรักษ์ รวมไปถึงเทคโนโลยีเพื่อผลประโยชน์ของเกษตรกรในประเทศกำลังพัฒนา โดยเฉพาะประเทศด้อยพัฒนา และประเทศที่กำลังอยู่ในช่วงการปรับตัวทางเศรษฐกิจ รวมทั้งในเกณฑ์ที่ยอมตาม (concessional) และได้รับสิทธิดีกว่า (preferential) หากตกลงกันได้ฉันท์มิตร นอกเหนือจากสิ่งอื่น ๆ ผ่านทางหุ้นส่วนในการวิจัยและพัฒนาภายใต้ระบบพหุภาคี การเข้าถึงและถ่ายโอนนั้นจะเปิดช่องให้โดยเกณฑ์ซึ่งรับรอง และสอดคล้องกับการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เหมาะสมและมีประสิทธิผล

(c) Capacity-building

Taking into account the needs of developing countries and countries with economies in transition, as expressed through the priority they accord to building capacity in plant genetic resources for food and agriculture in their plans and programmes, when in place, in respect of those plant genetic resources for food and agriculture covered by the Multilateral System, the Contracting Parties agree to give priority to (i) establishing and/or strengthening programmes for scientific and technical education and training in conservation and sustainable use of plant genetic resources for food and agriculture, (ii) developing and strengthening facilities for conservation and sustainable use of plant genetic resources for food and agriculture, in particular in developing countries, and countries with economies in transition, and (iii) carrying out scientific research preferably, and where possible, in developing countries and countries with economies in transition, in cooperation with institutions of such countries, and developing capacity for such research in fields where they are needed.

(d) Sharing of monetary and other benefits of commercialization

(i) The Contracting Parties agree, under the Multilateral System, to take measures in order to achieve commercial benefit-sharing, through the involvement of the private and public sectors in activities identified under this Article, through partnerships and collaboration, including with the private sector in developing countries and countries with economies in transition, in research and technology development;

(ii) The Contracting Parties agree that the standard Material Transfer Agreement referred to in Article 12.4 shall include a requirement that a recipient who commercializes a product that is a plant genetic resource for food and agriculture and that incorporates material accessed from the Multilateral System, shall pay to the mechanism referred to in Article 19.3f, an equitable share of the benefits arising from the commercialization of that product, except whenever such a product is available without restriction to others for further research and breeding, in which case the recipient who commercializes shall be encouraged to make such payment.

(C.) การสร้างความสามารถ

โดยคำนึงถึงความจำเป็นของ ประเทศกำลังพัฒนา และประเทศที่กำลังอยู่ในช่วงการปรับตัวทางเศรษฐกิจ ที่โดยนัยทางการลำดับความสำคัญที่พวกเขาเห็นพ้องกันในการสร้างความสามารถในทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร ในแผนและรายการของเขา เมื่อเข้าที่ ในเรื่องเกี่ยวกับ ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร ที่อยู่ภายใต้ระบบพหุภาคี ภาคีสมาชิกตกลงที่จะให้ลำดับความสำคัญแก่ (1) การสร้าง และ/หรือ การทำให้เข้มแข็งขึ้นซึ่งรายการสำหรับการศึกษาและการฝึกอบรมในทางวิทยาศาสตร์และทางเทคนิคในการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนซึ่ง ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร (2) การพัฒนา และการสร้างความมั่นคงในสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนซึ่ง

ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร โดยเฉพาะใน ประเทศกำลังพัฒนา และประเทศที่กำลังอยู่ในช่วงการปรับตัวทางเศรษฐกิจ และ (3) ดำเนินการด้านการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง และหากเป็นไปได้ใน ประเทศกำลังพัฒนา และประเทศที่กำลังอยู่ในช่วงการปรับตัวทางเศรษฐกิจ โดยความร่วมมือกับสถาบันของประเทศนั้น ๆ และพัฒนาความสามารถสำหรับการวิจัยในสาขาที่พวกเขามีความจำเป็นนั้น

(D.) การแบ่งปันด้านการเงิน และผลประโยชน์อื่นด้านการพาณิชย์

(1) ภาคีสมาชิกตกลง ภายใต้ระบบพหุภาคี ที่จะใช้มาตรการเพื่อให้บรรลุถึงการแบ่งปันผลประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ ผ่านทางความเกี่ยวพันกับภาคเอกชนและภาครัฐในกิจกรรมที่ระบุภายใต้มาตรานี้ ผ่านทางการเป็นหุ้นส่วนและความร่วมมือ รวมทั้งกับภาคเอกชนใน ประเทศกำลังพัฒนา และประเทศที่กำลังอยู่ในช่วงการปรับตัวทางเศรษฐกิจ ในการพัฒนาการวิจัยและเทคโนโลยี

(2) ภาคีสมาชิกตกลงว่าข้อตกลงถ่ายโอนวัสดุมาตรฐานที่อ้างถึงในมาตรา 12.4 จะรวมถึงข้อกำหนดว่าผู้รับที่ใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ซึ่งผลิตภัณฑ์ที่เป็น ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร และที่รวมเข้าไว้ซึ่งวัสดุที่ได้มาจากระบบพหุภาคี จะจ่ายเข้าสู่กลไกที่อ้างถึงในมาตรา 19.3 (เอฟ) ซึ่งการแบ่งปันที่เท่าเทียมกันในผลประโยชน์ที่เกิดจากพาณิชย์กรรมในผลิตภัณฑ์นั้น ยกเว้นเมื่อผลิตภัณฑ์ดังกล่าวมีไว้โดยไม่มีข้อจำกัดต่อบุคคลอื่นในอันที่จะทำการวิจัยและการปรับปรุงพันธุ์ต่อไป ในกรณีดังกล่าวผู้รับซึ่งใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์จะได้รับการสนับสนุนให้ทำการชำระผลประโยชน์นั้น

The Governing Body shall, at its first meeting, determine the level, form and manner of the payment, in line with commercial practice. The Governing Body may decide to establish different levels of payment for various categories of recipients who commercialize such products; it may also decide on the need to exempt from such payments small farmers in developing countries and in countries with economies in transition. The Governing Body may, from time to time, review the levels of payment with a view to achieving fair and equitable sharing of benefits, and it may also assess, within a period of five years from the entry into force of this Treaty, whether the mandatory payment requirement in the MTA shall apply also in cases where such commercialized products are available without restriction to others for further research and breeding.

13.3 The Contracting Parties agree that benefits arising from the use of plant genetic resources for food and agriculture that are shared under the Multilateral System should flow primarily, directly and indirectly, to farmers in all countries, especially in developing countries, and countries with economies in transition, who conserve and sustainably utilize plant genetic resources for food and agriculture.

13.4 The Governing Body shall, at its first meeting, consider relevant policy and criteria for specific assistance under the agreed funding strategy established under Article 18 for the conservation of plant genetic resources for food and agriculture in developing countries, and countries with economies in transition whose contribution to the diversity of plant genetic resources for food and agriculture in the Multilateral System is significant and/or which have special needs.

13.5 The Contracting Parties recognize that the ability to fully implement the Global Plan of Action, in particular of developing countries and countries with economies in transition, will depend largely upon the effective implementation of this Article and of the funding strategy as provided in Article 18.

13.6 The Contracting Parties shall consider modalities of a strategy of voluntary benefit-sharing contributions whereby Food Processing Industries that benefit from plant genetic resources for food and agriculture shall contribute to the Multilateral System.

สภาการปกครองจะ ในการประชุมครั้งแรก กำหนดระดับ รูปแบบ และธรรมเนียมในการชำระผลประโยชน์ โดยสอดคล้องกับวิธีปฏิบัติในทางพาณิชย์กรรม สภาการปกครองอาจจะตัดสินใจที่จะสร้างระดับการชำระผลประโยชน์ที่แตกต่างกันสำหรับประเภทของผู้รับที่ใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ในผลิตภัณฑ์นั้นที่ต่างกัน สภาการปกครองอาจจะตัดสินใจอีกด้วยในเรื่องความจำเป็นที่จะต้องให้การยกเว้นการชำระผลประโยชน์นั้นแก่เกษตรกรรายย่อยใน ประเทศกำลังพัฒนา และประเทศที่กำลังอยู่ในช่วงการปรับตัวทางเศรษฐกิจ สภาการปกครองอาจจะ ในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง พิจารณาระดับการชำระผลประโยชน์โดยมุมมองที่จะบรรลุถึงการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เป็นธรรมและเท่าเทียมกัน และอาจจะประเมินอีกด้วย ภายในระยะเวลาห้าปีนับจากวันที่สนธิสัญญานี้มีผลบังคับใช้ ว่าข้อกำหนดการชำระผลประโยชน์ที่ต้องดำเนินการใน เอ็มทีเอ จะใช้กับกรณีที่มีผลิตภัณฑ์ที่มีการใช้ในเชิงพาณิชย์ได้มีไว้โดยไม่มีข้อจำกัดต่อบุคคลอื่นในอันที่จะทำการวิจัยและการปรับปรุงพันธุ์ต่อไปอีกด้วย

13.3 ภาคีสมาชิกตกลงว่าผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการใช้ ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร ที่ได้แบ่งปันกันภายใต้ระบบพหุภาคี ควรจะผ่านในขั้นต้น โดยทางตรงและทางอ้อม ไปยังเกษตรกรในทุกประเทศ โดยเฉพาะใน ประเทศกำลังพัฒนา และประเทศที่กำลังอยู่ในช่วงการปรับตัวทางเศรษฐกิจ ผู้ที่ได้อนุรักษ์และใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนซึ่ง ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร

13.4 สภาการปกครองจะ ในการประชุมครั้งแรก พิจารณานโยบายและหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องสำหรับการให้การช่วยเหลือพิเศษภายใต้กลยุทธการให้ทุนที่ได้ตกลงกันสร้างไว้ภายใต้มาตรา 18 เพื่อการอนุรักษ์ ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร ใน ประเทศกำลังพัฒนา และประเทศที่กำลังอยู่ในช่วงการปรับตัวทางเศรษฐกิจ ซึ่งการช่วยเหลือให้เกิดความหลากหลายของ ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร ใน ร ของเขาเป็นสิ่งที่เห็นความสำคัญชัดเจน และ/หรือ เป็นผู้ที่มีความจำเป็นเป็นพิเศษ

13.5 ภาคีสมาชิกรับรองว่าความสามารถในการดำเนินการอย่างเต็มที่ซึ่งแผนการดำเนินงานทั่วโลก (Global Plan of Action) โดยเฉพาะใน ประเทศกำลังพัฒนา และประเทศที่กำลังอยู่ในช่วงการปรับตัวทางเศรษฐกิจ จะขึ้นอยู่กับอย่างมากกับการดำเนินการที่มีประสิทธิผลตามมาตรานี้ และตามกลยุทธการให้ทุนตามที่เปิดช่องให้ในมาตรา 18

13.6 ภาคีสมาชิกจะพิจารณารูปแบบของกลยุทธการช่วยเหลือในการแบ่งปันผลประโยชน์โดยสมัครใจ โดยที่อุตสาหกรรมการแปรรูปอาหาร (Food Processing Industries) ที่ได้ประโยชน์จาก ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร จะช่วยเหลือระบบพหุภาคี

PART V - SUPPORTING COMPONENTS

Article 14 – Global Plan of Action

Recognizing that the rolling Global Plan of Action for the Conservation and Sustainable Use of Plant Genetic Resources for Food and Agriculture is important to this Treaty, Contracting Parties should promote its effective implementation, including through national actions and, as appropriate, international cooperation to provide a coherent framework, *inter alia*, for capacity-building, technology transfer and exchange of information, taking into account the provisions of Article 13.

Article 15 - Ex Situ Collections of Plant Genetic Resources for Food and Agriculture held by the International Agricultural Research Centres of the Consultative Group on International Agricultural Research and other International Institutions

15.1 The Contracting Parties recognize the importance to this Treaty of the *ex situ* collections of plant genetic resources for food and agriculture held in trust by the International Agricultural Research Centres (IARCs) of the Consultative Group on International Agricultural Research (CGIAR). The Contracting Parties call upon the IARCs to sign agreements with the Governing Body with regard to such *ex situ* collections, in accordance with the following terms and conditions:

(a) Plant genetic resources for food and agriculture listed in Annex I of this Treaty and held by the IARCs shall be made available in accordance with the provisions set out in Part IV of this Treaty.

(b) Plant genetic resources for food and agriculture other than those listed in Annex I of this Treaty and collected before its entry into force that are held by IARCs shall be made available in accordance with the provisions of the MTA currently in use pursuant to agreements between the IARCs and the FAO. This MTA shall be amended by the Governing Body no later than its second regular session, in consultation with the IARCs, in accordance with the relevant provisions of this Treaty, especially Articles 12 and 13, and under the following conditions:

ส่วนที่ 5 ส่วนประกอบในการสนับสนุน

มาตรา 14 แผนการดำเนินงานทั่วโลก

รับรองว่าการเคลื่อนไปของแผนการดำเนินงานทั่วโลกเพื่อการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน ซึ่งทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร เป็นสิ่งสำคัญของสนธิสัญญานี้ ภาคีสมาชิกควรส่งเสริมการดำเนินการที่มีประสิทธิภาพ รวมถึงผ่านทางการดำเนินงานภายในประเทศ และตามความเหมาะสม ความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อเปิดช่องให้มีกรอบการดำเนินงานที่ต่อเนื่อง นอกเหนือจากสิ่งอื่น ๆ เพื่อการสร้างความสามารถ การถ่ายโอนเทคโนโลยี และการแลกเปลี่ยนข้อสนเทศ โดยคำนึงถึงบทบัญญัติของมาตรา 13

มาตรา 15 การรวบรวมนอกถิ่นที่อยู่ซึ่ง ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร ที่ถือครองโดย ศูนย์การวิจัยด้านการเกษตรนานาชาติของสภารับข้อปรึกษา ในเรื่องการวิจัยด้านการเกษตรนานาชาติ และสถาบันระหว่างประเทศอื่น

15.1 ภาคีสมาชิกรับรองความสำคัญที่มีต่อสนธิสัญญานี้ของการรวบรวมนอกถิ่นที่อยู่ซึ่งทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร ที่ถือครองอยู่ในความพิทักษ์ของศูนย์การวิจัยด้านการเกษตรนานาชาติ (IARCs) (ไอเออาร์ซี) ของสภารับข้อปรึกษาในเรื่องการวิจัยด้านการเกษตรนานาชาติ (CGIAR) (ซีจีไอเออาร์) ภาคีสมาชิกเรียกร้องให้ ไอเออาร์ซี ลงนามในข้อตกลงกับสภาการปกครองในเรื่องการรวบรวมนอกถิ่นที่อยู่ โดยสอดคล้องกับเกณฑ์ และเงื่อนไขดังต่อไปนี้

(A.) ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร ที่ขึ้นบัญชีไว้ในภาคผนวก 1 ของสนธิสัญญานี้ และถือครองโดย ไอเออาร์ซี จะมีไว้โดยสอดคล้องกับบทบัญญัติที่กำหนดไว้ในส่วนที่ 4 ของสนธิสัญญานี้

(B.) ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร ที่ไม่ได้ขึ้นบัญชีไว้ในภาคผนวก 1 ของสนธิสัญญานี้ และได้ถูกรวบรวมไว้ก่อนการมีผลบังคับใช้ของสนธิสัญญานี้ที่อยู่ในการถือครองของ ไอเออาร์ซี จะมีไว้โดยสอดคล้องกับบทบัญญัติของเอ็มทีเอ ซึ่งปัจจุบันนี้ใช้อยู่ตามข้อตกลงระหว่าง ไอเออาร์ซี และ เอฟเอโอ เอ็มทีเอนี้จะมีการแก้ไขโดยสภาการปกครองไม่ช้ากว่าการประชุมสมัยสามัญครั้งที่สอง โดยการปรึกษาร่วมกับ ไอเออาร์ซี โดยสอดคล้องกับบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องของสนธิสัญญานี้ โดยเฉพาะมาตรา 12 และ 13 และภายใต้เงื่อนไขดังต่อไปนี้

(i) The IARCs shall periodically inform the Governing Body about the MTAs entered into, according to a schedule to be established by the Governing Body;

(ii) The Contracting Parties in whose territory the plant genetic resources for food and agriculture were collected from *in situ* conditions shall be provided with samples of such plant genetic resources for food and agriculture on demand, without any MTA;

(iii) Benefits arising under the above MTA that accrue to the mechanism mentioned in Article 19.3f shall be applied, in particular, to the conservation and sustainable use of the plant genetic resources for food and agriculture in question, particularly in national and regional programmes in developing countries and countries with economies in transition, especially in centres of diversity and the least developed countries; and

(iv) The IARCs shall take appropriate measures, in accordance with their capacity, to maintain effective compliance with the conditions of the MTAs, and shall promptly inform the Governing Body of cases of non-compliance.

(c) IARCs recognize the authority of the Governing Body to provide policy guidance relating to *ex situ* collections held by them and subject to the provisions of this Treaty.

(d) The scientific and technical facilities in which such *ex situ* collections are conserved shall remain under the authority of the IARCs, which undertake to manage and administer these *ex situ* collections in accordance with internationally accepted standards, in particular the Genebank Standards as endorsed by the FAO Commission on Genetic Resources for Food and Agriculture.

(e) Upon request by an IARC, the Secretary shall endeavour to provide appropriate technical support.

(f) The Secretary shall have, at any time, right of access to the facilities, as well as right to inspect all activities performed therein directly related to the conservation and exchange of the material covered by this Article.

- (1) ไอเออาร์ซี จะแจ้งให้สภาการปกครองทราบเป็นระยะ ๆ เกี่ยวกับ เอ็มทีเอ ที่ได้มีการทำขึ้น (ลงนาม) โดยสอดคล้องกับกำหนดการที่จะสร้างขึ้นโดยสภาการปกครอง
- (2) ภาคีสมาชิกที่ ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร ได้ถูกรวบรวมมาจากสภาพในถิ่นที่อยู่ในดินแดนของตนจะได้รับการเปิดช่องให้มีตัวอย่างของ ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร ดังกล่าวไว้ตามความต้องการ โดยไม่ต้องมี เอ็มทีเอ ใด ๆ
- (3) ผลประโยชน์ที่เกิดภายใต้ เอ็มทีเอ ข้างต้นซึ่งเพิ่มพูนขึ้นแก่กลไกที่กล่าวถึงในมาตรา 19.3 (เอฟ) จะถูกใช้ โดยเฉพาะ เพื่อการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน ซึ่ง ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร ที่มีปัญหา โดยเฉพาะในรายการภายในประเทศ และในภูมิภาคใน ประเทศกำลังพัฒนา และประเทศที่กำลังอยู่ในช่วงการปรับตัวทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะในศูนย์กลางความหลากหลาย และประเทศด้อยพัฒนา และ
- (4) ไอเออาร์ซีจะใช้มาตรการที่เหมาะสม โดยสอดคล้องกับความสามารถของพวกเขาในอันที่จะรักษาไว้ซึ่งการปฏิบัติตามอย่างมีประสิทธิภาพซึ่งเงื่อนไขของเอ็มทีเอ และจะแจ้งให้ทราบโดยพลันต่อสภาการปกครองในกรณีที่มีการไม่ปฏิบัติตามเกิดขึ้น
- (C.) ไอเออาร์ซี รับรองอำนาจของสภาการปกครองในอันที่จะเปิดช่องให้มีการชี้แนะนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการรวบรวมนอกถิ่นที่อยู่ในที่ถือครองโดยพวกเขา และอยู่ภายใต้บทบัญญัติของสนธิสัญญานี้
- (D.) สิ่งอำนวยความสะดวกทางด้านวิทยาศาสตร์และทางเทคนิคที่การรวบรวมนอกถิ่นที่อยู่ในที่ถูกอนุรักษ์ไว้จะคงอยู่ภายใต้อำนาจของไอเออาร์ซี ที่อาสาจะจัดการ และบริหารการรวบรวมนอกถิ่นที่อยู่ในเหล่านี้ โดยสอดคล้องกับมาตรฐานที่ได้รับการยอมรับในระดับนานาชาติ โดยเฉพาะ มาตรฐานของธนาคารหน่วยพันธุกรรม (Genebank Standards) ที่ได้รับการอนุมัติโดยคณะกรรมการด้านทรัพยากรพันธุกรรมเพื่ออาหารและการเกษตรของ เอฟเอโอ
- (E.) ตามคำร้องขอโดย ไอเออาร์ซี เลขานุการจะพยายามเปิดช่องให้มีการสนับสนุนที่เหมาะสมด้านเทคนิค
- (F.) เลขานุการจะมี ในเวลาใดก็ตาม สิทธิในการเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวก รวมไปถึงสิทธิที่จะตรวจตรากิจกรรมต่าง ๆ ที่ประกอบในที่นั้น ๆ โดยตรงที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ และแลกเปลี่ยนวัสดุที่ครอบคลุมโดยมาตรานี้

(g) If the orderly maintenance of these *ex situ* collections held by IARCs is impeded or threatened by whatever event, including *force majeure*, the Secretary, with the approval of the host country, shall assist in its evacuation or transfer, to the extent possible.

15.2 The Contracting Parties agree to provide facilitated access to plant genetic resources for food and agriculture in Annex I under the Multilateral System to IARCs of the CGIAR that have signed agreements with the Governing Body in accordance with this Treaty. Such Centres shall be included in a list held by the Secretary to be made available to the Contracting Parties on request.

15.3 The material other than that listed in Annex I, which is received and conserved by IARCs after the coming into force of this Treaty, shall be available for access on terms consistent with those mutually agreed between the IARCs that receive the material and the country of origin of such resources or the country that has acquired those resources in accordance with the Convention on Biological Diversity or other applicable law.

15.4 The Contracting Parties are encouraged to provide IARCs that have signed agreements with the Governing Body with access, on mutually agreed terms, to plant genetic resources for food and agriculture not listed in Annex I that are important to the programmes and activities of the IARCs.

15.5 The Governing Body will also seek to establish agreements for the purposes stated in this Article with other relevant international institutions.

Article 16 – International Plant Genetic Resources Networks

16.1 Existing cooperation in international plant genetic resources for food and agriculture networks will be encouraged or developed on the basis of existing arrangements and consistent with the terms of this Treaty, so as to achieve as complete coverage as possible of plant genetic resources for food and agriculture.

16.2 The Contracting Parties will encourage, as appropriate, all relevant institutions, including governmental, private, non-governmental, research, breeding and other institutions, to participate in the international networks.

(G.) หากลำดับของการบำรุงรักษาการรวบรวมนอกถิ่นที่อยู่เหล่านี้ที่ถือครองโดยไอเออาร์ซี ถูก หน่วงเหนี่ยว หรือคุกคามโดยเหตุการณ์ใด ๆ ก็ตาม รวมถึงเหตุสุดวิสัย (force majeure) เลขาธิการ โดยความอนุญาตของประเทศเจ้าภาพ จะช่วยเหลือในการอพยพ หรือถ่ายโอน เท่าที่จะ เป็นไปได้

15.2 ภาคีสมาชิกตกลงที่จะเปิดช่องให้การอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรม พืชเพื่ออาหารและการเกษตร ที่ขึ้นบัญชีไว้ในภาคผนวก 1 ภายใต้ ระบบพหุภาคี แก่ ศูนย์การวิจัย ด้านการเกษตรนานาชาติของสภารับข้อปรึกษาในเรื่องการวิจัยด้านการเกษตรนานาชาติ ที่ได้ลง นามในข้อตกลงกับสภาการปกครองโดยสอดคล้องกับสนธิสัญญานี้ ศูนย์ดังกล่าวจะถูกรวมไว้ใน บัญชีรายชื่อที่ถือครองโดยเลขาธิการเพื่อมีไว้ให้ภาคีสมาชิกหากมีการร้องขอ

15.3 วัสดุ นอกเหนือจากที่ขึ้นบัญชีไว้ในภาคผนวก 1 ที่ได้รับมา และอนุรักษ์โดยไอเออาร์ซี ภายหลังจากการมีผลบังคับใช้ของสนธิสัญญานี้ จะมีไว้เพื่อการเข้าถึงโดยเกณฑ์ที่สอดคล้องกับ การตกลงกันฉันท์มิตรระหว่าง ไอเออาร์ซีที่ได้รับวัสดุของประเทศที่เป็นศูนย์กลางก่อกำเนิดของ ทรัพยากรดังกล่าว หรือประเทศที่ได้มาซึ่งทรัพยากรเหล่านั้นโดยสอดคล้องกับอนุสัญญานี้ว่าด้วย ความหลากหลายทางชีวภาพ หรือกฎหมายอื่นที่ใช้ได้

15.4 ภาคีสมาชิกได้รับการสนับสนุนให้เปิดช่องให้ ไอเออาร์ซี ที่ได้ลงนามในข้อตกลงกับสภาการ ปกครอง ด้วยการเข้าถึง โดยเกณฑ์การตกลงกันฉันท์มิตร ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและ การเกษตร ที่ไม่ได้ขึ้นบัญชีไว้ในภาคผนวก 1 ที่มีความสำคัญต่อรายการ และกิจกรรมของไอเออาร์ ซี

15.5 สภาการปกครองจะพยายามสร้างข้อตกลงเพื่อความประสงค์ที่ได้แถลงไว้ในมาตรานี้กับ สถาบันระหว่างประเทศอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

มาตรา 16 เครือข่ายทรัพยากรพันธุกรรมพืชนานาชาติ

16.1 ความร่วมมือที่ปรากฏอยู่ในเครือข่าย ทรัพยากรพันธุกรรมพืชนานาชาติ จะได้รับการ สนับสนุน หรือพัฒนาบนพื้นฐานของการเตรียมการที่ปรากฏอยู่ และโดยสอดคล้องกับเกณฑ์ของ สนธิสัญญานี้ เพื่อที่จะให้บรรลุถึงขอบเขตที่สมบูรณ์ที่สุดเท่าที่จะทำได้ใน ทรัพยากรพันธุกรรมพืช เพื่ออาหารและการเกษตร

16.2 ภาคีสมาชิกจะให้การสนับสนุนตามความเหมาะสม สถาบันที่เกี่ยวข้องทั้งหลาย รวมทั้ง สถาบันของรัฐบาล เอกชน ที่ไม่ใช่ของรัฐบาล การวิจัย การปรับปรุงพันธุ์ และสถาบันอื่น ๆ เพื่อ การมีส่วนร่วมในเครือข่ายนานาชาติ

Article 17 – The Global Information System on Plant Genetic Resources for Food and Agriculture

17.1 The Contracting Parties shall cooperate to develop and strengthen a global information system to facilitate the exchange of information, based on existing information systems, on scientific, technical and environmental matters related to plant genetic resources for food and agriculture, with the expectation that such exchange of information will contribute to the sharing of benefits by making information on plant genetic resources for food and agriculture available to all Contracting Parties. In developing the Global Information System, cooperation will be sought with the Clearing House Mechanism of the Convention on Biological Diversity.

17.2 Based on notification by the Contracting Parties, early warning should be provided about hazards that threaten the efficient maintenance of plant genetic resources for food and agriculture, with a view to safeguarding the material.

17.3 The Contracting Parties shall cooperate with the Commission on Genetic Resources for Food and Agriculture of the FAO in its periodic reassessment of the state of the world's plant genetic resources for food and agriculture in order to facilitate the updating of the rolling Global Plan of Action referred to in Article 14.

PART VI - FINANCIAL PROVISIONS

Article 18 – Financial Resources

18.1 The Contracting Parties undertake to implement a funding strategy for the implementation of this Treaty in accordance with the provisions of this Article.

18.2 The objectives of the funding strategy shall be to enhance the availability, transparency, efficiency and effectiveness of the provision of financial resources to implement activities under this Treaty.

18.3 In order to mobilize funding for priority activities, plans and programmes, in particular in developing countries and countries with economies in transition, and taking the Global Plan of Action into account, the Governing Body shall periodically establish a target for such funding.

มาตรา 17 ระบบข้อสนเทศทั่วโลกว่าด้วย ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร

17.1 ภาคีสมาชิกจะร่วมมือกันพัฒนาและทำให้เข้มแข็งขึ้นซึ่งระบบข้อสนเทศทั่วโลกเพื่ออำนวยความสะดวกในการแลกเปลี่ยนข้อสนเทศ บนพื้นฐานของระบบข้อสนเทศที่ปรากฏอยู่ ในด้านวิทยาศาสตร์ เทคนิค และสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวกับ ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร โดยความคาดหวังว่าการแลกเปลี่ยนข้อสนเทศนั้นจะช่วยเหลือในการแบ่งปันผลประโยชน์โดยการ จัดให้มีข้อสนเทศเกี่ยวกับ ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร แก่ภาคีสมาชิกทั้งหลาย ในการพัฒนาระบบข้อสนเทศทั่วโลก จะมีการแสวงหาความร่วมมือกับกลไกสำนักงาน แลกเปลี่ยนข่าวสาร (Clearing House Mechanism) ของอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ

17.2 โดยยึดการแจ้งของภาคีสมาชิกเป็นหลัก การบอกเหตุโดยเร็วควรจะเปิดช่องไว้ในเรื่อง อันตรายที่คุกคามการบำรุงรักษาที่มีประสิทธิภาพซึ่งทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร โดยมีมุมมองเพื่อจะอารักขา (safeguarding) วัสดุนั้น

17.3 ภาคีสมาชิกจะให้ความร่วมมือกับคณะกรรมการด้านทรัพยากรพันธุกรรมเพื่ออาหารและการเกษตรของเอฟเอโอ ในการประเมินผลเป็นระยะ ๆ ถึงสถานะของ ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร ของโลกเพื่ออำนวยความสะดวกในการปรับปรุงให้ทันสมัยซึ่งการเคลื่อนตัวของแผนการดำเนินงานทั่วโลกที่อ้างถึงในมาตรา 14

ส่วนที่ 6 บทบัญญัติเกี่ยวกับการเงิน

มาตรา 18 แหล่งให้เงิน

18.1 ภาคีสมาชิกอาสาที่จะดำเนินการในกลยุทธ์การให้ทุนเพื่อการดำเนินการตามสนธิสัญญานี้ โดยสอดคล้องกับบทบัญญัติของมาตรานี้

18.2 วัตถุประสงค์ของกลยุทธ์การให้ทุนจะอยู่ที่การเพิ่มพูนการจัดให้มี ความโปร่งใส ความมีประสิทธิภาพ และความมีประสิทธิภาพของบทบัญญัติด้านแหล่งให้เงินเพื่อการดำเนินกิจกรรม ภายใต้สนธิสัญญานี้

18.3 เพื่อที่จะระดมทุนสำหรับกิจกรรมที่มีลำดับความสำคัญ แผนและรายการต่าง ๆ โดยเฉพาะ ใน ประเทศกำลังพัฒนา และประเทศที่กำลังอยู่ในช่วงการปรับตัวทางเศรษฐกิจ และโดยคำนึงถึงแผนการดำเนินงานทั่วโลก สภาการปกครองจะสร้างเป้าหมายสำหรับการให้ทุนนั้นเป็นระยะ ๆ

18.4 Pursuant to this funding strategy:

(a) The Contracting Parties shall take the necessary and appropriate measures within the Governing Bodies of relevant international mechanisms, funds and bodies to ensure due priority and attention to the effective allocation of predictable and agreed resources for the implementation of plans and programmes under this Treaty.

(b) The extent to which Contracting Parties that are developing countries and Contracting Parties with economies in transition will effectively implement their commitments under this Treaty will depend on the effective allocation, particularly by the developed country Parties, of the resources referred to in this Article. Contracting Parties that are developing countries and Contracting Parties with economies in transition will accord due priority in their own plans and programmes to building capacity in plant genetic resources for food and agriculture.

(c) The Contracting Parties that are developed countries also provide, and Contracting Parties that are developing countries and Contracting Parties with economies in transition avail themselves of, financial resources for the implementation of this Treaty through bilateral and regional and multilateral channels. Such channels shall include the mechanism referred to in Article 19.3f.

(d) Each Contracting Party agrees to undertake, and provide financial resources for national activities for the conservation and sustainable use of plant genetic resources for food and agriculture in accordance with its national capabilities and financial resources. The financial resources provided shall not be used to ends inconsistent with this Treaty, in particular in areas related to international trade in commodities. ;

(e) The Contracting Parties agree that the financial benefits arising from Article 13.2d are part of the funding strategy.

(f) Voluntary contributions may also be provided by Contracting Parties, the private sector, taking into account the provisions of Article 13, non-governmental

organisations and other sources. The Contracting Parties agree that the Governing Body shall consider modalities of a strategy to promote such contributions;

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

18.4 ตามกลยุทธการให้ทุนนี้

(A.) ภาคีสมาชิกจะใช้มาตรการที่จำเป็นและเหมาะสมภายในสภาการปกครองของกลไก กองทุน และองค์กรระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องเพื่อให้แน่ใจถึงการลำดับความสำคัญ และความเอาใจใส่ที่เหมาะสมเพื่อการจัดสรรที่มีประสิทธิผลในทรัพยากรที่คาดหมาย และตกลงกันได้เพื่อการดำเนินการตามแผน และรายการภายใต้สนธิสัญญานี้

(B.) ขอบเขตที่ภาคีสมาชิกที่เป็นประเทศกำลังพัฒนา และภาคีสมาชิกที่กำลังอยู่ในช่วงการปรับตัวทางเศรษฐกิจจะดำเนินการตามข้อผูกมัดของตนอย่างมีประสิทธิภาพภายใต้สนธิสัญญานี้ จะขึ้นอยู่กับการจัดสรรอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะโดยภาคีสมาชิกประเทศพัฒนาแล้ว ในทรัพยากรที่อ้างถึงในมาตรานี้ ภาคีสมาชิกที่เป็นประเทศกำลังพัฒนาและภาคีสมาชิกที่กำลังอยู่ในช่วงการปรับตัวทางเศรษฐกิจจะดำเนินการตามการลำดับความสำคัญในแผนและรายการของตนเพื่อสร้างความสามารถใน ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร

(C.) ภาคีสมาชิกที่เป็นประเทศพัฒนาแล้วจะเปิดช่องให้ด้วย และภาคีสมาชิกที่เป็นประเทศกำลังพัฒนา และภาคีสมาชิกที่กำลังอยู่ในช่วงการปรับตัวทางเศรษฐกิจจะเปิดตัวเองเพื่อรับ แหล่งเงินทุนสำหรับการดำเนินการตามสนธิสัญญานี้ผ่านช่องทางทวิภาคี ภูมิภาค และพหุภาคี ช่องทางนั้นจะรวมถึงกลไกที่อ้างถึงในมาตรา 19.3 (เอฟ)

(D.) แต่ละภาคีสมาชิกตกลงจะอาสา และเปิดช่องให้มีแหล่งเงินทุนสำหรับกิจกรรมภายในประเทศ เพื่อ การอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน ซึ่งทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร โดยสอดคล้องกับความสามารถของประเทศ และแหล่งเงินทุน แหล่งเงินทุนที่จัดให้ไว้ จะไม่ถูกใช้เป็นจุดหมายที่ขัดกับสนธิสัญญานี้ โดยเฉพาะในด้านที่เกี่ยวข้องกับการค้าระหว่างประเทศซึ่งสินค้า

(E.) ภาคีสมาชิกตกลงว่าผลประโยชน์ด้านการเงินที่เกิดขึ้นจากมาตรา 13.2 (ดี) เป็นส่วนหนึ่งของ กลยุทธการให้ทุน

(F.) การช่วยเหลือโดยสมัครใจอาจจะถูกจัดไว้โดยภาคีสมาชิกภาคเอกชน โดยคำนึงถึงบทบัญญัติของมาตรา 13 องค์การที่ไม่ใช่รัฐ และแหล่งอื่น ๆ ภาคีสมาชิกตกลงว่าสภาการปกครองจะพิจารณารูปแบบกลยุทธเพื่อการส่งเสริมการช่วยเหลือนั้น

18.5 The Contracting Parties agree that priority will be given to the implementation of agreed plans and programmes for farmers in developing countries, especially in least developed countries, and in countries with economies in transition, who conserve and sustainably utilize plant genetic resources for food and agriculture.

PART VII - INSTITUTIONAL PROVISIONS

Article 19 – Governing Body

19.1 A Governing Body for this Treaty is hereby established, composed of all Contracting Parties.

19.2 All decisions of the Governing Body shall be taken by consensus unless by consensus another method of arriving at a decision on certain measures is reached, except that consensus shall always be required in relation to Articles 23 and 24.

19.3 The functions of the Governing Body shall be to promote the full implementation of this Treaty, keeping in view its objectives, and, in particular, to:

(a) provide policy direction and guidance to monitor, and adopt such recommendations as necessary for the implementation of this Treaty and, in particular, for the operation of the Multilateral System;

(b) adopt plans and programmes for the implementation of this Treaty;

(c) adopt, at its first session, and periodically review the funding strategy for the implementation of this Treaty, in accordance with the provisions of Article 18;

(d) adopt the budget of this Treaty;

(e) consider and establish subject to the availability of necessary funds such subsidiary bodies as may be necessary, and their respective mandates and composition;

18.5 ภาคีสมาชิกตกลงว่าลำดับความสำคัญจะถูกจัดให้แก่แผน และรายการที่ได้ตกลงกันไว้สำหรับเกษตรกรในประเทศกำลังพัฒนา โดยเฉพาะประเทศด้อยพัฒนา และประเทศที่กำลังอยู่ในช่วงการปรับตัวทางเศรษฐกิจ ผู้อนุรักษ์และใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนซึ่ง ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร

ส่วนที่ 7 บทบัญญัติเกี่ยวกับสถาบัน

มาตรา 19 สภาการปกครอง

19.1 สภาการปกครองแห่งสนธิสัญญานี้ได้ถูกจัดตั้งขึ้น ณ ที่นี้ ประกอบไปด้วยภาคีสมาชิกทั้งหมด

19.2 การตัดสินใจทั้งหมดของสภาการปกครองจะกระทำโดยคะแนนเสียงเอกฉันท์ (consensus) เว้นแต่โดยคะแนนเสียงเอกฉันท์ได้บรรลุถึงวิธีการอื่นในการให้ได้มาซึ่งการตัดสินใจบนมาตรการที่แน่นอน เว้นแต่ว่าคะแนนเสียงเอกฉันท์จะถือเป็นข้อกำหนดเสมอไปในส่วนที่เกี่ยวข้องกับมาตรา 23 และ 24

19.3 หน้าที่ของสภาการปกครองจะได้รับการส่งเสริมเพื่อการดำเนินการเต็มรูปแบบแห่งสนธิสัญญานี้ โดยรักษาไว้ซึ่งมุมมองแห่งวัตถุประสงค์ของสนธิสัญญา และ โดยเฉพาะเพื่อ

(A.) เปิดช่องให้ทิศทางและการชี้แนะด้านนโยบายเพื่อใฝ่ระวัง และรับเอาคำแนะนำนั้นตามความจำเป็นเพื่อการดำเนินการตามสนธิสัญญานี้ และ โดยเฉพาะเพื่อการปฏิบัติการตามระบบพหุภาคี

(B.) รับเอาแผนและรายการเพื่อการดำเนินการตามสนธิสัญญานี้

(C.) รับเอา ในการประชุมครั้งแรก และพิจารณาเป็นระยะ ๆ ซึ่งกลยุทธ์การให้ทุนเพื่อการดำเนินการตามสนธิสัญญานี้ โดยสอดคล้องกับบทบัญญัติของมาตรา 18

(D.) รับเอางบประมาณของสนธิสัญญานี้

(E.) พิจารณาและจัดตั้งภายใต้ความมีอยู่ของกองทุนที่จำเป็น เช่น องค์กรสาขา (subsidiary bodies) ที่อาจจะมีความจำเป็น และอำนาจหน้าที่ และองค์ประกอบขององค์กรตามลำดับ

(f) establish, as needed, an appropriate mechanism, such as a Trust Account, for receiving and utilizing financial resources that will accrue to it for purposes of implementing this Treaty;

(g) establish and maintain cooperation with other relevant international organizations and treaty bodies, including in particular the Conference of the Parties to the Convention on Biological Diversity, on matters covered by this Treaty, including their participation in the funding strategy;

(h) consider and adopt, as required, amendments to this Treaty, in accordance with the provisions of Article 23;

(i) consider and adopt, as required, amendments to annexes to this Treaty, in accordance with the provisions of Article 24;

(j) consider modalities of a strategy to encourage voluntary contributions, in particular, with reference to Articles 13 and 18;

(k) perform such other functions as may be necessary for the fulfilment of the objectives of this Treaty;

(l) take note of relevant decisions of the Conference of the Parties to the Convention on Biological Diversity and other relevant international organizations and treaty bodies;

(m) inform, as appropriate, the Conference of the Parties to the Convention on Biological Diversity and other relevant international organizations and treaty bodies of matters regarding the implementation of this Treaty; and

(n) approve the terms of agreements with the IARCs and other international institutions under Article 15, and review and amend the MTA in Article 15.

19.4 Subject to Article 19.6, each Contracting Party shall have one vote and may be represented at sessions of the Governing Body by a single delegate who may be accompanied by an alternate, and by experts and advisers. Alternates, experts and

advisers may take part in the proceedings of the Governing Body but may not vote, except in the case of their being duly authorized to substitute for the delegate.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

(F.) จัดตั้ง ตามความจำเป็น กลไกที่เหมาะสม เช่น บัญชีเงินฝาก (Trust Account) เพื่อรับเอา และใช้ประโยชน์ซึ่งแหล่งเงินทุนที่จะเพิ่มพูนขึ้นแก่กลไกนั้นเพื่อความประสงค์ในการดำเนินการ ตามสนธิสัญญานี้

(G.) สร้างและรักษาความร่วมมือกับองค์การระหว่างประเทศ และองค์กรสนธิสัญญาอื่น ๆ ที่ เกี่ยวข้อง รวมถึงโดยเฉพาะสมัชชาภาคีของอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ ใน เรื่องที่ครอบคลุมโดยสนธิสัญญานี้ รวมถึงการมีส่วนร่วมของพวกเขาในกลยุทธ์การให้ทุน

(H.) พิจารณาและรับเอา ตามความต้องการ การแก้ไขซึ่งสนธิสัญญานี้ โดยสอดคล้องกับ บทบัญญัติของมาตรา 23

(I.) พิจารณาและรับเอา ตามความต้องการ การแก้ไขซึ่งภาคผนวกแห่งสนธิสัญญานี้ โดย สอดคล้องกับบทบัญญัติของมาตรา 24

(J.) พิจารณารูปแบบของกลยุทธ์ที่จะสนับสนุนการช่วยเหลือโดยสมัครใจ โดยเฉพาะ โดยอ้างถึง มาตรา 13 และ 18

(K.) ปฏิบัติหน้าที่อื่นเมื่อมีความจำเป็นเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของสนธิสัญญานี้

(L.) จุดคำตัดสินที่เกี่ยวข้องของสมัชชาภาคีของอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ องค์การระหว่างประเทศ และองค์กรสนธิสัญญาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

(M.) แจ้งให้ทราบ ตามความเหมาะสม แก่ สมัชชาภาคีของอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลาย ทางชีวภาพ องค์การระหว่างประเทศ และองค์กรสนธิสัญญาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ในเรื่องเกี่ยวกับการ ดำเนินการตามสนธิสัญญานี้

(N.) อนุมัติเกณฑ์ของข้อตกลงกับ ไอเออาร์ซี และสถาบันอื่นภายใต้มาตรา 15 และพิจารณาและ แก้ไข เอ็มทีเอ ในมาตรา 15

19.4 ภายใต้มาตรา 19.6 แต่ละภาคีสมาชิกจะออกเสียงได้หนึ่งเสียง และอาจจะมีผู้แทนในการ ประชุมของสภาการปกครองเป็นผู้แทนหนึ่งคนซึ่งอาจจะมาพร้อมกับผู้แทนสำรอง และกับ ผู้เชี่ยวชาญ และที่ปรึกษา ผู้แทนสำรอง ผู้เชี่ยวชาญ และที่ปรึกษาอาจจะมีส่วนร่วมในการ ดำเนินการประชุมของสภาการปกครองแต่ไม่มีสิทธิออกเสียง เว้นแต่ในกรณีที่เขาได้รับมอบอำนาจ ให้ทำหน้าที่แทนผู้แทน

19.5 The United Nations, its specialized agencies and the International Atomic Energy Agency, as well as any State not a Contracting Party to this Treaty, may be represented as observers at sessions of the Governing Body. Any other body or agency, whether governmental or non-governmental, qualified in fields relating to conservation and sustainable use of plant genetic resources for food and agriculture, which has informed the Secretary of its wish to be represented as an observer at a session of the Governing Body, may be admitted unless at least one third of the Contracting Parties present object. The admission and participation of observers shall be subject to the Rules of Procedure adopted by the Governing Body.

19.6 A Member Organization of FAO that is a Contracting Party and the member states of that Member Organization that are Contracting Parties shall exercise their membership rights and fulfil their membership obligations in accordance, *mutatis mutandis*, with the Constitution and General Rules of FAO.

19.7 The Governing Body shall adopt and amend, as required, its own Rules of Procedure and financial rules which shall not be inconsistent with this Treaty.

19.8 The presence of delegates representing a majority of the Contracting Parties shall be necessary to constitute a quorum at any session of the Governing Body.

19.9 The Governing Body shall hold regular sessions at least once every two years. These sessions should, as far as possible, be held back-to-back with the regular sessions of the Commission on Genetic Resources for Food and Agriculture.

19.10 Special Sessions of the Governing Body shall be held at such other times as may be deemed necessary by the Governing Body, or at the written request of any Contracting Party, provided that this request is supported by at least one third of the Contracting Parties.

19.11 The Governing Body shall elect its Chairperson and Vice-Chairpersons (collectively referred to as "the Bureau"), in conformity with its Rules of Procedure.

19.5 องค์การสหประชาชาติ องค์กรชำนาญพิเศษขององค์การสหประชาชาติ และสำนักงานพลังงานปรมาณูระหว่างประเทศ รวมไปถึงรัฐที่ไม่ได้เป็นภาคีสมาชิกของสนธิสัญญานี้ อาจจะมีผู้แทนเป็นผู้สังเกตการณ์ในการประชุมของสภาการปกครอง องค์กรหรือสำนักงานอื่น ไม่ว่าจะป็นของรัฐบาล หรือไม่ใช่ของรัฐบาล ที่มีคุณวุฒิในด้านที่เกี่ยวข้องกับ การอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน ซึ่ง ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร ซึ่งได้แจ้งให้ทราบต่อเลขาธิการว่าตนปรารถนาจะมีผู้แทนเข้าร่วมเป็นผู้สังเกตการณ์ในการประชุมของสภาการปกครอง อาจจะได้รับสิทธิให้เข้า เว้นแต่ภาคีสมาชิกอย่างน้อยหนึ่งในสามของสมาชิกที่อยู่ในที่นั้นคัดค้าน การให้สิทธิเข้า และการมีส่วนร่วมของผู้สังเกตการณ์จะอยู่ภายใต้กฎเกี่ยวกับระเบียบที่รับเอาโดยสภาการปกครอง

19.6 องค์การสมาชิกของ เอฟเอโอ ที่เป็นภาคีสมาชิกและรัฐสมาชิกขององค์การสมาชิกที่เป็นภาคีสมาชิกจะใช้สิทธิความเป็นสมาชิก และทำให้บรรลซึ่งพันธกรณีในความเป็นสมาชิกของเขาโดยสอดคล้อง โดยอนุโลม กับธรรมนูญ และกฎทั่วไปของ เอฟเอโอ

19.7 สภาการปกครองจะรับเอาและแก้ไข ตามความต้องการ กฎเกี่ยวกับระเบียบ และกฎเกี่ยวกับการเงินของตนซึ่งจะไม่ขัดกับสนธิสัญญานี้

19.8 การปรากฏตัวของบรรดาผู้แทนที่อยู่ในที่ประชุมที่ถือเป็นเสียงส่วนใหญ่ของสภาการปกครอง จะถือเป็นความจำเป็นในการประกอบเป็นองค์ประชุมในการประชุมใด ๆ ของสภาการปกครอง

19.9 สภาการปกครองจะจัดให้มีการประชุมสมัยสามัญอย่างน้อยทุกสองปีครั้ง การประชุมเหล่านี้ควร เท่าที่จะเป็นไปได้ มีการจัดขึ้นควบคู่ (back to back) กับการประชุมสมัยสามัญของ คณะกรรมาธิการด้านทรัพยากรพันธุ-กรรมเพื่ออาหารและการเกษตร

19.10 การประชุมสมัยวิสามัญของสภาการปกครองจะมีการจัดขึ้นในเวลาอื่นใดตามที่เห็นสมควร ว่ามีความจำเป็นโดยสภาการปกครอง หรือโดยคำร้องขอเป็นลายลักษณ์อักษรจากภาคีสมาชิกใด ๆ หากว่าคำร้องขอนี้ได้รับการสนับสนุนโดยภาคีสมาชิกอย่างน้อยหนึ่งในสาม

19.11 สภาการปกครองจะเลือกประธาน และรองประธาน (ซึ่งรวมกันเรียกว่า “สำนัก”) โดยสอดคล้องกับกฎเกี่ยวกับระเบียบของตน

Article 20 – Secretary

20.1 The Secretary of the Governing Body shall be appointed by the Director-General of FAO, with the approval of the Governing Body. The Secretary shall be assisted by such staff as may be required.

20.2 The Secretary shall perform the following functions:

(a) arrange for and provide administrative support for sessions of the Governing Body and for any subsidiary bodies as may be established;

(b) assist the Governing Body in carrying out its functions, including the performance of specific tasks that the Governing Body may decide to assign to it;

(c) report on its activities to the Governing Body.

20.3 The Secretary shall communicate to all Contracting Parties and to the Director-General:

(a) decisions of the Governing Body within sixty days of adoption;

(b) information received from Contracting Parties in accordance with the provisions of this Treaty.

20.4 The Secretary shall provide documentation in the six languages of the United Nations for sessions of the Governing Body.

20.5 The Secretary shall cooperate with other organizations and treaty bodies, including in particular the Secretariat of the Convention on Biological Diversity, in achieving the objectives of this Treaty.

มาตรา 20 เลขานุการ

20.1 เลขานุการของสภาการปกครองจะได้รับการแต่งตั้งโดยประธานของเอฟเอไอ โดยการอนุมัติของสภาการปกครอง เลขานุการจะได้รับการช่วยเหลือโดยคณะทำงานตามความต้องการ

20.2 เลขานุการจะปฏิบัติหน้าที่ดังต่อไปนี้

(A.) จัดเตรียมและเปิดช่องให้การสนับสนุนในด้านการดำเนินงานสำหรับการประชุมของสภาการปกครอง และสำหรับองค์กรสาขาอื่น ๆ ที่อาจจะได้รับการจัดตั้ง

(B.) ช่วยเหลือสภาการปกครองในการทำงานตามหน้าที่ รวมถึงการปฏิบัติการตามภารกิจเฉพาะที่สภาการปกครองตัดสินใจมอบหมายให้

(C.) รายงานถึงกิจกรรมของตนต่อสภาการปกครอง

20.3 เลขานุการจะแจ้งไปยังภาคีสมาชิก และประธาน

(A.) คำตัดสินของสภาการปกครองภายในหกวันนับแต่วันที่รับเอา

(B.) ข้อเสนอเทศที่ได้รับจากภาคีสมาชิกโดยสอดคล้องกับบทบัญญัติแห่งสนธิสัญญานี้

20.4 เลขานุการจะเปิดช่องให้มีเอกสารในหกภาษาของสหประชาชาติสำหรับการประชุมของสภาการปกครอง

20.5 เลขานุการจะร่วมมือกับองค์กรและองค์กรสนธิสัญญาอื่น ๆ รวมถึง โดยเฉพาะสำนักเลขานุการของอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของสนธิสัญญานี้

Article 21 – Compliance

The Governing Body shall, at its first meeting, consider and approve cooperative and effective procedures and operational mechanisms to promote compliance with the provisions of this Treaty and to address issues of non-compliance. These procedures and mechanisms shall include monitoring, and offering advice or assistance, including legal advice or legal assistance, when needed, in particular to developing countries and countries with economies in transition.

Article 22 – Settlement of Disputes

22.1 In the event of a dispute between Contracting Parties concerning the interpretation or application of this Treaty, the parties concerned shall seek solutions by negotiation.

22.2 If the parties concerned cannot reach agreement by negotiation, they may jointly seek the good offices of, or request mediation by, a third party.

22.3 When ratifying, accepting, approving or acceding to this Treaty, or at any time thereafter, a Contracting Party may declare in writing to the Depositary that for a dispute not resolved in accordance with Article 22.1 or Article 22.2 above, it accepts one or both of the following means of dispute settlement as compulsory:

(a) Arbitration in accordance with the procedure laid down in Part 1 of Annex II to this Treaty;

(b) Submission of the dispute to the International Court of Justice.

22.4 If the parties to the dispute have not, in accordance with Article 22.3 above, accepted the same or any procedure, the dispute shall be submitted to conciliation in accordance with Part 2 of Annex II to this Treaty unless the parties otherwise agree.

Article 23 – Amendments of the Treaty

23.1 Amendments to this Treaty may be proposed by any Contracting Party.

มาตรา 21 การปฏิบัติตาม

สภากาการปกครองจะในการประชุมครั้งแรก พิจารณาและอนุมัติ ระเบียบและกลไกการปฏิบัติที่ก่อให้เกิดความร่วมมือและมีประสิทธิผลเพื่อส่งเสริมการปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งสนธิสัญญานี้ และเพื่อชี้ประเด็นการไม่ปฏิบัติตาม ระเบียบและกลไกเหล่านี้จะรวมถึงการเฝ้าระวัง และการอำนวยความสะดวก หรือการช่วยเหลือ รวมถึงคำปรึกษาทางกฎหมายและการช่วยเหลือทางกฎหมาย เมื่อมีความจำเป็น โดยเฉพาะแก่ ประเทศกำลังพัฒนา และประเทศที่กำลังอยู่ในช่วงการปรับตัวทางเศรษฐกิจ

มาตรา 22 การระงับข้อพิพาท

22.1 ในกรณีที่มีการพิพาทกันระหว่างภาคีสมาชิกเกี่ยวกับการตีความหรือการใช้สนธิสัญญานี้ คู่กรณีที่เกี่ยวข้องจะแสวงหาข้อยุติโดยการเจรจา

22.2 หากคู่กรณีที่เกี่ยวข้องไม่สามารถตกลงกันได้โดยการเจรจา พวกเขาอาจจะแสวงหาการไกล่เกลี่ย หรือร้องขอทำการปรองดองโดย บุคคลที่สาม

22.3 เมื่อให้สัตยาบัน ยอมรับ เห็นพ้อง หรือเข้าเป็นภาคีสมาชิกสนธิสัญญานี้ หรือในเวลาใดก็ตาม ภายหลังจากนั้น ภาคีสมาชิกอาจจะประกาศต่อที่เก็บรักษา (Depositary) ว่าในข้อพิพาทที่ไม่อาจยุติได้โดยสอดคล้องกับมาตรา 22.1 และ 22.2 ข้างต้น เขาจะยอมรับสิ่งใดสิ่งหนึ่งในสองสิ่งต่อไปนี้ เป็นวิธีการในการระงับข้อพิพาทโดยถือเป็นข้อบังคับ

(A.) อนุญาโตตุลาการโดยสอดคล้องกับระเบียบที่กำหนดไว้ในส่วนที่ 1 ของภาคผนวก 2 ของสนธิสัญญานี้

(B.) ยื่นข้อพิพาทต่อศาลโลก (International Court of Justice)

22.4 หากคู่กรณีในข้อพิพาทไม่ได้ โดยสอดคล้องกับมาตรา 22.3 ข้างต้น ยอมรับระเบียบเดียวกัน หรือระเบียบใด ๆ ข้อพิพาทนั้นจะถูกยื่นต่อการสมานไมตรี (conciliation) โดยสอดคล้องกับส่วนที่ 2 ของภาคผนวก 2 ของสนธิสัญญานี้ เว้นแต่คู่กรณีจะตกลงกันเป็นอย่างอื่น

มาตรา 23 การแก้ไขสนธิสัญญา

23.1 การแก้ไขสนธิสัญญานี้ อาจถูกเสนอโดยภาคีสมาชิกใด ๆ ก็ได้

23.2 Amendments to this Treaty shall be adopted at a session of the Governing Body. The text of any proposed amendment shall be communicated to Contracting Parties by the Secretary at least six months before the session at which it is proposed for adoption.

23.3 All amendments to this Treaty shall only be made by consensus of the Contracting Parties present at the session of the Governing Body.

23.4 Any amendment adopted by the Governing Body shall come into force among Contracting Parties having ratified, accepted or approved it on the ninetieth day after the deposit of instruments of ratification, acceptance or approval by two-thirds of the Contracting Parties. Thereafter the amendment shall enter into force for any other Contracting Party on the ninetieth day after that Contracting Party deposits its instrument of ratification, acceptance or approval of the amendment.

23.5 For the purpose of this Article, an instrument deposited by a Member Organization of FAO shall not be counted as additional to those deposited by member states of such an organization.

Article 24 – Annexes

24.1 The annexes to this Treaty shall form an integral part of this Treaty and a reference to this Treaty shall constitute at the same time a reference to any annexes thereto.

24.2 The provisions of Article 23 regarding amendments to this Treaty shall apply to the amendment of annexes.

Article 25 – Signature

This Treaty shall be open for signature at the FAO from 3 November 2001 to 4 November 2002 by all Members of FAO and any States that are not Members of FAO but are Members of the United Nations, or any of its specialized agencies or of the International Atomic Energy Agency.

Article 26 – Ratification, Acceptance or Approval

This Treaty shall be subject to ratification, acceptance or approval by the Members and non-Members of FAO referred to in Article 25. Instruments of ratification, acceptance, or approval shall be deposited with the Depositary.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

23.2 การแก้ไขสนธิสัญญานี้จะถูกรับเอา ณ การประชุมสภาการปกครอง ถ้อยคำของการเสนอแก้ไข จะได้รับการแจ้งต่อภาคีสมาชิกโดยเลขาธิการภายในหกเดือนก่อนการประชุมที่ได้เสนอให้มีการรับเอานั้น

23.3 การแก้ไขทั้งหลายต่อสนธิสัญญานี้จะทำได้ก็แต่โดยเสียงเอกฉันท์ของภาคีสมาชิกที่อยู่ในที่ประชุมของสภาการปกครอง

23.4 การแก้ไขทั้งหลายที่ถูกรับเอาโดยสภาการปกครองจะมีผลบังคับใช้ต่อภาคีสมาชิกที่ได้ให้สัตยาบัน ยอมรับ หรือเห็นพ้อง ณ วันที่เก้าสิบภายหลังจากการนำเสนอแห่งการให้สัตยาบัน การยอมรับ หรือการเห็นพ้อง โดยภาคีสมาชิกสองในสาม ภายหลังจากนั้นการแก้ไขจะมีผลบังคับใช้ต่อภาคีสมาชิกอื่นใด ณ วันที่เก้าสิบภายหลังจากที่ภาคีสมาชิกนั้นได้นำเสนอแห่งการให้สัตยาบัน การยอมรับ หรือการเห็นพ้องต่อการแก้ไขนั้น

มาตรา 24 ภาคผนวก

24.1 ภาคผนวกของสนธิสัญญานี้จะถือเป็นส่วนหนึ่งของสนธิสัญญานี้ และการอ้างถึงสนธิสัญญานี้จะเท่ากับเป็นการอ้างถึงภาคผนวกใด ๆ ด้วย

24.2 บทบัญญัติของมาตรา 23 เกี่ยวกับการแก้ไขสนธิสัญญานี้จะนำมาใช้กับการแก้ไขภาคผนวกด้วย

มาตรา 25 การลงนาม

สนธิสัญญานี้จะเปิดให้มีการลงนามที่เอฟเอโอ ตั้งแต่วันที่ 3 พฤศจิกายน 2001 ถึง วันที่ 4 พฤศจิกายน 2002 โดยภาคีของเอฟเอโอ และรัฐใด ๆ ที่มีได้เป็นภาคีของเอฟเอโอ แต่เป็นภาคีขององค์การสหประชาชาติ หรือองค์การชำนาญพิเศษของสหประชาชาติ หรือสำนักงานพลังงานปรมาณูระหว่างประเทศ

มาตรา 26 การให้สัตยาบัน การยอมรับ หรือการเห็นพ้อง

สนธิสัญญานี้จะอยู่ในบังคับของการให้สัตยาบัน การยอมรับ หรือการเห็นพ้อง ของภาคี และผู้ไม่ใช่ภาคีของเอฟเอโอ ที่อ้างถึงในมาตรา 25 สารแห่งการให้สัตยาบัน การยอมรับ หรือการเห็นพ้องจะถูกนำเสนอไปยังที่เก็บรักษา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Article 27 – Accession

This Treaty shall be open for accession by all Members of FAO and any States that are not Members of FAO but are Members of the United Nations, or any of its specialized agencies or of the International Atomic Energy Agency from the date on which the Treaty is closed for signature. Instruments of accession shall be deposited with the Depositary.

Article 28 – Entry into force

28.1 Subject to the provisions of Article 29.2, this Treaty shall enter into force on the ninetieth day after the deposit of the fortieth instrument of ratification, acceptance, approval or accession, provided that at least twenty instruments of ratification, acceptance, approval or accession have been deposited by Members of FAO.

28.2 For each Member of FAO and any State that is not a Member of FAO but is a Member of the United Nations, or any of its specialized agencies or of the International Atomic Energy Agency that ratifies, accepts, approves or accedes to this Treaty after the deposit, in accordance with Article 28.1, of the fortieth instrument of ratification, acceptance, approval or accession, the Treaty shall enter into force on the ninetieth day following the deposit of its instrument of ratification, acceptance, approval or accession.

Article 29 – Member Organizations of FAO

29.1 When a Member Organization of FAO deposits an instrument of ratification, acceptance, approval or accession for this Treaty, the Member Organization shall, in accordance with the provisions of Article II.7 of the FAO Constitution, notify any change regarding its distribution of competence to its declaration of competence submitted under Article II.5 of the FAO Constitution as may be necessary in light of its acceptance of this Treaty. Any Contracting Party to this Treaty may, at any time, request a Member Organization of FAO that is a Contracting Party to this Treaty to provide information as to which, as between the Member Organization and its member states, is responsible for the implementation of any particular matter covered by this Treaty. The Member Organization shall provide this information within a reasonable time.

มาตรา 27 การเข้าเป็นภาคี (ภาคียานุวัติ)

สนธิสัญญานี้จะเปิดให้มีการเข้าเป็นภาคีโดยภาคีของเอฟเอไอ และรัฐใด ๆ ที่มีได้เป็นภาคีของเอฟเอไอ แต่เป็นภาคีขององค์การสหประชาชาติ หรือองค์กรชำนาญพิเศษของสหประชาชาติ หรือสำนักงานพลังงานปรมาณูระหว่างประเทศนับจากวันที่ที่สนธิสัญญานี้ได้ปิดลงสำหรับการลงนาม สภารแห่งการเข้าเป็นภาคี (ภาคียานุวัติสาร) จะถูกนำส่งไปยังที่เก็บรักษา

มาตรา 28 การมีผลบังคับใช้

28.1 ภายใต้บทบัญญัติของมาตรา 29.2 สนธิสัญญานี้จะมีผลบังคับใช้ ณ วันที่เก้าสิบภายหลังจากที่ได้มีการนำส่งสารที่สืบทอดแห่งการให้สัตยาบัน การยอมรับ การเห็นพ้อง หรือการเข้าเป็นภาคี (ภาคียานุวัติ) โดยที่อย่างน้อยยี่สิบสารแห่งการให้สัตยาบัน การยอมรับ การเห็นพ้อง หรือการเข้าเป็นภาคี (ภาคียานุวัติ) ได้ถูกนำส่งเข้ามาโดยภาคีของเอฟเอไอ

28.2 สำหรับแต่ละภาคีของเอฟเอไอ และรัฐใด ๆ ที่มีใช้ภาคีของเอฟเอไอ แต่เป็นภาคีขององค์การสหประชาชาติ หรือองค์กรชำนาญพิเศษขององค์การสหประชาชาติ หรือสำนักงานพลังงานปรมาณูระหว่างประเทศที่ได้ให้สัตยาบัน ยอมรับ เห็นพ้อง หรือเข้าเป็นภาคีในสนธิสัญญานี้ภายหลังจากการนำส่งสาร โดยสอดคล้องกับมาตรา 28.1 ที่สืบทอดแห่งการให้สัตยาบัน การยอมรับ การเห็นพ้อง หรือการเข้าเป็นภาคี สนธิสัญญานี้จะมีผลบังคับใช้ ณ วันที่เก้าสิบภายหลังจากที่ได้มีการนำส่งสารแห่งการให้สัตยาบัน การยอมรับ การเห็นพ้อง หรือการเข้าเป็นภาคีนั้น

มาตรา 29 องค์การสมาชิกของเอฟเอไอ

29.1 เมื่อองค์การสมาชิกของเอฟเอไอได้นำส่งสารแห่งการให้สัตยาบัน การยอมรับ การเห็นพ้อง หรือการเข้าเป็นภาคีในสนธิสัญญานี้ องค์การสมาชิกดังกล่าวจะ โดยสอดคล้องกับบทบัญญัติของมาตรา 2.7 (II.7) ของธรรมนูญของเอฟเอไอ แจ้งถึงการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับการเผยแพร่ความสามารถของตนในปฏิญญาว่าด้วยความสามารถของตนที่ได้ยื่นภายใต้มาตรา 2.5 (II.5) ของธรรมนูญของเอฟเอไอ ตามความจำเป็นในแง่ของการยอมรับสนธิสัญญานี้ของตน ภาคีสมาชิกใด ๆ ของสนธิสัญญานี้อาจจะ ในเวลาใดก็ตาม รองขององค์การสมาชิกของเอฟเอไอ ที่เป็นภาคีของสนธิสัญญานี้ให้เปิดช่องให้มีข้อสนเทศซึ่ง ระหว่างองค์การสมาชิกกับภาคีของตน เป็นความรับผิดชอบในการดำเนินการตามเรื่องเฉพาะใด ๆ ที่ครอบคลุมโดยสนธิสัญญานี้ องค์การสมาชิกจะเปิดช่องให้มีข้อสนเทศนี้ภายในระยะเวลาอันสมควร

29.2 Instruments of ratification, acceptance, approval, accession or withdrawal, deposited by a Member Organization of FAO, shall not be counted as additional to those deposited by its Member States.

Article 30 – Reservations

No reservations may be made to this Treaty.

Article 31 – Non-Parties

The Contracting Parties shall encourage any Member of FAO or other State, not a Contracting Party to this Treaty, to accept this Treaty.

Article 32 – Withdrawals

32.1 Any Contracting Party may at any time after two years from the date on which this Treaty has entered into force for it, notify the Depositary in writing of its withdrawal from this Treaty. The Depositary shall at once inform all Contracting Parties.

32.2 Withdrawal shall take effect one year from the date of receipt of the notification.

Article 33 – Termination

33.1 This Treaty shall be automatically terminated if and when, as the result of withdrawals, the number of Contracting Parties drops below forty, unless the remaining Contracting Parties unanimously decide otherwise.

33.2 The Depositary shall inform all remaining Contracting Parties when the number of Contracting Parties has dropped to forty.

33.3 In the event of termination the disposition of assets shall be governed by the financial rules to be adopted by the Governing Body.

29.2 สารแห่งการให้สัตยาบัน การยอมรับ การเห็นพ้อง การเข้าเป็นภาคี หรือการถอนตัว ที่นำเสนอ โดยองค์การสมาชิกของเอฟเอโอ จะไม่ถูกนับเป็นส่วนเพิ่มจากที่ได้ถูกนำเสนอโดยรัฐภาคีขององค์การ ดังกล่าว

มาตรา 30 การตั้งข้อสงวน

ข้อสงวนไม่อาจมีการตั้งได้ตามสนธิสัญญานี้

มาตรา 31 ผู้ไม่ใช่ภาคี

ภาคีสมาชิกจะสนับสนุนให้ภาคีของเอฟเอโอ หรือรัฐอื่น ๆ ที่มีได้เป็นภาคีสมาชิกของสนธิสัญญานี้ ให้ยอมรับสนธิสัญญานี้

มาตรา 32 การถอนตัว

32.1 ภาคีสมาชิกใด ๆ อาจ จะ ในเวลาใดก็ตาม นับตั้งแต่สองปีภายหลังจากวันที่สนธิสัญญานี้มีผลบังคับใช้สำหรับตน แจ้งต่อที่เก็บรักษาเป็นลายลักษณ์อักษรถึงการถอนตัวจากสนธิสัญญานี้ของตน ที่เก็บรักษาจะแจ้งให้ทราบโดยทันทีต่อภาคีสมาชิกทั้งหลาย

32.2 การถอนตัวจะมีผลในหนึ่งปีนับแต่วันที่ได้รับการแจ้งนั้น

มาตรา 33 การสิ้นสุดลง

33.1 สนธิสัญญานี้จะถือว่าสิ้นสุดโดยอัตโนมัติ หากและเมื่อ ผลลัพธ์ของการถอนตัวทำให้จำนวนของภาคีสมาชิกมีน้อยกว่าสี่สิบ เว้นแต่ภาคีสมาชิกที่เหลืออยู่ตกลงโดยเสียงเอกฉันท์ สัมบูรณ์ (unanimously) เป็นอย่างอื่น

33.2 ที่เก็บรักษาจะแจ้งให้ทราบต่อภาคีสมาชิกที่เหลืออยู่เมื่อจำนวนภาคีสมาชิกได้ลดลงจนเหลือสี่สิบ

33.3 ในกรณีของการสิ้นสุดลง การนำเสนอสินทรัพย์ต่าง ๆ จะได้ถูกครอบงำ (ดูแล) โดยกฎทางการเงินที่จะได้รับเอาโดยสภาการปกครอง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Article 34 – Depository

The Director-General of FAO shall be the Depository of this Treaty.

Article 35 – Authentic Texts

The Arabic, Chinese, English, French, Russian and Spanish texts of this Treaty are equally authentic.

มาตรา 34 ที่เก็บรักษา

ประธานของเอฟเอโอ จะเป็นที่เก็บรักษาของสนธิสัญญานี้

มาตรา 35 เอกสารต้นฉบับ

เอกสารในภาษาอารบิก จีน อังกฤษ ฝรั่งเศส รัสเซีย และสเปน ของสนธิสัญญานี้ถือเป็นต้นฉบับเท่าเทียมกัน

บัญชีรายชื่อพืชเพื่อการเพาะปลูกภายใต้ระบบพหุภาคี

ตารางที่ 20: พืชเพื่อการเพาะปลูกที่ใช้เป็นอาหาร

พืชเพื่อการเพาะปลูก (Crop)	สกุล (Genus)	ข้อสังเกต (Observations)
ไม้จำพวกสาเกและขนุน สำปะลอส (Breadfruit)	อาร์โทคาร์ปัส (<i>Artocarpus</i>)	Breadfruit only
หน่อไม้ฝรั่ง (Asparagus)	แอสพารากัส (<i>Asparagus</i>)	
ข้าวโอ๊ต (Oat)	อวีนา (<i>Avena</i>)	
ผักบีท (Beet)	เบตา (<i>Beta</i>)	
พืชตระกูลกะหล่ำ (Brassica Complex)	บราสสิกา ทั้งหมด (<i>Brassica et al.</i>)	สกุลของพืชที่รวมถึงได้แก่ บราสสิกา (<i>Brassica</i>) อาร์โมรา เซีย (<i>Armoracia</i>) บาร์บาเรีย

ตารางที่ 20: พืชเพื่อการเพาะปลูกที่ใช้เป็นอาหาร

		<p>) คาเมลิน่า (<i>Camelina</i>) แครมเบ (<i>Crambe</i>) ดิบโพรเทคซิส (<i>Diplotaxis</i>) อีรูกา (<i>Eruca</i>) อีซาทิส (<i>Isatis</i>) เลบพิเดียม (<i>Lepidium</i>) ราฟาโนบราสสิก้า (<i>Raphanobrassica</i>) ราฟานัส (<i>Raphanus</i>) โรริปปา (<i>Rorippa</i>) และซินาพิส (<i>Sinapis</i>) สิ่งนี้รวมถึงเมล็ดพืชน้ำมัน (oilseed) และพืชเพื่อการเพาะปลูกที่เป็นผักทั้งหลาย (vegetable crops) เช่นกะหล่ำปลี (cabbage) เมล็ดของต้นเรพ (rapeseed) มัสตาร์ด (mustard) ต้นคเรสเซส (cress) พืชยุโรปจำพวกที่ใช้ทำสลัด (rocket) หัวไชเท้าแดง (radish) และผักกาดเทอร์นิบ (turnip) ชนิดพันธุ์ เลบพิเดียม เมเยนี (มาจาก <i>Lepidium meyenii</i> (maca) ไม่ถูกนับรวม</p>
ถั่วแระ (Pigeon pea)	คาจານัส (<i>Cajanus</i>)	
ถั่วหัวข้าง (Chick pea)	ไซเซอร์ (<i>Cicer</i>)	
พืช หรือผลของพืชในตระกูลส้ม (Citrus)	ซีทริส (<i>Citrus</i>)	สกุล พอนซิรัส (<i>Poncirus</i>) และฟอร์ทูนัลลา (<i>Fortunella</i>) ถูกนับรวมเป็น ต้นตอ (root stock)
มะพร้าว (Coconut)	โคโคส (<i>Cocos</i>)	

ตารางที่ 20: พืชเพื่อการเพาะปลูกที่ใช้เป็นอาหาร

พืชจำพวกบอน (Major aroids)	โคโลคาเซีย (<i>Colocasia</i>) แชนโท ไซมา (<i>Xanthosoma</i>)	พืชจำพวกบอนรวมถึง ผือก (taro) มันเทศ (cocoyam), ต้น ผือกจะพวกหนึ่ง (dasheen) และ แทนเนีย (tannia)
หัวแครอท (Carrot)	เดาคัส (<i>Daucus</i>)	
กลอย และมันเสา (Yams)	ดิวอสโคเรีย (<i>Dioscorea</i>)	
ข้าวป่าสามง่าม (Finger Millet)	อีลีวซึน (<i>Eleusine</i>)	
สตรอเบอรี่ (Strawberry)	ฟรากาเรีย (<i>Fragaria</i>)	
ดอกทานตะวัน (Sunflower)	เฮลิอันทัส (<i>Helianthus</i>)	
ข้าวบาร์เลย์ (Barley)	ฮอร์ดเดอรัม (<i>Hordeum</i>)	
มันเทศ (Sweet Potato)	อิโปโมเอ (<i>Ipomoea</i>)	
ถั่วกลาส (Grass pea)	ลาทีริส (<i>Lathyrus</i>)	
ถั่วแขกชนิดเมล็ดแดงและ เหลือง (Lentil)	เลนส์ (<i>Lens</i>)	
แอปเปิ้ล (Apple)	มาลัส (<i>Malus</i>)	
มันสำปะหลัง (Cassava)	มานิฮอท (<i>Manihot</i>)	นับเฉพาะ มานิฮอท เอสคูเลน ตา (<i>Manihot esculenta</i>) เท่านั้น
กล้วย/กล้วยกล้วย (Banana/Plantain)	มูซา (<i>Musa</i>)	ยกเว้น มูซา เทกซ์ทิลิส (<i>Musa textilis</i>)
ข้าว (Rice)	โอไรซา (<i>Oryza</i>)	

ตารางที่ 20: พืชเพื่อการเพาะปลูกที่ใช้เป็นอาหาร

ข้าวเดือย (Pearl Millet)	เพนนีเซทัม (<i>Pennisetum</i>)	
ถั่วชนิดเมล็ดแบน (Beans)	ฟาเซโอลัส (<i>Phaseolus</i>)	ยกเว้น ฟาเซโอลัส โพลีอันทัส (<i>Phaseolus polyanthus</i>)
ถั่วชนิดเมล็ดเล็ก (Pea)	พิสั่ม (<i>Pisum</i>)	
ข้าวไร (Rye)	เซกาเล (<i>Secale</i>)	
มันฝรั่ง (Potato)	โซลานัม (<i>Solanum</i>)	นับรวมจำพวก ทูเบอโรซา (<i>tuberosa</i>) ยกเว้น โซลานัม พูเรจา (<i>Solanum phureja</i>)
มะเขือขาว/มะเขือม่วง (Eggplant)		นับรวมจำพวกเมลองจินา (<i>melongena</i>)
ข้างฟ่าง (Sorghum)	ซอร์กัม (<i>Sorghum</i>)	
ทริติแคล-เล (Triticale)	ทริติโคเซกาเล (<i>Triticosecale</i>)	
ข้าวสาลี (Wheat)	ทริติกัม ทั้งหลาย (<i>Triticum et al</i>)	รวมทั้งอโกรไพรอน (<i>Agropyron</i>) อีไลมัส (<i>Elymus</i>) และเซกาเล (<i>Secale</i>)
ถั่วฟาบ่า/พืชถามีฝัก (Faba Bean/ Vetch)	วีเซีย (<i>Vicia</i>)	
พืชจำพวกถั่วกระต้าง ทั้งหลาย (Cowpea et al.)	วิกนา (<i>Vigna</i>)	

ตารางที่ 20: พืชเพื่อการเพาะปลูกที่ใช้เป็นอาหาร

ข้าวโพด (Maize)	เซี่ย (Zea)	ยกเว้น เซี่ย พิเรนนิส (<i>Zea perennis</i>) เซี่ย ดิโพลพิเรนนิส (<i>Zea diploperennis</i>) และ เซี่ย ลักซูเรียนส์ (<i>Zea luxurians</i>)
-----------------	-------------	--

ตารางที่ 21: พืชอาหารปศุสัตว์จำพวกไม้ที่มีฝัก (*Legume Forages*)

สกุลพืช (Genera)	ชนิดพันธุ์ (Species)
แอสทากาลัส (<i>Astragalus</i>)	ไคเนนซิส (<i>chinensis</i>) ไชเซอ (<i>cicer</i>) อเรนาเรียส (<i>arenarius</i>)
คานาวาเลีย (<i>Canavalia</i>)	เอ็นซิฟอร์มิส (<i>ensifomis</i>)
โคโรนิลลา (<i>Coronilla</i>)	วาเรีย (<i>varia</i>)
เฮดิสซารัม (<i>Hedysarum</i>)	โคโรนาเรียม (<i>conronarium</i>)
ลาไทรัส (<i>Lathyrus</i>)	ซิเซรา (<i>cicera</i>) ซิลิโอเลตัส (<i>ciliolatus</i>) เฮียชุตัส (<i>hirsutus</i>) อ็อกครัส (<i>ochrus</i>) โอดราตัส (<i>odoratus</i>) ซาติวัส (<i>sativus</i>)
เลสเพเดซ่า (<i>Lespedeza</i>)	คูเนียต้า (<i>cuneata</i>) สเตรียต้า (<i>striata</i>) สติพูลาเซี่ย (<i>stipulacea</i>)
โลตัส (<i>Lotus</i>)	คอร์นิควลาตัส (<i>corniculatus</i>) ซับบิฟลอร์ส (<i>subbiflorus</i>) อุลิกิโนซัส (<i>uliginosus</i>)
ลูพินัส (<i>Lupinus</i>)	อัลบัส (<i>albus</i>) อังกุสติโฟเลียส (<i>angustifolius</i>) ลูเซียส (<i>luteus</i>)

ตารางที่ 21: พืชอาหารปศุสัตว์จำพวกไม้ที่มีฝัก (*Legume Forages*)

เมดิคาโก (<i>Medicago</i>)	อาร์บอเรีย (<i>arborea</i>) ฟัลคาต้า (<i>falcata</i>) ซาติว่า (<i>sativa</i>) สคูเทลลาต้า (<i>scutellata</i>) ริจิดูล่า (<i>rigidula</i>) ทรันคาทูล่า (<i>truncatula</i>)
เมลิลอทัส (<i>Melilotus</i>)	อัลบัส (<i>albus</i>) ออฟฟิซินาลิส (<i>officinalis</i>)
โอนอบริคิส (<i>Onobrychis</i>)	วิซิโฟเลีย (<i>viciifolia</i>)
ออร์นิโทปัส (<i>Ornithopus</i>)	ซาทิวัส (<i>sativus</i>)
โพรโซพิส (<i>Prosopis</i>)	แอฟฟินิส (<i>affinis</i>) อัลบา (<i>alba</i>) ไคเลนซิส (<i>chilensis</i>) ไนกรา (<i>nigra</i>) พัลลิด่า (<i>pallida</i>)
พิวราเรีย (<i>Pueraria</i>)	ฟาซีโอลอยเดส (<i>phaseoloides</i>)
ไทรโฟเลียม (<i>Trifolium</i>)	อเล็กซานดรินัม (<i>alexandrinum</i>) อัลเปสเตร (<i>alpestre</i>) แอมบิกิวูม (<i>ambiguum</i>) อนุสตีโฟเลียม (<i>angustifolium</i>) อาร์เวนเซ (<i>arvense</i>) อโกรซิเซรัม (<i>agrocicerum</i>) ไฮบริดัม (<i>hybridum</i>) อินคาร์เนตัม (<i>incarnatum</i>) พราเทนส์ (<i>pratense</i>) เรเพนส์ (<i>repens</i>) เรซูปินาตัม (<i>resupinatum</i>) รู-อปพิเลียนัม (<i>rueppellianum</i>) เซมิพิโลซั่ม (<i>semipilosum</i>) ซับเทอร์รานูม (<i>subterraneum</i>) เวซิคูโลซั่ม (<i>vesiculosum</i>)

ตารางที่ 22: อาหารปศุสัตว์จำพวกหญ้า (*Grass Forages*)

สกุลพืช (Genera)	ชนิดพันธุ์ (Species)
อันโดรโปกอน (<i>Andropogon</i>)	กายานัส (<i>gayanus</i>)
อโกรไพรอน (<i>Agropyron</i>)	คริสต้าม (<i>cristatum</i>) เดเซอร์โทรัม (<i>desertorum</i>)
อกรอสติส (<i>Agrostis</i>)	สโตโลนิเฟอรา (<i>stolonifera</i>) เทนนูอิส (<i>tenuis</i>)
อโลเพคิวรัส (<i>Alopecurus</i>)	พราเทนซิส (<i>pratensis</i>)
อาร์เรนาเทรัม (<i>Arrhenatherum</i>)	อีลาเชียส (<i>elatius</i>)
ดักไทลิส (<i>Dactylis</i>)	โกรเมราต้า (<i>glomerata</i>)
เฟสตุกา (<i>Festuca</i>)	อรรดินาเซีย (<i>arundinacea</i>) ไซกันเทีย (<i>gigantea</i>) เฮทเทอโรฟิลล่า (<i>heterophylla</i>) โอวีนา (<i>ovina</i>) พราเทนซิส (<i>pratensis</i>) รูบรา (<i>rubra</i>)
โลลิอัม (<i>Lolium</i>)	ไฮบริดัม (<i>hybridum</i>) มัลติฟลอรัม (<i>multiflorum</i>) เพเรนน (<i>perenne</i>) ริจิดัม (<i>rigidum</i>) เทมูเลนตัม (<i>temulentum</i>)
ฟาลาริส (<i>Phalaris</i>)	อควาติก้า (<i>aquatica</i>) อรรดินาเซีย (<i>arundinacea</i>)

ตารางที่ 22: อาหารปศุสัตว์จำพวกหญ้า (*Grass Forages*)

ฟ-เลียม (<i>Phleum</i>)	พลาเทนส์ (<i>pratense</i>)
เพา (<i>Poa</i>)	อัลพิน่า (<i>alpina</i>) อั้นนูว (<i>annua</i>) พราเทนซิส (<i>pratensis</i>)
ทริปซาคัม (<i>Tripsacum</i>)	แลกซัม (<i>laxum</i>)

ตารางที่ 23: อาหารปศุสัตว์อื่น ๆ (*Other Forages*)

อาทริเพลกซ์ (<i>Atriplex</i>)	ฮาลิมัส (<i>halimus</i>) นัมมิวลาเรีย (<i>nummularia</i>)
ซัลโซล่า (<i>Salsola</i>)	เวอร์มิคิวลาต้า (<i>vermiculata</i>)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ANNEX II**Part 1****ARBITRATION****Article 1**

The claimant party shall notify the Secretary that the parties to the dispute are referring it to arbitration pursuant to Article 22. The notification shall state the subject-matter of arbitration and include, in particular, the articles of this Treaty, the interpretation or application of which are at issue. If the parties to the dispute do not agree on the subject matter of the dispute before the President of the tribunal is designated, the arbitral tribunal shall determine the subject matter. The Secretary shall forward the information thus received to all Contracting Parties to this Treaty.

Article 2

1. In disputes between two parties to the dispute, the arbitral tribunal shall consist of three members. Each of the parties to the dispute shall appoint an arbitrator and the two arbitrators so appointed shall designate by common agreement the third arbitrator who shall be the President of the tribunal. The latter shall not be a national of one of the parties to the dispute, nor have his or her usual place of residence in the territory of one of these parties to the dispute, nor be employed by any of them, nor have dealt with the case in any other capacity.
2. In disputes between more than two Contracting Parties, parties to the dispute with the same interest shall appoint one arbitrator jointly by agreement.
3. Any vacancy shall be filled in the manner prescribed for the initial appointment.

ภาคผนวก 2

ส่วนที่ 1

การตัดสินโดยอนุญาโตตุลาการ

มาตรา 1

คู่กรณีที่เป็นผู้อ้างสิทธิ (claimant) จะแจ้งต่อเลขาธิการว่าคู่กรณีในข้อพิพาทจะดำเนินเรื่องโดยการตัดสินโดยอนุญาโตตุลาการตามมาตรา 22 การแจ้งนั้นจะแถลง (state) ถึงประเด็นปัญหา (subject-matter) ของการตัดสินโดยอนุญาโตตุลาการ และรวมถึง โดยเฉพาะ มาตราต่าง ๆ ของสนธิสัญญานี้ ซึ่งการตีความหรือการใช้ถือเป็นเรื่องที่กำลังเป็นความกัน หากคู่กรณีในข้อพิพาทไม่สามารถตกลงกันในประเด็นปัญหาของข้อพิพาทก่อนที่ประธานแห่งบัลลังก์ชำระความ (President of the Tribunal) จะได้ถูกแต่งตั้งขึ้น บัลลังก์อนุญาโตตุลาการจะเป็นผู้กำหนดประเด็นปัญหานั้น เลขาธิการจะส่งต่อซึ่งข้อสนเทศที่ได้รับไปยังภาคีสมาชิกทั้งหลายของสนธิสัญญานี้

มาตรา 2

1. ในการพิพาทกันระหว่างคู่กรณีสองฝ่ายในข้อพิพาท บัลลังก์อนุญาโตตุลาการจะประกอบไปด้วยสมาชิกสามคน แต่ละคู่กรณีในข้อพิพาทจะแต่งตั้งอนุญาโตตุลาการหนึ่งคน และอนุญาโตตุลาการสองคนที่ได้รับการแต่งตั้งจะตกลงร่วมกันแต่งตั้งอนุญาโตตุลาการคนที่สามซึ่งเป็นประธานแห่งบัลลังก์ชำระความ อนุญาโตตุลาการคนหลังนี้จะต้องไม่เป็นคนชาติของคู่กรณีหนึ่งใดในข้อพิพาท หรือมีถิ่นที่อยู่ตามปกติในดินแดนของคู่กรณีหนึ่งใดในคู่กรณีทั้งหลายของข้อพิพาท หรือได้ถูกจ้างงานโดยคู่กรณีใด หรือได้เคยทำการเกี่ยวข้องกับกรณีนั้นในฐานะอื่นใด
2. ในข้อพิพาทระหว่างภาคีสมาชิกมากกว่าสองฝ่าย คู่กรณีในข้อพิพาทที่มีผลประโยชน์ร่วมกันจะแต่งตั้งอนุญาโตตุลาการหนึ่งคนโดยการตกลงร่วมกัน
3. การว่างลงใด ๆ จะได้รับการเติมเต็มโดยวิธีที่กำหนดไว้สำหรับการแต่งตั้งในตอนแรก

Article 3

1. If the President of the arbitral tribunal has not been designated within two months of the appointment of the second arbitrator, the Director-General of FAO shall, at the request of a party to the dispute, designate the President within a further two-month period.

2. If one of the parties to the dispute does not appoint an arbitrator within two months of receipt of the request, the other party may inform the Director-General of FAO who shall make the designation within a further two-month period.

Article 4

The arbitral tribunal shall render its decisions in accordance with the provisions of this Treaty and international law.

Article 5

Unless the parties to the dispute otherwise agree, the arbitral tribunal shall determine its own rules of procedure.

Article 6

The arbitral tribunal may, at the request of one of the parties to the dispute, recommend essential interim measures of protection.

Article 7

The parties to the dispute shall facilitate the work of the arbitral tribunal and, in particular, using all means at their disposal, shall:

- (a) Provide it with all relevant documents, information and facilities; and
- (b) Enable it, when necessary, to call witnesses or experts and receive their evidence.

มาตรา 3

1. หากประธานแห่งบัลลังก์ชำระความไม่ได้ถูกแต่งตั้งขึ้นภายในสองเดือนนับแต่ที่มีการแต่งตั้ง อนุญาตไตตุลาการคนที่สอง ประธานของเอฟเอไอ จะ โดยการร้องขอของคู่กรณีในข้อพิพาท ตั้งตั้ง ประธานภายในระยะเวลาสองเดือนให้หลัง
2. หากคู่กรณีหนึ่งใดในข้อพิพาทไม่แต่งตั้งอนุญาตไตตุลาการภายในสองเดือนนับแต่ได้รับการร้องขอ คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งอาจจะแจ้งให้ทราบต่อประธานเอฟเอไอ ผู้ซึ่งจะทำการแต่งตั้งภายใน ระยะเวลาสองเดือนให้หลัง

มาตรา 4

บัลลังก์อนุญาตไตตุลาการจะทำคำตัดสินโดยสอดคล้องกับบทบัญญัติแห่งสนธิสัญญานี้ และ กฎหมายระหว่างประเทศ

มาตรา 5

เว้นแต่คู่กรณีในข้อพิพาทจะตกลงกันเป็นอย่างอื่น บัลลังก์อนุญาตไตตุลาการจะเป็นผู้กำหนดกฎ แห่งระเบียบของตน

มาตรา 6

บัลลังก์อนุญาตไตตุลาการอาจจะ โดยคำร้องขอของคู่กรณีใดในข้อพิพาท ให้คำแนะนำ เกี่ยวกับมาตรการคุ้มครองชั่วคราวที่จำเป็น (essential interim measures of protection)

มาตรา 7

คู่กรณีในข้อพิพาทจะอำนวยความสะดวกในงานของ บัลลังก์อนุญาตไตตุลาการ และ โดยเฉพาะ ใน การใช้วิธีการทั้งหลายที่อยู่ในอำนาจจัดการของตน จะ

- (A.) จัดหามาให้ซึ่งเอกสาร ข้อเสนอเทศ และสิ่งอำนวยความสะดวกที่เกี่ยวข้อง และ
- (B.) ให้อำนาจ หากมีความจำเป็น ที่จะเรียกพยาน หรือผู้เชี่ยวชาญ และรับหลักฐานของเขา เหล่านั้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Article 8

The parties to the dispute and the arbitrators are under an obligation to protect the confidentiality of any information they receive in confidence during the proceedings of the arbitral tribunal.

Article 9

Unless the arbitral tribunal determines otherwise because of the particular circumstances of the case, the costs of the tribunal shall be borne by the parties to the dispute in equal shares. The tribunal shall keep a record of all its costs, and shall furnish a final statement thereof to the parties to the dispute.

Article 10

Any Contracting Party that has an interest of a legal nature in the subject-matter of the dispute which may be affected by the decision in the case, may intervene in the proceedings with the consent of the tribunal.

Article 11

The tribunal may hear and determine counterclaims arising directly out of the subject-matter of the dispute.

Article 12

Decisions both on procedure and substance of the arbitral tribunal shall be taken by a majority vote of its members.

มาตรา 8

คู่กรณีในข้อพิพาทและอนุญาตตุลาการมีพันธกรณีที่จะต้องรักษาไว้ซึ่งความลับของข้อสนเทศที่พวกเขาได้รับโดยเป็นความลับระหว่างที่มีการดำเนินการพิจารณาของบัลลังก์อนุญาตตุลาการ

มาตรา 9

เว้นแต่ บัลลังก์อนุญาตตุลาการกำหนดไว้เป็นอย่างอื่นเนื่องจากพฤติการณ์เฉพาะแห่งคดี ค่าใช้จ่ายของบัลลังก์ชำระความจะถูกรับไปโดยคู่กรณีในข้อพิพาทโดยส่วนแบ่งที่เท่าเทียมกัน บัลลังก์ชำระความจะเก็บบันทึกของค่าใช้จ่าย และจะเตรียมแถลงการณ์สิ้นสุดแห่งค่าใช้จ่ายนั้นแก่คู่กรณีในข้อพิพาท

มาตรา 10

ภาคีสมาชิกใด ๆ ที่มีส่วนได้เสียในข้อกฎหมายของประเด็นปัญหาของข้อพิพาทที่อาจจะมีผลต่อการตัดสินในคดี อาจจะแทรกแซงในการดำเนินการพิจารณาโดยความยินยอมของบัลลังก์ชำระความ

มาตรา 11

บัลลังก์ชำระความอาจจะรับฟัง และกำหนดค่าไต่แย้งที่เกิดขึ้นโดยตรงจากประเด็นปัญหาของข้อพิพาท

มาตรา 12

คำตัดสินทั้งในระเบียบ และเนื้อหาของบัลลังก์อนุญาตตุลาการ จะดำเนินไปโดยเสียงข้างมากของสมาชิกของบัลลังก์นั้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Article 13

If one of the parties to the dispute does not appear before the arbitral tribunal or fails to defend its case, the other party may request the tribunal to continue the proceedings and to make its award. Absence of a party to the dispute or a failure of a party to the dispute to defend its case shall not constitute a bar to the proceedings. Before rendering its final decision, the arbitral tribunal must satisfy itself that the claim is well founded in fact and law.

Article 14

The tribunal shall render its final decision within five months of the date on which it is fully constituted unless it finds it necessary to extend the time - limit for a period which should not exceed five more months.

Article 15

The final decision of the arbitral tribunal shall be confined to the subject - matter of the dispute and shall state the reasons on which it is based. It shall contain the names of the members who have participated and the date of the final decision. Any member of the tribunal may attach a separate or dissenting opinion to the final decision.

Article 16

The award shall be binding on the parties to the dispute. It shall be without appeal unless the parties to the dispute have agreed in advance to an appellate procedure.

Article 17

Any controversy which may arise between the parties to the dispute as regards the interpretation or manner of implementation of the final decision may be submitted by either party to the dispute for decision to the arbitral tribunal which rendered it.

มาตรา 13

หากคู่กรณีหนึ่งใดในข้อพิพาทไม่มาปรากฏตัวต่อหน้าบัลลังก์อนุญาโตตุลาการ หรือไม่สามารถแก้ต่าง (defend) คดีของตนได้ คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งอาจร้องขอให้บัลลังก์ชำระความดำเนินการพิจารณาต่อไป และทำการตัดสิน การขาดนัด (absence) หรือการไม่สามารถแก้ต่างคดีของตนได้ของคู่กรณีจะไม่ถือเป็นอุปสรรค (bar) ในการดำเนินการพิจารณา ก่อนที่จะมีคำตัดสินอันเป็นที่สุด (final decision) บัลลังก์อนุญาโตตุลาการ จะต้องทำการจนเป็นที่พอใจว่าสิทธิเรียกร้อง (claim) ทั้งหมดนั้นได้กระทำบนฐานที่มั่นคงแห่งข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย

มาตรา 14

บัลลังก์ชำระความจะมีคำตัดสินอันเป็นที่สุดภายในห้าเดือนนับแต่วันที่ต้นมีองค์ประกอบครบถ้วน เว้นแต่ตนเห็นว่าจะมีความจำเป็นที่จะขยายขอบเขตของเวลาออกไปอีกเป็นระยะเวลาที่ไม่เกินกว่าห้าเดือน

มาตรา 15

คำตัดสินอันเป็นที่สุดของ บัลลังก์อนุญาโตตุลาการ จะถูกจำกัดอยู่ในประเด็นปัญหาของข้อพิพาท และจะแลลงถึงเหตุผลที่เป็นพื้นฐานของคำตัดสินนั้น คำตัดสินนั้นจะประกอบไปด้วยชื่อของสมาชิกที่ได้มีส่วนร่วม และวันที่มีคำตัดสินเด็ดขาดนั้น สมาชิกคนใดคนหนึ่งของบัลลังก์ชำระความ อาจจะไม่เห็นความเห็นต่างหาก หรือความไม่เห็นพ้องมากับคำตัดสินอันเป็นที่สุดนั้น

มาตรา 16

คำตัดสินของอนุญาโตตุลาการจะมีผลบังคับต่อคู่กรณีในข้อพิพาท คำตัดสินนั้นจะไม่มีการอุทธรณ์ใด ๆ เว้นแต่คู่กรณีในข้อพิพาทได้ตกลงกันล่วงหน้าถึงระเบียบการอุทธรณ์

มาตรา 17

ข้อโต้เถียง (controversy) ใด ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นระหว่างคู่กรณีในข้อพิพาทเกี่ยวกับการตีความและวิธีในการดำเนินการตามคำตัดสินอันเป็นที่สุดอาจจะถูกยื่นโดยคู่กรณีหนึ่งใดในข้อพิพาทเพื่อการตัดสินของบัลลังก์อนุญาโตตุลาการ ที่ได้มีคำตัดสินดังกล่าว

Part 2

CONCILIATION

Article 1

A conciliation commission shall be created upon the request of one of the parties to the dispute. The commission shall, unless the parties to the dispute otherwise agree, be composed of five members, two appointed by each party concerned and a President chosen jointly by those members.

Article 2

In disputes between more than two Contracting Parties, parties to the dispute with the same interest shall appoint their members of the commission jointly by agreement. Where two or more parties to the dispute have separate interests or there is a disagreement as to whether they are of the same interest, they shall appoint their members separately.

Article 3

If any appointments by the parties to the dispute are not made within two months of the date of the request to create a conciliation commission, the Director-General of FAO shall, if asked to do so by the party to the dispute that made the request, make those appointments within a further two-month period.

Article 4

If a President of the conciliation commission has not been chosen within two months of the last of the members of the commission being appointed, the Director-General of FAO shall, if asked to do so by a party to the dispute, designate a President within a further two-month period.

ส่วนที่ 2

การสมานไมตรี

มาตรา 1

คณะกรรมการสมานไมตรีจะได้รับการจัดตั้งขึ้นโดยการร้องขอของคู่กรณีหนึ่งในคู่กรณีทั้งหลายของข้อพิพาท คณะกรรมการจะ เว้นแต่คู่กรณีจะได้ตกลงกันเป็นอย่างอื่น ประกอบไปด้วยสมาชิกจำนวนห้าคน โดยคู่กรณีที่เกี่ยวข้องจะแต่งตั้งฝ่ายละสองคน และประธานจะได้รับเลือกร่วมกันโดยสมาชิกนั้น

มาตรา 2

ในข้อพิพาทระหว่างภาคีสมาชิกมากกว่าสองฝ่าย คู่กรณีในข้อพิพาทที่มีผลประโยชน์ร่วมกันจะแต่งตั้งสมาชิกในกรรมการโดยการตกลงร่วมกัน หากคู่กรณีในข้อพิพาทสองฝ่าย หรือมากกว่ามีผลประโยชน์ต่างหากจากกัน หรือไม่อาจเห็นพ้องต้องกันได้ว่าตนมีผลประโยชน์ร่วมกัน เขาจะทำการแต่งตั้งสมาชิกต่างหากจากกัน

มาตรา 3

หากการแต่งตั้งโดยคู่กรณีมิได้กระทำลงภายในสองเดือนนับแต่วันที่มีการร้องขอให้มีการจัดตั้ง คณะกรรมการสมานไมตรี ประธานเอฟเอโอ จะ หากได้รับการเชื้อเชิญโดยคู่กรณีในข้อพิพาทผู้เป็นคนยื่นคำร้องขอ ทำการแต่งตั้งดังกล่าวภายในระยะเวลาสองเดือนให้หลัง

มาตรา 4

หากประธานของคณะกรรมการสมานไมตรีไม่ได้มีการเลือกสรรภายในสองเดือนนับแต่วันที่สมาชิกคนสุดท้ายของคณะกรรมการได้ถูกแต่งตั้ง ประธานเอฟเอโอ จะ หากได้รับการเชื้อเชิญโดยคู่กรณีในข้อพิพาท แต่งตั้งประธานภายในระยะเวลาสองเดือนให้หลัง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Article 5

The conciliation commission shall take its decisions by majority vote of its members. It shall, unless the parties to the dispute otherwise agree, determine its own procedure. It shall render a proposal for resolution of the dispute, which the parties shall consider in good faith.

Article 6

A disagreement as to whether the conciliation commission has competence shall be decided by the commission.

มาตรา 5

คณะกรรมการสมานไมตรีจะมีคำตัดสินโดยเสียงข้างมากของสมาชิก คณะกรรมการจะเว้นแต่คู่กรณีในข้อพิพาทจะตกลงกันเป็นอย่างอื่น กำหนดระเบียบของตนเอง คณะกรรมการจะมีข้อเสนอในการหาทางออก (resolution) ของข้อพิพาทนั้น ซึ่งคู่กรณีจะพิจารณาโดยความสุจริต (good faith)

มาตรา 6

ความไม่เห็นพ้องต้องกันว่าคณะกรรมการสมานไมตรีมีอำนาจหรือไม่ จะได้รับการตัดสินโดยคณะกรรมการนั้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

ชื่อ-นามสกุล:

นายวันเฉลิม จันทรากุล

วัน เดือนปีและสถานที่เกิด:

5 ธันวาคม 2510, พัทลุง

วุฒิการศึกษา:

ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี (2535)

ประสบการณ์การทำงาน:

1. ผู้ดำเนินรายการโทรทัศน์: รายการ"เมืองไทยรายวัน" ออกอากาศช่อง 9 อสมท., ผู้ดำเนินรายการ "สรุปข่าวรอบสัปดาห์" ช่องสุวรรณภูมิ ออกอากาศทาง ASTV5
2. ผู้ดำเนินรายการวิทยุ "พรีอเพอร์ตีทอล์ค" FM. 97.5 MHz., รายการ "สรุปข่าวสุดสัปดาห์" FM. 97.75 MHz., รายการ "ประชาชน 1599" ออกอากาศทางเครือข่ายวิทยุตำรวจ 44 สถานีทั่วประเทศ และ รายการ "ข่าวเช้า" FM. 92.25 MHz.
3. ผู้สื่อข่าวสำนักข่าว INN
4. ผู้สื่อข่าว น.ส.พ.ฐานเศรษฐิกิจ

ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบันและสถานที่ทำงาน

หัวหน้าข่าว SMS ASTV NEWS และ ผู้ช่วยเวบมาสเตอร์เวบไซต์ www.manager.co.th
สำนักงานบ้านพระอาทิตย์ ถนนพระอาทิตย์ แขวงชนะสงคราม เขตพระนคร กทม.

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย